

ΜΑΡΙΑ ΣΠΥΡΟΓΙΑΝΝΗ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΕΚΟΥ

ΕΚΦΡΑΣΗ ΕΚΘΕΣΗ

A' Λυκείου

- Η θεωρία του σχολικού βιβλίου
σε σχεδιαγράμματα και σε αναλυτική μορφή
- Απαντήσεις στις σχολικές ασκήσεις
- Προτεινόμενες ασκήσεις
- Κριτήρια αξιολόγησης
- Επίμετρο απαντήσεων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΟΛΟΝΑΚΗ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την σφραγίδα των εκδόσεων ΒΟΛΟΝΑΚΗ

© Copyright
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΟΛΟΝΑΚΗ
Μαυρομιχάλη 41 και Βαλτετσίου
ΤΗΛ. 210 3608065 - 210 3608197
FAX 210 3608197
ΑΘΗΝΑ

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση
N. Αλεξόπουλος
τηλ.: 210 3606826 - 210 3606760

ISBN: 960 - 381 - 273 - 0

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΩΡΙΑ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ	Σελίδα
I. Τα όρια της γλώσσας	11
II. Ποικιλίες της γλώσσας	12
III. Οπτικές της γλώσσας	14
IV. Δημιουργικότητα της γλώσσας	15
V. Παραγωγή κειμένων	16
VI. Ειδικές γλώσσες	17
VII. Οργάνωση του λόγου	18
VIII. Θέματα για συζήτηση και έκφραση – έκθεση	21
Ο ΛΟΓΟΣ	
I. Προφορικός και γραπτός λόγος	24
II. Διάλογος	28
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	
I. Γενικές παρατηρήσεις	33
II. Διάφορα θέματα/αντικείμενα της περιγραφής	37
III. Έκφραση – έκθεση	40
IV. Οργάνωση του λόγου	40
ΑΦΗΓΗΣΗ	
I. Αφήγηση	42
II. Περιγραφή και αφήγηση	49
III. Οργάνωση του λόγου. Συνοχή κειμένου	50
ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ	52

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	
– Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες	57
– Ο λόγος	117
– Περιγραφή	153
– Αφήνονται	207
– Χρονογράφημα	281
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ	
– Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες	293
– Ο λόγος	310
– Περιγραφή	319
– Αφήνονται	329
– Χρονογράφημα	335
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	
– Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες	341
– Ο λόγος	343
– Περιγραφή	344
– Αφήνονται	348
• ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ	
– Απαντήσεις στις προτεινόμενες ασκήσεις	355
– Απαντήσεις στα κριτήρια αξιολόγησης	387
Βιβλιογραφία	397

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στόχος του βιβλίου “ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ για την Α' Λυκείου” είναι να συμβάλει αποτελεσματικά στην οργάνωση της μελέτης της Έκφρασης - Έκθεσης στο πλαίσιο του μαθήματος *Νεοελληνική γλώσσα* για την πρώτη τάξη του ενιαίου λυκείου. Το αντίστοιχο σχολικό βιβλίο προσπαθεί να επιτύχει την εξοικείωση των μαθητών με γενικότερες έννοιες αυτού του διδακτικού αντικειμένου (οι δυνατότητες και οι ποικιλίες της ανθρώπινης γλώσσας, η προφορική και η γραπτή εφαρμογή τους στην περιγραφή, στην αφήγηση και στο χρονογράφημα).

Το παρόν βιβλίο προτείνει τη μεθόδευση της απόπειρας αυτής, παρέχοντας μια πιο επιμελημένη δομή στα γνωστικά δεδομένα που περιέχει το σχολικό βιβλίο. Πιο συγκεκριμένα, η ύλη του κατανέμεται σε τέσσερα κεφάλαια (Θεωρία, Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου, Προτεινόμενες ασκήσεις και Κριτήρια αξιολόγησης) ενώ στο τέλος παρατίθεται ένα Επίμετρο. Καθένα από τα κεφάλαια του παρόντος βιβλίου χωρίζεται σε ενότητες και υποενότητες σύμφωνα με τη δομή του σχολικού βιβλίου, για να εντοπίζει εύκολα ο αναγνώστης τα σημεία που τον ενδιαφέρουν.

Αναλυτικότερα, στη συγκεκριμένη έκδοση περιλαμβάνονται:

α) Κεφάλαιο πρώτο, Θεωρία: Η θεωρία του σχολικού βιβλίου παρουσιάζεται συγκεντρωμένη σε ένα κεφάλαιο και δοσμένη σε σχεδιαγράμματα και σε αναλυτική μορφή (ανά ενότητες), ώστε να διευκολύνεται ο μαθητής στη μελέτη του, αφού εξασφαλίζεται η ταχύτερη εύρεση του θέματος που αναζητεί.

β) Κεφάλαιο δεύτερο, Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου: Οι σχολικές ασκήσεις απαντώνται σύντομα ή αναλυτικά (ανάλογα με τις απαντήσεις της εκάστοτε εργασίας), δίνονται επεξηγήσεις και ερμηνεία δυσνότων όρων καθώς και σχεδιαγράμματα, με σκοπό να λειτουργήσουν ως υπόδειγμα, παρέχοντας πληροφορίες για τα θέματα που πραγματεύεται το σχολικό βιβλίο και προσφέροντας ιδέες για τον τρόπο ανάπτυξής τους.

γ) Κεφάλαιο τρίτο, Προτεινόμενες ασκήσεις: Εργασίες που προτείνουν με για την περαιτέρω εξάσκηση των μαθητών, ώστε να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν τις έννοιες και τις μεθόδους ανάπτυξης ευρύτερων κειμένων (εκθέσεων). Οι ασκήσεις αυτές -αυτούσιες ή με κάποιες τροποποιήσεις- μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία κριτηρίων αξιολόγησης της πρόσδου των μαθητών στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

δ) Κεφάλαιο τέταρτο, Κριτήρια αξιολόγησης: Ενδεικτικά διαγωνίσματα για μονόχωρη ή δίωρη εξέταση των μαθητών πάνω στη διδαχθείσα ύλη καθε-

μιάς από τις τέσσερις βασικές ενότητες του σχολικού βιβλίου (Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες, Ο λόγος, Περιγραφή, Αφήνον). Τα κριτήρια αξιολόγησης από πλευράς μορφής και περιεχομένου έχουν σχεδιαστεί σύμφωνα με το νέο σύστημα διδασκαλίας του μαθήματος και αξιολόγησης των μαθητών.

ε) **Επίμετρο απαντήσεων:** Περιλαμβάνει τις απαντήσεις των προτεινόμενων ασκήσεων και των κριτηρίων αξιολόγησης.

Αγγελική Μπέκου
Μαρία Σπυρογιάννη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΩΡΙΑ

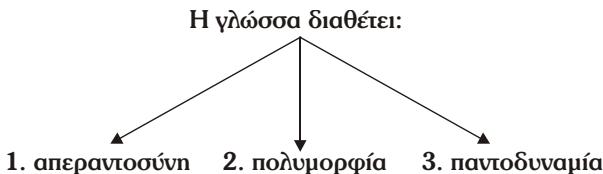

Γλώσσα
και
γλωσσικές ποικιλίες

I. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

- Η απεραντοσύνη της γλώσσας:** Η γλώσσα δεν αποτελεί σύστημα πεπερασμένο. Αντίθετα, εμπλουτίζεται συνεχώς, συμβαδίζει με την ανθρώπινη εξέλιξη: αποτελεί, κατά κάποιο τρόπο, ζωντανό οργανισμό. Δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να εκφράζονται με συντομία ή με λεπτομερειακή έκθεση πληροφοριών, με πυκνότητα λόγου και έμμεση δήλωση εννοιών ή με απόλυτη σαφήνεια και ακρίβεια. Εξελίσσεται και δίνει στον άνθρωπο απεριόριστες επιλογές σε ό,τι αφορά στη χρήση της.
- Η πολυμορφία της γλώσσας:** Η γλώσσα είναι πρωτεϊκή, δηλαδή πολύμορφη, μπορεί και να αλλάζει πολύ συχνά μορφή ή ιδέες και σημασία. Όπως προαναφέρθηκε, η γλώσσα είναι απέραντη, γιατί εξελίσσεται όπως ακριβώς και ο ίδιος ο άνθρωπος. Επειδή λοιπόν η κοινωνική ζωή των ανθρώπων παρουσιάζει πολυπλοκότητα και πολυμορφία στις εκφάνσεις της, αναλόγως διαμορφώνεται και η γλωσσική επικοινωνία τους, προκειμένου να μπορεί να καλύπτει τις ανάγκες τους και να τους εξυπηρετεί σε κάθε δυνατή περίσταση. Έτσι, ένα άτομο μπορεί να ρωτήσει, να απορήσει, να κρίνει, να διατάξει, να σχεδιάσει το μέλλον, να περιγράψει το μέλλον κ.τ.λ.

Οι τρόποι (οι «μορφές») με τους οποίους θα εκφραστεί σε όλες αυτές τις πιθανές καταστάσεις οριθετούνται από συγκεκριμένους κανόνες («κάδικες») που βρίσκονται στο Συντακτικό και στη Γραμματική. Τα βιβλία αυτά περιέχουν τα συντακτικά και γραμματικά φαινόμενα που παρουσιάζονται σύμφωνα με τους κανόνες: δεν περιλαμβάνουν όλες τις πιθανές εκφράσεις που μπορεί να δημιουργήσει ο άνθρωπος, προκειμένου να επικοινωνήσει: δεν περιέχουν δηλαδή τη γλώσσα στο σύνολό της, γιατί είναι απέραντη και συνεχώς εμπλουτιζόμενη: περιέχουν τους νόμους, τους κανόνες με βάση τους οποίους δομούμε σωστά οπιδήποτε θέλουμε να πούμε ή να γράψουμε.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ειδικοί υποστηρίζουν πως ο άνθρωπος μαθαίνει τη γλώσσα κατά τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής του, πολύ πριν έρθει δηλαδή σε επαφή με την οργανωμένη διδασκαλία του Συντακτικού και της Γραμματικής. Η πρωτογενής αυτή εκμάθηση της γλώσσας στηρίζεται στην αντίδραση των γλωσσικών μηχανισμών του ανθρώπου στα γλωσσικά ερεθίσματα που δέχεται από τα άτομα του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντός του (κυρίως από την οικογένεια και έπειτα από τους

φίλους, τους συγγενείς και τους γνωστούς). Σταδιακά, καταφέρνει να κατανοεί και να χρησιμοποιεί ταυτόχρονα χιλιάδες διαφορετικά είδη ομιλίας, μεταβάλλοντας ή προσαρμόζοντας την ομιλία του στα νέα δεδομένα κάθε φορά. Το σημαντικό είναι ότι η ικανότητά του αυτή αναπτύσσεται χωρίς να το συνειδητοποιεί· είναι έμφυτη και αυτόματη η λειτουργία της εκμάθησης της μητρικής γλώσσας.

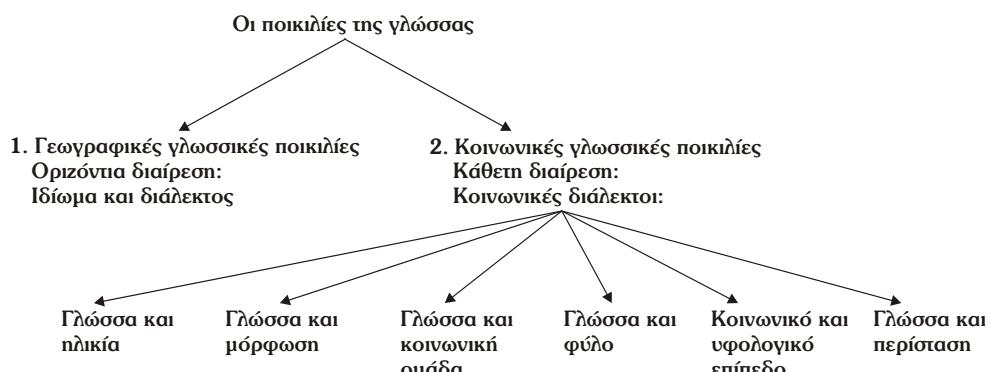
- 3. Η παντοδυναμία της γλώσσας:** Η τεράστια δύναμη της γλώσσας αποτυπώνεται και στην παροιμία «*η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει*». Παντοδύναμος καθίσταται και ο σωστός χρήστης της. Προκειμένου όμως να χρησιμοποιήσει κάποιος ορθά τη γλώσσα, θα πρέπει να έχει πνευματική καλλιέργεια (μέσω της μόρφωσης) και κοινωνική καταξίωση (μέσω της συμμόρφωσης με τους κανονισμούς κοινωνικής αγωγής του ατόμου).

Η κοινωνική δύναμη κάποιων ατόμων γίνεται μέσο εκμετάλλευσης στα χέρια τους, αφού τη χρησιμοποιούν αποκλειστικά, για να επιβάλλουν τις απόψεις ή τις επιθυμίες τους στους υπόλοιπους. Χρησιμοποιούν λοιπόν στην ομιλία τους συγκεκριμένους τρόπους επιβολής ή άλλης συμπεριφοράς που εύκολα μπορούν να γίνουν αντιληπτοί και να οδηγήσουν στην προσέγγιση ή στην απομάκρυνση των συνδιαλεγομένων.

II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ)

Σχεδιάγραμμα:

(ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥΣ)

Αναλυτικότερα:

Πρόλογος

Η γλώσσα είναι πολυκύμαντη, όπως πολυκύμαντη είναι και η γλωσσική κοινότητα που τη μιλάει.

Η γλώσσα είναι πολύμορφη και πολύπλοκη, όπως είναι και η γλωσσική κοινότητα που τη χρησιμοποιεί· είναι δηλαδή κοινωνικό προϊόν, αφού αναδύεται από την κοινωνία και υφίσταται, για να την εκφράζει και να την υπηρετεί. Οι ομιλητές της γλωσσικής κοινότητας δε χρησιμοποιούν τους ίδιους γλωσσικούς τρόπους, με αποτέλεσμα να επικρατεί μια γλωσσική πολυμορφία/ ετερογένεια στον τρόπο που εκφράζονται και επικοινωνούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η γλώσσα συνεχώς εμπλουτίζεται και κατά συνέπεια λειτουργεί ενεργά. Αποτελεί μάλιστα τη συνισταμένη (το αποτέλεσμα) πολλών και ποικίλων συνιστωσών (παραγόντων).

Έτσι, διαφορετικές ομάδες ομιλητών χρησιμοποιούν διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες/διαλέκτους που τα κοινά χαρακτηριστικά τους τις διακρίνουν από άλλες ποικιλίες/διαλέκτους της ίδιας γλώσσας. Οι ποικιλίες αυτές διακρίνονται σε γεωγραφικές ποικιλίες/διαλέκτους (οριζόντια κατάταξη) και σε κοινωνικές ποικιλίες/ διαλέκτους (κάθετη κατάταξη). Τα κριτήρια που ορίζουν τη διάκριση αυτή είναι η γεωγραφική καταγωγή του ομιλητή και η κοινωνική/ γλωσσική συμπεριφορά του αντιστοίχως. Όλες όμως μαζί οι γλωσσικές ποικιλίες συναποτελούν την εθνική μας γλώσσα.

1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

(οριζόντια διαίρεση): ιδίωμα και διάλεκτος

Ανάλογα με τη γεωγραφική τους καταγωγή οι άνθρωποι διαμορφώνουν τη γλώσσα τους, προκαλώντας στην κοινή γλώσσα της χώρας τους τοπικές ή ιδιωματικές παραλλαγές. Οι παραλλαγές αυτές διακρίνονται σε: **ιδιώματα, διαλέκτους, ιδιωματισμούς και ιδιωτισμούς**.

- **Ιδίωμα** = Η παραλλαγή της γλώσσας από τόπο σε τόπο.
- **Διάλεκτος** = Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας κάποιου τόπου σε μεγαλύτερη έκταση. Έχει μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση από το ιδίωμα.
- **Ιδιωματισμός** = Συνδυασμός λέξεων ή φράσεων που έχουν ιδιάζουσα σημασία, συνήθως αλληγορική ή μεταφορική.
- **Ιδιωτισμός** = Έκφραση που απαντάται μόνο στη γλώσσα μιας συγκεκριμένης χώρας και έχει πάρει ξεχωριστή σημασία.

Τα **ιδιώματα** (και τις διαλέκτους) τα ονομάζουμε από τις περιοχές στις οποίες συνθίζονται: α) **Βόρεια** (θρακιώτικα, μακεδονικά, ππειρώτικα, θεσσαλικά, στερεοελλαδίτικα κ.τ.λ.), και **νότια** (πελοποννησιακά, κρητικά κ.τ.λ.) και β) **ανατολικά** (κυπριακά,

χιώτικα, ποντιακά, καππαδοκικά κ.τ.λ.) και **δυτικά** (κατωιταλικά, εφτανησιώτικα, κρητικοκυκλαδικά). Από αυτά, τα ποντιακά, τα καππαδοκικά, τα τσακώνικα και τα κατωιταλικά θεωρούνται από πολλούς διάλεκτοι. Όλα μαζί, ιδιώματα και διάλεκτοι, αποτελούν τη **Νεοελληνική γλώσσα**.

Οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες παρουσιάζονται σε περιόδους κατά τις οποίες οι διάφορες ομάδες των ομιλητών μιας γλωσσικής κοινότητας (για διάφορους γεωγραφικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, διοικητικούς ή άλλους λόγους) επικοινωνούν όλοι και λιγότερο μεταξύ τους. Αυτό συνέβαινε σε παλαιότερες εποχές. Σήμερα, τα μέλη της ελληνικής γλωσσικής κοινότητας επικοινωνούν με όλα τα γνωστά μέσα επικοινωνίας (τηλέφωνο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, τύπο και κάθε είδους συγκοινωνίες) και έτσι οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες (διάλεκτοι) τείνουν να εξαφανιστούν με την επίδραση της **Κοινής Νεοελληνικής**, όπως έχει διαμορφωθεί ή εξακολουθεί να διαμορφώνεται στα αστικά κέντρα της χώρας μας, και όπως διδάσκεται στα σχολεία μας.

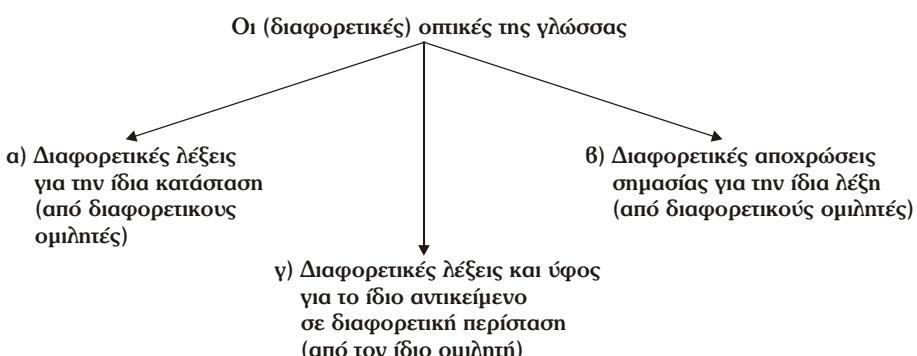
2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

(κάθετη διαίρεση): κοινωνικές διάλεκτοι

Οι κοινωνικές διάλεκτοι κάνουν πάντοτε αισθητή την παρουσία τους στη γλωσσική κοινότητα, αφού δημιουργούνται από ποικίλους κοινωνικούς παράγοντες όπως η πληκτία, η μόρφωση, η κοινωνική τάξη, το φύλο, η ιδεολογία, το επάγγελμα, η καταγωγή των ομιλητών που συνθέτουν την κοινότητα αυτή. Οι διάφορες γλωσσικές χρήσεις των μελών της άλλωστε ανακλούν και άλλους ακόμη παράγοντες που συναποτελούν την πολύμορφη και συνεπώς ποικιλώνυμη κοινοτική ζωή των ατόμων αυτών.

III. ΟΙ ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

Πρόλογος

Η γλώσσα καλύπτει και αποκαλύπτει

Οι άνθρωποι συνηθίζουν να βιώνουν, να εννοούν και να αξιολογούν πράγματα, γεγονότα και καταστάσεις με έναν ιδιαίτερο, προσωπικό τρόπο ο καθένας. Το διαφορετικό αυτό τρόπο καλύπτει ή αποκαλύπτει η γλωσσική χρήση της επιλογής τους κάθε φορά. Αυτό συμβαίνει γιατί:

α) Διαφορετικοί ομιλητές χρησιμοποιούν διαφορετικές λέξεις, για να ονομάσουν/χαρακτηρίσουν τα ίδια πράγματα ανάλογα με το πώς βιώνει ο καθένας τους τη συγκεκριμένη κατάσταση.

β) Διαφορετικοί ομιλητές φορτίζουν με διαφορετικές αποχρώσεις της ίδιας έννοιας την ίδια λέξη ανάλογα με το πόσο έντονα τη βιώνει ο καθένας.

γ) Ο ίδιος ομιλητής χρησιμοποιεί διαφορετικές λέξεις για το ίδιο γεγονός ανάλογα με την περίσταση, το πρόσωπο με το οποίο συνομιλεί (την πλεικότητα του ατόμου αυτού, την κοινωνική του θέση σε σχέση με τον ίδιο, την οικειότητα που έχει με τον ίδιο κ.τ.λ.) και την άμεση ή έμμεση επιρροή που ασκεί στον ίδιο το αντικείμενο, το γεγονός ή την κατάσταση για την οποία συνητά.

IV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

Πρόλογος

Η γλώσσα με τις λέξεις και τους κανόνες της αποτελεί ένα ενεργό εργαστήριο που παράγει λόγο. Όσο πιο πιστά τηρούνται οι κανονισμοί, τόσο πιο ομαλή είναι η λειτουργία και πιο πλούσια η παραγωγή.

Συχνά, όμως, στη λογοτεχνία (ιδιαίτερα στην ποίηση), χρησιμοποιείται η γλώσσα με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργείται η εντύπωση ότι παραβαίνονται οι κανονισμοί. Οι ποιητές δηλαδή, για να εκφραστούν, πλάθουν μέσα στην ευρύτερη γλώσσα μια δική τους γλώσσα που ακολουθεί τους κανόνες μιας δικής τους «Ποιητικής Γραμματικής».

Έτσι, η γλώσσα λειτουργεί με πολλούς τρόπους, για να καλύψει τις πολλές ανάγκες του ανθρώπου. Από τους τρόπους αυτούς οι λογοτέχνες και οι γλωσσολόγοι επισημαίνουν κυρίως δύο: την **αναφορική λειτουργία** της γλώσσας και την **ποιητική λειτουργία**.

Αναφορική λειτουργία της γλώσσας

Στην αναφορική λειτουργία η πράξη επικοινωνίας αναφέρεται κυρίως στον πραγματικό κόσμο ή στην αντίληψη που έχουμε γι' αυτόν. Ο δέκτης δηλαδή του μηνύματος δέχεται κάποια πληροφορία από τον πομπό, ο οποίος, μέσω της γλώσσας που χρησιμοποιεί, παρουσιάζει **μια πραγματικότητα** και την αντίληψη που έχει γι' αυτήν. Η αναφορική λειτουργία της γλώσσας λοιπόν **απευθύνεται στη λογική μας**, όπως επισημαίνει και ο Γ. Σεφέρης.

Ποιητική λειτουργία της γλώσσας

Στην ποιητική λειτουργία η πράξη επικοινωνίας αναφέρεται κυρίως στον εαυτό της, στο **ίδιο το μήνυμα**, και μάλιστα στη **μορφή του**. Εδώ, την προσοχή του δέκτη δεν την ελκύει τόσο η πληροφορία που φέρνει το μήνυμα, όσο το ίδιο το μήνυμα για τη μορφή που παίρνει: ήχοι λέξεων, μεταφορική τους χρήση, επαναλήψεις, συνηχήσεις, μέτρο, ρυθμός κ.τ.λ. Η λειτουργία αυτή της γλώσσας **απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη**, στον οποίο προσφέρει την ίδια της τη μορφή για αισθητική απόλαυση. Η **γλώσσα δηλαδή λειτουργεί με συγκινησιακό τρόπο**, όπως επισημαίνει και ο Γ. Σεφέρης.

V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

[Σημ.: Στην υποενότητα αυτή θα δοθεί η ερμηνεία κάποιων λέξεων από αυτές που δίνονται στα λεξιλόγια συγκεκριμένων σχολικών ασκήσεων].

Ερμηνεία συγκεκριμένων όρων λεξιλογίου της άσκησης σελ. 48 – 49

- **γνωστοποίηση:** η ανακοίνωση
- **κοινοποίηση:** η ανακοίνωση, η επίδοση δημοσίου εγγράφου (π.χ. κοινοποίηση απόλυτης εργαζομένου)
- **διαφωτιστική:** διευκρινιστική, αυτή που πληροφορεί με σαφήνεια και αποκαλύπτει την αλήθεια
- **κοινολογώ:** διαδίδω στο κοινό, διαλαλώ κάτι
- **φιλοπονώ:** εργάζομαι με ιδιαίτερη προθυμία
- **φιλοτεχνώ:** κατασκευάζω κάτι με πολλή τέχνη
- **λεπτουργώ:** κατασκευάζω με πολλή τέχνη κάτι συνήθως από ξύλο
- **αριστοτέχνημα:** καλλιτεχνικό έργο φτιαγμένο με εξαιρετικό τρόπο
- **φουτουριστική:** η τέχνη που εκφράζει με μοντέρνα μέσα το δυναμισμό της σύγχρονης ζωής

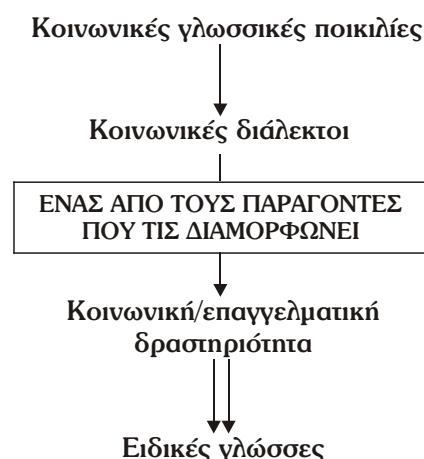
- **ακουαρέλα:** υδατογραφία, πίνακας ζωγραφικής με χρώματα διαλυμένα σε νερό
- **θαλασσογραφία:** ζωγραφικός πίνακας με θέματα της θάλασσας
- **νωπογραφία:** ζωγραφική πάνω σε φρεσκοφριαγμένο μείγμα ασβέστη και άμμου με χρώματα διαλυμένα στο νερό
- **σκηνογραφία:** η ζωγραφική απόδοση του βάθους με την απεικόνιση του τόπου στον οποίο διαδραματίζεται ένα έργο
- **τοπιογραφία:** ζωγραφική που έχει ως θέμα της τα τοπία και σκηνές της υπαίθριας ζωής

Ερμηνεία συγκεκριμένων όρων λεξιλογίου και δεκτικού υλικού της άσκησης σελ. 51 – 52

- **επιβούθεια:** πρόσθετη βούθεια
- **ανυστερόβουλη:** ανιδιοτελής, που δεν αποσκοπεί σε προσωπικά, κυρίως υλικά οφέλη
- **χορήγηση:** εφοδιασμός, προμήθεια
- **απώτερος:** μακρινός, άδολος, σκοτεινός (μτφ.)
- **συνημμένος:** ενωμένος μαζί, προσαρτημένος, συνοδευτικός

VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Σχεδιάγραμμα:

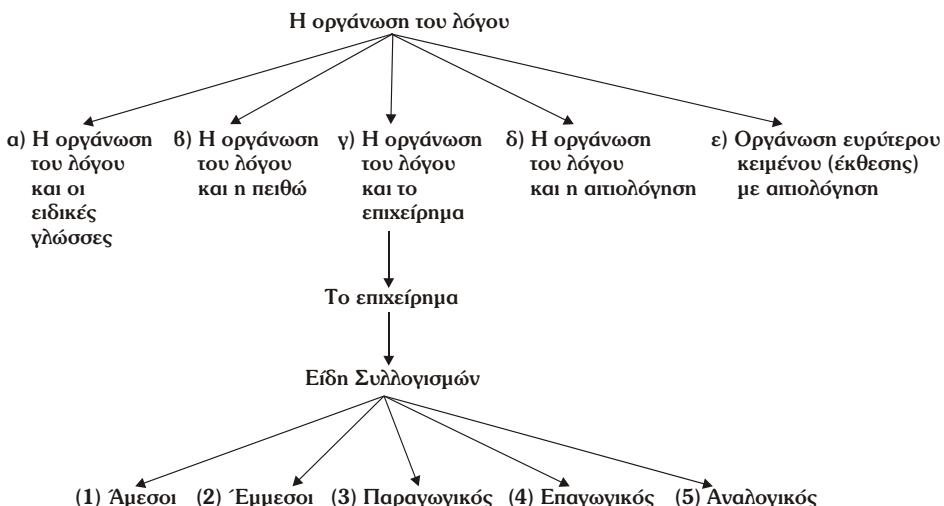
Αναλυτικότερα:

Ανάμεσα στις γλωσσικές ποικιλίες συγκαταλέγονται και εκείνες που συνδέονται με τον καταμερισμό της κοινωνικής/ επαγγελματικής δραστηριότητας. Πρόκειται για κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες που δημιουργούνται από τις διάφορες επαγγελματικές ομάδες.

Οι επαγγελματικές ομάδες, για να εξυπηρετήσουν τους επαγγελματικούς τους σκοπούς, διαμορφώνουν στο πλαίσιο της εθνικής τους γλώσσας τις δικές τους γλωσσικές ποικιλίες με ιδιότυπους όρους της ειδικότητάς τους. Οι γλωσσικές αυτές ποικιλίες χαρακτηρίζονται κυρίως από λεξιλογικές διαφορές που οφείλονται είτε στη **χρήση ειδικών όρων** είτε στη **χρήση καθημερινών λέξεων** που φορτίζονται όμως κατά περίπτωση με ιδιαίτερο σημασιολογικό φορτίο. Ονομάζονται ειδικές γλώσσες και λειτουργούν με λέξεις-όρους όπως αυτές που προαναφέρθηκαν. Έτσι, σχεδόν κάθε επάγγελμα ή επιστήμη έχει το δικό της ειδικό λεξιλόγιο, το σύνολο δηλαδή των δικών της λέξεων-όρων.

VII. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

α) Η οργάνωση του λόγου και οι ειδικές γλώσσες

Τα κείμενα που χρησιμοποιούν τις ειδικές γλώσσες έχουν **χαρακτήρα πληροφοριακό** αλλά δεν είναι γραμμένα όλα στην ίδια γλωσσική ποικιλία. Όλα σχεδόν, άλλο περισσότερο και άλλο λιγότερο, διαφοροποιούνται **μεταξύ τους γλωσσικά**, ανάλογα

με την ιδιαιτερότητα της πληροφόρησής τους, ανάλογα δηλαδή με το περιεχόμενο του θέματός τους και τον ιδιαίτερο στόχο τους.

Σε κάποια κείμενα, δηλαδή, ο συντάκτης τους παρουσιάζει με τρόπο λογικό, αποδεικτικό και διδακτικό μια επιστημονική αλήθεια, χρησιμοποιώντας τη γλώσσα έτσι που να φανερώνει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια τις σχέσεις των πραγμάτων. Γι' αυτό και όλες οι λέξεις και οι προτάσεις είναι φορτισμένες με τα αναγκαία μόνο σημασιολογικά τους φορτία, ώστε να αποδίδουν με πιστότητα την αλήθεια. Η γλώσσα είναι ανάλογα με τις απαιτήσεις των πραγμάτων: απρόσωπη, αχρωμάτιστη συναισθηματικά, αντικειμενική, με λογική στερεότητα και αποδεικτικότητα.

Σε κάποια άλλα κείμενα όμως με διαφορετικό θέμα και στόχο ο συντάκτης τους δε διερευνά το θέμα, αλλά το αποκαλύπτει χρησιμοποιώντας τους γλωσσικούς μηχανισμούς της αφήγησης και της περιγραφής ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης.

6) Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ

Πολλές φορές στην καθημερινή ζωή ζητείται από τους ανθρώπους όλων των ηλικιών, φύλων, κοινωνικών θέσεων ή επαγγελμάτων να εκφράσουν και να στηρίξουν τη δική τους θέση, την άποψη που έχουν σχηματίσει για διάφορα θέματα. Ακολούθως, καλούνται να παρουσιάσουν τις πεποιθήσεις τους, κοιτάζοντας και εξετάζοντας τα θέματα/πράγματα/προβλήματα από τη δική τους **οπτική γωνία**. Πρέπει παράλληλα να είναι σε θέση να στηρίξουν τις απόψεις τους και να πείθουν για την ορθότητά τους, να πείθουν δηλαδή τους ακροατές ή τους αναγνώστες τους για ποιους λόγους αυτά που υποστηρίζουν είναι όπως τα αντιλαμβάνονται οι ίδιοι. Πρέπει λοιπόν να αιτιολογούν τις θέσεις τους.

Σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να βρουν το αποδεικτικό τους υλικό (σκέψεις, επιχειρήματα, συλλογισμούς, παραδείγματα, γεγονότα, περιστατικά κ.τ.λ.) και ύστερα να το κατατάσσουν οργανώνοντάς το πειστικά πάνω σε ένα **(οικο)δομικό σχέδιο**.

Η τέχνη να πείθεις για τις απόψεις σου είναι πανάρχαια και φτάνει ως εμάς από την αρχαία Ελλάδα.

γ) Η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα

Η συγκεκριμένη οργάνωση του λόγου στηρίζεται σε ένα **σταθερό δομικό πρότυπο**, το οποίο περιλαμβάνει: 1. την προβολή της θέσης (απόφανσης) του ομιλητή ή του συγγραφέα, 2. τη διευκρίνιση (επεξήγηση) της θέσης του, 3. την απόδειξη της ορθότητας των απόψεών του (αιτιολόγηση) μέσω επιχειρημάτων και 4. το **συμπέρασμα** των λεγομένων ή γραφομένων του.

Το επιχείρημα

Επιχείρημα, σύμφωνα με την επιστήμη της Λογικής, είναι μια σειρά από προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους χωρίς χάσματα και καταλήγουν σε μια τελική πρόταση, που λέγεται **συμπέρασμα**. Σκοπός του επιχειρήματος είναι να υποδείξει την αλήθεια

μιας θέσης/απόφασης. Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, οι προτάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα **πρέπει να βρίσκονται σε λογικές σχέσεις μεταξύ τους** (η επόμενη πρόταση είναι λογική ακολουθία της προηγούμενης). Γι' αυτό και έχουν κάποιους όρους, λέξεις ή φράσεις κοινές (**διαρθρωτικές**), που γίνονται η γέφυρα για τη μετάβαση από τη μια (πρόταση) στην άλλη.

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

Η διαδικασία που ακολουθεί ο ανθρώπινος νους, για να καταστρώσει ένα επιχείρημα, λέγεται **συλλογισμός**. Οι συλλογισμοί διακρίνονται σε: (1) **άμεσους**, (2) **έμμεσους**, (3) **παραγωγικούς**, (4) **επαγωγικούς**, (5) **αναλογικούς**.

- (1) **Άμεσοι:** είναι οι συλλογισμοί των οποίων το συμπέρασμα προκύπτει από μια μόνο πρόταση-κρίση.
- (2) **Έμμεσοι:** είναι οι συλλογισμοί των οποίων το συμπέρασμα προκύπτει από δύο ή περισσότερες προτάσεις-κρίσεις.
- (3) **Παραγωγικός:** στο συλλογισμό αυτό συμπεραίνουμε από το γενικό (**το όλον**) για το μερικό (**τα επιμέρους**)
- (4) **Επαγωγικός:** στο συλλογισμό αυτό συμπεραίνουμε από το μερικό (**τα επιμέρους**) για το γενικό (**το όλον**).
- (5) **Αναλογικός:** στο συλλογισμό αυτό συμπεραίνουμε από το μερικό (**τα επιμέρους**) πάλι για το μερικό.

δ) Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση

Όταν ένα κείμενο ή μια ομιλία προσπαθεί να πείσει και η θεματική του περίοδος ή η εισαγωγή του μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί», **η μέθοδος ανάπτυξης** (του κειμένου ή της ομιλίας) **θα πρέπει να είναι η αιτιολόγηση**. Αρχικά λοιπόν προβάλλεται μια θέση και ύστερα αναζητώνται τα υποστηρίγματά της, προκειμένου να αιτιολογήσουν την ορθότητα της θέσης/άποψης. Η άποψη αυτή μπορεί να προηγείται από τις αποδείξεις, να τις ακολουθεί ή να εμπεριέχεται μέσα στο υποστηρικτικό υλικό (**στα επιχειρήματα**).

Η υποστήριξη της θέσης μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους αιτιολόγησης και πειθούς, όπως είναι οι **συλλογισμοί**, οι **στατιστικές ενδείξεις**, οι **μαρτυρίες** των ειδικών επί του συγκεκριμένου θέματος. Οι τρόποι αυτοί εκφράζονται **με αιτιολογικές προτάσεις** (που εισάγονται με τους συνδέσμους: γιατί, διότι, επειδή, αφού, που, καθώς κ.τ.λ.), **με υποθετικούς λόγους** (όταν στην υπόθεση εκφράζεται το αίτιο εκείνου που περιέχεται στην απόδοση), **με χρονικές προτάσεις** που εισάγονται με το σύνδεσμο αφού, **με εμπρόθετους προσδιορισμούς** της αιτίας ή **με επιρρηματικούς προσδιορισμούς** που δηλώνουν αιτία.

ε) Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με αιτιολόγηση

Η έκθεση (ευρύτερο κείμενο) μπορεί να παραλληλιστεί με την παράγραφο, γιατί τα μέρη τους βρίσκονται σε αντιστοιχία:

**θεματική περίοδος της παραγράφου → πρόλογος έκθεσης
σχόλια παραγράφου → κύριο μέρος έκθεσης
κατακλείδα παραγράφου → επίλογος έκθεσης**

Τόσο ο παράγραφος όσο και η έκθεση χτίζονται με την κοινή λογική: παρουσιάζουν μια θέση και στη συνέχεια προσπαθούν να τη στηρίξουν αναπτύσσοντας μια επιχειρηματολογία. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι **η παραγράφος είναι μικρογραφία της έκθεσης** με το θέμα της, το αποδεικτικό της υλικό και τον επίλογό της.

Η παραγράφος βέβαια δεν έχει την αυτοτέλεια της έκθεσης, γιατί εξαρτάται νοηματικά από την προηγούμενη παράγραφο ή προετοιμάζει την επόμενη. Έχει όμως ανάλογη δομή και οργάνωση. Εξάλλου, πολλές παράγραφοι μαζί οργανωμένες λογικά γύρω από ένα νοηματικό κέντρο συναποτελούν την έκθεση.

Επομένως, μια έκθεση με αιτιολόγηση την οργανώνουμε, όπως οργανώνουμε μια παράγραφο με αιτιολόγηση: δήλωση προσωπικής θέσης (**απόφασης**) στον πρόλογο, αιτιολόγηση της θέσης (**επιχειρηματολογία**) στο κύριο θέμα, διατύπωση **συμπεράσματος** στον επίλογο.

VIII. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ

[**Σημ.:** Στην υποενότητα αυτή θα διθούν βοηθητικά στοιχεία δομής και ορισμοί συγκεκριμένων εννοιών, που είναι απαραίτητες διευκρινίσεις για την απάντηση των αντίστοιχων σχολικών ασκήσεων].

Βοηθητικά στοιχεία για τον τρόπο γραφής/σύνθεσης των διαφημίσεων και τους τρόπους πειθούς στους οποίους στηρίζονται, άσκηση σελ. 83 – 85

Ο συντάκτης της διαφήμισης, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει, δίνει στο κείμενό του τέτοια μορφή, ώστε να τονίζει εκείνο που επιθυμεί να προωθήσει και παράλληλα να αγγίζει την ευαισθησία και τα ενδιαφέροντα, τις επιθυμίες του αγοραστικού κοινού. Γι' αυτό δε στηρίζεται στην παράθεση επιχειρημάτων, αντιθέτως, δημιουργεί κείμενα σύντομα και περιεκτικά που αποσκοπούν στον εντυπωσιασμό των καταναλωτών και στην κάμψη της βούλησής τους. Γενικά, ο λόγος της διαφήμισης έχει δικό του τρόπο πειθούς, ο οποίος αντλεί τη δύναμή του από το κλίμα τής σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας, την ιδιάζουσα ψυχοσύνθεση του αγοραστή, την ικανότητα του διαφημιστή που στηρίζεται στην άφογη γνώση κάθε τέχνης του λόγου και κάθε επιστήμης συναφούς με την επιδίωξη του σκοπού του.

Ο λόγος των διαφημιστικών κειμένων φαινομενικά μόνο είναι απημέλητος (αφού είναι ελλιπής από άποψη συνοχής, ενότητας, ορθόδοξης δομής κ.τ.λ.), ενώ στην πραγματικότητα είναι ένας λόγος περίτεχνα στημένος/οργανωμένος, ώστε να ελκύει και να πείθει τον αναγνώστη/καταναλωτή.

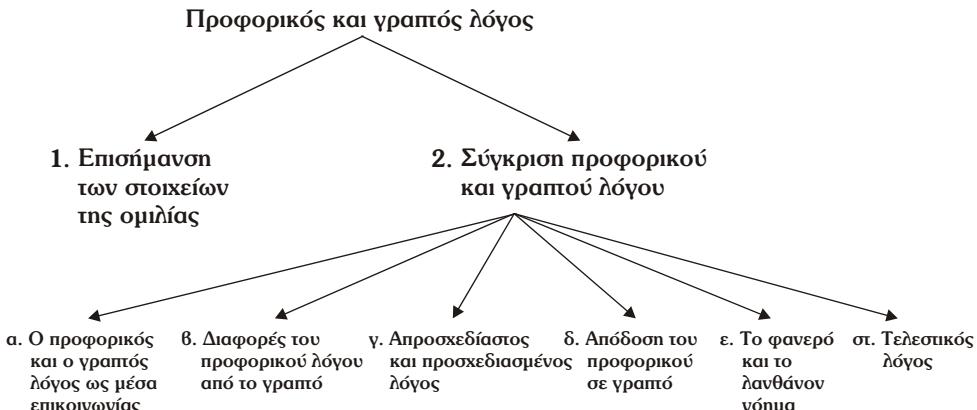
Ορισμοί εννοιών σχετικών με την άσκηση σελ 87

- **Δήλωση:** Η κυριολεκτική, απρόσωπη και σταθερή σημασία με την οποία χρησιμοποιούμε τις λέξεις και η οποία είναι σύμφωνη με ολόκληρη τη γλωσσική κοινότητα.
- **Μεταφορά ή συνυποδόλωση:** Η συνειρμική σημασία των λέξεων που ποικίλει σε αυτές ανάλογα με τις εμπειρίες του ομιλητή.

Ο Λόγος

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

1. Επισήμανση των στοιχείων της ομιλίας

Ο προφορικός λόγος είναι εφήμερος, γιατί τα ακουστικά αισθήματα που προκαλεί εναλλάσσονται με γρήγορο ρυθμό, μένοντας τόσο μόνο, όσο τα συγκρατούν το ακουστικό μας αισθητήριο ή η συνείδησή μας ή η μνήμη μας. Γι' αυτό και υποστηρίζεται ότι ο προφορικός λόγος γίνεται αθάνατος με το γραπτό λόγο. Τα σύγχρονα μέσα της μαγνητοφώνησης και της μαγνητοσκόπησης/ κινηματογράφησης μάς δίνουν τη δυνατότητα να «δεσμεύουμε» τον προφορικό λόγο και έτσι να παρατείνουμε την εφήμερη «ζωή» του.

Ο καλύτερος τρόπος, για να παρατηρήσουμε τον προφορικό λόγο και να μελετήσουμε τι ακριβώς ειπώθηκε και με ποιον τρόπο, είναι να τον απομαγνητοφωνήσουμε αποτυπώνοντάς τον γραπτά λέξην προς λέξην και προσπαθώντας με κάποια σύμβολα* να αποδώσουμε και ορισμένα άλλα γνωρίσματά του, όπως είναι οι παύσεις, η ανοδική και καθοδική κίνηση της φωνής κ.τ.λ.

Πιο συγκεκριμένα, τα υπόλοιπα γνωρίσματα της ομιλίας (εκτός από το λεκτικό εκφώνημα) είναι:

* Τα σημεία που χρησιμοποιούνται συνήθως στην απομαγνητοφώνηση είναι

– = μικρή παύση

+ = μέτρια παύση

++ = παρατεταμένη παύση

↗ = ανοδική κίνηση φωνής

↘ = καθοδική κίνηση φωνής

- τα παραγλωσσικά γνωρίσματα (επιτονισμός*, παύσεις, προφορά, ένταση φωνής)
- τα εξωγλωσσικά γνωρίσματα (χειρονομίες, κινήσεις, έκφραση προσώπου, βλέμμα, διάθεση)

Ερμηνεία όρων

* Επιτονισμός είναι η κύμανση (το ανεβοκατέβασμα) της φωνής που χαρακτηρίζει μια ολόκληρη εκφώνηση, μια φράση ή πρόταση. Επομένως, διακρίνεται από τον τόνο, που χαρακτηρίζει μια μόνο λέξην.

Ο επιτονισμός πληροφορεί: **a)** σχετικά με τη διάθεση ή τη στάση του ομιλητή: οργή, σκώμμα, ειρωνεία κ.τ.λ. **b)** σχετικά με το είδος των προτάσεων: ερωτηματική, επιφωνηματική κ.τ.λ. Επομένως, ο επιτονισμός με την κύμανση της φωνής διαμορφώνει σημασίες.

2. Σύγκριση προφορικού με το γραπτό λόγο

α) Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος ως μέσα επικοινωνίας

Στην επικοινωνία με προφορικό λόγο το μήνυμα εκπέμπεται από τον πομπό και **την ίδια στιγμή** προσλαμβάνεται από το δέκτη, που βρίσκεται (συνήθως) **στον ίδιο χώρο**. Αντίθετα, στην επικοινωνία με γραπτό λόγο ο πομπός απευθύνεται **σε δέκτη απόντα** που προσλαμβάνει το μήνυμα ύστερα από ένα χρονικό διάστημα.

β) Διαφορές του προφορικού λόγου από το γραπτό (σύνταξη, διατύπωση, λεξιλόγιο, νομιματική πυκνότητα, συνοχή)

Στο γραπτό λόγο ο πομπός έχει το χρόνο να προσχεδιάσει και να επιμεληθεί το λόγο του, ενώ αυτό δε συμβαίνει στην επικοινωνία με προφορικό λόγο, ο οποίος είναι γενικά **αυθόρυμπος** και **απροσχεδίαστος**.

Συγκεκριμένα, στον προφορικό λόγο παρουσιάζονται συχνά **ελλειπτικές προτάσεις** ή **ανολοκλήρωτες φράσεις**, πολλά «**γεμίσματα**» (χμ, εε, ας πούμε κ.τ.λ.), **παύσεις**, προχειρότητα στην έκφραση ή **εμφανής προσπάθεια** του ομιλητή να αλλάξει ή να βελτιώσει μια φράση που χρησιμοποίησε. Εξάλλου, χρησιμοποιείται συνήθως η **παρατακτική σύνταξη** και συνηθίζονται οι σχετικά **μικρές φράσεις**.

Αντίθετα, στο γραπτό λόγο ο συγγραφέας δεν έχει την ευκαιρία να βελτιώσει το κείμενο, αφού αυτό έχει **μια μόνο τελική μορφή**. Ο ίδιος ο γραπτός λόγος πρέπει να είναι **σαφής** και **ακριβής**, γιατί χρειάζεται να προβλέπει τις απορίες του δέκτη, που είναι συνήθως απών, και επίσης είναι **πυκνός στα νοήματα και τις ιδέες του**, αφού δεν πρέπει να κουράζει τον αναγνώστη. Γενικότερα, το **λεξιλόγιο** του είναι ιδιαίτερα **επεξεργασμένο**, ενώ η **σύνταξη** οφείλει να είναι **φροντισμένη** και να περιλαμβάνει την **υποτακτική σύνδεση** των προτάσεων και το **μακροπερίοδο λόγο**. Επιπλέον,

συνοχή και η συνεκτικότητα είναι επιμελημένη και χρησιμοποιείται μεγαλύτερος αριθμός και ποικιλία μεταβατικών λέξεων/φράσεων. Τέλος, η οργάνωση του γραπτού λόγου είναι εξαιρετικά φροντισμένη, γιατί ο πομπός έχει το χρόνο να οργανώσει το κείμενό του, προκειμένου να παρουσιάσει με λογική σειρά τις ιδέες του.

Αν και ο γραπτός λόγος είναι πιο επιμελημένος από τον προφορικό, τα δύο είδη λόγου είναι εξίσου σημαντικά, γιατί εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους δίνουν την ευκαιρία στον εκάστοτε πομπό να επιλέξει τον αποτελεσματικότερο τρόπο επικοινωνίας σε κάθε περίσταση.

γ) Απροσχεδίαστος και προσχεδιασμένος λόγος

Ένα μεικτό είδος λόγου ανάμεσα στον προφορικό και στο γραπτό λόγο

Ο προφορικός λόγος είναι λιγότερο επιμελημένος από το γραπτό, αφού χαρακτηρίζεται από αυθορμητισμό και είναι τις περισσότερες φορές απροσχεδίαστος, ενώ ο γραπτός λόγος είναι σχεδόν πάντα προσχεδιασμένος. Ωστόσο, **υπάρχουν και περιπτώσεις προσχεδιασμένου προφορικού λόγου** (διάλεξη, πολιτικός λόγος). Στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για ένα μεικτό είδος λόγου, ανάμεσα στον προφορικό και στο γραπτό λόγο.

δ) Απόδοση του προφορικού λόγου σε γραπτό

Διευθέτηση απομαγνητοφωνημένου κειμένου

Ο μαγνητοφωνημένος προφορικός λόγος συχνά απομαγνητοφωνείται και δημοσιεύεται, όταν αυτό κρίνεται σκόπιμο για την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού (δημοσίευση των πρακτικών ενός συνεδρίου). Στην περίπτωση αυτή έχουμε μια **μεταγραφή**, όπου το μαγνητοφωνημένο κείμενο διευθετείται, για να γίνει ευκολότερα προστό στο αναγνωστικό κοινό. Αυτό σημαίνει ότι χρησιμοποιείται **στίξη** και ότι οργανώνεται ο λόγος σε παραγράφους, ενώ εξαλείφονται ορισμένα γνωρίσματα του προφορικού λόγου (επαναλήψεις, «γεμίσματα», ανολοκλήρωτες φράσεις).

Χρήσιμη πληροφορία: Στη διευθέτηση του κειμένου μπορούμε να αντικαταστήσουμε τη **μικρή παύση (-)** και τη **μέτρια (+)** με **τελεία**, ενώ αντικαθιστούμε με **αλλαγή παραγράφου** τη **μεγάλη (++)** και ορισμένες φορές και τη **μέτρια (+)**. Εννοείται ότι αυτά ισχύουν, όταν οι παύσεις δεν οφείλονται στην προσπάθεια του ομιλητή να κερδίσει χρόνο. Εξάλλου, το **ανέβασμα της φωνής (↗)** σηματοδοτεί συνήθως την αρχή μιας πρότασης/περιόδου/παραγράφου, ενώ το **κατέβασμα (↘)** το τέλος τους.

ε) Το φανερό και το λανθάνον νόημα

Συχνά στη γλώσσα πίσω από το φανερό νόημα μιας φράσης κρύβεται ένα «λανθάνον» νόημα, το οποίο εκφράζει την πραγματική πρόθεση του πομπού. Μια φράση μπορεί να εκφράζει μια απλή διαπίστωση (φανερό νόημα), αλλά σε ορισμένες πε-

ριπτώσεις η φράση μπορεί να εκφράζει και μια **έμμεση παράκληση**, για παράδειγμα. Μία πρόταση, που σύμφωνα με το συντακτικό θα χαρακτηρίζοταν **πρόταση κρίσης**, λειτουργεί ουσιαστικά ως **πρόταση επιθυμίας**. Στις περιπτώσεις αυτές ο δέκτης μπορεί να συλλάβει το λανθάνον νόημα και την πραγματική πρόθεση του πομπού, αν λάβει υπόψη του **τις κοινωνικές συμβάσεις και την κοινή εμπειρία του με τον πομπό**.

στ) Τελεστικός λόγος (προφορικός και γραπτός)

Στον προφορικό λόγο εκφωνώντας ορισμένες λέξεις (κυρίως ρήματα) ή φράσεις πραγματοποιούμε **tautóχρονα και μία πράξη**. Η πράξη αυτή που συντελείται μέσω του λόγου ονομάζεται **λεκτική πράξη**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, για να εκτελεστεί μια λεκτική πράξη, πρέπει το πρόσωπο που την εκτελεί να είναι **αρμόδιο/ εξουσιοδοτημένο να την εκτελέσει** (ιερέας σε βάπτιση, πρόεδρος του δικαστηρίου κ.τ.λ.).

Ανάλογο φαινόμενο παρουσιάζεται και στο γραπτό λόγο. Ορισμένα κείμενα δε μας γνωστοποιούν απλώς ένα γεγονός, αλλά **έχουν και μια πρόσθετη λειτουργία** (πιστοποιητικό σπουδών, μια βεβαίωση, μια δήλωση κ.τ.λ.).

Ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, μέσω του οποίου συντελείται μια «πράξη», ονομάζεται **τελεστικός λόγος**.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με τον προφορικό και το γραπτό λόγο

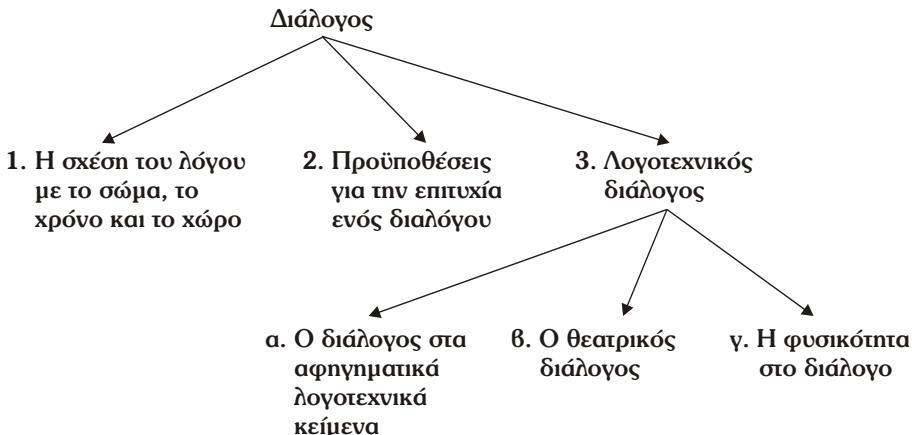
[Σημ.: Στην υποενότητα αυτή θα δοθεί ένα συγκεντρωτικό σχεδιάγραμμα με τα πλεονεκτήματα του γραπτού λόγου, όπως τα παραθέτει το σχολικό βιβλίο σελ. 107]

Πλεονεκτήματα γραπτού λόγου

- αποτελεί σταθμό στην ανάπτυξη του πολιτισμού - εξάλλου είναι γνωστό ότι διακρίνει την ιστορική από την προϊστορική περίοδο του ανθρώπου
- αποθηκεύει γνώσεις, βοηθάει την ανάπτυξη των επιστημών και των τεχνών και επιταχύνει έτσι την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινότητας
- διέδωσε τη γνώση κατά την αρχαιότητα και περιόρισε τη δύναμη του ιερατείου που τότε τη μονοπωλούσε (τη γνώση), αφού ήταν το μόνο που χρησιμοποιούσε ανάγνωση και γραφή
- αποτυπώνοντας τους νόμους, τους κάνει γνωστούς σε όλους και συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό
- υποχρεώνει σε αυστηρή και λογική χρήση της γλώσσας
- κάνει το γλωσσικό μήνυμα ανεξάρτητο από το δημιουργό του και το καθιστά αθάνατο.

II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

1. Η σχέση του λόγου με το σώμα, το χρόνο και το χώρο

- **Με το σώμα**

Ο λόγος συνοδεύεται και από τα εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας, δηλαδή από τις χειρονομίες του ομιλητή, τις εκφράσεις του προσώπου του, το βλέμμα του και τον τρόπο που επηρεάζει αυτό η επικοινωνία, τα αποτελέσματα που προκαλεί η σωματική κόπωση στο λόγο κ.τ.λ.

- **Με το χρόνο**

Την επικοινωνία μέσω του λόγου επηρεάζει και ο αργός ή ο γρήγορος ρυθμός τής ομιλίας του πομπού, γιατί, ανάλογα με την επιβράδυνση ή την επιτάχυνσή της, αποκαλύπτονται οι βαθύτεροι στόχοι του λόγου καθώς και τα συναισθήματα του ομιλητή. Επίσης, η κατανομή του χρόνου της ομιλίας ανάμεσα στους συζητητές μπορεί να αναδείξει ή αντιθέτως να περιορίσει την ικανότητά τους να εκθέσουν πλήρως και σαφώς τις απόψεις τους. Σε αυτό βέβαια επιδρά και ο συντονιστής της συζήτησης. Εφόσον υπάρχει, επηρεάζει και την ψυχολογία και συνεπώς την απόδοση και το ύφος των συζητητών. Σε περίπτωση που δεν παρίσταται συντονιστής, η διαδοχή των ομιλιών των δύο πλευρών καθορίζεται από γλωσσικά (διακοπή του ενός συζητητή από τον άλλο) και εξωγλωσσικά σήματα (χειρονομίες αντιδιαλεγόμενων ομιλητών, αλλαγή του ύφους και των εκφράσεων του προσώπου τους κ.τ.λ.). Κάποιες φορές βέβαια ο ένας συζητητής μονοπωλεί το λόγο θέλοντας να επιβάλει τις προσωπικές του απόψεις σε κάθε πιθανό αποδέκτη των μνημάτων του. Σε άλλες περιπτώσεις, δύο ή πε-

ρισσότερα άτομα μιλούν ταυτόχρονα είτε γιατί δεν υπάρχει συντονιστής είτε γιατί δε σέβονται τους συνομιλητές τους είτε προκειμένου να αποδείξει ο καθένας τους τη ρητορική του υπεροχήν.

Αρκετά συνηθισμένο είναι και το φαινόμενο να μνη απευθύνεται ο λόγος σε κάποιο πρόσωπο κατά τη διάρκεια ενός διαλόγου. Αυτό μπορεί να κάμψει τη θέληση του συγκεκριμένου ατόμου να συμμετέχει στη συζήτηση, να μειώσει την ετοιμότητά του στην αντιμετώπιση μιας ερώτησης που θα του απευθυνθεί κάποια στιγμή ή να τον οδηγήσει σε απρεπή έκρηξη εκνευρισμού. Η αποχή βέβαια κάποιου από μια συζήτηση είναι δυνατό να είναι οικειοθελής λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος για το θέμα, άγνοιας των απαραίτητων λεπτομερειών για την ολοκληρωμένη ανάλυσή τους ή διαφωνίας με την επιλογή των ατόμων με τα οποία καλείται να συζητεί.

• Με το χώρο

Το περιβάλλον, ο χώρος μέσα στον οποίο εκτυλίσσεται μια συζήτηση, μπορεί να επηρέασει την ψυχολογία των συνδιαλεγόμενων, αφού μπορεί να τους κάνει να νιώσουν μεγάλη οικειότητα και άνεση, ώστε να κινηθούν και να εκφραστούν ελεύθερα ή να τους προκαλέσει αμυχανία και συνεπώς δυσκολία να μιλήσουν με αποτελεσματικό και πειστικό τρόπο.

2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός διαλόγου/ μιας συνομιλίας

Ένας διάλογος/μια συνομιλία διεξάγεται με επιτυχία όταν:

- επιτρέπει στο δέκτη να προσλάβει και να κατανοήσει το μήνυμα του πομπού, και να ανταποκριθεί ανάλογα
- ο λόγος και των δύο ομιλητών είναι ειλικρινής, σαφής, σχετικός με το θέμα συζήτησης, διαφωτιστικός, επαρκής και ακριβής ως προς τις πληροφορίες που δίνει για το θέμα
- προωθεί τη συνεργασία των δύο ομιλητών

Αν έστω και μία από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν ισχύει, η επικοινωνία των συνομιλητών διαταράσσεται ή και διακόπτεται και ο διάλογος καθίσταται ανεπιτυχής.

3. Ο λογοτεχνικός διάλογος

Πρόσλογος

Είναι δύσκολο να αποδοθεί απόλυτα ο προφορικός λόγος με ένα γραπτό κείμενο. Ωστόσο, στη λογοτεχνία συχνά χρησιμοποιείται ο διάλογος τόσο στα αφηνηματικά κείμενα όσο και στα θεατρικά με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνει την εντύπωση ενός αυθεντικού προφορικού λόγου, ενώ πρόκειται απλώς για την αναπαράστασή του.

α) Ο διάλογος στα αφηγηματικά λογοτεχνικά κείμενα

Στα αφηγηματικά λογοτεχνικά κείμενα (διήγημα, μυθιστόρημα κ.τ.λ.) ο συγγραφέας δεν περιορίζεται στην περιγραφή των γεγονότων, αλλά συχνά τα παρουσιάζει να ξετυλίγονται μπροστά στους αναγνώστες. Προκειμένου να επιτευχθεί κάπι τέτοιο, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το **μονόλογο** και το **διάλογο**. Έτσι επιτυγχάνεται η αναπαράσταση των γεγονότων (**δραματικότητα**) με ζωντάνια στην αφήγηση.

β) Ο θεατρικός διάλογος

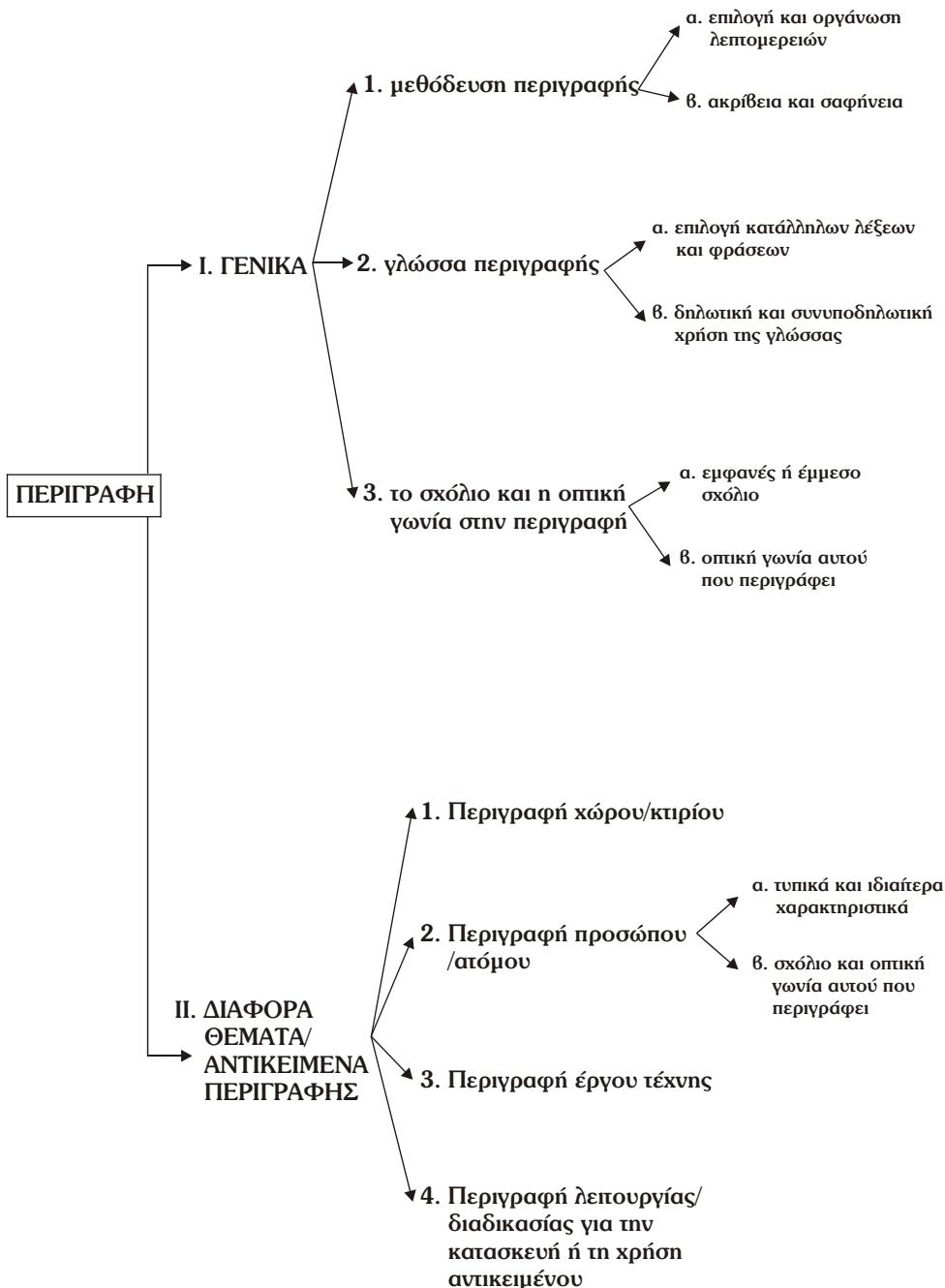
Στα θεατρικά κείμενα οι διάλογοι δε συνοδεύονται από λεπτομερή περιγραφή των εξωγλωσσικών και των παραγλωσσικών στοιχείων (όπως στα αφηγηματικά κείμενα), γιατί αφενός προορίζονται για **δραματοποίησή** σε θεατρική σκηνή από επαγγελματίες ήθοποιούς που καλούνται να μεταδώσουν τη ζωντάνια του διαλόγου μέσω του ταλέντου και της παρουσίας τους και αφετέρου τα **διαλογικά μέρη** είναι εκτενέστερα σε αυτό κι έτσι καθίσταται πολύ πιο σαφές (σε σχέση με τα αφηγηματικά κείμενα) το περιεχόμενό του και τα συναισθήματα που το ακολουθούν και παράλληλα το καθορίζουν.

γ) Η φυσικότητα στο διάλογο

Η **φυσικότητα** αποτελεί μια από τις κύριες αρετές ενός διαλόγου σε γραπτό κείμενο. Για να δώσει ο συγγραφέας φυσικότητα στο λόγο των ηρώων του, χρησιμοποιεί στο διάλογό τους κάποια από τα γνωρίσματα του προφορικού λόγου (σύντομες ή μισοτελειωμένες φράσεις, παύσεις κ.τ.λ.). Επιπλέον, φροντίζει η ιδιόλεκτος κάθε προσώπου να παρουσιάζει συνέπεια με όλα τα άλλα γνωρίσματά του, δηλαδή την κοινωνική του προέλευση, το χαρακτήρα του κ.τ.λ.

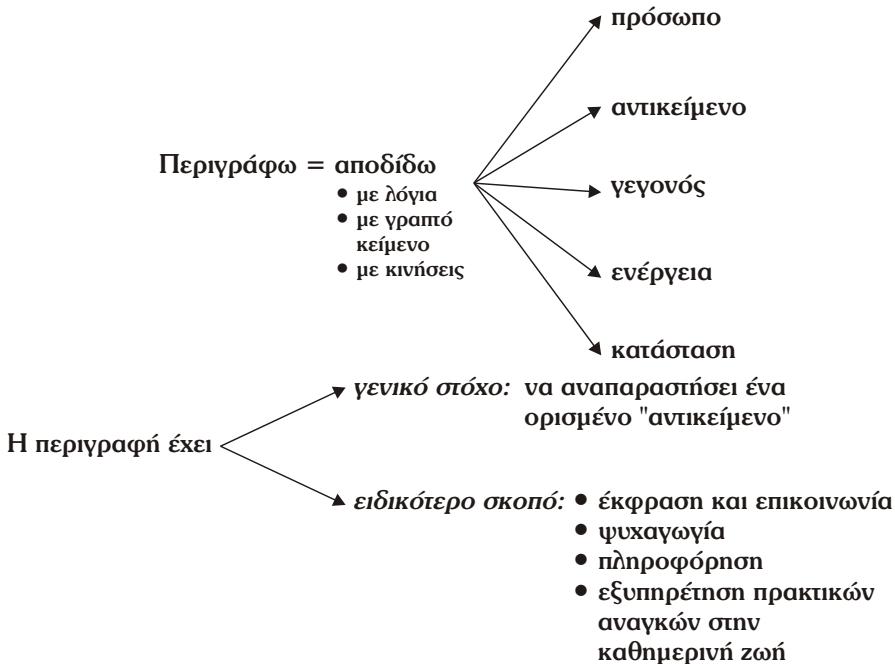
Περιγραφή

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

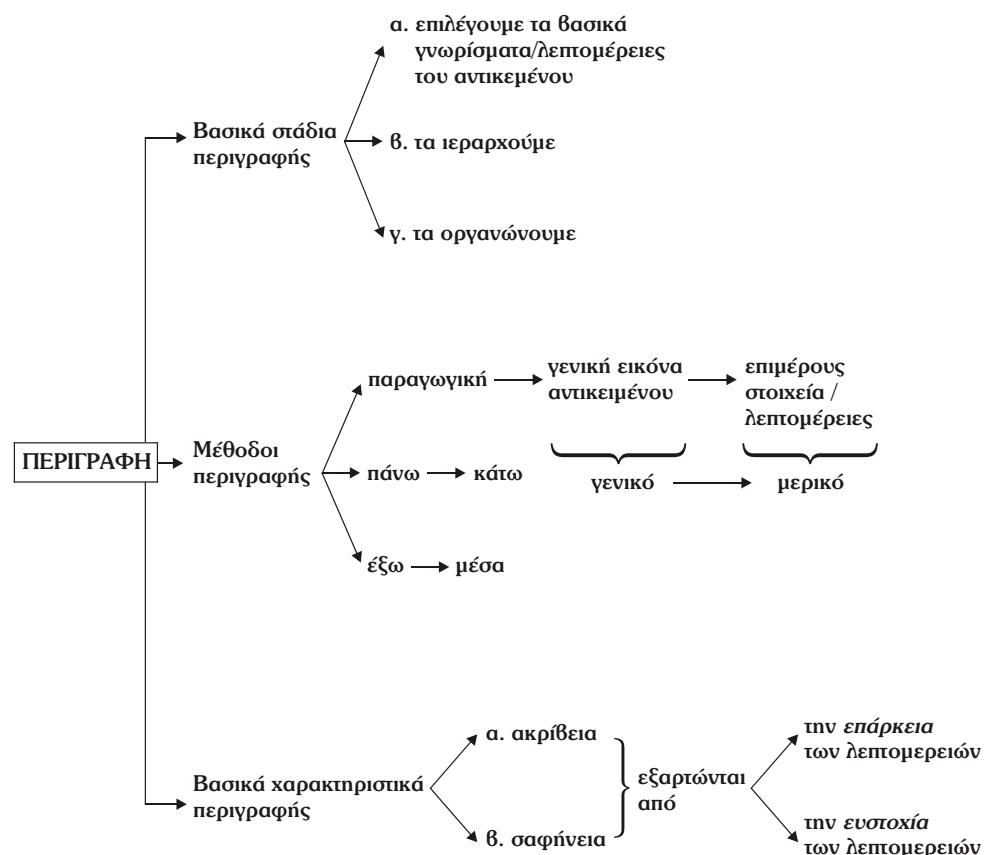
Περιγραφή είναι η απόδοση (με λόγο προφορικό ή γραπτό ή με κινήσεις) ενός προσώπου, πράγματος, γεγονότος, μιας ενέργειας, κατάστασης κλπ.

- ✓ *Γενικός στόχος* της περιγραφής είναι να αναπαραστήσει ένα ορισμένο «αντικείμενο».
- ✓ *Ειδικότερος σκοπός* της περιγραφής μπορεί να είναι:
  - να καλύψει την ανάγκη π.χ. του συγγραφέα για έκφραση και επικοινωνία
  - η ψυχαγωγία του κοινού
  - η πληροφόρηση και η εξυπρέτηση αναγκών της καθημερινής ζωής
- ✓ *Περιγραφικά κείμενα* που εξυπρετούν πρακτικούς σκοπούς μπορούμε να βρούμε:
  - σε εφημερίδες (μικρές αγγελίες, ανακοινώσεις κλπ)
  - σε ενημερωτικά φυλλάδια
  - σε διαφημιστικά φυλλάδια

- σε έντυπα με οδηγίες για την κατασκευή, τη λειτουργία ή τη χρήση ενός αντικειμένου (συσκευής, παιχνιδιού κλπ.)
  - σε σχολικά εγχειρίδια (περιγραφή ενός πειράματος κλπ.)
  - σε καταλόγους μουσείων (περιγραφή των εκθεμάτων)
  - σε πρακτικούς οδηγούς (π.χ. τουριστικός οδηγός)
  - σε επίσημα έγγραφα (δικόγραφα, συμβόλαια κλπ.)
- ✓ *H γλώσσα που χρησιμοποιούμε στην περιγραφή διαφέρει κάθε φορά και είναι ανάλογη με το σκοπό της περιγραφής· ποικίλλει από το πιο απλό και καθημερινό ύφος έως το πιο επίσημο και επιτηδευμένο.*

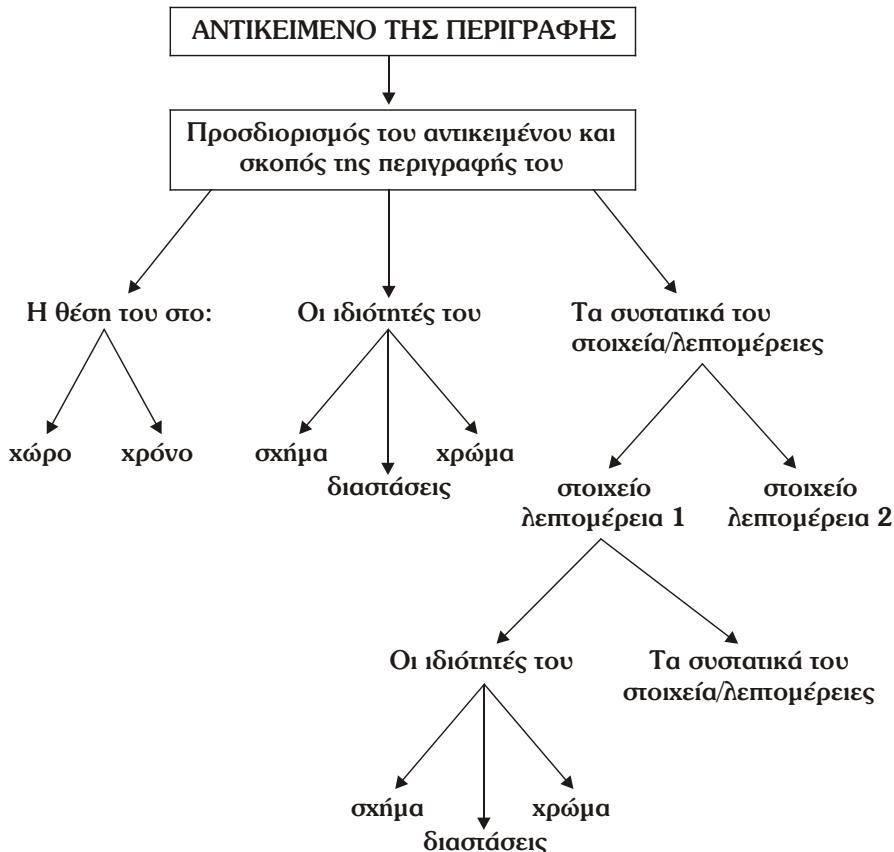
1. Μεθόδευση της περιγραφής

Σχεδιάγραμμα:

Αντικείμενο της περιγραφής

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

α) Η επιλογή και η παράθεση/οργάνωση των λεπτομερειών

- ✓ Όταν θέλουμε να περιγράψουμε κάτι, επιλέγουμε τα βασικά του γνωρίσματα/λεπτομέρειες, τα ιεραρχούμε και τα οργανώνουμε ανάλογα με τη σημασία τους: άλλα μεγεθύνονται και προβάλλονται, άλλα περιστέλλονται ή παραλείπονται.
- ✓ Κάθε περιγραφή είναι μια επιλογή λεπτομερειών και μια επιλογή οργάνωσης των λεπτομερειών αυτών. Η επιλογή σχετίζεται πάντα με το σκοπό της περιγραφής.
- ✓ Η περιγραφή προχωρεί **παραγωγικά**, από μια γενική εικόνα του αντικειμένου και των ιδιοτήτων του στα επιμέρους στοιχεία/λεπτομέρειες που το συνιστούν.
- ✓ Η παρουσίαση των στοιχείων προχωρεί και αυτή από το γενικό στο μερικό, από πάνω προς τα κάτω, από έξω προς τα μέσα.

8) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή

- ✓ Βασικά χαρακτηριστικά της περιγραφής είναι η **ακρίβεια** και η **σαφήνεια**, οι οποίες δεν εξαρτώνται πάντοτε από το πλήθος των λεπτομερειών. Ωστόσο, οι λεπτομέρειες πρέπει να είναι επαρκείς, για να εξυπρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό.

2. Η γλώσσα της περιγραφής

α) Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/φράσεων

- ✓ Για να είναι η περιγραφή ακριβής και σαφής, είναι αναγκαία η επιλογή των κατάλληλων κάθε φορά λέξεων και φράσεων, ώστε να αποδίδονται με ακρίβεια τα γνωρίσματα του αντικειμένου.

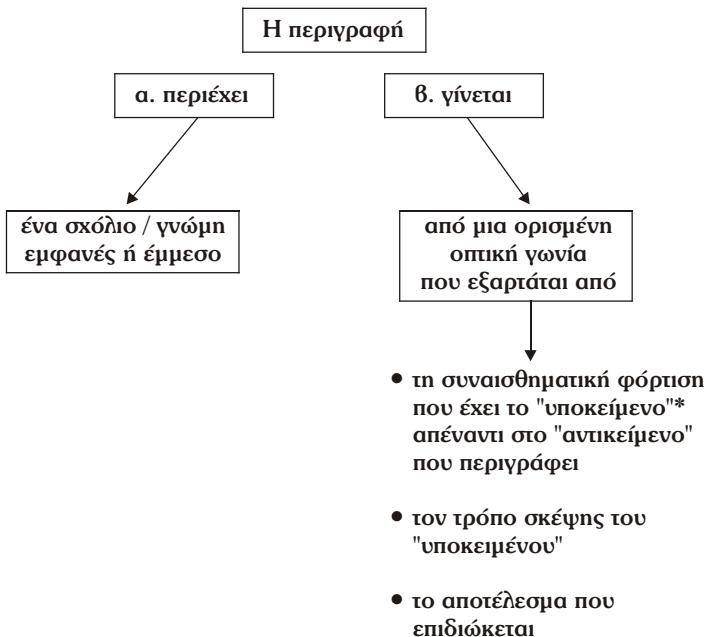
β) Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική

(συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας

- ✓ Ανάλογα με το είδος του κειμένου και τον επιδιωκόμενο σκοπό, χρησιμοποιούνται λέξεις και φράσεις με την κυριολεκτική ή τη μεταφορική τους σημασία.

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

Σχεδιάγραμμα:

* αυτός που κάνει την περιγραφή

II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ/ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

1. Περιγραφή ενός χώρου/κτιρίου

Λεξιλόγιο*

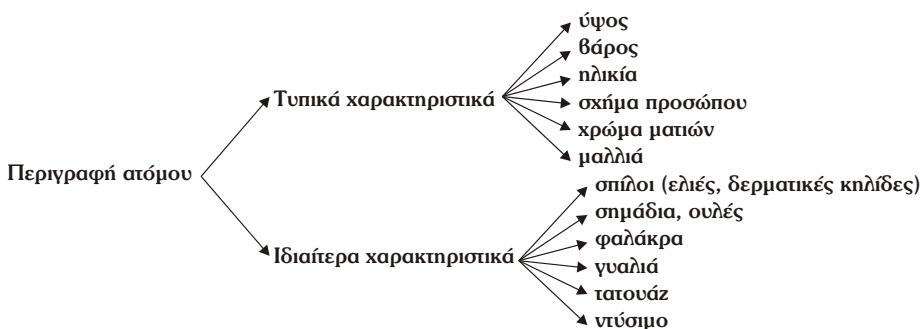
- **νεόκτιστος/n/o** = αυτός που έχει κτιστεί πρόσφατα, ΣΥΝ: νεόδμητος
- **νεοκλασικό (το)** = κτίσμα που έχει οικοδομηθεί σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα του νεοκλασικισμού (νεοκλασικισμός = καλλιτεχνική τάση που χαρακτηρίζεται από αναβίωση του κλασικισμού, μίμηση των προτύπων της αρχαίας ελληνικής τέχνης)
- **πατροπαράδοτος/n/o** = αυτός που έχει κληρονομηθεί από τους προγόνους, ΣΥΝ: πατρογονικός
- **διατηρητέο (το)** = κτίσμα το οποίο, σύμφωνα με το υπουργείο Πολιτισμού, απαγορεύεται να κατεδαφιστεί, γιατί αποτελεί δείγμα της πολιτιστικής κληρονομιάς, έχει υψηλή καλλιτεχνική ή ιστορική αξία κ.λ.π.
- **περίτεχνος/n/o** = αυτός που έχει φτιαχτεί με μεγάλη τέχνη, με γούστο και μαστοριά, ΣΥΝ: αριστοτεχνικός, καλοφτιαγμένος
- **καλαίσθητος/n/o** = αυτός που φανερώνει καλαισθησία, λεπτό γούστο, ΣΥΝ: καλόγονος
- **περίοπτος/n/o** = αυτός που είναι ορατός από όλες τις πλευρές, ΣΥΝ: περίβλεπτος
- **περίβολος (ο)** = κατασκευή με την οποία περικλείεται ένας χώρος, ΣΥΝ: τοίχος, μάντρα, φράκτης/ ο χώρος που περικλείεται από την κατασκευή αυτή, ΣΥΝ: αυλή ο τοίχος που κτίζεται γύρω από ένα χώρο, ΣΥΝ: περίβολος, περίφραξη
- **κιγκλίδωμα (το)** = σειρά από κάγκελα με τα οποία περιφράσσεται ένας χώρος, ΣΥΝ: κάγκελα, περίφραξη
- **κανάπι (το)** = θυρόφυλλο/ παραθυρόφυλλο
- **φεγγίτης (ο)** = άνοιγμα σε ψηλό σημείο τοίχου ή στην οροφή, για να φωτίζεται και να αερίζεται κλειστός χώρος

* Στις σελίδες αυτές παρατίθεται η ερμηνεία ορισμένων όρων του λεξιλογίου που υπάρχει στο σχολικό βιβλίο.

- πρασιά (n) = χώρος, συνήθως φυτεμένος, που βρίσκεται μπροστά από κτίσμα/ βραγιά
- βραγιά (n) = τμήμα κάπου φυτεμένο, που περιβάλλεται συνήθως από αυλάκι, ΣΥΝ: πρασιά
- γειτνιάζω = βρίσκομαι δίπλα, κοντά σε κάτι, ΣΥΝ: γειτονεύω, συνορεύω

2. Περιγραφή προσώπου/ ατόμου

α) Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου/ατόμου

β) Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου

Η περιγραφή ενός ατόμου γίνεται από μια ορισμένη οπτική γωνία και περιέχει το ανάλογο σχόλιο, όπως και οποιαδήποτε περιγραφή.

Λεξιλόγιο

- **ωοειδής/ής/ές** = αυτός που έχει σχήμα αυγού, ΣΥΝ: οβάλ λιπόσαρκος, κοκαλιάρης
- **οστεώδης/ής/ές** = φωτεινά, ωηρά/ γεμάτα ηδυπάθεια
- **γλαρά** (μάτια) = γαλανά/ γοπτευτικά
- **τσακίρικα** (μάτια) = αγριωπό, εχθρικό
- **θλοσυρό** (θλέμμα) = ανέκφραστο, που δεν εστιάζεται σε κάτι συγκεκριμένο
- **γραμμένα** (μάτια, χείλη, φρύδια) = που έχουν ωραία γραμμή, είναι σαν ζωγραφισμένα, ΣΥΝ: καλοσχηματισμένα ειρωνικό, χλευαστικό, κοροϊδευτικό
- **σαρκαστικό** (χαμόγελο) = αυτός που δεν έχει γένεια, ΣΥΝ: άγενος
- **αγένειος/α/o** = γεμάτα ρόζους (ρόζος = μικρή σκληρή προεξοχή του δέρματος, κάλος)
- **ροζιάρικα** (χέρια) = λεπτό, λεπτοκαμωμένο, εύθραυστο
- **ντελικάτο** (σώμα) = λεπτό, λεπτοκαμωμένο, εύθραυστο
- **βεργολυγερός** (και βεργολυγερή) = ψηλός και λεπτός, με ωραίο παράστημα

- αιθέριος/a/o = αυτός που χαρακτηρίζεται από ανάλαφρη χάρη
- Άδωνις = νέος με πολύ όμορφο πρόσωπο και ωραίο σώμα (από το μυθικό εραστή της θεάς Αφροδίτης)
- Κουασιμόδος = πολύ άσχημος άνθρωπος (από το γνωστό Quasimodo, ήρωα του μυθιστορήματος «Η Παναγία των Παρισίων» του B. Ουγκώ)
- καρικατούρα = άσχημος άνθρωπος, με δυσανάλογα και αστεία χαρακτηριστικά (η κυριολεκτική σημασία της λ. καρικατούρα είναι «γελοιογραφία»).

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

- ✓ Όταν περιγράφουμε ένα έργο τέχνης, ακολουθούμε μια ορισμένη σειρά (π.χ. από πάνω προς τα κάτω) και φροντίζουμε να περιγράφουμε διαδοχικά τα διάφορα μέρη, χωρίς χάσματα και παλινδρομήσεις (για την περιγραφή π.χ. ενός γυμνού αγάλματος η πορεία είναι η εξής:
κεφάλι: μαλλιά, μάτια, αυτιά, μύτη, στόμα → λαιμός → ώμοι → θώρακας → κοιλιακή χώρα → βουβωνική χώρα → μηροί → πόδια → βάση).
✓ Οι λεπτομέρειες και τα σχόλια της περιγραφής δεν είναι αναγκαίο να είναι ανάλογα. Περιγράφουμε πιο εξαντλητικά τα ιδιαίτερα σημεία, τα πιο ενδιαφέροντα, πρωτότυπα ή σημαντικά.

4. Ειδικά θέματα

- ✓ Εκτός από την εξωτερική περιγραφή ενός αντικειμένου, μπορεί επίσης να περιγραφεί η λειτουργία, η διαδικασία κατασκευής ή η χρήση του.

a) Περιγραφή της λειτουργίας ενός αντικειμένου

- ✓ Για να περιγράψουμε τη λειτουργία ενός αντικειμένου, πρέπει να αναφέρουμε τα μέρη από τα οποία αποτελείται το αντικείμενο και την επιμέρους λειτουργία τους.

6) Περιγραφή της διαδικασίας για την κατασκευή

ή τη χρήση ενός αντικειμένου

- ✓ Όταν περιγράφουμε τη διαδικασία για την κατασκευή ενός αντικειμένου, αναφέρουμε τα απαραίτητα υλικά και δίνουμε οδηγίες.
✓ Οδηγίες και επεξηγήσεις δίνουμε και όταν περιγράφουμε τη διαδικασία για τη χρήση ενός αντικειμένου.

III. ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ

Ενδυμασία-μόδα

Σχετικά κείμενα που παρατίθενται στο σχολικό βιβλίο:

- **Emma Tario**, «Το νόημα ενός περιζώματος: ο Γκάνπι, η ένδυση και ο ινδικός εθνικισμός» (σελ. 184-187 σχολ. βιβλ.)
- **Ευφροσύνη Ρούπα**, «Απόπειρα μεταρρύθμισης της ελληνικής αστικής ενδυμασίας στα τέλη του 19ου αιώνα» (σελ. 187-191 σχολ. βιβλ.)
- **Άλκης Ράφτης** (αποσπ.), *Ο κόσμος του ελληνικού χορού* (σελ. 192 σχολ. βιβλ.)
- **Ε.Π. Παπανούτσος** (αποσπ.) *Πρακτική Φιλοσοφία* (σελ. 193 και 194 σχολ. βιβλ.)
- **Κων. Καθάφης**, *Ηγεμών εκ δυτικής Λιθύης* (σελ. 194 σχολ. βιβλ.)
- **Dick Hebdige** (αποσπ.), *Υποκουλτούρα: το νόημα του στυλ* (σελ. 195-196 σχολ. βιβλ.)
- **I. Μανωλεδάκης** (κείμενο για το ρόλο του σκηνοθέτη και του ενδυματολόγου, σελ. 196 σχολ. βιβλ.)

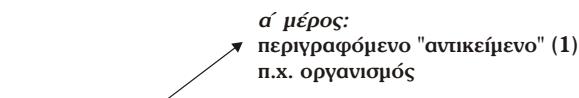
IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Παράγραφος

Ανάπτυξη μιας παραγράφου με αναλογία

- ✓ Συχνά στην περιγραφή, όταν θέλουμε να κάνουμε πιο κατανοητά ορισμένα στοιχεία του «αντικείμενου» που περιγράφουμε, χρησιμοποιούμε ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη/δέκτη.
- ✓ Στην **αναλογία** υπάρχουν δύο μέρη/σκέλη: το ένα αναφέρεται στο «αντικείμενο» που περιγράφουμε και το άλλο σε ένα «αντικείμενο» που παρουσιάζει αναλογίες/ομοιότητες προς αυτό.

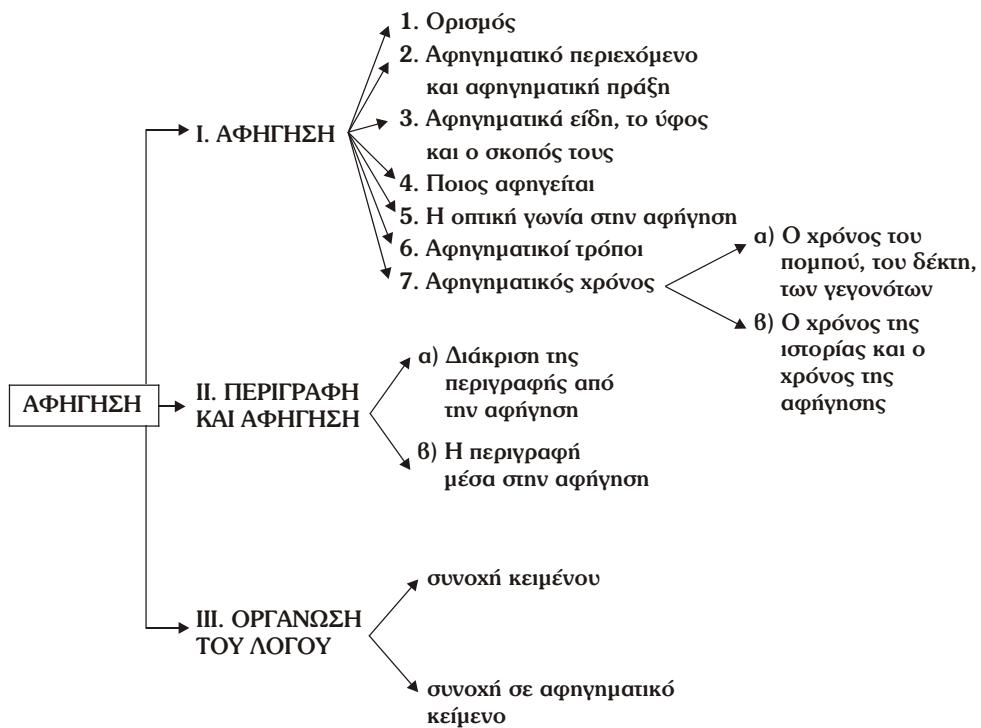
π.χ. Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μια μπχανά.

- ✓ Με αναλογία αναπτύσσουμε μια παράγραφο, όταν η θεματική περίοδος είναι διατυπωμένη ως παρομοίωση ή μεταφορά, π.χ. «Όπως τα ναρκωτικά, το αλκοόλ και το τσιγάρο δημιουργούν εθισμό στο χρήστη, έτσι και η τηλεόραση μπορεί να γίνει επικίνδυνη συνήθεια...»
- ✓ Η αναλογία άλλοτε είναι φανερή και άλλοτε εύρημα/έμπνευση του συγγραφέα, για να διατυπώσει με μεγαλύτερη σαφήνεια τη σκέψη του.

Αφήγηση

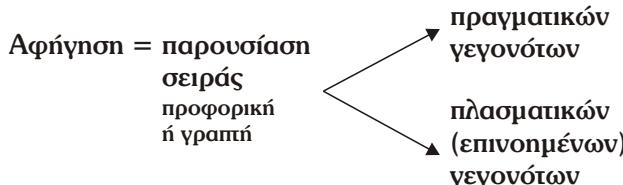
ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

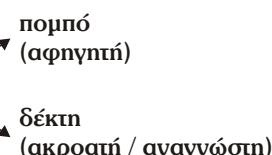
I. ΑΦΗΓΗΣΗ

1. Ορισμός της αφήγησης

Σχεδιάγραμμα:

Η αφήγηση είναι πράξη επικοινωνίας και προϋποθέτει

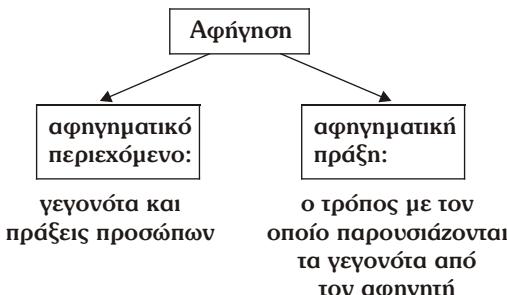
Αναλυτικότερα:

Αφήνοση είναι η προφορική ή γραπτή παρουσίαση μιας σειράς πραγματικών ή πλασματικών (επινοημένων) γεγονότων.

- ✓ Η αφήνοση, ως *πράξη επικοινωνίας*, προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πρόσωπα: έναν *πομπό* (αφηγητή) και έναν *αποδέκτη* (ακροατή) της αφήνοσης.
- ✓ Ο αφηγητής φροντίζει να δώσει στον αποδέκτη τις απαραίτητες πληροφορίες για:
  - τον τόπο
  - το χρόνο
  - τα πρόσωπα
  - τα πιθανά αίτια ενός γεγονότος
- ✓ Η έκταση της αφήνοσης ποικίλει από μία φράση (π.χ. «*veni, vidi, vici*» του Ιούλιου Καίσαρα) έως πολλές σελίδες (ή πολύωρη παρουσίαση των γεγονότων).

2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη

Σχεδιάγραμμα:

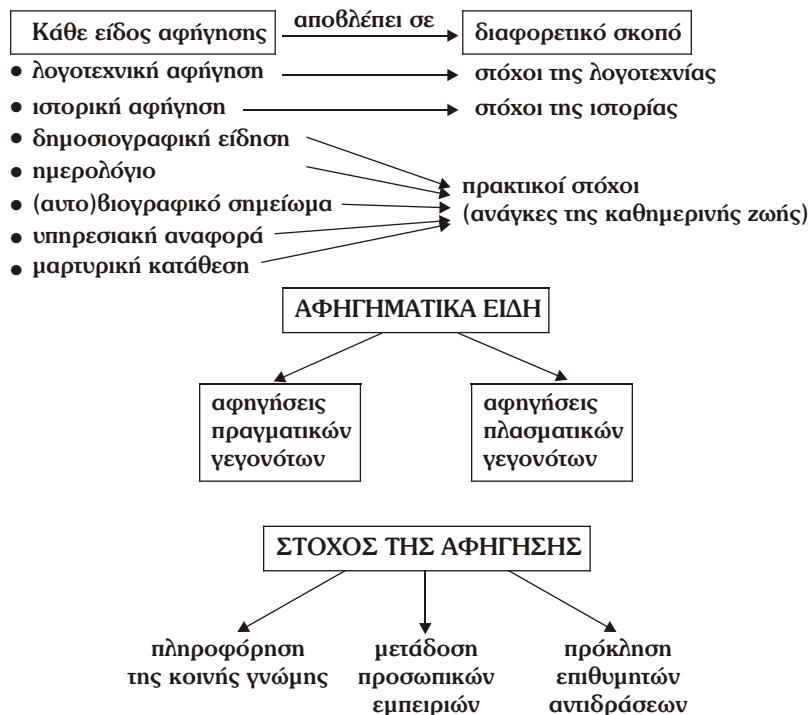

Αναλυτικότερα:

- ✓ Κάθε αφήνοση περιλαμβάνει το **αφηγηματικό περιεχόμενο** (γεγονότα και πράξεις των προσώπων που συνιστούν μια ιστορία) και την **αφηγηματική πράξη** (τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζει τα γεγονότα ο αφηγητής).
- ✓ Δύο ή περισσότερες αφηγήσεις με κοινό αφηγηματικό περιεχόμενο μπορούν να παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές στην αφηγηματική πράξη, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό, π.χ. ένας φόνος θα παρουσιαστεί με διαφορετικό τρόπο στην υπηρεσιακή έκθεση/αναφορά ενός αστυνομικού, με άλλο τρόπο στο δελτίο ειδήσεων από ένα δημοσιογράφο και εντελώς διαφορετικά στο διήγημα ενός συγγραφέα, σε ένα ποίημα κ.λ.π.
- ✓ Κάθε αφήνοση χρησιμοποιεί γλωσσική ποικιλία ανάλογη με τον αφηγητή και το κοινό (δέκτη/ες) στο οποίο απευθύνεται.

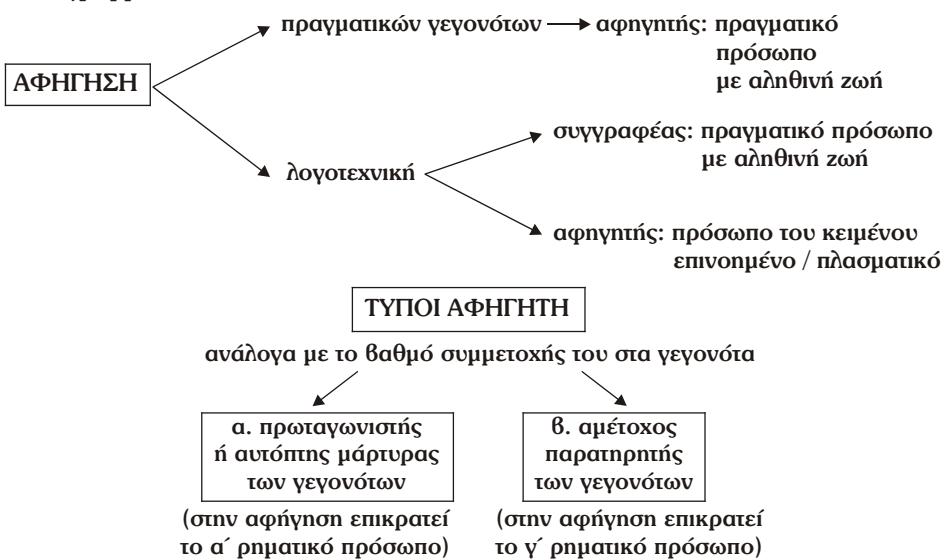
3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

Σχεδιάγραμμα:

4. Ποιος αφηγείται;

Σχεδιάγραμμα:

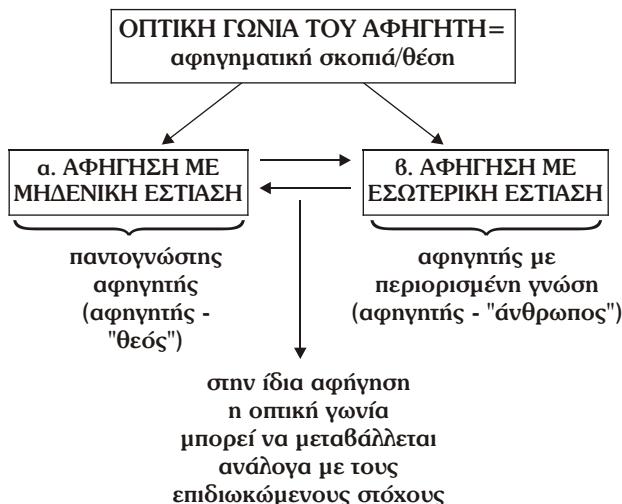

5. Η οπτική γωνία στην αφίγνηση

- ✓ Σε μια αφίγνηση δεν μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλα τα γεγονότα που συνέβησαν, αλλά κάνουμε μια επιλογή γεγονότων, η οποία εξαρτάται από την οπτική γωνία του αφηγητή.
- ✓ Η οπτική γωνία του αφηγητή εξαρτάται από:
  - τη γνώση του για τα γεγονότα (άμεση ή έμμεση)
  - τη συναισθηματική του φόρτιση
  - τον τρόπο σκέψης του
  - το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κλπ.

Η οπτική γωνία στη λογοτεχνική αφίγνηση

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

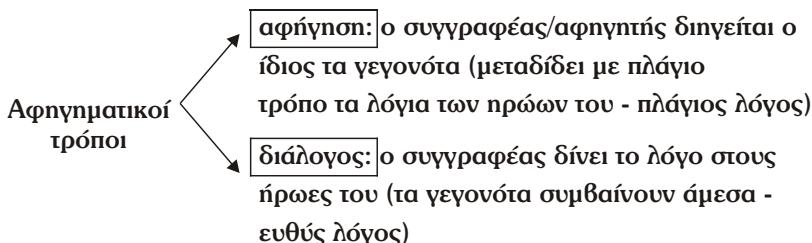
- ✓ Όταν αναλύουμε μια λογοτεχνική αφίγνηση, αναφερόμαστε συχνά στην οπτική γωνία του αφηγητή, δηλαδή στη σκοπιά/θέση από την οποία ο αφηγητής ή κάποιος άρωας βλέπει (κυριολεκτικά ή μεταφορικά) τα γεγονότα.
- ✓ Ο συγγραφέας καθορίζει την αφηγηματική σκοπιά/θέση όπως καθορίζει και τον ίδιο τον αφηγητή· επομένως, η οπτική γωνία στη λογοτεχνία αποτελεί αφηγηματική τεχνική.
- ✓ Η αφίγνηση μπορεί να γίνει από δύο σκοπιές/θέσεις:
  - a. αφίγνηση με **μηδενική εστίαση**: η αφίγνηση χωρίς συγκεκριμένη οπτική γωνία από έναν παντογνώστη αφηγητή, ο οποίος γνωρίζει τα πάντα για τα πρόσωπα της αφίγνησης, ακόμη και τις πιο κρυφές τους σκέψεις και συναι-

σθήματα → αφηγητής- «θεός» που βλέπει τον κόσμο από παντού, άρα δεν έχει συγκεκριμένη οπτική γωνία (εστίαση μηδέν)

β. **αφήγηση με εσωτερική εστίαση:** είναι η αφήγηση που γίνεται από την οπτική γωνία ενός προσώπου που έχει γνώση περιορισμένη → αφηγητής- «άνθρωπος» (εσωτερική εστίαση).

- ✓ Συχνά ο συγγραφέας αξιοποιεί στο ίδιο έργο και τις δύο δυνατότητες αφηγητικής σκοπιάς, μεταβάλλοντας την οπτική γωνία και τον αφηγητή σε διάφορα μέρη της αφήγησης, ανάλογα με το τι θέλει να μεταδώσει κάθε φορά στον αναγνώστη.

6. Αφηγηματικοί τρόποι

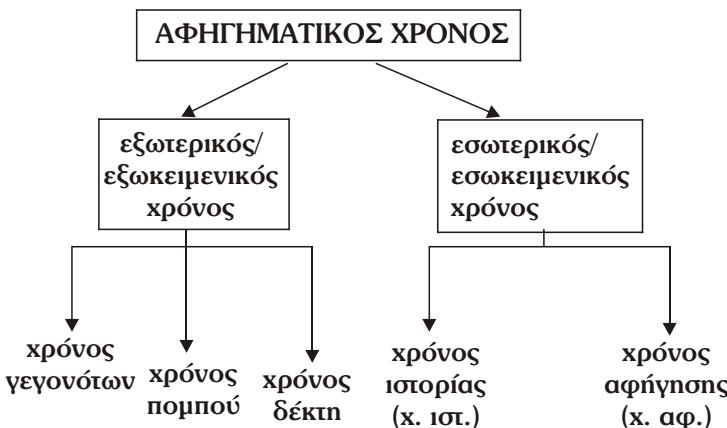
- ✓ Η εναλλαγή και ο συνδυασμός αφήγησης και διαλόγου πλουτίζουν το κείμενο και δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα κάθε αφήγησης.

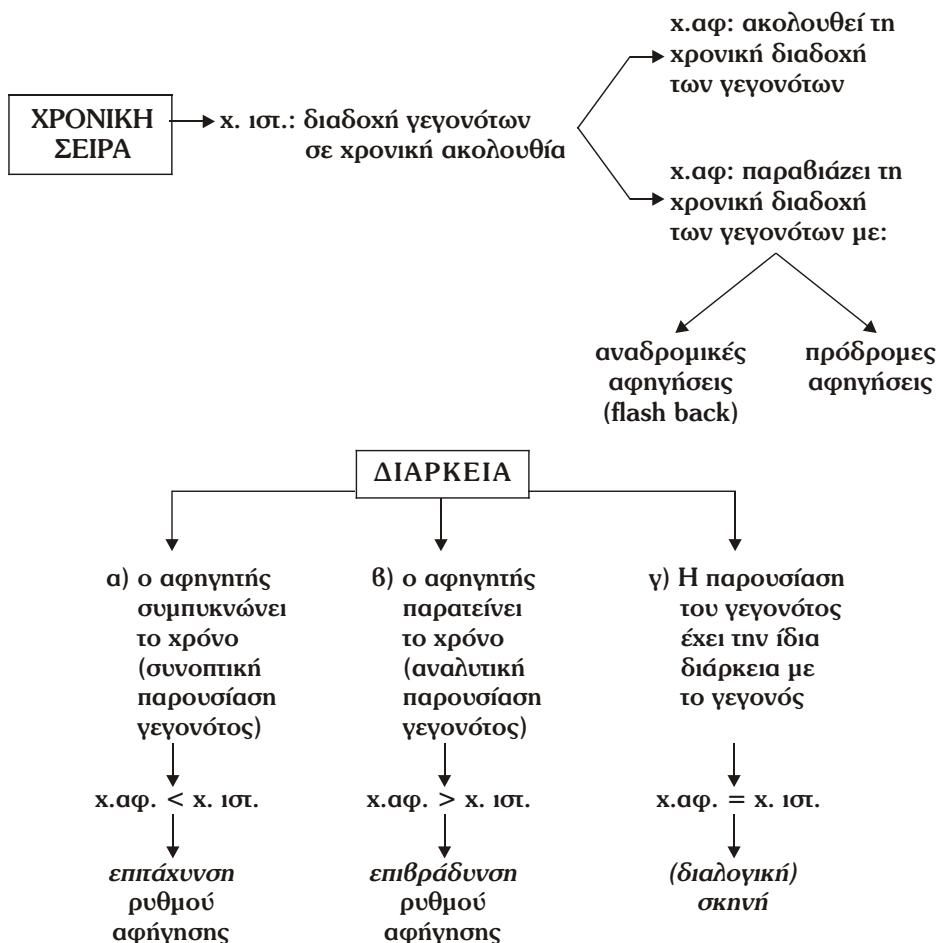
7. Αφηγηματικός χρόνος

α) Ο χρόνος του πομπού, του δέκτη, των γεγονότων

β) Ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης

Σχεδιάγραμμα:

Αναλυτικότερα:

- ✓ Βασικό στοιχείο της αφήγησης είναι ο χρόνος, που διακρίνεται σε **εξωτερικό** και **εσωτερικό**. Ο εξωτερικός διαιρείται σε:
  - **χρόνο των γεγονότων:** εποχή/χρονική στιγμή που συμβαίνουν τα γεγονότα της αφήγησης
  - **χρόνο του πομπού:** εποχή κατά την οποία ζει ο πομπός και στέλνει το μήνυμά του (κάνει την αφήγηση)
  - **χρόνο του δέκτη:** εποχή κατά την οποία ζει ο δέκτης (ακροατής/αναγνώστης) και δέχεται το μήνυμα (ακούει/διαβάζει την αφήγηση).
- ✓ Σε μια αφήγηση **πραγματικών γεγονότων** (p.x. ιστορική αφήγηση) ο χρόνος του πομπού είναι πάντα **μεταγενέστερος** από το χρόνο των γεγονότων, δηλ. **πρώτα** συμβαίνουν τα γεγονότα και **μετά** τα αφηγείται κάποιος.

(Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ποικίλλει από μερικές στιγμές έως πολλούς αιώνες).

✓ **Ο εσωτερικός χρόνος** διαιρείται σε:

- **χρόνο της ιστορίας:** χρόνος στον οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που συνιστούν την ιστορία (story) της αφήγησης
- **χρόνο της αφήγησης:** χρόνος κατά τον οποίο ο αφηγητής παρουσιάζει τα γεγονότα (το χρόνο δηλαδή της ιστορίας).

✓ Σύγκριση χρόνου ιστορίας και χρόνου αφήγησης ως προς τη **χρονική σειρά**:

- Ενώ τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο σε χρονική ακολουθία, ο αφηγητής συχνά παραβιάζει τη χρονική σειρά και τότε προκύπτουν **αναχρονίες**:
- **αναδρομικές αφηγήσεις** (flash back): αφηγήσεις που αναφέρονται σε γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας που βρισκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή
- **πρόδρομες αφηγήσεις**: αφηγήσεις που αναφέρονται σε γεγονότα τα οποία θα διαδραματιστούν αργότερα.

✓ Σύγκριση χρόνου ιστορίας και χρόνου αφήγησης ως προς τη **διάρκεια**:

- Όταν ο αφηγητής συμπυκνώνει το χρόνο παρουσιάζοντας συνοπτικά (με λίγα λόγια, σε λίγες γραμμές ή σε μια φράση) ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, τότε ο χρόνος της αφήγησης έχει μικρότερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας (**χ. αφ < χ. ιστ.**) και ο ρυθμός της αφήγησης επιταχύνεται (**επιτάχυνση**).
- Όταν ο αφηγητής απλώνει/παρατείνει το χρόνο παρουσιάζοντας αναλυτικά ένα γεγονός που διαρκεί λίγες στιγμές, τότε ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας (**χ. αφ > χ. ιστ.**) και ο ρυθμός της αφήγησης επιβραδύνεται (**επιβράδυνση**). [Η συμπύκνωση (→ επιτάχυνση) και το άπλωμα του χρόνου (→ επιβράδυνση) **εξαρτάται από την ιεράρχηση των γεγονότων** και από το **σκοπό της αφήγησης** (τα γεγονότα που ο αφηγητής θεωρεί πιο σημαντικά τα παρουσιάζει εκτενέστερα)].
- Όταν τα γεγονότα παρουσιάζονται σε χρονική διάρκεια ίση με το χρόνο που αυτά διαρκούν, ο χρόνος της αφήγησης συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας (**χ. αφ. = χ. ιστ.**) και προκύπτει η (**διαλογική σκηνή**).

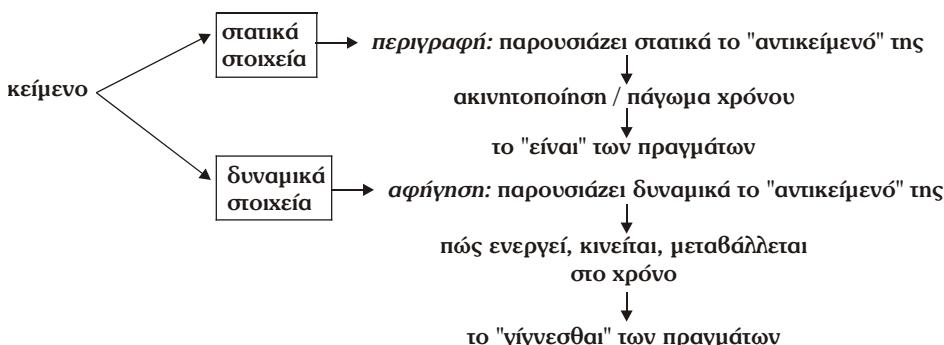
✓ Σύγκριση χρόνου ιστορίας και χρόνου αφήγησης ως προς τη συχνότητα:

- Ένα γεγονός που συνέβη μια φορά μπορεί στην αφήγηση να παρουσιάζεται πολλές φορές τότε, όμως, δεν έχουμε πανομοιότυπη επανάληψη, αλλά παρουσίαση του γεγονότος **με διαφορετικό τρόπο, ύφος και προοπτική** κάθε φορά.

II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

α) Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση

Σχεδιάγραμμα:

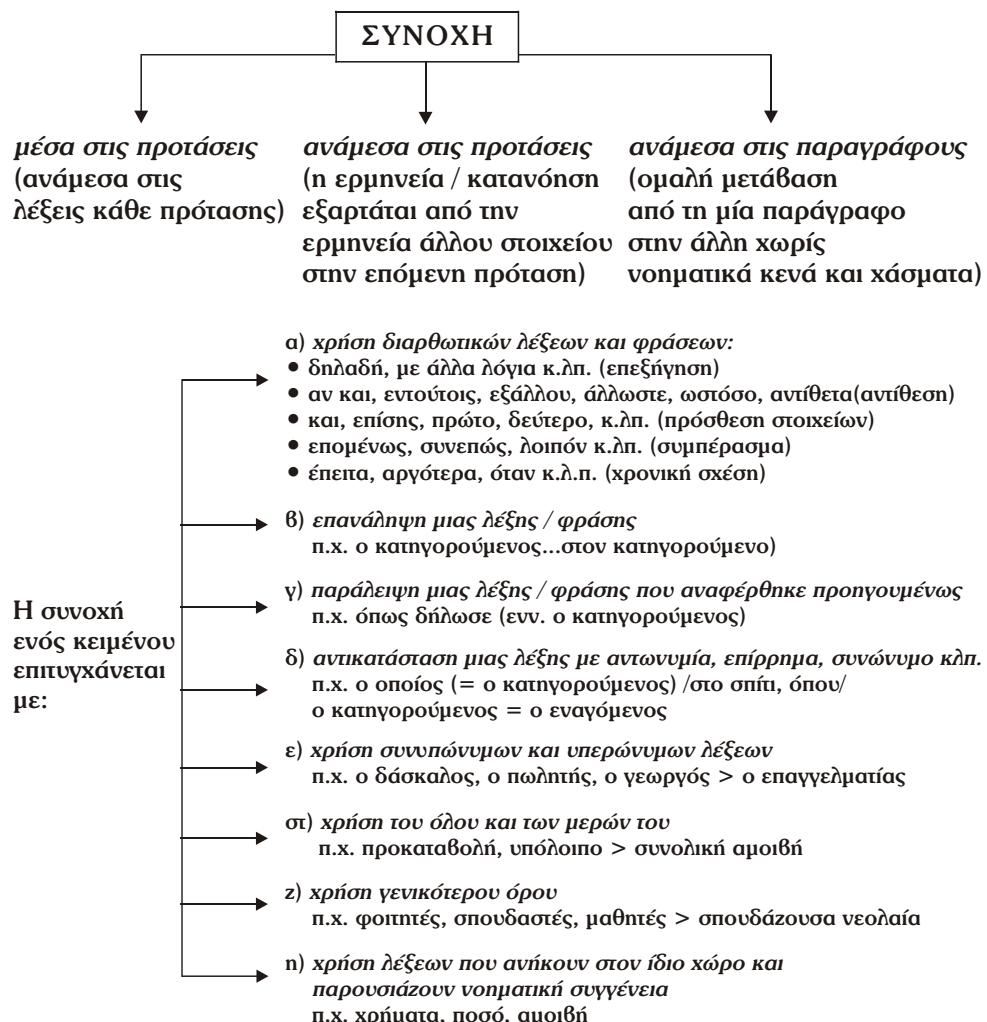
- ✓ Η διάκριση ανάμεσα στην αφήγηση και την περιγραφή δεν είναι απόλυτη, αλλά τα όριά τους συχνά συγχέονται, όπως π.χ. όταν περιγράφουμε μια διαδικασία.
- ✓ Περιγραφή (και όχι αφήγηση) έχουμε όταν οι ενέργειες που παρουσιάζονται (σε ένα κείμενο ή προφορικά) είναι **επαναλαμβανόμενες** και επομένως αποτελούν **σταθερά γνωρίσματα** του «αντικειμένου» της περιγραφής.

β) Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση

- ✓ Η αφήγηση και η περιγραφή συνδέονται στενά και μπορούν να συνυπάρχουν στο ίδιο κείμενο ή ακόμη και στην ίδια περίοδο.
π.χ. «Μπίκε τρέχοντας στο σπίτι (αφήγηση) γδαρμένος, καταλασπωμένος και με τα ρούχα κουρελιασμένα» (περιγραφή).
- ✓ Ο συγγραφέας παρεμβάλλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο, όταν επιδιώκει ορισμένους στόχους:
  - σκιαγράφηση προσώπων
  - στήσιμο σκηνικού δράσης
  - διευκρίνιση σημείων της αφήγησης με άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες
  - μετάθαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο
  - πρόκληση αγωνίας και αναμονής (suspense) στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης (αφού με την περιγραφή ο αφηγηματικός χρόνος φαίνεται να σταματάει)
  - αισθητική απόλαυση του αναγνώστη

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Συνοχή κειμένου

Χρονογράφημα

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

- **Ορισμός:** το χρονογράφημα είναι είδος έντεχνου πεζού λόγου με λογοτεχνική συχνά χροιά.
  - **Πού δημοσιεύεται:** σε εφημερίδες και περιοδικά (δημοσιογραφικό κείμενο).
  - **Σκοπός:** ο σχολιασμός της επικαιρότητας (κινείται σε κάθε κατεύθυνση και σχολιάζει οποιοδήποτε ενδιαφέρον γεγονός της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτιστικής κλπ. ζωής προς όφελος της κοινωνικής ομάδας).
  - **Μορφή:** σύντομο κείμενο σε συγκεκριμένη στήλη εφημερίδας ή περιοδικού.
  - **Τόνος:** ποικίλλει από εύθυμο, χαριτωμένο, χιουμοριστικό σε επικριτικό, δρκτικό, ειρωνικό, παρανετικό (συμβουλευτικό), άμεσα ή έμμεσα διδακτικό και παιδαγωγικό τόνο.
- Συνδυάζει αρμονικά τη χάρη με τη σκωπικότητα (= λόγος περιπαικτικός, αστεϊσμός, κοροϊδία), την ευφυολογία με τον κριτικό στοχασμό, την αφηγηματική ροή με τη διδακτική πρακτική, την ειρωνική διάθεση με τη σοθαρή πρόθεση.
- **Σχέση χρονογράφου-αναγνώστη:** φιλική και ευχάριστη τακτική επικοινωνία (μεταφορικά, μέσω του χρονογραφήματος) που μπορεί να φτάσει και στην πραγματική επικοινωνία (μέσω αλληλογραφίας-κάποτε οι χρονογράφοι ζητούν από τους αναγνώστες να τους προτείνουν θέματα για χρονογραφική πραγμάτευση).
  - **Θέματα:** κάθε ευχάριστο ή δυσάρεστο, σοθαρό ή αστείο, ευτυχές ή ατυχές περιστατικό, ατομικό και κοινωνικό πρόβλημα, πνευματικό και υλικό, παλαιό και νέο, συντηρητικό και προοδευτικό, μορφής και ουσίας, στατικό και δυναμικό θέμα που σχετίζεται με την επικαιρότητα.
  - **Υφος:** βρίσκεται πολύ κοντά στον προφορικό λόγο:
    - κοφτό
    - λιτό
    - γωνρό
  - **μικροπερίοδος λόγος:** μικρές προτάσεις
μικρές περίοδοι
παρατακτική σύνδεση
ασύνδετο σχήμα
  - **παράλειψη κύριων όρων της πρότασης**
  - **δραματοποίηση**
  - **γλαφυρότητα**
  - **Πού εντάσσεται:** είναι είδος έντεχνου λόγου και κάποτε εισχωρεί στο χώρο της

λογοτεχνίας, χωρίς όμως να είναι λογοτεχνικό είδος. Έχει τα χαρακτηριστικά δημοσιογραφικού κειμένου:

- γρήγορο στήσιμο και κατασκευή
- «απημέλητος» λόγος
- στόχος του είναι να υπηρετήσει τις εφήμερες ανάγκες του πιο γρήγορου/πρόχειρου/ρευστού εντύπου, που είναι η εφημερίδα

(Κάποιοι χρονογράφοι συνθέτουν τα κείμενά τους με λογοτεχνική χάρη).

- **Ιστορική καταγωγή:** το χρονογράφημα με τη σημερινή του μορφή παρουσιάστηκε πρώτη φορά στη **Γαλλία** (πριν τη Γαλλική Επανάσταση) και συνδέθηκε με τη δημοσιογραφική πολεμική που στρεφόταν κατά της βασιλικής αυλής. Στην Ελλάδα το χρονογράφημα εισήγαγε ο *Κωνσταντίνος Πωπ*, στα μέσα του 19ου αιώνα, στο περιοδικό «Ευτέρπη».
- **Σημαντικότεροι εκπρόσωποι:**
  - Ειρηναίος Ασώπιος
  - Εμμανουήλ Ροΐδης
  - Ιωάννης Κονδυλάκης (πατέρας του σημερινού χρονογραφήματος στην Ελλάδα-υπέγραφε με το φιλολογικό ψευδώνυμο «Διαβάτης»)
  - Παύλος Νιρβάνας
  - Σπύρος Μελάς (υπέγραφε με το φιλολογικό ψευδώνυμο «Φορτούνιο»)
  - Ζαχαρίας Παπαντωνίου
  - Δημήτρης Ψαθάς
  - Παύλος Παλαιολόγος
  - Φρέντυ Γερμανός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γλώσσα
και
γλωσσικές ποικιλίες

I. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. Η απεραντοσύνη της

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 16

Προσπαθήστε να ανιχνεύσετε στο κείμενο β φράσεις παρόμοιες με εκείνες του κειμένου α. Δημιουργήστε και άλλες δικές σας. Αν, μάλιστα, σχεδιάζετε να εκδώσετε ένα περιοδικό της τάξης σας, συγκεντρώστε τέτοιες φράσεις, από τα κείμενα και από αυτές που δημιουργήσατε, για να τις χρησιμοποιήσετε ως μπνύματα στην πρώτη σελίδα αλλά και σε άλλες σελίδες του περιοδικού σας.

Απάντηση:

Παρόμοιες εκφράσεις δύο κειμένων

Κείμενο α

- «Γλώσσα είναι ο κόσμος»
- «Γλώσσα είναι η αγάπη....»
- «Γλώσσα είναι .... ο πόνος»
- «Γλώσσα είναι η επικοινωνία»
- «Γλώσσα είναι το γέλιο»
- «Γλώσσα είναι το μεγάλωμα»
- «Γλώσσα είμαι εγώ»

Κείμενο β

- «Γλώσσα είναι ολόκληρος ο λαός»
- «.... παρά .... αγάπη και πάθος....»
- «... παρά .... κλάμα, ... καημός....»
- «... παρά .... άνοιγμα και επαφή ψυχών, ανταλλαγή αισθημάτων και σκέψεων μέσα σε συνομιλία, ερώτηση και απόκριση, άρνηση και κατάφαση, προσταγή, απαγόρευση και παράκληση, μικροεπεισόδια, πεζότητες και ταπεινότητες της καθημερινής ζωής...»
- «.... παρά .... τραγούδι ...., χαρά»
- «.... παρά .... ενατένιση της μοίρας.....»
- «.... παρά η έκφραση του εσωτερικού μας κόσμου....»

**Δημιουργία νέων εκφράσεων παρόμοιων με εκείνες του κειμένου α
κείμενο α**

νέες εκφράσεις

«Γλώσσα δεν είναι, καθώς φαντάζονται κάποιοι, αράδιασμα από λέξεις, τύπους και κανόνες, όπως αναγράφονται σε λεξικά και γραμματικές....»

[**Σημ.:** χρησιμοποιούμε ως εισαγωγή/οδηγό των νέων εκφράσεων την εισαγωγική φράση του κειμένου β].

- «Γλώσσα είναι ο κόσμος» → «.... παρά οι απόψεις μας και οι ιδέες μας»
 «Γλώσσα είναι .... οι χειρονομίες....» → «.... παρά οι χειραψίες μας και οι αγκαλιές μας»
 «Γλώσσα είναι να φαντάζεσαι, να σχεδιάζεις, να δημιουργείς να καταστρέφεις» → «.... παρά τα όνειρα, οι θλέψεις, οι επιτυχίες και οι αποτυχίες μας»
 «Γλώσσα είναι ο έλεγχος και η πειθώ» → «.... παρά οι αντιρρήσεις μας και τα επιχειρήματά μας».

[Σημ.: Από τους δύο πίνακες μπορείτε να επιλέξετε όποιες φράσεις θέλετε, προκειμένου να τις χρησιμοποιήσετε ως μνημάτα στην πρώτη ή σε άλλες σελίδες του περιοδικού της τάξης σας].

2. Η πολυμορφία της

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 17

Μετασχηματίστε τη φράση:
 «Η φιλία ενώνει τους λαούς».

Απάντηση:

Ενώνει η φιλία τους λαούς;
 Η φιλία ενώνει τους λαούς!
 Δεν ενώνει η φιλία τους λαούς;
 Τους λαούς ενώνει η φιλία.
 Η φιλία τους λαούς ενώνει.
 Δεν ενώνει τους λαούς η φιλία;

3. Η παντοδυναμία της

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 20

Διάβασε τα κείμενα και τις φράσεις που ακολουθούν και προσπάθησε να αναγνωρίσεις τρόπους επιβολής και συμπεριφοράς. Σκέψου ακόμη με ποιον τρόπο συμβάλλουν στην προσέγγιση ή στην απομάκρυνση των συνδιαλεγομένων.

Απάντηση:

«Στρατιωτικός νόμος...»:

Εδώ η επιβολή γίνεται με τρόπο απόλυτο, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα συζήτησης και επικοινωνίας. Σκοπός είναι ο εκφοβισμός των πολιτών και φυσικά δεν υπάρχουν συνδιαλεγόμενοι.

«Αν τύχει...»:

Στο παράδειγμα αυτό έχουμε κάποια μορφή παράκλησης και δεν είναι ακριβώς επιβολή. Η πρόταση συμβάλλει στην προσέγγιση των ατόμων που συνδιαλέγονται, με το να εκθέτει μια πιθανότητα αργοπορίας και λειτουργώντας προειδοποιητικά.

«Περίμενέ με, αν αργίσω»:

Εδώ υπάρχει επιτακτικότερος τόνος. Απουσιάζει το επίρρημα «λίγο» του προηγούμενου παραδείγματος και η πρόταση δείχνει απαιτητικότερη. Υπάρχει μικρότερη δυνατότητα συνομιλίας, αφού το άλλο πρόσωπο νιώθει σχεδόν υποχρεωμένο να υπακούσει.

«Παρακαλώ, μπν...»:

Ζητείται με διακριτικό και ευγενικό τρόπο η αποφυγή μιας συμπεριφοράς. Εμφανής παράκληση που απευθύνεται στην προσωπική ευαισθησία του αποδέκτη.

«Ευχαριστούμε που...»:

Το προκαταβολικό «ευχαριστούμε» ωθεί τον αποδέκτη να δεχτεί ευχάριστα το αίτημα αυτό, χωρίς να νιώθει ότι υποχρεώνεται να συμμορφωθεί· αντιθέτως, ο ίδιος το θεωρεί σωστότερο να υπακούσει.

«Άκουσε, μικρέ,...»:

Υπάρχει φανερή ηλικιακή διαφορά μεταξύ των δύο συνδιαλεγομένων. Ο μεγαλύτερος επιδεικνύει ύφος επιτακτικό, απότομο και προσβλητικό απέναντι στο μικρότερο, χωρίς να του δίνει κανένα περιθώριο για συζήτηση.

«Θα σε πείραζε...»:

Και εδώ έχουμε λόγο που απευθύνεται από μεγαλύτερο σε μικρότερο, αλλά ο τρόπος είναι διακριτικός, ευγενικός- σχεδόν παρακλητικός. Το ύφος είναι φιλικό, ζεστό και ήπιο και δεν έχει σκοπό να επιπλήξει το άλλο άτομο. Δημιουργεί πολύ καλές επικοινωνιακές συνθήκες.

«Κάθισε»:

Κοφτός, απότομος τόνος, χωρίς ποδλά περιθώρια συζήτησης. Δηλώνει ακόμη την επιθυμία του ενός ομιλητή να τεθεί υπό συζήτηση αμέσως το κύριο θέμα χωρίς περιστροφές.

«Δε θα ήθελες να καθίσεις»;

Ηπιότερος τόνος, συνοδευόμενος ίσως από ένα μειλίχιο ύφος που σκοπό έχει την προσέγγιση και τον εξευμενισμό του άλλου ατόμου. Δηλώνεται επίσης η διάθεση για φιλική κουβέντα.

«Γυναίκα,...»:

Εδώ, κάπι που θα έπρεπε να εκφράζεται ως παράκληση, εκφράζεται ως προσταγή. Υπάρχει μεγάλη οικειότητα μεταξύ των συνδιαλεγομένων, λείπει όμως η ευγένεια και ο σεβασμός.

«Θα σε συμβουλευα...»:

Πρόκειται για μια πρόταση του ενός συνομιλητή προς τον άλλο με ευγενικό τρόπο, που παράλληλα χαρακτηρίζεται και από σιγουριά ότι η συγκεκριμένη επιλογή θα ικανοποιήσει το συνδιαλεγόμενο. Το ρήμα «συμβουλεύω» εκπέμπει εμπιστοσύνη για το θετικό αποτέλεσμα της πράξης και πείθει το συνομιλητή του.

«Πού είσαι, Πέτρο,...»:

Η φράση διαφοροποιείται από προσταγή γιατί οι εγκλίσεις είναι δυνητικές (έχουν το νόημα «θα μπορούσες»), ώστε να μην υποχρεώνουν, αλλά να υποδεικνύουν διακριτικά στο συνομιλητή την εκτέλεση της συγκεκριμένης πράξης· απευθύνονται δηλαδή στην καλή διάθεσή του.

II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(Αποτελεσματικότερη γλώσσα)

1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 22

Μιλήστε με τους γονείς σας και με τους συμμαθητές σας για την καταγωγή σας και για τη γλώσσα (ιδίωμα, διάλεκτος, Κοινή Νεοελληνική) του σπιτιού σας. Προσέξτε ακόμα τη γλώσσα του παππού και της γιαγιάς, των γειτόνων, ενός οικογενειακού φίλου που ήρθε από μακριά (Θράκη, Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρο, Κύπρο, Κρήτη, Κέρκυρα κ.τ.λ.) στον τόπο σας. Παρατηρήστε αν η γλώσσα του(ς) ή εκείνη που μιλάτε στο σπίτι σας είναι η ίδια με κείνην που μιλάτε στην τάξη.

Απάντηση:

[Σημ.: Η συγκεκριμένη άσκηση ενδείκνυται για προφορική εξάσκηση. Προτεινόμενο σχεδιάγραμμα της απάντησης είναι το ακόλουθο:

1. Επιλέγετε να συγκρίνετε τη γλώσσα ενός από τα άτομα που σας υποδεικνύει η άσκηση με εκείνη που μιλάτε στην τάξη.
2. Επισημαίνετε τα ιδιώματα/ τη διάλεκτο της περιοχής του δίνοντας αρκετά παραδείγματα σε ολοκληρωμένες προτάσεις.
3. Διατυπώστε τις ίδιες εκφράσεις στη γλώσσα που χρησιμοποιείτε με τους συμμαθητές σας.
4. Κάνετε τις απαραίτητες συγκρίσεις εντοπίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές των δύο γλωσσικών χρήσεων και προσπαθήστε να εξηγήσετε πού οφείλονται].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 22-23

Να διαβάσετε τις παροιμίες που ακολουθούν και να επισημάνετε τα ιδιωματικά στοιχεία τους.

Απάντηση:

- *Mía xελιδών ἔαρ οὐ ποιεῖ* (Αρχαία)
- *Ἐνα xελιδόνι δε φέρνει την ἀνοιξη.* (Κοινή)

Ιδιωματικά στοιχεία

Αρχαία	Κοινή
ἔαρ	-
οὐ ποιεῖ	-

- *Με τον καιρόν ο αμπελουργός εφύτεψεν αμπέλι, κι αγάλια αγάλια ἐγίνεν παγουρίδα μέλι* (Θήρα)
- *Με τουν κιρόν ιφύτηνγι γι' απιλουργός απέλι, κι αγάλια αγάλια γίνιτι γη παγουρίδα μέλι.* (Λέσβος)

Ιδιωματικά στοιχεία

Θήρα	Λέσβος
-	τουν
καιρόν	κιρόν
-	γι' απιλουργός
εφύτεψεν	ιφύτηνγι
-	απέλι
ἐγίνεν	γίνιτι
-	γη

- *Η αλπού ἔλιγι μια φουρά «τ' χρόνι θα γένουν πουλλά σύκα.*
  - *Πού ξερ'; -Γιατί τ' αγαπάει πα κλια μ'*, είπι. (Ιωάννινα)
- *«Μάνα, του χρόνου θα γίνουν πολλά σύκα; -Γιατί, γιε μου; - Γιατί, μάνα μου, τ' αγαπώ.»* (Κοινή)

Ιδιωματικά στοιχεία

Ιωάννινα	Κοινή
αλπού	-
έλιγι	-
φουρά	-
τ'	-
χρόν'	-
γένουν	-

πουλλά	-
ξέρ’ς	-
κλια	-
μ’ -	-
είπι	-
τ’ αγαπάει	-

- Άγιος που δεθ θαματουργεί τηδ δόξα τι τηθ θέλει (Κάρπαθος)
- Άγιος που δε θαματουργεί, μπδε δοξολογιέται (Πελοπόννησος)

Ιδιωματικά στοιχεία

Κάρπαθος	Πελοπόννησος
δεθ	-
θαματουργεί	θαματουργεί
τηδ	-
-	τηθ
-	δοξολογιέται

- Άγιε μου Γιώργη, βόηθα με
  - κούνα και συ τα χέρια σου (Κοινή)
- Αϊ - Γιώργη βούθα μου!
  - Και συ τον πόδα σάλευκε (Κύπρος)
- Αϊ - Γιώργη μου, βούθα μου!
  - Μα σείε και συ τα πόδια σου. (Κρήτη)

Ιδιωματικά στοιχεία

Κοινή	Κύπρος	Κρήτη
-	Αϊ	Αϊ
-	βούθα	-
-	μου	μου
-	πόδα	-
-	σάλευκε	σείε

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 23

Συζητήστε τον αλληγορικό χαρακτήρα των παροιμιών που διαβάσατε και πείτε σε ποια περίπτωση χρησιμοποιούμε καθεμιά από αυτές.

Απάντηση:

- Η παροιμία «*Με τον καιρό εφύτεψεν...*» σημαίνει ότι το κάθε πράγμα πρέπει να γίνεται αργά και προσεκτικά, προκειμένου να επιτύχει. Δεν πρέπει να επισπεύδονται οι διαδικασίες άσκοπα.

- Η παροιμία «*H αλπού έλιγι...*» σημαίνει ότι πολλές φορές θεωρούμε κάτι τε-τελεσμένο γεγονός μόνο και μόνο επειδή το επιθυμούμε πολύ και όχι στηριζό-μενοι στα πραγματικά δεδομένα.
- «*Άγιος που δε θαυματουργεί...*». Αυτήν την παροιμία τη χρησιμοποιούμε για κάποιο πρόσωπο που απολαύει τιμών από τους άλλους και κάποια στιγμή πρέ-πει ν' αποδείξει ότι αξίζει τις τιμές που του απονέμονται. Αν δεν κάνει τίποτα αξιόλογο, ο κόσμος θα χάσει την εμπιστοσύνη του και θα σταματήσει να τον τι-μά· αυτό είναι και το βαθύτερο νόημα της παροιμίας.
- «*Άγιε μου Γιώργη...*» Αυτή η παροιμία συμβούλευε εκείνους που επαφίενται στην τύχη τους και σε ανώτερες δυνάμεις, να καταβάλλουν και οι ίδιοι προ-σπάθειες, για να πετύχουν αυτό που θέλουν. Θεμιτό είναι να ζητάμε κάποια βοήθεια και να πιστεύουμε σε μια ανώτερη δύναμη, αλλά χρειάζεται και η δική μας προσπάθεια.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 23-25

Αποδώστε στην Κοινή Νεοελληνική τα κείμενα.

Απάντηση:

Βούνιν το' εώ, βούνιν τα' εσύ

Μια γυναίκα από τον Πύργο ρωτά μια αρραβωνιασμένη: «Πότε θα παντρευτείς;», «Την Κυριακή». «Κι εγώ την άλλη Κυριακή». «Και πι θα σφάξεις;», «Βόδι». «Βόδι και εγώ, βόδι και συ».

Tou Μισέ Tzaván το κεφάλι

Ο Τζανίς, ο Μπουρλής και άλλοι πήγαν για κυνήγι. Ένα άγριο ζώο έκοψε το κε-φάλι του Τζανί. Όταν είδαν οι σύντροφοί του τον Τζανί χωρίς κεφάλι, ρωτούσαν ο ένας τον άλλο: «Είχε κεφάλι ο Τζανίς ή δεν είχε». Σκέφτονταν και ξανασκέφτονταν και δεν μπορούσαν να θυμηθούν αν είχε κεφάλι. Πήγαν τότε στη γυναίκα του και την ρώτησαν αν είχε κεφάλι ο άνδρας της. Εκείνη τους λέει: «Ξέρω εγώ αφεντικά; Ερχό-ταν ο κουρέας και τον κούρευε».

Χριστέ μ'

Χριστέ μου, όλα τα 'φτιαξες καλά, εκτός από τρία. Έφτιαξες τόσο ψηλά τον ουρα-νό και σκάλα δε φτάνει· έφτιαξες τόσο πλατιά τη θάλασσα, κι εκεί γέφυρα δε στε-ριώνει· έφτιαξες την ξενιτιά μακριά, και δε φτάνει ως εκεί ομιλία.

H τιμή n φουτιά κι του νιρό

Έκαναν μια φορά συντροφιά η τιμή, η φωτιά και το νερό. Και εκεί που περπατού-σαν, λένε στη φωτιά οι άλλοι δύο σύντροφοί της: «Άμα σε χάσουμε, πού θα σε ξανα-βρούμε;» «Όπου δείτε καπνό, τους λέει, εκεί θα με βρείτε». Ρωτούν και το νερό: «Αν

σε χάσουμε εσένα, πού θα σε ξαναβρούμε;» «Οπου υπάρχει χλωρό και λιβάδι, εκεί θα είμαι εγώ». Λένε στο τέλος και στην τιμή: «*Kai σένα, κυρά τημή, αν σε χάσουμε, πού θα σε ξαναβρούμε;*» «Εμένα, τους είπε, να μη μ' αφήνετε από κοντά σας. Άμα με χάσετε μια φορά, δε θα με βρείτε πουθενά».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 27

Συζητήστε την ωφελιμότητα (ή και την βλαπτικότητα, αν το νομίζετε) των ιδιωμάτων. Χρήσιμο υλικό μπορείτε να αντλήσετε από τα κείμενα που ακολουθούν.

Απάντηση:

Ωφελιμότητα ιδιωμάτων

- Πλουτίζουν την εθνική γλώσσα.
- Διατηρούν τους δεσμούς με την παράδοση.
- Εκφράζουν τη ζωντανία και την αυθεντικότητα ενός λαού.
- Συντελούν στη διατήρηση και τη γνώση της εθνικής γλώσσας.
- Τροφοδοτούν την έκφραση ιδιότυπων λογοτεχνικών ειδών, όπως θεατρικών κειμένων που αναφέρονται στη ζωή συγκεκριμένων περιοχών, όπου χρησιμοποιούνταν παλαιότερα ή εξακολουθούν ακόμη να υπάρχουν τα ιδιώματα αυτά.

Βλαπτικότητα ιδιωμάτων

- Η περιπτή και άσκοπη χρήση μπορεί να οδηγήσει σε εθνικιστικές τάσεις.
- Η επιμονή στη χρήση τους μπορεί να είναι επικίνδυνη για τη σωστή εκμάθηση της Κοινής γλώσσας ενός κράτους.
- Η ακραία μορφή ιδιωματισμών δυσκολεύει την επικοινωνία κάποιες φορές.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 28

Σχολιάστε τα κείμενα που ακολουθούν. Μπορείτε να διαφωνήσετε με τις θέσεις που διατυπώνονται σ' αυτά· φτάνει να μιλήσετε πειστικά.

Απάντηση:

Κείμενο (α)

Η κατάκτηση της μπτρικής γλώσσας είναι το θεμέλιο της μελλοντικής εξέλιξης του ανθρώπου. Ακόμη και σήμερα αποτελεί ανεξερεύνητο φαινόμενο η διαδικασία που

ακολουθείται αυτόματα από τον ανθρώπινο νου τα πρώτα πέντε έτη της ζωής του, προκειμένου να εξοικειωθεί με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν τα άτομα του άμεσου περιβάλλοντός του και σταδιακά να αποκτήσει την ικανότητα να αποκρίνεται στα γλωσσικά ερεθίσματα που δέχεται από αυτό. Η φυσική νομοτέλεια έχει προβλέψει την έμφυτη αυτή διεργασία του ανθρώπινου μυαλού από τη βρεφική και παιδική πλικία του κάθε ατόμου. Είναι ο πρώτος λίθος του πνευματικού οικοδομήματος που καλείται να δημιουργήσει καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του, για να αντεπεξέλθει τόσο στις απλές καθημερινές ανάγκες του στο διανοτικό επίπεδο όσο και σε πολυπλοκότερες απαιτήσεις, εφόσον απασχοληθεί σε επαγγέλματα που χρειάζονται άψογη γνώση της γλώσσας και ευστροφία του νου.

Δε θα μπορούσε όμως να θεωρηθεί επαρκής η κατάκτηση της μητρικής γλώσσας μόνο για την περαιτέρω πρόοδο του ατόμου. Εξίσου αναγκαία είναι η εξάσκηση και ο εμπλουτισμός των πρωταρχικών γνώσεων μέσω της μόρφωσης, που επιτυγχάνεται τόσο στα εκπαιδευτικά ίδρυματα όλων των βαθμίδων όσο και με την προσωπική ενασχόληση του ανθρώπου με την παρακολούθηση της εξέλιξης της γλώσσας· κάτι που μπορεί να προωθήσει η αφιέρωση ενός μέρους του ελεύθερου χρόνου του στη μελέτη βιβλίων (ποικίλου περιεχομένου) ή η συνειδητοποιημένη προσπάθειά του να μην παρεκκλίνει από τις ορθές γλωσσικές δομές, ακολουθώντας πρόσκαιρες νεωτεριστικές γλωσσικές τάσεις που καταστρέφουν τη γλωσσική παράδοση και την ταυτότητα μιας κοινωνίας, για να εξυπηρετήσουν εμπορικά ή άλλα οικονομικά συμφέροντα.

Κείμενο (8)

Η γλώσσα αποτελεί το βασικό τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Προκειμένου να συγκροτηθούν οι ανθρώπινες κοινωνίες, έπρεπε τα μέλη τους να επικοινωνούν.

Η σωστή λήψη των μηνυμάτων είναι βασικός παράγοντας συνεννόησης· κάτι που διευκολύνει ιδιαίτερα την οργάνωση μιας κοινωνίας και την αρμονική συμβίωση των μελών της. Οι ισορροπημένες σχέσεις μεταξύ τους καθορίζονται από τους νόμους, οι οποίοι δε θα ήταν δυνατό να καταγραφούν, αν δεν υπήρχε η γλώσσα.

Η εξασφάλιση της τάξης στο εσωτερικό μιας κοινωνίας προάγει ταυτόχρονα τον πολιτισμό και τις επιστήμες, ενώ η γλώσσα της φροντίζει να μεταδίδονται τα επιτεύγματά τους στις μελλοντικές γενιές.

Ακόμη και οι ανθρώπινες σχέσεις οφείλουν μεγάλο μέρος της βελτίωσής τους στη γλωσσική κληρονομιά των ατόμων, αφού τους καθιστά ικανούς να εκφράζουν με ακρίβεια τα πολύμορφα και πολυάριθμα συναισθήματά τους, τις σκέψεις καθώς και τις ανάγκες τους.

Όσο για τη σύνδεση της γλώσσας με τη σκέψη, θα ήταν ιδιαίτερα διαφωτιστικό για την εξακρίβωσή της να αναλογιστεί κανείς ότι η κατάκτηση της μητρικής γλώσσας σηματοδοτεί και εκκινεί την ταυτόχρονη εξέλιξη της διανοτικής και της γλωσσι-

κής ικανότητας. Στη συνέχεια, οι δύο αυτές ανθρώπινες ιδιότητες ακολουθούν μια πορεία ανάπτυξης που άλλοτε είναι παράλληλη και για τις δύο και άλλοτε αμφίδρομη. Η εξέλιξη της γλώσσας κινητοποιεί την ανθρώπινη σκέψη, προκειμένου να την κατακτήσει, ενώ η διανοητική πρόοδος, κυρίως στις επιστήμες, στον πολιτισμό και τους ποικίλους επαγγελματικούς τομείς, απαιτεί και συνεπώς δραστηριοποίει τους ανανεωτικούς γλωσσικούς μηχανισμούς μιας κοινωνίας.

2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

Γλώσσα και πλικά

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 30

Επισήμανε όσο μπορείς περισσότερα είδη κειμένων (γραπτών ή προφορικών που αρέσουν στις διάφορες πλικίες: στα παιδιά του δημοτικού και γυμνασίου, στους /στις εφήβους, στους ενήλικες, στους γέροντες, στις γερόντισσες.

Απάντηση:

- **Στα παιδιά:** παραμύθια, κόμικς, αστυνομικές περιπέτειες, βιβλία φαντασίας.
- **Στους εφήβους:** νεανικά περιοδικά, αθλητικά και μουσικά περιοδικά, περιοδικά για αυτοκίνητα και μηχανές και βιβλία νεανικής λογοτεχνίας.
- **Στους ενήλικες:** εφημερίδες, περιοδικά, λογοτεχνικά βιβλία, κοινωνικά και πολιτικά αναγνώσματα, αισθηματικά.
- **Στους πλικιωμένους:** εφημερίδες, βιβλία κλασικά, ιστορικά, θρησκευτικά.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 30

Ποιο είναι το νόημα του αρχαίου γνωμικού: «Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει, παῖς παιδί».

Απάντηση:

Κάθε άνθρωπος, ανάλογα με την πλικά του, το μορφωτικό, οικονομικό, κοινωνικό του επίπεδο, χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα. Σ' αυτή τη διαφοροποίηση συμβάλλουν αρκετά τα ενδιαφέροντα και οι δραστηριότητες καθενός. Είναι λοιπόν φυσικό ο γνηραιότερος να μπορεί να επικοινωνεί αποτελεσματικότερα με άλλους πλικιωμένους, ενώ ο νέος συνεννοείται ικανοποιητικότερα με ένα συνομήλικό του.

Ο γλωσσικός τρόπος έκφρασης καθενός μαρτυρεί επίσης και τα ενδιαφέροντά του, τις επιθυμίες και την ιδιοσυγκρασία του.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 30

Ποιες από τις λέξεις: **παγωνιέρα, κονδυλοφόρος, ιππικό, άρματα μάχης, στυλό, ψυγείο, τραμ, γιαλός, πλαζ, τρόλεϊ, μελανοδοχείο, γραμμόφωνο, πικ-απ,**

πλεκτρονικός υπολογιστής, διαδίκτυο θα ταίριαζαν στο στόμα του παππού και της γιαγιάς και ποιες στο στόμα του εγγονού και της εγγονής:

Απάντηση:

• παππούς/γιαγιά	• εγγονός/εγγονή
παγωνιέρα	στυλό
κονδυλοφόρος	ψυγείο
ιππικό	πλαζ
άρματα μάχης, τραμ	τρόλεϊ
γιαλός	πικ-απ
μελανοδοχείο	πλεκτρονικός υπολογιστής
γραμμόφωνο	διαδίκτυο

Γλώσσα και μόρφωση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 30

Ποιες από τις παρακάτω φράσεις θα ταίριαζαν περισσότερο στο στόμα ενός εργάτη λιγνιτωρυχείου, απόφοιτου δημοτικού, και ποιες στο στόμα ενός χημικού-μπχανικού, απόφοιτου πανεπιστημίου; Εννοείται ότι εργάζονται και οι δύο σε εργοστάσιο εξόρυξης και επεξεργασίας λιγνίτη.

Απάντηση:

• «Ο λιγνίτης σχηματίζεται...ουσιών»	Απόφοιτος πανεπιστημίου /χημικός-μπχανικός
• «Πολλά είναι...λιγνίτη»	Απόφοιτος πανεπιστημίου /χημικός-μπχανικός
• «Η Γερμανία είναι...λιγνίτη»	Απόφοιτος δημοτικού/ εργάτης
• «Η πρώτη...η Γερμανία»	Απόφοιτος πανεπιστημίου /χημικός-μπχανικός
• «Η Ελλάδα έχει πολύ λιγνίτη»	Απόφοιτος δημοτικού/ εργάτης
• «Η εξόρυξη...χώρα μας»	Απόφοιτος πανεπιστημίου /χημικός-μπχανικός
• «Ο κόσμος έχει πολύ λιγνίτη»	Απόφοιτος δημοτικού/ εργάτης
• «Αν μια χώρα...καλά»	Απόφοιτος δημοτικού/ εργάτης
• «Η Ελλάδα... λιγνίτη»	Απόφοιτος πανεπιστημίου /χημικός-μπχανικός

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 30

Συζητήστε την άποψη αν διαφοροποιούνται γλωσσικά ή όχι δύο άνθρωποι της ίδιας πλικίας που κατοικούν στην ίδια περιοχή και ανήκουν στην ίδια

γλωσσική κοινότητα, όταν διαφέρουν ως προς: τη μόρφωση, την κοινωνική τάξη, την καταγωγή.

Απάντηση:

Αυτοί οι παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί για τη γλωσσική διαφοροποίηση μεταξύ δύο ατόμων, τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των οποίων είναι κοινά.

Καταρχάς, η **μόρφωση** επηρεάζει καταλυτικά τον τρόπο που χρησιμοποιεί κάποιος τη γλώσσα. Το είδος των λέξεων, η έκφραση, η σύνταξη, η τίρηση γραμματικών και συντακτικών κανόνων καθορίζονται από το μορφωτικό επίπεδο καθενός.

Η **κοινωνική τάξη** επίσης επηρεάζει την ιδιόλεκτο καθενός. Ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου, η οικονομική του κατάσταση, οι ανάγκες στις οποίες καλείται να ανταποκριθεί, καθώς και το επάγγελμα που ασκεί, ορίζουν και διαμορφώνουν τις γλωσσικές του επιλογές.

Τέλος, η **καταγωγή** μπορεί να επηρεάσει τη γλωσσική ταυτότητα κάποιου, αφού είναι πιθανό να εμπλουτίσει τον τρόπο ομιλίας του με ιδιωματικά στοιχεία προερχόμενα από τη γενέτειρά του.

Γλώσσα και κοινωνική ομάδα

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 31

Τα κείμενα που ακολουθούν αναφέρονται στην αγγλική κοινωνία. Συζητήστε τα και πείτε αν ισχύουν και για την ελληνική.

Απάντηση:

Στην αγγλική κοινωνία παρατηρούμε ότι οι γλωσσικές διαφορές δεν είναι μεγάλες και οφείλονται σε λεπτά γλωσσικά θέματα που διαφοροποιούν όμως τις ανώτερες από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις. Οι παραλλαγές στον τονισμό και στην προφορά παρατηρούμε ότι διακρίνονται πολύ έντονα και αντιμετωπίζονται υποτιμητικά σε σχέση με την επίσημη αγγλική γλώσσα.

Η ελληνική κοινωνία δε δίνει τόση σημασία σε αντίστοιχες γλωσσικές διαφοροποιήσεις. Μόνο σε περιπτώσεις που υπάρχει ακραία προσφορά, η οποία υποδηλώνει καταγωγή από επαρχία, ενδέχεται να αντιμετωπιστεί ειρωνικά από τους κατοίκους της πρωτεύουσας, ενώ άλλες φορές ιδιώματα ορισμένων περιοχών με αντίστοιχη προφορά (επτανησιακή, κυπριακή) μπορεί να ακούγονται και ευχάριστα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 32

Γράψτε ένα φανταστικό διάλογο ανάμεσα στους οδηγούς μιας ρολς-ρόις και ενός φορτηγού, που τα αυτοκίνητά τους μόλις συγκρούστηκαν.

Απάντηση:

- (Οδηγός ρολς-ρόις): *Tι να σας πω κύριε! Απαξιώ και να σας απευθύνω το λόγο. Δεν είστε καθόλου προσεκτικός.*
- (Οδηγός φορτηγού): *Tι είπες, ρε φίογκο; Δεν ξέρω τι είναι το «απαξιώ» αλλά αυτό που ξέρω είναι ότι δε βλέπεις μπροστά σου.*
- (Οδηγός ρολς-ρόις): *Είστε ανάγωγος! Κοιτάξτε zημιά που μου κάνατε και μιλάτε και από πάνω; Δώστε μου γρήγορα τα στοιχεία σας.*
- (Οδηγός φορτηγού): *Δε σου δίνω τίποτα. Θα φωνάξουμε τον κύριο αστυνόμο και μετά θα δούμε ποιος έχει δίκιο. Τι νόμιζες, ότι επειδή έχεις χρήμα, μπορείς να κάνεις σ' εμάς τα φτωχαδάκια ό,τι θέλεις;*
- (Οδηγός ρολς-ρόις): *Τέλος πάντων. Δεν μπορώ να συνεννοηθώ μαζί σας, θα καλέσω την τροχαία και θα κάνω αναφορά.*
- (Οδηγός φορτηγού): *Na κάνεις ό,τι θέλεις. Ο μάστορας, ο Μήτσος, δε φοβάται κανέναν...*

Γλώσσα και φύλο/ Κοινωνικό και υφολογικό επίπεδο**ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 32-34**

- Συζητήστε την άποψη του κειμένου που ακολουθεί· η μικρή ή η μεγάλη σας πείρα εξάπαντος μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο υλικό για τη συζήτησή σας.
- Στηρίξτε τη θέση σας σε γλωσσικά, ιστορικά και κοινωνικά στοιχεία που θα βρείτε μέσα στο κείμενο που ακολουθεί.

Απάντηση:

Επειδή οι ρόλοι των δύο φύλων καθορίζονται από την κοινωνία, είναι επόμενο να επηρεάζεται και η γλώσσα τους από τις κοινωνικές ιδιομορφίες.

Αν αναλογιστούμε ότι στο γυναικείο φύλο αποδίδονται κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικά όπως ευαισθησία, ευγένεια, τρυφερότητα και ρομαντικό πνεύμα, θα κατανούμε την απαίτηση του κοινωνικού συνόλου να είναι ιδιαιτέρως προσεκτικές και διακριτικές οι γλωσσικές επιλογές της γυναίκας.

Οι άνδρες όμως συχνά θεωρούνται πιο σκληροί, λιγότερο ευγενείς, πιο δυναμικοί και ανεξάρτητοι. Δικαιολογείται λοιπόν η γλώσσα τους να χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης, να είναι πιο λακωνικός ο λόγος τους και περισσότερο τραχείες οι εκφράσεις τους.

Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι εξίσου σημαντικό ρόλο για την ορθή επιλογή των κατάλληλων γλωσσικών στοιχείων διαδραματίζει η εκάστοτε κοινωνική περίσταση· ο συγκεκριμένος παράγοντας επηρεάζει ισότιμα τα δύο φύλα, αφού πρέπει να προσαρμόσουν

το ύφος και την ιδιόλεκτό τους ανάλογα με το πρόσωπο στο οποίο απευθύνονται, για ποιο σκοπό, σχετικά με ποιο θέμα, ποια χρονική στιγμή και μέσα σε ποια τοπικά όρια.

Γλώσσα και περίσταση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 35

Συζητήστε την άποψη και δώστε τις σωστές διαστάσεις και τα όρια: Τι εννοεί; Ότι όλα είναι ρευστά; Δεν υπάρχουν σταθερές στους ανθρώπους και στις ανθρώπινες σχέσεις; Τότε πώς υπάρχουν: νόμοι, θεσμοί, κοινωνίες, πολιτισμοί, αξίες;

Απάντηση:

Η γλώσσα διαφοροποιείται από άτομο σε άτομο, αφού εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως: φύλο, ηλικία, κοινωνική τάξη και μόρφωση.

Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που και το ίδιο το άτομο θα διαφοροποιηθεί ως προς τον τρόπο που μιλάει. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν σταθερές αξίες και ιδέες, αλλά ότι σε κάθε κατάσταση προσαρμόζεται ανάλογα και η γλώσσα μας. Διαφορετικά θα συνομιλήσουμε για το ίδιο θέμα με κάποιο φίλο μας απ' ότι με έναν ανώτερό μας, σε μια δημόσια υπηρεσία ή σε ένα πλήθος άλλων κοινωνικών συναναστροφών.

Ακόμη, η γλωσσική έκφραση του ίδιου ατόμου είναι δυνατό να διαφοροποιείται με την πάροδο των χρόνων. Διαφορετικό τρόπο ομιλίας έχουν τα παιδιά και οι νέοι από τους ώριμους ενήλικες. Επίσης, οι σπουδές και αργότερα το επάγγελμά τους ασκούν και αυτά τη δική τους γλωσσική επιρροή.

Επομένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν σταθερές αξίες και θεσμοί, ειδάλλως δε θα είχε κανένα νόημα η λειτουργία της γλώσσας. Προσαρμοστικές μετατροπές εφαρμόζονται μόνο στις γλωσσικές επιλογές του ατόμου ανάλογα με τη χρονική, τοπική και κοινωνική περίσταση· όχι τα θεμικά θεμέλια (νόμοι, πολιτισμοί, αξίες) κάθε κοινωνίας.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 36-37

Αναζητήστε στις επιστολές που ακολουθούν γλωσσικά στοιχεία που προσδιορίζουν το ύφος τους (οικείο, επίσημο κ.τ.λ.) και το επίπεδο των σχέσεων εκείνων που αλληλογραφούν. Παρατηρήστε δηλαδή πώς ο ίδιος άνθρωπος διαφοροποιεί το ύφος του ανάλογα με το επίπεδο των σχέσεων που έχει δημιουργήσει με δυο διαφορετικά πρόσωπα.

Απάντηση:

- Το επίπεδο των σχέσεων Ίωνα Δραγούμη- Αλέξανδρου Πάλλη είναι τυπικό και χαρακτηρίζεται από ευγενικό, φιλικό, αλλά και επίσημο ύφος· κάτι που διαπιστώνουμε

από την προσφώνηση «φίλε κύριε Πάλλη» καθώς και από την επιφώνηση «Πολύ φιλικά, Ίων Δραγούμης». Επιπλέον, ο αποστολέας απευθύνεται στον παραδίπτη σε 8' πληθυντικό πρόσωπο.

- Το επίπεδο των σχέσεων Ίωνα Δραγούμη -Πέτρου Βλαστού είναι ιδιαίτερα οικείο και εγκάρδιο. Τα γλωσσικά στοιχεία που το αποδεικνύουν είναι η προσφώνηση «Αγαπητέ μου Πέτρο» και η επιφώνηση «Γεια σου, φίλε». Επιπλέον, ο επιστολογράφος απευθύνεται στον παραδίπτη σε 8' ενικό πρόσωπο και υπεισέρχεται σε προσωπικά θέματα, αναφέρεται σε κοινούς φίλους και γνωστούς και το ύφος του είναι απαλλαγμένο από επιτηδευμένες εκφράσεις.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 37

Προσέξτε ότι η πρώτη επιστολή (η πιο επίσημη) παρουσιάζει περισσότερη συγκέντρωση στο κεντρικό θέμα (δηλαδή στις εφημερίδες που γράφονται στη δημοτική γλώσσα), ενώ η δεύτερη απλώνεται σε διάφορα επιμέρους θέματα.

- Μπορείτε να εντοπίσετε τα θέματα αυτά;
- Για ποιο λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτή η θεματική διάχυση σε επιστολές προς οικεία πρόσωπα;

Απάντηση:

- Τα επιμέρους θέματα που περιέχει η δεύτερη επιστολή είναι: η παράλειψη του Ίωνα Δραγούμην να απαντήσει στην προηγούμενη επιστολή του φίλου του Πέτρου Βλαστού, η αναφορά του στην εταιρεία «Η Εθνική Γλώσσα», η επιθυμία του να συμμετάσχει στην εταιρεία η κοινή τους φίλη Αλεξάνδρα και η συμφωνία του με την κριτική του φίλου του για το «Δωδεκάλογο του Γύφτου» του Κωστή Παλαμά.
- Η θεματική διάχυση στις επιστολές που απευθύνονται σε οικεία πρόσωπα οφείλεται στην έλλειψη επιτηδευμένου ύφους: η απλότητα αυτή πηγάζει από την ελευθερία που νιώθει ο επιστολογράφος στον τρόπο έκφρασης, εξαιτίας της οικειότητας που τον συνδέει με τον παραδίπτη. Κατά συνέπεια, δε νιώθει την υποχρέωση να προσχεδιάσει τη δομή και το περιεχόμενο της επιστολής του αντιθέτως, καταγράφει αυθόρυμπτα, ανεπιτίθεντα -σχεδόν αυτόματα- ιδέες, απόψεις, συναισθήματα και ειδήσεις που θέλει να μοιραστεί με το προσφιλές του άτομο, στο οποίο απευθύνεται.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 37

Γράψε και εσύ δύο επιστολές που δε θα ξεπερνούν σε έκταση τις προηγούμενες. Η πρώτη θα έχει θέμα την έκδοση ενός σχολικού εντύπου και θα α-

πευθύνεται σε έναν επιστήθιο φίλο σου, η δεύτερη θα έχει θέμα τις εντυπώσεις σου από ένα βιβλίο και θα απευθύνεται σε έναν παλιό σου καθηγού/δάσκαλο που σου σύστησε αυτό το βιβλίο.

Πρόσεξε ότι μπορείς να συμπεριλάβεις, και στις δύο επιστολές, και κάποιες άλλες δευτερεύουσες πληροφορίες που αφορούν θέματα κοινής εμπειρίας ανάμεσα στον αποστολέα και στον παραλήπτη. Το μεγαλύτερο, βέβαια, μέρος της επιστολής θα είναι αφιερωμένο στο κύριο θέμα της.

Απάντηση:

Πρώτη επιστολή

Κατερίνα μου, γεια σου.

Έχουμε καιρό να αλληλογραφήσουμε, αλλά νομίζω ότι και οι δύο τρέχουμε πολύ. Εγώ κάθε μέρα έχω αρκετές ώρες διάθασμα εκτός από το σχολείο και το φροντιστήριο που μου τρώνε πολλές ώρες. Και εσύ ελπίζω να είσαι καλά και να πηγαίνεις καλά στα μαθήματα.

Α! Μην ξεχάσω να σου πω τα νέα. Επιτέλους, στο σχολείο μας εκδίδεται περιοδικό και είμαι αρχισυντάκτρια. Δεν το περίμενες, ε; Είναι ένα πρωτοποριακό περιοδικό που περιλαμβάνει γνώμες καθηγητών και μαθητών για διάφορα εκπαιδευτικά θέματα. Επίσης, οι μαθητές γράφουν ελεύθερα για ό,τι τους ενδιαφέρει. Προς το παρόν πάει καλά και έχει μεγάλη επιτυχία. Όταν σε δω, θα σου δώσω ένα τεύχος να το διαβάσεις.

Περιμένω σύντομα νέα σου.

Σε φιλώ
Γιάννα

Δεύτερη επιστολή

Κύριε καθηγητά, χαίρετε.

Μόλις τελείωσα την ανάγνωση του βιβλίου που μου είχατε συστήσει. Ήταν μια υπέροχη αναγνωστική εμπειρία και νιώθω ότι με επιπρέασε πάρα πολύ. Ενώ προκαλούσε τον έντονο προβληματισμό του αναγνώστη για πολλά σύγχρονα θέματα, από την άλλη κέντριζε τη συμπάθεια προς τους ήρωες. Μπορώ πλέον με βεβαιότητα να δηλώσω ότι ορθά επιμείνατε και ότι ήταν ένα από τα ωραιότερα βιβλία που έχω διαβάσει.

Ελπίζω και εσείς να είστε καλά και να απολαμβάνετε την ήσυχη zωή μακριά από το σχολείο και τους μαθητές. Θα φροντίσω να σας επισκεφθώ κάποια μέρα, αν δε σας ενοχλώ.

Με σεβασμό
η παλιά σας μαθήτρια,
Χρυσούλα

III. ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 40

Δώστε ορισμένα παραδείγματα για καθεμιά από τις περιπτώσεις (α) και (β), και σχολιάστε την ακόλουθη επιστολή.

Απάντηση:

Περίπτωση (α)

Το διάβασμα ενός βιβλίου είναι:

- Για το μαθητή, βαρετή και ανούσια απασχόληση:
«Πω, πω! Έχω να διαβάσω και ένα βιβλίο για τις διακοπές. Μακάρι να μπορούσα να τ’ αποφύγω».
- Για το μορφωμένο, ξεκούραση και φυγή από την καθημερινότητα:
«Μετά τη δουλειά θα πάω σπίτι, θα χαλαρώσω και θα διαβάσω το καινούριο μου βιβλίο».
- Για τον επιστήμονα, κάπι απαραίτητο για τη συνεχή ενημέρωσή του:
«Πρέπει να διαβάσω το νέο επιστημονικό σύγγραμμα του καθηγού Χ.Τ., για να ενημερωθώ για τις καινούριες μεθόδους ίασης των δερματικών παθήσεων».

Περίπτωση (β)

Η έννοια του καλού:

- Κάθε άτομο, κάθε πολιτισμός, κάθε κοινωνία, αντιλαμβάνεται διαφορετικά την έννοια του καλού, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας.

Σχολιασμός επιστολής:

Αυτή η επιστολή αποτελεί παράδειγμα για το πόσο διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο πάρινουν οι λέξεις από τα πρόσωπα που τις χρησιμοποιούν. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα ο σύζυγος είναι πολύ αυστηρός και κακύποπτος σχετικά με ό,τι κάνει η γυναίκα του· στις ίδιες όμως ενέργειες ο ίδιος δίνει άλλη ερμηνεία, όταν τις πράττει εκείνος. Είναι φανερή η προκατάληψή του ότι οι πράξεις της γυναίκας του στερούνται σοβαρότητας, ενώ οι αντίστοιχες δικές του έχουν προέλθει από ώριμη σκέψη.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 40

Γράψτε τώρα εσείς μια επιστολή ανάλογη σε ύφος και δομή με την επιστολή που διαβάσατε. Το περιεχόμενό της μπορείτε να το αντλήσετε από τις σχέσεις σας με ανθρώπους του οικογενειακού, του σχολικού ή και του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο κινείστε. Καλό υλικό, ωστόσο, μπορούν να αποτελέ-

σουν περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποιοι (ισχυροί, μεγάλοι, φίλοι, συμμαθητές, κ.τ.λ.) σας αδικούν ή δέχονται/ερμηνεύουν/χαρακτηρίζουν/ονομάζουν τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο όταν πρόκειται για τον εαυτό τους, χρησιμοποιώντας άλλα μέτρα και άλλα σταθμά. Η πορεία της επιστολής μπορεί να είναι συγκριτική-αντιθετική, όπως είναι και στην επιστολή που διαβάσατε.

Απάντηση:

Αγαπητό περιοδικό,

Πολλές φορές συμβαίνει μεταξύ αδερφών να υπάρχουν διαφορές, αλλά στη δική μου περίπτωση οι ίδιες ενέργειες ερμηνεύονται από την αδερφή μου διαφορετικά όταν τις πράττω εγώ και διαφορετικά όταν τις κάνει εκείνη. Ως δικαιολογία χρησιμοποιεί συνεχώς τη διαφορά έξι ετών που υπάρχει μεταξύ μας. Όταν εκείνη αργεί το βράδυ, εμείς δεν πρέπει να ανησυχούμε: εγώ όμως, που είμαι 20 χρονών, διατρέχω φοβερούς κινδύνους, όταν γυρίζω αργά. Όταν εκείνη πάίρνει το αυτοκίνητο, το χρειάζεται, για να πάει στη δουλειά της. Όταν όμως το ζητήσω εγώ κάποιες φορές, για να πάω στη σχολή μου για μάθημα, θεωρούμαι καλομαθημένη και ανίκανη ακόμα να οδηγώ, αφού έχω μόνο ένα χρόνο το δίπλωμα. Τέλος, όταν εκείνη φέρνει φίλους στο κοινό μας δωμάτιο, δεν ενοχλεί κανέναν, επειδή εγώ ασχολούμαι με άλλα πράγματα ή λείπω από το σπίτι. Αν όμως εγώ καλέσω κάποιους γνωστούς μους, εκείνη ενοχλείται, γιατί ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί να κυκλοφορήσει άνετα στο σπίτι της, γι' αυτό θα έπρεπε να τους συναντώ έξω.

Όλ' αυτά βέβαια, και άλλα ακόμα, καλύπτονται από εκείνη τη δικαιολογία της προστατευτικότητας, επειδή είναι μεγαλύτερη. Πρόκειται όμως μάλλον για εγωισμό και άδικη συμπεριφορά απέναντί μου.

Σας ευχαριστώ,
Μια αναγνώστρια

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 40-41

Ποιες είναι οι διαφορετικές οπτικές και πού βρίσκεται η αλήθεια στο κείμενο «Ποιος είναι ο Γιαννάκης»;

Απάντηση:

- Για τους καθηγητές είναι ανόσυχο και κουραστικό παιδί.
- Για τον παππού είναι αξιολάτρευτος και αντάξιος διάδοχος.
- Για τη μπτέρα του είναι αγγελούδι και καλό παιδί.
- Για τους φίλους του: «καλός φίλος».
- Μερικοί γείτονες πιστεύουν πως χάρη στο πείσμα του θα πετύχει στην ζωή του, ενώ άλλοι τον θεωρούν σκληρό και αδίστακτο, προκειμένου να πετύχει.

Η αλήθεια βρίσκεται ακριβώς στο ότι ο καθένας των βλέπει από διαφορετική σκοπιά και ίσως υπερτονίζει κάποιο χαρακτηριστικό του παιδιού ανάλογα με τη σχέση που έχει μαζί του. Φυσικά, δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα πολυπρόσωπο και αινιγματικό άτομο, αλλά, όπως ο καθένας, είναι μια ξεχωριστή προσωπικότητα, της οποίας οι αντιδράσεις ερμηνεύονται και αντιμετωπίζονται ποικιλοτρόπως από το περιβάλλον του.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 42

Διαφορετικοί άνθρωποι, διαφορετικές σκοπιές, διαφορετικές εκφράσεις, κι όταν ακόμη το αντικείμενο παραμένει το ίδιο. Πρόσθεσε κι εσύ πέντε τουλάχιστον παραδείγματα:

Απάντηση:

a) Ο πρώτος λέει:

- Αυτός είναι πολύ ψεύτης.
- Αυτός είναι καθηγητής, δηλαδή δημόσιος υπάλληλος.
- «Έγραψα καλά».
- Τάσεις εκμοντερνισμού
- Τον συνέτισε με τις παραινέσεις του.

b) Ο δεύτερος λέει:

- Αυτός αποκρύπτει την αλήθεια.
- Είναι καθηγητής, άρα λειτουργός.
- «Θριάμβευσα στις εξετάσεις».
- Τάσεις αλλοτρίωσης
- Τον υπόταξε με τις υποδείξεις του.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 42

Ακόμα και ο ίδιος άνθρωπος μιλώντας για το ίδιο αντικείμενο μπορεί να χρησιμοποιήσει διαφορετικό επίπεδο λόγου ανάλογα με την περίσταση. Έτσι λέει:

Απάντηση:

Εδώ:

- «Μπράβο! Ήσουν καλός σου άξιζε ν προαγωγή».
- Είναι υποτονικός άνθρωπος.
- «Σας παρακαλώ, με αδικείτε».
- Του ζήτησα με ευγενικό τρόπο να μη μιλήσει.

Εκεί:

- «Πήρε προαγωγή, επειδή του ήρθαν βολικά».
- Είναι ανθρωπάκι.
- Τον κατηγόρησα ότι με αδικεί.
- «Κλείστο, επιτέλους!».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 42

Γράψτε για ένα νέο μαθητή του σχολείου σας ή του γυμναστηρίου σας ή του κολυμβητηρίου σας ή του αδείου ή... ή... ορισμένους κανόνες που πρέπει να τηρεί. Το ύφος των κανόνων (ήπιο, αυστηρό/αυταρχικό, επιεικές κτλ.) θα το αποφασίσετε εσείς. Ωστόσο, όπως καταλαβαίνετε, δεν μπορεί να είναι άσχετο με το «ύφος» του ιδρύματος (σχολείου κτλ.) στο οποίο αναφέρεται.

Πάντως, αφού γράψετε τους κανόνες στο ύφος της επιλογής σας, διατυπώστε τους σε ένα τουλάχιστον ακόμη ύφος, διαφορετικό από το πρώτο.

Απάντηση:

'Υφος αυταρχικό

1. Το γυμναστήριο ανοίγει στις 9:00 π.μ. και κλείνει στις 21:00 μ.μ. Κανένας δεν μπορεί να παραμείνει στο χώρο πέραν του ωραρίου αυτού.
2. Πριν την εγγραφή στο γυμναστήριο, απαιτείται έγγραφη ιατρική βεβαίωση για την καλή σωματική κατάσταση και υγεία του αθλούμενου.
3. Απαγορεύεται το κάπνισμα σε όλους τους χώρους του γυμναστηρίου.
4. Επιβάλλεται η διατήρηση της καθαριότητας σε όλους τους χώρους του γυμναστηρίου.
5. Απαραίτητη η χρήση πετσέτας κατά τη διάρκεια της εκγύμνασης.
6. Η πληρωμή γίνεται κάθε πρώτη του μηνός.
7. Η αρμόζουσα συμπεριφορά είναι απαραίτητη.

'Υφος ευγενικό:

1. Ευχαριστούμε που δεν παραμένετε στο χώρο του γυμναστηρίου πέραν του ωραρίου 9:00 π.μ.-21:00 μ.μ.
2. Πριν την εγγραφή σας, παρακαλούμε να προσκομίσετε έγγραφη ιατρική βεβαίωση για την καλή σωματική κατάσταση και υγεία σας.
3. Φροντίστε την υγεία σας αποφεύγοντας το κάπνισμα, ιδιαίτερα μέσα στο χώρο του γυμναστηρίου.
4. Βοηθήστε στη διατήρηση της καθαριότητας σε όλους τους χώρους του γυμναστηρίου.
5. Σας συνιστούμε να χρησιμοποιείτε την πετσέτα σας κατά τη διάρκεια της εκγύμνασης, ώστε να αποφεύγετε δερματικές παθήσεις.
6. Θερμή παράκληση να καταβάλλετε την πληρωμή κάθε πρώτη του μηνός.
7. Η καλή συμπεριφορά των αθλούμενων εξασφαλίζει το ευχάριστο κλίμα μέσα στο χώρο του γυμναστηρίου.

IV. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 47

Σε ποια από τα παραδείγματα που ακολουθούν η γλώσσα χρησιμοποιείται με το λογικό τρόπο, σε ποια με το συγκινησιακό και σε ποια μεικτά (και με τους δύο);
Απάντηση:

- «Και το βοριά...καράβια»: Συγκινησιακός τρόπος
- «Το άθροισμα...δύο ορθές»; Λογικός τρόπος
- «Στους Φοίνικες...Ξέρξης»: Λογικός τρόπος
- «Ποιο απόσταγμα...καμωμένο»: Μεικτός τρόπος
- «Έβγαλε ...τσάρος»: Μεικτός τρόπος

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 47

- Διατυπώστε προφορικά ή γραπτά την άποψή σας για το ρόλο που παίζει αυτός ο τρόπος έκφρασης (γραπτό μήνυμα στο κινητό) στην καθημερινή σας επικοινωνία. Το κείμενό σας να έχει πληροφοριακό χαρακτήρα, να χρησιμοποιήσετε δηλαδή τη γλώσσα με την αναφορική της λειτουργία.
- Διατυπώστε τις απόψεις σας για το ίδιο θέμα προσπαθώντας να εκφράσετε και τα συναισθήματά σας για το συγκεκριμένο τρόπο επικοινωνίας.
- Πάντα σχετικά με το ίδιο θέμα, γράψτε ένα κείμενο στο οποίο θα δώσετε έμφαση στη μορφή: χρησιμοποιήστε για παράδειγμα μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες κτλ. Μπορείτε να δώστε ακόμη και ποιητική μορφή στο κείμενό σας. (Συζήτηση με τους συμμαθητές σας στην τάξη ή ανταλλαγή απόψεων με μαθητές άλλων σχολείων, με το πλεκτρονικό ταχυδρομείο).

Απάντηση:

(Γλώσσα με την αναφορική της λειτουργία)

Η τεχνολογική εξέλιξη επιδρά σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης κοινωνίας. Σημαντικότατο ρόλο διαδραματίζει και στην επικοινωνία των μελών της. Πρόσφατο επίτευγμά της στο χώρο της κινητής τηλεφωνίας είναι η ενσωμάτωση των γραπτών μηνυμάτων στις συσκευές κινητών τηλεφώνων.

Οι συσκευές αυτές, ενώ δημιουργήθηκαν για τη διευκόλυνση της άμεσης επικοι-

νωνίας των ατόμων μέσω του προφορικού λόγου σε όποιο γεωγραφικό σημείο κι αν θρίσκονται, εμπλουτίζονται πλέον και με την αξιοποίηση του γραπτού λόγου ως μέσου επαφής και συνεννόησης των χρηστών του συγκεκριμένου τηλεπικοινωνιακού οργάνου. Αξιοσημείωτη μάλιστα είναι η ταχύτατη και τεράστια απήχηση που είχε αυτή η καινοτομία κυρίως στους χρήστες της νεαρότερης ηλικίας. Αυτό συνέβη, γιατί ικανοποίησε την ανάγκη τους να εκφραστούν χρησιμοποιώντας ευφυέστερες και πιο χιουμοριστικές μεθόδους επικοινωνίας όπως ανέκδοτα, επικρατούσες «αργκό» εκφράσεις ή τα λεγόμενα «εικονομηνύματα» που συνδυάζουν την εικόνα και τη γραφή, καθιστώντας πιο διασκεδαστική και εκσυγχρονισμένη την επικοινωνία με τους συνομήλικούς τους. Άλλο πλεονέκτημα των γραπτών μηνυμάτων είναι η δυνατότητα της μεγάλης συντομίας που παρέχουν στους χρήστες τους, αφού τους επιτρέπουν να αψηφούν έστω και την υποτυπώδη τήρηση γραμματικών και συντακτικών κανόνων, εκφράζοντας τις σκέψεις τους με συντομογραφημένες εκφράσεις ή σύμβολα που έχουν κωδικοποιηθεί από τους ίδιους και αντιστοιχούν σε λέξεις, φράσεις ή πλήρεις προτάσεις, που ο προφορικός λόγος θα απαιτούσε να τις διατυπώσουν ολοκληρωμένες, προκειμένου να γίνουν αντιληπτές από τους συνομηλούντες τους.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του επιτεύγματος αυτού όμως είναι και η εξασφάλιση της συγκάλυψης των αυθεντικών συναισθημάτων του χρήστη, εφόσον ο ίδιος το επιθυμεί· μπορεί δηλαδή να προσδώσει στα μηνύματά του απρόσωπο ύφος, που τον βοηθά να αποφύγει την άμεση αντίδραση του συνομηλού του σε περίπτωση που δυσαρεστηθεί από την πορεία της συζήτησης που βρίσκεται σε εξέλιξη κάθε φορά. Με αυτόν τον τρόπο, αυξάνονται οι πιθανότητες να νιοθετίσει ο χρήστης μια στάση ανειδικρίνειας και επιφυλακτικότητας απέναντι στους συνανθρώπους του· μια επιδογή που σταδιακά είναι δυνατό να προκαλέσει εσωστρέφεια και συναισθηματική απομάκρυνση κυρίως στους νέους ανθρώπους, οι οποίοι είναι περισσότερο επιρρεπείς στον ενστερνισμό τέτοιου είδους συμπεριφορών, αφού βρίσκονται στην ευαίσθητη ηλικία της διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους. Επιπλέον, είναι εξίσου πιθανό να προτιμήσουν το σύντομο, υπεραπλουστευμένο και ασύμβατο με τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες τρόπο γραφής, εμφανίζοντας έτσι αδυναμία εκμάθησης της κοινά αποδεκτής γλωσσικής μορφής της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν, λειτουργούν και εξελίσσονται.

Όπως όλα τα τεχνολογικά επιτεύγματα, έτσι και τα γραπτά μηνύματα παρέχουν διευκολύνσεις στο κοινό που τα χρησιμοποιεί· παράλληλα όμως στην κατάχρηση αυτής της παροχής ελλοχεύουν σοβαροί κίνδυνοι που απειλούν την πνευματική και κοινωνική ανέλιξη των νέων ανθρώπων.

(Συναισθηματική προσέγγιση του θέματος)

Η τεχνολογική εξέλιξη επιδρά σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης κοινωνίας. Ευργετικό ρόλο έχει διαδραματίσει και στην επικοινωνία των μελών της. Πρόσφατο επίτευγμά της στο χώρο της κινητής τηλεφωνίας είναι η ενσωμάτωση των γραπτών μηνυμάτων στις πρακτικότατες συσκευές κινητών τηλεφώνων.

Οι συσκευές αυτές, ενώ δημιουργήθηκαν για να σπάσουν τα δεσμά των στενών τοπικών ορίων της επικοινωνίας των ατόμων, τώρα κατόρθωσαν να συνδυάσουν τον προφορικό και το γραπτό λόγο θέτοντας και τους δύο στην απόλυτη εξουσία των χρηστών τους, προκειμένου να επιτύχουν εκείνοι αποτελεσματικότερη επαφή και συνεννόηση με τους συνανθρώπους τους. Η βαθύτερη αυτή ανάγκη τους καλύφθηκε από το νεωτερισμό των γραπτών μηνυμάτων, καθώς μπορούν πλέον να εκφράζονται χρησιμοποιώντας ευφύεστερες και χιουμοριστικές μεθόδους επικοινωνίας όπως ανέκδοτα, επικρατούσες «αργκό» εκφράσεις ή τα λεγόμενα «εικονομηνύματα» που συνδυάζουν την απαράμιλλη παραστατικότητα της εικόνας με την αδιαμφισθήτη ακρίβεια και σαφήνεια της γραφής, καθιστώντας περισσότερο απολαυστική και μοντέρνα (όπως είναι και οι ίδιοι οι χρήστες) την επικοινωνία τους με τους συνομήλικούς τους. Άλλο πλεονέκτημα των γραπτών μηνυμάτων είναι η δυνατότητα της εξοικονόμησης χρόνου που παρέχουν στους χρήστες τους, αφού τους δίνουν την ευκαιρία να αποτινάξουν τη «στημένη» και προαπαιτούμενη μέχρι τώρα τυπική έκφραση των σκέψεων τους, η οποία φυλάκιζε τον αυθορμητισμό και την έμφυτη δημιουργική φαντασία τους. Αντίθετα, αισθάνονται πια ελεύθεροι να επινοούν κωδικοποιημένα σύμβολα με τα οποία αντικαθίστούν λέξεις, φράσεις ή πλήρεις προτάσεις. Μέσα από αυτά κατορθώνουν να συνεννοθούν ευχάριστα μεταξύ τους καταλύνοντας τα συμβατικά και παρωχημένα μέσα επικοινωνίας.

Θα πρέπει όμως να αναφερθούμε και στη δυνατότητα που αποκτά ο χρήστης να αποκρύψει τα αιθεντικά συναισθήματά του, εφόσον εκείνος το επιλέξει· αν δηλαδή θελήσει να μη φανεί απόλυτα ειδικρινής απέναντι στο συνομιλητή του, τα γραπτά μηνύματα του δίνουν την ευκαιρία αυτή, αφού δεν είναι υποχρεωμένος να κοιτάει κατάματα το συνδιαλεγόμενο, όταν εκείνος νιώσει προσβεβλημένος από την εξέλιξη της γραπτής επικοινωνίας τους. Δεν αποκλείεται λοιπόν να επαναπαυτεί σ' αυτή τη δειλή και υποκριτική στάση ζωής, που είναι σε θέση να τον αποκόψει από τη σεστασία των ειλικρινών ανθρώπινων επαφών και να τον θέσει σταδιακά σε έναν περιθωριακό, εγωκεντρικό τρόπο ζωής. Ιδιαίτερα οι νέοι κινδυνεύουν να πέσουν θύματα αυτού του ρεύματος της αποξένωσης, γιατί βρίσκονται σε μια ηλικία κατά την οποία είναι εξαιρετικά ευάλωτοι στην προβολή καταστρεπτικών προτύπων. Επιπλέον, είναι πολύ πιθανό να παραμελήσουν την εκμάθηση της κοινής γλώσσας της χώρας τους, επειδή θα

έχουν συνηθίσει την υπεραπλουστευμένη μορφή γραφής που έχουν καθιερώσει στην επικοινωνία τους με τα γραπτά μηνύματα. Σε αυτή την περίπτωση, η ελπιδοφόρα γενιά ενός κράτους θα μπορούσε να μετατραπεί σε μια τάξη ημιμαθών, οκνηρών και συνεπώς θλιβερών ατόμων, έτοιμων και πρόθυμων να γίνουν αντικείμενα εκμετάλλευσης της «σάπιας» εμπορικής κοινωνίας που θα τους περιέβαλλε.

Όλη αυτή η δυσοίωνη εικόνα βέβαια είναι δυνατό να αποφευχθεί, εφόσον δε γίνει κατάχρηση των παροχών της τεχνολογίας και στην προκειμένη περίπτωση των γραπτών μηνυμάτων.

(Κείμενο σε ποιητική μορφή)

Θέλω με λόγια να μιλώ
χωρίς σκληρούς κανόνες·
να σε ρωτάω, ν' απαντάς
με όμορφες εικόνες.

Θέλω τη γλώσσα να μπορώ κι εγώ να ζωγραφίσω,
πριν ενηλικιωθώ κι εγώ, το στίγμα μου ν' αφήσω,
τις λέξεις να πλουτίσω,
το χρόνο να κερδίσω,
σύγχρονα πια να ζήσω
χωρίς τη γνώση ν' αψηφήσω.

V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 48-49

Το δεκαπενταμελές συμβούλιο του σχολείου σας καλεί τους μαθητές να συμμετάσχουν με προσωπικές ή ομαδικές δημιουργίες (έκθεση έργων τέχνης, εκτέλεση μουσικών συνθέσεων, παρουσίαση λογοτεχνικών ή θεατρικών έργων κτλ.) στην οργάνωση ενός τριημέρου καλλιτεχνικών εκδηλώσεων που θα πραγματοποιηθεί σε γνωστή για τη φιλοξενία τέτοιων εκδηλώσεων αίθουσα της πόλης σας.

Να συντάξετε μια *anakooínwos* εκατό περίπου λέξεων σχετικά με την εκδήλωση αυτή, με την ιδιότητα του προέδρου του δεκαπενταμελούς συμβουλίου. Καλό είναι τα κείμενα που θα προκύψουν να αφορούν μια πραγματική εκδήλωση του σχολείου.

Απάντηση:

**Μαθητικό Συμβούλιο
Α' Λυκείου Αγ. Παρασκευής**

Ανακοίνωση

Καλούμε τους μαθητές του Λυκείου μας να πάρουν μέρος στο τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων που θα οργανώσει το σχολείο μας στις 25, 26, 27/6/2004, και ώρα 16:00 μ.μ. στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου μας.

Οι μαθητές μπορούν να συμμετάσχουν με προσωπικές ή ομαδικές δημιουργίες και να δείξουν το καλλιτεχνικό ταλέντο τους στην ζωγραφική, στη μουσική, στο θέατρο και τη γλυπτική.

Δηλώσεις συμμετοχής από ενδιαφερόμενους μαθητές γίνονται δεκτές από αύριο και για μία εβδομάδα.

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στα μέλη του δεκαπενταμελούς συμβουλίου.

Το προεδρείο του δεκαπενταμελούς

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 50

Συντάξτε μια δεύτερη ανακοίνωση με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο. Διαφοροποιήστε όμως τώρα κάπως το λόγο σας: στην προσπάθειά σας να πετύχετε το σκοπό σας, που είναι η διοργάνωση του τριημέρου των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, φροντίστε να συγκινήσετε τους συμμαθητές σας και να τους επιτρέάσετε, ώστε να συμμετάσχουν όσο γίνεται περισσότεροι και με περισσότερα έργα.

Απάντηση:

**Μαθητικό Συμβούλιο
Α' Λυκείου Αγ. Παρασκευής**

Ανακοίνωση

Καλούμε όλους τους μαθητές του Λυκείου μας να πάρουν μέρος στο τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων που θα οργανώσει το σχολείο μας στις 25, 26, 27/6/2004, ώρα 16:00 μ.μ. στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου μας. Η παρουσία και κυρίως η ενεργή συμμετοχή σας θα συμβάλει αποφασιστικά στη συνέχιση της μακρόχρονης λαμπρής παράδοσης του σχολείου μας στις πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Οι μαθητές μπορούν να συμμετάσχουν με προσωπικές ή ομαδικές δημιουργίες και να δείξουν το καλλιτεχνικό ταλέντο τους στην ζωγραφική, στη μουσική, το θέατρο και τη γλυπτική. Οι νικητές θα βραβευτούν και θα αποκτήσουν το δικαίωμα συμμετοχής

στις αντίστοιχες εκδηλώσεις της Σχολής Καλών Τεχνών της Αθήνας, διεκδικώντας μια υποτροφία για τη φοίτηση στην ομώνυμη σχολή.

Δηλώστε συμμετοχή και συμβάλετε στην προβολή του σχολείου μας σε όλους τους δήμους της Αθήνας.

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στα μέλη του δεκαπενταμελούς συμβουλίου.

Το προεδρείο του δεκαπενταμελούς

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 50

Να παρουσιάσετε, ως πρόεδροι του δεκαπενταμελούς συμβουλίου, στη γενική συνέλευση της σχολικής κοινότητας το περιεχόμενο της δεύτερης ανακοίνωσης.

Απάντηση:

Το θέμα της σημερινής μας συνέλευσης είναι το πολιτιστικό τριήμερο που θα οργανώσει το σχολείο μας στις 25, 26, 27/6/2004, στο Πνευματικό Κέντρο του δήμου μας, στις 16:00 μ.μ.

Επιλέξαμε να ασχοληθούμε με τις εξής εκδηλώσεις: ζωγραφική, μουσική, θέατρο και γλυπτική. Θα ήθελα να σας επισημάνω τη σημασία της συμμετοχής σας, προκειμένου να δώσουμε τη δυνατότητα στο σχολείο μας να προβληθεί.

Σε κάθε περίπτωση θα ωφεληθούν τα παιδιά που θα συμμετάσχουν. Τους δίνεται η ευκαιρία να διεκδικήσουν μια υποτροφία στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας.

Να σας υπενθυμίσω ότι οι δηλώσεις της συμμετοχής σας θα πρέπει να κατατεθούν μέχρι την 1η Ιουνίου στο γραφείο που μας έχει παραχωρήσει ο λυκειάρχης κ. Τασόπουλος- στον πρώτο όροφο του σχολικού μας κτηρίου.

Πριν κλείσω τη δική μου ομιλία, θα ήθελα να επαναλάβω, με κίνδυνο να γίνω κουραστικός, ότι χρειαζόμαστε τόσο τη συνεργασία σας στη διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης όσο και τη συμμετοχή σας. Πρέπει να συνειδητοποιήσετε ότι η διάκριση των συμμαθητών μας δε θα είναι μόνο προσωπική τους επιτυχία αλλά και ευκαιρία να προβληθεί η προσπάθεια του σχολείου μας να προάγουμε τον πολιτισμό από την τοπική εφημερίδα αλλά πιθανότατα και από άλλα μέσα ενημέρωσης. Ίσως έτσι να καταφέρουμε να εναισθητοποιήσουμε και άλλους μαθητές να ενισχύσουν τέτοιου είδους διοργανώσεις, δηλώνοντας ενεργά την παρουσία τους στα τεκταινόμενα της κοινωνίας, μέσα στην οποία ζούμε και αγωνιζόμαστε να ενταχθούμε όλοι.

Ευχαριστώ πολύ για την υπομονή σας. Σάς περιμένω στον πρώτο όροφο για τη δηλώση της συμμετοχής σας.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 50

Να μεταφέρετε το περιεχόμενο της ανακοίνωσης ως μαθητές τώρα, στις οικογένειές σας.

Απάντηση:

«Ξέρετε τι μας ανακοίνωσαν σήμερα στο σχολείο; Ότι θα γίνει τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων και όποιος μαθητής θέλει, θα συμμετάσχει ή σε κάποια θεατρική παράσταση ή σε έκθεση ζωγραφικής ή με κάποιο γλυπτό ή μπορεί ακόμη να παρουσιάσει κάτι σχετικό με τη μουσική. Όλα αυτά θα γίνουν στο Πνευματικό Κέντρο του δήμου μας στις 25, 26, 27/6, μετά το τέλος των μαθημάτων δηλαδή. Καταλαβαίνετε ότι αυτό είναι διαφήμιση και προβολή και για τα παιδιά που θα πάρουν μέρος και για το σχολείο μας γενικότερα. Λέω να πάρω μέρος και εγώ στις θεατρικές εκδηλώσεις. Φυσικά θα έρθετε να μας δείτε! Έτσι δεν είναι;»

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 50

Να γράψετε διαφημιστικό φυλλάδιο ή/και αφίσα 70 έως 80 λέξεων, για να κάνετε γνωστή στο κοινό την εκδήλωσή σας. Συνδυάστε το λόγο με την εικόνα.

Απάντηση:

[Σημ.: Σχετικά με τα σκίτσα, τις εικόνες και τις φωτογραφίες, μπορείτε να επιλέξετε οτιδήποτε σχετικό είναι της αρεσκείας σας].

Δημότες της Αγίας Παρασκευής,

Οι μαθητές του 1ου Λυκείου της περιοχής μας σας ανακοινώνουν ότι μπορείτε να έρθετε να παρακολουθήσετε το τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων που διοργανώνουν. Θα έχετε την ευκαιρία να δείτε και να αξιολογήσετε προσωπικές δημιουργίες στο Θέατρο, τη μουσική, τη γλυπτική και τη ζωγραφική. Η παρουσία σας θα μας ενθαρρύνει ιδιαίτερα.

Είσοδος ελεύθερη. Ημερομηνίες εκδηλώσεων: 25, 26, 27/6/2004 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αγ. Παρασκευής. Ώρα έναρξης: 16:00 μ.μ.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΑΣ

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΑΣ

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Όλοι θα είναι εκεί...

Οι μαθητές του 1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 50

Να δημοσιεύσετε με το ίδιο περιεχόμενο σύντομη ανακοίνωση, που δε θα ξεπερνάει τις είκοσι λέξεις, στις εφημερίδες. Δείγμα τέτοιας ανακοίνωσης μπο-

ρείτε να δείτε στη συνέχεια. Όπως καταλαβαίνετε, στην ανακοίνωση αυτή θα δώσετε τα εντελώς απαραίτητα στοιχεία. Αυτό σημαίνει ότι η ανακοίνωση του Τύπου θα είναι πλήρης και σύντομη.

Απάντηση:

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το 1ο Λύκειο Αγ. Παρασκευής οργανώνει τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων στις 25, 26, 27/6/2004, στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου. Θα παρουσιαστούν έργα μαθητών στο χώρο των τεχνών [Ωρα έναρξης: 16:00 μ.μ.].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 51

Να απευθύνετε ως μαθητική κοινότητα, αίτησην προς το Υπουργείο Πολιτισμού, με την οποία ζητάτε την οικονομική κάλυψη των εκδηλώσεών σας. Παράλληλα, ο καθένας από σας ας στείλει με τον ίδιο στόχο (της οικονομικής κάλυψης των εκδηλώσεών σας) επιστολή σε οικονομικά ισχυρό φίλο ή συγγενή του. (Δείγματα αίτησης και επιστολής μπορείτε να δείτε στο βιβλίο «Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο», τ.Γ', ενότ. 30, έκδ. 2002).

Απάντηση:

(Αίτηση προς το Υπουργείο Πολιτισμού)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

1ου ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Αθήνα, 1 Μαΐου 2004

ΠΡΟΣ

Το Υπουργείο Πολιτισμού

Τμήμα Πολιτιστικών Εκδηλώσεων

Αθήνας 42

Αθήνα (35818)

ΑΙΤΗΣΗ

ΘΕΜΑ: Χορήγηση ποσού 800 ευρώ για την οικονομική ενίσχυση των καλλιτεχνικών τριήμερου της μαθητικής κοινότητας 1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής.

Το 1ο Λύκειο Αγ. Παρασκευής, ύστερα από απόφασην του δεκαπενταμελούς συμβουλίου, αποφάσισε να οργανώσει τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων με προσωπικές δημιουργίες των μαθητών, οι οποίες θα παρουσιαστούν στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου στις 25, 26, 27 Ιουνίου. Σκοπός των εκδηλώσεων είναι η ανάδειξη του καλλιτεχνικού ταλέντου των μαθητών και η ενθάρρυνση τέτοιων προσπαθειών για την πνευματική ανάπτυξη της περιοχής μας.

Οι απαιτήσεις μας για το αποτέλεσμα είναι πολλές. Όμως δημιουργούνται έξοδα

τα οποία αδυνατούμε να καλύψουμε και σκοπός μας είναι να μην αποτελέσει αυτό εμπόδιο για τη συμμετοχή όσο γίνεται περισσότερων μαθητών. Οι δαπάνες για τα σκονικά, τα κοστούμια των θεατρικών παραστάσεων, τις εγκαταστάσεις φωτισμού και ίχου για τη μουσική παρουσίαση καθώς και για τα υλικά που απαιτούνται για τις δημιουργίες ζωγραφικής και γλυπτικής, ανέρχονται στο υπέρογκο για το συμβούλιο μας ποσό των 800 ευρώ.

Αιτούμαστε λοιπόν την πολύτιμη βοήθειά σας για την κάλυψη αυτών των εξόδων και πιστεύουμε ότι θα ενθαρρύνετε την προσπάθειά μας, η οποία μπορεί να γίνει η αρχή και για άλλες ανάλογες εκδηλώσεις.

Ελπίζουμε να ανταποκριθείτε στο αίτημά μας και σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων.

Ο πρόεδρος
του δεκαπενταμελούς

(Επιστολή προς έναν οικονομικά ισχυρό φίλο)

Γιώργο, φίλε μου, γεια σου.

Πριν από καιρό σου είχα αναφέρει πως, ως πρόεδρος του δεκαπενταμελούς, σκεφτόμουν να προτείνω στους συμμαθητές μου τη διοργάνωση ενός πολιτιστικού τριπλέρου. Τελικά, συμφώνησαν και έχουμε ξεκινήσει τις απαραίτητες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με θέατρο, ζωγραφική, μουσική, γλυπτική. Θα πραγματοποιηθεί στις 25, 26 και 27 Ιουνίου. Εγώ έχω αναλάβει τη σκονοθεσία δύο θεατρικών έργων καθώς και τη μουσική επιμέλειά τους.

Υπάρχει όμως ένα πρόβλημα και θα θελα τη βοήθειά σου. Γνωρίζω πως ο πατέρας σου είναι ένας από τους ισχυρότερους βιομηχάνους του νομού σας. Θα το εκτιμούσα πολύ αν τον ενημέρωνες για την προσπάθεια του σχολείου μου και του zπτούσες να μας ενισχύσει οικονομικά. Τα έξοδα που έχουμε επωμιστεί για την ενοικίαση των μηχανημάτων της μικροφωνικής και μεγαφωνικής εγκατάστασης, για το ράφιμο των θεατρικών κοστουμιών, καθώς και για την αγορά των υλικών που χρειάζονται για τη φιλοτέχνηση των εκθεμάτων, έχουν παραλύσει το ταμείο του συμβουλίου μας. Μου έχεις πει στο παρελθόν πως ο πατέρας σου είναι ιδιαίτερα φιλότεχνος. Γι' αυτό και πάρινω το θάρρος να σου zπτίσω να του μεταβιβάσεις την παράκλησή μου να γίνει χορηγός της εκδήλωσής μας.

Θα περιμένω με ανυπομονοσία την απάντησή σου.

Ελπίζω να τα πούμε σύντομα.

Ο φίλος σου,
Αριστείδης

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 52

Συντάξτε, τέλος, μια πρόσκληση και ένα πρόγραμμα για το κοινό, όπως συνθίζεται σ' αυτές τις περιπτώσεις, και καταχωρίστε στο βιβλίο πράξεων της μαθητικής σας κοινότητας τη σχετική πράξη, με την οποία αποφασίσατε να πραγματοποιήσετε το τριήμερο των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.

Απάντηση:

Αγ. Παρασκευή 1-6-2004

Μαθητικό συμβούλιο

1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η μαθητική κοινότητα του 1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής σάς προσκαλεί στο τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων που διοργανώνει στις 25, 26, 27/6/2004 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αγ. Παρασκευής. Οι μαθητές θα παρουσιάσουν θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκτελέσεις και το καλλιτεχνικό τους ταλέντο στην ζωγραφική και στη γλυπτική. Θα παιχτούν τα θεατρικά:

«Ο κύκλος με την κιμωλία» του Μπρεχτ

«Φάουστ» του Γκαίτε

«Στέλλα Βιολάντη» του Γρ. Ξενόπουλου

Οι παραστάσεις αρχίζουν κάθε μέρα 18:00 μ.μ. **Είσοδος Ελεύθερη**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής

Αίθουσα Πνευματικού Κέντρου Αγ. Παρασκευής

25, 26, 27/6/2004

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ

Κάθε μέρα από 16:00 μ.μ.-18:00 μ.μ.

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

25/6: Η σχολική χορωδία τραγουδά Μ. Χατζιδάκι 17:30 μ.μ.

26/6: Ρεσιτάλ κιθάρας της μαθήτριας Χ.Α., 17:30 μ.μ.

27/6: Συναυλία εγχόρδων, με συνθέσεις μαθητών, 17:30 μ.μ.

ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

25/6: «Ο Κύκλος με την κιμωλία», του Μπρεχτ, 18:00 μ.μ.

26/6: «Φάουστ» του Γκαίτε, 18:00 μ.μ.

**27/6: «Στέλλα Βιολάντη» του Γρηγορίου Ξενόπουλου, 18:00 μ.μ.
ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ 1ΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΠΡΑΞΗ 15η**

Θέμα: Η διοργάνωση πολιτιστικού τριημέρου

Το δεκαπενταμελές μαθητικό συμβούλιο του 1ου Λυκείου Αγ. Παρασκευής, συνήλθε σήμερα 1-5-2004, στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου, για να συζητήσει το θέμα της ημερήσιας διάταξης. Η διοργάνωση του πολιτιστικού τριημέρου από μαθητές του σχολείου.

Απόντες: τα μέλη Κ.Α. και Β.Γ.

Αφού το δεκαπενταμελές μαθητικό συμβούλιο έλαβε υπόψη του τα άρθρα 5, 11, 12... του κανονισμού μαθητικών κοινοτήτων, αποφασίζει:

- a. να διεξαγάγει την εκδήλωση μετά από κοινή απόφαση όλων των τάξεων
- b. να υποθάλει αίτηση στο Υπουργείο Πολιτισμού για κάλυψη των εξόδων
- c. να παρουσιαστούν οι εκδηλώσεις στις εξής ημερομηνίες 25-26-27 Ιουνίου 2004.

Το δεκαπενταμελές μαθητικό συμβούλιο διάθασε την πράξη αυτή, τη βεβαίωσε και την υπογράφει.

Ο πρόεδρος

Τα μέλη

Ονόματα

Υπογραφές

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 55

Αφηγηθείτε, τώρα, σε γραπτό λόγο πεντακοσίων, περίπου, λέξεων όλα όσα έκανε η μαθητική κοινότητα, για να οργανώσει το τριήμερο των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, και στεγάστε τα κάτω από τον τίτλο:

«Πολιτιστικές εκδηλώσεις: η προετοιμασία και η οργάνωση ενός καλλιτεχνικού τριημέρου».

Απάντηση:

Πολιτιστικές εκδηλώσεις: η προετοιμασία και η οργάνωση ενός καλλιτεχνικού τριημέρου».

Το σχολικό περιβάλλον είναι ανάστατο. Υπάρχουν διενέξεις μεταξύ μαθητών και μαθητικών κοινοτήτων, επειδή οι εκπρόσωποι των δεύτερων δε συμβάλλουν ενεργά

στην προβολή του σχολείου. Τελικά, μετά από συνέλευση του δεκαπενταμελούς, πάρθηκε η απόφαση να οργανωθεί ένα τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων με έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, μουσικής και θεάτρου. Οι μαθητές θα έπαιρναν μέρος με καλλιτεχνήματα δικά τους, συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις, μέχρι και δικές τους μουσικές συνθέσεις. Δεν έμενε, λοιπόν, παρά ν' αρχίσουν τη δουλειά, για να το οργανώσουν όσο καλύτερα μπορούσαν.

Πρώτη μέριμνά τους ήταν να προβληθεί η διοργάνωση. Μοιράστηκαν διαφορμιστικά έντυπα, βγήκαν ανακοινώσεις και προγράμματα και ζητήθηκε οικονομική βοήθεια από το Υπουργείο Πολιτισμού. Ταυτόχρονα, οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες και ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους επέλεξαν με τι θα ασχοληθεί ο καθένας. Αυτό που χαρακτήριζε όλους ήταν το κέφι, η όρεξη για δουλειά και το μεράκι γι' αυτό που έκαναν.

Ο καιρός περνούσε και οι προετοιμασίες βρίσκονταν στην κορύφωσή τους. Τα παιδιά δεν τα πιούσε τίποτα. Είχαν αφοσιωθεί από τη μια πλευρά στις εξετάσεις και από την άλλη στον πυρετό της προετοιμασίας. Οι οικονομικές ενισχύσεις που ήρθαν από πολλές πλευρές έδωσαν στα παιδιά κουράγιο να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους. Και το παράξενο είναι ότι στις εξετάσεις τους πήγαν καλύτερα από ποτέ.

Όσπου έφτασε η μεγάλη μέρα. Όλα ήταν έτοιμα. Οι κόποι τόσων ημερών περίμεναν τη δικαίωσή τους. Οι αίθουσες του Πνευματικού Κέντρου ήταν γεμάτες κόσμο. Συμμαθητές, φίλοι, συγγενείς, καθηγητές είχαν έρθει να θαυμάσουν τις δημιουργίες των παιδιών. Όλα είχαν πάει καλά. Κατάλαβαν λοιπόν ότι άξιζαν τον κόπο όλες οι προσπάθειες και ότι τώρα θα δικαιώνονταν απ' όλους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 56

...ο αποδέκτης στη δεύτερη περίπτωση θα μπορούσε να είναι το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο, όπως καταλαβαίνετε, δικαιούται να πληροφορηθεί από μια συνοπτική /ακριβή/ σαφή/ λιτή/ εμπειριστατωμένη έκθεσή σας τα σχετικά με την απόφαση, το σχεδιασμό, την οργάνωση και την πραγματοποίηση του τριημέρου των καλλιτεχνικών σας εκδηλώσεων. Το δεύτερο δηλ. κείμενο θα μπορούσε να πάρει τη μορφή έκθεσης πεπραγμένων ή αναφοράς.

Απάντηση:

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
1ΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ**

ΠΡΟΣ

**Το Υπουργείο Πολιτισμού
Τμήμα Πολιτιστικών Εκδηλώσεων
Αθηνάς 42
Αθήνα (35818)**

ΘΕΜΑ: Πολιτιστικές εκδηλώσεις: η προετοιμασία και η οργάνωση ενός καλλιτεχνικού τριήμερου

ΣΧΕΤ: Έγγραφό σας 10/5-14-53/3/29 Ιουνίου 2004

Ύστερα από την οικονομική ενίσχυση που μας χορηγήσατε, ανταποκρινόμενοι στην από 1.5.2004 αίτησή μας, σας πληροφορούμε ότι πραγματοποιόσαμε το τριήμερο των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην τόνωση της πολιτιστικής ζωής στην πόλη μας και στην περιοχή μας. Γι' αυτό και σας ευχαριστούμε. Σας παρουσιάζουμε στη συνέχεια, όπως εξάλλου ζητήσατε, αδρομερή έκθεση των αποφάσεων, των ενεργειών και του τρόπου με τον οποίο οργανώσαμε και πραγματοποιόσαμε το τριήμερο των πολιτιστικών μας εκδηλώσεων:

Στη συνεδρίαση της 1ης Μαΐου 2004 το μαθητικό συμβούλιο του σχολείου μας αποφάσισε, ύστερα από σχετική εισήγηση του προέδρου του, τη διοργάνωση ενός τριήμερου καλλιτεχνικών εκδηλώσεων με στόχους: **α)** τον εμπλουτισμό της κοινωνικής ζωής της σχολικής μας κοινότητας, **β)** την ενίσχυση της πολιτιστικής ζωής της μικρής μας πόλης και του νομού μας, και **γ)** τη δημιουργία ευκαιριών στις οποίες οι μαθητές του λυκείου μας θα παρουσίαζαν τις προσωπικές τους δημιουργίες: έργα ζωγραφικής και γενικότερα, εικαστικών τεχνών, μουσικής, θεάτρου και λογοτεχνίας.

Την επόμενη της συνεδρίασης (2 Μαΐου 2004) η απόφαση του συμβουλίου αναρτήθηκε στην πινακίδα ανακοινώσεων του σχολείου, ενώ λίγες ημέρες αργότερα ο πρόεδρος με λόγο πειστικό τη γνωστοποίησε στη γενική συνέλευση.

Εξαγγελία του θέματος

Η απόφαση του Μαθητικού Συμβουλίου

Ανακοίνωση της απόφασης

**Απαραίτητες
προετοιμασίες**

Η συμμετοχή των μαθητών υπήρξε αθρόα. Στη συνέχεια, ξεκίνησαν οι προετοιμασίες, στις οποίες συγκαταλέγονταν η προβολή της διοργάνωσης, η διανομή διαφημιστικών φυλλαδίων και η αποστολή προσκλήσεων και προγραμμάτων στους ενδιαφερομένους. Οι συμμετέχοντες κατανεμήθηκαν στους τομείς της επιλογής τους και το δεκαπενταμελές πρέβη στις απαραίτητες κινήσεις για την εξεύρεση χορηγών της εκδήλωσης.

Την 25η Ιουνίου ξεκίνησαν οι μουσικές εκδηλώσεις, οι οποίες κορυφώθηκαν την 27η Ιουνίου με τη συναυλία εγχώριων σε συνθέσεις συμμετεχόντων μαθητών. Ταυτόχρονα σημειώθηκε η εκκίνηση και η λήξη των θεατρικών παραστάσεων και των εκθέσεων ζωγραφικής και γλυπτικής, όπως μπορείτε να διαπιστώσετε και από το πρόγραμμα που έχει επισυναφθεί στην παρούσα έκθεση πεπραγμένων. Σημειωτέον ότι η λήξη του πολιτιστικού τριημέρου συνοδεύτηκε από την απονομή των βραβείων στους διακριθέντες καλλιτέχνες καθώς και από την προσφορά μιας υποτροφίας φοίτησης στη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών στο μαθητή Κ.Χ. της Γ' Λυκείου για το λεπτούργημά του στην έκθεση ξυλογλυπτικής της 26ης Ιουνίου.

Κλείνοντας αυτόν τον απολογισμό του πολιτιστικού τριημέρου, οφείλουμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας απέναντι στην υπηρεσία σας χωρίς την οικονομική ενίσχυση της οποίας τίποτα από όλα τα προαναφερθέντα δε θα είχε πραγματοποιηθεί.

Μετά τιμής,

Ο πρόεδρος του δεκαπενταμελούς

**Διεξαγωγή
πολιτιστικού
τριημέρου**

**Απόδοση
ευχαριστιών
προς την
υπηρεσία**

VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Ειδικό Λεξιλόγιο

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 60 - 64

Χαρακτήρισε από το ειδικό λεξιλόγιό τους τα ακόλουθα κείμενα και καταχώρισε τις ειδικές λέξεις (όρους) τους στο πιο κάτω πλαίσιο και στην οικεία για την καθεμιά στήλη.

Απάντηση:

(1) Μαθηματικά	(2) Βοτανική - Ζωολογία
(3) Φυσική	(4) Ιστορία
(5) Θρησκευτικά	(6) Χημεία
(7) Ρητορικός λόγος	

ΚΕΙΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΖΩΟΛΟΓΙΑ	ΦΥΣΙΚΗ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	ΧΗΜΕΙΑ	ΡΗΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	όρος ακολουθία άθροισμα αριθμός αριθμητική πρόοδος γινόμενο επί ¹ γεωμετρική λόγος πιπλίκο	κύτταρο οργανισμός μεμβράνη κυτταρόπλασμα πυρήνας φυτά zώα μονάδες σώμα μορφολογική μονάδα λειτουργική μονάδα zωντανή ύλη	ένταση πεδίο ηλεκτρικό φορτίο διαυσματικό ισχυρό πεδίο σημείο Σ διεύθυνση θετικό φορτίο	επίθεση ιμπεριαλισμός γεγονός ηρωισμός αυταπάρνηση επιθευλή δεσποτισμός στρατιώτης πολεμικός εκστρατεία αποκρούω επιχείρηση υποτάσσω πολιορκημένος πατρίδα πεδία μαχών	εκκλησία Πεντηκοστή πράξεις Αποστόλων χριστιανοί Πνεύμα Άγιο φανέρωση	Ολύνθιοι χώρα Όλυνθος Πέρσες Έλληνες θάλασσες ελληνικός κόσμος ελληνικές πόλεις	Αλκοόλες οργανικές ενώσεις μόριο υδροξύλιο κορεσμένοι μονοσθενείς δισθενείς τρισθενείς γλυκερίνη ομόλογη σειρά ² αιθανοδιόλη γλυκόλη αντιπυκτικό αντιψυκτικό	φρονώ αμελήσετε

ΚΕΙΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΖΩΟΛΟΓΙΑ	ΦΥΣΙΚΗ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	ΧΗΜΕΙΑ	ΡΗΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
				ναυτικές συγκρούσεις ελευθερία οικονομική, πολιτική, πολιτιστική ανάπτυξη συντρίβω δύναμη όπλα				

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 64

Συζητήστε τους όρους κάθε στόλης του πίνακα της σελ. 60 και κατατάξτε τους σε δύο ομάδες: στην πρώτη ομάδα να συμπεριλάβετε τους όρους που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο από τις ειδικές γλώσσες στις οποίες ανήκουν, στη δεύτερη ομάδα να συμπεριλάβετε τους όρους που χρησιμοποιούνται ή μπορούν να χρησιμοποιηθούν, εκτός από τις ειδικές γλώσσες στις οποίες ανήκουν, και αλλού: σε άλλες ειδικές γλώσσες, στην καθημερινή ομιλία κτλ. Σχηματίστε ύστερα με τις λέξεις-όρους της δεύτερης ομάδας όσο μπορείτε περισσότερες φράσεις, για να δείξετε τις διάφορες χρήσεις τους.

Απάντηση:

Ομάδα Α

αριθμητική πρόοδος

γινόμενο

γεωμετρική πρόοδος

πιλίκο

κυτταρόπλασμα

μορφολογική μονάδα

ζωντανή ύλη

πλεκτρικό φορτίο

διανυσματικό

θετικό φορτίο

Πεντηκοστή

Ομάδα Β

[Σημ.: Όλες οι υπόλοιπες λέξεις του πίνακα της προηγούμενης άσκησης]

Πνεύμα Άγιο
 αλκοόλες
 οργανικές ενώσεις
 υδροξύλιο
 μονοσθενείς
 δισθενείς
 τρισθενείς
 αιθανοδιόλη
 γλυκόλη

Παραδείγματα χρήσεων λέξεων της ομάδας Β'

- Η πριγκίπισσα με την **ακολουθία** της έκανε το γύρο της πόλης.
- Η **ακολουθία** των συλλογισμών τον οδήγησε σ' αυτό το συμπέρασμα.
- Η συμφωνία έγινε μ' αυτόν τον **όρο**.
- Ο λόγος για τον οποίο σε κάλεσα είναι....
- Ο λόγος του είναι συμβόλαιο.
- Ο **Οργανισμός** Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων θα έχει τα γραφεία του ανοιχτά...
- Ο **οργανισμός** μας έχει ανάγκη από βιταμίνες
- Είναι τόσο αγαπητός σε όλους, ώστε αποτελεί πάντα τον **πυρήνα** της παρέας.
- Είχε τόση **ένταση**, που έτρεμε.
- Η συζήτησή τους διακρινόταν από τρομερή **ένταση**.
- Πρέπει να μειώσεις την **ένταση** της φωνής.
- Δουλειά του αχθοφόρου είναι η μεταφορά **φορτίου**.
- Έπρεπε να σπκώσει πολλά **φορτία** στη ζωή της.
- Η **διεύθυνση** του γραφείου μου είναι....
- Η λειτουργία στην **εκκλησία** άρχισε.
- Η **εκκλησία** του δήμου αρνήθηκε την πρότασή του.
- Το επάγγελμα του δικηγόρου είναι πλέον **κορεσμένο**.
- Οι μαθητές αγωνίζονται να συγκεντρώσουν **μορία** για να μπουν στις Ανώτατες Σχολές.
- Η **ανάπτυξη** μιας χώρας εξαρτάται κυρίως από την οικονομία της.

VII. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

α) Η οργάνωση του λόγου και οι ειδικές γλώσσες

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 66

Κλιμάκωσε τα κείμενα (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7) που διάβασες με βάση τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται στο καθένα η γλώσσα: σε ποια δηλαδή από αυτά η γλώσσα είναι (περισσότερο ή λιγότερο) απρόσωπη και αντικειμενική και σε ποια είναι φορτισμένη με (κάποια) υποκειμενικότητα ή με (κάποια) διάθεση/συγκίνηση.

Απάντηση:

Κείμενα 1, 2, 3, 6: απόλυτα αντικειμενική γλώσσα

Κείμενα 4, 5: αρκετά αντικειμενική γλώσσα

Κείμενο 7: συγκινησιακή γλώσσα

β) Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ]

[Σημ.: Δεν υπάρχουν ασκήσεις στο σχολικό βιβλίο στην υποενότητα αυτή].

γ) Η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα

Το επιχείρημα

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 71

Αναζητήστε αυτή τη σχέση των προτάσεων.

α) στο κείμενο του Δημοσθένη που ήδη έχετε μελετήσει (σελ. 70 σχολικού βιβλίου).

β) στα ακόλουθα παραδείγματα...

Απάντηση:

α) Ο ρήτορας ξεκινά με μια απόφανση (έκθεση της βασικής ιδέας του) της οποίας κύριο θέμα είναι η «**διπλή ενέργεια**». Ακολούθως, διευκρινίζει τα δύο μέρη αυτής της ενέργειας που προτείνει. Στη συνέχεια, προσπαθεί να αποδείξει την ορθότητα της θέσης του με μια «**εις άτοπον απαγωγή**», εξετάζοντας δηλαδή υποθετικά τις μελλοντικές συνέπειες, αν απορριφθεί η «**διπλή ενέργεια**» που συστήνει ο ίδιος. Καταλήγει με τη διατύπωση του συμπεράσματος ότι η δράση των Αθηναίων πρέπει να κινηθεί προς δύο κατευθύνσεις.

- 8) • «Το τρίγωνο ..... τετράπλευρο»: Γέφυρα είναι ο όρος **τρίγωνο**, αφού η ονομασία προδίδει ότι έχει τρεις γωνίες και τρεις πλευρές.
- «*H γη .... απλανής*»: Γέφυρα είναι ο όρος **γη** που ορίζεται ως πλανήτης
  - «*O ανακριτής .... διαρρόκτης*»:
Γέφυρες είναι:
    - από την πρόταση **α** προς τη **β**: «*οι εντομές σε ορισμένα σημεία*»
    - από την πρόταση **β** προς τη **γ**: «*τα σημεία αυτά*»
    - από την πρόταση **γ** προς τη **δ**: «*Οι εντομές λοιπόν...οφείλονται στο εργαλείο...*»
    - από την πρόταση **δ** προς την **ε**: «*... από ειδικό εργαλείο ...*»
    - από την πρόταση **ε** προς την **στ**: «*έμπειροι και επιδέξιοι διαρρόκτες*».
    - στην πρόταση **στ** διατυπώνεται το συμπέρασμα: «*Άρα ο αυτουργός της κλοπής είναι ένας έμπειρος και επιδέξιος διαρρόκτης*»

Στα επόμενα παραδείγματα γέφυρες είναι:

- από την πρόταση **α** προς τη **β**: «*εκείνος που με ειδικό εργαλείο κατορθώνει να ανοίξει ένα καλά ασφαλισμένο χρηματοκιβώτιο...*»
- από την πρόταση **β** προς τη **γ**: «*... ο αυτουργός της κλοπής του διαμερίσματος Χ...*»
- από την πρόταση **α** προς τη **γ**: «*... ένας έμπειρος και επιδέξιος διαρρόκτης*»
- στην πρόταση **γ** διατυπώνεται το συμπέρασμα: «*Άρα ο αυτουργός της κλοπής του διαμερίσματος Χ είναι ένας έμπειρος και επιδέξιος διαρρόκτης*»

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 73

Στο θεώρημα που ακολουθεί να δείξετε ποια είναι η θέση/απόφανση ποια είναι η συλλογιστική διαδικασία και ποιο το συμπέρασμα.

Απάντηση:

Θέση: Σε κάθε τρίγωνο απέναντι από ίσες πλευρές βρίσκονται ίσες γωνίες.

Συλλογιστική διαδικασία: Αν $AB = AG$ σε τρίγωνο ABG (Υπόθεση).

Φέρνουμε τη δικοτόμη AD και έχουμε τρίγ. $ADB = \text{τριγ. } AGD$ (γιατί $AB = AG$, $AD = AD$,)

Συμπέρασμα: Άρα γωνία $\hat{B} = (\text{γωνία}) \hat{G}$

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 73

Να πείτε στη συνέχεια αν η συλλογιστική διαδικασία σάς πείθει ή όχι και γιατί.

Απάντηση:

Η διαδικασία συλλογισμού είναι απολύτως πειστική, γιατί βασίζεται σε αυστηρά λογικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων. Επίσης, η κάθε πρόταση στην αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ως εύλογο συμπέρασμα από την προηγούμενη.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 73

Ξαναγράψτε το θεώρημα, χρησιμοποιώντας μόνο λέξεις - περισσότερες λέξεις. Αντικαταστήστε λ.χ. τα σύμβολα με λέξεις.

Απάντηση:

(συνέχεια στο παράδειγμα του βιβλίου)

Η θέση/απόφανση αυτή αποδεικνύεται με τον ακόλουθο συλλογισμό.

Ας θεωρήσουμε ένα τρίγωνο ABG με την πλευρά AB ίση με την πλευρά AG . Αν φέρουμε τη διχοτόμη του $A\Delta$, έχουμε τη δημιουργία δύο ίσων τριγώνων: το $AB\Delta$ τρίγωνο που είναι ίσο με το $A\Gamma\Delta$ τρίγωνο. Αυτό συμβαίνει, γιατί πλευρά AB είναι ίση με την AG , η $A\Delta$ είναι κοινή πλευρά και στα δύο τριγώνα, που αυτό είναι άλλο ένα στοιχείο ισότητας και η γωνία $A1$ είναι ίση με τη γωνία $A2$. Άρα, σύμφωνα με το θεώρημα της γεωμετρίας «*αν δύο τριγώνα έχουν τρία στοιχεία ίσα, είναι ίσα και μεταξύ τους*», τα τριγώνα $AB\Delta$ και $A\Gamma\Delta$ είναι ίσα και αφού θα είναι ίσα, όλα τους τα στοιχεία είναι ίσα. Έτσι, ισχύει και ότι η B γωνία είναι ίση με τη Γ γωνία.

δ) Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση**ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 73**

Παραλληλίστε το ρητορικό κείμενο που διαβάσατε παραπάνω με το θεώρημα φ ως προς τη συλλογιστική τους πορεία και ως προς τα εκφραστικά τους στοιχεία (λέξεις, σύμβολα κτλ.), και αναζητήστε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

Απάντηση:

Ομοιότητες:

Και τα δύο κείμενα αρχίζουν από μια θέση/απόφανση, στη συνέχεια διευκρινίζουν τη θέση αυτή, ακολουθούν μια συλλογιστική πορεία και τέλος καταλήγουν σε ένα συμπέρασμα.

Και τα δύο, δηλαδή, ακολουθούν την ίδια δομή, μια και πρόκειται για αποδεικτικές διαδικασίες. Το ρητορικό κείμενο θέλει ν' αποδείξει την ορθότητα της γνώμης του ρήτορα, ενώ το μαθηματικό κείμενο προσπαθεί ν' αποδείξει το μαθηματικό θεώρημα.

Διαφορές:

Το ρητορικό κείμενο αναπτύσσεται με επιχειρήματα λεκτικά και η γλώσσα του είναι συγκινησιακά φορτισμένη, ενώ η γλώσσα του θεωρήματος είναι απόλυτα λογική και δεν περιέχει λεκτικά στοιχεία αλλά κυρίως σύμβολα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 74

Παρουσιάστε τη δομή (θεματική περίοδο, σχόλια, κατακλείδα) και την αποδεικτική διαδικασία της παραγράφου.

Απάντηση:

Σχεδιάγραμμα δομής
και αποδεικτικής διαδικασίας της παραγράφου
«Η αγάπη του πλούτου»

ΘΕΣΗ (Απόφανση)	Η αγάπη του πλούτου και η φιλοδονία καταποντίζουν τη ζωή μας.
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ	Η φιλοχρηματία ταπεινώνει τον άνθρωπο, η φιλοδονία τον εξευτελίζει. Με τον πλούτο, επειδή τον έχουμε θεοποιήσει, μπαίνουν στην ψυχή μας τα σύμφυτα μ' αυτόν κακά.
ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ΓΙΑΤΙ)	ΠΛΟΥΤΟΣ συγκατοικεί με ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ και γεννούν
	ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ, ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ, ΤΡΥΦΗ που γεννούν
	ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ, ΑΥΘΑΔΕΙΑ, ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΙΑ αδυσώπητοι τύραννοι
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	καταποντίζουν τη ζωή μας

Οι αποδεικτικές λεπτομέρειες διαρθρώνονται στον άξονα της λογικής (και του χρόνου). Η μέθοδος που ακολουθείται είναι η επαγωγική.

[από το βιβλίο του καθηγητή]

Θεματική περίοδος: «Η αγάπη του πλούτου ... αύτανδρη ζωή μας»

Σχόλια: «π δεν υπάρχει ... πολύ γνήσια».

Κατακλείδα περίοδος: «Κι αν αφήσω ... την αναισχυντία...».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 75

Σημειώστε τις ειδικές ως προς το συγκεκριμένο θέμα λέξεις (ειδικό λεξιλόγιο), με τις οποίες πλέκεται ο εννοιολογικός ιστός της παραγράφου.

Απάντηση:

πλούτος, αχόρταγη αναζήτηση, μόνιμη αρρώστια, φιληδονία, καταδουλώνω, καταποντίζουν, ταπεινώνω, φιλαργυρία, εξευτελίζω, θεοποιώ, σύμφωνα κακά, άμετρος πλούτος, πλεονεξία, αλαζονεία, τρυφή, γεννούν, αδυσώπτους τυράννους, αυθάδεια, παρανομία, αναισχυντία.

ε) Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με αιτιολόγηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 75 - 76

Μελετήστε προσεκτικά το πιο κάτω κείμενο, παρατηρώντας την εικόνα που το συνοδεύει και συζητήστε τη σχέση που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στη δομή ενός τραπεζιού και στη δομή μιας παραγράφου ή ενός ευρύτερου κειμένου.

Απάντηση:

Καθετί, για να υπάρξει και να δώσει ένα ενιαίο σύνολο, χρειάζεται μια δομή. Το ίδιο και ένα γραπτό κείμενο.

Έτσι, όπως το τραπέζι στηρίζεται στα σημεία I, το ίδιο και η παράγραφος/έκθεση στηρίζεται σε μια θεματική πρόταση ή σε έναν πρόλογο. Τα μέρη II και III αποτελούν τα σχόλια/επιχειρήματα και γενικά την αποδεικτική διαδικασία. Το μέρος IV αποτελεί το αντίστοιχο συμπέρασμα του γραπτού κειμένου, ενώ το μέρος V αποτελεί την κατακλείδα της παραγράφου/τον επίλογο του κειμένου.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 77 - 80

Μελετήστε το κείμενο «Η Γλωσσομάθεια» που ακολουθεί και παρουσιάστε το δομικό του διάγραμμα. Σημαντική βοήθεια μπορείτε να έχετε από τις ερωτήσεις.

Απάντηση:

«Σημασία και χρονιμότητα της γλωσσομάθειας»

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΟΜΗΣ		
ΘΕΣΗ (απόφανση) Διευκρίνιση	1n παράγραφος	Προβάλλεται η σημασία και η χρονιμότητα της γλωσσομάθειας: « <i>H σημασία που έχει η γλωσσομάθεια.... διεξοδικός λόγος.</i> »
ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (γιατί)	2n 3n 4n παράγραφοι	<p>Αιτιολογείται η θέση: στηρίζεται με επιχειρήματα, αναπτύσσεται δηλαδή γιατί έχει αξία η γλωσσομάθεια:</p> <p>«<i>Oι λόγοι που μας σπρώχνουν στη γλωσσομάθεια... δεν μπορούμε να καταρπιστούμε επισπονικά χωρίς ξένη γλώσσα.</i>»</p> <p>Επιχειρήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Συνεννόηση με τους αλλόγλωσσους - Επιστημονική κατάρτιση - Επικοινωνία με ξένες λογοτεχνίες - Βαθύτερη γνωριμία με το δικό μας λαό και τη δική μας γλώσσα - Άσκηση του νου η ξένη γλώσσα - Ιδιαίτερη η σημασία της κατοχής των ξένων γλωσσών για τους Νεοέλληνες.
Προσωπική μαρτυρία του συγγραφέα Επιφύλαξη	5n παράγραφος	Κατατίθεται προσωπική μαρτυρία του συγγραφέα για την αξία της γλωσσομάθειας και επιφύλαξη για το πότε, πώς και ως ποιο σημείο θα επιδιωχθεί: <p>«<i>Γνώρισα κι εγώ γλώσσες.... θα επιδιώξει αυτό.</i>»</p>
Ανάπτυξη της επιφύλαξης	6n παράγραφος	Διευκρινίζεται η επιφύλαξη: <p>«<i>Γι' αυτό δεν είμαι σύμφωνος... και ο Ηρόδοτος</i>»</p>

[από το βιβλίο του καθηγητή]

«Εννοια και βαθμοί της γλωσσομάθειας»

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΟΜΗΣ			
Διευκρίνιση γλωσσομάθειας	1η παράγραφος	Ορισμός της γλωσσομάθειας κατά το συγγραφέα: «Είναι αυτό κάτι.... τυχαίνουν στη ζωή».	
Διατύπωση θέσης που σκοπεύει να ανατρέψει	2η παράγραφοι	Επικρατούσα άποψη στην Ελλάδα για το τι σημαίνει πως κάποιος «.... κατέχει μια γλώσσα, ... τη μιλεί καλά, πως εκφράζεται σ' αυτήν καλά, ...»	
Αιτιολόγηση προσωπικής άποψης συγγραφέα για τους βαθμούς τους γλωσσομά- θειας	3η παράγραφος	Οι βαθμοί της γλωσσομάθειας καθορίζονται από το σκοπό που επιδιώκει ο μαθητευόμενος ή από το ίδιο υπάρχον επίπεδο του σε μια ξένη γλώσσα. Άρα η γλωσσομάθεια = σκοπός ή μέσο. Σκοπός = να τη χρησιμοποιήσει κάποιος γραπτά ή προφορικά. 4η παράγραφος	Μέσο = απαραίτητη προϋπόθεση, για να εντυφώσει κάποιος στη λογοτεχνία και τη βιβλιογραφία που αφορά σε όλους τους τομείς της ζωής των χωρών στις οποίες ανήκει η συγκεκριμένη ξένη γλώσσα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 80

Το κείμενο, όπως θα ανακαλύψατε ήδη, αναπτύσσεται με αιτιολόγηση. Μπορείτε να πείτε πώς αναπτύσσεται καθεμιά από τις παραγράφους 2,3,4 και 5;
Απάντηση:

Στις παραγράφους 2, 3, 4 και 5, όπως και σε όλο το κείμενο, κυριαρχεί η αιτιολόγηση: Η σκέψη του συγγραφέα είναι να πείσει γιατί πρέπει να μαθαίνουμε ξένες γλώσσες. Αυτό άλλοτε γίνεται άμεσα (**παράγραφος 2**: «οι λόγοι που μας σπρώχνουν...», **παράγραφος 3**: «Γιατί η γνώση μιας ξένης γλώσσας...»), άλλοτε κάπως πλάγια (4η παράγραφος: «Αν τέτοια είναι γενικά η σημασία....», 5η παράγραφος: «Γνώρισα κι εγώ....»).

[από το βιβλίο του καθηγητή]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 80

Παρουσιάστε τη δομή της παραγράφου 2 και πείτε σε ποια σχέση βρίσκεται η κατακλείδα της με την αρχή της επόμενης παραγράφου 3. Θα απαντήσετε σωστά, αν παρατηρήσετε πού αναφέρεται η αιτιολόγηση της παραγράφου 3 που αρχίζει με το «Γιατί η γνώση μιας ξένης γλώσσας...».

Απάντηση:

Δομή της παραγράφου 2

Θεματική περίοδος	Θέση (απόφανση)	«Οι λόγοι που μας σπράχνουν στη γλωσσομά-θεια είναι πολλοί...»
Λεπτομέρειες / σχόλια κατακλείδα	Διαίρεση	«Πρώτα πρακτικοί: χρειαζόμαστε την ξένη γλώσσα για τη ζωή...» «Μας χρειάζεται έπειτα η ξένη γλώσσα αν ετοιμαζόμαστε...» «Τέλος με την ξένη γλώσσα..»

Αν παρατηρήσουμε προσεκτικά την παράγραφο, θα διαπιστώσουμε ότι ο διαιρετικός τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται υπηρετεί τελικά τον αιτιολογικό, που, όπως σημειώσαμε, είναι και ο κυρίαρχος τρόπος στον οποίο στηρίζεται η αποδεικτική διαδικασία ολόκληρου του κειμένου. Οι δύο τρόποι, δηλαδή, διαπλέκονται και δημιουργούν έναν άλλο μεικτό. Εξάλλου, αυτό παρατηρείται και γενικότερα: η επεξήγηση, η διαίρεση, η αιτιολόγηση, η σύγκριση και η αντίθεση, η αναλογία, ο ορισμός κτλ., οι τρόποι δηλαδή με τους οποίους αναπτύσσεται μία παράγραφος και, γενικότερα, ένα κείμενο, διαπλέκονται συνήθως άλλοτε σε μεγαλύτερο και άλλοτε σε μικρότερο βαθμό. Οι αμιγείς είναι και σπανιότεροι.

Μια προσεκτικότερη συσχέτιση των παραγράφων **2** και **3** θα μας έπειθε ότι το τελευταίο μέρος της παραγράφου **2**, η κατακλείδα της δηλαδή, αν μπορούμε να το ονομάσουμε έτσι («Τέλος... πολιτισμό»), αποτελεί ουσιαστικά τη θεματική περίοδο της παραγράφου **3**. Γι' αυτό και η παράγραφος αυτή αρχίζει με το «Γιατί...». Τον τρόπο αυτό της διάρθρωσης των παραγράφων θα τον διαπιστώσετε και σε άλλα σημεία αυτού του κειμένου άλλοτε λανθάνοντα (τέλος παραγράφου **4** - αρχή παραγράφου **5**) και άλλοτε πιο φανερό (τέλος παραγράφου **5** - αρχή παραγράφου **6**).

[από το βιβλίο του καθηγητή]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 81

Δείτε τις λέξεις/φράσεις με τις οποίες διαρθρώνονται οι παράγραφοι μεταξύ τους.
Απάντηση:

- Η λέξη **λόγοι** συνδέει τη παράγραφο **2** με την **1**, αφού αιτιολογεί τη σημασία της γλωσσομάθειας.
- Η παράγραφος **3** συνδέεται με τη **2** με τη λέξη **γιατί** και προβάλλεται ως συνέχεια της παραγράφου **2**.
- Η **4** συνδέεται με τις **1, 2, 3** με τη φράση **αν είναι τέτοια γενικά**, συνοψίζοντας όλες τις προηγούμενες απόψεις που έχουν τεθεί.
- Η **5** συνδέεται με την **4** με το σύνδεσμο **και** και τη φράση **«...ταξίδεψα και κατοίκησα στο εξωτερικό,...»**.

- Η 6 συνδέεται επίσης με όλες τις προηγούμενες με τη φράση «γι' αυτό» λειτουργώντας συμπερασματικά για όλο το κείμενο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 81

Ποια είναι η δική σας θέση απέναντι στο πρόβλημα; Ποια είναι τα επιχειρήματα με τα οποία στηρίζετε τη θέση σας;

Μπορείτε να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε με τη γνώμη του συνγραφέα, αρκεί να αιτιολογήσετε πειστικά την άποψή σας. Να αναπτύξετε τη θέση σας και τα επιχειρήματά σας σε ένα κείμενο 250 - 300 λέξεων.

Απάντηση: **Σημασία και χρονιμότητα της γλωσσομάθειας**

Η σημασία της γλωσσομάθειας στη σύγχρονη εποχή είναι μεγάλη, αφού υπάρχει έντονη πολιτική, πολιτιστική, οικονομική και εμπορική επικοινωνία· θα μπορούσε μάλιστα να χαρακτηριστεί και αυτονόητη ανάγκη των σύγχρονων ανθρώπων να εκμάθηση τουλάχιστον της αγγλικής γλώσσας.

Αρχικά, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η μετακίνηση και η εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών στα διάφορα κράτη. Το γεγονός αυτό καθιστά απαραίτητη την ικανότητα τόσο των μόνιμων κατοίκων ενός κράτους όσο και των μεταναστών να συνεννοούνται επαρκώς μέσω κάποιας συγκεκριμένης γλώσσας, προκειμένου να διατηρείται η ομαλότητα των μεταξύ τους σχέσεων σε επαγγελματικό και κοινωνικό επίπεδο ευρύτερα.

Άλλωστε, ακόμη και η απλή μετακίνηση ενός επαγγελματία σε χώρες του εξωτερικού - χωρίς τη μόνιμη εγκατάσταση του εκεί - απαιτεί τη δυνατότητά του να επικοινωνεί ικανοποιητικά με τους αλλόγλωσσους συνεργάτες του καθώς και να ενημερώνεται μέσω της ξένης βιβλιογραφίας για τις νέες εξελίξεις που αφορούν τον επαγγελματικό του χώρο.

Επιπλέον, η επαφή του σύγχρονου ανθρώπου με τους πλεκτρονικούς υπολογιστές είναι συνδεδεμένη και εξαρτώμενη ως ένα βαθμό από τη γλωσσομάθεια· είναι προαιτούμενη δηλαδή έστω η υποτυπώδης γνώση της αγγλικής γλώσσας, για να μπορεί να γίνει σωστός χειρισμός των υπολογιστών.

Στο επίπεδο της διεύρυνσης των ανθρώπινων σχέσεων παγκοσμίως, η γνώση ξένων γλωσσών εξηπηρετεί την ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων ανάμεσα στα κράτη, διαδικασία που επιτυγχάνει την εξοικείωση των λαών μεταξύ τους, αφού αποκτούν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με δείγματα της πολιτιστικής ταυτότητας άλλων κρατών. Η επαφή αυτή μπορεί να διευρύνει απλά τους ορίζοντές τους ή να τους καταστήσει ικανούς να εμπλουτίσουν το δικό τους πολιτισμό αφομοιώνοντας δημιουργικά στοιχεία που θεωρούν ότι ομοιάζουν στην ιδιοσυγκρασία της δικής τους χώρας.

Κατόπιν όλων αυτών, είναι σαφές πως η γλωσσομάθεια αποτελεί μέγιστη ανάγκη και όχι πολυτέλεια στη σύγχρονη κοινωνία, εφόσον τα μέλη της επιθυμούν και επιδιώκουν τη συνεχή εξέλιξη και πρόοδό τους.

VII. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ

Η γλωσσομάθεια και η χρησιμότητά της

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 82 - 83

Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε:

- Το θέμα στο οποίο αναφέρεται
- Τις διάφορες απόψεις που διατυπώνονται σχετικά με το θέμα και τα επιχειρήματα που τις στηρίζουν.

Απάντηση:

- Το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο είναι η ανομοιογένεια ως προς το μορφωτικό επίπεδο και τη μαθησιακή ικανότητα των παιδιών κατά τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, οι προτεινόμενοι τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος και οι αντιθέσεις των φορέων αυτών των μεθόδων.

- **Πρώτη άποψη** (προτεινόμενη από καθηγητές):

Εφαρμογή (σε πειραματικό στάδιο) του διαχωρισμού των μαθητών των γυμνασίων και της Α' Λυκείου των σχολείων ανάλογα με το επίπεδο των γνώσεών τους στα Αγγλικά, και της κατανομής τους σε διαφορετικές τάξεις.

Επιχειρήματα που τη στηρίζουν:

- Τεχνικές δυσκολίες κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας εξαλείφονται με τη μέθοδο αυτή· η ομογένεια του γνωστικού επιπέδου επιτρέπει ταχεία και οργανωμένη διδασκαλία.
- Κίνητρο στον καλό μαθητή να βελτιωθεί περισσότερο, γιατί δε βρίσκει πλέον την παράδοση ανιαρή, αλλά ενδιαφέρουσα και γεμάτη προκλήσεις.
- Κίνητρο και για τον κακό μαθητή να συμμετέχει στη διαδικασία της διδασκαλίας χωρίς να νιώθει μειονεκτικά απέναντι τους άριστους μαθητές.

(προτεινόμενη από καλούς μαθητές):

Εφαρμογή της παραπάνω μεθόδου σε όλα τα μαθήματα.

Επιχειρήματα που τη στηρίζουν:

- Διαπίστωση στην πράξη ότι διευκολύνεται πολύ η διαδικασία εκμάθησης του διδακτικού αντικειμένου από τους ίδιους.
- **Δεύτερη άποψη** (υποστηριζόμενη από τον πρόεδρο της Α' ΕΛΜΕ Αθήνας και από την ΟΛΜΕ): Κατάργηση της πειραματικής εφαρμογής του σχεδίου επιπεδοποίησης των μαθητών.

Επιχειρήματα που τη στηρίζουν:

- Επιθολή μιοφωτικού και κοινωνικού διαχωρισμού των μαθητών εξαιτίας της διευκόλυνσης της διδασκαλίας του μαθήματος της ξένης γλώσσας στα σχολεία.
- Έντονος ο κίνδυνος να γενικευτεί αυτή η μέθοδος και στα υπόλοιπα μαθήματα.
- Αύξηση πιθανοτήτων να αποκλειστούν κάποιοι αδύναμοι μαθητές από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Υπονόμευση της ηθικής της παιδαγωγικής επιστήμης εξαιτίας του κοινωνικού καταμερισμού των μαθητών.

(υποστηριζόμενη από «αδύναμους» μαθητές)

Επιχειρήματα που τη στηρίζουν:

- Φόβος για γενίκευση της μεθόδου της επιπεδοποίησης και σε άλλα μαθήματα.
- Σύγχυση ως προς τη λειτουργία της διδακτικής διαδικασίας.
- Επίδειξη έμμεσου κοινωνικού ρατσισμού σε βάρος τους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Μια μπτέρα στέλνει ένα κείμενο σε ραδιοφωνικό σταθμό. Στο κείμενό της υποστηρίζει πως η εκμάθηση και δεύτερης ξένης γλώσσας στο σχολείο ουσιαστικά επιβαρύνει τους γονείς, επειδή αναγκάζονται να στέλνουν τα παιδιά τους στα φροντιστήρια ξένων γλωσσών και για δεύτερη γλώσσα.

Να υποθέσεις ότι στέλνεις και εσύ με τη σειρά σου ένα κείμενο στο ραδιοφωνικό σταθμό, στο οποίο εκθέτεις τη δική σου άποψη για το θέμα που έθιξε η μπτέρα (250 - 300 λέξεις).

Απάντηση:

Προς το ραδιοφωνικό σταθμό «NEWS FM»
για την εκπομπή «Η εκπαίδευση στη σύγχρονη Ελλάδα»

Αγαπητέ κ. Γ.Κ.,

αποφάσισα να σας στείλω αυτή την επιστολή, αφού άκουσα την τελευταία σας εκπομπή. Με αφορμή το γράμμα της κυρίας που αναφέρθηκε στην εισαγωγή της διδασκαλίας δεύτερης ξένης γλώσσας στα σχολεία, θα ήθελα να τοποθετηθώ και εγώ επί του θέματος.

Καταλαβαίνω πως η καινοτομία αυτή έχει προκαλέσει την ανησυχία πολλών γονέων, γιατί τη συνδέουν με πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση. Αυτή τους η αντίληψη όμως δεν ευσταθεί απόλυτα.

Κι εγώ ανήκω στη μικρομεσαία οικονομική τάξη. Παρά το γεγονός αυτό, με χαρο-

ποίησε ιδιαίτερα η εκπαιδευτική αυτή εξέλιξη. Θεωρώ πως στις μέρες μας δεν είναι αρκετή η γνώση μιας ξένης γλώσσας για την επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση των παιδιών μας. Έχει καταστεί αναγκαία η γνώση τουλάχιστον δύο γλωσσών ακόμη και για να σπουδάσουν στο πανεπιστήμιο. Η μεγάλη μου κόρη δυσκολεύεται να τελειώσει την πτυχιακή της εργασία, γιατί δεν μπορεί να συγκεντρώσει τα απαραίτητα στοιχεία που υπάρχουν σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Χαίρομαι όμως που η νεότερη κόρη μου θα τελειώσει το σχολείο κατέχοντας τουλάχιστον τις βάσεις της γαλλικής γλώσσας. Επιπλέον προσόν θα θεωρείται. Μην το παραβλέψουμε αυτό. Όταν θα βγει στην αγορά εργασίας, θα έχει ήδη τρεις τίτλους σπουδών, έναν της σχολής της και δύο που θα πιστοποιούν τη γνώση δύο ξένων γλωσσών· γιατί, μην ξεχνάμε πως έχει τεθεί σε λειτουργία και το κρατικό πιστοποιητικό γλωσσομάθειας. Να, ένας τρόπος να αποφευχθούν υπέρογκα ποσά που διαθέτουμε για τα εξέταστρα που καταβάλλουν τα παιδιά μας, προκειμένου να συμμετάσχουν στις εξετάσεις για το πτυχίο του Lower και του Proficiency για παράδειγμα.

Έπειτα, δεν είναι απαραίτητο να πληρώσουν επιπλέον χρήματα σε ξενόγλωσσα φροντιστήρια για τη δεύτερη γλώσσα, γιατί αφενός κάποια από αυτά την προσφέρουν δωρεάν και αφετέρου πιστεύω πως οι καθηγητές που διορίζονται πια στο δημόσιο είναι ικανότατοι νέοι άνθρωποι που μπορούν να μεταδώσουν στους μαθητές ικανοποιητικότατες γνώσεις.

Ας μην είμαστε λοιπόν τόσο αρνητικοί και απαισιόδοξοι. Ευχαριστώ για την ευκαιρία που μου δίνετε να εκφράσω τη γνώμη μου δημοσίως.

Συγχαρητήρια για την εκπομπή σας,
Α.Μ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Να υποθέσετε ότι το Υπουργείο Παιδείας οργανώνει μια καμπάνια - εκστρατεία για τη γλωσσομάθεια. Μέσα στο πλαίσιο αυτό να γράψετε μια εκτεταμένη ενημερωτική ανακοίνωση, με σκοπό να πειστούν οι νέοι και οι γονείς τους για την αξία της γλωσσομάθειας, με βασική προϋπόθεση την καλή γνώση της Νεοελληνικής γλώσσας.

Απάντηση:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Στα πλαίσια της εκστρατείας που έχει ξεκινήσει η υπηρεσία μας για την υποστήριξη της γλωσσομάθειας στη χώρα μας, σάς αποστέλλουμε αυτήν την επιστολή που έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με το θέμα της εκμάθησης ξένων γλωσσών.

Σας ενημερώνουμε πως έχει δρομολογηθεί η καθιέρωση του κρατικού πτυχίου Βεβαίωσης γλωσσομάθειας. Ήδη, διεξάγονται οι προκαταρκτικές γραπτές εξετάσεις για το πιστοποιητικό Βεβαίωσης της πολύ καλής γνώσης της Αγγλικής γλώσσας (επίπεδο First Certificate of Cambridge College) και βρίσκονται υπό τον τελικό σχεδιασμό οι αντίστοιχες εξετάσεις για το επίπεδο της άριστης γνώσης της Αγγλικής γλώσσας (επίπεδο Certificate of Proficiency in English), οι οποίες θα διεξαχθούν στο τέλος του τρέχοντος έτους.

Η καθιέρωση αυτού του κρατικού πτυχίου θεωρήθηκε απαραίτητη, προκειμένου να λάβουν τα κατάλληλα κίνητρα οι μαθητές για την ενεργή ενασχόλησή τους με την εκμάθηση περισσότερων από μία ξένων γλωσσών. Η κατοχή του θα τους επιτρέπει την άμεση προσκόμισή του στις αρμόδιες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, όπου επιθυμούν να προσληφθούν κατόπιν γραπτών εξετάσεων ή αιτήσεων με σειρά προτεραιότητας. Δε θα είναι πλέον υποχρεωτική η μεσοδιάθηση των αρμόδιων υπηρεσιών των ξενόγλωσσων πανεπιστημίων για την έκδοση βεβαιώσεων του επιπέδου γνώσης της ξένης γλώσσας που απαιτείται σε κάθε περίπτωση. Παράλληλα, θα αποφευχθεί και η αναγκαιότητα διεξαγωγής ανάλογων γραπτών δοκιμασιών για τη διαπίστωση των ικανοτήτων των ενδιαφερομένων για τις συγκεκριμένες θέσεις εργασίας.

Μέχρι αυτό το σημείο θα πρέπει να έχει γίνει απόλυτα αντιληπτή η προτεραιότητα που δίνει το Υπουργείο Παιδείας της χώρας μας στη γλωσσομάθεια των νέων ανθρώπων. Η ενεργή συμμετοχή της Ελλάδας στα κοινά της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι γενικότερες τάσεις διεθνοποίησης, οι οποίες επικρατούν παγκοσμίως, καθιστούν τη γνώση ξένων γλωσσών υποχρέωση της μαθητιώσας νεολαίας και προαπαιτούμενο επαγγελματικό προσόν των μελλοντικών επαγγελματιών, προκειμένου να αντεπεξέλθουν οι μεν σε πληρέστερη πανεπιστημιακή κατάρτιση και οι δε στις επαγγελματικές υποχρεώσεις που διαρκώς αυξάνονται - λόγω της ακατάπαυστης τεχνολογικής εξέλιξης και των διακρατικών συνεργασιών σημαντικότατων βιομηχανικών και εμπορικών ομίλων.

Πέρα από την αναγκαιότητα που χαρακτηρίζει στην εποχή μας τη γλωσσομάθεια, εξέχουσας σημασίας είναι και οι πολλαπλές επιλογές ψυχαγωγίας που παρέχει. Δίνει

τη δυνατότητα στους νέους ανθρώπους να έρχονται σε επαφή και επικοινωνία με συνομήλικούς τους από όλο τον κόσμο και με αυτόν τον τρόπο να ανταλλάσσουν απόψεις, ιδέες, προτάσεις σχετικά με θέματα που τους ενδιαφέρουν. Καθίστανται, επιπλέον, ικανοί να εντρυφνόσουν στον πολιτισμό, στη νοοτροπία και στην παράδοση άλλων κρατών μέσα από την ενασχόλησή τους με την ξένη λογοτεχνία, την καταγεγραμμένη ιστορία, τη μουσική, τα έντυπα μέσα πληροφόρησης άλλων χωρών, από τη βαθύτερη κατανόηση του κινηματογράφου, του θεάτρου ή κάποιων τηλεοπτικών προγραμμάτων ακόμη αλλόγλωσσων κρατών.

Στην προσπάθεια αυτή, που ελπίζουμε πρόθυμα να καταβάλει η ελληνική νεολαία, συστήνουμε στους γονείς να γίνουν πολύτιμοι βοηθοί, προκειμένου να επιτύχουμε όλοι την εξέλιξη της πατρίδας μας και τη διεκδίκηση λαμπρών θέσεων σε όλους τους τομείς της διεθνικής κοινωνίας που βρίσκεται προ των πυλών μας. Η πολιτιστική ταυτότητα της χώρας μας δεν κινδυνεύει από κατάλληλα κατηρτισμένους ανθρώπους αλλά από την επίδειξη αδιαφορίας για την πρόοδο. Η διατήρηση άλλωστε της ταυτότητάς μας εξασφαλίζεται από την πρωταρχική και την αφεγάδιαστη κατοχή της Νεοελληνική Κοινής γλώσσας, η οποία και εξυπακούεται ότι θα αποτελέσει τη βάση για την εκμάθηση άλλων γλωσσών. Τα γερά θεμέλια στηρίζουν τα απαράμιλλα οικοδομήματα, άλλωστε.

Με την υπόσχεση του Υπουργείου να συνεχίσει τη διαδικασία εξεύρεσης μεθόδων απαλλαγής των γονέων από περιττές οικονομικές επιβαρύνσεις σε ό,τι αφορά στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, κλείνουμε την ενημερωτική αυτή επιστολή προσβλέποντας στην αμέριστη συμπαράστασή σας στην προσπάθεια που έχει ξεκινήσει.

Μετά τημής,
Ο Προϊστάμενος του τμήματος

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Ποιο μήνυμα σχετικά με τη γλωσσομάθεια προσπαθεί να περάσει η διαφήμιση που ακολουθεί στη σελίδα 84;

Απάντηση:

Η συγκεκριμένη διαφήμιση αποσκοπεί στο να πείσει τους γονείς για την αναγκαιότητα της γνώσης της Αγγλικής γλώσσας στη σύγχρονη εποχή· αναγκαιότητα που τα επόμενα χρόνια θα γίνει ακόμη πιο επιτακτική. Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλίσουν το λαμπρό μέλλον των παιδιών τους, οι γονείς οφείλουν να μην υπολογίσουν τις δαπάνες με τις οποίες θα επιβαρυνθούν.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Αναλύστε τον τρόπο με τον οποίο προσπαθεί να πείσει η διαφήμιση που ακολουθεί: ποιες από τις φράσεις αποτελούν τα στηρίγματά της και γιατί. Πώς προβάλλονται αυτές οι φράσεις και γιατί. Συζητήστε επίσης αν υπάρχει αμεσότητα επικοινωνίας στη διαφήμιση και που οφείλεται αυτή.

Απάντηση:

Η διαφήμιση θέλει να πείσει τους γονείς απευθυνόμενη στο συναίσθημά τους, κάνοντάς τους να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας. Επομένως, γίνεται φανερό ότι πρόκειται για διαφήμιση φροντιστηρίου αγγλικών.

Η παρότρυνση «Σκεφτείτε πρώτα το παιδί σας», είναι γραμμένη με πολύ έντονα γράμματα, γιατί οι γονείς πάντα εναισθητοποιούνται με κάτι που αφορά το παιδί τους.

Τα επόμενα στοιχεία της διαφήμισης είναι γραμμένα διαφορετικά και φυσικά τελευταία προβάλλεται η προσφορά του φροντιστηρίου.

Περισσότερο ευδιάκριτα είναι γραμμένος ο τίτλος «στηρίζουν το μέλλον», φράση που δίνει σταθερότητα και ασφάλεια για την εξέλιξη των παιδιών. Επίσης, ο τίτλος για την ύπαρξη ειδικών τμημάτων για παιδιά Δημοτικού φανερώνει ότι η προσφορά αφορά παιδιά όλων των ηλικιών.

Η αμεσότητα της επικοινωνίας υπάρχει στο συγκεκριμένο διαφημιστικό κείμενο και στηρίζεται στη δομή του και στην επιτδευμένη οπτική μορφοποίηση των στοιχείων του κειμένου που θα επηρεάσουν περισσότερο το κοινό. Η αμεσότητα αυτή επιτεύχθηκε χάρη στην αποτελεσματικότητα που πρέπει να έχει η επικοινωνία για ωφελιμιστικούς λόγους της επιχείρησης, οι οποίοι βέβαια αποσιωπούνται διακριτικά στη διαφήμιση.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Πώς λειτουργούν οι προστακτικές του κειμένου;

Απάντηση:

Οι προστακτικές του κειμένου εξυπηρετούν τις προθέσεις του διαφημιστή να επιπρέψει στο μέγιστο βαθμό την ψυχολογία των γονέων, στους οποίους απευθύνεται. Αποβλέπει δηλαδή στο να πείσει τους γονείς ότι είναι επιτακτική υποχρέωσή τους να ξεισφαλίσουν το μέλλον των παιδιών τους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 83

Αναπτύξτε τα επιχειρήματα που λανθάνουν στη διαφήμιση, ώστε να φαίνεται καθαρότερα η οργάνωσή του, σε ένα κείμενο 50 - 60 λέξεων.

Απάντηση:

Προτεραιότητα όλων των γονέων είναι η συνεχής προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν το μέλλον των τέκνων τους. Στα πλαίσια αυτού του χρέους τους οφείλουν να ενημερώνονται για τις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας, ώστε να είναι ικανοί να διαβλέψουν και τις μελλοντικές. Μία από αυτές τις απαιτήσεις είναι η γνώση της Αγγλικής γλώσσας. Προκειμένου να αντεπεξέλθει σ' αυτήν το παιδί, οι γονείς οφείλουν να παραβλέψουν την οικονομική επιβάρυνσή τους και να σπεύσουν στο συγκεκριμένο φροντιστήριο, το οποίο θα σταθεί συμπαραστάτης στην εκπλήρωση του γονεϊκού καθήκοντος κάνοντας την καλύτερη χρηματική προσφορά στα δίδακτρα, συγκριτικά με άλλα φροντιστήρια του ίδιου είδους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 85

Προσέξτε την εικόνα της διαφήμισης και συζητήστε

- Για ποιο λόγο επιλέχτηκε η συγκεκριμένη εικόνα
- Πόσο έκταση καταλαμβάνει σε σχέση με το κείμενο
- Αν νομίζετε ότι λειτουργεί αποτελεσματικά για το σκοπό που επιλέχτηκε.

Απάντηση:

Η συγκεκριμένη φωτογραφία επιλέχτηκε, γιατί εικονίζεται σε αυτήν ένα κορίτσι πολύ μικρής ηλικίας που απλώνει το χέρι του δείχνοντας κάτι, όπως ακριβώς αντιδρούν τα παιδιά, όταν zητούν κάτι επιτακτικά. Η ίδια η μορφή του παιδιού αγγίζει τα τρυφερά συναισθήματα του αναγνώστη, ο οποίος παραλληλίζει το συγκεκριμένο κορίτσι με κάποιο παιδί του άμεσου οικογενειακού του περιβάλλοντος. Μ' αυτόν τον τρόπο μεταβάλλεται σε αποδέκτη του συγκεκριμένου διαφημιστικού μηνύματος. Η στάση του σώματος του παιδιού υποδηλώνει την υποσυνείδοτη επιθυμία του να επιτύχει τη μελλοντική του καταξίωση στην κοινωνία.

Η μικρή ηλικία του κοριτσιού έρχεται σε απόλυτη συμφωνία με το μήνυμα «στηρίζουν το μέλλον» που αναγράφεται ακριβώς δίπλα στη φωτογραφία του παιδιού με υπερτονισμένους λεκτικούς χαρακτήρες. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις του λαού μας, «τα παιδιά είναι το μέλλον ενός τόπου». Επιπλέον, συμφωνεί και με τη διευκρίνιση ότι λειτουργούν «Ειδικά τμήματα για παιδιά Δημοτικού Σχολείου».

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η φωτογραφία καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της συγκεκριμένης διαφημιστικής αφίσας.

Η χρήση της συγκεκριμένης εικόνας προέκυψε μετά από ιδιαίτερα καλοσχεδιασμένη μελέτη των δεδομένων γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Επομένως, είναι σε θέση να επηρεάσει το κοινό που θα την προσέξει.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 85

Διαβάστε το κείμενο «Το καλοκαίρι των γλωσσών» του Π. Μπουκάλα, σ. 35-36 στο βιβλίο «Θεματικοί κύκλοι», και συζητήστε τις ερωτήσεις του κειμένου.

Έχοντας υπόψη σας τα κείμενα του Μ. Τριανταφυλλίδη, της Ν. Ρουγγέρη και του Π. Μπουκάλα, καθώς και το κείμενο της διαφήμισης, συζητήστε στην τάξη σας για τη σημασία και τη χρησιμότητα της γλωσσομάθειας, με άξονες τα παρακάτω ερωτήματα:

- Είναι απαραίτητη η γλωσσομάθεια και γιατί; Μπορείτε να επικαλεστείτε κατά τη συζήτηση τα βιώματά σας και την πείρα σας, εφόσον έχετε. Μπορείτε λ.χ. να πείτε εσείς τι ωφεληθήκατε ή τι ζημιωθήκατε από τη γλωσσομάθειά σας;
- Είναι το ίδιο αναγκαία η γλωσσομάθεια σε έναν Έλληνα, σε ένα Σουηδό, σε έναν Άγγλο;
- Πολλοί άνθρωποι, για διάφορους λόγους, πηγαίνουν για να zήσουν και να εργαστούν σε ξένη χώρα. Πόσο σημαντική είναι για τους ανθρώπους αυτούς η εκμάθηση της γλώσσας του τόπου όπου διαμένουν;
- Τι ρόλο παίζει ή μπορεί να παίξει η εκμάθηση ξένων γλωσσών στην εκπαίδευση της χώρας μας;

Απάντηση:

Σημασία της γλωσσομάθειας (για Έλληνες, Σουηδούς, Άγγλους)

Η γλωσσομάθεια είναι αναγκαία στην εποχή μας ιδιαίτερα, αφού πυκνώνουν οι σχέσεις ανάμεσα στα κράτη και αναπτύσσεται η επικοινωνία μεταξύ τους.

Η ανάγκη αυτή είναι πρακτική. Αφού δηλαδή η επικοινωνία είναι τόσο αναπτυγμένη, πρέπει να μπορούμε να συνεννοηθούμε με ανθρώπους άλλων κρατών.

Έπειτα, οι λόγοι που οδηγούν στη γλωσσομάθεια είναι επαγγελματικοί και επιστημονικοί. Όσο το εμπόριο και οι συναλλαγές αυξάνουν, τόσο καθίσταται απαραίτητη η επικοινωνία με ξενόγλωσσους. Για τους επιστήμονες είναι απαραίτητη η γνώση ξένων γλωσσών για τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας.

Τέλος, υπάρχουν και πολιτισμικοί λόγοι, γιατί γνωρίζοντας τη γλώσσα ενός λαού, γνωρίζουμε τον πολιτισμό του, τις συνήθειές του· μαθαίνουμε στοιχεία γι' αυτόν, ενώ ταυτόχρονα αποκτούμε ομοψυχία και συνείδηση της δικής μας εθνικής ταυτότητας.

Φυσικά, δεν υπάρχει η ίδια ανάγκη γλωσσομάθειας για όλους τους λαούς. Είναι, για παράδειγμα, φανερό ότι ο Έλληνας και ο Σουηδός έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για εκμάθηση ξένων γλωσσών, γιατί οι γλώσσες τους δε μιλιούνται στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη ή έξω από την Ευρώπη.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με έναν Άγγλο, του οποίου η γλώσσα μιλάται στα περισσότερα κράτη του κόσμου. Είναι η πιο διαδεδομένη γλώσσα της εποχής μας και ο Άγγλος μπορεί να επικοινωνήσει σχεδόν παντού, γνωρίζοντας μόνο τη μητρική του γλώσσα.

Τέλος, πρέπει να τονίσουμε ότι η εκμάθηση της ξένης γλώσσας είναι αναγκαίο να γίνεται ιδιαίτερα επιμελημένα, ώστε να μην καθίσταται επικίνδυνη για τη μητρική μας γλώσσα.

Η σημασία της εκμάθησης της γλώσσας του χώρου διαμονής των μεταναστών

Ιδιαίτερα συχνή και συνηθισμένη είναι η μετακίνηση και η εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών στα διάφορα κράτη. Το γεγονός αυτό καθιστά απαραίτητη την ικανότητα τόσο των μόνιμων κατοίκων ενός κράτους όσο και των μεταναστών να συνεννοούνται επαρκώς μέσω κάποιας συγκεκριμένης γλώσσας, προκειμένου να διατηρείται η ομαλότητα των μεταξύ τους σχέσεων σε επαγγελματικό και κοινωνικό επίπεδο ευρύτερα.

Ο ρόλος της εκμάθησης ξένων γλωσσών στην εκπαίδευση της χώρας μας

Η ενεργή συμμετοχή της Ελλάδας στα κοινά της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι γενικότερες τάσεις διεθνοποίησης, οι οποίες επικρατούν παγκοσμίως, καθιστούν τη γνώση ξένων γλωσσών υποχρέωση της μαθητικάς νεολαίας και προαπαιτούμενο πρόσον των μελλοντικών επαγγελματιών, προκειμένου να αντεπεξέλθουν οι μεν σε πληρέστερη πανεπιστημιακή κατάρτιση και οι δε στις διαρκώς αυξανόμενες επαγγελματικές υποχρεώσεις, που προκύπτουν από την ακατάπαυστη τεχνολογική εξέλιξη και τις διακρατικές συνεργασίες σημαντικότατων βιομηχανικών και εμπορικών ομίλων.

Πέρα από την αναγκαιότητα που χαρακτηρίζει στην εποχή μας τη γλωσσομάθεια, εξέχουντας σημασίας είναι και οι πολλαπλές επιλογές ψυχαγωγίας που παρέχει. Δίνει τη δυνατότητα στους νέους ανθρώπους να έρχονται σε επαφή με συνομιλικούς τους από όλον τον κόσμο και με αυτόν τον τρόπο να ανταλλάσσουν απόψεις, ιδέες, προτάσεις σχετικά με θέματα που τους ενδιαιφέρουν. Καθίστανται, επιπλέον, ικανοί να εντρυφήσουν στον πολιτισμό, στη νοοτροπία και στην παράδοση άλλων κρατών μέσα από την ενασχόλησή τους με την ξένη λογοτεχνία, την καταγεγραμμένη ιστορία, τη μουσική, τα έντυπα μέσα πληροφόρησης άλλων χωρών καθώς και μέσα από τη βαθύτερη κατανόηση του κινηματογράφου, του θεάτρου ή και των τηλεοπτικών προγραμμάτων ακόμη αλλόγλωσσων κρατών.

Η ένταξη, συνεπώς, της εκμάθησης ξένων γλωσσών στην εκπαίδευση της χώρας

μας θα μπορούσε να διευρύνει τους μαθησιακούς ορίζοντες των νέων καθώς και να τους προετοιμάσει κατάλληλα για τη μελλοντική επαγγελματική τους αποκατάσταση. Με αυτόν τον τρόπο, θα επιτευχθεί η εξέλιξη της πατρίδας μας και η διεκδίκηση λαμπρών θέσεων σε όλους τους τομείς της διεθνικής κοινωνίας που βρίσκεται προ των πυλών. Η πολιτιστική ταυτότητα της χώρας μας δεν κινδυνεύει από κατάλληλα κατηρτισμένους ανθρώπους αλλά από την επίδειξη αδιαφορίας για την πρόοδο.

Η διατήρηση άλλωστε της ταυτότητας μας εξασφαλίζεται από την πρωταρχική και αψεγάδιαστη κατοχή της Νεοελληνικής Κοινής γλώσσας, η οποία και εξυπακούεται ότι θα αποτελέσει τη βάση για την εκμάθηση άλλων γλωσσών. Τα γερά θεμέλια στηρίζουν τα απαράμιλλα οικοδομήματα άλλωστε.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 87

Προσέξτε το ύφος του κειμένου. Πώς θα το χαρακτηρίζατε; Σκεφθείτε την περίσταση την οποία «υπηρετεί».

Απάντηση:

Το ύφος του κειμένου είναι κατά κύριο λόγο αυστηρά διδακτικό - παραινετικό. Η μέθοδος που ακολουθεί ο ομιλητής είναι η παραγωγική ακριβώς επειδή θέλει να υποδείξει στους ακροατές του την πραγματική ροή των γεγονότων, όπως ο ίδιος τα αντιλαμβάνεται. Διατυπώνει αρχικά γενικές θέσεις για τη στενή σχέση κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων και γλώσσας και ακολούθως πραγματεύεται αυτήν την άποψη σε σχέση με τα στενά τοπικά όρια του ελληνικού χώρου. Ακριβώς επειδή οι αντιλήψεις του χαρακτηρίζονται από απαισιοδοξία, υιοθετεί ένα έμμεσα επικριτικό ύφος απέναντι στους Έλληνες ακροατές του, επισημαίνοντας την παθητικότητά τους και το αίσθημα μειονεξίας τους απέναντι στους Ευρωπαίους συμπολίτες τους.

Στο τέλος, το ύφος του διακατέχεται από εμφανέστατο λυρισμό, αφού χρησιμοποιεί αρχαία ελληνικά αποφθέγματα, αποσπάσματα ποιητικού λόγου, παρομοιώσεις, εικόνες. Είναι η τελευταία και εντονότερη προσπάθειά του να αφυπνίσει, κατά την άποψή του, τους Έλληνες και να τους συνετίσει, προκειμένου να αποφύγουν την αλλοτρίωσή τους από άλλους πολιτισμούς που καθοδηγούνται από το συμφέρον κυρίως και όχι από την πηγαία έκφραση της ιδιοσυγκρασίας και του συναισθήματος των λαών τους.

Γενικότερα, ο τρόπος ομιλίας του Χ.Λ. Τσολάκη θυμίζει το ύφος των ποιητών κυρίως αυτών που υπηρετούν τη «στρατευμένη» ποίηση.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 87

Ποιον κίνδυνο επισημαίνει ο ομιλητής για τις «αδύνατες» γλώσσες;

Απάντηση:

Ο ομιλητής επισημαίνει τον κίνδυνο της παραμόρφωσης, της αλλοτρίωσης και της παρακμής των «αδύνατων» γλωσσών, των γλωσσών δηλαδή που ανήκουν στα κράτη που έχουν ασθενέστερη πολιτική και οικονομική δύναμη συγκριτικά με τις πλούσιες και πανίσχυρες χώρες.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 87

Να συζητήσετε την άποψη του ομιλητή: «Για να αποφύγουμε τη γλωσσική μας παραμόρφωση, είναι ανάγκη να αποφύγουμε την πολιτιστική μας παραμόρφωση. Αν θέλουμε να έχουμε δική μας γλώσσα, είναι ανάγκη να έχουμε δικό μας πολιτισμό, ικανό να ενσωματώνει και να αφομοιώνει τα ξένα γλωσσικά στοιχεία».

Απάντηση:

[Σημ.: Η άσκηση προτείνεται για διεξαγωγή συζήτησης μέσα στην τάξη.

Τα σημεία στα οποία πρέπει να επικεντρωθεί η συζήτηση με τους συμμαθητές σας είναι τα ακόλουθα:

- Η προσχώρηση της χώρας μας σε μια διακρατική κοινότητα πρέπει να γίνει συνειδητά και όχι ύστερα από παρορμητική αντίδραση των κατοίκων της, προκειμένου να ανήκουν στο αποδεκτό σύνολο από όλα τα κράτη, επειδή αυτή είναι η τάση της εποχής.
- Στα πλαίσια της συνειδητοποίησης αυτής, οι Έλληνες θα πρέπει να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, αλλά να διεκδικούν και τα συνταγματικά τους δικαιώματα περισσότερο δυναμικά από ποτέ, όταν βέβαια αυτά απειλούνται.
- Κατά συνέπεια, δεν είναι θεμιτό να αφεθούν σε μια ασυγκράτητη τάση εκμοντερνισμού που καταντά μιμητισμός ξενόφερτων συνθηθειών, προκειμένου να μην αποτελούν παραφωνία στην ομοιομορφία του συνόλου.
- Η παράδοση του ελληνικού πολιτισμού παρέχει ισχυρότατες βάσεις και κίνητρα για τη διατήρηση και τη μεταλλαγμάδευση στοιχείων του σε χώρες του εξωτερικού.
- Για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο, είναι απαραίτητη η αύξηση της κρατικής μέριμνας σε θέματα παιδείας (εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων) και πολιτισμού (πολιτιστικών δρωμένων) καθώς και η προώθηση αποτελεσματικότερων μεθόδων διαφύλαξης και οργάνωσής τους.
- Δε θα ήταν σωστό να παραλειφθεί και η καλόπιστη - αλλά όχι εύπιστη - στάση των Ελλήνων απέναντι στα δημιουργικά στοιχεία των αλλόγλωσσων κρατών].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 87

Το κείμενο κλείνει με λόγο μεταφορικό.

- Πώς αισθάνεστε εσείς το νόμα της μεταφοράς;
- Για ποιο λόγο νομίζετε ότι ο ομιλητής επιλέγει αυτόν τον τρόπο, για να κλείσει την ομιλία του;

Απάντηση:

• **Μεταφορά** είναι η μεταβίβαση ιδιοτήτων ανθρώπινων σε άψυχα αντικείμενα ή ζώα ή πτηνά, προκειμένου να προκληθεί μια συνειρμική σημασία των χρησιμοποιούμενων λέξεων ανάλογα βέβαια με τις εμπειρίες και τα βιώματα που έχει ο χρήστης τους και οπωσδήποτε σύμφωνα με το μήνυμα που επιδιώκει ο ίδιος να μεταδώσει στους δέκτες.

• Ο ομιλητής επιθυμεί, κλείνοντας το λόγο του, να κορυφώσει την ευαισθητοποίηση του κοινού απέναντι στις παραινέσεις - υποδείξεις του για την προφύλαξη του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας καθώς και για την αποφυγή της αλλοτρίωσης και της μαζοποίησης του Έλληνα πολίτη από τη διεθνοποίηση των ανθρώπινων κοινοτήτων παγκοσμίως. Γι' αυτόν το λόγο, απευθύνεται στον επίλογο στο συναίσθημα των ακροατών και το περίφημο ελληνικό φιλότιμο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 87

Να «συνομιλήσετε» με το κείμενο που διαβάσατε γράφοντας ένα δικό σας κείμενο για τη γλώσσα που κουβαλά πολιτισμό, τον πολιτισμό του κάθε λαού. Ψάξτε στις εμπειρίες σας, στα όσα λέγονται στο οικογενειακό και στο ευρύτερο περιβάλλον σας. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και λόγο μεταφορικό, εικόνες κτλ., αν αυτός ο τρόπος σάς βοηθάει να εκφράσετε καλύτερα τις σκέψεις σας.

Απάντηση:

«Η γλώσσα κουβαλά πολιτισμό, τον πολιτισμό του κάθε λαού»

Γλώσσα χωρίς ανθρώπους δεν υφίσταται. Υπάρχει, για να εξυπηρετεί την επικοινωνία τους, να εκφράζει τα συναισθήματα, τις σκέψεις, τις αντιλήψεις τους.

Υπήρξε το μέσο εξωτερίκευσης των αιγώνων τους, το «όπλο» των μεγαλυτέρων προσωπικοτήτων (πολιτικών, στρατιωτικών, πνευματικών), για να προσεταιριστούν, να ξεσποκώσουν, να αφυπνίσουν, να δώσουν ιστορική ταυτότητα ή να τέρψουν τα πλήθη. Είναι η αποτελεσματικότερη μέθοδος να πείσουμε, να ενημερώσουμε, να κρίνουμε, να κριθούμε, να διαπληκτιστούμε, να συμφιλιωθούμε, να εργαστούμε, να μορφωθούμε,

αποτυπώσουμε την ίδια τη ζωή μας και την ύπαρξή μας. Θα παραμείνει η πολυτιμότερη κληρονομιά σε μια γενιά που δε γνωρίζουμε, αλλά προσδοκούμε τον ερχομό της: απόγονοι άγνωστοι του μέλλοντος θα μείνουν αιώνια συνδεδεμένοι με τους λαούς του παρόντος, όπως και οι σημερινοί άνθρωποι με τους προπάτορες του παρελθόντος τους.

Η ιστορία, η θρησκεία, η διανόση, οι τέχνες (γραπτές, προφορικές, έμμετρες, δρώμενες, εικαστικές), οι επιστήμες, τα αθλήματα, ακόμη και οι απλές καθημερινές δραστηριότητες ακολουθούν τον άνθρωπο και εξελίσσονται μα δε χάνονται, δεν εκλείπουν· η βάση τους είναι πάντα η ίδια, γιατί πιστός απόστολός τους υπήρξε η γλώσσα, η μόνη πραγματικά αθάνατη πτυχή του θνητού ανθρώπου· η υπέρτατη εξάρτηση και ισχύς του λογικού όντος.

Ο απόλυτος αυτός συνδετικός κρίκος όλων των ανθρώπινων πληθυσμών του πλανήτη - που τόσο λίγο υπολογίζεται αυτή του η ιδιότητα - κουβαλά αγόγγυστα το φορτίο του πολιτισμού, του πολιτισμού του κάθε λαού, για να το μεταφέρει σε κάθε ανθρώπινο πλάσμα αψηφώντας τα στενά ή ευρύτερα όρια του τόπου και του χρόνου.

Ο Λόγος

Ι. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

[Σημ.: Όσες εργασίες δεν περιλαμβάνονται στο βοήθημα ενδείκνυνται μόνο για προφορική εξάσκηση].

1. Επισημαίνω τα στοιχεία της ομιλίας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 92

Το παρακάτω απομαγνηφωνημένο απόσπασμα (Α) προέρχεται από απάντηση που δόθηκε στα εξής ερωτήματα:

Νομίζετε ότι υπάρχει αυξημένη επιθετικότητα στους νέους σήμερα;

Αν δέχεστε ότι υπάρχει, πώς αιτιολογείται το φαινόμενο;

Παρατηρήστε πώς αποδίδεται σ' αυτό (το απόσπασμα Α) ο προφορικός λόγος.

Απάντηση:

Αποδίδεται με:

- ασύνδετες προτάσεις:

«Κοίταξε δεν μπορώ ν' απαντήσω.....»

«.... δε νομίζω ότι υπάρχει περισσότερον ή εκφράζεται περισσότερο απ' ό,τι παλιά απλώς είναι με διαφορετικούς τρόπους....» κ.τ.λ.

- Χωρίς σημεία στίξης:

«.... δηλαδή υπάρχουν τέτοια έμ θέματα κοινωνικά πράγματα ας πούμε σε κοινώνιες όπου τα καταναλωτικά αγαθά είναι στη βιτρίνα έτσι και ανοίγουνε την όρεξη....».

- με πολλές παύσεις (-) μικρές, μέτριες (+) ή παρατεταμένες (++)

«.... ή μ' ένα όχι - γιατί είναι πολύ σύνθετο το θέμα - ....»

«.... κι έχουμε ένα διαφορετικό είδος κοινωνίας - εμ+το π....»

«.... ας πούμε ξέρω γω - γεγονότα επιθετικότητας στους νέους - ».»

«... η βία των αποπάνω δε θεωρούνταν επιθετικότητα [...] ++ τώρα, αν σήμερα...»
κ.τ.λ.

- με γεμίσματα και νοηματικά κενά ([....])

«... είναι πολύ σύνθετο το θέμα - ε χμ . χμ δεν....»

«... ένα διαφορετικό είδος κοινωνίας -εμ....»

«ή όρεγεται ορισμένα ας πούμε - ε δεν μπορεί....»

«.... ήταν πιο ανταρχικά εε η βία των αποπάνω δε θεωρούνταν επιθετικότητα [...]»

«... δεν το βλέπω στους νέους το βλέπω γενικότερα [...]»

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 93

Αν είχατε τη δυνατότητα να ακούσετε τη μαγνητοφώνηση του ίδιου αποσπάσματος ή να παρακολουθήσετε τη μαγνητοσκόπησή του, ποια επιπλέον γνωρίσματα της ομιλίας θα εντοπίζατε;

Απάντηση:

Όταν ακούμε τον προφορικό λόγο, μπορούμε να εντοπίσουμε διάφορα παραγλωσικά στοιχεία, όπως είναι: **η ένταση και η χροιά της φωνής, η συχνότητα των παύσεων και των γεμισμάτων, η άρθρωση, η προφορά.**

Όταν επίσης βλέπουμε σε μαγνητοσκόπηση το άτομο, μπορούμε να εντοπίσουμε και **έκφραση, ύφος, κίνηση, χειρονομίες** και να καταλάβουμε αρκετά χαρακτηριστικά του ατόμου όπως επίσης και συναισθήματα εκείνης της στιγμής.

Αυτά λέγονται **εξωγλωσσικά γνωρίσματα**.

2. Συγκρίνω τον προφορικό με το γραπτό λόγο

a) Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος ως μέσα επικοινωνίας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 96

Συζητήστε τα πλεονεκτήματα του προφορικού λόγου ως μέσου επικοινωνίας. Τι ρόλο παίζει στην πρόσληψη και στην κατανόηση του μηνύματος το γεγονός ότι ο δέκτης είναι παρών στην προφορική επικοινωνία;

Απάντηση:

Στην επικοινωνία με προφορικό λόγο το μήνυμα εκπέμπεται από τον πομπό και την ίδια στιγμή προσλαμβάνεται από το δέκτη που βρίσκεται (συνήθως) στον ίδιο χώρο. Έτσι, ο δέκτης έχει άμεση επαφή με το συνομιλητή του και μπορεί να καλύψει απορίες του εκφράζοντάς τες σε εκείνον (**ερωταποκρίσεις**). Επιπλέον, ο πομπός έχει την ευκαιρία να βελτιώνει τη διατύπωσή του, προκειμένου να γίνεται περισσότερο αναλυτικός ή σαφής κάθε φορά.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 96

Συζητήστε τα πλεονεκτήματα του γραπτού λόγου ως μέσου επικοινωνίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πομπός διαθέτει συνήθως χρόνο, για να επεξεργαστεί το κείμενό του, πριν να το παραλάβει ο δέκτης.

Απάντηση:

Στο γραπτό λόγο, ο πομπός διαθέτει συνήθως χρόνο, για να προσχεδιάσει και να επιμεληθεί το λόγο του. Έτσι, δίνει στο κείμενό του **σαφήνεια, ακρίβεια, πυκνότητα**

λόγου, φροντισμένη σύνταξη, συνοχή και συνεκτικότητα των συλλογισμών του και λογική σειρά στις ιδέες του. Κατά συνέπεια, ο δέκτης προσλαμβάνει ένα ιδιαίτερα προσεγμένο σε μορφή και περιεχόμενο μήνυμα, που δεν τον κουράζει με περιττά στοιχεία που δεν εξυπηρετούν την επικοινωνία.

- 8) Διαφορές του προφορικού λόγου από το γραπτό (σύνταξη, διατύπωση, λεξιλόγιο, νοηματική πυκνότητα, συνοχή)

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 97

Να διαβάσετε προσεκτικά τα παρακάτω αποσπάσματα από προφορικό και γραπτό λόγο του ίδιου πρόσωπου για το ίδιο θέμα και να τα συγκρίνετε.

Απάντηση:

Στον απομαγνητοφωνημένο προφορικό λόγο μπορούμε να επισημάνουμε το μεγάλο αυθορμητισμό του ομιλητή («Κοίταξε», «ας πούμε ξέρω γω» κ.τ.λ.), την προχειρότητα στην έκφραση («...ότι υπάρχει περισσότερη ή εκφράζεται περισσότερο...», «....θέματα κοινωνικά ας πούμε....», «...στη βιτρίνα έτσι και ανοίγουνε την όρεξη...»), νοηματικά κενά («....των αποπάνω δεν θεωρούνταν επιθετικότητα [...]» κ.τ.λ.), ελλειπτικές προτάσεις («... - ε αυτές είναι ...» κ.τ.λ.), γεμίσματα και παύσεις («...- ε χρ χρ ε δεν εγώ...», «.... ένα διαφορετικό είδος κοινωνίας -εμ+»). Επιπλέον, παρατηρούμε ότι η απομαγνητοφωνημένη ομιλία έχει ιδιαίτερη έκταση κι αυτό οφείλεται κυρίως στα παραγλωσσικά της στοιχεία, που αναφέρθηκαν πριν.

Σε αντίθεση, το γραπτό κείμενο Β' είναι πολύ συντομότερο από την προφορική ομιλία Α'. Η συντομία αυτή οφείλεται στην πυκνότητα του λόγου του, η οποία πρέκυψε από τη συνοχή, τη λογική σύνδεση των προτάσεων (που το αποτελούν) μεταξύ τους. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η επιμελημένη σύνταξη και το δόκιμο λεξιλόγιο που περιέχει. Στο Β' κείμενο δεν κοπιάζει ο δέκτης να κατανοήσει και να εμπεδώσει το μήνυμα, γιατί υπάρχει συνεκτικότητα και λογική ακολουθία των λεγομένων του.

- γ) Απροσχεδίαστος και προσχεδιασμένος λόγος

Ένα μεικτό είδος λόγου ανάμεσα στον προφορικό και στο γραπτό λόγο

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 99 - 103

Το κείμενο που ακολουθεί είναι παρμένο από τον ημερήσιο τύπο και αναφέρεται στα μέσα ενημέρωσης. Διαβάστε το και επιχειρήστε να το παρουσιάσετε σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο στην τάξη. Σχεδιάστε την εισήγησή σας με βάση το περιεχόμενο του κειμένου, λαμβάνοντας όμως

υπόψη ότι η εισήγησή σας δε θα διαβαστεί, αλλά θα ακουστεί. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μετατρέψετε το γραπτό λόγο σε προφορικό, ότι δηλαδή πρέπει να κάνετε τις κατάλληλες αλλαγές, π.χ. επιλέξτε μικρότερες φράσεις, κυρίως παρατακτική σύνταξη, απλούστερο λεξιλόγιο κτλ., για να μπορέσει το κοινό να παρακολουθήσει την προφορική σας εισήγηση. Φροντίστε ακόμη να αξιοποιήσετε τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας, για να γίνει η εισήγησή σας ζωντανή και ενδιαφέρουσα για το κοινό. Η εισήγηση σας μπορεί, εξάλλου, να βασιστεί σε κάποιο άλλο δημοσίευμα από τον τύπο ή από το διαδίκτυο που σας ενδιαφέρει περισσότερο.

Απάντηση:

[Σημ.: Επειδή η εργασία είναι προφορική, σας δίνεται εδώ το προσχέδιο που πρέπει να ακολουθήσετε στην εισήγησή σας. Πριν την εκφωνήσετε, φροντίστε να έχετε κατανοήσει πλήρως το κείμενο, προκειμένου να μετατρέψετε το προσχέδιο σε ολοκληρωμένη ομιλία].

Εισαγωγή: Πείτε λίγα λόγια για το Μάρσαλ Μαρκ Λούαν και τη συμβολή του στην εμβέλεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Κύριο Μέρος: Αναφερόμαστε στις τρεις περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας σύμφωνα με το χωρισμό του Μ.Μ. Λούαν.

- α) Η «**ακουστική εποχή**»: Γιατί ονομάστηκε έτσι, τι εμβέλεια είχε και πού βασιζόταν.
  - β) Η «**οπτική εποχή**»: Γιατί θεωρήθηκε «επαναστατική», οι δυνατότητες που προσέφερε, η αποφασιστική ώθηση που έδωσε.
  - γ) Η «**πλεκτρονική εποχή**»: Οι δυνατότητες που προσέφερε στο σύγχρονο πολιτισμό, τα αποτελέσματά της.
  - Σχολιασμός της φράσης: «*H εξέλιξη των μέσων αυτών αποτελεί ταυτόχρονα μια υπόσχεση ελευθερίας και μια απειλή και νούριας δουλείας*».
  - Αναφορά στο μέγεθος της εξάρτησης των σύγχρονων ανθρώπων από τα μέσα αυτά.
  - Πρόταση τρόπων χρησιμοποίησης των μέσων αυτών, ώστε να έχουμε μόνο τα θετικά τους αποτελέσματα.
- δ) Απόδοση του προφορικού λόγου σε γραπτό
Διευθέτηση απομαγνητοφωνημένου κειμένου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 104

Να συγκρίνετε το απομαγνητοφωνημένο κείμενο (Α) (σ. 92) με τη μεταγραφή του ίδιου κειμένου που ακολουθεί, για να διαπιστώσετε τις διαφορές.

Απάντηση:

Το κείμενο (Α) έχει τα χαρακτηριστικά του απροσχεδίαστου προφορικού λόγου. Έχει πολλά γεμίσματα, παύσεις, ασυνταξίες, ασύνδετες εκφράσεις και προτάσεις, ελλειπτικές φράσεις, ώστε σε μερικά σημεία δεν έχουμε ολοκληρωμένο νόημα.

Το (Β) κείμενο είναι πολύ κοντά στο πρώτο, αλλά είναι πιο φροντισμένο, έχει σημεία στίξης, οι προτάσεις παρουσιάζονται περισσότερο ολοκληρωμένες, αλλά η γλώσσα εξακολουθεί να είναι καθημερινή και απλή.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 105

Με βάση τις παρατηρήσεις που κάνατε προηγουμένως, προσπαθήστε τώρα να διευθετήσετε (στίξη, παραγραφοποίηση) το ακόλουθο απομαγνηφωνημένο κείμενο (Β).

Απάντηση:**Κείμενο (Β)**

«Επίσης είναι εν μέρει η καταπίεση, ίσως εντός εισαγωγικών, η οποία προέρχεται από το σπίτι του νέου· μερικές φορές την κρίνει σαν καταπίεση, άλλες φορές είναι πραγματική καταπίεση. Αυτό οφείλεται συχνά και στην αλλαγή, πώς να το πούμε αυτό τώρα, στην αλλαγή της αντίληψης για τα πράγματα σήμερα. Και η επιθετικότητα είναι ένας τρόπος να ξεδώσει ο άνθρωπος αυτός, ο οποίος δεν έχει άλλο τρόπο να ξεδώσει. Πάντως πραγματικά παρατηρείται ότι όλοι μιλούν για την επιθετικότητα των νέων στα γήπεδα. Πρώτα και οι αντιδράσεις στους γονείς τους, στο σχολείο και στα περισσότερα κατεστημένα πράγματα είναι [επιθετικότητα], άσχετα αν αυτό είναι καλό ή κακό. Μερικές φορές μάλιστα νομίζω ότι είναι καλό, διότι αυτή η αντίδραση είναι ζωογόνα και για τους μαθητές και για το σχολείο το ίδιο, καθώς και για την οικογένεια. Διότι, αν δεν υπάρχει αυτή η αντίδραση, θα μείνουμε συνέχεια στις ίδιες αντιλήψεις και στα ίδια πράγματα και πρέπει κατά κάποιο τρόπο και με οποιοδήποτε τρόπο να αλλάξουν αυτά».

[από το βιβλίο του καθηγητή]

ε) Το φανερό και το λανθάνον μίνυμα

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 106

Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παρακάτω φράσεις ως προς το περιεχόμενό τους. Στη συνέχεια προσπαθήστε να φανταστείτε σε τι είδους επικοινωνιακή περίσταση μπορεί να εκφωνήθηκε η καθεμία και ποια ήταν η πρόθεση του πομπού. Μπορείτε να αποδώσετε το ίδιο μίνυμα με διαφορετικό τρόπο;

Απάντηση:

- «**Πέρασε η ώρα**»: Συντακτικά, χαρακτηρίζεται ως πρόταση κρίσεως. Θα μπούσε όμως να έχει εκφωνηθεί από τον οικοδεσπότη μιας γιορτής, προκειμένου να υπενθυμίσει ευγενικά στους καλεσμένους του ότι πρέπει να αναχωρήσουν. Θα μπορούσε να είχε πει: «*Eίναι ώρα να φύγετε*».
  - «**Δε νομίζεις .... σπίτι;**»: Συντακτικά, χαρακτηρίζεται ευθεία ερώτηση. Θα μπούσε να είχε εκφωνηθεί από τη μπέρα ενός παιδιού που φιλοξενεί ένα φίλο του για το Σαββατοκύριακο, στην περίπτωση που το δεύτερο αμέλησε να επικοινωνήσει με τους γονείς του και η μπέρα του άλλου παιδιού θέλει να το επικρίνει με έμμεσο και ευγενικό τρόπο.
- Θα μπορούσε να του πει: «*Nιροπή που ξέχασες να πλεψωνήσεις στο σπίτι σου!*»
- «**Μι.... το φαγητό μυρίζει ωραία**»: Συντακτικά, χαρακτηρίζεται ως πρόταση κρίσεως. Θα μπορούσε όμως να είχε εκφωνηθεί από το σύζυγο μιας κυρίας, ο οποίος γυρίζει στο σπίτι του μετά τη δουλειά εξαιρετικά πεινασμένος.
- Θα μπορούσε να είχε πει: «*Θέλω να φάω ό,τι βρω μπροστά μου*».

στ) Τελεστικός λόγος (προφορικός και γραπτός)

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 106

Να διακρίνετε τις φράσεις που ακολουθούν σε δύο κατηγορίες, δικαιολογώντας φυσικά την κατάταξη που προτείνετε: α) σε αυτές που έχουν ως στόχο να μεταδώσουν απλά μια πληροφορία σχετικά με ένα γεγονός, και β) σε αυτές που αποτελούν συγχρόνως λεκτικές πράξεις.

Απάντηση:

A' ομάδα

- *Με ευχαριστεί για το δώρο που του έκανα.*
(πληροφορία για κάτι που γίνεται)
- *Βαφτίστηκε χθες το πρωί.*
(πληροφορία γεγονότος)
- *Καταδικάστηκε σε φυλάκιση τριάντα ετών.*
(πληροφορία για μια απόφαση που έχει ήδη παρθεί)
- *Mου υποσχέθηκε ότι θα έρθει.*
(ανακοίνωση λεκτικής πράξης)

B' Ομάδα

- *Σ' ευχαριστώ για το δώρο σου.*
(ταυτόχρονα γίνεται και η πράξη)

- Σου αναθέτω το απουσιολόγιο της τάξης.
(ταυτόχρονα γίνεται και η ανάθεση της πράξης)
- Σε συγχαίρω για την επιτυχία σου.
(λεκτική πράξη)
- Στοιχηθείτε.
(εντολή εκτέλεσης πράξης)
- Ο καπηγορούμενος κρίνεται ένοχος.
(η απόφαση ισοδυναμεί και με την εκτέλεση της αντίστοιχης πράξης)
- Λύεται η συνεδρίαση.
(ανακοίνωση της πράξης και πράξη συμβαίνουν ταυτόχρονα)
- Σου υπόσχομαι ότι θα έρθω.
(δώλωση και λεκτική πράξη)

**Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση
σχετικά με τον προφορικό και το γραπτό λόγο**

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 107

Πλαδαιότερα, η προσέλωση των λογίων στα γραπτά κείμενα και η αποξένωσή τους από τη ζωντανή γλώσσα οδήγησαν στην αντίληψη ότι ο γραπτός λόγος είναι σημαντικότερος από τον προφορικό. Ωστόσο, η σύγχρονη γλωσσολογία δίνει προτεραιότητα στον προφορικό λόγο. Προσπαθήστε να τεκμηριώσετε με δικά σας επιχειρήματα αυτή τη θέση.

Απάντηση:

Ο γραπτός λόγος είναι πιο επιμελημένος, έχει πιο αυστηρή δομή και είναι έμμεσος λόγος. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν δυσκολότερη την ορθή χρήση του από όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως.

Ο προφορικός όμως λόγος είναι άμεσος και δε διδάσκεται. Όλοι μπορούν να επικοινωνήσουν με αυτόν, εφόσον βέβαια ανίκουν στην ίδια γλωσσική κοινότητα. Αντίθετα, ο γραπτός χρειάζεται ειδική διδασκαλία για την εκμάθησή του. Έπειτα, στην προφορική επικοινωνία υπάρχει η δυνατότητα επεξηγήσεων, διαλόγου και γενικά ανταλλαγής απόψεων, κάτι που δεν υπάρχει στο γραπτό λόγο. Επιπλέον, είναι πιο αυθόρμητη και συνοδεύεται από παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία που μας δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για το συνομιλητή.

Συμπερασματικά λοιπόν, ο προφορικός λόγος είναι ένα μέσο επικοινωνίας που μπορούν να χειρίστούν - με διαβαθμίσεις στην ικανότητα του καθενός βέβαια - όλοι οι άνθρωποι, αφού είναι πιο προσιτός σ' εκείνους· ιδιαίτερα μετά την εκμάθηση της μητρι-

κής τους γλώσσας. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, η σύγχρονη γλωσσολογία τού αποδίδει σαφή προτεραιότητα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 107

Θα ακούσατε να λένε ή θα διαβάσατε ίσως ότι ο γραπτός λόγος:

- **αποτελεί σταθμό στην ανάπτυξη του πολιτισμού - εξάλλου είναι γνωστό ότι διακρίνει την ιστορική από την προϊστορική περίοδο του ανθρώπου**
  - **αποθηκεύει γνώσεις, βοηθάει την ανάπτυξη των επιστημών και των τεχνών και επιταχύνει έτσι την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινότητας**
  - **διέδωσε τη γνώση κατά την αρχαιότητα και περιόρισε τη δύναμη του ιερατείου που τότε τη μονοπωλούσε (τη γνώση), αφού ήταν το μόνο που χρησιμοποιούσε ανάγνωση και γραφή**
  - **αποτυπώνοντας τους νόμους, τους κάνει γνωστούς σε όλους και συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό**
  - **υποχρεώνει σε αυστηρή και λογική χρήση της γλώσσας**
  - **κάνει το γλωσσικό μήνυμα ανεξάρτητο από το δημιουργό του και το καθιστά αθάνατο.**
- **Ποιες από τις παραπάνω ιδιότητες/λειτουργίες του γραπτού λόγου θεωρείτε σημαντικότερες και γιατί;**
- **Να επιλέξετε μία από αυτές και να την αναπτύξετε.**

Απάντηση:

Από τις σπουδαιότερες ιδιότητες του γραπτού λόγου είναι αρχικά ότι αποτελεί σταθμό στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Δε θα ήταν δυνατό να αναπτυχθεί και να διατηρηθεί στις εποχές οποιοδήποτε στοιχείο πολιτισμού, χωρίς την ύπαρξη του γραπτού λόγου. Οι τέχνες και οι επιστήμες δε θα μπορούσαν να αναπτυχθούν, να διδαχθούν και να μεταδοθούν χωρίς το γραπτό λόγο. Άρα, μια ακόμα σημαντική λειτουργία που σχετίζεται με την προηγούμενη είναι ότι βοηθάει στην αποθήκευση των γνώσεων, στην ανάπτυξη των επιστημών και των τεχνών και επομένως στην εξέλιξη της ανθρώπινης κοινότητας.

Άλλη βασική λειτουργία είναι η καταγραφή των νόμων· κάτι που έκανε εφικτό τον περιορισμό των αυθαιρεσιών, τη συνέτιση των πολιτών και τον έλεγχο κάθε μορφής εξουσίας. Συνεπώς, ο γραπτός λόγος έθεσε τη βάση του εκδημοκρατισμού των ανθρώπινων κοινωνιών.

Τέλος, ο γραπτός λόγος επιτρέπει στο δημιουργό να κάνει τα κείμενά του αθάνατα. Και αυτό είναι σημαντικό, γιατί, ενώ ο δημιουργός είναι θνητός, το έργο του γί-

νεται κτήμα άλλων γενεών· η γνώση ή το δημιουργικό μήνυμα μεταδίδεται ακόμη και για χιλιάδες χρόνια και αυτό συμβάλλει στην ευρεία διάδοση των γνώσεων και στην αθανασία των καλλιτεχνικών δημιουργημάτων.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 107

**Με βάση το παρακάτω κείμενο να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα:
Ποια προβλήματα προκύπτουν από τη δυσκαμψία του γραπτού λόγου να παρακολουθήσει την εξέλιξη της γλώσσας;**

Απάντηση:

Η δυσκαμψία του γραπτού λόγου είναι δυνατό να προβάλει εμπόδια στην εξέλιξη της γλώσσας. Αυτό συμβαίνει, γιατί δε διαθέτει την «ευλυγίσια» του προφορικού που μπορεί την ώρα που δημιουργείται να τροποποιείται ως προς τη μορφή του, προκειμένου να τηρεί τις εκάστοτε γλωσσικές μεταβολές ή καινοτομίες και κατά συνέπεια να είναι περισσότερο εύλογπος και συμβατός με την εποχή του. Αντίθετα, τα γραπτά κείμενα παραμένουν απαράλλαχτα με το πέρασμα του χρόνου, αν δεν υποστούν τις απαραίτητες μετατροπές· διαδικασία που είναι εξαιρετικά χρονοβόρα, δαπανηρή και σε ορισμένες περιπτώσεις ανέφικτη λόγω του κινδύνου που διατρέχουν να μεταβληθεί και το νοηματικό τους περιεχόμενο. Αυτός είναι και ο λόγος που κάποιες φορές θεωρούνται αναχρονιστικά.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 108

Να διαβάσετε και να συζητήσετε τις παρακάτω απόψεις σχετικά με τον αναλφαβητισμό.

Απάντηση:

[Σημ.: Στην άσκηση αυτή θα δοθεί ένα συγκεντρωτικό σχεδιάγραμμα των λεπτομερειών που αφορούν στο φαινόμενο του αναλφαβητισμού. Μπορεί να φανεί χρήσιμο και στην ανάπτυξη ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με το θέμα αυτό].

Το φαινόμενο του αναλφαβητισμού

Ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα που δεν αντιμετωπίζουν μόνο τα υποανάπτυκτα κράτη αλλά και τα αναπτυγμένα είναι ο αναλφαβητισμός.

Με τον όρο **αναλφαβητισμός** εννοούμε την αδυναμία κάποιου ατόμου να διαβάζει, να γράφει και να αριθμεί, λόγω έλλειψη γνώσεων. Υπάρχουν ακόμα και οι ονομαζόμενοι «λειτουργικά αναλφάβητοι», οι οποίοι έχουν υποτυπώδεις γνώσεις γραφής και ανάγνωσης και έχουν φοιτήσει μέχρι και τις πρώτες τάξεις του δημοτικού.

Αιτίες αναλφαβητισμού:

- Εμπόλεμες καταστάσεις που δεν επέτρεπαν την ενασχόληση με την εκπαίδευση.
- Απομακρυσμένες περιοχές, όπου δεν είχαν τη δυνατότητα οι κάτοικοι να στείλουν τα παιδιά τους να φοιτήσουν σε σχολείο.
- Αυξημένες οικονομικές ανάγκες της οικογένειας ωθούσαν τα παιδιά να εγκαταλείψουν το σχολείο και να εργαστούν μαζί με τους γονείς.
- Απόψεις για το ρόλο και τη θέση της γυναίκας στην οικογένεια υπήρξαν συχνά η αιτία για να εμποδιστούν τα κορίτσια από τη μόρφωση και την εκπαίδευση, προκειμένου να ασχοληθούν αποκλειστικά με το νοικοκυρίο και την ανατροφή των μικρότερων σε πλικία μελών της οικογένειας.

Συνέπειες του αναλφαβητισμού

a) Για την κοινωνία:

- Δεν μπορεί να αναπτυχθεί μια κοινωνία έχοντας μεγάλο ποσοστό αναλφάβητων.
- Έχει περιορισμένες δυνατότητες να αξιοποιήσει άτομα σε υψηλές θέσεις.
- Αύξηση ποσοστού ανεργίας.
- Η ανομοιομορφία του μορφωτικού επιπέδου των μελών μιας κοινωνίας μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικό ρατσισμό σε βάρος των αναλφάβητων.
- Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα κατάλυσης των δημοκρατικών θεσμών, επειδή οι αναλφάβητοι δεν είναι σε θέση να ασκήσουν κριτική.
- Τέλος, πολιτιστικά δεν υπάρχει δυνατότητα προόδου, αφού το κοινό δεν είναι ικανό, στο σύνολό του, να ανταποκριθεί σε πολιτιστικά και καλλιτεχνικά θέματα.

b) Για το άτομο:

- Το αναλφάβητο άτομο αισθάνεται «τυφλό». Βρίσκεται σε εξάρτηση από τους άλλους σκεδόν για κάθε προσωπική του υπόθεση.
- Συναντά αμέτρητες επικοινωνιακές δυσκολίες. Δεν είναι σε θέση να κατανοήσει ειδήσεις, άρθρα εφημερίδας, λογαριασμούς, αιτήσεις ακόμα και συζήτηση κάποιου επιπέδου.
- Μετατρέπεται συχνά σε θύμα εκμετάλλευσης, αφού δεν μπορεί να ελέγχει ούτε και τις πιο απλές συναλλαγές του με άλλα άτομα.
- Δεν έχει δυνατότητες, παρά μόνο για χειρωνακτική εργασία, με αποτέλεσμα ν οικονομική του κατάσταση να είναι πάντα δυσχερής.
- Γενικά, ο αναλφάβητος δεν μπορεί να καλλιεργήσει τις ικανότητές του, τις κλίσεις του και να βελτιώσει το επίπεδο της ζωής του.
- Τέλος, αδυνατεί να παρέχει στα παιδιά του βοήθεια στις σχολικές απαιτήσεις.

Τρόποι αντιμετώπισης:

- Προγράμματα επιμόρφωσης ενηλίκων σε δήμους και κοινότητες.
- Εκπαιδευτικά τηλεοπτικά προγράμματα αποκλειστικά για αναλφάβητους.
- Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης
- Διασφάλιση του νόμου περί υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 109

Σύμφωνα με την πανελλήνια έρευνα για τον αναλφαβητισμό που διεξήγαγε το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (1998), ο μισός περίπου πληθυσμός της Ελλάδας είναι υποεκπαίδευσόμενος, δηλαδή δεν έχει ολοκληρώσει την ευνιάρχον υποχρεωτική εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα το 12,2% των ερωτώμενων δεν έχει παρακολουθήσει καθόλου το σχολείο ή έχει ολοκληρώσει μόνο μερικές τάξεις του Δημοτικού, το 26,7% έχει ολοκληρώσει μόνο το Δημοτικό, το 9,1% από τους τελευταίους συνέχισε για ένα δύο χρόνια σε κάποια τεχνική ή επαγγελματική σχολή, και οι υπόλοιποι παρακολούθησαν μια ή περισσότερες τάξεις του Γυμνασίου χωρίς να το ολοκληρώσουν. Συζητήστε σχετικά με το φαινόμενο της υποεκπαίδευσης στην χώρα μας. Ποιοι παράγοντες το προκαλούν; Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει; Ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπισή του;

Απάντηση:

[Σημ.: Και σε αυτήν την εργασία θα δοθεί συγκεντρωτικό σχεδιάγραμμα των λεπτομερειών που αφορούν στο θέμα της υποεκπαίδευσης στην Ελλάδα].

Το φαινόμενο της υποεκπαίδευσης στην Ελλάδα

Έρευνες που έχουν διεξαχθεί έχουν αποκαλύψει ότι πολύ μεγάλο ποσοστό των Ελλήνων έχουν εγκαταλείψει τη σχολική μόρφωση, αφήνοντας ανολοκλήρωτη τη φοίτησή τους είτε στην πρωτοβάθμια (δημοτικό) είτε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γυμνάσιο, λύκειο, Τ.Ε.Ε.). Ο οργανικός αναλφαβητισμός σίγουρα έχει μειωθεί σημαντικά στην χώρα μας, αλλά ο λειτουργικός αναλφαβητισμός (υποεκπαίδευση) παραμένει σε επικίνδυνα επίπεδα.

Αιτίες/παράγοντες που προκαλούν το φαινόμενο

Στην επαρχία

- Απομακρυσμένες περιοχές, όπου δε λειτουργούν εκπαιδευτικά ιδρύματα όλων των βαθμίδων και χρειάζονται μεγάλες μετακινήσεις και πρόσθετα έξοδα, για να φοιτήσουν τα παιδιά στο Δημοτικό, Γυμνάσιο ή Λύκειο, που λείπει από τον τόπο μόνιμης διαμονής τους.
- Αυξημένες οικονομικές ανάγκες της οικογένειας, οι οποίες ωθούν ακόμη και τα

μικρότερα μέλη της να εγκαταλείπουν τη σχολική μόρφωση και να εντάσσονται νωρίς στην αγορά εργασίας.

- Εμμονή σε αναχρονιστικές αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Σύμφωνα με αυτές, καθήκον της αποτελεί η ενασχόλησή της με το νοικοκυριό και η ανατροφή των παιδιών.

Στα αστικά κέντρα

- Μεγάλος αριθμός κατοίκων των πόλεων έχει προέλθει από τη μετακίνηση σε μεγάλα αστικά κέντρα πληθυσμών από επαρχιακές πόλεις όπου επικρατούσαν ή εξακολουθούν να ισχύουν οι παραπάνω παράγοντες.
  - την έλλειψη ελεύθερου χρόνου τους εξαιτίας του πιεστικού ωραρίου εργασίας
  - την ιδιότυπη ιδιοσυγκρασία τους, η οποία τους υποδεικνύει ότι ανεξάρτητα από την πλικία κάθε άτομο πρέπει να αναλαμβάνει αυστηρά προσωπικά την εκπλήρωση των καθηκόντων του
  - το γεγονός ότι και οι ίδιοι είναι οργανικά ή λειτουργικά αναλφάβητοι
- Προβλήματα μαθησιακής συμπεριφοράς των παιδιών εξαιτίας του ιδιόμορφου ψυχισμού της εφοβικής πλικίας ή της κοινωνικής τους περιθωριοποίησης λόγω των βλαβερών κοινωνικών συναναστροφών τους.

Συνέπειες της υποεκπαίδευσης

Για την κοινωνία:

- Περιορισμένες δυνατότητες να αξιοποιήσει άτομα σε υψηλές θέσεις.
- Αύξηση ποσοστού ανεργίας εξαιτίας των μεγαλυτέρων απαιτήσεων των εργοδοτών σε ό,τι αφορά στις ακαδημαϊκές γνώσεις των εργαζομένων τους.
- Υποβάθμιση του πολιτισμού καθώς οι εκδηλώσεις του δε γίνονται κατανοητές και σεβαστές από άτομα που έχουν ελλιπή μόρφωση.

Για το άτομο:

- Δεν είναι σε θέση να διεκδικήσει καλύτερα αμοιβόμενες θέσεις εργασίας λόγω των ανεπαρκών προσόντων που διαθέτει.

- Υφίσταται εκμετάλλευση σε ορισμένες περιπτώσεις οικονομικών ή γραφειοκρατικών συναλλαγών του με άλλα άτομα, εξαιτίας της άγνοιάς του γύρω από αυτές τις διαδικασίες.
- Έρχεται αντιμέτωπος με την προσβλητική συμπεριφορά των μορφωμένων συνανθρώπων του και νιώθει να βάλλεται από ένα είδος κοινωνικού ρατσισμού.

Μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου

- Κρατική μέριμνα σε θέματα εκπαίδευσης και παιδείας γενικότερα (κατασκευή περισσότερων σχολείων, διορισμός μεγαλύτερου αριθμού εκπαιδευτικού προσωπικού).
- Διοργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης ενηλίκων σε δήμους και κοινότητες.
- Διασφάλιση της ισχύος του νόμου περί υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Προσωπική μελέτη και προσπάθεια του ατόμου να βελτιώσει το μορφωτικό του επίπεδο.
- Ενεργή συμπαράσταση των γονέων στις μαθησιακές προσπάθειες των παιδιών και επίδειξη ευαισθησίας στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

1. Διάλογος

Η σχέση του λόγου με το σώμα, το χρόνο και το χώρο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 110 - 111

- Να παρακολουθήσετε διάφορες συζητήσεις, π.χ. μια φιλική κουβέντα, μια τιπλεοπτική συζήτηση ή τη συζήτηση σε μια γενική συνέλευση της τάξης σας και να παρατηρήσετε σε ποια σχέση βρίσκεται ο λόγος με το σώμα, με το χρόνο.
- Να παρατηρήσετε την επίδραση του χώρου στον ομιλητή. Πώς προσαρμόζει ο ομιλητής το λόγο του ανάλογα με το χώρο;
[Σημ.: τις απαντήσεις μπορείτε να τις αναζητήσετε στην αντίστοιχη υποενότητα της θεωρίας του θορυβότητος].

2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός

διαλόγου/μιας συνομιλίας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 112

Σε ποια από τα παρακάτω παραδείγματα διεξάγεται με επιτυχία ο διάλογος και σε ποια διαταράσσεται η επικοινωνία; Να παρατηρήσετε τα παραδείγματα αποτυχημένου διαλόγου και να βρείτε σε ποια περίπτωση υπάρχει ασάφεια, σε ποια ανεπάρκεια των πληροφοριών και σε ποια απάντηση άσχετη με το θέμα της συζήτησης. Νομίζετε ότι η αποτυχία της επικοινωνίας οφείλεται σε ανειλικρίνεια και, επομένως, σε σκόπιμη παραβίαση των κανόνων της ή στην αδυναμία του ομιλητή να επικοινωνήσει αποτελεσματικά;

Απάντηση:

- A. Το αυτοκίνητό μου έπαθε βλάβη.
- B. Υπάρχει ένα γκαράζ μόλις στρίψεις.

(Υπάρχει επικοινωνία. Ο Β παρέχει μια χρήσιμη πληροφορία στον Α τη στιγμή που την χρειάζεται).

- A. Βούρτσισες τα δόντια σου και τακτοποίησες το δωμάτιό σου;
- B. Nai, βούρτσισα τα δόντια μου.

(Η επικοινωνία δεν είναι πλήρης, γιατί ο Β απάντησε μόνο στο πρώτο σκέλος της ερώτησης του Α. Πιθανώς να απέφυγε να απαντήσει, γιατί δεν είχε κάνει την πράξη).

A. (Αστυνομικός): Είναι ο πατέρας ή η μητέρα σου στο σπίτι;

B. (Γιος): Η μητέρα μου ή είναι μέσα ή βγήκε στην αγορά.

(Εδώ, η επικοινωνία είναι ανεπιτυχής, γιατί ο **B** δίνει ασαφή απάντηση στον **A**. Ίσως είναι σκόπιμη η ανακριβής απάντηση λόγω της ιδιότητας του **A**).

A. Τι σπουδάζει η κόρη σας;

B. Πάντως δε σπουδάζει Φιλολογία.

(Και εδώ έχουμε ανεπιτυχή επικοινωνία, γιατί ο **A** ουσιαστικά δεν παίρνει καμιά απάντηση γι' αυτό που ρώτησε. Ο **B** απαντάει μάλλον με κάπι συγκεκριμένο που έχει στο μυαλό του, το οποίο όμως αγνοεί ο **A**).

A. Κατάφερες να συνεννοηθείς με το συνεργάτη σου τελικά;

B. Προσπάθησα πολύ.

(Εδώ, η επικοινωνία μοιάζει ανολοκλήρωτη, ουσιαστικά όμως παραλείπονται πράγματα που εννοούνται εύκολα: ο **A** δηλαδή εννοεί ότι, παρόλο που προσπάθησε, δεν τα κατάφερε να συνεννοηθεί).

A. (Ο τελωνειακός): Τι έχετε να δηλώσετε, κύριε;

B. (Ο επιβάτης τρένου): Δηλώνω ότι είμαι Έλληνας και αισθάνομαι ευτυχής που επιστρέφω στην πατρίδα μου.

(Η επικοινωνία είναι τελείως ανεπιτυχής και ο **B** απαντάει σε κάπι εντελώς διαφορετικό από εκείνο που ζητάει ο **A**. Ίσως γίνεται σκόπιμη, ίσως γίνεται και από αδυναμία του **B** να καταλάβει τι ζητάει ο **A**).

A. (Ο καθηγητής): Ποια είναι τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο;

B. (Ο μαθητής): Η οργανωμένη ομάδα λέξεων που εκφράζει μόνο ένα νόημα, με σύντομη συνήθως διατύπωση, λέγεται πρόταση.

(Ανεπιτυχής επικοινωνία, γιατί ο **B** απάντησε τελείως διαφορετικά από ότι του ζητήθηκε. Προφανώς έχουμε αδυναμία κατανόησης της ερώτησης του **A**).

3. Ο λογοτεχνικός διάλογος

a) Ο διάλογος στα αφηγηματικά λογοτεχνικά κείμενα

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 113

Ποια μέσα χρησιμοποιούνται στο γραπτό αφηγηματικό λόγο, για να αποδοθεί ο προφορικός λόγος με τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά γνωρίσματά του; Να απαντήσετε με βάση το παρακάτω απόσπασμα από την Αργώ του Γ. Θεοτοκά.
Απάντηση:

Αρχικά, χρησιμοποιούνται περιγραφές εκφράσεων του προσώπου των πρώων: «Το βλέμμα του γυαλίζε....», «....με το ίδιο πάντα αφαιρεμένο και παράξενο ύφος», «.... στεκότανε απολιθωμένος και τον κοίταζε κατάματα δίχως να καταλαβαίνει τα λόγια του....».

Έπειτα, οι περιγραφές κινήσεων έχουν τον ίδιο σκοπό: «Ο Παπασίδερος βάδισε μονομάς παρακάτω του», «ρώτησε βίαια», «αποκρίθηκε ο μικρός αυθόρυμπτα», «πρόσταξε ο παπάς», «....του φώναξε ακόμα πιο βίαια, σπιώνοντας κιόλας την κοκαλιάρικη χερούκλα του». Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι περιγραφές συναισθηματικών καταστάσεων: «Ήταν πολύ νευριασμένος και έμοιαζε απειλητικός».

Σημαντικό ρόλο επίσης στην απόδοση εξωγλωσσικών και παραγλωσσικών στοιχείων παίζουν και τα **σημεία στίξης**, που αποδίδουν στοιχεία έμφασης, τονισμού φωνής και έντασης. Γενικά, η επιλογή κατάλληλων λέξεων θοιηθά τον αναγνώστη να διαμορφώσει μια πλήρη εικόνα των πρώων.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 113

Να εντοπίσετε τα διαλογικά μέρη σε διάφορα αφηγηματικά κείμενα και να παρατηρήσετε τις λειτουργίες του διαλόγου: με ποιον τρόπο εξυπηρετεί ο διάλογος την εξέλιξη της δράσης κάθε φορά και πώς συντελεί στη διαγραφή των χαρακτήρων; Μπορείτε π.χ. να ανατρέξετε στα παρακάτω κείμενα από το βιβλίο Κ.Ν.Λ. «Η μπογάτσα» σ. 350 και ο «Παπα-Νάρκισσος» σ. 321. Απάντηση:

Όπως παρατηρούμε από τα διαλογικά σημεία του κειμένου, ο διάλογος τίθεται στις στιγμές της σύγκρουσης και έτσι διευκολύνει την εξέλιξη της δράσης χωρίς να χρειάζεται αφήγηση. Τις στιγμές κορύφωσης, ο διάλογος κινεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη, αφού ζωντανεύει το κείμενο, και αυξάνει τη συμμετοχή του στη δράση. Ακόμη, μέσω των διαλογικών μερών, ο αναγνώστης προβλέπει, ερμηνεύει και κατανοεί τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν.

Ο διάλογος όμως συντελεί και στη διαγραφή των χαρακτήρων. Μέσω του διαλόγου, τα πρόσωπα «αποκαλύπτονται» καθαρότερα στον αναγνώστη και υπάρχει η δυνατότητα να χαρακτηριστούν από τα λόγια ή τις πράξεις τους και όχι από τριτοπρόσωπη αφήγηση, δηλαδή από σχολιασμούς του αφηγητή. Έτσι, το κείμενο γίνεται πιο άμεσο, πιο ζωντανό και πιο κοντινό στη δεκτικότητα του αναγνώστη.

8) Ο θεατρικός διάλογος

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 114

Να συγκρίνετε ένα θεατρικό διάλογο από τα Κ.Ν.Λ. με ένα διάλογο που περιέχεται σε αφηγηματικό κείμενο ως προς τον τρόπο με τον οποίο προσδιορίζεται ο ομιλητής και τον τρόπο που αποδίδονται τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά γνωρίσματα της ομιλίας. Να προσέξετε το είδος της στίξης σε κάθε περίπτωση.

Απάντηση:

Στο θεατρικό κείμενο η εναλλαγή των ομιλούντων προσώπων δηλώνεται με την τοποθέτηση **των αρχικών των ονομάτων τους**. Επίσης, στα κείμενα αυτά δεν είναι απαραίτητο να αναφερθούν παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (που αφορούν εκφράσεις, κινήσεις και άλλες πληροφορίες για τους ήρωες και το σκηνικό), γιατί ο θεατής θα τα παρακολουθήσει μέσω της θεατρικής παράστασης.

Όσα από αυτά τα στοιχεία δίνονται με μεγάλη ακρίβεια **εντός παρενθέσεων** έχουν σκοπό να καθοδηγήσουν τους ηθοποιούς ως προς τον τρόπο που θα αποδώσουν μια κατάσταση, έχουν δηλαδή σκηνοθετική λειτουργία. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για **τα σημεία στίξης** τα οποία πλεονάζουν στο θεατρικό κείμενο.

Στο διάλογο που περιέχεται σε αφηγηματικό κείμενο, ο συγγραφέας αναφέρει τα πρόσωπα που ομιλούν μέσα στην αφήγησή του και φροντίζει να δίνει περιγραφικά τις ενέργειες και τα λόγια των ηρώων του («ρώτησε η κ. Πιτσιλά», «κάνει η Φανή» [από το «Ταξίδι με τον Έσπερο» του Α. Τερζάκη]). **Με τις παύλες δηλώνει** την αλλαγή των προσώπων, ενώ **με το κόμμα** μετά τα λόγια του κάθε ομιλητή, προσδιορίζει τα πρόσωπα και παραθέτει τα δικά του σχόλια. Οι προτάσεις μετά το ερωτηματικό ή το θαυμαστικό αρχίζουν **με μικρό γράμμα**, για να δηλώσει ο αφηγητής τη στενή σχέση με όσα προηγήθηκαν.

Και στις δύο περιπτώσεις όμως (θεατρικός διάλογος, διάλογος σε αφηγηματικό κείμενο) **τα αποσιωπητικά** χρησιμοποιούνται, για να δηλώσουν τις παύσεις.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 114

Όπως είδαμε, στο αφηγηματικό κείμενο ο διάλογος συνοδεύεται από μια λεπτομερή περιγραφή των εξωγλωσσικών και των παραγλωσσικών στοιχείων. Μπορείτε να πείτε γιατί αυτό δε συμβαίνει σε τέτοια έκταση και στο θεατρικό κείμενο;

Απάντηση:

[Σημ.: Η απάντηση υπάρχει στην προηγούμενη άσκηση].

γ) Η φυσικότητα στο διάλογο

Δραματοποίηση**ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 115**

Να παρουσιάσετε στην τάξη μια σκηνή που διαδραματίζεται ανάμεσα σε έναν έφηβο και στους γονείς του. Ο διάλογος μπορεί να αρχίζει με μια από τις παρακάτω φράσεις.

Απάντηση:

Η οικογένεια είναι συγκεντρωμένη γύρω από το μεσημεριανό τραπέζι. Ενώ για πολλή ώρα δε μιλάει κανένας, ξαφνικά το δεκαεξάχρονο αγόρι της οικογένειας λέει:
Α(αγόρι): Σας το λέω από τώρα. Φέτος το καλοκαίρι θα πάω διακοπές με τους φίλους μου.

Β(πατέρας): Καλά, θα δούμε μέχρι τότε.

Α(αγόρι): Όχι θα δούμε! Το θέμα έκλεισε. Εγώ θα πάω.

Β(πατέρας): Δε νομίζεις ότι είναι καιρός για διάθασμα και όχι για τέτοιες συζητήσεις τώρα;

Α(αγόρι): Γιατί δεν είναι ώρα για τέτοιες συζητήσεις;

Β(πατέρας): Γιατί τώρα πρέπει να σ' ενδιαφέρουν τα μαθήματά σου.

Α(αγόρι): Το Γιώργο όμως των άφοσαν οι γονείς του.

Β(πατέρας): Δε με ενδιαφέρει τι κάνουν οι άλλοι. Άλλωστε νομίζω ότι δεν είσαι αρκετά μεγάλος, για να παίρνεις τέτοιες πρωτοβουλίες.

Α(αγόρι): Εγώ πάντως θα πάω. Πόσο πρέπει να είμαι δηλαδή, για να πάω λίγες μέρες κάπου με τους φίλους μου;

Β(πατέρας): Καλά, θα δούμε αν είναι για λίγες μέρες. Τελείωνε τώρα το φαγητό σου.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 115

a) Προσπαθήστε να γράψετε σε θεατρική μορφή έναν από τους διάλογους που παρουσιάστηκαν στην τάξη· b) να αφηγηθείτε ύστερα τη σκηνή σε ένα γράμμα που απευθύνεται σε κάποιο φίλο είτε από την πλευρά/οπτική γωνία του εφήβου είτε από την πλευρά/οπτική γωνία των γονιών. Στο γράμμα σας να αφηγηθείτε τα γεγονότα και να μεταφέρετε σε πλάγιο λόγο τα βασικά σημεία της συζήτησης. Φροντίστε, ωστόσο, να ζωντανέψετε την αφήγησή σας παρεμβάλλοντας κάποια διαλογικά μέρη που θα αποδίδουν σε ευθύ λόγο τις χαρακτηριστικές φράσεις των ομιλητών. Εννοείται ότι και στις δύο περιπτώσεις (a, b) στόχος σας δεν είναι να γράψετε ένα λογοτεχνικό κείμενο, αλλά απλώς να αποδώσετε με φυσικότητα ένα διάλογο.

Απάντηση:

a) **Θεατρική μορφή του διαλόγου**

Η οικογένεια είναι συγκεντρωμένη γύρω από το μεσημεριανό τραπέζι. Ενώ για πολλή ώρα δε μιλάει κανένας, ξαφνικά το δεκαεξάχρονο αγόρι λέει:

(Έφηβος): **Σας το λέω από τώρα. Φέτος το καλοκαίρι θα πάω διακοπές με τους φίλους μου.**

(Πατέρας, χωρίς να δίνει ιδιαίτερη σημασία): *Καλά, θα δούμε μέχρι τότε.*
 (Έφηβος, με επιθετικό τόνο): *Όχι, θα δούμε! Το θέμα έκλεισε. Εγώ θα πάω.*
 (Πατέρας, σχετικά ήρεμος): *Δε νομίζεις ότι είναι καιρός για διάβασμα και όχι για τέτοιες συζητήσεις;*
 (Έφηβος, με παράπονο): *Γιατί δεν είναι ώρα για τέτοιες συζητήσεις;*
 (Πατέρας με αυστηρότητα): *Γιατί τώρα πρέπει να σ' ενδιαφέρουν τα μαθήματά σου!*
 (Έφηβος, με παράπονο): *Το Γιώργο όμως τον άφησαν οι γονείς του.*
 (Πατέρας με αυστηρότητα): *Δε με ενδιαφέρει τι κάνουν οι άλλοι. Άλλωστε νομίζω ότι δεν είσαι αρκετά μεγάλος για να παίρνεις τέτοιες πρωτοβουλίες.*
 (Έφηβος με αποφασιστικότητα): *Εγώ πάντως θα πάω. Πόσο πρέπει να είμαι δηλαδή, για να πάω λίγες μέρες κάπου με τους φίλους μου;*
 (Πατέρας, κάπως πιο μαλακά και με κρυφό χαμόγελο): *Καλά, θα δούμε αν είναι για λίγες μέρες. Τελείωνε τώρα το φαγητό σου.*

8) Γράμμα προς ένα φίλο

Γεια σου Γιάννη,

Τι κάνεις; Είχαμε καιρό να επικοινωνήσουμε λόγω των εξετάσεων. Αλήθεια, πήγες καλά; Εγώ διάβασα πάρα πολύ και ελπίζω να αποδώσει αυτό. Γ' αυτόν το λόγο, προσπαθώ να πείσω τους γονείς μου να με αφήσουν να πάω διακοπές με παρέα.

Προχθές, στο τραπέζι, έκανα μια πρώτη συζήτηση. Τους το ξεκαθάρισα από την αρχή, για να το παίρνουν απόφαση σιγά-σιγά. Ο πατέρας μου στην αρχή είπε: «*Καλά, θα δούμε,*» αλλά εγώ επέμεινα και του είπα ότι σίγουρα θα πάω.

Μετά, άρχισε να μου λέει ότι είναι καιρός για διάβασμα και όχι για τέτοιες συζητήσεις και εγώ του απάντησα ότι άλλους συμμαθητές μου τους άφησαν οι γονείς τους. Τότε, άρχισε τα γνωστά: ότι δεν τον ενδιαφέρουν οι άλλοι και ότι είμαι ακόμα μικρός για τέτοια, αλλά τελικά μάλλον θα το δει θετικά, αν είναι για λίγες μέρες.

Θα δούμε. Πάντως, θα το προσπαθήσω πάρα πολύ. Ελπίζω και εσύ να περάσεις καλά ότι και αν κάνεις.

Ο φίλος σου,
Στέλιος

**Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση
σχετικά με το διάλογο**

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 116

Να αναπτύξετε τις παρακάτω απόψεις για το διάλογο.

Απάντηση:

Μία από τις βασικότερες προϋποθέσεις, για να είναι ουσιαστικός ένας διάλογος, είναι να βρεθεί η αλήθεια. Για να γίνει όμως αυτό, χρειάζεται ανοιχτή, απελευθερωμένη σκέψη, απαλλαγμένη από δογματισμό και απολυτότητα.

Όταν κάποιος διαθέτει ελεύθερο πνεύμα και θάρρος, είναι σε θέση να δει και την αλήθεια που κρύβεται στις απόψεις των άλλων, έστω και αν αρχικά ήταν αντίθετες με τη δική του. Η διεξαγωγή μιας συζήτησης, άλλωστε, δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Η βαθύτερη σημασία της έγκειται στην ανταλλαγή απόψεων και στην καλόπιστη στάση των συνομιλητών μεταξύ τους: στόχος δεν είναι η επικράτηση κάποιας από τις αντιτιθέμενες απόψεις, αλλά η ανεύρεση και η υπερίσχυση της αλήθειας.

Μόνο τότε ο διάλογος καθίσταται γέφυρα μεταξύ αντίθετων απόψεων, συμβάλλει στην προώθηση της σκέψης και δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να προσεγγίσουν ο ένας τον άλλον.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 118

Με βάση τα πορίσματα από τη συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης» και το κείμενο του Ε. Παπανούτσου για το διάλογο, να εκθέσετε προφορικά ή γραπτά τις απόψεις σας για τα παρακάτω θέματα [σχετικά με το διάλογο].

Απάντηση:

Πολλές φορές στην καθημερινή μας ζωή δημιουργούνται διάφορες παρεξηγήσεις και αντιμαχίες. Θεωρείται λοιπόν ότι ο καλύτερος τρόπος επίλυσης τους είναι ο διάλογος.

Με τον όρο διάλογος εννοούμε την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων πάνω σ' ένα κοινό θέμα, με σκοπό την αναζήτηση της καλύτερης λύσης.

Σημασία:

Η σημασία του διαλόγου είναι μεγάλη σε όλες τις μορφές της ζωής μας. Πρέπει δηλαδή να χρησιμοποιείται σε όλους τους χώρους και τους τομείς, όπου υπάρχει συναντοροφή με άλλους ανθρώπους. Τέτοιοι τομείς είναι η οικογένεια, το σχολείο, ο επαγγελματικός χώρος, το κοινωνικό περιβάλλον και, τέλος, οι διακρατικές συνδιασκέψεις.

Ο διάλογος είναι το αποτελεσματικότερο μέσο επίλυσης των διαφωνιών, γιατί αποτελεί το πρώτο βήμα για συμφιλίωση και επικοινωνία των αντιμαχόμενων πλευρών.

Έπειτα, συντελεί στον κατευνασμό της τεταμένης αιμόσφαιρας. Επιτρέπει την ελεύθερη έκθεση απόψεων και τη συμμετοχή στην εύρεση της αλήθειας ή της καλύτερης λύσης. Αποκαλύπτει πλάνες, αποδιώχνει αμφιβολίες και επιτρέπει στα άτομα να έχουν αντικειμενικότερη γνώμη για τα πράγματα. Επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο να γνωρίσει το συνομιλητή του ως προς το χαρακτήρα και τις προθέσεις του.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο διάλογος καλλιεργεί τη συνεργασία μεταξύ των ατόμων, την ομόνοια και τη συναδέλφωση. Προάγει τη φιλία, τη διαλλακτικότητα και την εξάλειψη των άλογων και αβάσιμων παθών. Επηρεάζει θετικά τόσο την ατομική ζωή όσο και τη συλλογική. Στην κοινωνία και στην πολιτική, όταν υπάρχει διάλογος, καλλιεργείται η κοινωνική γαλήνη, η σταθερότητα και γενικά η ειρηνική ζωή.

Προϋποθέσεις:

Όμως, για να αποβεί ο διάλογος ουσιαστικός, πρέπει να διεξάγεται κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

Καταρχάς, ο κάθε συνομιλητής πρέπει να είναι απαλλαγμένος από προκαταλήψεις και φανατισμούς, για να είναι σε θέση να ακούσει πρόθυμα τις απόψεις και τα επιχειρήματα των άλλων.

Η ειλικρίνεια και η απουσία μισαλλοδοξίας είναι και αυτές βασικές προϋποθέσεις μιας ουσιαστικής συζήτησης. Γίνεται κατανοτό ότι, αν δεν υπάρχει σεβασμός απέναντι στις απόψεις των άλλων, όποιες και αν είναι, κάποια άτομα θα διστάσουν να εκφραστούν και ο διάλογος δε θα έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Άλλη σημαντική προϋπόθεση είναι η πλήρης γνώση του θέματος απ' όλους τους συνομιλητές, γιατί διαφορετικά δε θα είναι σε θέση να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με τις απόψεις τους, ώστε να μπορούν να επικοινωνήσουν.

Επίσης, η ισοτιμία των συζητητών και η ελευθερία έκφρασης των απόψεών τους συμβάλλει στην ενεργό συμμετοχή όλων. Γι' αυτό, κάθε συνομιλητής πρέπει να συνειδητοποιεί το κέρδος που αποκομίζει ακούγοντας τους υπόλοιπους χωρίς να υποβιβάζει τους συνδιαλεγόμενους.

Διάλογος με τον εαυτό μας:

Εκτός από τις περιπτώσεις που χρησιμοποιούμε το διάλογο στις διαπροσωπικές μας σχέσεις ή στην κοινωνική μας ζωή, πολλές φορές συνδιαλεγόμαστε και με τον ίδιο μας τον εαυτό.

Πολύ συχνά καταλήγουμε σ' αυτή την επιλογή, όταν κάνουμε απολογισμό παλαιότερων ενεργειών μας, όταν καταστρώνουμε τα μελλοντικά μας σχέδια, όταν αναζητούμε λύσεις, κρίσεις ή αποφάσεις για υποθέσεις που αφορούν το παρόν μας.

Άλλη περίπτωση εσωτερικού διαλόγου συναντάται, όταν μελετάμε ένα αντικείμενο ή ένα έργο Τέχνης γενικότερα. Κάθε είδους σκέψη που κάνουμε ή κάθε κριτική που

ασκούμε σχετικά με αυτό που διαβάζουμε ή παρατηρούμε, μας οδηγεί σε ένα διάλογο με τον εαυτό μας.

Οι αιτίες που μας οδηγούν στην διαβούλευση αυτή με τον εαυτό μας είναι η έλλειψη του κατάλληλου συνομιλητή, η επιθυμία μας να μην αποκαλύψουμε τις βαθύτερες σκέψεις μας ή απλώς η ψυχική μας διάθεση να απολαύσουμε τη συγκεκριμένη στιγμή.

Λεξιλόγιο

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 120

Να συμπληρώσετε τα κενά με μια από τις λέξεις: *συνέδριο, συνέλευση, συνεδρίαση, συμβούλιο, σύσκεψη, συνδιάσκεψη*.

Απάντηση:

1. συμβούλιο, συνδιάσκεψη	2. συνέδριο
3. συνδιάσκεψη	4. συνέλευση
5. συνεδρίαση	6. συνέλευση

[Σημ.: όπου 1,2....6 είναι η σειρά με την οποία παρατίθενται οι προτάσεις της άσκησης].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 120

Καταγράψτε όσο το δυνατόν περισσότερες σύνθετες λέξεις με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τις λέξεις γράφω και λόγος, π.χ. γραφομπχανή/στενογραφώ, λογοκλόπος/παράλογος.

Απάντηση:

γραφολόγος	λεπτολόγος	αξιόλογος
γραφειοκρατικός	υπόλογος	λεπτολόγος
γραφολογικός	επίλογος	ετοιμόλογος
επιγράφω	διάλογος	λογοθεραπεία
καταγράφω	κατάλογος	θεατρολογία
υπογράφω	παράλογος	τεχνολόγος
συγγράφω	λογοτέχνης	
διαγράφω	λογοτεχνία	
ορθογραφία	λογογράφος	
καλλιγραφία	λογοδιάρροια	
	λογοδόσιμο	
	λογοδοτώ	
	λογοκριτής	

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 120

Σχηματίστε φράσεις με τις παρακάτω λέξεις, αφού προηγουμένως αποδώσετε με συντομία τη σημασία τους.

λογοκλόπος, υπόλογος, ετυμολογία, ταυτολογία, λογοκρισία, λεπτολόγος, βραχυλογία

Απάντηση:

- **λογοκλόπος:** αυτός που παρουσιάζει πνευματική κτήση κάποιου σαν δική του. π.χ. Του έκαναν μάνυση, επειδή ανακαλύφθηκε ότι ήταν **λογοκλόπος** στο τελευταίο του βιβλίο.
- **υπόλογος:** αυτός που είναι υποχρεωμένος να αναφέρει τις ενέργειές του. π.χ. Είναι **υπόλογος** στους ανωτέρους του για την πρωτοβουλία που πήρε.
- **ετυμολογία:** η αναζήτηση της ρίζας μιας λέξης. π.χ. Η **ετυμολογία** των λέξεων βοηθάει και στην ορθογραφία τους.
- **ταυτολογία:** η επανάληψη του ίδιου νοήματος με διαφορετικές λέξεις. π.χ. Η πρόθεσή του να επιφέρει αλλαγές στον τομέα της υγείας δεν αποδείχτηκε, γιατί ο λόγος του περιείχε πολλές **ταυτολογίες** με τον προηγούμενο.
- **λογοδοσία:** η απόδοση λογαριασμού, πράξης ή ενέργειας από ένα άτομο σε κάποια άλλα. π.χ. Η **λογοδοσία** που έχει καθιερώσει η εταιρεία αποτρέπει τους λογιστές της από πιθανή κατάχρηση του ταμείου.
- **λεπτολόγος:** αυτός που μιλάει με μεγάλη ακρίβεια και σαφήνεια. π.χ. Είναι πολύ **λεπτολόγος** και προσέχει πάντα τα λόγια του.
- **βραχυλογία:** έκθεση απόψεων με λίγα λόγια. π.χ. Ο λόγος του συγγραφέα ήταν ιδιαίτερα πυκνός, γιατί περιείχε πολλές **βραχυλογίες**.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 120

Να βρείτε τα ισοδύναμα επίθετα για τους παρακάτω χαρακτηρισμούς, π.χ. **λέει** με λίγα λόγια → **λιγόλογος**.

Απάντηση:

- μιλάει με καλό και γλυκό τρόπο = **ευπροσήγορος**
- εκφράζεται με συντομία και ευστοχία = **λακωνικός, εύστοχος**
- κρατάει το μυστικό που του εμπιστεύπικαν = **εχέμυθος**
- μιλάει με θράσος και με προπέτεια, χωρίς σεβασμό προς τους άλλους = **αυθάδης, θρασύς**

- έχει έτοιμες τις απαντήσεις στις στιχομυθίες και στα πειράγματα = **ετοιμόλογος**
- λέει μεγάλα και κενά λόγια, υπόσχεται πολλά και δεν κάνει τίποτα = **φαφλατάς, πολυλογάς**
- μιλάει με ευχέρεια και πειστικότητα = **ευφραδής, πειστικός**

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 120

Προσπαθήστε να ετυμολογήσετε τις παρακάτω λέξεις και να χρησιμοποιήσετε μερικές από αυτές σε φράσεις.

Απάντηση:

Ετυμολογία λέξεων

κοινοτοπία	=	(κοινός + τόπος)
στιχομυθία	=	(στίχος + μύθος)
ακριτομυθία	=	(α(στερπτικό) + κρίνω + μύθος)
διαξιφισμός	=	(δια + ξίφος)
νύξη	<	νύσσω = τσιμπώ, κεντώ
υπαινιγμός	=	(υπό + αινίττομαι)
αμετροέπεια	=	(α(στερπτικό) + μέτρο + έπος)
δημοκοπία	=	(δήμος + κόπτω)
αθυρόστομος	=	(α(στερπτικό) + θύρα + στόμα)
στρεψόδικος	=	(στρέφω + δίκη)
άρρητος	=	(α(στερπτικό) + ρητός)
σχοινοτενής	=	(σχοινί + τείνω)
άναυδος	=	(α(στερπτικό) + αυδή = φωνή)
λεξίθηρώ	=	(λέξη + θήρα = κυνήγι)
ακροθιγώς	=	(άκρη + θίγω)
ευφράδεια	=	(ευ + φράζω = ομιλώ)

Φράσεις

Είναι τόσο **αθυρόστομος** που σε κάνει να αισθάνεσαι άσχημα, όταν τον ακούς.

Ακούστηκαν **άρρητα** πράγματα από το στόμα του.

Ο λόγος του ήταν τόσο **σχοινοτενής** που όλοι είχαν βαρεθεί.

Έμεινε **άναυδος** στο άκουσμα της είδησης.

Συνήτησαν το θέμα **ακροθιγώς** και είπαν να το ξανασυντίσουν εκτενέστερα κάποια άλλη στιγμή.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 121

Να βρείτε επίθετα που χαρακτηρίζουν το λόγο κάποιου ατόμου, π.χ. αναλυτικός λόγος.

Απάντηση:

σύντομος, περιεκτικός, συνοπτικός, μακροσκελής, βαρετός, ενδιαφέρων, ουσιαστικός, λεπτομερής, διεξοδικός, άκαιρος, επιγραμματικός, στομφώδης, σαφής, γλαφυρός, υπαινικτικός, ζεκάθαρος, απλός, ασαφής.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 121

Να αποδώσετε με διαφορετικό τρόπο τη σημασία των υπογραμμισμένων φράσεων.

Απάντηση:

- *εν τη ρύμη του λόγου* = κατά τη διάρκεια της συζήτησης
- *πρεί σιγήν ιχθύος* = δε λέει απολύτως τίποτα για το θέμα
- «*θου, Κύριε, φυλακήν τω στόματί μου*» = μακάρι να συγκρατηθώ και να μη μιλήσω
- *ειρήσθω εν παρόδῳ* = παρεμπιπτόντως
- *έθεσαν το θέμα επί τάπτως* = αντιμετώπισαν αποφασιστικά κάτι για το οποίο κωλυσιεργούσαν
- *φλονναφήματα ... πομφόλυγες* = φλυαρίες, κούφιες υποσχέσεις

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με την εφηβεία

[Σημ.: Στην υποενότητα αυτή θα παρατεθούν τέσσερα σχεδιαγράμματα που αφορούν στα βασικά θέματα που πραγματεύεται το σχολικό βιβλίο με τα παραπιθέμενα κείμενα και τις εργασίες που αναθέτει στους μαθητές: Τα προβλήματα των νέων, τα πρότυπά τους, το χάσμα των γενεών, η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των νέων. Από αυτά θα βοηθηθείτε σε όποιο τύπο ευρύτερου κειμένου σας σητηθεί να αναπτύξετε. Στη συνέχεια, θα ακολουθήσουν οι απαντήσεις στις εργασίες του σχολικού βιβλίου που ενδείκνυνται για γραπτή εξέταση].

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

1. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

- Η υπερβολική πεποίθηση τους ότι δεν τους καταλαβαίνει κανείς, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι σε θέση οι ίδιοι - λόγω έλλειψης επαρκών εμπειριών και βιωμάτων - να συνειδητοποιήσουν τις πραγματικές επιθυμίες και ανάγκες τους.

- Η διαφορετικότητα της κάθε γενιάς από τις προηγούμενες, εξαιτίας της εκάστοτε επικρατούσας εφηβικής «κουλτούρας» (ενός συστήματος δεσμευτικών κανόνων, συμβόλων, τρόπων συμπεριφοράς, κρίσεων και προκαταλήψεων), η οποία συγκρούεται με την ανίστοιχη των προηγούμενων γενεών, που αποτελούν τους σύγχρονούς τους ενήλικες ή πλικιαμένους.
- Η επικέντρωση του ενδιαφέροντος, της ανησυχίας και των φόβων τους σε θέματα και προβλήματα που απασχολούν τη δική τους εποχή και πιθανότατα ξεφεύγουν από την προσοχή των μεγαλύτερων, οι οποίοι έχουν απόλυτη άγνοια ή μικρή εξοικείωση με τις νέες αυτές συνθήκες.
- Κυκλοθυμία συναισθημάτων: από την υπέρμετρη αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία στη βαθύτατη μελαγχολία και άρνηση των θετικών πλευρών της ζωής· από την ονειροπόληση και την ιδεολογία στο συγνό ρεαλισμό και στην άρνηση των αξιών και των ιδανικών.
- Η έμφυτη επαναστατικότητα και διάθεση αμφισβήτησης των αυθεντιών και του εκάστοτε κατεστημένου ορισμένες φορές τούς οδηγούν σε υιοθέτηση περιθωριακών ή παραβατικών συμπεριφορών.
- Ανατρέφονται μέσα σε μια κοινωνία, όπου επικρατεί χαλαρότητα στις ανθρώπινες σχέσεις και στη διασφάλιση της ποιότητας ζωής. Το συμφέρον αντικαθιστά το ειλικρινές συναίσθημα και ο αμοραλισμός κατανικά τη δικαιοσύνη σε πολλές περιπτώσεις. Αυτή η κατάσταση τούς προκαλεί ανασφάλεια και σύγχυση σχετικά με τη στάση ζωής που πρέπει να υιοθετήσουν. Η σύγχυση αυτή τους οδηγεί σε έντονες απογοητεύσεις ή στην επίδειξη ιδιαίτερης σκληρότητας στις διαπρωτικές τους σχέσεις.
- Λαμβάνουν ανεπαρκή μόρφωση εξαιτίας οργανωτικών ελλείψεων της παιδείας (ελλιπής αριθμός σχολικών κτιρίων και διδακτικού προσωπικού, ορθά προσαντολισμένων εκπαιδευτικών συστημάτων), με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν αργότερα προβλήματα στην εύρεση εργασίας ή στην ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο.
- Δεν έχουν πολλές δημιουργικές επιλογές διοχέτευσης της έμφυτης ζωτικότητας και ενέργειάς τους· γι' αυτό και καταφεύγουν σε ευτελείς τρόπους διασκέδασης, οι οποίοι υποβιβάζουν τις διανοητικές τους ικανότητες και καλύπτουν μόνο τα κατώτερα ένστικτά τους.
- Δεν τους παρέχονται κατάλληλα πρότυπα, ινδάλματα· οι μεγαλύτεροι τούς μεταδίδουν τις αλλοτριωμένες απόψεις στις οποίες έχουν και οι ίδιοι παραδοθεί, αψηφώντας σε μικρό ή μεγάλο βαθμό αξίες όπως η ηθική, η δικαιοσύνη, ο αλληλοσεβασμός, η αλληλεγγύη, η ισότητα, η κριτική στάση ζωής.

2. ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ/ΙΔΑΝΙΚΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ορισμός των ιδανικών

Οι ανώτεροι στόχοι που θέτονται από την πίστη σε πνευματικές και ηθικές αξίες.

Η σημασία των προτύπων για τη ζωή των νέων ανθρώπων

- Μπορούν να εμπνεύσουν υγιή αγωνιστικότητα ενάντια στην ηθική κρίση της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και μ' αυτόν τον τρόπο να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις δυσκολίες που θα συναντήσουν.
- Προσφέρουν ένα αίσθημα εσωτερικής πληρότητας και ηθικού διαχωρισμού τους από την ισοπέδωση και την ανία που επικρατεί γύρω τους.
- Ενισχύουν την προθυμία των νέων για κοινωνική προσφορά.
- Οχυρώνουν την αντίσταση των νέων απέναντι στις δελεαστικές προκλήσεις της καταναλωτικής κοινωνίας.
- Τους τροφοδοτούν με ανώτερες πνευματικές αναζητήσεις, που λειτουργούν ως αιμυντικοί μηχανισμοί που εκτοπίζουν την αλλοτρίωση που τους περιβάλλει μέσω των κίθρων ινδαλμάτων που προβάλλει η τηλεόραση, τα ΜΜΕ, τα έντυπα ενημερωτικά μέσα. Τα ινδάλματα αυτά προσωποποιούνται σε διάσημους καλλιτέχνες όλων των μορφών, των οποίων η δημοτικότητα στηρίζεται στην οικονομική ευρωστία και τον εντυπωσιασμό που προκαλούν στον κόσμο.

Τα ιδανικά που θα μπορούσαν να ευεργετήσουν τους νέους

- Η ελευθερία
- Η δημοκρατία
- Η ειρήνη
- Η ισονομία

Τα αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρει η υιοθέτησή τους από τους νέους

- Τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.
- Τον εξανθρωπισμό της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και αναπτύσσονται.
- Την εξάλειψη της εκμετάλλευσης του ανθρώπου.
- Τη συνεργασία και αλληλεγγύη των λαών.

3. ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ

Ορισμός του φαινομένου

Η τεράστια διαφορά στον τρόπο σκέψης και δράσης ανάμεσα στους νέους και τους μεγαλύτερους σε ηλικία προκαλεί την απουσία συνεννόησης και κατανόησης μεταξύ τους.

Το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και συνδέεται στενά με το γενικότερο πρόβλημα της έλλειψης επικοινωνίας, της μοναξιάς, της αποδένωσης και των αντικοινωνικών τάσεων των ανθρώπων.

Τα αίτια πρόκλησης του φαινομένου

- Η γενικότερη διαφορά των δύο γενεών ως προς τη βιολογική, πνευματική και ψυχολογική τους συγκρότηση.
  - Ο νέος εκφράζει τη ζωή, τη ζωντάνια, τη δραστηριότητα, την ενεργυπτικότητα, κάθε μορφή ανανέωσης και νεωτερισμού. Συνεπώς, εκδηλώνει έντονες επαναστατικές τάσεις. Ο ενήλικος εκφράζει την παράδοση, τη συντήρηση, την έντονη ή πιο τερη στασιμότητα. Συνεπώς, σπάνια προβαίνει σε ρηξικέλευθες μεταρρυθμίσεις.
  - Ο νέος διακρίνεται από αγνότητα, αθωότητα, αμεροληψία, τάση για δικαιοσύνη, ελευθερία σκέψης και προβληματισμού και, επειδόν δε δεσμεύεται από επαγγελματικές υποχρεώσεις και οικονομικά συμφέροντα, υποστηρίζει τα συναισθήματα, το ρομαντικό πνεύμα και τον ιδεαλισμό. Αντίθετα, οι μεγαλύτεροι είναι εκφραστές της πείρας, αφού δρουν υπολογιστικά και μεθοδικά, προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις καθημερινές οικονομικές και επαγγελματικές υποχρεώσεις τους. Διακρίνονται από διστακτικότητα, απαισιοδοξία και σκεπτικισμό.
  - Οι νέοι απορρίπτουν τις κατεστημένες ιδέες, με τις οποίες δεν έχουν δεθεί συναισθηματικά-βιωματικά, και τους δημιουργούν τους, ενώ οι μεγάλοι δεν αποδέχονται τις καινοτομίες, οι οποίες απειλούν με ανατροπή την καθιερωμένη ασφάλειά τους, και τους εκφραστές τους.
- Ο γρήγορος ρυθμός εξέλιξης της κοινωνίας που διατρανώνει τη σύγκρουση παλιού-νέου.
- Η τεράστια και ολοκληρωτική διαφοροποίηση στις συνθήκες ζωής, μέσα στις οποίες ανατράφηκαν οι ενήλικες πλέον, και σε εκείνες που βιώνουν οι νέοι στο ξεκίνημα της πορείας τους.
- Η πλήρης διαφοροποίηση του ψυχισμού και της νοοτροπίας του σύγχρονου ανθρώπου και η επίδραση του προτύπου αυτού στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των νέων.

Μορφές του φαινομένου

- Οι ηλικιωμένοι αρνούνται να εξετάσουν έστω την ορθότητα των νεωτεριστικών απόψεων των νέων· τις αποκαλούν αναρχικές και αντικοινωνικές τάσεις και κα-

τά συνέπεια κατηγορούν τους νέους για αδιαφορία, ανευθυνότητα, απειθαρχία και έλλειψη σεβασμού.

- Οι μικρότεροι αποδίδουν τις ευθύνες των σύγχρονων δυσμενών καταστάσεων αποκλειστικά στους μεγάλους και αρνούνται να αναγνωρίσουν την προσφορά εκείνων μπονείζοντάς την· τους κατηγορούν ως ανήθικους, συμφεροντολόγους, «αποστεωμένους», δειλούς.

Αποτελέσματα φαινομένου

- ανυπαρξία διαλόγου
- αδυναμία συνεννόησης
- αδυναμία κοινής αντιμετώπισης των προβλημάτων και συνεπώς απουσία μεταβολών και τροποποιήσεων των «κακώς κειμένων» της σύγχρονής τους κοινωνίας
- απουσία νέων από καίριες και υπεύθυνες θέσεις, με αποτέλεσμα να μην ανανεώνεται το δυναμικό μιας χώρας
- αντικοινωνικές τάσεις των νέων, βία, εγκληματικότητα
- μεγαλύτερος κλονισμός των κοινωνικών θεσμών και αξιών (όπως αυτός της οικογένειας)
- στασιμότητα και οπισθιδρόμηση της κοινωνίας

Μέτρα αντιμετώπισής του

- αποφυγή ακροτήτων και απολυτότητας και από τις δύο πλευρές
- προσπάθεια κατανόησης των βαθύτερων αίτιων του προβλήματος, των βασικών χαρακτηριστικών των δύο αντιμαχόμενων και των σύγχρονων αναγκών
- καταπολέμηση της αμοιβαίας δυσπιστίας μέσω της συνεργασίας και της καλής διάθεσης των συγκρουόμενων γενεών
- παροχή ελευθεριών, δικαιωμάτων και πρωτοβουλιών στους νέους, προκειμένου να μετατραπούν από απλούς αρνητές σε υπεύθυνους δημιουργούς
- εκσυγχρονισμός και εκδημοκρατισμός της εκπαίδευσης, με σκοπό τη γενική άνοδο του πνευματικού και πολιτιστικού επιπέδου των σύγχρονων ανθρώπων
- νομική και πρακτική αναμόρφωση όλων των κοινωνικών θεσμών σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εποχής.

4. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Η σημασία του ελεύθερου χρόνου για τη συγκρότηση της ανθρώπινης προσωπικότητας

Στη σύγχρονη εποχή οι καθημερινές υποχρεώσεις των νέων έχουν πληθύνει (σχολείο, φροντιστήρια ξένων γλωσσών, βοηθητικά μαθήματα για την εξασφάλιση καλύτε-

ρης μαθησιακής παράδοσης κ.τ.λ.) εξαιτίας των αυξημένων απαιτήσεων της κοινωνίας, με αποτέλεσμα οι ίδιοι να μνημεύουν δημιουργικοί και να απολαύσουν τα πλεονεκτήματα της νεαρής τους ηλικίας. Η πίεση αυτή που δέχονται ανακλάται και στις προσωπικές τους σχέσεις με την οικογένεια, τους φίλους και το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον τους. Καλούνται, λοιπόν, στον ελεύθερο χρόνο που τους απομένει να καλύψουν τα κενά που τους δημιουργούν οι παραπάνω δυσμενείς συνθήκες· αποτελεί, δηλαδή, ο ελεύθερος χρόνος την τελευταία δυνατότητα για την ολοκλήρωσή τους ως κοινωνικά όντα. Πιο συγκεκριμένα:

- οξύνει τις διανοητικές τους ικανότητες
- καλλιεργεί την κριτική τους ικανότητα
- ασκεί τη φαντασία και τον αυτοσχεδιασμό τους
- κινεί τη δημιουργικότητά τους
- προσφέρει διέξodo στην αστείρευτη ενέργεια που τους διακρίνει παρέχοντας μεγάλη ποικιλία πρακτικών εφαρμογών των ιδιαίτερων κλίσεων και ενδιαφερόντων τους
- αποτελεί μέσο ψυχαγωγίας και εκτόνωσης της ψυχολογικής πίεσης που υφίστανται

Αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των νέων

Χρειάζεται μεγάλη προσοχή από τους ίδιους τους νέους, την οικογένειά τους, το σχολείο και το κράτος, προκειμένου να αποφευχθεί η εμπορευματοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Πρέπει όλοι οι παραπάνω παράγοντες να προωθήσουν τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία, τις ανάγκες και τις δυνατότητες του κάθε νέου. Γι' αυτό πρέπει να προτιμώνται δραστηριότητες που:

- παρέχουν τη δυνατότητα για πνευματική έκφραση, συνεργασία και συλλογικότητα, ευγενή άμιλλα (ενασχόληση με μελέτη σύγχρονης και συμβατής με την ηλικία τους λογοτεχνίας ή επιμελημένων έντυπων περιοδικών, συμμετοχή τους σε διοργανώσεις που προωθούν πνευματικά παιχνίδια ή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις που προάγουν τις τέχνες όλων των ειδών):
  - μουσικές συναυλίες
  - θεατρικές παραστάσεις
  - διαγωνισμούς συγγραφής
  - εκθέσεις καλλιτεχνημάτων νέων δημιουργών ή ακόμη και έργων των ίδιων)
- παρακινούν τους νέους να συμμετέχουν στη συλλογική διεκδίκηση και στην προσωπική δραστηριοποίησή τους για την επίλυση των προβλημάτων τους και την προβολή δημοκρατικού κλίματος:

- συμμετοχή τους σε συλλόγους πολιτιστικούς ή κοινωνικού περιεχομένου (περιβαλλοντολογικής προστασίας, επιμόρφωσης των αναλφάβητων, ψυχολογικής υποστήριξης των εφήβων κ.τ.λ.)
- δημιουργία - με δική τους πρωτοβουλία και εργασία - ομαδικών κατά τόπους προσπαθειών, με σκοπό τη συγκέντρωση των εκπαιδευτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων και την υποβολή προσωπικών τους προτάσεων για την επίλυση των θεμάτων αυτών
- αποσκοπούν στη σωματική τους εκγύμναση, προκειμένου να αποφορτίζονται από την καθημερινή ένταση και να προάγουν την «υγιή» διάκριση του ανθρώπου στα ποικίλα αθλήματα:
  - εγγραφή τους σε γυμναστήρια ή αθλητικούς συλλόγους, όπου θα ασκούνται στο άθλημα της προτίμησής τους
  - ενασχόλησή τους με τον πρωταθλητισμό

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 128

Να συντηίσετε τις απόψεις του ποιητή Χαλίλ Γκιμπράν για τη σχέση των γονέων με τα παιδιά τους στο παρακάτω απόσπασμα.

Απάντηση:

Το συγκεκριμένο ποίημα του Χαλίλ Γκιμπράν τονίζει την αυτονομία της προσωπικότητας του κάθε παιδιού, το οποίο από τη στιγμή που γεννιέται έχει το δικό του χαρακτήρα, το δικό του μυαλό, τις ιδέες του, τις επιθυμίες του και τα προσωπικά του όνειρα.

Δεν είναι σωστό οι γονείς να αντιμετωπίζουν το παιδί τους ως μέσο με το οποίο θα πραγματοποιήθουν σχέδια και επιθυμίες που δεν υλοποίησαν οι ίδιοι. Κάθε νέος έχει το δικαίωμα να ακολουθήσει το δρόμο που θα επιλέξει ο ίδιος και όχι αυτόν που θα του επιβληθεί.

Γι' αυτό, οι γονείς δεν πρέπει να θεωρούν τα παιδιά ιδιοκτησία τους, γιατί είναι αυτόνομα και ξεχωριστά άτομα. Μπορούν να προσφέρουν την αγάπη τους, αλλά δεν επιτρέπεται να «καλουπώνουν» τη σκέψη τους· η πρωτοβουλία των νέων θα οδηγήσει και εκείνους και την κοινωνία στην εξέλιξη.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 128**Ατομική εργασία**

Επιλέξτε μια από τις παρακάτω ασκήσεις:

- Γράψε ένα γράμμα που αρχίζει με τη φράση: «Αν θέλεις να με γνωρίσεις πραγματικά, διάβασε αυτό το γράμμα». Το γράμμα σου μπορείς να το απευθύνεις στους γονείς σου, στον/στην καθηγητή/ καθηγήτριά σου ή σε ένα φίλο.
- «Καλό μου ημερολόγιο, κάθε μέρα παρατηρώ τον εαυτό μου να αλλάζει....». (Συνέχισε).

Απάντηση:

«Καλό μου ημερολόγιο, κάθε μέρα παρατηρώ τον εαυτό μου να αλλάζει. Πριν μερικά χρόνια, θεωρούσα πως όλη μου η ζωή ήταν η οικογένειά μου και το παιχνίδι. Αισθανόμουν έξω από τα νερά μου, όταν απομακρυνόμουν από τους γονείς μου.... Έχανα την ασφάλειά μου. Ακόμη κι όταν έπαιζα, ήθελα να τους νιώθω δίπλα μου.

Τώρα πια, στα δεκαέξι μου, νιώθω ότι αλλάζω κάθε μέρα. Έχω ανάγκη να μένω κλεισμένη στο δωμάτιό μου για αρκετές ώρες και να σκέφτομαι, να ονειροπολώ. Όλα μου φαίνονται απογοητευτικά. Με τους γονείς μου συγκρούομαι σχεδόν καθημερινά. Με πιέζουν να μελετώ, να προσέχω τις συναναστροφές μου, με αποκαλούν ανεύθυνη και νευρική. Η αλήθεια είναι ότι, επειδή νιώθω πως δε με καταλαβαίνουν, αναγκάζομαι να τους φωνάζω· δεν έχω άλλο τρόπο να τους αντιμετωπίσω. Γιατί δηλαδή έχουν πάντα δίκιο εκείνοι; Γιατί πρέπει να με καταπίέζουν και να με μειώνουν έτσι; Έχω ανάγκη να αντιδράσω. Δεν μπορώ να δεχτώ τις ιδέες τους. Ζουν σε άλλη εποχή.....».

Μόνο με τις παρέες μου αισθάνομαι σημαντική. Μπορούμε και συνητάμε τα πάντα. Διασκεδάζουμε, βγαίνουμε, μιλάμε στο τηλέφωνο, συνομιλούμε μέσω Internet. Μερικές φορές σκέφτομαι πως θα θέλα να μένουμε όλοι μαζί, να ζούμε τη δική μας ζωή· χωρίς «όχι», «μη» και «πρέπει»· ελεύθεροι.

Ο κόσμος δε μ' αρέσει όπως είναι. Μήπως ήρθα από άλλο πλανήτη; Πολλές οι αλλαγές κι εγώ νιώθω πολύ μόνη μου και τρομάζω....γιατί και οι φίλοι μου κάπως έτσι νιώθουν, όταν δεν είμαστε μαζί. Θα τα καταφέρω;».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 130

Να γράψεις μια υποθετική συνέντευξη, που θα επιθυμούσες να πάρεις από κάποιο πρόσωπο που θαυμάζεις. Σκέψου: ποιες ερωτήσεις θα του έκανες; ποιες απαντήσεις θα σου έδινε;

Απάντηση:

[Σημ.: Θα σας δοθούν μόνο οι ερωτήσεις που θα μπορούσατε να διατυπώσετε. Μπο-

ρείτε να δώσετε τις απαντήσεις της προτίμοτής σας ανάλογα με το πρόσωπο που θα επιλέξετε].

- Πότε κατάλαβες ότι ήθελες να ασχοληθείς επαγγελματικά με ....
- Η εφιθεία σου έχει αφήσει ωραίες αναμνήσεις; Ποια θα ήθελες να μοιραστείς μαζί μας;
- Πόσο δύσκολην στάθηκε η προσπάθειά σου να αποκτήσεις την καταξίωση στο χώρου του/της ....
- Τι δε θα ήθελες να επαναλάβεις από τις ενέργειές σου, προκειμένου να γίνεις δημοφιλής;
- Ποιο ήταν το χειρότερο εμπόδιο που συνάντησες;
- Πόσο σημαντικό είναι για σένα να βρίσκεσαι πάντα στην κορυφή του ενδιαφέροντος του κοινού;
- Αν εκλείψει αυτή η δόξα, πώς θα το αντιμετωπίσεις;
- Ποια είναι τα μελλοντικά σου σχέδια (επαγγελματικά και προσωπικά);
- Θα ήθελες να συμβουλέψεις κάτι τους θαυμαστές/τις θαυμάστριές σους;
- Ευχαριστώ πολύ που μου αφιέρωσες αρκετό από τον πολύτιμο χρόνο σου.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με την αγάπη και με τον έρωτα

[Σημ.: Στην υποέννοια αυτή θα δοθεί ένα αναλυτικό σχεδιάγραμμα σχετικό με το κεντρικό θέμα της: τις σχέσεις αγάπης στη σύγχρονη εποχή. Το σχεδιάγραμμα αυτό θα σας βοηθήσει να αναπτύξετε όποιο ευρύτερο κείμενο (έκθεση) σάς ζητηθεί, το οποίο θα βασίζεται στο θέμα που πραγματεύονται τα κείμενα που παρατίθενται].

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΓΑΠΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Προσδιορισμός σχέσεων αγάπης

Η αγάπη είναι ένα βαθύ συναίσθημα με πολλές μορφές έκφρασης και ποικίλες σχέσεις στις οποίες απευθύνονται αυτές οι μορφές. Ξεκινώντας από την οικογένεια αντιλαμβανόμαστε την αγάπη, την τρυφερότητα, το σεβασμό και - ως κάποιο βαθμό - τη συναισθηματική και ψυχολογική εξάρτηση που επιδεικνύουν τα μέλη της μεταξύ τους. Παραπλήσια μορφή έχει η αγάπη και στις σχέσεις του ανθρώπου με το συγγενικό του περίγυρο, αλλά χαρακτηρίζεται από μικρότερη ένταση - συγκριτικά με το οικογενειακό περιβάλλον του - στην εκδήλωσή του.

Η φιλία είναι μια από τις σημαντικότερες μορφές της, αφού δημιουργείται μετά

από την αυτόβουλη επιλογή του ατόμου σχετικά με το/τα πρόσωπο/α που θα γίνει/ουν αποδέκτης/εξ του συναισθήματος αυτού και της σχέσης που θα προκύψει· η επιλογή αυτή προσδίδει την τεράστια σημασία της φιλίας στη ζωή του ανθρώπου, καθώς προσφέρει την εμπιστοσύνη και την εξωτερίκευση του ενδότερου ψυχικού κόσμου του σε άτομο/α που δε συνδέονται μαζί του μέσω οικογενειακής ή άλλης συγγενικής (εξ αίματος) σχέσης.

Ο έρωτας είναι μια ακόμη μορφή της αγάπης, η οποία βέβαια σχετίζεται κυρίως με τα γενετήσια ένστικτα του ανθρώπου συνδυασμένα με την ανάγκη έκφρασης της έλξης προς την εξωτερική εμφάνιση του/της μελλοντικού/ής ερωτικού/ής συντρόφου του καθώς και με το θαυμασμό προς την προσωπικότητά του/της. Ο συνδυασμός αυτών των συναισθημάτων καθιστά το άτομο ιδιαίτερα ευάλωτο ψυχολογικά έναντι του/της συντρόφου του και γι' αυτόν το λόγο αντιμετωπίζεται με μια τάση υπερβολής από άτομα που είτε βρίσκονται σε εφηβική ηλικία είτε διακρίνονται από εξαιρετικά ευαίσθητη ιδιοσυγκρασία.

Θα πρέπει να επισημανθούν οι μορφές της αγάπης που αφορούν στη θρησκεία, στον ιδεολογικό χώρο γενικότερα και στις καθημερινές κοινωνικές συναναστροφές του ατόμου. Ως προς τα θρησκευτικά θέματα, η αγάπη νοείται ως η υπέρμετρη πίστη σε ένα θρησκευτικό δόγμα. Με την έννοια της απόλυτης αφοσίωσης μπορεί να von-θεί και η αγάπη προς μια ιδεολογία, το δημιουργό ή τους φορείς της. Τέλος, αγάπη προς τους συνανθρώπους μας είναι η επίδειξη αλληλεγγύης, σεβασμού προς την προσωπικότητα και τα δικαιώματά τους ή απλώς η συμπάθεια που τρέφουμε απέναντι σε κάποιους από αυτούς.

Τα αίτια που οδηγούν σε κρίση τις σχέσεις αγάπης της σημερινής εποχής

- Η προσπάθεια του ανθρώπου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης υλιστικής κοινωνίας τον οδηγεί στην απεμπόλιση των προσωπικών του αναγκών και του ελεύθερου χρόνου του. Οι ανθρώπινες σχέσεις και η αγάπη αποκτούν δευτερεύουσα σημασία.
- Ο εργαζόμενος που διαρκώς καταπίζεται χάνει την αγάπη για το έργο του, τη ζωή και τους άλλους.
- Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας τον θέτει μπροστά στο πρόβλημα επείγουσας εξεύρεσης βιοποριστικών μέσων, με αποτέλεσμα να αναπτύσσει αισθήματα ανταγωνισμού και αδικαιολόγητης επιθετικότητας ακόμη και απέναντι σε οικείους του λόγω της εντονότατης ψυχολογικής φόρτισης.
- Η προβολή βλαβερών προτύπων σχέσεων από τα ΜΜΕ επηρεάζει την κρίση του και τον οδηγεί σε ανειλικρινή συμπεριφορά.

- Η απορρόφησή του από τα μέσα πρόσκαιρης και ανούσιας διασκέδασης.
- Η έλλειψη πολύπλευρης παιδείας τον καθιστά στυγνό, αυστηρά εξειδικευμένο και σκληρό επαγγελματία, κενό από ουσιώδη συναισθήματα.

Οι συνέπειες

- Η ζωή του ανθρώπου φτωχαίνει σε περιεχόμενο.
- Αυξάνεται το ποσοστό της μελαγχολίας και της μοναξιάς.
- Επικρατούν ο ατομισμός και οι συμβατικές και επιδερμικές σχέσεις.
- Η κοινωνική νοσηρότητα που προκαλούν όλα τα παραπάνω ευνοεί την αποκλίνουσα συμπεριφορά, τη βία, την εγκληματικότητα, τον κοινωνικό ρατσισμό, τον αλκοολισμό, τον εθισμό σε ναρκωτικές ουσίες.
- Ιδιαίτερα οι νέοι δεν ολοκληρώνουν την προσωπικότητά τους και γίνονται πρωταγωνιστές των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.
- Η κοινωνία καταδικάζεται και σε πολιτιστική στασιμότητα.

Τρόποι αντιμετώπισης

- Ατομικός και συλλογικός αγώνας για διεκδίκηση ενός πιο ανθρωπιστικού πολιτισμού.
- Αντίσταση σε εύκολα, καταναλωτικά πρότυπα ζωής.
- Στήριξη των πατροπαράδοτων αξιών και ιδανικών.
- Εναρμόνιση της παιδείας και της τέχνης με μια πιο «ανθρώπινη» μορφή πολιτισμού, που θα προωθεί τη συλλογικότητα.

Περιγραφή

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Μεθόδευση της περιγραφής

- α) Η επιλογή και η παράθεση / οργάνωση των λεπτομερειών**

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 142

Να παρατηρήσετε στο νομικό κείμενο που ακολουθεί τις λεπτομέρειες και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οργανώνονται. Ποιο σκοπό νομίζετε ότι εξυπηρετούν οι λεπτομέρειες που επιλέχτηκαν για τη συγκεκριμένη περίπτωση; Σε ποιες άλλες περιπτώσεις νομίζετε ότι θα μπορούσαν να έχουν παραδειγμένες από αυτές;

Απάντηση:

Σκοπός των λεπτομερειών που επιλέχτηκαν για την περιγραφή του συγκεκριμένου εμπορικού σήματος είναι η διάκρισή του από άλλα ομοειδή σήματα. Οι λεπτομέρειες αυτές είναι αναγκαίες, ώστε να μην υπάρχει πιθανότητα σύγχυσης ή εκμετάλλευσης του σήματος από ανταγωνίστριες επιχειρήσεις.

Ορισμένες λεπτομέρειες της περιγραφής, όπως π.χ. οι ακριβείς διαστάσεις του πλαισίου, θα μπορούσαν να παραλειφθούν, αν η περιγραφή γινόταν στα πλάσια μιας συνίτησης για την αισθητική αξία του σήματος, για το αν είναι εύκολα αναγνωρίσιμο, ευδιάκριτο, χαρακτηριστικό κ.λ.π.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 146

Με βάση τα στοιχεία που εντοπίσατε προηγουμένως για την περιγραφή της ελληνικής φορεσιάς να πείτε:

- Ποια λογική σειρά ακολουθεί η περιγραφή των στοιχείων της ενδυμασίας και των κοσμημάτων;
- Μπορείτε να προτείνετε μια διαφορετική οργάνωση των λεπτομερειών σε όλη την περιγραφή της φορεσιάς;

Απάντηση:

– Η περιγραφή των στοιχείων της ενδυμασίας και των κοσμημάτων ακολουθεί τη λογική σειρά από τα εσωτερικά προς τα εξωτερικά ενδύματα και τα πρόσθετα στοιχεία (π.χ. zωνάρι) και κοσμήματα, και από κάτω (ενδύματα που καλύπτουν το γυναικείο κορμό) προς τα πάνω (κοσμήματα κεφαλής).

- Η περιγραφή θα μπορούσε να αρχίζει από τις λεπτομέρειες της ενδυμασίας στην κεφαλή και να προχωρεί προς τα κάτω, ενώ μαζί με τα βασικά στοιχεία θα μπορούσαν να δίνονται και οι λεπτομέρειές τους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 147

Υποθέστε ότι επισκεφτήκατε ένα λαογραφικό μουσείο και θαυμάσατε την παραπάνω φορεσιά. Πώς θα την περιγράφατε αργότερα σε φίλους-ες σας; (Ποιες λεπτομέρειες θα συγκρατούσατε και ποιες θα παραλείπατε);

Απάντηση:

«Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα τμήματα του λαογραφικού μουσείου είναι η αίθουσα όπου εκτίθενται διάφορες ελληνικές φορεσιές. Ιδιαίτερη εντύπωση μού έκανε η μεσογείτικη νυφική φορεσιά, την οποία -εκτός από το γάμο- οι γυναίκες φορούσαν και σε όλες τις γιορτές μέχρι τη γέννηση του δεύτερου παιδιού τους.

Τα ενδύματα και τα διακοσμητικά εξαρτήματα κάλυπταν εντελώς το γυναικείο σώμα, από την κορυφή έως τα πόδια. Στο κεφάλι έμπαινε ένα φέσι, μια μαντίλα, φλουριά και άλλα στολίδια για τα μαλλιά, όλα χρυσού χρώματος. Στο λαιμό και στο στήθος κρέμονταν πολλά χρυσά κοσμήματα από χάντρες, κορδόνια και πολλές σειρές από φλουριά και αλυσίδες. Κάτω από τα στολίδια, η νύφη φορούσε το «πουκάμισο», ένα μακρύ πολύχρωμο ή χρυσό κεντητό φόρεμα. Πάνω από αυτό έμπαινε μια μπλούζα με μακριά ολοστόλιστα μανίκια και μια κόκκινη ζώνη με φύλλα υφάσματος που κρέμονταν στο μπροστινό μέρος. Στη μέση της νύφης, πάνω από το «πουκάμισο», δενόταν μια άσπρη ποδιά με κοφτό κέντημα, που έκανε έντονη αντίθεση με τον πολύχρωμο ποδόγυρο του «πουκαμίσου».

Η μεσογείτικη φορεσιά, χάρη στα χρώματα και τα χρυσά κοσμήματα, δημιουργούσε λαμπρή και μεγαλοπρεπή εντύπωση».

[**Σημ.:** Όταν κάνουμε μια περιγραφή προφορικά σε οικεία πρόσωπα, φροντίζουμε να δώσουμε μια γενική και χαρακτηριστική εικόνα του περιγραφόμενου «αντικειμένου», χωρίς να αναφέρουμε πολλά νέα στοιχεία και άγνωστες ονομασίες, που θα κουράσουν τον ακροατή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση κρατήσαμε βασικά στοιχεία (όπως είναι το πουκάμισο, το φέσι, η ποδιά και τα φλουριά) και παραλείψαμε την εξαντλητική αναφορά και περιγραφή των διαφόρων κοσμημάτων].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 147

Προσπαθήστε να περιγράψετε μια λαϊκή φορεσιά του τόπου σας, που είτε αποτελεί οικογενειακό κειμήλιο είτε απεικονίζεται σε κάποια παλιά φωτο-

γραφία ή βρίσκεται σε λαογραφικό μουσείο της περιοχής σας. Υποθέστε ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί σε έναν οδηγό λαογραφικού μουσείου.

Απάντηση:

Η νυφική στολή της Σαλαμίνας ή Κούλουρης (εικ. 1,2) είναι μια λαμπρή ενδυμασία με πολλά διακοσμητικά στοιχεία. Στο κεφάλι τοποθετείται ο νυφικός πέπλος που ονομάζεται *σκέπη* και είναι μια αραχνούφαντη μεταξωτή ταινία μήκους 2-3 μέτρων και πλάτους 65 εκ. που στην άκρη της φέρει κεντήματα και κρόσσια από χρυσό νήμα. Από κάτω φοριέται το κόκκινο φεσάκι με το ραμμένο τάσι. Το τάσι είναι ένα κοίλο αργυρό ή επίχρυσο δισκίο διαμέτρου 6-7 εκ. με κόκκινο ημιπολύτιμο λίθο και ασημένια νομίσματα. Το φεσάκι στηρίζεται στο κεφάλι με το *καπουτσάλι*, μια κόκκινη βελούδινη ταινία διακοσμημένη με λουλούδια, η οποία κλείνει στο σαγόνι με *πόρπη*, και με την κορώνα, ένα στριμμένο μαύρο σταμπωτό μαντίλι, το *μπάλεσι*. Τα μαλλιά της νύφης στολίζουν πλεξίδες ή *πεσκούλια*.

Η κοπέλα φοράει το λευκό *πουκάμισο* που καταλήγει σε ποδόγυρο από λευκή δαντέλα. Στο στήθος μπαίνει το *επιστήθιο*, ένα τετράγωνο λευκό μεταξωτό ύφασμα με κέντημα 50 x 50 εκ., τα δύο πάνω άκρα του οποίου δένονται με ρέλια πίσω στο σβέρκο και τα άλλα δύο στην ράχη. Το φουστάνι αποτελείται από τόρσο (κορμί) μάλλινης τσόχας σε χρώμα βαθυγάλαζο με στόλισμα από χρυσά *σειρήτια* και γαϊτάνια και κλείνει στο στέρνο, με δύο επίχρυσες *πόρπες* ή γάντζους. Κάτω από το τόρσο του φουστανιού φοριέται το *τζάκο* ή *ζιπούνι*, το οποίο καλύπτει το κορμί μέχρι τη μέση, αφήνοντας ακάλυπτο το στήθος. Τα μανίκια του ζιπουνιού φέρουν πλούσιες κεντητές διακοσμήσεις από χρυσό νήμα με μοτίβα ροδάκων, ελίκων, κληματίδων κλπ.

Στη μέση δένεται η χρυσοκέντητη *ποδιά* από βαθυκόκκινο σιφόν ή βαμβακερό βελούδο.

Το στήθος στολίζεται με το *γιορντάνι*, που είναι ένα πλέγμα από κοραλλένιες φιλιντισένιες, μαύρες και ασημένιες, χάντρες με δύο σειρές 25 φλουριών. Η κοιλιά στολίζεται με τα άλυσα, τρία κομμάτια αλυσίδας που ονομάζονται «*κλωνιά*». Στα δύο κλωνιά μπαίνουν διάφορα φλουριά και βυζαντινά νομίσματα και στο τρίτο κρεμιέται ο σταυρός.

Στα πόδια η νύφη φοράει βαμβακερές κάλτσες και χρυσοκέντητα κόκκινα βελούδινα *καλίκια* (είδος παντόφλας με χαμπλά τακούνια).

(πηγή: λαογραφικό μουσείο Σαλαμίνας)

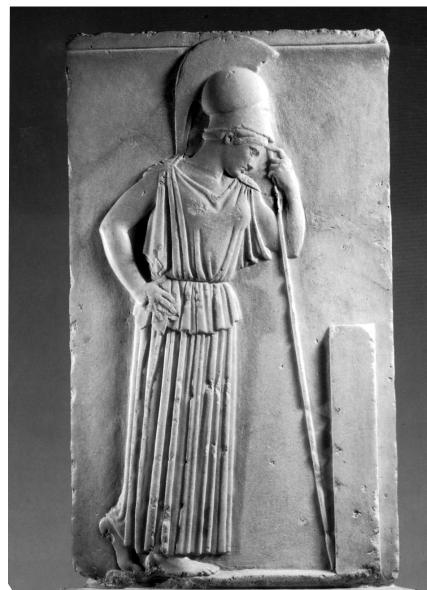
Εικ. 1

Εικ. 2

Εικ. 3

Εικ. 4

Από το διαδίκτυο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 147***Εναλλακτική άσκηση***

Μπορείτε, αντί για μια λαϊκή φορεσιά, να περιγράψετε και να σχεδιάστε ένα σύγχρονο ρούχο. Υποθέστε αυτή τη φορά ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί σε περιοδικό μόδας. Φροντίστε, σε κάθε περίπτωση, η επιλογή των λεπτομερειών και η οργάνωσή τους να εναρμονίζονται με το σκοπό της περιγραφής σας.

Απάντηση:

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά ρούχα που σχεδίασε στη διάρκεια της καριέρας του ο Γάλλος μόδιστρος Yves Saint Laurent είναι το περίφημο **φόρεμα Μοντριάν** (εικ. 3), που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το χειμώνα του 1965. Τα επόμενα χρόνια ακολούθησαν άλλες έξι εκδοχές του ίδιου ενδύματος, με μικρές παραλλαγές.

Το αρχικό κομμάτι είναι ένα αμάνικο φόρεμα τύπου «κοκτέιλ», από μάλλινο ςέρσεϊ. Η γραμμή του ενδύματος είναι εξαιρετικά λιτή: η λαιμόκοψη είναι στρογγυλή και αγκαλιάζει απαλά το λαιμό, τα χέρια μένουν ακάλυπτα και το φόρεμα πέφτει ίσιο ως το γόνατο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το σχέδιο που υπάρχει σε όλο το μπροστινό μέρος και είναι εμπνευσμένο από πίνακες του περίφημου Ολλανδού ζωγράφου Πίτ Μοντριάν (π.χ. «Σύνθεση σε Κόκκινο, Κίτρινο και Γαλάζιο», 1921, «Σύνθεση σ' ένα Τετράγωνο», 1929) από τον οποίο πήρε το ρούχο το όνομά του.

Το σχέδιο χωρίζει με φαρδιές μαύρες γραμμές το φόρεμα σε εφτά ορθογώνια άνισα μέρη με διαφορετικά χρώματα: λευκό, κόκκινο, γαλάζιο και κίτρινο.

Οι έντονες γραμμές του σχεδίου και τα «καθαρά» χρώματα δημιουργούν σαφή γεωμετρική εντύπωση και φανερώνουν με χαρακτηριστικό τρόπο την καταγωγή του ενδύματος-έργου τέχνης από το καλλιτεχνικό ρεύμα του κυβισμού.

6) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή**ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 148**

Να επισημάνετε στο παρακάτω απόσπασμα συμβολαιογραφικής πράξης τους προσδιορισμούς /στοιχεία που παρατίθενται, για να περιγράψουν με ακρίβεια εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του διαμερίσματος που είναι απαραίτητα για το πωλητήριο συμβόλαιο.

Η εργολαβική εταιρεία «Ακμή» πωλεί σήμερα, παραχωρεί, μεταβιβάζει και παραδίδει κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων τις σχετικές με την οριζόντια και κάθετη ιδιοκτησία, στον

αγοραστή Θεόδωρο Αλεξόπουλο, ένα διαιρεμένο και αυτοτελές διαμέρισμα του πρώτου ορόφου, που καταλαμβάνει τη νοτιοανατολική γωνία της οικοδομής, έχει εμβαδόν μεικτό, με τα κοινόχροστα 80 τ.μ., αποτελείται από τρία δωμάτια, χολ (προθάλαμο), κουζίνα, αποχωρητήριο, και εμφανίζεται με τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΑ στο σχεδιάγραμμα του πρώτου ορόφου, που είναι προσαρτημένο στο παρόν συμβόλαιο.

- Προσέξτε ακόμη τη χρήση της ειδικής (νομικής) ορολογίας που διασαφηνίζει την περιγραφή των όρων του συμβολαίου π.χ. (**πλήρης κυριότητα** = το δικαίωμα να χρησιμοποιείς αποκλειστικά, να καρπώνεσαι και να διαθέτεις ένα αντικείμενο· **νομή** = το δικαίωμα να μεταχειρίζεσαι και να καρπώνεσαι ένα αντικείμενο που δε σου ανήκει (ξένο)· **κατοχή** = το δικαίωμα να κατέχεις ένα αντικείμενο, χωρίς να έχεις αναγκαστικά και την κυριότητά του).
- Τι συνέπειες θα είχε για τον αγοραστή η παράλειψη έστω και μιας από τις παραπάνω λέξεις;

Απάντηση:

- Οι προσδιορισμοί /στοιχεία που παρατίθενται στο συμβόλαιο, για να περιγράψουν με ακρίβεια το διαμέρισμα, είναι οι εξής:
  - **ένα διαιρεμένο και αυτοτελές διαμέρισμα** (είδος κτίσματος)
  - **του πρώτου ορόφου** (θέση στην οικοδομή)
  - **που καταλαμβάνει τη νοτιοανατολική γωνία της οικοδομής**
  - **έχει εμβαδόν μεικτό, με τα κοινόχροστα 80 τ.μ.** (μέγεθος)
  - **αποτελείται από τρία δωμάτια, χολ (προθάλαμο), κουζίνα, αποχωρητήριο** (χώροι του διαμερίσματος, αριθμός και χρήση τους)
  - **εμφανίζεται με τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΑ στο σχεδιάγραμμα του πρώτου ορόφου.**
- Απαραίτητα στο πωλητήριο συμβόλαιο είναι και τα σημεία που προσδιορίζουν και διασαφηνίζουν την περιγραφή των όρων του συμβολαίου:
  - **πωλεί, παραχωρεί, μεταβιβάζει και παραδίδει**
  - **κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή**

Αν παραλείπονταν κάποιοι από τους παραπάνω νομικούς όρους, το συμβόλαιο θα παρουσίαζε ελλείψεις και ίσως να θεωρείτο ακόμη και άκυρο. Σίγουρα πάντως θα δημιουργούνται προβλήματα νομιμότητας, π.χ. ο αγοραστής ίσως να μην αναγνωριζόταν ως ο αποκλειστικός ιδιοκτήτης του σπιτιού, να μην μπορούσε να το εκμεταλλευτεί κλπ.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και ο χρονικός προσδιορισμός της αγοραπωλησίας (*σήμερα*), ώστε να γίνεται σαφής η ημερομηνία αγοράς του διαμερίσματος και να μη δημιουργούνται προβλήματα για το χρόνο παράδοσης κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 148

Η ακρίβεια και η σαφήνεια μιας περιγραφής, προφορικής ή γραπτής, σ' ένα κείμενο που εξυπηρετεί έναν πρακτικό σκοπό μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την ατομική ή τη συλλογική /κοινωνική ζωή. Μπορείτε να αναφέρετε μερικές τέτοιες περιπτώσεις;

Απάντηση:

Η ακρίβεια και η σαφήνεια μιας περιγραφής σε ένα κείμενο που εξυπηρετεί πρακτικούς σκοπούς είναι αναγκαίες, για να αποφεύγονται δυσάρεστες συνέπειες στην ατομική ή στη συλλογική ζωή. Για παράδειγμα, οι νόμοι πρέπει να είναι σαφείς και να περιγράφουν με ακρίβεια κάθε περίπτωση, ώστε να μη δημιουργούνται προβλήματα από την ασάφεια ή από τις διαφορετικές ερμηνείες των επιμέρους διατάξεων. Μια άλλη περίπτωση που απαιτείται ακρίβεια και σαφήνεια στην περιγραφή είναι οι ασυνομικές κλήσεις, για να εντοπίζονται οι παραβάτες. Γενικά, σε κάθε δημόσιο έγγραφο, η περιγραφή πρέπει να είναι πλήρης, ώστε να αφορά μόνο τον ενδιαφερόμενο και να μην υπάρχει σύγχυση με άλλα πρόσωπα.

Στην ατομική ζωή είναι εξίσου αναγκαία η ακρίβης περιγραφή σε περιπτώσεις που παραγγέλνουμε από μια εταιρεία ένα προϊόν, όταν συντάσσουμε συμφωνητικά για προσφορά εργασίας, ενοικίαση ή πώληση ακινήτων, όταν zητάμε πληροφορίες για κάποιον ή κάτι κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 148

Διαβάστε προσεκτικά τις παρακάτω αγγελίες και συζητήστε ποιες από αυτές θεωρείτε ελλιπείς και πώς θα μπορούσαν να συμπληρωθούν. Πώς π.χ. νομίζετε ότι θα μπορούσε να συμπληρωθεί η αγγελία «Πωλείται ΦΙΑΤ κουπέ...»;

Απάντηση:

ΕΡΓΑΣΙΑ

1η αγγελία (*Ζητείται υπάλληλος...*): Πλήρης/μερική απασχόληση; Ωράριο; Ποια εταιρεία; Πού βρίσκεται; Μισθός; Άλλες παροχές; (π.χ. ασφάλιση).

2η αγγελία (*Ζητείται γραμματέας...*): Πλήρης/μερική απασχόληση; Ωράριο; Πού βρίσκεται το γραφείο; Μισθός; Άλλες παροχές;

3η αγγελία (*Ζητούνται ειδικευμένοι εργάτες...*): Πού βρίσκεται η βιοτεχνία; Μισθός; Άλλες παροχές;

ΑΚΙΝΗΤΑ

4η αγγελία (*Πωλείται ημιυπόγειο...*): Σε ποια περιοχή βρίσκεται; Από πόσους χώρους/ δωμάτια αποτελείται; Ποια είναι η τιμή του;

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ - MOTO

6η αγγελία (*Πωλείται Φίατ 128 κουπέ σε άριστη...*): Έτος κατασκευής; Χιλιόμετρα; Χρώμα;

7η αγγελία: **ΠΩΛΕΙΤΑΙ Φίατ 128 κουπέ εντός τελωνείου για εμπόρους, μοντέλο 1980, χλμ. 70.000, χρώματος βυσσινί, πρώτο χέρι, τιμή 3.000 ευρώ, Τηλ.... 10-18 μ.μ.**

8η αγγελία: Κυβικά; Χρώμα; Τιμή;

ΧΑΘΗΚΕ - ΒΡΕΘΗΚΕ

10η αγγελία: (*Εκδάππη Σύμκα...*): Σε ποια περιοχή κλάπηκε; Ποια είναι η αμοιβή;

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 148

Να γράψετε μια μικρή αγγελία για τις εφημερίδες (πωλήσεις ακινήτων), στην οποία να φαίνεται ότι πωλείται το διαμέρισμα που αναφέρεται στο προηγούμενο πωλητήριο συμβόλαιο. Ποια στοιχεία/λεπτομέρειες του πωλητηρίου συμβολαίου θα παραλείπονταν και ποια άλλα θα χρειάζονταν να προστεθούν συμπληρωματικά;

Απάντηση:

- Πωλείται τριάρι πρώτου ορόφου, νοτιοανατολικό, 80 τ.μ., χολ, κουζίνα, μπάνιο, περιοχή..., οδός ..., τιμή..., Πληροφορίες στο τηλ...., ώρες 7-10 μ.μ.
- Από τη μικρή αγγελία θα παραλείπονταν όλα τα νομικά στοιχεία του συμβολαίου (π.χ. «διαιρεμένο και αυτοτελές διαμέρισμα του πρώτου ορόφου»), τα οποία είναι περιττά σε ένα τόσο σύντομο κείμενο που σκοπό έχει να δώσει μία πρώτη γενική εικόνα για το αντικείμενο που πωλείται. Θα ήταν όμως αναγκαίο να προστεθούν ορισμένες βασικές πληροφορίες, όπως η περιοχή στην οποία βρίσκεται το ακίνητο, η τιμή του και κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή πλεονεκτήματα (π.χ. γωνιαίο, διαμπερές, νεόδμητο κλπ.).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 150

Προσπάθησε να βρεις από τις εφημερίδες μερικές χαρακτηριστικές μικρές αγγελίες για αγορές/ πωλήσεις ακινήτων, αυτοκινήτων ή άλλων αντικειμένων.

Απάντηση:

- ΠΩΛΕΙΤΑΙ, Σαρωνίδα διαμέρισμα 86 τ.μ., 2ου, με 2 υ/δ, wc, τζάκι, λουξ κατασκευή, γκαράζ, αποθήκη, χρήση ταράτσας, πανοραμική θέα θάλασσα, 250 μέτρα από παραλία, τιμή 230.000 ευρώ, τηλ..., απογευματινές ώρες.
- ΚΑΛΛΙΘΕΑ και γύρω περιοχές, οικόπεδο ή ημιτελής οικοδομή, ζητείται για άμεση αγορά και αντιπαροχή, τηλ..., 17.00-21.00.

- PEUGEOT 106 Rallye, μοντέλο 1996, 1300 c.c., συναγερμός, ραδιοκασετόφωνο, A/C, σε άριστη κατάσταση, τιμή 7.600 ευρώ, τηλ...., 10.00-22.00 μ.μ.
- ΘΑΛΑΜΗΓΟΣ TECHNOMARINE, 25 μ., πέντε καμπίνες, 2 x 750 G.M., κατασκευής 1985, ανακαίνιση 2002, Tender, Jet Ski, πλήρως εξοπλισμένο, άριστη συντήρηση, τηλ...., 8.00-14.00.
- ΠΩΛΕΙΤΑΙ Laptop Toshiba Satellite PIO-304, Pentium IV, 2.6 GHz, 256 MB, 30 GB, CDRW, DVD, 15.4 TFT καινούριο, 1.400 ευρώ, τηλ. ...., 18.00-21.00
- BINTEOKAMEPA Canon X1, Digital 8, μοντ. '95, 8 mm, χρησιμεύει προς αγορά σε καλή τιμή, τηλ. ...., 18.00-21.00

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 150

Προσπάθησε να συντάξεις μια «μικρή αγγελία» για ένα αυτοκίνητο, διαμέρισμα, μουσικό όργανο ή οτιδήποτε άλλο, που υποτίθεται ότι θέλεις να πουλήσεις ή ενδιαφέρεσαι να αγοράσεις. Φρόντισε να δώσεις με ακρίβεια και σαφήνεια τις αναγκαίες και επαρκείς πληροφορίες για τους ενδιαφερόμενους. Αν πραγματικά θέλεις να αγοράσεις ή να πουλήσεις κάτι, τοποθέτησε την αγγελία σου στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Απάντηση:

«ΠΩΛΕΙΤΑΙ ενυδρείο διαστάσεων 65x35x35, με φίλτρο βυθού, κυκλοφορητή, φίλτρο εσωτερικό, θερμοστάτη 300W, πέτρες βυθού, διακόσμηση, τιμή 100 ευρώ, τηλ..., 9-4 μ.μ.»

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 150

Άσκηση προαιρετική: «Μικρή αγγελία» για το Διαδίκτυο (Internet)

Να συντάξεις μια «μικρή αγγελία» με θέμα που εσύ θα επιλέξεις. Προσπάθησε να προσελκύσεις το ενδιαφέρον των αναγνωστών με την πρωτοτυπία του κειμένου σου, χρησιμοποιώντας και χιούμορ, αν νομίζεις ότι χρειάζεται.

Απάντηση:

«ΠΩΛΕΙΤΑΙ πανέμορφο μπλε παπί KAWASAKI KAZER, πιστό και υπάκουο σε κάθε εντολή του οδηγού. Τα 110 c.c. σε πηγαίνουν παντού, από βόλτα στην παραλία μέχρι... Σούνιο για καφέ. Εξάτμιση καινούρια αστραφτερή, zantolάστικα του κουτιού, λουκέτα, άριστη κατάσταση, ατρακάριστο, μοντέλο 2001, τιμή 1000 ευρώ, τηλ..., ώρες απογευματινές (γιατί το πρωί έχουμε σχολείο)».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 150

Ενεργυητική και παθητική σύνταξη

Να εντοπίσετε τις περιπτώσεις παθητικής σύνταξης στις προηγούμενες αγγελίες. Με ποιον τρόπο η παθητική σύνταξη επηρεάζει το ύφος του κειμένου;

- **Βοηθητικά στοιχεία:** Χρησιμοποιούμε την ευεργητική σύνταξη, για να προβάλουμε το πρόσωπο ή το πράγμα που ενεργεί (υποκείμενο του μεταβατικού ρήματος), ενώ επιλέγουμε την παθητική σύνταξη, για να προβάλουμε το υποκείμενο του ρήματος και να εξάρουμε το ποιητικό αίτιο (όταν αναφέρεται).

Απάντηση:

Σε όλες σχεδόν τις μικρές αγγελίες χρησιμοποιούμε την παθητική σύνταξη (πωλείται, ζητείται προς αγορά, ενοικιάζεται κλπ), γιατί κάτι κύριο λόγο σημασία δεν έχει ποιος πουλάει ή αγοράζει κάτι αλλά το ίδιο το αντικείμενο το οποίο π.χ. πωλείται (που είναι υποκείμενο του ρήματος). Όταν θέλουμε να τονίσουμε και το ποιητικό αίτιο, το αναφέρουμε συνήθως με τις εξής φράσεις: (πωλείται) από ιδιώτη, από κατασκευαστή, από ιδιοκτήτη κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 150

Να διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα από διαφημιστικό φυλλάδιο του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και να ελέγχετε αν το πλήθος των λεπτομερειών βοηθάει τον αναγνώστη να σχηματίσει μια σαφή εικόνα για το Πυργί της Χίου.

ΠΥΡΓΙ: Το ζωγραφιστό χωριό

Εδώ τα χρώματα φιλάνε τα σπίτια.

Φιλιά παράξενα σε κύκλους, ρόμβους, σε καμπύλες.

Φιλιά που καθρεφτίζουν τον πήλιο καταμεσήμερο.

Πυργί, το ζωγραφισμένο χωριό, όπου άντρες, γυναίκες, zώα, πουλιά μοιάζουν με πινελιές από αόρατο χέρι.

Σπίτια διώροφα ή τριώροφα στεγασμένα με θόλους.

Καμάρες που σκιάζουν στενά δρομάκια.

Σπίτια μεσαιωνικά με τοξωτά ανοίγματα.

Μπαλκόνια όπου ξεραίνονται ντοματούλες κατακόκκινες, καστανόχρωμα κρεμμύδια. Παράδεισος ευωδιάς και χρωμάτων.

[...] Μια στενή καμαροσκέπαστη στοά με φέρνει στην εκκλησιά των Αγίων Αποστόλων.

Η ροή απ' το Βυζάντιο, γραφική ή αλλόκοτη, έφτανε μέσα μου.

Απάντηση:

Το πλήθος των λεπτομερειών του κειμένου δε βοηθάει τον αναγνώστη να σχηματίσει μια σαφή εικόνα για το Πυργί της Χίου· αντίθετα, δημιουργεί ένα ιδανικό πρότυπο

που δικαιολογείται, αφού πρόκειται για διαφημιστικό φυλλάδιο του Ε.Ο.Τ., το οποίο σκοπό έχει να προσελκύσει τουρίστες στην περιοχή. Το ύφος του κειμένου είναι έντονα «λογοτεχνικό», εμπλουτισμένο με μεταφορές, υπερβολές και πληθώρα επιθέτων, ενώ απουσίαζουν πληροφορίες πρακτικού χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, ο συντάκτης του κειμένου στοχεύει στο συναίσθημα των αναγνωστών που θέλουν να αποδράσουν από την καθημερινότητα της αστικής ζωής σε έναν όμορφο και γραφικό τόπο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 151

Για ποιους λόγους νομίζετε ότι έχουμε μεταφορική χρήση της γλώσσας και «λογοτεχνικό» ύφος στην παραπάνω περιγραφή; Πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ελκύσει τους τουρίστες μια διαφορετική περιγραφή του τόπου, που θα χαρακτηρίζοταν από την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας και την ακρίβειά της στην απόδοση των λεπτομερειών;

Απάντηση:

Το «λογοτεχνικό» ύφος της περιγραφής και η κατεξοχήν μεταφορική χρήση της γλώσσας στοχεύει να δημιουργήσει στον αναγνώστη μια ιδανική εικόνα για το Πυργί της Χίου, ώστε να ελκύσει ταξιδιώτες να επισκεψτούν την περιοχή.

Αν η περιγραφή χαρακτηρίζοταν από την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας, το ύφος θα ήταν σαφώς πιο τυπικό και απρόσωπο και δε θα επηρέαζε συναισθηματικά το δέκτη. Βέβαια, όταν μιλάμε υποθετικά για το ύφος ενός κειμένου και τη χρήση της γλώσσας, δεν μπορούμε να είμαστε απόλυτοι, καθώς σημαντικό ρόλο για την επίτευξη του σκοπού του κειμένου παίζει και η προσωπικότητα και ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο εκφράζεται καθένας. Μπορεί δηλαδή ένας συντάκτης πιο φειδωλός στις μεταφορικές εκφράσεις και τα καλολογικά στοιχεία να έφτιαχνε ένα κείμενο ρεαλιστικό αλλά και ελκυστικό για τον υποψήφιο ταξιδιώτη. Γενικά πάντως, η μεταφορική χρήση της γλώσσας και το «λογοτεχνικό» ύφος συνηθίζονται σε τέτοιου είδους κείμενα, αφού επιδρούν αποτελεσματικά στον αναγνώστη ενώ, αντίθετα, η «απογυμνωμένη» από ποιητικά στοιχεία και μεταφορές γλώσσα μοιάζει αταίριαστη σ' αυτή την περίπτωση.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 152

Δραστηριότητα

Να εργαστείτε ομαδικά για να ετοιμάσετε κι εσείς ένα διαφημιστικό φυλλάδιο για τον τόπο σας με περιγραφές, φωτογραφίες, σκεδιαγράμματα, χάρτες κτλ. Στόχος σας θα είναι να προσελκύσετε τους επισκέπτες, παρουσιάζοντας τα αξιοθέατα του τόπου σας είτε με ακρίβεις και σαφείς περιγραφές

είτε υιοθετώντας στην περιγραφή σας το «λογοτεχνικό» ύφος του φυλλαδίου για το Πυργί.

Απάντηση:

[Η συγκεκριμένη άσκηση δεν είναι δυνατόν να απαντηθεί εδώ, αφού περιλαμβάνει έρευνα και συλλογή φωτογραφικού κλπ. υλικού. Αφού εργαστείτε σύμφωνα με τις οδηγίες της δραστηριότητας, δίνοντας έμφαση στις φυσικές ομορφιές του τόπου σας, στα ιστορικά, αρχαιολογικά και λαογραφικά στοιχεία (π.χ. μουσεία, ναοί, ιστορικοί τόποι, σπουδαϊκές προσωπικότητες) και στη σύγχρονη πραγματικότητα (ψυχαγωγία, διασκέδαση, πολιτιστικές δραστηριότητες π.χ. φεστιβάλ), να συντάξετε ένα κείμενο όπου θα προσελκύετε το ενδιαφέρον του επισκέπτη για την περιοχή σας. Μπορείτε να συμβουλευτείτε ταξιδιωτικούς οδηγούς, βιβλία και περιοδικά (τα περισσότερα περιοδικά ποικίλης ύλης δημοσιεύουν ταξιδιωτικά άρθρα).]

2. Η γλώσσα της περιγραφής

α) Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/ φράσεων

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 152

Πόσο ακριβή είναι τα επίθετα «μεγάλος» και «ολοφώτεινος» στις παρακάτω αγγελίες; Για ποιο λόγο νομίζετε ότι χρησιμοποιήθηκαν;

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ. Μεγάλο διαμέρισμα 3 δωματίων,

4ος όροφος, αποθήκη στο υπόγειο, τηλ. ...

ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ. Ολοφώτεινο ημιυπόγειο δυάρι

με κάποιο εσωτερικό, ευκαιρία, τηλ...

Απάντηση:

- Το επίθετο «μεγάλος» για το διαμέρισμα τριών δωματίων είναι ασαφές, αφού δεν αναγράφονται στην αγγελία τα ακριβή τετραγωνικά μέτρα του διαμερίσματος. Ο συντάκτης της αγγελίας χρησιμοποίησε το συγκεκριμένο επίθετο, για να εντυπωσιάσει τον υποψήφιο αγοραστή ή ενοικιαστή.
- Το επίθετο «ολοφώτεινος» είναι άκρως παραπλανητικό, αφού πρόκειται για ημιυπόγειο χώρο. Ο συντάκτης της αγγελίας επέλεξε το συγκεκριμένο επίθετο, για να μειώσει την αρνητική εντύπωση που θα προκαλούσε η λέξη «ημιυπόγειο», καλύπτοντας έτσι το σοβαρό μειονέκτημα του διαμερίσματος, που είναι η σκοτεινότητα.

**8) Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική
(συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας**

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 153

Να υπογραμμίσετε τις φράσεις που φανερώνουν την προσπάθεια του συντάκτη για ακριβολογία στο παρακάτω μετεωρολογικό δελτίο.

Απάντηση:

Το μετεωρολογικό δελτίο της τηλεόρασης ανακοινώνει:

Στην Αττική προβλέπεται για σύμερα **αίθριος** και **ζεστός** καιρός. Οι άνεμοι θα πνέουν μεταβλητοί ασθενείς. Η θάλασσα στο Σαρωνικό και Νότιο Ευβοϊκό θα είναι **σχεδόν** ήρεμη. Η θερμοκρασία θα σημειώσει μικρή άνοδο και θα κυμανθεί στην Αθήνα από 34° έως 41° βαθμούς, ενώ στα παράκτια η **μέγιστη** θερμοκρασία θα είναι **χαμηλότερη**.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 153

Διαβάστε τώρα ένα απόσπασμα από μια δημοσιογραφική είδηση που αναφέρεται στις ίδιες καιρικές συνθήκες και εντοπίστε τις μεταφορές που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του.

Καμίνι η Αθήνα με 41° βαθμούς σύμερα και αύριο. Ψηθήκαμε! Έσφιξαν οι ζέστες και η Ομόνοια έγινε πλαζ! Μπορούσες να τηγανίσεις αυγό σε πεζοδρόμιο, να φτιάξεις κανονική ψαρόσουπα στις λιμνούλες των πάρκων και ακόμα -χωρίς υπερβολές- να αναπολήσεις το κειμώνα.

Απάντηση:

Οι μεταφορές που χρησιμοποιούνται στο κείμενο είναι οι εξής:

- «*Καμίνι η Αθήνα*»
- «*Ψηθήκαμε!*»
- «*Έσφιξαν οι ζέστες*»
- «*η Ομόνοια έγινε πλαζ!*»
- «*Μπορούσες να τηγανίσεις αυγό σε πεζοδρόμιο, να φτιάξεις κανονική ψαρόσουπα στις λιμνούλες των πάρκων*.»

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 153

Να συγκρίνετε τα δύο παραπάνω κείμενα και να αιτιολογήσετε τη διαφορετική χρήση της γλώσσας (κυριολεκτική - μεταφορική).

Απάντηση:

Στο κείμενο του μετεωρολογικού δελτίου, ο συντάκτης, για να περιγράψει τον καιρό, χρησιμοποιεί ακριβείς λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία ενώ το ύφος του είναι λιτό, απλό, τυπικό, χωρίς ιδιαίτερα εκφραστικά μέσα και χωρίς υποκειμενικά σχόλια. Αντίθετα, στο δημοσιογραφικό κείμενο ο συντάκτης χρησιμοποιεί αφειδώς μεταφορικές φράσεις με τρόπο χιουμοριστικό (π.χ. «Μπορούσες να τηγανίσεις αυγό σε πεζοδρόμιο, να φτιάξεις κανονική ψαρόσουπα στις λιμνούλες των πάρκων»).

Η διαφορά στο ύφος και τη γλώσσα οφείλεται στο ότι πρόκειται για κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικό είδος (το πρώτο είναι επίσημο, επιστημονικό, ενώ το δεύτερο είναι άρθρο, με έντονη την προσωπική σφραγίδα του συγγραφέα) και έχουν διαφορετικό σκοπό (το πρώτο κείμενο προορίζεται να ενημερώσει τους πολίτες για τις ακριβείς καιρικές συνθήκες, ενώ το δεύτερο θέλει να σχολιάσει με αστείο τρόπο την κατάσταση που επικρατεί στην Αθήνα λόγω ζέστης, ώστε να ψυχαγωγήσει τους αναγνώστες).

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 154

Οι δύο παρακάτω αγγελίες αναφέρονται, όπως βλέπεις, στην πώληση ενός αντικειμένου (διαμερίσματος, οικοπέδου), το οποίο και περιγράφουν με συντομία, για να πληροφορίσουν σχετικά τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη.

- (1) ΑΝΩ ΓΛΥΦΑΔΑ. Διαμερίσματα 105-111-122 τ.μ. τριών όψεων, 3 μεγάλες βεράντες, πατώματα με πλακάκια δρύινα, κουζίνες πλήρεις, 2 τζάκια, αποθήκη, πάρκιγκ, ακάλυπτος χώρος 1000 τ.μ., τηλ....
  - (2) ΜΟΝΑΔΙΚΗ ευκαιρία να αγοράσετε ένα κομμάτι χρυσής γης στη μαγευτική Ανάβυσσο. Βίλες, θέα, θάλασσα, πράσινο, φως, νερό, τηλέφωνο. Εξόφληση σε 35 μήνες, προλάβετε! τηλ....
- Ποια από τις δύο αγγελίες δεν καταγράφει απλώς τα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικειμένου, αλλά συγχρόνως περιέχει και μια γνώμη/ εκτίμηση, ένα επιδοκιμαστικό σχόλιο για το αντικείμενο; Ποιος είναι ο σκοπός του σχολίου;
- Ποια από τις δύο αγγελίες μάς δίνει σαφέστερες πληροφορίες; Με ποια μέσα το πετυχαίνει;

Απάντηση:

- Η δεύτερη αγγελία δεν καταγράφει απλώς τα στοιχεία του περιγραφόμενου «αντικειμένου», αλλά περιέχει και επιδοκιμαστικά σχόλια τόσο για τα οικόπεδα («μοναδική ευκαιρία, κομμάτι χρυσής γης») όσο και για την περιοχή στην οποία βρίσκονται («μαγευτική Ανάβυσσο». Σκοπός των σχολίων είναι να δημιουργήσουν μια ιδανική εικόνα των οικοπέδων, ώστε να προσελκύσουν υποψήφιους αγοραστές.
- Σαφέστερες πληροφορίες για το «αντικείμενο» πώλησης μάς δίνει η πρώτη αγγελία, καθώς αναγράφονται σ' αυτή τα τετραγωνικά μέτρα των διαμερισμάτων («105-111-122 τ.μ.»), οι όψεις («τριών όψεων»), ο αριθμός των βεραντών («3»), κάποια υλικά κατασκευής («δρύινα πλακάκια»), ο εξοπλισμός («κουζίνες πλήρεις, 2 τζάκια»), οι βοηθητικοί ή άλλοι χώροι («αποθήκη, πάρκιγκ, ακάλυπτος χώρος 1.000 τ.μ.»).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 155

Δείτε τώρα πώς περιγράφει τις σύγχρονες πολυκατοικίες ένας φύλαρχος από το υπόλοιπο Τιαθέα του Ν. Ειρηνικού. Εντοπίστε τις λέξεις και φράσεις που επιλέγει ο φύλαρχος Τουιάβη, για να περιγράψει τις κατοικίες των «πολιτισμένων» λευκών στους άλλους ιθαγενείς. Συζητήστε πώς οι λέξεις/ φράσεις αυτές σχολιάζουν (άμεσα ή έμμεσα) τον πολιτισμό μας και αποδίδουν την οπτική γωνία του Τουιάβη.

Απάντηση:

Οι λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιεί ο φύλαρχος Τουιάβη, για να περιγράψει τις κατοικίες των «πολιτισμένων» λευκών (*Παπαλάνγκι*), αποχούν τον πολιτισμό του φύλαρχου και σχολιάζουν το δικό μας πολιτισμό άμεσα ή έμμεσα:

- **«κατοικεί σαν το μύδι σ' ένα σκληρό καβούκι»:** όπως τα μύδια ζουν το ένα δίπλα στο άλλο αλλά απομονωμένα στα όστρακά τους, έτσι και οι λευκοί ζουν συγκεντρωμένοι στις πολυκατοικίες, χωρίς όμως να έχουν μεταξύ τους επαφή.
- **«Ζει ανάμεσα σε πέτρες, όπως η σκολοπόντρα μέσα στις ρωγμές της πετρωμένης λάθας. Πέτρες είναι γύρω του, δίπλα του και πάνω του»:** Οι άνθρωποι που ζουν κλεισμένοι στις τεράστιες τσιμεντένιες πολυκατοικίες μοιάζουν με τις σαρανταποδαρούσες, που κρύβονται στις ρωγμές της πέτρας, για να αποφύγουν τον καυτό ήλιο.
- **«Η καλύβα του μοιάζει μ' ένα όρθιο μπαούλο από πέτρα: 'Ένα μπαούλο με πολλά συρτάρια και πολλές τρύπες»:** Οι πολυκατοικίες, λόγω του σχήματος αλλά και της ασφυκτικής εντύπωσης που προκαλούν, παρομοιάζονται με μπαούλα. *«Συρτάρια»* είναι οι όροφοι των πολυκατοικιών και *«τρύπες»* τα παράθυρά τους.
- **«Από ένα σημείο μπορεί κανείς να μπει και να βγει στο πέτρινο καβούκι»:** Οι είσοδοι των πολυκατοικιών.

- «...υπάρχει μια μεγάλη σανίδα... πολλές ακόμη σανίδες»: η πόρτα της εισόδου της πολυκατοικίας και οι πόρτες των διαμερισμάτων.
- «Και μία Άιγκα συχνά δεν ξέρει τίποτα απολύτως για τις άλλες, λες και δεν τους χωρίζει μόνο ένας πέτρινος τοίχος, αλλά είναι σαν να βρίσκονται ανάμεσά τους η Μανόν, η Απολίμα και η Σαβάν και πολλές θάλασσες»: Ο φύλαρχος, περιγράφοντας τις πολυκατοικίες, σχολιάζει την απομόνωση και την ψυχική απόσταση των ανθρώπων του δυτικού κόσμου.
- «Αν τώρα η Άιγκα μένει επάνω, κάτω ακριβώς από τη στέγη της καλύβας, θα πρέπει κανείς να σκαρφαλώσει σε πολλά κλαδιά, ζιγκ-zaγκ ή στριφογυριστά, μέχρι να φτάσει στο σημείο όπου είναι γραμμένο στον τοίχο το όνομα της Άιγκα»: τα «ζιγκ-zaγκ ή στριφογυριστά κλαδιά» είναι οι σκάλες των πολυκατοικιών, ενώ υπάρχει αναφορά και στο κουδούνι κάθε σπιτιού όπου αναγράφεται το όνομα του ενοίκου.
- «...κοιτάζει μέσα από μια μικρή, στρογγυλή τρύπα, μήπως είναι κανένας εχθρός...»: εδώ ο φύλαρχος μιλάει για το «ματάκι», την ειδική οπή στην πόρτα των διαμερισμάτων από την οποία ο ένοικος μπορεί να δει ποιος του χτυπά την πόρτα.
- «...μεγάλη σανίδα, που είναι καλά σφαλισμένη με αλυσίδα»: οι πόρτες των διαμερισμάτων και τα συστήματα ασφαλείας.
- «Η πραγματική καλύβα τώρα είναι χωρισμένη με πολλούς πέτρινους όρθιους τοίχους, και σπρώχνοντας πολλές σανίδες, προχωρά κανείς από μπαούλο σε μπαούλο»: περιγραφή του εσωτερικού των σπιτιών, με τα δωμάτια και τις πόρτες τους.
- «...έχει μια τρύπα, αν είναι μεγαλύτερο, έχει δύο ή περισσότερες, απ' όπου μπαίνει φως. Οι τρύπες αυτές είναι σκεπασμένες με γυαλί»: τα παράθυρα και οι μπαλκονόπορτες.
- «...μεγάλη πιατέλα από μέταλλο ή πέτρα, μέσα στην οποία τρέχει λιασμένο και άλιαστο νερό»: η μπανιέρα στην οποία τρέχει ζεστό και κρύο νερό.

Εκτός από τις παραπάνω επιλεγμένες φράσεις, η οπτική γωνία και τα εμφανή ή έμεσα σχόλια του φύλαρχου για τον τρόπο ζωής των λευκών είναι διάχυτα σε όλο το κείμενο. Ο αναγνώστης εύκολα καταλαβαίνει ότι ο Τουιάβιι βλέπει τον πολιτισμό μας μέσα από τη ματιά του αγνού ανθρώπου, που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος, και παραξενεύεται από τον αφύσικο τρόπο ζωής στις μεγαλούπόλεις.

II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ/ANTIKEIMENA ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

1. Περιγραφή ενός χώρου/ κτιρίου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 160

Στα παρακάτω κείμενα έχουμε (1) την περιγραφή (του εξωτερικού) ενός σπιτιού με σκοπό να παρουσιαστεί η αρχιτεκτονική του δομή και (2) τη λογοτεχνική περιγραφή ενός καφενείου.

Να συγκρίνετε τα δύο κείμενα, και να εντοπίσετε τις διαφορές στο ύφος τους, καθώς και τους λόγους που προκαλούν τις διαφορές αυτές.

Απάντηση:

Στο πρώτο κείμενο, του περίφημου Έλληνα αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη, η περιγραφή χαρακτηρίζεται από σαφήνεια, λιτότητα, ακρίβεια και συνέχεια. Η γλώσσα χρησιμοποιείται κυριολεκτικά και είναι φροντισμένη αλλά κατανοητή, όπως ταιριάζει σε ένα κείμενο επιστημονικό που απευθύνεται όμως στο ευρύ αναγνωστικό κοινό. Η περιγραφή γίνεται από την οπτική γωνία του ειδικού και έχει σκοπό να αποδώσει την όψη και τη λειτουργικότητα των παλαιών λαϊκών σπιτιών της Αθήνας, χωρίς να θέλει να επηρεάσει συναισθηματικά τον αναγνώστη. Εντούτοις, στο τέλος του αποσπάσματος η γλώσσα χρησιμοποιείται μεταφορικά («Αυτή είναι η γενική έκφραση του λαϊκού σπιτιού της Τουρκοκρατίας: απλή, κλειστή και σιωπηλή», «Η αυλή...χαρίζει το φως και τη χαρά σ' όλο το σπίτι»), διακρίνεται νοοταλγία και τρυφερότητα, στοιχεία που συνεισφέρουν στην περιγραφή, κάνοντάς την πιο ζωντανή και άμεσην.

Στο δεύτερο κείμενο, του σπουδαίου λογοτέχνη Στρατή Τσίρκα, η περιγραφή ξεχειλίζει από γλαφυρότητα, εκφραστικότητα και χαρακτηρίζεται από το ιδιαίτερο ύφος του συγγραφέα. Η γλώσσα χρησιμοποιείται μεταφορικά, είναι πλούσια και ζωηρή, με πολλά ασύνδετα σχήματα, προσδιορισμούς και επίθετα που «ζωντανεύουν» την αιμόσφαιρα και την εποχή. Άλλωστε αυτός είναι ο σκοπός του συγγραφέα, να αποδώσει την αιμόσφαιρα του καφενείου και όχι να κάνει μια αυστηρή περιγραφή του χώρου. Γι' αυτό το λόγο οι αναφορές στο κτίσμα ή στα στοιχεία που το συνθέτουν είναι ελάχιστες αναλογικά με αυτές που περιγράφουν το κλίμα που επικρατούσε στο συγκεκριμένο καφενείο και όπως αυτό διαμορφωνόταν από το πλήθος των ανθρώπων που σύχναζαν εκεί και από τους περαστικούς. Βέβαια, υπάρχουν περιγραφές των βασικών χαρακτηριστικών του καφενείου (τρίποδα σιδερένια τραπεζάκια, ξεφτισμένα από το χρόνο, καθρέφτες που σκεπάζουν τους τοίχους, άλλοι φθαρμένοι, άλλοι αστραφτεροί με χρυσές κορνίζες κ.λπ.).

Λεξιλογικές και γλωσσικές ασκήσεις

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 162

Επειδή σημαντικό ρόλο στην περιγραφή παίζει ο τοπικός άξονας, ιδίως στην περιγραφή τοπίου, μνημείου, κτιρίου, να συγκεντρώσετε όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα που συνδυάζονται με τα ουσιαστικά τόπος και χώρος, π.χ. χώρος άνετος, τόπος ορεινός.

Απάντηση:

- **τόπος:** άβατος, άγιος, άγνωστος, άγονος, άγριος, αδιέξοδος, ακατοίκητος, ανήλιαγος, ανήλιος, ανθόσπαρτος, ανοχύρωτος, άνυδρος, απόκρημνος, απόμακρος, απόμερος, απόρθητος, απρόσιτος, απροσπέλαστος, άσπαρτος, βουερός, βουνίσιος, βραχώδης, γόνιμος, γραφικός, δασώδης, δύσθατος, δυσπρόσιτος, ειδυλλιακός, ελώδης, εξοχικός, ερημικός, έρημος, ηλιόλουστος, ήσυχος, θαμνώδης, θλιβερός, ιερός, ιζηματογενής, ιστορικός, καλλιεργήσιμος, καρποφόρος, κατάφυτος, κατοικήσιμος, λασπώδης, μακρινός, ξερός, ολόγυμνος, όμορφος, ορεινός, οχυρός, πανέρημος, παραδεισένιος, παραθαλάσσιος, πεδινός, πετρώδης, πευκόφυτος, πολυσύχναστος, (κατά)πράσινος, πυκνοκατοικημένος, πυκνοφυτεμένος, σεισμογενής, σκιερός, σπιλαιώδης, χέρσος, χλοερός.
- **χώρος:** άδειος, αδιαμόρφωτος, αθέατος, άθλιος, ακάλυπτος, ακατοίκητος, ανεκμετάλλευτος, ανεξάρτητος, ανεπαρκής, άνετος, ανθοστόλιστος, απεριόριστος, άπλετος, απεριποίητος, αποθηκευτικός, αποπνικτικός, αρχαιολογικός, άσκαφτος, ασύμμετρος, ατελείωτος, αυτόνομος, αυτοτελής, άφεγγος, αφεγγής, αφύλακτος, αφύτευτος, αχανής, άχτιστος, γεμάτος, δαιδαλώδης, δημόσιος, διαμπερής, διαχωριστικός, δροσερός, επαρκής, επικουρικός (= βοηθητικός), επίπεδος, εσωτερικός, ευάερος, ευήλιος, ευρύς, ηλιόλουστος, ημικυκλικός, ημιτελής, θεοσκότεινος, θλιβερός, θολοσκέπαστος, ιδιαίτερος, ιδιόκτητος, ιδιωτικός, ικανός, ισόπλευρος, ισοϋψής, καγκελόφραχτος, καθαρός, καλαίσθητος, καλόγονυστος, καταθλιπτικός, κατάκλειστος, κατάλληλος, κατασκότεινος, κενός, κεντρικός, κλειστός, κοινόχρηστος, κτιστός, κύριος, λαβυρινθώδης, λειτουργικός, λιθόκτιστος, λιθόστρωτος, μεγαλοπρεπής, μειονεκτικός, μετατρέψιμος, μισοάδειος, μισογεμάτος, μοντέρνος, μουσειακός, μπροστινός, νεόχτιστος, ξέφραγος, οικιακός, οικοδομήσιμος, ολάνοιχτος, όμορφος, ορατός, οριζόντιος, παλαιός, παράνομος, παράπλευρος, πεζοδρομιακός, πελώριος, περίπλοκος, πλαϊνός, πλακόστρωτος, πλεονεκτικός, πλινθόκτιστος, πνιγηρός, πολυδαιδαλος, πολυεδρικός, πολύπλοκος, πολυτελής, προστατευτικός, σκοτεινός, στενός, συμπληρωματικός, τεράστιος, τουριστικός, τριγωνικός, υπαίθριος, υπόγειος, φαρδύς, φιλόξενος, φωτεινός, χαμηλός, χαώδης, ψυχρός, ωφέλιμος.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 163

Με τις παρακάτω συνώνυμες λέξεις να σχηματίσετε προτάσεις, ώστε να διακρίνεται η ιδιαίτερη σημασία της κάθε λέξης.

προσπέλαση, προσέγγιση, προσχώρηση, πρόσθαση

Απάντηση:

- Πολλές φορές κατά τη διάρκεια του χειμώνα η **προσπέλαση** των νησιών της άγονης γραμμής είναι αδύνατη, εξαιτίας των δυνατών ανέμων που εμποδίζουν την πλεύση των πλοίων.
- Οι τελευταίες εξελίξεις στο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργούν ευνοϊκό κλίμα για την **προσέγγιση** των δύο χωρών.
- Η **προσχώρηση** του ανεξάρτητου βουλευτή στη συντηρητική παράταξη άλλαξε το πολιτικό σκηνικό.
- Δεν έχω **πρόσθαση** στα αρχεία της εταιρείας.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 163

Να συμπληρώσετε τα κενά με μια από τις λέξεις που δηλώνουν αλλαγή θέσης ή μετακίνηση: (μεταφορά, μετάθεση, μετακίνηση, εκτοπισμός, εξορία, απόσπαση, μετάταξη, αναγραμματισμός, μετανάστευση, μετατόπιση).

Απάντηση:

- Τα Σαββατοκύριακα είναι δύσκολη η **μετακίνηση**.
- Η αλλαγή σειράς των γραμμάτων σε μια λέξη λέγεται **αναγραμματισμός**.
- Έγινε **μετάταξη** 20 αξιωματικών των όπλων στην αεροπορία.
- Η εκόνσια απομάκρυνση ενός ατόμου από τον τόπο διαμονής του ονομάζεται **μετανάστευση**, ενώ η ακούσια **εξορία**.
- Η μετακίνηση ενός υπαλλήλου σε μια οργανική θέση λέγεται **μετάθεση**. Αντίθετα, η προσωρινή μετακίνηση υπαλλήλου σε μια οργανική θέση λέγεται **απόσπαση**.
- Προσοχή, στη **μεταφορά** του αντικειμένου! Είναι εύθραυστο.
- Σε εμπόλεμη κατάσταση παρατηρείται συχνά **βίαιη μεταφορά** πληθυσμών.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 163

Να χρησιμοποιήσετε σε φράσεις τις παρακάτω λέξεις με την κυριολεκτική (δηλωτική) και τη μεταφορική (συνυποδηλωτική) τους σημασία

πολιορκώ, έρεισμα, απρόσιτος, εκτροχιασμός, διάθρωση

Απάντηση:

• **πολιορκώ**

Κυρ: Οι Αχαιοί πολιορκούσαν δέκα χρόνια την Τροία μέχρι να την κυριεύσουν.

Μετ.: Στο αεροδρόμιο οι δημοσιογράφοι πολιορκούσαν αρκετή ώρα με ερωτήσεις το διεθνή ποδοσφαιριστή.

• **έρεισμα**

Κυρ: Για να σπκώσουν νέο όροφο πάνω στο υπάρχον κτίσμα, θα πρέπει να προσθέσουν δυνατά *έρεισματα*.

Μετ: Δεν πρόκειται να με πείσεις ό,τι κι αν μου λες, γιατί οι απόψεις σου δεν έχουν κανένα λογικό *έρεισμα*.

• **απρόσιτος**

Κυρ: Τα φάρμακα θα πρέπει να φυλάσσονται σε μέρος *απρόσιτο* στα παιδιά.

Μετ: Το βλοσυρό του ύφος τον κάνει να φαίνεται *απρόσιτος*.

• **εκτροχιασμός**

Κυρ: Ευτυχώς δεν υπήρξαν θύματα από τον *εκτροχιασμό* του τρένου κοντά στη Λάρισα.

Μετ: Ο *εκτροχιασμός* μερίδας φιλάθλων στο γήπεδο δημιούργησε αρνητικό κλίμα στους παίκτες των δύο ομάδων.

• **διάθρωση**

Κυρ: Η μόλυνση της αιμόσφαιρας προκαλεί *διάθρωση* στα πετρώματα των αρχαίων μνημείων.

Μετ: Η αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη *διάθρωση* των ηθικών αξιών.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 163

Παρατηρήστε τις παρακάτω στήλες των λέξεων. Να συμπληρώσετε τα κενά έχοντας υπόψη ότι η στήλη Β περιλαμβάνει λέξεις που ταιριάζουν με ένα ύφος ανεπίσημο και οικείο, ενώ η στήλη Α περιλαμβάνει συνώνυμες λέξεις που συνδυάζονται σε ένα ύφος πιο επίσημο. Αν χρειαστεί, μπορείτε να συμβουλευτείτε και ένα λεξικό της νέας ελληνικής.

Απάντηση:

A

κατεδαφίζω
προσεγγίζω
έρεισμα

B

γκρεμίζω
συγώνω
στήριγμα

δάπεδο/όροφος	πάτωμα
κλιμακοστάσιο	σκάλα
εξώστης	μπαλκόνι
αναρτώ	κρεμώ
ικρίωμα	σκαλωσιά
υποσκελίζω	παραμερίζω
παρεισφρέω / διεισδύω	μπαίνω / κώνομαι

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 164

Να χρησιμοποιήσετε σε φράσεις τις παρακάτω λέξεις με την κυριολεκτική και τη μεταφορική τους σημασία, όπου υπάρχει.

αναπαλαιώνω/αναπαλαίωση, ανακαίνιζω/ανακαίνιση, αναπολώ/αναπόληση, φθείρομαι/φθορά, επισκευάζω/επισκευή, καταρρέω/κατάρρευση, ανοικοδομώ/ανοικοδόμηση, ανεγείρω/ανέγερση, συντηρώ/συντήρηση, διαθρώνομαι/διάθρωση, εκποιώ/εκποίηση

Απάντηση:

- Το υπουργείο Πολιτισμού έκρινε το κτίσμα διατηρητέο και ανακοίνωσε πως σύντομα θα αναπαλαιωθεί, για να στεγάσει το «Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης και Σύγχρονου Πολιτισμού» (κυρ).
- Η ανακαίνιση του παλιού σπιτιού θα κοστίσει πολλά χρήματα (κυρ).
  - Χρειάζεται ριζική ανακαίνιση του κρατικού μηχανισμού, ώστε να αντιμετωπιστεί η γραφειοκρατία και τα φαινόμενα διαφθοράς των δημόσιων λειτουργών (μτφ).
- Εκείνο το βράδυ οι παλιοί συμμαθητές αναπόλησαν χαρούμενες στιγμές των νεανικών τους χρόνων (κυρ).
- Η ατμοσφαιρική ρύπανση φθείρει τα αρχαία μνημεία (κυρ).
  - Μετά από τόσα χρόνια στην εξουσία, ήταν φυσικό το κόμμα να έχει υποστεί φθορά (μτφ).
- Η τηλεόραση χρειάζεται επισκευή, γιατί η ένταση ήχου αυξομειώνεται χωρίς να πατηθεί κανένα κουμπί (κυρ).
- Έπειτα από την καθίζηση του εδάφους, τα περισσότερα σπίτια του χωριού κατέρρευσαν (κυρ).
  - Μόλις άκουσε τη δυσάρεστη είδηση, κατέρρευσε (μτφ).
- Η ανοικοδόμηση του ναού κράτησε τρεις μήνες (κυρ).
- Ο δήμος αποφάσισε να ανεγείρει μνημείο προς τιμήν των ανθρώπων που έπεσαν ηρωικά για την πατρίδα (κυρ).

- Πρόσφατα ανακαλύφθηκε βυζαντινή εικόνα μεγάλης αξίας, η οποία δόθηκε για συντήρηση σε ειδικούς επιστήμονες (κυρ).
- Η αποψίλωση των δασών προκαλεί διάβρωση του εδάφους (κυρ).
  - Η διάβρωση των αξιών οδηγεί στην αλλοτρίωση του ανθρώπου (μιφ).
- Το κατάστημα κάνει εκποίηση του εμπορεύματός του (κυρ).
  - Δε θα επιτρέψουμε σε κανέναν να εκποιήσει τα ιδανικά του λαού (μιφ).

[Σημ.: ορισμένες από τις παραπάνω λέξεις χρησιμοποιούνται κάποιες φορές ειρωνικά (π.χ. Η κυρία έκανε πρόσφατα «αναπαλαίωση» προσώπου) χωρίς όμως να έχουν μεταφορική σημασία και για τούτο το λόγο δεν τις χρησιμοποιήσαμε σε αντίστοιχες προτάσεις. Η λέξη «συντήρηση» έχει πολλές έννοιες (διατήρηση, κάλυψη βιοτικών αναγκών, εργασίες αποκατάστασης κλπ.)]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 164

Υποθέστε ότι στην πόλη/ χωριό σας υπάρχει ένα κτίσμα που έχει κριθεί διατηρητέο, χωρίς όμως να έχει γίνει καμιά επισκευή σ' αυτό. Προσπαθήστε να «δείτε» και να περιγράψετε το κτίσμα αυτό από την οπτική γωνία του ιδιοκτήτη που επιθυμεί την κατεδάφισή του και ενός εκπροσώπου της δημοτικής αρχής που πιστεύει ότι το κτίριο αυτό πρέπει να διατηρηθεί, αφού αναπαλαιωθεί.

Απάντηση:

• **Ιδιοκτήτης:**

«Μου έστειλαν ένα χαρτί από το δήμο με το οποίο με πληροφορούν ότι το σπίτι του πατέρα μου κρίθηκε διατηρητέο και ότι απαγορεύεται να το γκρεμίσουμε... Αν είναι δυνατόν! Το σπίτι έχει τα χάλια του. Η λιθοδομή είναι έτοιμη να πέσει, η στέγη είναι ετοιμόρροπη, οι σκάλες τρίζουν. Μέσα, τα πατώματα είναι όλα σάπια σε σημείο που, όταν περπατάς στον πάνω όροφο, νομίζεις πως θα βρεθείς στο κατώτα. Κι εγώ που υπολόγιζα να το δώσω αντιπαροχή και να πάρω δυο-τρία διαμερίσματα!... Τώρα, δεν μπορώ να πουλήσω ούτε τις πόρτες για καυσόξυλα...».

• **Εκπρόσωπος της δημοτικής αρχής:**

«Το πέτρινο σπίτι της οδού Αιόλου είναι ένα εξαιρετικό δείγμα ιππειρώτικης αρχιτεκτονικής. Φτιαγμένο από γκρίζα ζαγορίσια πέτρα, διώροφο, με τέσσερις άνετους χώρους στον επάνω όροφο, με ξύλινο μπαλκόνι και με τη χαρακτηριστική σκεπή επίσης από γκρίζα πέτρα. Στον κάτω όροφο υπάρχει ένας ενιαίος χώρος με τζάκι στο κέντρο που περιβάλλεται από μεγάλα παράθυρα στους τρεις τοίχους και από χτιστούς καναπέδες. Νομίζω πως το κτίσμα είναι ιδανικό για να φιλοξενήσει το λαογραφικό μουσείο της περιοχής».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 165

Υποθέστε ότι επισκεφτήκατε ένα μνημείο (ναό, αρχαιολογικό κτίσμα κτλ.) και το βρήκατε σε κακή κατάσταση: α) Να περιγράψετε σ' ένα φίλο σας την εικόνα του μνημείου και β) να απευθύνετε μια επιστολή σε αρμόδια υπηρεσία, στην οποία θα περιγράψετε την κατάσταση του μνημείου και θα υποβάλλετε κάποιες προτάσεις για την αποκατάστασή του.

Στην κάθε περίπτωση να χρησιμοποιήσετε το κατάλληλο ύφος. Μπορείτε να αξιοποιήσετε, εκτός από το λεξιλόγιο των προηγούμενων ασκήσεων, και τις παρακάτω λέξεις/ φράσεις ή άλλες ισοδύναμες:

**φθοροποιός επίδραση, παρωχημένη εποχή, περίοπτη θέση,
όψιμο ενδιαφέρον, επικλινής θέση, ανεγείρω οικοδομή,
ερμηνεικά κλειστός, αναδρομή στο παρελθόν, εκμοντερνισμός**

Απάντηση:

- «Στο χωριό του πατέρα μου υπάρχει ένα καταπληκτικό μοναστήρι του 16ου αιώνα, που λένε ότι το έχει ζωγραφίσει ένας σπουδαίος μετάβυζαντινός ζωγράφος. Δυστυχώς, το κτίσμα είναι εγκαταλελειμμένο και έχει υποστεί τόσες φθορές εξωτερικά, που σχεδόν δεν αναγνωρίζεις ότι πρόκειται για εκκλησία. Μέσα στο ναό μπορεί κανείς να διακρίνει τις όμορφες τοιχογραφίες σε όσα σημεία δεν έχει προχωρήσει πολύ η διάβρωση. Βέβαια, τα χρώματα έχουν ξεθωριάσει και ο σοβάς τρίβεται, μόλις ακουμπήσεις με πίεση το χέρι σου. Είναι κρίμα ένα τόσο ωραίο μνημείο να ερειπώνεται. Αν συντηρηθεί σωστά και αναπαλαιωθεί, θα τραβήξει πολλούς επισκέπτες στην περιοχή».
- «Προς την Εφορεία δήμου Ιωαννίνων

Είμαι κάτοικος του χωριού Πετρίτσα Ιωαννίνων και με την παρούσα επιστολή θέλω να εκφράσω την έντονη διαμαρτυρία μου για την αδιαφορία την οποία επιδεικνύετε για ένα από τα σημαντικότερα μεταβυζαντινά μνημεία του νομού μας. Αναφέρομαι στη μονή Αγ. Δημητρίου που βρίσκεται σε περίοπτη θέση στο λόφο Καλόνου.

Όπως γνωρίζετε, είναι κτίσμα του 16ου αιώνα και ένα από τα ωραιότερα δείγματα της ηπειρώτικης αρχιτεκτονικής, ενώ στο εσωτερικό υπάρχουν τοιχογραφίες του μεγάλου ζωγράφου Φράγκου Κατελάνου.

Ο ναός χρόνο με το χρόνο μεταβάλλεται σε ερείπιο, αφού κανείς δεν έχει φροντίσει για την αποκατάστασή του. Η φθοροποιός επίδραση της υγρασίας καταστρέφει τις σπουδαίες τοιχογραφίες και διαβρώνει τα ξύλινα μέρη του κτίσματος.

Θα σας παρακαλούσα να δείξετε έστω και όψημο ενδιαφέρον γι' αυτό το εξαιρετικό μνημείο και να αρχίσετε εργασίες για την αναστήλωσή του όσο το δυνατόν συντομότερα. Είναι σφάλμα να καταρρέει ένα μοναδικό δείγμα ναϊκής αρχιτεκτονικής και μεταβυζαντικής ζωγραφικής, και να παραμένει ερμητικά κλειστό, ενώ θα μπορούσε να γίνει πόλος έλξης για πολλούς επισκέπτες που θα ήθελαν να κάνουν μια αναδρομή στο παρελθόν του τόπου μας.

Μετά τιμής,
Σ.Π.».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 165

Δραματοποίηση

Υποθέστε πως ένας τουρίστας σάς ζητάει πληροφορίες για να επισκεφτεί ένα μνημείο της πόλης σας ή του χωριού. Προσπαθήστε να του δώσετε προφορικά σαφείς οδηγίες για την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει, περιγράφοντάς του ορισμένα χαρακτηριστικά σημεία της διαδρομής και κάνοντας ένα πρόχειρο σχεδιάγραμμα.

Απάντηση

[Για την άσκηση αυτή θα δοθεί συνοπτικό διάγραμμα:

- Θα ξεκινήσετε την περιγραφή της πορείας από το υποτιθέμενο σημείο όπου βρίσκεται ο τουρίστας.
- Θα αναφέρετε πρώτα τους μεγάλους δρόμους και έπειτα τα μονοπάτια, σοκάκια κλπ. που οδηγούν στο μνημείο, φροντίζοντας να υποδεικνύετε αν πρέπει να στρίψει στην αριστερή ή τη δεξιά πλευρά του δρόμου.
- Να κάνετε μνεία σε χαρακτηριστικά σημεία της περιοχής (π.χ. πλατείες, μεγάλα καταστήματα με ευανάγνωστες επιγραφές, βρύσες κλπ.).
- Φροντίστε οι οδηγίες σας να είναι ακριβείς και σαφείς και να περιέχουν τις αναγκαίες λεπτομέρειες. Δεν πρέπει να γίνετε πολύ διεξοδικοί αναφέροντας κάθε καφενείο ή κατάστημα της περιοχής σας, γιατί ο επισκέπτης θα μπερδευτεί.
- Τέλος, η γλώσσα που θα χρησιμοποιήσετε θα πρέπει να είναι απλή και κατανοητή.]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 165

Ομαδική εργασία

Να χωριστείτε σε ομάδες δύο τριών ατόμων. Κάθε ομάδα να επιλέξει για να περιγράψει έναν ιδιαίτερο χώρο ή κτίσμα (την τάξη, το σχολείο, κάποιο συγκεκριμένο τμήμα της πόλης), αλλά και κάθε μέλος της ομάδας να εργαστεί

χωριστά, επιλέγοντας μια συγκεκριμένη οπτική γωνία και έναν ορισμένο σκοπό. Ύστερα τα μέλη κάθε ομάδας να συγκρίνουν τις περιγραφές τους, για να εντοπίσουν τα κοινά στοιχεία/ λεπτομέρειες και τις διαφορές στην περιγραφή.

Απάντηση:

[Σημ.: Επειδή πρόκειται για ομαδική εργασία, δεν είναι δυνατόν η άσκηση να απαντηθεί εδώ. Παραθέτουμε ορισμένα βοηθητικά στοιχεία:

Οπτική γωνία και σκοπός: *επισκέπτης/ τουρίστας, μόνιμος κάτοικος της πόλης που αντιμετωπίζει προβλήματα μετακίνησης, έλλειψης χώρων πρασίνου κλπ, μαθητής που αισθάνεται φυλακισμένος στο απρόσωπο και «κλειστοφοβικό» σχολικό κτίριο, συμβούλιο των καθηγητών που προσπαθεί να ζητήσει χρήματα από το κράτος για την αναμόρφωση του σχολικού κτιρίου, γονέας που ανησυχεί για την ασφάλεια των παιδιών (εξαιτίας ετοιμόρροπου κτίσματος κλπ.)].*

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 165

Να κάνετε την περιγραφή του σχολείου σας και να τη στείλετε (αν υπάρχει η δυνατότητα) με πλεκτρονικό ταχυδρομείο σε ένα άλλο σχολείο. Ζητήστε από τους μαθητές του άλλου σχολείου να περιγράψουν το δικό τους σχολείο. Αν οι περιγραφές συνοδεύονται από φωτογραφίες, συζητήστε αν η γραπτή περιγραφή των μαθητών του σχολείου, με το οποίο επικοινωνήσατε, ανταποκρίνεται στις φωτογραφίες που σας έστειλαν.

Για την εργασία σας αυτή μπορείτε να επισκεφτείτε τις παρακάτω πλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.sch.gr> Πανελλήνιο Σχολικό δίκτυο

<http://filologia.gr> ή <http://odysseia.cti.gr>

(Ελληνικά σχολεία στην κοινωνία της Πληροφορίας).

Απάντηση:

[Σε αυτή την εργασία θα δοθούν ορισμένα βοηθητικά στοιχεία για την περιγραφή του σχολείου:

- Η περιγραφή θα πρέπει να ξεκινάει από την πρώτη εικόνα που έχει ο επισκέπτης (εξωτερικό του κτιρίου, πύλη, διάδρομος, προαύλιο κλπ).
- Η περιγραφή συνεχίζεται σταδιακά από κάτω προς τα πάνω (ισόγειο, πρώτος όροφος κλπ.) και από το εξωτερικό στο εσωτερικό.
- Έπειτα περιγράφονται τα γήπεδα π.χ. του ποδοσφαίρου, του μπάσκετ, το γυμναστήριο κλπ.

- Να δοθεί έμφαση στα χαρακτηριστικά ή ιδιαιτερά στοιχεία του σχολείου σας (π.χ. γκράφιτι, τοιχογραφίες, χώρος φυτεμένος με δέντρα, κεραμοσκεπή κλπ.).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 165

Η αντιπαράθεση των παρακάτω φωτογραφιών δείχνει καθαρά τη διαφορά του «παλιού» από το «καινούριο». Αφού περιγράψετε ένα παλιό και ένα καινούριο κτίριο, με βάση τη σύγκριση των φωτογραφιών να συζητήσετε στην τάξη τις μεταβολές που έχει υποστεί το δομημένο περιβάλλον και γενικότερα ο τρόπος της ζωής στη διάρκεια του εικοστού αιώνα.

Απάντηση:

- **Περιγραφή παλαιού κτιρίου**

(Το σπίτι με τις Καρυάτιδες, φωτογραφίες στη σελ. 166 σχολ. βιβλ.)

Το «σπίτι με τις Καρυάτιδες», που βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας, είναι ένα από τα ελάχιστα δείγματα αρχιτεκτονικής των αρχών του 20ου αιώνα που έχουν σωθεί. Είναι ένα διώροφο κτίσμα με μικρή πρόσοψη. Το ισόγειο, που άλλοτε φιλοξενούσε ένα κουρείο, είχε μια μικρή βιτρίνα από τζάμι και μια λιτή πόρτα από ξύλο. Ο πρώτος όροφος παρουσιάζει ιδιαιτέρω ενδιαφέρον, καθώς το μικρό μπαλκόνι διακοσμείται από δύο Καρυάτιδες σε φυσικό σχεδόν μέγεθος. Η περίφραξη του μπαλκονιού και της ταράτσας αποτελείται από γύψινα μέρη ενώ τα παραθυρόφυλλα είναι ξύλινα, λιτά, βαμμένα σήμερα σε βαθύ μπλε χρώμα. (Το σπίτι έχει απεικονίσει σε έργο του ο Γ. Τσαρούχης).

- **Περιγραφή καινούριου κτιρίου**

(Πολυκατοικία στην αριστερή πλευρά της φωτογραφίας που απεικονίζει την παραδία της Θεσσαλονίκης σήμερα, στη σελ. 166 σχολ. βιβλ.).

Η πολυκατοικία στην παραδία της Θεσσαλονίκης είναι μια οκταώροφη κατασκευή, χτισμένη πιθανόν στη δεκαετία του 1970 ή 1980. Στο ισόγειο υπάρχει κατάστημα με πατάρι ή ημιώροφο, όπως φαίνεται από τις τέντες πάνω από το γείσο του καταστήματος. Ο δεύτερος και ο τέταρτος όροφος ακολουθούν διαφορετικό σχέδιο με μικρά χτιστά μπαλκόνια στην πλαϊνή πλευρά, ενώ οι υπόλοιποι έχουν μπαλκόνια με σιδερένια κιγκλιδώματα και τα παράθυρα είναι πιθανόν από αλουμίνιο. (Η φωτογραφία δεν επιτρέπει αναλυτικότερη περιγραφή, αφού είναι ορατό ένα μόνο τμήμα της πολυκατοικίας).

- **Μεταβολές του δομημένου περιβάλλοντος στον 20ο αιώνα**

Τα δύο κτίσματα που περιγράφαμε παραπάνω, καταδεικνύουν τις δραματικές μεταβολές που υπέστη το δομημένο περιβάλλον στη διάρκεια του εικοστού αιώνα. Τα

λιτά σπίτια που αποτελούνταν από έναν ή δύο ορόφους, με τις εσωτερικές αυλές ή τους ανοιχτούς κήπους, έδωσαν τη θέση τους σε ογκώδεις πολυκατοικίες που καλύπτουν σχεδόν όλη την επιφάνεια του οικοπέδου. Οι μεταβολές αυτές σχετίζονται με τις αλλαιγές στον τρόπο ζωής. Η συγκέντρωση μεγάλου τμήματος του πληθυσμού στις πόλεις δημιούργησε πρόβλημα χώρου, με αποτέλεσμα την κάθετη ανάπτυξη των κατοικιών. Οι πολυκατοικίες διαφημίστηκαν ως σύμβολα ενός μοντέρνου τρόπου ζωής, που απέκλειε τις «ενοχλητικές» επιδράσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος (όπως συνέβαινε στις κλειστές αγροτικές κοινωνίες ή στις μικρές πόλεις). Πολύ γρήγορα όμως, το δομημένο περιβάλλον, τα κτίσματα-μεγαθήρια επέδρασαν αρνητικά και διαμόρφωσαν το σύγχρονο αστικό τρόπο ζωής που χαρακτηρίζεται από αποξένωση, έλλειψη επικοινωνίας, μοναξιά και αλλοτρίωση.

Παράλληλα, μπορούμε να διαπιστώσουμε μεταβολές στην αισθητική των κτιρίων. Τα παλαιά κτίσματα ήταν πιο λιτά και καλόγονυστα (ακόμη και το «φορτωμένο» σπίτι με τις Καρυάπιδες είναι πρότυπο αισθητικής και δεν ολισθαίνει στο κίτσ), αφού για την κατασκευή τους χρησιμοποιούνταν φυσικά υλικά που χαρακτήριζαν την περιοχή (π.χ. πέτρα ή ξύλο στις ορεινές περιοχές, λευκό ασβεστοκονίαμα στα νησιά του Αιγαίου κλπ), ενώ κάθε αρχιτεκτονικό στοιχείο αποσκοπούσε στην κάλυψη μιας πρακτικής ανάγκης. Αντίθετα, στα περισσότερα κτίρια από το 1960 και έπειτα διακρίνουμε την προχειρότητα της κατασκευής, ευτελής υλικά, έλλειψη αισθητικής, προσπάθεια επίδειξης, ανάμειξη διαφορετικών τεχνοτροπιών ή ασυμφωνία κτίσματος με το περιβάλλον (π.χ. κτίρια από μπετόν σε νησιά ή λευκαδίτικο σπίτι σε ορεινό χωριό π.χ. της Θεσσαλίας).

2. Περιγραφή προσώπου/ ατόμου

α) Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου /ατόμου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 168

Σας βοηθούν τα στοιχεία που δίνονται στην παρακάτω περιγραφή να σχηματίσετε μια σαφή εικόνα μιας γυναίκας που εξαφανίστηκε; Ποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τονίζεται στην περιγραφή και πόσο νομίζετε ότι μπορεί να συμβάλει στην αναγνώρισή της;

*Εξαφανίστηκε την περασμένη Δευτέρα, 18-9-1986, σε Δ.Α.,
69 χρόνων. Η Δ.Α. έχει γκρίζα κοντά μαλλιά, καστανά μάτια, είναι αδύνατη και έχει μέτριο ανάστημα. Πάνω από το δεξί φρύδι έχει μια κρεατοεδιά. Την ημέρα που εξαφανί-*

στηκε φορούσε μπλε φούστα, γκρι μπλούζα και καμπλό παλτό. Η Δ.Α. έκασε πρόσφατα το σύζυγό της και παρουσιάζει συμπτώματα μελαγχολίας. Το πρωί της περασμένης Δευτέρας ξεκίνησε να επισκεφτεί τη φίλη της I.K., την οποία όμως δε συνάντησε τελικά. Από τότε αγνοείται η τύχη της. Παρακαλείται όποιος είδε τη Δ.Α. νί γνωρίζει κάπι σχετικό με την υπόθεση να τηλεφωνήσει στο....

(Ανακοίνωση από ραδιόφωνο)

Απάντηση:

Τα στοιχεία που δίνονται στην παραπάνω περιγραφή βοηθούν σε μεγάλο βαθμό να σχηματίσουμε μια εικόνα της γυναίκας που εξαφανίστηκε (πλικία, χρώμα και μήκος μαλλιών, χρώμα ματιών, σωματότυπος, ύψος). Το σημαντικότερο όμως στοιχείο της περιγραφής είναι η κρεατοεδιά που έχει η γυναίκα πάνω από το δεξί φρύδι. Πρόκειται για ένα πολύ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το οποίο, σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα στοιχεία, συμβάλλει στο σχηματισμό μιας σαφούς εικόνας για το εξαφανισμένο πρόσωπο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 169

Να συγκεντρώσετε από εφημερίδες και περιοδικά διάφορα γελοιογραφικά σκίτσα επώνυμων ανδρών και να παρατηρήσετε ποιο είναι σε κάθε περίπτωση το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του γελοιογραφημένου προσώπου που προβάλλεται από το σκίτσο. Στη συνέχεια, μπορείτε να διαλέξετε ένα γελοιογραφικό σκίτσο και να το περιγράψετε.

Απάντηση:

[Σημ: Γελοιογραφικά σκίτσα διαφόρων επωνύμων υπάρχουν σε όλες τις καθημερινές εφημερίδες και σε κάποια περιοδικά ποικίλης ύλης. Συνήθως οι γελοιογράφοι σατιρίζουν πολιτικά πρόσωπα της επικαιρότητας, προβάλλοντας κάποιο ιδιαίτερο ατομικό χαρακτηριστικό: πολύ μεγάλη ή πολύ μικρή σωματική διάπλαση, χοντρά μάγουλα, μεγάλη ή γαμψή μύτη, θλιψμένα μάτια, μεγάλη κοιλιά, αχτένιστα μαλλιά, παχιά φρύδια, τεράστιο στόμα κλπ.]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 170

Το παρακάτω κείμενο και οι φωτογραφίες αναφέρονται σε κάποιο από τα σημαντικά ευρήματα της Βεργίνας. Ποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μ. Αλεξάνδρου οδήγησαν το Μανόλη Ανδρόνικο να αναγνωρίσει στο κεφάλι από τη Βεργίνα τη μορφή του Μ. Αλεξάνδρου;

Απάντηση:

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μ. Αλεξάνδρου, που περιγράφει γλαφυρά ο Πλούταρχος, μπορούν να εντοπιστούν στην κεφαλή που ανακάλυψε ο Μανόλης Ανδρόνικος στη Βεργίνα, ώστε να γίνει ασφαλής ταύτιση:

- «τίν τ' ἀνάτασιν τοῦ αὐχένος εἰς εὐώνυμον ὑσυχῇ κεκλιμένου» (τέντωμα του αυχένα προς τα πάνω με ελαφριά κλίση προς αριστερά) → «ο υψηλός λαιμός που γέρνει ελαφρά προς τα αριστερά του».
- «καί τίν ύγρότητα τῶν □μμάτων» (=τρυφερότητα των οφθαλμών), «οἱ δ' ἄλλοι τίν ἀποστροφήν τοῦ τραχύλου καὶ τῶν □μμάτων τίν ύγρότητα μιμεῖσθαι θέλοντες οὐ διεφύλλατον αὔτοῦ τό ἀρρενωπόν καί λεοντῶδες» → «η απόδοση των ματιών που υψώνουν το βλέμμα τους προς τα πάνω με δύναμη, γεμάτη όμως με μιαν αδιόρατη τρυφερότητα».

6) Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου**ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 171-173**

Διαβάστε πώς περιγράφουν τον ποιητή Κ.Π. Καθάφη διάφορα επώνυμα πρόσωπα (οι περιγραφές γίνονται μέσα στην ίδια δεκαετία, 1916-1926, όταν δηλαδή ο ποιητής ήταν στα 53-63 χρόνια του).

Ποια σχόλια για τον Κ.Π. Καθάφη συμπίπτουν στις παραπάνω περιγραφές;
Απάντηση:

Η περιγραφή του Καθάφη από τέσσερα διαφορετικά πρόσωπα παρουσιάζει ομοιότητες όχι μόνο στα (προφανή) τυπικά χαρακτηριστικά του προσώπου και του σώματος (μαύρα μαλλιά, μελαχρινό δέρμα, γυαλιά, μαύρα μάτια, αδύνατο σώμα), αλλά και στα σχόλια που αναφέρονται στο ύφος, στην έκφραση και στην προσωπικότητα του ποιητή, όπως αυτή αποτυπώνεται στην εξωτερική του εμφάνιση. Μολονότι διακρίνουμε σαφώς τις διαφορετικές οπτικές γωνίες και τα προσωπικού ύφους σχόλια των τεσσάρων συγγραφέων, εντούτοις διαπιστώνουμε πολλά κοινά στοιχεία στις περιγραφές.

Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος τονίζει τη στιλπνότητα που εξέπεμπε η μορφή του Καθάφη στο σύνολό της: έστιλθαν (στίλθω = λάμπω), τα μαλλιά, η χωρίστρα, τα μάτια, το δέρμα, το ντύσιμο και τα στολίδια του. Ο Τίμος Μαλάνος μιλάει για μια «γυναλάδα λιπαρή στο πεσμένο του δέρμα», και συμφωνεί τόσο με τον Ξενόπουλο όσο και με τους άλλους δύο συγγραφείς για την ιδιαιτερότητα των ματιών και του βλέμματος του Αλεξανδρινού ποιητή:

- «ένα βλέμμα αδικαιολόγητα φοβισμένο, αλλά και χαρακτηριστικά χαμπλωμένο, ένα βλέμμα που αποφεύγει αινιγματικά τις ματιές των άλλων, ενώ ταυτό-

χρόνα κοιτάζει με περιέργεια τούς γύρω του. Τα μάτια του είναι μεγάλα [...] Στα μάτια του βρίσκεται ολόκληρος [...] Αποφεύγουν ν' αντικρίσουν τον απέναντί τους. Κι όμως με τα λαθραία τους κοιτάγματα, μ' εκείνες τις μισοματιές τους, ζυγίζουν, υπολογίζουν και εννοούν»

Τίμος Μαλάνος

- «Έσπιλθαν [...] τα μάτια του πίσω από τα ματογνάλια»

Γρ. Ξενόπουλος

- «Μα εκείνο που κρατά την προσοχή σου όλη είναι τα μάτια τα δύο παμμέγιστα, παράξενα αινιγματικά του μάτια. Δύο τέτοια μάτια κανείς μας ποτέ δε θα τα ιδεί σ' άλλον άνθρωπο, απλούστατα γιατί δεν είναι μάτια σημερινού ανθρώπου»

Μυρτιώτισσα

- «με ζωηρότατα και μεγαλότατα μάτια πίσω από τα ματογνάλια, τ' αεικίνητα οσάκις δε βοηθούν το βλέμμα να καρφωθεί ως περόνι αισάλινη».

Γ.Δ. Κορομπλάς

Τα σχόλια των τεσσάρων ανθρώπων που περιγράφουν τον Καβάφη συμπίπτουν και ως προς την ιδιαίτερη αίσθηση που απέπνεε ο ποιητής· όλοι μιλούν -με το δικό του τρόπο ο καθένας- για κάτι απροσδιόριστα παράξενο που χαρακτήριζε τις κινήσεις, την ομιλία και την έκφραση του Καβάφη, που τον έκανε μοναδικό:

- «Η ομιλία του πολύ αλλιώτικη απ' τη δική μας εδώ, μου φάνηκε λιγάκι επιτιδευμένη. Δε μιλούσε ελεύθερα. Στεκόταν, θα λέγες, να βρίσκει ή να διαλέγει τις λέξεις. Σύνολο ωστόσο πολύ ιδιόρρυθμο, πολύ συμπαθητικό και πολύ επιβλητικό»

Γρ. Ξενόπουλος

- «Στο όλο του διακρίνει κανείς έναν ακοίμητο υπολογισμό, που του παραμορφώνει σταθερά κάθε του χειρονομία, κάθε του κίνηση, και που τον απομακρύνει από τη φυσικότητα, δημιουργώντας του έτσι μια τεχνητή, θα έλεγα, φυσικότητα. Γενικά, στους τρόπους του έχει κάτι το προσποιημένο, ένα δικό του τρόπο να φέρεται, να περπατά, να χαιρετά, να δίνει το χέρι, κάτι τέλος από τη γοντεία του ηθοποιού, που επιδιώκει μιλώντας ν' αποσάσει την προσοχή, να προκαλέσει το θαυμασμό»

Τίμος Μαλάνος

- «Έμοιαζε πλάσμα εξωτικό, που γούσε σ' άλλη από μας αιμόσφαιρα, που έπρεπε να τ' ακούς και να το βλέπεις από μακριά και να μην παραξενευτείς καθόλου, αν άξαφνα το δεις να χαθεί ολότελα από μπροστά σου και να σωπάσει»

Μυρτιώτισσα

- «Όταν ομιλεί, ο κόσμος πηγαινοέρχεται εις μεγάλα σκαμπανεβάσματα, ενώ τα χέρια, ως αυτόματα, πότε σπκώνονται μαζί, πότε το ένα την ώρα που κατεβαίνει το άλλο και πάντοτε δια να τονίσουν το φθεγγόμενο δόγμα. Οπότε ο Καβάφης δεν ομιλεί, δογματίζει»

Γ.Δ. Κορομπλάς

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 173

Προσπαθήστε να κάνετε τη «ζωγραφιά σας» σατιρίζοντας τον εαυτό σας, όπως ο Γ. Σουρής στο ποίημα που ακολουθεί («Η ζωγραφιά μου»).

Απάντηση:

• αγόρι:

Μέτριο ύψος
σώμα λεπτό
δίχως ποντίκια
και λίγο σκυφτό.

Μέτωπο ίσιο
μάτια μικρά
σαν εσκιμώου
κάπως σχιστά.

Στόμα μεγάλο
μύτη γαμψή
μάγουλα λεία
σαν το χαρτί.

• κορίτσι:

Μαύρα μαλλιά
γεμάτα ψαλίδα
πρόσωπο άσπρο
ούτε μία φακίδα.

Σώμα δίχως σχήμα
κάπως λεπτό
γεμάτο ατέλειες
που βλέπω μόνο εγώ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 174

Προσπαθήστε να διακρίνετε τα σχόλια του αφηγητή για την εξωτερική εμφάνιση και το χαρακτήρα της Φανής στην παρακάτω λογοτεχνική περιγραφή.

Μπορείτε με βάση τα σχόλια αυτά να ανιχνεύσετε τα συναισθήματα του αφηγητή για το περιγραφόμενο πρόσωπο;

Απάντηση:

- Η περιγραφή της Φανής περιέχει και τα σχόλια του αφηγητή για το κορίτσι. Για την εξωτερική της εμφάνιση:
  - «φτενή μυτούλα, που στράβωνε κωμικά κατά το ένα μάγουλο»
  - «τα στρογγυλά ματάκια της παιχνίδιαζαν έξυπνα και χαρούμενα»

- «Δεν ήταν όμορφη, καθόλου»
- «δεν έμοιαζε ακόμα κοπέλα δεμένη. Κάπι το αδιόρατα καχεκτικό είχε στην ασυνήθιστη αδυναμία του κορμιού της, την κρυμμένη επιπήδεια από μια κομψότητα στο ντύσιμο σοφήν».
- «Το πρόσωπό της, σ' αντίθεση με το περιποιημένο ντύσιμό της, το είχε αδέξια πουδράρει».
- «Η στραβή μυτούλα έμοιαζε σαν αλευρωμένη, κι αυτό την έκανε κωμική».

Για το χαρακτήρα της:

- «τα στρογγυλά ματάκια της παιχνίδιαζαν έξυπνα και χαρούμενα»
- «είχε μια κάποια γλύκα αισιόδοξη, που την έκανε με το πρώτο συμπαθητική»
- «μιαν αφέλεια πολιτισμένη»
- Στην παραπάνω περιγραφή, διαφαίνεται η συμπάθεια και η τρυφερότητα που νιώθει ο αφηγητής για τη Φανή. Μολονότι δεν αισθάνεται εντυπωσιασμένος από την εξωτερική της εμφάνιση, φαίνεται πως μάλλον του προκαλεί έλξη η αδεξιότητα, η ασυμμετρία αλλά και η έξυπνη και χαρούμενη φύση του λεπτεπίλεπτου κοριτσιού.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 174

Η περιγραφή ενός ατόμου εξαρτάται κατά πολύ από το άτομο που κάνει την περιγραφή (την πλικία του, τη μόρφωσή του, τις αντιλήψεις του για τη ζωή κτλ.). Η οπτική γωνία διαφοροποιείται ανάλογα με τον πομπό. Σκεφτείτε πώς θα περιέγραφαν/θα χαρακτήριζαν ένα νέο με ξυρισμένο κεφάλι, μακριά γένια και ατημέλητη εμφάνιση

- ένας πλικιωμένος κύριος
- ένας συνομπλοκός του
- ένας άλλος νέος με την ίδια εμφάνιση

Απάντηση:

- Ήλικιωμένος κύριος:

Να ο κατάντια της σημερινής νεολαίας! Αντί να προσπαθούν να βελτιώσουν την εμφάνισή τους οι σημερινοί νέοι, την καταστρέφουν. Αυτός εδώ έχει ξυρίσει εντελώς το κεφάλι του. Τι θέλει να παραστήσει; Αυτό για την εποχή μου ήταν προσβολή και κούρευναν έτσι τους νέους για τιμωρία. Μα καλά, δε βλέπει τι χάλια έχει; Θα ήταν πολύ ωραιότερος με ένα κοντό κούρεμα. Τι να πεις; Μοντερνισμοί.

- Συνομπλοκός:

Μερικοί που θέλουν να ξεχωρίζουν με την εκκεντρική τους εμφάνιση ξυρίζουν το

κεφάλι τους. Δε μου κάνει ιδιαίτερη εντύπωση, αλλά δε μου αρέσει αυτό το στυλ. Το παιδί με το ξυρισμένο κεφάλι νομίζω ότι θα ήταν καλύτερο με μακρύτερο μαλλί. Αν θέλει κανείς να ξεχωρίσει, υπάρχουν και άλλοι τρόποι. Πάντως είναι αρκετά συνηθισμένη μόδα στη γενιά μου.

– Νέος με την ίδια εμφάνιση:

Πολύ ωραίος τύπος! Αυτό θα πει άνεση. Δε θα ασχολούμαστε με «τρίχες»! Φαίνεται ότι ο τύπος είναι άνετος, δεν τον ενδιαφέρει το κατεστημένο, ούτε τι θα πουν οι άλλοι. Εμάς έτσι μας αρέσει και όποιος θέλει ας μας δεχτεί όπως είμαστε. Τα έχουμε βρει με τον εαυτό μας και δε θέλουμε να μοιάζουμε με κανέναν.

Λεξιλογικές ασκήσεις

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 175

Διαβάστε το παραπάνω λεξιλόγιο και υπογραμμίστε τις λέξεις εκείνες που δεν περιγράφουν απλώς ένα πρόσωπο, αλλά αποτελούν συγχρόνως και ένα σχόλιο, θετικό ή αρνητικό.

Απάντηση:

Λέξεις οι οποίες περιγράφουν ένα πρόσωπο και ταυτόχρονα αποτελούν ένα σχόλιο-θετικό ή αρνητικό- είναι οι εξής:

- (μάτια) γλαρά, τσακίρικα
- (βλέμμα) βλοσυρό, άγριο, απλανές, θολό, αμήχανο, ανήσυχο
- (χείλη) ζαχαρένια
- (δόντια) αστραφτερά, μαργαριταρένια
- (χαμόγελο) ψεύτικο, ειρωνικό, γοητευτικό, σαρκαστικό, σατανικό
- (μαλλιά) μεταξένια
- (χέρια) επιδέξια, περιποιημένα
- (σώμα) γερό, ευκίνητο, καλοδεμένο, στιπτό, ατροφικό, ασουλούπωτο, ασθενικό, ντελικάτο, πλαδαρό· κοντοπίθαρος, βεργολυγερός, ευκίνητος, στιπτός· (κορμί) λαμπάδα, κυπαρίσσι, άγαλμα
- (βάδισμα) ζωηρό, αποφασιστικό, περήφανο, χαριτωμένο
- (ντύσιμο-εμφάνιση) κομψό, πολυτελές· ντυμένος στην τρίχα, του κουτιού, κακοντυμένος, ατημέλητος, ρακένδυτος, κομψός, άκομψος, χαριτωμένος· (εμφάνιση) θεία, αιθέρια, εκλεπτυσμένη, αποκρουστική· Άδωνις, Κουασιμόδος, καρικατούρα, σκιάχτρο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 175

Χρησιμοποιώντας λέξεις του παραπάνω λεξιλογίου και μερικές από τις λέξεις που αναγράφονται παρακάτω, να γράψετε ένα χιουμοριστικό κείμενο (πεζό ή έμμετρο), στο οποίο να περιγράφετε ένα άτομο που βρίσκεται στην πλατεία /στον εξώστη του θεάτρου και το οποίο σας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση: (ντυμένος) στην τρίχα, του κουτιού, στην πένα· εξεζπιημένος, φίνος, εκκεντρικός, κομψευόμενος, εκλεπτυσμένος, φιλάρεσκος· απέριττος, ανεπιτίθεντος, με ρούχα του συρμού· απημέλητος, ακαλαίσθητος, ρακένδυτος.

Απάντηση:

«Λίγα λεπτά πριν αρχίσει η παράσταση, εμφανίστηκε στην πλατεία του θεάτρου ένας κύριος γύρω στα πενήντα. Καθώς βρισκόμουν στον εξώστη, μπορούσα να δω καθαρά κάθε λεπτομέρεια στο ντύσιμο και στο ύφος του. Ήταν ψηλός και λεπτός με ευκίνητο κορμί. Περπατούσε ζωηρά και με περήφανο βάδισμα, μέχρι τη στιγμή που αποφάσισε να καθίσει στη θέση του. Αφού έσπρωξε, ζούληξε και πάτησε τους δυστυχείς θεατές που είχαν την ατυχία να βρίσκονται ήδη στα καθίσματά τους, έφτασε τελικά στον προορισμό του. Με μια υποψία φιλαρέσκειας έβγαλε το κομψό του καπέλο και τα λευκά του γάντια, περιφέροντας γύρω ένα θολό και απλανές βλέμμα. Τα δυνατά και περιποιημένα χέρια του άνοιξαν τα κουμπιά του φίνου πανωφοριού αποκαλύπτοντας ένα απερίγραπτο θέαμα: κάτω από το παλτό ο κύριος φορούσε χαβανέζικο πουκάμισο με κοντά μανίκια που τόνιζαν τα μυώδη μπράτσα του. Το πουκάμισο ήταν ανοιχτό στο στήθος απ' όπου ξεπρόβαλλε το τριχωτό του στέρνο στολισμένο με χρυσό σταυρό μεγάλου μεγέθους.

Η εντύπωση που προξένησε η αλλόκοτη εμφάνισή του ήταν ζωηρή: όλοι γύρισαν προς το μέρος του κοιτώντας τον εξεταστικά. Στα υγρά χείλη του άντρα διαγράφηκε ένα ελαφρά ειρωνικό χαμόγελο και, αφού χάιδεψε το σουβλερό του πιγούνι, αφοσιώθηκε στην παράσταση, δίχως να ασχολείται με τον αποσθολωμένο περίγυρο».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 176

Εξηγήστε το νόημα των παρακάτω υπογραμμισμένων λέξεων/ φράσεων και προσπαθήστε να τις αντικαταστήσετε, όπου είναι δυνατόν, με άλλες ισοδύναμες. Για τη σημασία ορισμένων λέξεων μπορείτε να συμβουλευτείτε και ένα έγκυρο παλαιότερο ερμηνευτικό λεξικό.

Απάντηση:

- Εξήγηση του νοήματος των υπογραμμισμένων λέξεων και φράσεων:
  - ευσταλής = αυτός που έχει ωραίο παράστημα, γεροδεμένος, λεβέντικος

- **μικρός το δέμας** = μικρόσωμος (δέμας = το σώμα και το παράστημα, η εξωτερική εμφάνιση)
- **εν χρω κεκαρμένους** = τελείως κουρεμένους, με τα μαλλιά κομμένα σύρριζα (χρως = το δέρμα, η επιδερμίδα, κεκαρμένος = κουρεμένος < ρ. κείρω = κόβω τα μαλλιά)
- **εκπάγλου καλλονής** = εκθαμβωτικής ομορφιάς, εξαιρετικού κάλλους
- **περιθολή** = ό,τι καλύπτει το σώμα μας, ένδυμα
- **ένδυμα περιπάτου** = ρούχα απλά, καθημερινά αλλά περιποιημένα, όχι πρόχειρα
- **αμφίεση** = το σύνολο των ενδυμάτων που φοράμε / ένδυμα που φοράμε σε ιδιαίτερες περιστάσεις
- **ευπρεπής** = αυτός που βρίσκεται στο πλαίσιο της κοινής αισθητικής, που είναι αποδεκτός κατά την ισχύουσα άποψη
- **επιμελημένοι βόστρυχοι** = φροντισμένες, καλοχεινισμένες μπούκλες
- **Αντικατάσταση των υπογραμμισμένων λέξεων και φράσεων με άλλες ισοδύναμες:**
  - Μολονότι ήταν μυώδης, δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί παχύς και βαρύς· ήταν **καλοσχηματισμένος** και κομψός.
  - **Μικροκαμψός**, αλλά μεγάλος στην ψυχή.
  - Μόλις πήγαν στο στρατό, στερήθηκαν τα πλούσια μαλλιά τους. Τους είδαμε **κουρεμένους γουσλί**.
  - Ήταν (γυναίκα) **εκθαμβωτικής ομορφιάς**. Η φήμη για την ομορφιά της είχε απλωθεί παντού.
  - Παρόλο που η πρόσκληση όριζε ότι ήταν υποχρεωτικό το επίσημο **ένδυμα**, αυτός ήρθε με **σπορ ντύσιμο**.
  - Σύμφωνα με τους κανονισμούς του σχολείου, η ενδυμασία σας πρέπει να είναι **κόσμια**.
  - Το κεφάλι του αγάλματος στεφάνωναν **περιποιημένες μπούκλες**.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 176

Διαλέξτε κάποια περιγραφή προσώπου/ ατόμου που εντοπίσατε σ' ένα από τα κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που διδαχτίκατε ή διαβάσατε σε κάποιο άλλο βιβλίο· χαρακτηρίστε την, δικαιολογώντας την άποψή σας. Μερικοί τέτοιοι χαρακτηρισμοί μπορούν να είναι οι εξής:
ρεαλιστική, παραστατική, πιστή, ολοζώνταν, σπαρταριστή, διεξοδική, εκτενής, σύντομη, ανιαρή, κιουμοριστική

Απάντηση:

«Το μικρό της κορμί στεκότανε σε κάτι πόδια λιγνά, χωρίς καθόλου καμπύλες και καταλήγανε σε πατούσες αφύσικα μεγάλες. Το κεφάλι της με τα καστανόμαυρα, ίσια, κοντά κομμένα μαλλιά της ήταν όλο από τα κοινότερα που χώ δει: Το μέτωπο λίγο μικρό -όχι από εκείνα τα πολύ κοντά. Στο πρόσωπο, καμιά γραμμή ξεχωριστής ομορφιάς, ασχήμιας ξεχωριστής, μια γλύκα κάπου νί μια αγριάδα. Μάταια προσπάθησα να δω κανένα σημάδι της μεγαλοφυΐας απάνω, της τρέλας, του εκφυλισμού, δύναμης εσωτερικής, ταραχής, απόγνωσης -ήταν ένα κεφάλι κοινότατο. Τα μάτια, που θα περίμενε κανένας κάτι να δείχνουν -δε λέγανε τίποτε, σε κοιτούσε και κανένας κόσμος δεν άνοιγε πίσω. Τα χείλια μονάχα, λεπτά και πάντα σφιγμένα, μπορεί να δείχνανε κάποια δύναμη, μια προσπλωση.

Στο λαμό της, τα γυμνά της μπράτσα, πρόσεξα και το δέρμα της. Λίγο σκληρό, λίγο κίτρινο, λίγο τριχωτό -τίποτα δεν ήτανε πολύ, χαρακτηριστικό, ξεχωριστό. Ήταν απλούστατα έξω από τα σύμβολα που ξέρουμε, τα σημάδια, τα στοιχεία της ερωτικής έλξης, της ερωτικής ζωής.

Και πρόσεξα πάρα πολύ και τα δάχτυλά της. Δεν πιστεύω πως δείχνουν τον άνθρωπο - μ' αρέσει μόνο να τα κοιτάζω. Δεν ήταν από κείνα τα μακριά, κοκαλιάρικα, ξύλινα, δάχτυλα -πόδια της αράχνης, που τα λέω. Και δεν ήταν από τ' άλλα, τα γυναικεία δάχτυλα, γεστά και γεμάτα- εκείνα της δικής μου γυνναίκας -μερικές φορές νομίζω πως η ψυχή της μαζεύεται όλη σ' αυτά. Μήτε καν τα χέρια του δουλευτή με τους ρόζους και τους κόμπους, όπως θα περίμενε κανένας για τα δικά της. Ήτανε κι αυτά κοινότατα χέρια -αμίλητα δάχτυλα».

**Δημ. Χατζής, Το φονικό της Ιζαμπέλας Μόλναρ,
Σπουδές, 1976, ΚΝΛ γ' λυκείου**

Η περιγραφή της ηρώίδας είναι διεξοδική, καθώς ο συγγραφέας περιγράφει με πολλές λεπτομέρειες τα επιμέρους στοιχεία της εξωτερικής της εμφάνισης. Τα επίθετα και οι προσδιορισμοί κάνουν την περιγραφή παραστατική και ζωντανή, δίνοντας μια πιστή, ρεαλιστική αναπαράσταση της γυναικείας μορφής.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 176**Δραματοποίηση**

Φανταστείτε ένα υποθετικό παραστατικό (ατύχημα, σύγκρουση αυτοκινήτων κτλ.) κατά το οποίο ένας από τους αιτίους του επεισοδίου θεώρησε καλό να απομακρυνθεί αδικαιολόγητα. Αφηγηθείτε το επεισόδιο και υποθέστε ότι στη θέση του υπαιτίου του περιστατικού ήταν ένας συμμαθητής σας. Περιγράψτε τον και αφήστε την τάξη να υποθέσει ποιος ήταν.

Απάντηση:

[Σημ.: Η άσκηση θα εκτελεστεί στην τάξη. Φροντίστε να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά στοιχεία που συνθέτουν την εμφάνιση του συμμαθητή σας (σωματική διάπλαση, χρώμα μαλλιών και ματιών κλπ.) καθώς και κάποιες ιδιαιτερότητες που μπορεί να έχει (στο βάδισμα, ντύσιμο, έκφραση κλπ)].

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 178

Διαλέξτε ένα ζωγραφικό πίνακα ή κάποιο από τα εκθέματα ενός Μουσείου και προσπαθήστε να το περιγράψετε μ' ένα γράμμα σε κάποιον φίλο σας που ενδιαφέρεται για την Τέχνη. Μπορείτε να συμβουλευτείτε και την πλεκτρονική διεύθυνση www.culture.gr

Απάντηση:

Αγαπητέ Γιάννη,

σου γράφω αυτό το γράμμα, για να εκφράσω τον ενθουσιασμό μου για την πρόσφατη επίσκεψή μου στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Γνωρίζοντας την αγάπη και το ενδιαφέρον που έχεις για την αρχαιολογία, θέλω να σου μιλήσω για ένα ανάγλυφο έργο της εποχής του «αυστηρού ρυθμού» (460 π.Χ.- κλασική περίοδος), το οποίο παριστάνει τη θεά Αθηνά όρθια, σε κατατομή (εικ. 4). Η μορφή στηρίζεται με το αριστερό της χέρι στο αναποδογυρισμένο δόρυ και βρίσκεται σε στάση περισυλλογής (γι' αυτό άλλωστε το γλυπτό ονομάζεται «Σκεπτόμενη Αθηνά»). Στο κεφάλι φοράει κορινθιακή περικεφαλαία, η οποία μαζί με το δόρυ και την αιγίδα είναι τα σύμβολα της θεάς. Το σώμα της καλύπτεται από το δωρικό πέπλο που συγκρατείται στους ώμους με πόρπες, ενώ μια zώνη στη μέση δημιουργεί πλούσιο απόπτυγμα. Η Αθηνά είναι ριζόλιντη με το αριστερό πόδι να ακουμπάει ελαφρά στο έδαφος. Το έργο είναι πολύ όμορφο και μαρτυρεί την ευαισθησία του καλλιτέχνη, ο οποίος έπλασε μια θεά προσιτή και ανθρώπινη.

Ελπίζω να έρθεις σύντομα στην Αθήνα, ώστε να θαυμάσεις από κοντά τα ευρήματα του μουσείου.

Πολλά φιλιά
Άννα

4. Ειδικά θέματα

α) Περιγραφή της λειτουργίας ενός αντικειμένου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 179

Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να δώσετε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο, για να παρατηρήσετε την οργάνωση της περιγραφής.

Απάντηση:

§1: Δομή και λειτουργία των φωτογραφικών μηχανών.

§2: Περιγραφή της χρήσης και της λειτουργίας των μερών της φωτογραφικής μηχανής.

§3: Τύποι και κατηγορίες φωτογραφικών μηχανών.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 181

Προσπάθησε να περιγράψεις τη λειτουργία μιας μηχανής ή ενός οργάνου που ξέρεις να χειρίζεσαι. Προσδιόρισε σε ποιους απευθύνεται η περιγραφή σου, για να προσαρμόσεις ανάλογα και το ύφος του κειμένου. Η παρακάτω περιγραφή του ταχύμετρου μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα.

Απάντηση:

[Σημ.: Η περιγραφή απευθύνεται σε κάποιον που μαθαίνει να χρησιμοποιεί υπολογιστές].

Ο εκτυπωτής ψεκασμού

Οι εκτυπωτές ψεκασμού ψεκάζουν μελάνι απευθείας πάνω στο χαρτί. Συνήθως, ένας εκτυπωτής διαθέτει κασέτες με μελάνια στα τρία βασικά χρώματα (κόκκινο, πράσινο, μπλε ή γαλάζιο, μοβ, κίτρινο) και μια κασέτα με μαύρο μελάνι.

Ο εκτυπωτής διαθέτει ένα μηχανισμό με τον οποίο προωθείται το χαρτί, και μια κεφαλή με τις κασέτες των μελανιών. Καθώς προωθείται το χαρτί, η κεφαλή κινείται δεξιά-αριστερά και ψεκάζει σε κάθε σημείο ένα μείγμα μελανιών τέτοιο, ώστε να προκύψει το χρώμα που πρέπει (π.χ. το πράσινο είναι συνδυασμός μπλε και κίτρινου). Ο συνδυασμός αυτός καθορίζεται από το λογισμικό που έχει ο εκτυπωτής.

6) Περιγραφή της διαδικασίας για την κατασκευή ή τη χρήση ενός αντικειμένου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 183

Παρατηρήστε τη χρήση της προστακτικής στις παραπάνω οδηγίες. Τι νομίζετε πως εκφράζει η προστακτική στην περίπτωση αυτή (προσταγή, προτροπή, ευχή, παράκληση);

- Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε την προστακτική του 8' πληθυντικού προσώπου των ρημάτων με την υποτακτική του 8' πληθυντικού ή με την οριστική του α' πληθυντικού προσώπου. Πώς διαφοροποιείται το ύφος του κειμένου;
- Σε ποιο πρόσωπο και σε ποια έγκλιση προτιμάτε να δίνονται οι οδηγίες για τη χρήση ή την κατασκευή κάποιου αντικειμένου;

Απάντηση:

– κόψτε, καλύψτε, μην την τρίβετε, αφήστε, βάλτε, αφήστε, βυθίστε, απλώστε, συνεχίστε, τραβήξτε/καλύψτε, κάνετε, κόψτε, βυθίστε, απλώστε, καλύψτε: Η προστακτική στις οδηγίες για την κατασκευή μάσκας εκφράζει προτροπή, αφού σκοπός του συντάκτη των οδηγιών είναι να παρακινήσει τον αναγνώστη να κατασκευάσει μια μάσκα, υποδεικνύοντας τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσει.

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ β' πληθ.	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ β' πληθ.	ΟΡΙΣΤΙΚΗ α' πληθ.
κόψτε	→ να κόψετε	κόβουμε
καλύψτε	→ να καλύψετε	καλύπτουμε
μην την τρίβετε	→ να μην την τρίψετε	δεν την τρίβουμε
αφήστε	→ να αφήσετε	αφήνουμε
βάλτε	→ να βάλετε	βάζουμε
βυθίστε	→ να βυθίσετε	βυθίζουμε
απλώστε	→ να απλώσετε	απλώνουμε
συνεχίστε	→ να συνεχίσετε	συνεχίζουμε
τραβήξτε	→ να τραβήξετε	τραβάμε
κάνετε	→ να κάνετε	κάνουμε

• Παράδειγμα:

1) *Na κόψετε αρκετά τετράγωνα κομμάτια γάζας, επιφάνειας 3 τετραγωνικών εκατοστών (υποτακτική β' πληθ.)* ή

Κόβουμε αρκετά τετράγωνα κομμάτια γάζας, επιφάνειας 3 τετραγωνικών εκατοστών (οριστική α' πληθ.)

2) *Na καλύψετε εντελώς το πρόσωπο /πρότυπο για την εκτύπωση της μάσκας με άφθονη βαζελίνη· να μην την τρίψετε, αλλά να την αφήσετε στην επιφάνεια του δέρματος. Να βάλετε ένα παχύ στρώμα πάνω στα φρύδια, αλλά να αφήσετε ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και το στόμα (υποτακτική β' πληθ.)* ή

Καλύπτουμε εντελώς το πρόσωπο /πρότυπο για την εκτύπωση της μάσκας με άφθονη βαζελίνη. Δεν την τρίβουμε, αλλά την αφήνουμε στην επιφάνεια του δέρματος. Βάζουμε ένα παχύ στρώμα πάνω στα φρύδια, αλλά αφήνουμε ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και το στόμα (οριστική α' πληθ.) κλπ....

- Αν αντικαταστήσουμε την προστακτική με την υποτακτική ή την οριστική, το ύφος του κειμένου διαφοροποιείται ως εξής:
  - Η χρήση της υποτακτικής (*να κόψετε, να καλύψετε...*) κάνει πιο έντονη την προσταγή.
  - Η χρήση της οριστικής στο α' πληθ. πρόσωπο (*κόβουμε, καλύπτουμε...*) κάνει το ύφος του κειμένου περισσότερο οικείο αλλά και συγκαταβατικό.
- Οι οδηγίες για τη χρήση ή την κατασκευή κάποιου αντικειμένου είναι πριμότερο να δίνονται στο β' πληθ. προσ. της προστακτικής (*κόψτε, καλύψτε*), που εκφράζει σαφώς προτροπή, παρά στο β' πληθ. προσ. υποτακτικής (που κάνει το ύφος πιο επιτακτικό) ή στο α' πληθ. προσ. της οριστικής (που θα ταίριαζε ίσως περισσότερο σε οδηγούς μαγειρικής, σε κείμενο το οποίο απευθύνεται σε μικρά παιδιά ή στην προφορική διατύπωση, που απαιτεί πιο φιλικό και άμεσο ύφος).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 183

Να δώσεις γραπτές οδηγίες για τους κανόνες ενός ομαδικού παιχνιδιού σε κάποιον που δεν ξέρει τίποτε γι' αυτό. Χρησιμοποίησε την έγκλιση και το πρόσωπο που νομίζεις ότι ταιριάζουν στο ύφος του κειμένου σου. Πιστεύεις ότι οι οδηγίες θα γίνονταν καλύτερα κατανοητές, αν τις παρουσίαζες προφορικά;

Απάντηση:

Παντομίμα

1. Πρώτα οι παίκτες χωρίζονται σε δύο ομάδες.
2. Στον εκπρόσωπο της πρώτης ομάδας η αντίπαλη ομάδα ανακοινώνει κάποιο τίτλο ταινίας, τραγουδιού ή θεατρικού έργου, χωρίς να ακουστεί από τους υπολοίπους παίκτες της πρώτης ομάδας.
3. Ο εκπρόσωπος προσπαθεί να εξηγήσει στην ομάδα του, χωρίς να χρησιμοποιήσει λόγια αλλά μόνο με κινήσεις, τον τίτλο τον οποίο του ανακοίνωσε η αντίπαλη ομάδα.
4. Οι υπόλοιποι συμπαίκτες του εκπροσώπου πρέπει να βρουν με ακρίβεια τον τίτλο σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που καθορίζεται από την αρχή του παιχνιδιού.
5. Το παιχνίδι λήγει οπότε το αποφασίσουν και οι δύο ομάδες.
6. Οι εκπρόσωποι των δύο ομάδων εναλλάσσονται συνεχώς μετά από κάθε τίτλο.
7. Κερδίζει η ομάδα που βρήκε τους περισσότερους τίτλους.

- Είναι προτιμότερο οι οδηγίες να δίνονται στην οριστική έγκλιση, γιατί είναι το ύφος φιλικότερο, όπως ταιριάζει σε ένα ομαδικό παιχνίδι.
- Στο συγκεκριμένο παιχνίδι οι οδηγίες θα γίνονταν καλύτερα κατανοητές αν παρουσιάζονταν προφορικά, γιατί θα υπήρχε αμεσότητα και θα συνοδεύονταν από κινήσεις του σώματος, που βοηθούν το λόγο.

III. ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ

Θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 184-186

Υπάρχει η άποψη ότι η ενδυμασία και το ένδυμα είναι ένα είδος γλώσσας και ομιλίας. «Μιλούμε» με τον τρόπο με τον οποίο ντυνόμαστε. Διαβάστε σχετικά τα παρακάτω κείμενα και σχολιάστε τα.

«ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΖΩΜΑΤΟΣ: Ο ΓΚΑΝΤΙ, Η ΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΙΝΔΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ» (Emma Tario).

Πώς φαίνεται στην περίπτωση του Γκάντι η σημασία της ένδυσης ως μέσου επιδίωξης πολιτικών στόχων;

Απάντηση:

Ο Μαχάτμα Γκάντι χρησιμοποίησε την ενδυμασία με συμβολικό τρόπο, ως μέσο επιδίωξης πολιτικών στόχων. Μολονότι για περισσότερο από είκοσι χρόνια φορούσε ευρωπαϊκά ρούχα (σύμφωνα με το πρότυπο του μορφωμένου άνδρα της ινδικής αστικής ελίτ), επέλεξε τελικά να φοράει το απλό παραδοσιακό περίζωμα των Ινδών. Η νέα εικόνα του εξυπηρετούσε ένα συγκεκριμένο σκοπό: συνόδευε το νεωτεριστικό του λόγο που απέρριπτε κάθε δυτική επιρροή, κάθε σύμβολο υποτέλειας της Ινδίας στη Δύση.

Το 1919 καλούσε όλους τους Ινδούς να φορούν ενδύματα από χειροποίητο βαμβακερό ύφασμα (khadi), το οποίο θα γινόταν το έμβλημα της ανεξαρτησίας των Ινδών από τις ξένες δυνάμεις με διττό τρόπο: συμβόλιζε την ισχυροποίηση της ινδικής παραγωγής υφασμάτων φτιαγμένων στο χέρι (άρα εργασία και οικονομική ανάπτυξη) και ηθική απελευθέρωση από ξενόφερτες νόρμες.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 187-191

«ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ» (Ευφροσύνη Ρούπα).

1. Πώς κατά τη γνώμη σας, εξηγείται η τελική επικράτηση της δυτικής ευρωπαϊκής ενδυμασίας;
2. Πόσο σημαντική θεωρείτε την πλευρά της υγιεινής στις ενδυματολογικές συνήθειες;

Απάντηση:

1. Η διάδοση της δυτικής ευρωπαϊκής ενδυμασίας στην Ελλάδα έγινε σταδιακά και για λόγους πρακτικούς αλλά κυρίως ιδεολογικούς. Οι τοπικές ενδυμασίες αντικαταστάθηκαν σιγά - σιγά από τα ευρωπαϊκά ρούχα. Οι πρώτοι που ντύθηκαν σύμφωνα με το δυτικό τρόπο ήταν όσοι είχαν επαφή με το εξωτερικό, κυρίως οι έμποροι και οι ομογενείς, δηλαδή τα μέλη της ανερχόμενης αστικής τάξης, καθώς και άνθρωποι που είχαν λάβει ανώτερη μόρφωση (στα πανεπιστήμια του εξωτερικού, αφού η ελληνική εκπαίδευση βρισκόταν στα πρώτα της βήματα).

Το δυτικό ρούχο έγινε σύμβολο οικονομικής δύναμης και πνευματικής καλλιέργειας· ο ρόλος του ενισχύθηκε από το πρότυπο των ξένων που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα (ακολουθία του Βαυαρού βασιλιά, ξένοι επιχειρηματίες και διοικητικά στελέχη του νεοσύστατου ελληνικού κράτους). Στα αστικά κέντρα οι περισσότεροι μιμήθηκαν γρήγορα το παράδειγμα των ξένων, αν και υπήρξαν κάποιοι που προσπάθησαν να συνδυάσουν στην ενδυμασία τους ελληνικά και ευρωπαϊκά στοιχεία (π.χ. ανδρική πουκαμίσα σε συνδυασμό με το «φράγκικο» παντελόνι).

Παράλληλα, το ευρωπαϊκό ένδυμα αποδείχτηκε πιο πρακτικό από τις τοπικές ενδυμασίες, καθώς απαιτούσε λιγότερα μέτρα υφάσματος για την κατασκευή του (συγκρίνετε την ελληνική φουστανέλα με το παντελόνι), το ντύσιμο γινόταν σε λιγότερο χρόνο και ήταν πιο άνετο από τα μακριά φορέματα για τις αθλούμενες γυναίκες των αρχών του 20ου αιώνα.

2. Ο παράγοντας της υγιεινής παίζει σημαντικό ρόλο στις ενδυματολογικές συνήθειες των ανθρώπων. Η άνεση, η καθαριότητα και η υγεία του σώματος είναι πρωτεύοντες στόχοι, που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το ντύσιμό μας. Τους προπογούμενους αιώνες οι ενδυματολογικές αναζητήσεις της αριστοκρατικής τάξης έφτασαν στην υπερβολή από πλευράς αισθητικής αλλά και έθεσαν σε κίνδυνο την υγεία. Γυναίκες και άντρες μεγαλοαστοί χρησιμοποίησαν το ένδυμα ως σύμβολο της «γαλαζοαίματης» καταγωγής τους, της οικονομικής και κοινωνικής τους δύναμης, αδιαφορώντας για την υγιεινή του σώματος. Φορούσαν ρούχα στα οποία ασφυκτιούσαν, κορσέδες που πίεζαν τα εσωτερικά όργανα του σώματος, περούκες, κρινολίνα που συγκέντρωναν μικρόβια, παπούτσια με τόσο ψηλά τακούνια (έως και 51 εκ!) ώστε, για να περπατήσει μια γυναίκα, χρειαζόταν κάποιον να την υποβαστάζει.

Με την πάροδο των χρόνων, την αλλαγή του τρόπου ζωής και τη χειραφέτηση της γυναίκας, άλλαξαν και οι προτεραιότητες στο θέμα του ντυσίματος. Η εργαζόμενη γυναίκα χρειαζόταν καθημερινά πρακτικά ρούχα, τα οποία θα της εξασφάλιζαν την απαραίτητη άνεση στην εργασία της. Παράλληλα, στον εικοστό αιώνα διαφοροποιήθηκε και η έννοια της καθαριότητας. Οι άνθρωποι άρχισαν να ενδιαφέρονται περισσότερο για τη σωματική υγιεινή, την εικόνα του κορμιού χωρίς ρούχα και για τη μυρωδιά του. Τα καλλυντικά, τα αρώματα και τα αποσμητικά πήραν τη θέση τους στο καθημερινό πρόγραμμα περιποίησης. Σ' αυτό συνετέλεσαν και οι περιβαλλοντικές αλλαγές. Η μόλυνση της αιμόσφαιρας, η εκβιομηχάνιση της ζωής και γενικά η απομάκρυνση από το φυσικό τρόπο ζωής δημιούργησε ρύπους και οσμές που δεν υπήρχαν παλαιότερα.

Είναι, λοιπόν, πολύ σημαντικό να φροντίζουμε για την υγιεινή του σώματός μας και να επιλέγουμε ενδύματα τα οποία δε θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική μας ακεραιότητα ούτε προκαλούν μακροχρόνιες και ανεπανόρθωτες βλάβες στον οργανισμό μας.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 191

Ομαδική εργασία

Να σχηματίσετε στην τάξη έναν κατάλογο από ενδυμασίες που χαρακτηρίζουν ομάδες ατόμων (κοινωνικές, επαγγελματικές, υπηρεσιακές κ.ά.) π.χ. νοσοκόμων, δημοτικής αστυνομίας.

Στη συνέχεια να χωριστείτε σε ομάδες και να επιλέξετε μια ενδυμασία για να την περιγράψετε με λόγο (ή και με σχέδιο) και να τη σχολιάσετε.

Απάντηση:

- **εθνικές σχολές:** τοπικές ενδυμασίες που θεωρούνται παραδοσιακές, π.χ. σαρακατσάνικη.
- **υπηρεσιακές στολές:** οι ενδυμασίες που φορούν οι πυροσβέστες, αστυνομικοί (δημοτικοί, πόλεως, συνοριακοί), στρατιωτικοί, λιμενικοί, εισπράκτορες (παλαιότερα) κ.λπ.
- **επαγγελματικές στολές:** νοσοκόμοι, γιατροί, χορευτές, θυρωροί, ταμίες, πωλητές, ξενοδοχοϋπάλληλοι, μάγειρες, αεροσυνοδοί, πιλότοι κ.λπ.
- **άλλες κοινωνικές ομάδες:** αθλητές, ιερείς, μέλη θρησκευτικών ομάδων, μαθητές ιδιωτικών σχολείων.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 192

Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να σχολιάσετε την άποψη του Ε.Π. Πανούτσου ότι η αμφίεση «αποτελειώνει και επισφραγίζει το πρόσωπό μας, το συμπληρώνει και το παρουσιάζει».

Απάντηση:

Η ενδυμασία, εκτός από σύμβολο τοπικότητας (παλαιότερα) και συλλογικότητας

όμοιων κοινωνικών ομάδων, είναι και ατομικός «καθρέφτης». Ο τρόπος ντυσίματος απεικονίζει την προσωπικότητα και το χαρακτήρα μας. Αν μελετήσουμε τα ρούχα που φοράει κάποιος σε διάφορες εκδηλώσεις της καθημερινότητας ή τα επίσημα ενδύματά του, θα διαπιστώσουμε πώς συμπεριφέρεται στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή.

Η ενδυμασία εκφράζει τις προτιμήσεις, το γούστο, την ποιότητα, την ιδιοσυγκρασία και την κοινωνική θέση ενός ανθρώπου και ταυτόχρονα τον «εξοπλίζει» κατάλληλα ανάλογα με την περίσταση. Αν δε θέλουμε να είμαστε ισοπεδωτικοί, ντυνόμαστε διαφορετικά σε διαφορετικούς χώρους και σε διαφορετικές στιγμές στην κοινωνική και στην προσωπική μας ζωή. Μέσα από την αμφίεση μπορούμε να διαμορφώσουμε μια εικόνα που θέλουμε να δείξουμε στους άλλους, να ενισχύσουμε το κύρος και τη δύναμή μας, να επιβληθούμε, να φανούμε ευάλωτοι κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 193

Διαβάστε τώρα ένα άλλο απόσπασμα από το ίδιο βιβλίο του Ε.Π. Παπανούτσου. Συμφωνείτε με την άποψη του συγγραφέα ότι μπορούμε πιθανόν να μαντέψουμε τον εσωτερικό κόσμο ενός ατόμου από την εξωτερική του εμφάνιση; Αν συμφωνείτε, περιγράψτε την αμφίεση που θα χαρακτήριζε κάποιον από τους τύπους που αναφέρονται στο απόσπασμα ή κάποιον άλλον τύπο, π.χ. έναν ακατάστατο, ματαιόδοξο, φιλάρεσκο, σχολαστικό, προσεκτικό.

Απάντηση:

Η εξωτερική εμφάνιση αποκαλύπτει πολλά στοιχεία για τον εσωτερικό κόσμο ενός ανθρώπου. Ένα έμπειρο μάτι μπορεί να καταλάβει το χαρακτήρα κάποιου από το ντύσμό του και ίσως κάποιες ιδιαιτερότητες της προσωπικότητάς του. Υπάρχουν ορισμένοι τύποι ανθρώπων που η εξωτερική τους εμφάνιση είναι αδιάφευστος καθρέφτης του εαυτού τους. Για παράδειγμα, ένας σχολαστικός κυκλοφορεί πάντοτε περιποιημένος, με ρούχα προσεκτικά διαλεγμένα και ατσαλάκωτα. Τα μαλλιά του είναι άψογα χτενισμένα, έχει τέλειο μανικιούρ, η γραβάτα του είναι δεμένη με ιδιαίτερη προσοχή και τα παπούτσια του φρεσκογυαλισμένα. Ο άνθρωπος αυτός προσέχει πάντα τις κινήσεις του, στέκεται ή κάθεται με ίδιαίτερο τρόπο, ώστε να μην τσαλακωθούν τα ενδύματά του και διαρκώς διορθώνει κάποια ατέλεια στην εμφάνισή του: το πουκάμισο που ξεφεύγει «άτακτα» από το παντελόνι, μερικές τούφες από τα μαλλιά που πέφτουν στο μέτωπο, μια υποψία σκόνης στα παπούτσια....

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 194

Να διαβάσετε προσεκτικά το ποίημα του Καβάφη που ακολουθεί και να ερμηνεύσετε τους λόγους για τους οποίους ο Αριστομένης υιοθετεί μια συμπεριφορά ξένη προς το χαρακτήρα του. Με ποιο τίμημα πληρώνει «την καλούτσικην εντύπωσι» που δημιουργεί η συμπεριφορά αυτή; Αν πιστεύετε ότι το ποίημα του Καβάφη έχει διαχρονική αξία, δοκιμάστε να περιγράψετε έναν παρόμοιο τύπο. Μπορείτε να διατηρήσετε το ειρωνικό ύφος του ποιητή;

Απάντηση:

Ο Αριστομένης του Καβάφη υιοθετεί μια συμπεριφορά ξένη προς το χαρακτήρα του. Υποδύεται τον άνθρωπο που έχει λάβει σε βάθος ελληνική παιδεία, είναι καλλιεργημένος, ντύνεται και συμπεριφέρεται όπως οι Έλληνες, για να γίνει αρεστός στο περιβάλλον του. «Μεταμφιέζεται» δηλαδή σε έναν άνθρωπο εκλεπτυσμένο, βαθυστόχαστο και σημαντικό, επειδή αυτό είναι το πρότυπο της εποχής του, καλύπτοντας κάθε στοιχείο που θα μαρτυρούσε την πραγματική κοινωνική του καταγωγή.

Το τίμημα με το οποίο πληρώνει ο Αριστομένης την «καλούτσικην εντύπωσι» που δημιουργεί στους άλλους είναι βαρύ: η ζωή του είναι ψεύτικη, όπως και το κατασκεύασμα της προσωπικότητάς του. Αναλόγως το χρόνο του προσπαθώντας να μοιάζει με τους Έλληνες και μέσα του τρέμει μήπως κάποιο λάθος και οι Αλεξανδρινοί «τον πάρουν στο ψιλό». Μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε πόσο δύσκολη και αγχωτική είναι η καθημερινότητα ενός ανθρώπου που δεν είναι αυθεντικός και συμφιλιωμένος με την εικόνα του, αλλά, κινούμενος στην επιφάνεια, καταδικάζει τον εαυτό του σε αγωνία και μοναξιά.

Άνθρωποι που μοιάζουν με τον Αριστομένη υπάρχουν σε όλες τις εποχές και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον, η συμπεριφορά όμως αυτή χαρακτηρίζει κατεξοχήν τους νεόπλουτους. Ένα τέτοιο παράδειγμα θα μπορούσε να είναι ο κύριος που, αφού πέρασε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του στερημένος από χρήματα και υλικά αιγαθά, πρόσφατα και ξαφνικά έχει πλουτίσει και αποφασίζει να αλλάξει τον τρόπο ζωής του. Ξεχνάει τους παλιούς «λαϊκούς» του φίλους, συχνάζει σε κοσμικά μέρη και ακολουθεί κατά πόδας ισχυρούς οικονομικά ανθρώπους, της μεγαλοαστικής τάξης. Κυκλοφορεί με αυτοκίνητο πολυτελείας, φοράει μόνο επώνυμα ρούχα και μιμείται τον τρόπο των πλουσίων. Γεμάτος συμπλέγματα για τη μικροαστική του καταγωγή και τρέμοντας μην τυχόν γίνει γνωστό στο νέο του κύκλο ότι μέχρι τώρα έμενε σ' εκείνο το δυνάρι στο κέντρο της Αθήνας, επινοεί ένα παρελθόν που δεν του ανήκει: σπουδές στη Σορβόνη, χειμερινές διακοπές με τους γονείς στην Ελβετία, αριστοκρατική καταγωγή..... Όμως οι καινούριοι του «φίλοι» βλέπουν πάνω του κάπι τα παράταρο με όλα αυτά: ίσως είναι μια αδιόρατη δουλοπρέπεια ή μπορεί πάλι να φταίει εκείνο το «εξαπανέκαθεν» που του ξέφυγε τις προάλλες.....

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 195

Δοκιμάστε να περιγράψετε κι εσείς ένα νέο ή μια νέα με ιδιαίτερο ντύσιμο και προσπαθήστε να ερμηνεύσετε τη συμπεριφορά του.

Απάντηση:

Ένας τέτοιος άνθρωπος θα μπορούσε να είναι κάποιος με μακριά μαλλιά, σκισμένο και τρυπημένο παντελόνι tziv, αδύνατος, με φαρδιά πουκαμίσα, παπούτσια διαλυμένα, καϊμαλιά στο λαιμό, στα χέρια και στα πόδια. Στην πλάτη έχει μια κιθάρα και στο χέρι ένα μισοτελειωμένο τσιγάρο.

Ο νέος αρνείται να δεχτεί τη συμβατική κοινωνία που ζούμε και με αυτό τον τρόπο εκφράζει τη διαμαρτυρία του. Δείχνει ότι αδιαφορεί για τον κόσμο μας, αδιαφορεί για τη γνώμη που έχουν οι άλλοι και θέλει να ζήσει σε ένα δικό του ρομαντικό κόσμο. Είναι γεμάτος με ευαισθησίες που δεν τις δείχνει εύκολα παρά μόνο σε εκείνον που θα τον πλησιάσει.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 196

Δοκιμάστε να περιγράψετε τον ήρωα ενός λογοτεχνικού έργου από το σχολικό βιβλίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Στην αρχή συγκεντρώστε όλα τα στοιχεία που δίνονται από το συγγραφέα για την εξωτερική εμφάνιση και για το χαρακτήρα του ήρωα. Στη συνέχεια, συζητήστε αν τα στοιχεία αυτά είναι επαρκή για να σχηματίσετε μια ολοκληρωμένη εικόνα του ήρωα. Αν δεν είναι επαρκή, προσθέστε όσα θεωρείτε απαραίτητα.

Απάντηση:

Ο Γκουντής, στο διήγημα του Μ. Καραγάτση «Το Μπουρίνι», είναι ένας χαρακτηριστικός τύπος χωρικού, ανθρώπου που έχει περάσει τη ζωή του δουλεύοντας στα χωράφια.

Εξωτερικά είναι γερασμένος, σκυφτός, καμπουριασμένος, με ροζιάρικα χέρια και βαθιές ρυτίδες στο πρόσωπο, που φανερώνουν τη βασανισμένη του ζωή. Απεριποίητος, αξύριστος και άπλυτος, κυκλοφορεί με ρούχα παλιά και φτωχικά. Είναι άνθρωπος τραχύς, άξεστος στους τρόπους, αλλά αγαθός, τίμιος και καλός οικογενειάρχης. Είναι υπομονετικός και κάποιες φορές φτάνει στο σημείο να γίνει δουλικός, αυτό όμως δικαιολογείται από τις δύσκολες συνθήκες ζωής την εποχή εκείνη.

Ο συγγραφέας σκιαγραφεί την εμφάνιση και τη προσωπικότητα του ήρωα του παραθέτοντας επαρκή στοιχεία (π.χ. το θεσσαλικό γλωσσικό ιδίωμα), ώστε να σχηματίσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα για τον Γκουντή.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 196

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο για το ρόλο του σκηνοθέτη και του ενδυματολόγου σε μια θεατρική παράσταση.

Στη συνέχεια να περιγράψετε και να σχολιάσετε το σκηνικό και κάποια από τα κοστούμια των ηρώων μιας θεατρικής παράστασης που παρακολουθήσατε ή είδατε από την τηλεόραση.

Απάντηση:

[**Σημ.: Αρχικά θα πρέπει να αναφέρετε τον τίτλο και το συγγραφέα του έργου, καθώς και τους βασικούς συντελεστές της παράστασης (σκηνοθέτη, ηθοποιούς κ.λπ.).**

Έπειτα, να περιγράψετε εξαντλητικά το σκηνικό (φόντο, έπιπλα, αντικείμενα) και τα κοστούμια (υλικά, σχέδιο, χρώματα) και να σχολιάσετε την αισθητική τους αξία, αν ανταποκρίνονται στην εποχή και στο ύφος του έργου και της παράστασης, στο σκοπό του σκηνοθέτη κ.λπ.]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 196***Ομαδική εργασία***

Να εργαστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα να επιλέξει ένα θεατρικό έργο που διάβασε· στη συνέχεια, να προσπαθήσει να σχεδιάσει τα κοστούμια ορισμένων προσώπων του έργου και το σκηνικό μιας συγκεκριμένης πράξης και να τα περιγράψει προφορικά στους μαθητές των άλλων ομάδων.

Χρήσιμες πληροφορίες:

1. Μελετήστε προσεκτικά το έργο και συγκεντρώστε πληροφορίες:
  - α) για τα πρόσωπα (φύλο, ηλικία, εξωτερικά χαρακτηριστικά, ένδυμα, χαρακτήρα κτλ.)
  - β) για την εποχή που διαδραματίζονται τα γεγονότα.
2. Μπορείτε να ντύσετε τα πρόσωπα με ρούχα εποχής, οπότε είναι απαραίτητη κάποια έρευνα (σε εγκυκλοπαίδειες, βιβλία ιστορίας κτλ.) για τις ενδυμασίες της εποχής του έργου.

Διαφορετικά, μπορείτε να αυτοσχεδιάσετε, ντύνοντας τους ήρωες με οποιαδήποτε ρούχα νομίζετε ότι τους ταιριάζουν (σύγχρονο ντύσιμο, φανταστικό, εξωπραγματικό κτλ.) αρκεί αυτά να εναρμονίζονται με το γενικό κλίμα του έργου, όπως το έχετε συλλάβει. Το ίδιο ισχύει και για τα σκηνικά. Κοιτάξτε για παραδείγμα τις παρακάτω φωτογραφίες από σκηνογραφικές και ενδυματολογικές λύσεις που έδωσαν κατά καιρούς διαφορετικοί καλλιτέχνες για το ίδιο έργο.

Απάντηση:

[Σημ.: Η άσκηση δεν ενδείκνυται για γραπτή παρουσίαση. Για το σχεδιασμό των κοστουμιών, μπορείτε να πάρετε ιδέες από τις φωτογραφίες που υπάρχουν στις σελ. 197 - 199 του σχολικού βιβλίου και από εφημερίδες, περιοδικά και προγράμματα θεατρικών παραστάσεων].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 199***Δραματοποίηση***

Υποθέστε ότι οργανώνετε για την τηλεόραση μια συζήτηση με θέμα: «Το ρούχο ως μέσο επικοινωνίας, αλλά και ταξινόμησης των ανθρώπων σε κοινωνικές ομάδες». Ο κάθε ομιλητής να παρουσιάσει με επιχειρήματα, από τη δική του οπτική γωνία, τις απόψεις του για το θέμα.

Οι ρόλοι που μπορείτε να υποδυθείτε είναι οι ακόλουθοι: ένας/μία κοινωνιολόγος, ένας σχεδιαστής ή μια σχεδιάστρια μόδας, μια οικοκυρά, ένας έμπορος, μια εκπρόσωπος φεμινιστικού κινήματος.

Απάντηση

[Σημ.: Σε αυτή την εργασία θα δοθεί συγκεντρωτικό σχεδιάγραμμα των λεπτομερειών που αφορούν στο θέμα:]

- **κοινωνιολόγος:**
  - Θα προσεγγίσει το θέμα από κοινωνιολογικής πλευράς.
  - Θα αναπτύξει τη σχέση ανάμεσα στο ένδυμα και στην εικόνα που βγάζουμε προς τους άλλους.
  - Το ύφος και το λεξιλόγιό του/της θα είναι επίσημο, φροντισμένο, με όρους του ειδικού λεξιλογίου της κοινωνιολογίας.
- **σχεδιαστής/-στρια μόδας**
  - Θα μιλήσει κυρίως για την αισθητική αξία του ρούχου και για τη σημασία του στην εικόνα μας.
- **οικοκυρά:**
  - Θα προσεγγίσει το θέμα μέσα από την προσωπική της εμπειρία.
- **έμπορος:**
  - Θα μιλήσει για την υλική διάσταση του ρούχου και για τον προσδιορισμό της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει κάποιος ανάλογα με την τιμή/ποιότητα του υφάσματος/ενδύματος.
- **εκπρόσωπος φεμινιστικού κινήματος**
  - Θα ανιχνεύσει στην ενδυμασία συμβολισμούς της κοινωνικής υπεροχής των ανδρών, της σεξουαλικής καταπίεσης και της προσπάθειας υποταγής της γυναίκας σε σεξιστικά πρότυπα].

IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Παράγραφος

Ανάπτυξη μιας παραγράφου με αναλογία

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 200

Να διαβάσετε την παρακάτω παράγραφο και να εντοπίσετε τα μέρη/σκέλη της αναλογίας.

Απάντηση:

Τα μέρη/σκέλη της αναλογίας στην παράγραφο αυτή είναι δύο: το περιγραφόμενο «αντικείμενο» (ανθρώπινος οργανισμός) και το αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες/ομοιότητες προς αυτό (μπχανή).

Η αναλογία/ομοιότητα των δύο είναι η κατανάλωση ενέργειας (*βενζίνη* ή *πλεκτρική ενέργεια - τροφή*).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 200

Να παρατηρήσετε τη δομή και την οργάνωση της πιο πάνω παραγράφου και να εντοπίσετε:

- a) Το τμήμα στο οποίο εισάγεται η αναλογία.
- b) Πώς διαρθρώνεται το κύριο μέρος της παραγράφου στο οποίο αναπτύσσεται η αναλογία. Προσπαθήστε να αναπτύξετε την αναλογία, διαρθρώνοντας διαφορετικά την παραπάνω παράγραφο και επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές, όπου χρειάζεται.

Απάντηση:

- a) Το τμήμα στο οποίο εστιάζεται η αναλογία είναι η θεματική περίοδος της παραγράφου: «Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μία μπχανή».
- b) Στο κύριο μέρος της παραγράφου αναπτύσσεται πρώτο το δεύτερο μέρος της αναλογίας, δηλαδή το αντικείμενο που παρουσιάζει ομοιότητες/αναλογίες (η μπχανή) και ακολουθεί το πρώτο μέρος της αναλογίας, δηλαδή το περιγραφόμενο «αντικείμενο» (ο ανθρώπινος οργανισμός). Αυτό γίνεται επειδή η λειτουργία της μπχανής και πιο συγκεκριμένα η κατανάλωση π.χ. πλεκτρικής ενέργειας από το ψυγείο, είναι κάτι ευρέως γνωστό που θα βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει τη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού.
- **Ανάπτυξη της αναλογίας με διαφορετική διάρθρωση της παραγράφου**

Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μία μπχανή. Ο οργανισμός βρίσκει την αναγκαία για τις λειτουργίες του ενέργεια καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μπχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας δέγεται καταβολισμός. Και το αυτοκίνητο λ.χ. ή η θεριζοαλωνιστική μπχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους (κίνηση κτλ.) ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας βενζίνη. Το πλεκτρικό ψυγείο ή ο πλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μπχανές, χρησιμοποιούν πλεκτρική ενέργεια, πλεκτρικό ρεύμα. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μπχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση χημικών ενώσεων....

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 200

Στο παρακάτω λογοτεχνικό κείμενο να επισημάνετε και να σχολιάσετε τις αναλογικές συσχετίσεις που χρησιμοποιεί η λογοτέχνιδα. Τι επιτυγχάνεται με την αναφορά των αναλογιών;

Απάντηση:

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η συγγραφέας συσχετίζει αναλογικά τα δάχτυλα του χεριού με τα μέλη της οικογένειας. Ο μέσος είναι η μπτέρα, ο δείκτης ο πατέρας, το τέταρτο και πέμπτο δάχτυλο είναι οι κόρες και ο αντίχειρας ο γιος. Τα σχόλια που κάνει η συγγραφέας σε κάθε αναλογία παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον: στην αρχή δυσκο-

λεύτηκε να αποφασίσει αν ο μέσος θα ήταν ο πατέρας ή η μητέρα, επέλεξε όμως τη δεύτερη, γιατί αυτό το δάχτυλο - αν και είναι το μακρύτερο και παραπέμπει στους πατεράδες που πρέπει να είναι ψηλοί κι επιβλητικοί - έχει «μια κομψότητα και μια χάρη» που αρμόζει σε γυναίκα. Ο δείκτης είναι ο πατέρας, γιατί έχει «γερό δέσμο και στερεότητα, κύρος», «είναι το δάχτυλο που χρησιμοποιείς για να διατάξεις, να παρακινείς, να δείχνεις, να εξετάζεις: το πιο δραστήριο δάχτυλο απ' όλα». Τα δύο μικρότερα δάχτυλα είναι οι κόρες, «μάλλον όμοιες, χλομές απομιμήσεις της μητέρας τους, λεπτές κι ονειροπόλες, με τα κάπως μυτερά τους κεφάλια. Ισως η μικρότερη αδερφή να μην είναι τόσο άχρωμη όσο η αδερφή της: είχε πάνω της έναν αέρα σκανδαλιάς και μία τάση κινητικότητας». Τέλος, ο αντίχειρας είναι μοναχογιός που «στέκεται μια ιδέα απόμερα, αλλά δίπλα στον πατέρα».

Με την αναφορά των αναλογιών η συγγραφέας επιτυγχάνει να δώσει με πολύ παραστατικό τρόπο την αντίληψη που είχε για τη διαφορά των δύο φύλων όταν ήταν μικρή και όπως διαμορφώθηκε αυτή η αντίληψη στο πλαίσιο της δικής της οικογένειας. Αξίζει να προσέξουμε ιδιαίτερα τον αναλογικό συσχετισμό αντίχειρα - γιου, στον οποίο φαίνεται ξεκάθαρη η γνώμη που είχε περί απόλυτης ελευθερίας και υπεροχής των αγοριών έναντι του δικού της φύλου.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 202

Η αναλογία - που αποτελεί μια μορφή αναπτυγμένης παρομοίωσης - άλλοτε είναι φανερή και άλλοτε εύρημα/έμπνευση του συγγραφέα για να διατυπώσει με μεγαλύτερη ενάργεια τη σκέψη του.

Να επισημάνετε στο παρακάτω κείμενο ποια πράγματα συσχετίζονται αναλογικά και με ποια κοινή ιδιότητα.

Απάντηση:

Στο κείμενο συσχετίζονται αναλογικά οι στίχοι ενός δημοτικού τραγουδιού (περιγραφόμενο «αντικείμενο») με τους λιθόπλινθους ενός αρχαίου ισοδομικού τοίχου (αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες/ομοιότητες προς το περιγραφόμενο). Κοινή ιδιότητα των δύο συσχετιζόμενων αντικειμένων είναι η έλλειψη συνδετικού υλικού, η αυτοτέλεια, η συνοχή και η αντοχή.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 203

Με βάση την αναλογία που υπάρχει ανάμεσα σε μια πυρκαγιά που εξαπλώνεται και σε μια επιδημική ασθένεια, γράψτε μία παράγραφο γύρω στις δέκα σειρές (100 - 130 λέξεις). Θεωρήστε περιγραφόμενο αντικείμενο (αυτό που χρειάζεται επεξήγηση) την πορεία της επιδημικής ασθένειας και οργανώστε την περιγραφή σας έτσι, ώστε να εξυπηρετεί αποτελεσματικά το σκοπό σας.

- Μπορείς να χρησιμοποιήσεις κοινές ή παρόμοιες ρηματικές φράσεις και στα δύο σκέλη,

π.χ.

πυρκαγιά - επιδημική ασθένεια

- στην αρχή δε γίνεται εύκολα αντιληπτή
- εξαπλώνεται γρήγορα κτλ.

Απάντηση:

Μια επιδημική ασθένεια εξαπλώνεται όπως μια πυρκαγιά. Η φωτιά ξεκινάει από λίγα ξερόκλαδα ή χαρτιά· λίγες σπίθες αρκούν για να φουντώσει και να προχωρήσει καίγοντας ό,τι βρεθεί στο δρόμο της: θάμνους, ψηλά φυτά, δέντρα. Η πυρκαγιά επεκτείνεται γρήγορα στο δάσος και, αν δεν υπάρξει έγκαιρη επέμβαση, κατακαίει σπίτια και οικισμούς ολόκληρους. Με τον ίδιο τρόπο εξαπλώνεται και μια επιδημία: στην αρχή προσβάλλει ελάχιστους ανθρώπους οι οποίοι, καθώς έρχονται σε επαφή με άλλους, μεταδίδουν την ασθένεια. Σταδιακά, η επιδημία εξαπλώνεται σε περισσότερα άτομα και, αν δε ληφθούν τα κατάλληλα προληπτικά και θεραπευτικά μέτρα, μπορεί να σκορπίσει τον τρόμο και τον πανικό σε μια ολόκληρη χώρα και να αφανίσει πληθυσμούς....

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 203

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και συζητήστε το νόημά του. Ποιες αναλογικές σχέσεις υποκρύπτονται;

Απάντηση:

Η διήγηση «Η παραβολή του αετού», όπως άλλωστε δηλώνει και ο τίτλος, είναι ένα αλληγορικό κείμενο στο οποίο υποκρύπτονται οι εξής αναλογικές σχέσεις:

- ο «ιδιοκτήτης» του αετού (δηλαδί ο άνθρωπος που αιχμαλωτίζει το πουλί) συμβολίζει τους λευκούς αποικιοκράτες που εξανδραπόδισαν τους μαύρους της Αφρικής,
- ο αετός συμβολίζει το λαό της Αφρικής,
- ο φυσιοδίφης αντιπροσωπεύει όσους στάθηκαν πλάι στον αφρικανικό λαό, ψητώντας την απελευθέρωσή του από το ρατσιστικό καθεστώς δουλείας,
- πάπιες, κότες, γαλόπουλα είναι οι υποταγμένοι λαοί,
- ο ήλιος συμβολίζει την ελευθερία.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 205

Το κείμενο είναι παραβολικό/αλληγορικό. Η αλληγορία/παραβολή είναι μια μεταφορική έκφραση, η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της. Ποιες ομοιότητες και διαφορές διακρίνετε ανάμεσα σε μια παρομοίωση, μια αλληγορία και μια παραβολή, α) ως προς τον τρόπο που εκφέρονται, β) ως προς την έκταση και γ) ως προς το σκοπό που εξυπηρετούν;

(βλέπε και Ν.Ε.Σ. σελ. 180)

Απάντηση:

	Ομοιότητες	Διαφορές
a) τρόπος εκφοράς	Στην αλληγορία και στην παραβολή οι λέξεις/εκφράσεις χρησιμοποιούνται με τη συνοδεία των παρομοιαστικών λέξεων: σαν, καθώς, όπως, λες, ως.	- Στην παρομοίωση οι λέξεις χρησιμοποιούνται με την κυριολεκτική τους σημασία, με τη συνοδεία των παρομοιαστικών λέξεων: σαν, καθώς, όπως, λες, ως. - Στην παρομοίωση υπάρχουν δύο όροι, ο πρώτος ο οποίος συγκρίνεται και ο δεύτερος προς τον οποίο γίνεται η σύγκριση
β) έκταση	Η παραβολή και η αλληγορία έχουν συνήθως μεγάλη έκταση.	Η παρομοίωση εκτείνεται από μία έως δύγες σειρές.
γ) σκοπός	Στόχος της παρομοίωσης είναι να τονιστεί μια ιδιότητα που έχει ένα πρόσωπο/πράγμα/ιδέα. Στόχος της αλληγορίας και της παραβολής είναι να κάνουν ένα μήνυμα πιο αισθητό στον αναγνώστη/ακροατή, να τον συγκινίσουν, να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του.	Η παραβολή έχει συνήθως διδακτικούς στόχους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 205

Προσπαθήστε να γράψετε κι εσείς ένα κείμενο με παραβολικό/αλληγορικό χαρακτήρα (Μπορείτε να βοηθηθείτε εκτός από άλλα κείμενα από την ανάγνωση ορισμένων ομηρικών παρομοιώσεων, από τους Αισώπειους μύθους και από ευαγγελικές παραβολές).

Απάντηση:

Μπροστά στο νόμο στέκει ένας θυρωρός, σ' αυτό το θυρωρό έρχεται ένας χωρικός και ζητά να μπει μέσα. Μα ο θυρωρός λέει πως δεν μπορεί να τον αφήσει τώρα να μπει. Ο άνθρωπος συλλογιέται και ύστερα ρωτά μήπως θα μπορούσε να μπει αργότερα. «Ισως», λέει ο θυρωρός, «τώρα όμως όχι». Η πόρτα είναι ανοιχτή όπως πάντα και καθώς παραμερίζει ο θυρωρός, σκύβει ο άνθρωπος, για να κοιτάξει μέσα από την πόρ-

τα. Μόλις το αντιλήφθηκε αυτό ο θυρωρός, γελά και λέει: «Αν το τραβά η όρεξή σου, δοκίμασε να μπεις, μ' όλο που σου το απαγόρεψα. Πρόσεξε όμως: είμαι δυνατός. Και δεν είμαι παρά ο πιο κάτω απ' όλους τους θυρωρούς. Από αίθουσα σ' αίθουσα είναι κι άλλοι θυρωροί, ο ένας πιο δυνατός από τον άλλο. Τη θέα του τρίτου μόλις, ούτ' εγώ μπορώ να την αντέξω». Τέτοιες δυνοτήτες δεν τις περιμένει ο χωρικός. Ο νόμος ωστόσο πρέπει να 'ναι στον καθένα και πάντα προσιτός, σκέπτεται, και κάθως τώρα κοιτάζει προσεχτικά το θυρωρό, τυλιγμένο στο γούνινο πανωφόρι του, τη μεγάλη σου-βλερή του μύτη, τη μακριά, αραιή, μαύρη, τατάρικη γενειάδα, αποφασίζει να περιμένει καλύτερα ίσαμε να πάρει την άδεια να μπει. Ο θυρωρός τού δίνει ένα σκαμνί και τον αφήνει να καθίσει πλάι στην πόρτα. Εκεί δα κάθεται μέρες και χρόνια. Κάνει πολλές προσπάθειες να του επιτρέψουν να μπει, και κουράζει το θυρωρό με τα παρακάλια του. Ο θυρωρός τού κάνει συχνά μικροερωτήματα, σαν αυτά που κάνουν οι μεγάλοι κύριοι, και στο τέλος του λέει ολοένα πως δεν μπορεί ακόμα να τον αφήσει να μπει. Ο άνθρωπος, που ήταν καλά εφοδιασμένος για το ταξίδι του, ξόδεψε όλα, ακόμη κι ό, πι πολύτιμο είχε, σε δωροδοκίες για το θυρωρό. Εκείνος τα δέχεται όλα και ύστερα λέει: «Τα δέχομαι μόνο και μόνο για να μη νομίσεις πως παράλειψες τίποτα». Όλα αυτά τα πολλά χρόνια ο άνθρωπος παρατηρεί το θυρωρό σχεδόν αδιάκοπα. Αποξενώντας άλλους θυρωρούς, κι αυτός ο πρώτος τού φαίνεται το μοναδικό εμπόδιο για να μπει στο νόμο. Καταρτίεται την κακή τύχη. Τα πρώτα χρόνια χωρίς συγκρατημό και δυνατά, αργότερα, όσο γεράζει, μουρμουρίζει μόνο. Αρχίζει να παιδιαρίζει και, μια και μελετώντας χρόνια το θυρωρό γνώρισε και τους ψύλλους του γούνινου γιακά του, παρακαλεί και τους ψύλλους να τον βοηθήσουν και ν' αλλάξουν τη γνώμη του θυρωρού. Τέλος, το φως λιγοστεύει και δεν ξέρει αν γύρω του αλλίθεια σκοτεινιάζει, ή αν μονάχα τα μάτια του τον απατούν. Ωστόσο, αναγνωρίζει τώρα μια λάμψη μέσα στο σκοτάδι, που ξεχύνεται άσθεστη μέσα από τον νόμον την πόρτα. Δεν έχει πια πολλή zωή. Πριν από το θάνατό του σμίγουν οι πείρες δύνης του της zωής σε ένα ρώτημα, που δεν είχε κάνει ως σήμερα στο θυρωρό. Του γνέφει, γιατί δεν μπορεί πια ν' ανασπεκώσει το ξυλιασμένο του κορμί. Ο θυρωρός πρέπει να σκύψει πολύ κοντά του, γιατί το ύψος του ανθρώπου έχει πολύ αλλάζει. «Τι θες λοιπόν ακόμα να μάθεις;» ρωτά ο θυρωρός, «είσαι αχόρταγος...» «Όλοι μάχονται για το νόμο», λέει ο άνθρωπος, «πάσις τυχαίνει να μη zητά κανένας άλλος εκτός από μένα να μπει;» Ο θυρωρός νιώθει πως ο άνθρωπος αγγίζει κιόλας στο τέλος και, για να φτάσει την ακού του που xάνεται, ουρλιάζει: «Κανένας άλλος δε μπορούσε να γίνει δεκτός εδώ, γιατί η είσοδος ήταν για σένα προσρισμένη. Πηγαίνω τώρα να την κλείσω.»

Φράντς Κάφκα, Μπροστά στο νόμο,
μτφ. Τέα Ανεμογιάννη ΚΝΛ γ' λυκείου

Αφήγηση

I. ΑΦΗΓΗΣΗ

1. Ορισμός της αφήγησης

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 211

Προσπαθήστε να αποδώσετε με αναλυτικό τρόπο την τηλεγραφική αστυνομική αναφορά.

Απάντηση:

Προς....

Αναφέρω ότι:

Στις 15.3.1986 και ώρα 17.30 στη Θεσσαλονίκη εξαφανίστηκε ο Κ.Μ. του Γ. και της Κ., που έχει γεννηθεί το 1970 στην.... και είναι εργάτρια, κάτοικος Θεσσαλονίκης. Έχει ανάστημα 1.70, λεπτή σωματική διάπλαση, χρώμα προσώπου λευκό, μαλλιά μαύρα, μάτια καστανά, σχήμα προσώπου ωοειδές και κανονική μύτη. Την ημέρα της εξαφάνισής της φορούσε μαύρη φούστα, άσπρη φανέλα και μαύρο πέτσινο μπουφάν.

Σύμφωνα με πληροφορίες του πατέρα, ο οποίος δήλωσε την εξαφάνιση στις 18.3.1986, ο Κ.Μ. πήγε στην εργασία της απ' όπου και εξαφανίστηκε και δηλώνει πως τα αίτια της εξαφάνισης είναι οικογενειακά προβλήματα. Πιθανολογείται πως τόπος μετάβασής της είναι η δυτική περιοχή της πόλης της Θεσσαλονίκης.

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

Κ. Γ. ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

Ο ΔΙΑΒΙΒΑΣΑΣ

Σ. Μ. ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑΣ

2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 212

Να διαβάσετε το ακόλουθο απόσπασμα από ένα αστυνομικό μυθιστόρημα. Ύστερα, λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη αναλυτική αστυνομική αναφορά (2), να συντάξετε, ως αστυνομικός της Εγκληματολογικής Υπηρεσίας/Δίωξης Κοινού Εγκλήματος, μια αναφορά που θα απευθύνεται στον επιθεωρητή Λιζέν.

• Χρήσιμη πληροφορία

Στις αφηγήσεις που καλύπτουν καθημερινές ανάγκες, και μάλιστα σ' αυτές που έχουν έναν επίσημο χαρακτήρα, όπως είναι π.χ. η κατάθεση μάρτυρα, η υπηρεσιακή αναφορά κτλ., ο συντάκτης κάνει συνήθως μία σύντομη και όσο γίνεται πιο αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων σε χρονολογική σειρά, αποφεύγοντας να εκφράσει τα προσωπικά του αισθήματα.

Απάντηση:

Προς
Επιθεωρητή κ. Λιζέν
Αναφέρω ότι:

Χτες 25.3.1932, σε κάποια φιλανθρωπική γιορτή όπου ο κ. Όλιθερ, ο διάσημη συγγραφέας, θα υπέγραφε τα βιβλία της, σε ένα χωριό περίπου 30 χιλιόμετρα έξω από το Λονδίνο, διέκρινα ανάμεσα στο πλήθος των άνθρωπο που συνόδευσε τον πατέρα-Γιοργά μά τη βραδιά της δολοφονίας του. Ο άνθρωπος αυτός ήταν όπως ακριβώς σας τον περιέγραψα την ημέρα που με επισκεφθήκατε, με τη διαφορά ότι περιφερόταν πάνω σε ένα αναπτυκό καροτσάκι, καθώς ίσως εν τω μεταξύ έπαθε κάποιο ατύχημα. Πληροφορήθηκα πως το όνομα του είναι Βέναμπλ, μένει σε έναν πύργο της περιοχής, το Πράιορς Κορτ, και χαίρει εκτιμήσεως και σεβασμού.

Σας διαβιβάζω τις πληροφορίες που συνέλεξα, θεωρώντας καθήκον μου να βοηθήσω στο έργο σας.

Z.O.

Αστυνομικός Εγκληματολογικής Υπηρεσίας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 213-214

Το παρακάτω κείμενο είναι κατάθεση αυτόπτη μάρτυρα σε τροχαίο ατύχημα.

Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15, ενώ βρισκόμουν στο κατάστημά μου στην οδό Αγίου Δημητρίου 41, στη Θεσσαλονίκη, είδα το ΛΑ 9857 IX αυτοκίνητο οδηγούμενο από τον εναγόμενο Δημήτριο Χατζηστεφάνου στην οδό Αγίου Δημητρίου, με κατεύθυνση προς την έξοδο της πόλης, και κινούμενο στην εσωτερική λωρίδα κυκλοφορίας, να προσκρούει, όταν έφθασε στο ύψος του Καυταντζογλείου σταδίου, λόγω απότομης μετακίνησής του προς τη δεξιά λωρίδα κυκλοφορίας, από απροσεξία και αδεξιότητα του οδηγού, στο πίσω αριστερό μέρος του ΔΖ 4985 IX αυτοκινήτου του ενάγοντος που κινούνταν κανονικά, προηγούμενο, στη δεξιά λωρίδα κυκλοφορίας.

Υποθέστε ότι είστε ο αυτόπτης μάρτυρας του ατυχήματος και διηγείστε το περιστατικό στους φίλους σας. Προσπαθήστε να ζωντανέψετε την αφήγησή σας εκφράζοντας τα προσωπικά σας συναισθήματα και προσθέτοντας σχόλια δικά σας και των παρευρισκομένων, καθώς και χαρακτηριστικές λεπτομέρειες για το ατύχημα. Να έχετε υπόψη σας ότι σκοπός σας δεν είναι να δώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες για την εκδίκαση της υποθέσεως, αλλά να μεταδώσετε τις εντυπώσεις και τις εμπειρίες σας. Συμβουλευτείτε το παρακάτω λεξιλόγιο, όπως και το λεξιλόγιο της σ. 234.

- ανησυχία, αγωνία, καρδιοχτύπι, συγκρατημένη αναπνοή, ταραχή, αναστάτωση, πιάνεται η ψυχή μου, αναστατώνομαι, γίνομαι άνω-κάτω, με περιλούζει κρύος ιδρώτας, μου κόβονται τα ήπατα (=φοβάμαι πολύ), έκπληξη, ξάφνισμα, σοκάρισμα, σάστισμα, αισθάνομαι έκπληξη, παγώνω, αναποδώ, μένω με ανοιχτό το στόμα, κοκαλώνω, κερώνω.
- απρόσεχτος οδηγός, αφημένος-, επιπόλαιος-, ατζαμής- (=αδέξιος), αδέξιος-
- επιταχύνω, αναπτύσσω ταχύτητα, φορτσάρω, επιθραδύνω την κίνηση, μειώνω την ταχύτητα, φρενάρω, πέφτω επάνω, τρακάρω.
- βίαιη σύγκρουση, σφοδρή-, άγρια-, απότομη μετακίνηση, ξαφνική-, απρόβλεπτη-

Απάντηση:

«Μνη **ανησυχείτε**, παιδιά. Να πιω λίγο νερό, για να συνέλθω από το **σοκάρισμα**, και θα σας πω. Νιώθω πολύ **αναστατωμένος** ακόμα. Ήμουν, που λετε, στο κατάστημα. Είχα πολύ κόσμο να εξυπηρετήσω εκείνη τη στιγμή, είχε φύγει για λίγο και ο υπάλληλος και πνιγόμουν στην δουλειά. Ήμουν τόσο απορροφημένος που, όταν ξαφνικά άκουσα εκείνο το **απότομο φρενάρισμα** και τον ανατριχιαστικό ήχο της **σφοδρής σύγκρουσης**, πάγωσα, πιάστηκε η ψυχή μου. Ένιωσα τέτοια **ταραχή** που δεν μπορούσα να βγω, για να δω τι είχε συμβεί. Τελικά βγήκα και είδα το **θλιβερό συμβάν**. Είχαν **συγκρουστεί** δύο αυτοκίνητα I.X. Αυτός που έβγαινε πρώτος από την Αγίου Δημητρίου προχωρούσε κανονικά στη δεξιά λωρίδα, όταν τον προσπέρασε οδηγώντας άτσαλα, ένας **αδέξιος, επιπόλαιος οδηγός**. Δε φρέναρε, ούτε καν **μείωσε ταχύτητα** κι **έπεσε επάνω** στον πρώτο στο πίσω αριστερό μέρος και τον χτύπησε. Η **σύγκρουση** ήταν πολύ **άγρια**. Ήταν η αρχή μιας **τραγωδίας**. Ο πρώτος οδηγός **μεταφέρθηκε με πολλαπλές σωματικές κακώσεις στο νοσοκομείο**. Ο δεύτερος έμεινε μισή ώρα **εγκλωβισμένος στο αυτοκίνητό του**, μέχρι που τον έβγαλαν οι άντρες της πυροσβεστικής. Οι πιο πολλοί του **έσυραν τα «εξ αμάξης»**. Αυτό που δεν μπορώ να καταλάβω είναι γιατί δε βάζουμε μυαλό επιτέλους! Κάθε μέρα βλέπουμε και ακούμε τι γίνεται, κάθε μέρα **συμβουλές** και **συστάσεις**. Τι να σου κάνει και η τροχαία, αν ο κάθε οδηγός **υπερτιμά τις ικανότητές του** ή οδηγεί **απρόσεχτος** και **αφρορημένος**.....

Χρειάζεται παραδειγματισμός, να βάλουμε γνώση επιτέλους. Τέλος πάντων, να μη λέω και πολλά, στο συγκεκριμένο **συμβάν** δεν ξέρω τι ακριβώς έγινε, γιατί δεν είδα τα πάντα από την αρχή. Γι' αυτό και στην κατάθεση που μου ζήτησαν δήλωσα μόνο ό,τι είδα. Δεν ήθελα να **εκτοξεύσω κατηγορίες** πάνω στην **ταραχή** μου και να **καταδικάσω** άδικα κάποιον. Πάντως τώρα νιώθω καλύτερα! Εύχομαι να μη ζήσετε ποτέ τέτοιο **καρδιοχτύπι**».

3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 214

Τα αφηγηματικά είδη μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων και στις αφηγήσεις πλασματικών γεγονότων.

Προσπαθήστε να κατατάξετε στην κατάλληλη κατηγορία τα παρακάτω είδη: ιστοριογραφία, (αυτο)βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία, ημερολόγιο, απομνημονεύματα, υπηρεσιακή αναφορά, επιστολή, μυθιστόρημα, ιστορικό μυθιστόρημα. Στην κατηγοριοποίηση αυτή δε θα συμπεριλάβετε όσα είδη ανήκουν σε μια ενδιάμεση κατηγορία, εφόσον περιέχουν και πραγματικά και πλασματικά στοιχεία.

Απάντηση:

Αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων	Αφηγήσεις πλασματικών γεγονότων
ιστοριογραφία (αυτο)βιογραφία ημερολόγιο απομνημονεύματα υπηρεσιακή αναφορά επιστολή	μυθιστόρημα

- Στην παραπάνω κατηγοριοποίηση δε συμπεριλαμβάνονται η μυθιστορηματική βιογραφία και το ιστορικό μυθιστόρημα, που ανήκουν σε μια ενδιάμεση κατηγορία, καθώς περιέχουν και πραγματικά και πλασματικά στοιχεία.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 214

Να διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα και να προσδιορίσετε το είδος τους (π.χ. επιστημονική ανακοίνωση, υπηρεσιακή αναφορά, πρακτικά συνεδρίασης κτλ.) έχοντας ως κριτήριο το περιεχόμενό τους και το σκοπό για τον οποίο γράφτηκαν. Προσπαθήστε ακόμη να χαρακτηρίσετε το ύφος τους (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό) και να καθορίσετε τους παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωσή του.

Να έχετε υπόψη σας ότι το ύφος ενός κειμένου επιδέχεται περισσότερους από έναν χαρακτηρισμό, π.χ. επίσημο και επιστημονικό.

Απάντηση:

(1) Πρακτικά συνεδρίασης (σελ. 215)

Το ύφος είναι επίσημο και αυστηρό, όπως επιβάλλεται από το σκοπό της συνεδρίασης και από την ψυχική διάθεση των μετεχόντων σ' αυτή. Σκοπός είναι η επιβολή μιας βαρύτατης πειθαρχικής ποινής σε μαθητή του σχολείου (οριστική αποβολή), καθώς οι καθηγητές στο σύνολό τους αισθάνονται προσβεβλημένοι από την ανάρμοστη συμπεριφορά του μαθητή. Το ύφος του κειμένου (και η τιμωρία που επιβλήθηκε) σε σχέση με το παράπτωμα του μαθητή θα μπορούσε να θεωρηθεί, σήμερα τουλάχιστον, υπερβολικά αυστηρό.

(2) Υπηρεσιακή αναφορά (σελ. 215)

Το ύφος είναι τυπικό, λιτό και επίσημο. Σκοπός της αναφοράς είναι η υπεύθυνη πληροφόρηση για πραγματικά γεγονότα, πράγμα που επιβάλλει την τυπική παράθεση των στοιχείων, με λόγο απλό και σαφή.

(3) Προσωπική επιστολή (σελ. 216)

Το ύφος σε γενικές γραμμές είναι οικείο, όπως φαίνεται από την παράθεση προσωπικών στοιχείων, διατηρεί όμως ανάλογα με την περίπτωση και κάποια απόσταση. Ο επιστολογράφος απευθύνεται σε πρόσωπα γνώριμα, με σκοπό να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες και εντυπώσεις από την καθημερινή ζωή. Το θέμα του σχολείου τον απασχολεί ιδιαίτερα και η αναφορά σ' αυτό συνοδεύεται από συναισθηματική φόρτιση. Η σοβαρότητα του θέματος φαίνεται να περιορίζει το ύφος της οικειότητας.

(4) Ποίημα με διηγηματικό χαρακτήρα (σελ. 217)

Το ύφος είναι λιτό και περιγραφικό και αποδίδει την πραγματικότητα με αντικειμενικό τρόπο. Σκοπός είναι να εναισθητοποιήσει, να συγκινήσει και να προσφέρει αισθητική απόλαυση μέσα από την ποιητική απόδοση καθημερινών, κοινών γεγονότων.

(5) Λογοτεχνικό πεζογράφημα (σελ. 218)

Το ύφος είναι απλό και οικείο, με ευδιάκριτα στοιχεία συναισθηματικής φόρτισης. Το συγκινητικό στοιχείο είναι έντονο, καθώς η αγάπη, η χαρά και η τρυφερότητα συγκρούονται με την πίκρα, την αγωνία και την αβεβαιότητα που γεννά ο πόλεμος.

(6) Πρακτικά ιατρικής συνεδρίας-έκθεση ιατρικού περιστατικού (σελ. 219 - 220)

Το ύφος είναι επιστημονικό και επίσημο. Σκοπός είναι η ενημέρωση ειδικών επιστημόνων (γιατρών) για το περιστατικό, και γι' αυτό απαιτείται χρήση εξειδικευμένης ορολογίας και επιστημονική ακριβολογία.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 220

Παρατηρήστε τώρα όσα κείμενα έχουν επίσημο ή και επιστημονικό ύφος και συζητήστε πώς το ύφος αυτό διαφοροποιείται από το οικείο σε σχέση με το είδος της σύνταξης, το ρηματικό πρόσωπο, το είδος του λεξιλογίου.

Απάντηση:

Τα κείμενα (1),(2) και (6) έχουν ύφος επίσημο ή επίσημο και επιστημονικό, το οποίο διαφέρει από το οικείο ύφος των υπόλοιπων κειμένων. Διαφορές παρατηρούνται κυρίως στη σύνταξη στο ρηματικό πρόσωπο και στο είδος του λεξιλογίου.

- **Σύνταξη**

Σε ένα κείμενο με επίσημο ή/και επιστημονικό ύφος ο λόγος είναι μακροπερίοδος και η σύνταξη υποτακτική. Και σε ένα κείμενο με οικείο ύφος ο λόγος μπορεί να είναι μακροπερίοδος, αλλά η σύνταξη είναι κυρίως παρατακτική (συνήθως όμως στο οικείο ύφος παρατηρείται σχηματισμός μικρών περιόδων). Η διαφορά αυτή στη σύνταξη μπορεί να γίνει πιο εύκολα κατανοητή μέσα από τη σύγκριση των αντίστοιχων κειμένων. Για παράδειγμα, μπορούμε να συγκρίνουμε μια περίοδο του κειμένου (3) «*Ο σύλλογος των δημοδιδασκάλων....και του zήποσε....και αν δεν υπακούσουν...*» - 3 προτάσεις με παρατακτική σύνδεση - με το κείμενο (1) που αποτελείται ολόκληρο από μία περίοδο της οποίας οι προτάσεις συνδέονται με υπόταξη.

- **Ρηματικό πρόσωπο**

Το ύφος του κειμένου σε σχέση με το σκοπό και το περιεχόμενο του καθορίζεται και με την ανάλογη χρήση του ρηματικού προσώπου. Το επίσημο ή/και επιστημονικό ύφος έχει χαρακτήρα αντικειμενικό, που εξασφαλίζεται με τη χρήση κατά κανόνα γ' προσώπου ενικού ή πληθυντικού και -σπανιότερα- α' προσώπου πληθυντικού. Στο οικείο ύφος κυριαρχεί το υποκειμενικό στοιχείο και τα γεγονότα δεν παρατίθενται με ψυχρό τρόπο, αλλά εκφράζονται συναισθήματα, σκέψεις και εντυπώσεις με άμεσο τρόπο. Η αμεσότητα αυτή εξασφαλίζεται με τη χρήση α' και β' ενικού προσώπου και β' πληθυντικού. Έτσι, στα κείμενα (3), (4) και (5) τα ρήματα και οι αντωνυμίες βρίσκονται στα πρόσωπα αυτά, ενώ στα κείμενα (1), (2) και (6) βρίσκονται κυρίως σε γ' πρόσωπο ενικού ή πληθυντικού και σπανιότερα σε α' πρόσωπο πληθυντικού (κείμενο 2).

- **Είδος λεξιλογίου**

Το λεξιλόγιο είναι ένα από βασικά στοιχεία που καθορίζουν το ύφος ενός κειμένου. Στα κείμενα με οικείο ύφος (4) και (5) οι λέξεις είναι απλές, καθημερινές και ευκολονόητες, ενώ χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, που συχνά εκφράζουν συναισθήματα και χαρακτηρίζονται από αμεσότητα (π.χ.

ξυπόλυτα, πασπατεύει, στραγαλατζήδων). Στα κείμενα (1) και (2) χρησιμοποιούνται υπηρεσιακοί όροι (π.χ. ημερήσιων περιπάτων), αφού ο χαρακτήρας των κειμένων είναι ανάλογος και σκοπός τους είναι να δηλώσουν υπηρεσιακές ενέργειες και σχέσεις. Στο κείμενο (6) το λεξιλόγιο είναι καθαρά επιστημονικό (π.χ. εμπεπαρμένα σκέλη), χρησιμοποιούνται όροι από την επιστήμη της ιατρικής. Το κείμενο (3) έχει μεικτά λεξιλογικά στοιχεία (π.χ. μοσχοβολούν, δημοδιδασκάλων) καθώς το ύφος είναι οικείο αλλά κατά περίσταση επίσημο. Έτσι, οι λέξεις είναι και απλές, καθημερινές αλλά και υπηρεσιακές, που αφορούν στο σχολείο και στην εκπαιδευτική αποστολή του επιστολογράφου.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 220

Το παρακάτω κείμενο είναι μια μήνυση των φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής εναντίον ενός ταξιδιωτικού πράκτορα. Σε τι αποσκοπεί μια τέτοια εκτεταμένη και λεπτομερής αφήγηση των γεγονότων; Νομίζετε ότι είναι βάσιμες και πειστικές οι κατηγορίες των μηνυτών; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Απάντηση:

Το κείμενο της μήνυσης των φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής εναντίον του ταξιδιωτικού πράκτορα είναι αρκετά εκτεταμένο, καθώς περιλαμβάνει λεπτομερή παράθεση στοιχείων, τα οποία θα συμβάλουν, ώστε να πειστεί το δικαστήριο πως οι κατηγορίες είναι βάσιμες και στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα. Έτσι, αναφέρονται ακριβείς ημερομηνίες και ποσά, ο τρόπος καταβολής των ποσών, ο προορισμός της εκδρομής, οι ενέργειες του μηνυόμενου εν αγνοίᾳ των φοιτητών, οι διάφορες δικαιολογίες του. Το κείμενο προορίζεται για δικαστική χρήση, επομένως η παράθεση λεπτομερειών, η ακριβολογία και οι διασαφήσεις είναι απαραίτητα στοιχεία για την τεκμηρίωση των κατηγοριών, ώστε το δικαστήριο να πειστεί και να δικαιώσει τους φοιτητές.

Οι κατηγορίες των μηνυτών, όπως παρουσιάζονται μέσα από την εκτεταμένη και λεπτομερή αφήγηση, πείθουν τον αναγνώστη ότι είναι βάσιμες και πειστικές.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 221

Διαβάστε την παρακάτω επιστολή διαμαρτυρίας που δημοσιεύτηκε σε εφημερίδα.

- Ποιο το θέμα της επιστολής;
- Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται; Με επιχειρήματα, με παραδείγματα;
- Εντοπίστε σημεία του κειμένου όπου χρησιμοποιείται η ειρωνεία.
- Σχολιάστε το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουν οι συντάκτριες.
- Είναι αποτελεσματικό το κείμενο; Πετυχαίνει το στόχο του;

- Στην επιστολή διαμαρτυρίας υπάρχει το θέμα για το οποίο διαμαρτύρονται οι συντάκτριες αλλά και οι προτάσεις τους. Είναι υποχρεωτικό να υπάρχουν προτάσεις σε μια επιστολή διαμαρτυρίας; Είναι χρήσιμο;

Απάντηση:

- Το θέμα της επιστολής είναι η άσκηση αντιμετώπιση που έχουν οι Έλληνες τουρίστες των ελληνικών νησιών από τους ντόπιους (με αφορμή το κεντρικό θέμα θίγονται και άλλα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού, όπως η κακή υποδομή και οι υψηλές τιμές των δωματίων, τις οποίες εγκρίνει και ο ΕΟΤ).
- Το θέμα της επιστολής αναπτύσσεται με πολλά παραδείγματα από την προσωπική εμπειρία των συντακτριών (κατάσταση των ξενοδοχείων και των ενοικιαζόμενων δωματίων, διαστάσεις, διαθεσιμότητα, καθαριότητα, τιμές, εξυπηρέτηση).
- Η ειρωνεία είναι διάχυτη σε όλο το κείμενο και ιδιαίτερα εντοπίζεται στα εξής σημεία:
  - «Το ίδιο συνέβαινε και σε κάθε «πολιτισμένο» ξενοδοχείο του νησιού που ρωτήσαμε στα ....ελληνικά».
  - «Πώς μας ήρθε η επιφοίτηση και απευθυνθήκαμε αγγλικά στον μπακάλη του χωριού, ο οποίος μας πρόσφερε δωμάτιο, που βέβαια δεν είχε ζεστό νερό (“το βλέπει ο ήλιος”!!!)».
  - «Εκεί, πάντοτε μιλώντας αγγλικά, βρήκαμε - ω του θαύματος - δωμάτιο, ή καλύτερα κοτέτσι».
  - «Το μπάνιο, με ετοιμόρροπο καζανάκι, “πεντακάθαρο”».
  - «Βέβαια, ύστερα από τρεις ημέρες περιμέναμε ακόμα τις πετισέτες....».
  - «Στο εσπιατόριο, φυσικά, όταν μιλήσαμε ελληνικά γίναμε πελάτες β' κατηγορίας.... ας μη μιλήσουμε για την «ταχύτητα» με την οποία σερβιριστήκαμε, σε σχέση με τις παρέες των ξένων».
  - «Από τη στιγμή, βεβαίως, που μας είδαν.....όλοι μιλούν τη γλώσσα του!!!».
  - **«Ηθικόν δίδαγμα .... Να ένας ακόμα λόγος για να μαθαίνει κανείς ξένες γλώσσες: να κάνει τουρισμό στον ελλαδικό χώρο».**
- Στο τέλος της επιστολής οι δύο συντάκτριες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «ένας ακόμη λόγος για να μαθαίνει κανείς ξένες γλώσσες» είναι «να κάνει τουρισμό στον ελλαδικό χώρο». Δεν πρόκειται βέβαια για πραγματική προτροπή ούτε για κυριολεκτική χρήση της γλώσσας. Οι συντάκτριες χρησιμοποιούν την ειρωνεία, για να στηλιτεύσουν τη συμπεριφορά ορισμένων Ελλήνων απέναντι στους συμπατριώτες τους που επισκέπτονται το νησί τους.
- Το κείμενο με το έντονο ύφος, την ειρωνεία και τη γλαφυρότητα που το διακρίνει, είναι αποτελεσματικό. Ο αναγνώστης λαμβάνει σαφώς το μήνυμα που θέλουν να μεταδώσουν οι συντάκτριες: να προβληματίσουν και να ευαισθητοποιήσουν τους Έλληνες σχετικά με το φλέγον ζήτημα της παροχής υπηρεσιών στους τουρίστες.

- Στην επιστολή διαμαρτυρίας η πρόταση των συντακτριών να μαθαίνουν οι Έλληνες ξένες γλώσσες, για να κάνουν τουρισμό την Ελλάδα, ή να προσποιούνται τους ξένους τουρίστες στα ελληνικά υνσιά είναι βέβαια ειρωνική και έχει στόχο να δημιουργήσει μια ζωηρή εντύπωση.

Σε μια επιστολή διαμαρτυρίας, μολονότι δεν είναι υποχρεωτικό, είναι χρήσιμο να υπάρχουν προτάσεις, ώστε η παρουσίαση του θέματος/προβλήματος να είναι ολοκληρωμένη, με στιβαρά επιχειρήματα. Οι προτάσεις/προτεινόμενες λύσεις τονίζουν το δίκαιο του ανθρώπου που διαμαρτύρεται και στηρίζουν τη διαφωνία του.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 223

Βασιστείτε στην παρακάτω είδηση, για να γράψετε μια επιστολή διαμαρτυρίας που θα στείλετε για δημοσίευση σε κάποια εφημερίδα. Αφηγηθείτε το περιστατικό και φροντίστε να είστε αποτελεσματικοί με το κατάλληλο ύφος, με την πειστικότητα των επιχειρημάτων σας κτλ.

Χτες, 11.8.86, στη 1 το μεσημέρι, τραυματίστηκε βαριά ο Π.Χ., 9 ετών, Τσιγγάνος, στη συμβολή των οδών... και .... Ο μικρός Π.Χ., μαζί με δύο μικρότερα αδέλφια του, είχε «στέκι» τα φανάρια της διασταύρωσης και καθάριζε τζάμια αυτοκινήτων. Την ώρα του αυτοκίνητος, ενώ είχε ανάψει πράσινο, επέμεινε να καθαρίσει τα τζάμια IX αυτοκινήτου και, μέσα σε ένα πανδαιμόνιο από κορναρίσματα, μία μοτοσικλέτα, οδηγούμενη από τον Κ.Π., 22 ετών, τον παρέσυρε και τον τραυμάτισε. Ο Κ.Π. δήλωσε ότι είχε ίδην ξεκινήσει και δεν μπόρεσε να κόψει ταχύτητα, όταν αντιλήφθηκε το μικρό Π.Χ. Ο μικρός Τσιγγάνος μεταφέρθηκε στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο.

από τον ημερήσιο Τύπο

Οδηγία: Μπορείτε να συμβουλευτείτε και να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο στην αφήγησή σας.

- ευθύνη πθική, -νομική, -προσωπική, επίγνωση ευθυνών, συναίσθηση-, καταλογισμός-, ανάληψη-, είμαι υπεύθυνος, έχω ευθύνη, φέρω το βάρος της ευθύνης, καθιστώ υπεύθυνο.
- προστασία, προάσπιση (=υπεράσπιση), προφύλαξη, περιφρούρηση, προστατεύω, παραστέκομαι (=βοτώθω), παρέχω προστασία, «έχω υπό την προστασία μου», θέτω-, επαγρυπνώ, εγκαταλείπω, φροντίδα, περιποίηση, περίθαλψη, μέριμνα (=φροντίδα), κοινωνική μέριμνα, -πρόνοια.
- δικαίωμα νόμιμο, αναμφισβήτητο-, αναφαίρετο-, αναγνωρισμένο-, κεκτημένο, είναι δικαίωμά μου, έχω το δικαίωμα, δικαιούμαι, διεκδικώ.
- υποχρέωση, καθήκον, δέσμευση, επιβεβλημένη ανάγκη, επιτακτική-, κοινωνική-, αδικία, έλλειψη δικαιοσύνης, μεροδημία, «το δίκαιο του ισχυρότερου».

Απάντηση:

Κύριε Διευθυντά

Με αφορμή το χθεσινό τραγικό περιστατικό που διαβάσαμε στις εφημερίδες έρχεται πάλι στο φως το θέμα της **κοινωνικής πρόνοιας** για τους μικρούς Τσιγγάνους. Φαίνεται πως πρέπει κάθε φορά μια τραγωδία να ξυπνά τις συνειδήσεις, ώστε να αναζητούμε **ευθύνες**. τότε, όμως, είναι πλέον αργά.... Άλλο ένα μικρό τσιγγανόπουλο, μόλις 9 ετών, τραυματίστηκε βαριά στην προσπάθειά του να διεκδικήσει τη ζωή. Όμως η προσπάθεια αυτή φαίνεται πως δεν περιβάλλεται από **φροντίδα**. Τα περισσότερα τσιγγανόπουλα ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας, χωρίς **περιποίηση** και **προστασία**, χωρίς να διαφυλάσσονται τα βασικά δικαιώματά τους. Περιφέρονται στα φανάρια των διασταυρώσεων χωρίς **προφύλαξη**, θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους, για να καθαρίσουν τα τζάμια των αυτοκινήτων. Όμως, αυτή τη φορά δε στάθηκε τυχερός ο μικρός Τσιγγάνος. Ο οδηγός της μοτοσικλέτας είδε το πράσινο χρώμα στο φανάρι και ξεκίνησε την πορεία του χωρίς να προσέξει το μικρό, με αποτέλεσμα να τον χτυπήσει άσκημα.

Ο οδηγός της μοτοσικλέτας **φέρει το βάρος της ευθύνης** για το ατύχημα. Ίσως, όμως, δεν πρέπει να σταθούμε μόνο στην **προσωπική ευθύνη**, στο νομικό μέρος της υπόθεσης. Ίσως πρέπει να κοιτάξουμε σε βάθος, να αναζητήσουμε την **ηθική ευθύνη**, η οποία βαρύνει τον κάθε πολίτη χωριστά και ιδιάτερα όσους έχουν καθήκον **να προασπίζονται** τους ασθενέστερους, όσους έχουν δεσμευτεί να αγωνιστούν για την **κοινωνική δικαιοσύνη** και οι οποίοι δε φέρουν δυστυχώς εις πέρας αποτελεσματικά την αποστολή τους. Είναι πλέον επιβεβλημένη ανάγκη να υπάρξει **κοινωνική μέριμνα** επί της ουσίας για τα τσιγγανόπουλα. Είναι **κοινωνική επιταγή** **να προάσπιση των αναμφισθήτων δικαιωμάτων** τους στη ζωή και **να προφύλαξη** τους από την αδικία. Η λύση του προβλήματος βρίσκεται στο να συνειδητοποιήσουμε ως κοινωνία πως είναι ευθύνη όλων μας να παρέχουμε στα παιδιά ίσες ευκαιρίες στην ανάπτυξη, την ασφάλεια, την παιδεία, ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, γένους, θρησκείας, μέσα σε συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας.

Με την,
Α.Σ.

Λεξιλόγιο

σχετικό με τα κείμενα της ενότητας

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 224

Προσπαθήστε να συσχετίσετε τις παρακάτω ομάδες λέξεων με τα κείμενα που διαβάσατε προηγουμένως.

Απάντηση:

- **ομάδα 1** (αναφέρω, γνωστοποιώ...ειδοποιητήριο) → κείμενο (2) (σελ. 211 σχολ. βιβλ.), κείμενο (2) (σελ. 215 σχολ. βιβλ.).

- **ομάδα 2** (εντοπίζω...αποξεχνιέμαι) → κείμενα στη σελ. 213 σχολ. βιβλίου (*Αγαπητέ επιθεωρητά Λιζέν...., Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15....*)
- **ομάδα 3** (ατύχημα, δυστύχημα...με συντροφιά) → κείμενο στη σελ. 213 σχολ. βιβλ. (*Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15...), κείμενο (6) (σελ. 219 - 220 σχολ. βιβλ.), κείμενο στη σελ. 223 σχολ. βιβλ. (Χτες, 11.8.86, στη 1 το μεσημέρι....*).
- **ομάδα 4** (διοργανώνω, καταρτίζω πρόγραμμα....υπερτιμώ) → κείμενο (3) (σελ. 216 σχολ. βιβλ.)
- **ομάδα 5** (νουθετώ, συμβουλεύω....συμβουλή) → κείμενο (1) (σελ. 215 σχολ. βιβλ.).
- **ομάδα 6** (υβρίζω, θίγω....σέρνω όσα σέρνει η σκούπα) → κείμενο (1) (σελ. 215 σχολ. βιβλ.).
- **ομάδα 7** (καπηγορώ, μέμφομαι....ενοχοποιώ) → κείμενο (2) (σελ. 211 σχολ. βιβλ.), κείμενο στη σελ. 214 σχολ. βιβλ. (*Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15...), κείμενο στη σελ. 220 - 221 (Είμαστε τελειόφοιτοι....), κείμενο στη σελ. 222 - 223 (Κύριε Διευθυντά....*).
- **ομάδα 8** (πιμωρώ, καταδικάζω....βάζω γνώση) → κείμενο (1) (σελ. 215 σχολ. βιβλ.).
- **ομάδα 9** (παρανομία, αδίκημα....σουφρώνω) → κείμενο (2) (σελ. 211 σχολ. βιβλ.), κείμενο στη σελ. 213 σχολ. βιβλ. (*Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15...), κείμενο (1) (σελ. 215 σχολ. βιβλ.), κείμενο στη σελ. 220-221 (Είμαστε τελειόφοιτοι ...) κείμενο στη σελ. 223 σχολ. βιβλ. (Χτες, 11.8.86, στη 1 το μεσημέρι....*).

ΑΣΚΗΣΗ 1 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 225

Με τα ρήματα **κοινοποιώ, ενημερώνω, φέρω στη δημοσιότητα να σχηματίσετε φράσεις που να δηλώνουν την ακριβή σημασία των λέξεων.**

Απάντηση:

- Την προηγούμενη εβδομάδα το Υπουργείο Εσωτερικών τού **κοινοποίησε** την απόλυτή του.
- Πριν από λίγα λεπτά ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης **ενημέρωσε** τους δημοσιογράφους για τον επικείμενο ανασχηματισμό.
- Στην τελευταία συνεδρίαση της Βουλής, ο ανεξάρτητος θουλευτής **έφερε στη δημοσιότητα** νέα στοιχεία σχετικά με τα πανωτόκια των δανείων.

ΑΣΚΗΣΗ 2 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 225

Έχοντας υπόψη σας τους ακόλουθους ορισμούς των λέξεων **εγκύκλιος, κοινοποίηση, υπόμνημα, διάγγελμα, να σχηματίσετε φράσεις συνδυάζοντας τις λέξεις αυτές (ΟΣ-αντικείμενα) με τα κατάλληλα ρήματα, με ΟΣ - υποκείμενα και με εμπρόθετους προσδιορισμούς από τον ακόλουθο πίνακα.**

<i>ΟΣ - Υποκείμενα</i>	<i>Ρήματα</i>	<i>ΟΣ - Αντικείμενα</i>	<i>Επιρρηματικά σύνολα</i>
Ο υπουργός	έστειλε	διάγγελμα	προς όλα τα σχολεία
Ο πρωθυπουργός	υπέβαλε	κοινοποίηση	προς το Υπουργείο Εργασίας
Η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων που εκλέχτηκε πρόσφατα	κοινοποίησε	εγκύκλιο	προς τον ελληνικό λαό
Ο δικαστικός υπάλληλος	επέδωσε	υπόμνημα	αγωγής εξώσεως στον ένοικο του διαμερίσματος

- **εγκύκλιος:** (διαταγή, οδηγία, αναγγελία κτλ.) που κοινοποιείται συχρόνως σε πολλές αρχές ή πρόσωπα.
- **κοινοποίηση:** επίδοση δημοσίου εγγράφου ή δικογράφου.
- **υπόμνημα:** έγγραφη κατάθεση σχετικά με κάποια υπόθεση. Στη νομική ορολογία είναι το έγγραφο από το οποίο διαπιστώνεται ότι κάποια πράξη έγινε στο παρελθόν.
- **διάγγελμα:** προκήρυξη που εκδίδεται από τον ανώτατο άρχοντα ή την κυβέρνηση μιας χώρας, καθώς και από τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων ή άλλων οργανώσεων, και το οποίο απευθύνεται προς το σύνολο του λαού και του γνωστοποιεί διαταγές, αποφάσεις κτλ. για ζητήματα μεγάλου ενδιαφέροντος.

Απάντηση:

- Ο υπουργός έστειλε εγκύκλιο προς όλα τα σχολεία.
- Ο πρωθυπουργός κοινοποίησε διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό.
- Η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων που εκλέχτηκε πρόσφατα υπέβαλε υπόμνημα προς το Υπουργείο Εργασίας.
- Ο δικαστικός υπάλληλος επέδωσε κοινοποίηση αγωγής εξώσεως στον ένοικο του διαμερίσματος.

ΑΣΚΗΣΗ 3 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 226

προώθηση, οπισθοδρόμηση: να σχηματίσετε φράσεις με τις λέξεις στην κυριολεκτική (δηλωτική) και στη μεταφορική (συνυποδηλωτική) σημασία τους.

Απάντηση:

- Κυρ.: Η προώθηση του αμυντικού στη μεγάλη περιοχή του αντιπάλου δημιούργησε μια επικίνδυνη φάση.
- Μετ.: Η εταιρεία θα ξεκινήσει προώθηση νέας σειράς προϊόντων.
- Κυρ: Στα σύγχρονα αυτοκίνητα είναι υποχρεωτική η ύπαρξη φώτων στο πίσω μέρος, τα οποία ανάβουν κατά την οπισθοδρόμηση.
- Μετ: Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης κατηγόρησε την κυβέρνηση για οπισθοδρόμηση στον τομέα της παιδείας.

ΑΣΚΗΣΗ 4 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 226

Να επιλέξετε τις κατάλληλες λέξεις από το παρακάτω λεξιλόγιο και να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί:

αδίκημα, εκδίκηση, ποινή, παραδειγματισμός, ενεργεί, αποτρέπεται, σωφρονισμός, επιβάλλεται, επισείται, δράστη, συνειρμός, αποτρεπτικό, αξιόποινες, αναθεωρούν, ποινική

Απάντηση:

.... Από διάφορες πλευρές (λ.χ. από την Αγγλία, την Ιταλία) ακούονταν διαμαρτυρίες για την κακή κατάσταση των φυλακών και την απάνθρωπη μεταχείριση των κρατουμένων.

Ο Ιταλός Τσέζαρε Μπεκαρία (CESARE BECCARIA) δημοσίευσε στο Μιλάνο ένα «Δοκίμιο περί Εγκλημάτων και Ποινών» και διατύπωσε τρεις θεμελιακές αρχές για το νόμημα της ποινής και της απονομής δικαιοσύνης. Υποστήριξε ότι:

(1) Σκοπός της ποινής δεν είναι **εκδίκηση** αλλά ο **σωφρονισμός** εκείνου που διέπραξε **αδίκημα** και ο **παραδειγματισμός** των άλλων άρα, σωστό είναι να επιλέγεται όχι η πιο εξοντωτική αλλά εκείνη που θα έχει το διαρκέστερο αποτέλεσμα στη σκέψη και στη βούληση των **δράστη** και των άλλων.

(2) Η δικαιοσύνη πρέπει να **ενεργεί** άμεσα, σύντομα· γιατί όσο πιο σύντομα έλθει η ποινή τόσο πιο στενός θα είναι ο **συνειρμός** των δύο (αδικήματος - ποινής) στη σκέψη όλων, ώστε να αποφεύγουν **αξιόποινες** πράξεις.

(3) Το αδίκημα **αποτρέπεται** πιο αποτελεσματικά μάλλον όταν υπάρχει η βεβαιότητα κάποιας ποινής παρά όταν **επισείται** η αυστηρότητα αβέβαιης πιμωρίας· η βεβαιότητα μιας μικρής ποινής ενεργεί **αποτρεπικά** πιο πολύ από μια μεγάλη ποινή που θεωρείται πιθανή μόνο. Σε πολλές χώρες άρχισαν να **αναθεωρούν** την **ποινική νομοθεσία** προς το ανθρωπινότερο (βελτίωση όρων ζωής στις φυλακές, ελαφρύτερες ποινές κτλ.).

Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας

Γ' Λυκείου, τ. Α', σ. 19

ΑΣΚΗΣΗ 5 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 226

Σε ένα σύντομο κείμενο 200 - 250 λέξεων να διατυπώσετε τις προσωπικές σας απόψεις για το νόημα της ποινής και ειδικά για τις ποινές που επιβάλλονται στο σχολείο, καθώς και στους ανηλίκους από τα αρμόδια δικαστήρια (δικαστήρια ανηλίκων). Διαβάστε και το σχετικό κεφ. ΙΓ' από τον Πρωταγόρα που αναφέρεται στο νόημα της ποινής. Φροντίστε να αξιοποιήσετε το προηγούμενο λεξιλόγιο.

Απάντηση:

Οι θεσμοθετημένες ποινές που επιβάλλονται για κάποιο αδίκημα είναι προϊόν της οργανωμένης κοινωνίας. Η έννοια της ποινής υπήρχε πάντοτε, αφού προκύπτει ως ανάγκη να εξασφαλιστεί το αίσθημα δικαίου και η ισορροπία της κοινωνικής ομάδας. Από την αυτοδικία και την αντεκδίκηση των αρχαίων κοινωνιών έως την κοινωνική εργασία των ημερών μας, το νόημα της ποινής εξελίσσεται μαζί με τον πολιτισμό. Σκοπός της ποινής δεν πρέπει να είναι η εκδίκηση, αλλά ο σωφρονισμός του δράστη και ο παραδειγματισμός των άλλων. Η τιμωρία δεν πρέπει να εξαντλεί σωματικά ή ψυχολογικά αυτόν που έκανε το αδίκημα, γι' αυτό και καταδικάζουμε τα βασανιστήρια που γίνονται σε φυλακές σε διάφορα μέρη του κόσμου, καθώς και τη θανατική ποινή.

Ακόμη μεγαλύτερη προσοχή χρειάζεται στις περιπτώσεις που ο δράστης είναι ανήλικος. Είναι ανεπίτρεπτο για μια πολιτισμένη κοινωνία να επιβάλλει εξοντωτικές ποινές σε άτομα που δεν έχουν ολοκληρώσει την ανάπτυξή τους, βρίσκονται σε ευαίσθητη πληκτική και είναι επιρρεπή στο μιμητισμό. Ιδιαίτερα στην εποχή μας, που η βία προβάλλεται όσο ποτέ, τα παιδιά είναι εκτεθειμένα σε πρότυπα αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Στο σχολείο, τουλάχιστον στην χώρα μας, έχει γίνει κατανοτό ότι οι σκληρές ποινές δεν λειτουργούν πάντα αποτρεπτικά γι' αυτό το λόγο οι τιμωρίες δεν είναι πλέον σκληρές και επιβάλλονται μόνο όταν ο μαθητής διαπράξει κάτι πολύ σοβαρό ή ακραίο, αν θέσει σε κίνδυνο την ακεραιότητα των άλλων, την περιουσία του σχολείου κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 6 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 226

Σχηματίστε φράσεις με τρεις από τις παρακάτω λέξεις. Πώς θα αποδίδατε το νόημα των φράσεων αυτών χρησιμοποιώντας πιο επίσημο ύφος; Δείτε και το παράδειγμα:

- Ο συνεταίρος του με διάφορες κομπίνες τον έγδερνε συστηματικά.
- Ο συνεταίρος του απομυζούσε συστηματικά το κεφάλαιο της εταιρείας.

**γδέρνω (μιφ.), ξαφρίζω, εργάζομαι τσαπατσούλικα, ξεχαρβαλώνω,
συμβουλεύω/ορμηνεύω, συγιάζω, αστόχαστος, φροντίδα**

Απάντηση:

- Προχτές στο μετρό κάποιος επιτήδειος ξάφρισε το πορτοφόλι του πατέρα μου.
  - Προχτές στο μετρό κάποιος επιδέξιος κλέφτης αφαίρεσε από την τσέπη του πατέρα μου το πορτοφόλι του.
- Ο διευθυντής έκανε μεγάλη φασαρία, επειδή μερικοί υπάλληλοι του τελευταίο καιρό εργάζονται τσαπατσούλικα.
  - Ο διευθυντής έκανε παρατηρήσεις με έντονο ύφος σε μερικούς υπαλλήλους που τον τελευταίο καιρό εργάζονται απρόσεκτα και επιπόλαια.
- Ο μικρός ξεχαρβάλωσε το αυτοκινητάκι που του χάρισε ο θείος του.
  - Ο μικρός διέλυσε ανεπανόρθωτα το αυτοκινητάκι που του χάρισε ο θείος του.
- Η γιαγιά πάντα ορμίνει τα εγγόνια της πώς πρέπει να φέρονται.
  - Η γιαγιά πάντα νουθετούσε τα εγγόνια της.
- Πριν πάρεις μια απόφαση, πρέπει να *zυγιάζεις* όλες τις μεριές.
  - Πριν πάρεις μια απόφαση, πρέπει να σταθμίζεις όλους τους παράγοντες.
- Όρες - ώρες οι πράξεις σου είναι αστόχαστες!
  - Μερικές φορές ενεργείς με απερισκεψία!
- Πρέπει να δείχνουμε ξεχωριστή *φροντίδα* στους ηλικιωμένους.
  - Οι ηλικιωμένοι χρειάζονται ιδιαίτερη μέριμνα.

ΑΣΚΗΣΗ 7 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 227

Να αντικαταστήσετε τις ακόλουθες ιδιωματικές φράσεις με μια ισοδύναμη λέξη/έκφραση και να τις εντάξετε στο κατάλληλο γλωσσικό πλαίσιο.

Απάντηση:

- «του έσυρα/του έψαλλα τα εξ αμάξης»
  - Κατά τη διάρκεια τηλεοπτικής εκπομπής ο θουλευτής **μίλησε πολύ επικριτικά** στον πολιτικό του αντίπαλο.
- μου έσυρε «όσα σέρνει η σκούπα»
  - **Με επέπληξε** έντονα για το λάθος που έκανα.
- «του βάζω γνώση»
  - Μάταια προσπαθώ να τον συνετίσω, αυτός δεν ακούει κανέναν!
- «τα προς το zνν»
  - Η δουλειά που βρήκε μόλις και μετά βίας τού εξασφαλίζει **τα απαραίτητα** για την επιβίωσή του.

- «θέλω σώνει και καλά»
  - Θέλω με κάθε τρόπο να γνωρίσω αυτό το κορίτσι.
- «του δίνω ένα μάθημα»
  - Τον τιμώρησα γι' αυτό που μου έκανε.

ΑΣΚΗΣΗ 8 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 227

Με τα ουσιαστικά κλοπή, ληστεία, κατάχρηση, οικειοποίηση ή τα αντίστοιχα ρήματα να σχηματίσετε φράσεις που να δηλώνουν την ακριβή σημασία των λέξεων.

Απάντηση:

- Ο συλληφθείς κακοποιός κατηγορείται για σωρεία **κλοπών**.
- Στις 10 το πρώτη έγινε **ληστεία** σε υποκατάστημα τράπεζας στο κέντρο της Αθήνας.
- Ο διευθυντής της τράπεζας συνελήφθη για **κατάχρηση** κεφαλαίων.
- Η **οικειοποίηση** ξένης περιουσίας είναι παράνομη.

4. Ποιος αφηγείται;

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 228

Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα από λογοτεχνικό κείμενο και προσπαθήστε να αντλήσετε στοιχεία για τον αφηγητή.

Απάντηση:

Αφηγητής του κειμένου είναι μια γυναίκα, μάλλον προχωρημένης ηλικίας («ίσως είναι ζήτημα ηλικίας»), που πηγαίνει στην τράπεζα για κάποια δουλειά. Μέσα από την αφήγηση ξεδιπλώνει σιγά σιγά ως ένα βαθμό τον ψυχικό της κόσμο, τις σκέψεις, τις ανησυχίες και τις ευαισθησίες της. Η υπερβολική επιρροή που ασκεί πάνω της το ατύχημα του ζώου και η αντίδρασή της δείχνουν έναν άνθρωπο νευρωτικό, ανίκανο να ιεραρχήσει τα σημαντικά προβλήματα και να επιβληθεί στον εαυτό του. Στην αφήγηση διακρίνεται ένας τόνος ειρωνείας και γίνεται διακωμώδηση γεγονότων και συναισθημάτων («θα άρχιζα να κλαίω.... είναι άσχημα»).

- Η αφηγήτρια στο συγκεκριμένο απόσπασμα συμμετέχει στα γεγονότα ως πρωταγωνίστρια.

5. Η οπτική γωνία στην αφήγηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 229

Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και δείτε πώς παρουσιάζεται το ίδιο περιστατικό από διαφορετική οπτική γωνία (της καθηγήτριας και των μαθητών).

- Πώς γίνεται η iεράρχηση των πληροφοριών στο κάθε κείμενο; Ειδικότερα, ποια πληροφορία, σημαντική για την όλη εξέλιξη της υποθέσεως, παραλείπεται στην αναφορά του περιστατικού από την καθηγήτρια, ενώ προβάλλεται στην αναφορά των μαθητών;
- Ποια σχόλια εντοπίζετε στην κάθε αφήγηση και ποιο σκοπό εξυπηρετούν;
- Ποιος είναι ο τόνος (νηφάλιος, επιθετικός) της αφήγησης κάθε φορά;

Απάντηση:

Στα δύο κείμενα παρατηρούμε πώς το ίδιο περιστατικό παρουσιάζεται από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Στο πρώτο κείμενο παρουσιάζεται από την οπτική γωνία της καθηγήτριας και στο δεύτερο από την οπτική γωνία των μαθητών.

- Στο πρώτο κείμενο η iεράρχηση των πληροφοριών γίνεται με βάση τη χρονική ακολουθία («*χτύπησε το κουδούνι.....ανέβηκα....κατευθύνθηκα....*» κλπ.) και παρουσιάζονται πρώτα οι ενέργειες της καθηγήτριας και έπειτα των μαθητών.
- Στο δεύτερο κείμενο η iεράρχηση των πληροφοριών γίνεται ως εξής:
- για ποιο λόγο δημιουργήθηκε η αναστάτωση (πρωταπριλιάτικο αστείο)
- αφήγηση του γεγονότος από την πλευρά των μαθητών με χρονολογική σειρά («*Πήγαμε ... κάναμε ... μπήκε ... ανάφαμε.....*» κλπ.).

Αξιοσημείωτο είναι ότι η καθηγήτρια στην αναφορά της παραλέπει την πληροφορία ότι το περιστατικό έγινε Πρωταπριλιά και ότι ήταν μια αθώα φάρσα, όπως συνηθίζεται την ημέρα αυτή. Αντίθετα, οι μαθητές επιμένουν να τονίζουν τη συγκεκριμένη πληροφορία, αφού είναι το στοιχείο που μπορεί να δικαιολογήσει την πράξη τους. Η προβολή ή η παράλειψη ενός στοιχείου είναι δυνατόν να δώσει διαφορετική διάσταση σε ένα θέμα και να μας κάνει να αλλάξουμε άποψη γι' αυτό.

Ως προς τα σχόλια, αυτά εξαρτώνται από το ποιος είναι ο αφηγητής κάθε φορά και από ποια σκοπιά εξετάζει το θέμα. Τα σχόλια και οι λεπτομέρειες σε κάθε αφήγηση εξυπηρετούν αντίστοιχα το σκοπό της καθηγήτριας και των μαθητών και, ανάλογα με τον τρόπο που επιθυμούν να παρουσιάσουν ένα θέμα, μπορεί αυτά να έχουν σχέση με παράθεση προσωπικών σκέψεων, συναισθημάτων, υποκειμενικών κρίσεων κτλ. (π.χ. κείμενο α': «*Σκέφτηκα ότι θα έκαναν ομαδική αποχή, κατέβηκα συγχυσμένη, είδα με έκπληξη*», κείμενο β' «*επειδή ήταν Πρωταπριλιά....μόνο για λίγο πριν να προλάβουμε όμως*»).

Τα δύο κείμενα διαφέρουν μεταξύ τους και ως προς τον τόνο της αφήγησης. Στην αφήγηση της καθηγήτριας διακρίνουμε ανστηρότητα και επιθετική διάθεση («*πρόκειται για άτακτο τμήμα, προσποιητή απορία, απαράδεκτη και προσβλητική συμπεριφορά*»). Στην αφήγηση των παιδιών ο τόνος είναι ήπιος, διακρίνεται διάθεση μεταμέλειας. Τα γεγονότα παρουσιάζονται με έξυπνο τρόπο, χωρίς πολλές λεπτομέρειες, ενώ είναι ευδιάκριτο και το απολογητικό ύφος στην αφήγηση αυτή καθώς και η διάθεση ομαλής

λύσης της παρεξήγησης («δεν είχαμε σκοπό... το μάθημα, τότε ο Γ.Π. που είχε χιούμορ, εμείς προσπαθήσαμε... που άθελά μας τη στενοχωρήσαμε, Λυπούμαστε..... να την προσβάλουμε»).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 231

Δραματοποίηση

Εργαστείτε σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και προσπαθήστε να επινοήσετε σε 10' μια φανταστική ιστορία κλοπής, στην οποία ο δράστης τελικά συλλαμβάνεται και δικάζεται. Σκηνοθετήστε την υπόθεση καθορίζοντας τα αίτια/κίνητρα που οδήγησαν το δράστη στην κλοπή, τις συνθήκες της σύλληψής του, τη στάση του θύματος και του αυτόπτη μάρτυρα, και την απόφαση του δικαστή. Παρουσιάστε την ιστορία σας αυτοσχεδιάζοντας, αφού κάνετε την κατανομή των ρόλων: δράστης, θύμα, αυτόπτης μάρτυρας, δικαστής.

Απάντηση:

«Στα χέρια της αστυνομίας έπεσε επίδοξος ληστής στην Κηφισιά. Ο 23χρονος φοιτητής Χ.Π., κάτοικος Παγκρατίου, επικείρησε να ληστέψει οικία, ευτυχώς χωρίς αποτέλεσμα. Σύμφωνα με την ομολογία του, ο νεαρός είχε χάσει σε τυχερό παιχνίδι τα χρήματα που του είχαν στείλει οι γονείς του και ντρεπόταν να τους εξηγήσει τι ακριβώς είχε συμβεί. Στην ίδια θέση βρίσκονταν και οι φίλοι του οι οποίοι, όπως κατέθεσε, τον έπεισαν να επιχειρήσει την παράνομη πράξη. Ο φοιτητής παρακολούθησε από το πρώτη την οικία και, όταν διαπίστωσε πως η οικογένεια αποχώρησε με το αυτοκίνητό της, προσπάθησε με αιχμηρό όργανο να παραβιάσει την πόρτα. Τυχαία, ένας γείτονας και φίλος της οικογένειας η οποία λίγο έλειψε να πέσει θύμα ληστείας, καθώς βγήκε στην αυλή του, είδε το νεαρό που προσπαθούσε να ανοίξει την πόρτα και, με μεγάλη προσοχή, για να μην γίνει αντιληπτός από το δράστη, ειδοποίησε την αστυνομία. Όταν έφτασε η αστυνομία, ο νεαρός φοιτητής ήταν ήδη στο σπίτι και έψαχνε για χρήματα. Ο αυτόπτης μάρτυρας έδωσε κατάθεση και περιέγραψε το γεγονός. Ο Χ.Π. συνελήφθη επ' αυτοφώρω και την επόμενη μέρα ο δικαστής του επέβαλε ποινή φυλάκισης έξι μηνών».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 231

Εργαστείτε τώρα για να γράψετε τρεις ξεχωριστές αφηγήσεις που υποτίθεται ότι είναι γραπτές καταθέσεις: α) του δράστη, β) του θύματος, γ) του αυτόπτη μάρτυρα. Προσέξτε ότι το κάθε πρόσωπο παρουσιάζει την υπόθεση από τη δική του οπτική γωνία και επομένως επιλέγει και προβάλλει τα γεγονότα ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει (συμφέρον, αντικειμενική πα-

ρουσίαση των γεγονότων), τη συναισθηματική του φόρτιση, και γενικότερα την προσωπική του στάση απέναντι στη συγκεκριμένη υπόθεση. Φροντίστε ακόμη να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο:*

τυχαία, συμπτωματικά,

έχω τη γνώμη, -την υπόνοια, -την υποψία, νομίζω, θεωρώ, πιστεύω,

πρεσβεύω (= πιστεύω), φαντάζομαι,

παρανομία, αδίκημα, παράβαση του νόμου, αξιόποινη -, επιλήψιμη - (= κατακριτέα, αξιόμεμπτη), κολάσιμη (= που πρέπει να πιμωρηθεί) πράξη,

μπνύω, κατηγορώ, διατυπώνω κατηγορία, καταγγέλλω, ψέγω (= κατακρίνω, κατηγορώ), καταμαρτυρώ (= καταθέτω επιβαρυντικά στοιχεία, κατηγορώ), ενοχοποιώ, ζητώ την πιμωρία,

ποινή, πιμωρία, κολασμός (= πιμωρία), κύρωση (= ποινή), καταδίκη, σωφρονισμός (= συμμόρφωση, παραδειγματισμός), πιμωρία/ποινή -ελαφρή, -αυστηρή, -παραδειγματική, -σκληρή, -άμεση,

ανακαλύπτομαι, συλλαμβάνομαι, πιάνομαι επ' αυτοφώρω,

κλοπή, σφετερισμός (= παράνομη οικειοποίηση), κατάχρηση, υπεξαίρεση (= κλοπή), ληστεία,

ιδιοποιούμαι, οικειοποιούμαι,

ανάγκη μεγάλη, -εξαιρετική, -επιτακτική, -επείγουσα, -σκληρή, αμείλικτη, -άμεση, - χρεία (=ανάγκη), βιοτικές ανάγκες, τα αναγκαία, τα απολύτως αναγκαία, τα προς το ζην, πόροι (= μέσα επιβίωσης),

ζητώ, αιτώ, επιζητώ, επιδιώκω, απαιτώ, επιθυμώ.

Απάντηση:

a) Γραπτή κατάθεση του δράστη

«Ξέρω πως η πράξη μου είναι αξιόποινη, θα ήθελα όμως να λάβετε υπ' όψιν σας πως δεν είχα δόλο ή σκοπό να βλάψω κάποιον. Έδρασα πιεσμένος από μεγάλη και άμεση ανάγκη για χρήματα και επηρεασμένος ψυχολογικά από τους φίλους μου. Έχασα τα χρήματά μου από επιπολαιότητα, σε τυχερό παιχνίδι. Δεν είχα να πληρώσω το ενοίκιο του σπιτιού μου, ούτε να καλύψω τα προσωπικά μου έξοδα. Αν το μάθαιναν οι γονείς μου, ίσως να μη με άφηναν να συνεχίσω τις σπουδές μου. Ήμουν σε αδιέξοδο. Παράλληλα, οι φίλοι μου, που βρίσκονταν σε ανάλογη θέση, με προέτρεψαν να κλέψω, λέγοντάς μου πως δεν ήταν κακό, αφού δε θα έβλαπτα σωματικά κάποιον και αφού η συγκεκριμένη οικογένεια ήταν αρκετά πλούσια. Με έπεισαν και εγώ παρασύρθηκα. Έχω

* Στο λεξιλόγιο δίνεται και η ερμηνεία ορισμένων όρων.

μετανιώσει, όπως συγγνώμη από την οικογένεια που προσπάθησα να αδικήσω και παρακαλώ να δείξετε κατανόηση και επιείκεια».

β) Γραπτή κατάθεση του θύματος

«Το πρώτο έφυγα από το σπίτι μαζί με την οικογένεια μου, για να πάμε διήμερη εκδρομή. Δεν είχαν περάσει δύο ώρες, όταν ξτύπωσε το κινητό τηλέφωνο. Απάντησε η γυναίκα μου και την είδα πολύ ταραγμένη. Σταμάτησα να οδηγώ και μίλησα ο ίδιος στο τηλέφωνο. Ήταν ο γείτονας και φίλος μου Δ.Ν., ο οποίος με ενημέρωσε για την απόπειρα κλοπής που έγινε στο σπίτι μου. Επιστρέψαμε αμέσως. Φαντάστηκα πως κάτι θα έλειπε και άρχισα να εξετάζω το σπίτι. Δε διαπίστωσα να έχει αφαιρεθεί κάτι, υπήρχε όμως αναστάτωση την οποία προκάλεσε ο κατηγορούμενος προσπαθώντας να ληστέψει. Επιθυμώ να επιβληθεί ελαφριά ποινή στο νεαρό, με σκοπό το σωφρονισμό του· δεν επιθυμώ τη σκληρή τιμωρία του, λαμβάνοντας υπ' όψιν το νεαρό της πλικίας του και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έδρασε».

γ) Γραπτή κατάθεση του αυτόπτη μάρτυρα

«Είχα βγει στην αυλή μου να ποτίσω τα λουλούδια. Προχωρώντας προς την πλευρά του κήπου που βλέπει στο γειτονικό σπίτι, είδα τον νεαρό Χ.Π. να προσπαθεί να παραβιάσει την πόρτα των φίλων μου, κοιτάζοντας με αγωνία γύρω μου. Σκέφτηκα να κρυφτώ, για να μην τον τρομάξω και φύγει, και ταυτόχρονα κάλεσα την αστυνομία. Στο μεταξύ, τον παρακολουθούσα διακριτικά, κρυμμένος πίσω από ένα δέντρο. Δεν πρόλαβε τελικά να διαφύγει, όπως φοβόμουν, γιατί η αστυνομία έφτασε πολύ γρήγορα και τον συνέλαβε μέσα στο σπίτι επ' αυτοφώρω».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 232-233

Το παρακάτω κείμενο είναι μια δημοσιογραφική είδηση που σκοπό έχει να παρουσιάσει την «καταναλωτική υστερία» των Αθηναίων, όταν έγινε γνωστό το πυρνικό ατύχημα του Τσέρνομπιλ.

Πώς θα αφηγούνταν στην οικογένειά του την επίσκεψή του στο σούπερ μάρκετ ο βιαστικός αγοραστής που έπεσε πάνω στην τζαμαρία; Σ' αυτή την περίπτωση να πάρετε βέβαια υπόψη σας ότι το συγκεκριμένο γεγονός, που αποτελεί μία μόνο λεπτομέρεια της «καταναλωτικής υστερίας» στο δημοσιογραφικό κείμενο, θα προβληθεί ως κεντρικό γεγονός, επειδή η ιεράρχηση των γεγονότων γίνεται από διαφορετική οπτική γωνία (του δημοσιογράφου στην πρώτη περίπτωση και του παθόντα αγοραστή στη δεύτερη) και με διαφορετικό σκοπό.

Απάντηση:

«Έτρεχα από το ένα σούπερ μάρκετ στο άλλο, γιατί στα περισσότερα είχαν εξαντληθεί τα προϊόντα και σε άλλα ο κόσμος ήταν τόσος, που δεν μπορούσα καν να πλησιάσω. Τελικά, την τελευταία στιγμή είδα ένα σούπερ μάρκετ που δεν είχε κατακλυστεί από πανικοβλημένο πλήθος. Σαν θαύμα μου φαινόταν πως είχα τη δυνατότητα έστω και να ελπίζω πως ίσως θα κατάφερνα να πλησιάσω το κατάστημα, αν είχα βέβαια αρκετή υπομονή, ώστε να προμηθευτώ τα απαραίτητα τρόφιμα. Δεν ήταν τόσο εξωπραγματική η ελπίδα μου, γιατί έβλεπα τους υπαλλήλους να φέρνουν πράγματα και από την αποθήκη. Πίρια λοιπόν ένα μεγάλο καρότσι και άρχισα να σκέφτομαι τι χρειαζόταν να αγοράσω. Δεν έπρεπε να ξεχάσω τίποτα και μάλιστα έπρεπε να βιαστώ για να προλάβω.... Απορροφμένος από αυτές τις σκέψεις και την αγωνία μου, έπεσα στην τζαμαρία. Η τζαμαρία έγινε θρύψαλα, αλλά δεν έπαθα τίποτα μόνο γαλίστηκα λίγο από το χτύπημα. Δυο - τρεις έτρεξαν να με βοηθήσουν, οι περισσότεροι όμως πελάτες ούτε καν πρόσεξαν το περιστατικό πάνω στον πανικό τους....».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 234

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ηρόδοτος αφηγείται ένα περιστατικό από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Προσπαθήστε να αποδώσετε το ίδιο περιστατικό με αφηγητή α) την Αρτεμισία, β) τον Ξέρξη και γ) έναν απλό ναύτη του καλυνδίτικου πλοίου, ο οποίος υποτίθεται ότι σώθηκε.

Απάντηση:**α) Η αφήγηση της Αρτεμισίας**

«Πάντα είχα την εκτίμηση του βασιλιά· τη μέρα εκείνη, όμως, κέρδισα το θαυμασμό του. Ήμασταν στην Ελλάδα, στη Σαλαμίνα, όπου δώσαμε την τελευταία μας ναυμαχία, την πιο δύσκολη. Στην παράταξή μας επικρατούσε μεγάλη σύγχυση. Το πλοίο μου ήταν κανονικά παραταγμένο ανάμεσα στα άλλα περσικά και συμμαχικά πλοία και απέναντί μας βρίσκονταν τα πλοία των Ελλήνων. Ξαφνικά, θλέπω να κυνηγά το πλοίο μου ένα αιτικό. Χίλιες σκέψεις άρχισαν να περνούν από το μυαλό μου. Δεν ήξερα τι να κάνω. Περσικά, ελληνικά, συμμαχικά πλοία είχαν σμίξει. Προσπάθησα να διατηρήσω την ψυχραιμία μου και να επιλέξω τη λύση με τις λιγότερες αρνητικές συνέπειες. Τελικά, η απόφασή μου μού θγήκε σε καλό. Εμβόλισα και βούλιαξα το καλυνδίτικο πλοίο... Βρέθηκε τυχαία μπροστά μου.... Ήταν μέσα και αυτός ο Δαμασίθυμος. Ποτέ δε θα περίμενε τέτοια τύχη! Ο εμβολισμός πέτυχε πλήρως και το πλοίο των Κολυνδίων βυθίστηκε αύτανδρο.

‘Όπως μου είπαν αργότερα, δε σώθηκε κανέίς. Έτσι, γλίτωσα το πλοίο μου από

το κυνήγι του αθηναϊκού. Ο τριήραρχος του αθηναϊκού πλοίου, όταν με είδε να εμβολίζω πλοίο περσικό, θεώρησε πιθανόν πως είμαι στη δική του παράταξη και σταμάτησε την καταδίωξη. Υπήρχε, όμως, και ένα δεύτερο καλό. Ο βασιλιάς εντυπωσιάστηκε από το σπουδαίο κατόρθωμά μου. Τον βεβαίωσαν πως εγώ βύθισα το πλοίο, γιατί το σήμα του πλοίου μου το ήξεραν πολύ καλά. Ο βασιλιάς τόσο πολύ θαύμασε τη γενναιότητά μου, που είπε το εξής: “οι άντρες μου έγιναν γυναίκες και οι γυναίκες άντρες”».

8) Αφήγηση του Ξέρξη

«Παρακολουθούσα τη ναυμαχία. Ήταν πραγματικά σκληρή και δεν έλεγε να τελειώσει. Δύσκολα διέκρινε κανείς τα περσικά από τα ελληνικά πλοία έτσι όπως είχαν μπλεχτεί μεταξύ τους. Σε μια στιγμή την προσοχή μου τράβηξε ένας εντυπωσιακός εμβολισμός. Δε διέκρινα ποιος έκανε αυτόν τον θαυμαστό χειρισμό, αν ήταν εχθρός ή Πέρσης. Κάποιος από τους παρόντες μού είπε: «Κύριε, βλέπεις πόσο σπουδαία αγωνίζεται η Αρτεμισία, ώστε βούλιαξε και εχθρικό πλοίο;» Εγώ έκπληκτος ρώτησα αν το κατόρθωμα ήταν πράγματι της Αρτεμισίας και αυτοί μου το βεβαίωσαν, επειδή ήξεραν καλά το σήμα του πλοίου της και ότι το πλοίο που βυθίστηκε ήταν εχθρικό. Όταν τα άκουσα αυτά, γεμάτος θαυμασμό και απορία, είπα “Οι άντρες μου έγιναν γυναίκες και οι γυναίκες άντρες”».

γ) Αφήγηση ενός ναύτη του καλυνδίτικου πλοίου (ο οποίος υποτίθεται ότι σώθηκε)

«Ούτε που πρόλαβα να καταλάβω πώς έγιναν τα πράγματα. Συνέβησαν όλα πολύ ξαφνικά. Είχα δει πως το πλοίο της Αρτεμισίας το κυνηγούσε ένα αθηναϊκό, αλλά δεν περίμενα ότι εκείνη θα ενεργούσε με αυτόν τον τρόπο. Ήμουν αναστατωμένος μέσα σε όλη εκείνη την ταραχή, όταν είδα το πλοίο της Αρτεμισίας να κτυπά το πλοίο μας με ορμή, κάνοντας έναν επιδέξιο χειρισμό. Έμεινα άφωνος. Γιατί το κάνει αυτό; Ήταν τυχαίο ή προμελετημένο; Μήπως ήταν αλήθεια αυτό που είχε ακουστεί, πως είχε φιλονικήσει στον Ελλήσποντο με το βασιλιά μας, ο οποίος βρισκόταν επάνω στο πλοίο; Η ουσία είναι πως το πλοίο μας βούλιαξε. Όλο το πλήρωμα χάθηκε. Εγώ σώθηκα από θαύμα. Η Αρτεμισία πάντως αποκόμισε διπλό κέρδος. Και την καταδίωξη γλίτωσε, αφού ο Αθηναίος τριήραρχος νόμισε πως το πλοίο της ήταν ελληνικό, και το θαυμασμό του Ξέρξη κέρδισε. Έμαθα πως ο Πέρσης βασιλιάς ενθουσιάστηκε με το κατόρθωμά της και zήτησε να μάθει αν ήταν πράγματι δικό της. Οι άνθρωποί του τον διαβεβαίωσαν πως αναγνώρισαν το πλοίο της από το ευδιάκριτο σήμα και ότι το πλοίο που βυθίστηκε ήταν εχθρικό. Αυτός τόσο πολύ τη θαύμασε που είπε: «Οι άντρες μου έγιναν γυναίκες και οι γυναίκες άντρες».

Δεν μπορώ να δεχτώ μια τέτοια αδικία. Να δοξάζεται αυτή έχοντας βυθίσει συμ-

μαχικό πλοίο και έχοντας θανατώσει συμμάχους της. Νομίζω ότι οφείλω, καθώς είμαι ο μόνος που σώθηκε, να αποκαλύψω την αλήθεια».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 234

Διαβάστε την παρακάτω αφήγηση-μαρτυρία για τις περιπέτειες των προσφύγων από τη Μικρά Ασία και προσέξτε τη δύναμη που έχει η αφήγηση, όταν στηρίζεται στα βιώματα του αφηγητή. Αν έχετε κι εσείς κάποια συγκλονιστική εμπειρία, καταθέστε τη μαρτυρία σας στην τάξη.

Απάντηση:

«Η μέρα κυλούσε υπέροχα. Η παραδία ήταν γεμάτη κόσμο. Παιδιά έπαιζαν χαρούμενα φτιάχνοντας πυργάκια στην άμμο, οι μεγαλύτεροι διάβαζαν περιοδικά ή απολάμβαναν τον καφέ τους. Εγώ και η παρέα μου είχαμε βουτήξει στη θάλασσα, για να δροσιστούμε. Ξαφνικά, άρχισε να φυσάει και σήκωσε κύμα. Βγήκαμε από τη θάλασσα, όπως και ο υπόλοιπος κόσμος, και ξαπλώσαμε στις πετσέτες μας. Το βλέμμα μου έπεισε σε ένα μικρό κοριτσάκι, που παρέμενε μέσα στη θάλασσα, ξαπλωμένο σε ένα στρώμα θαλάσσης. Ξαφνικά, βλέπω το στρώμα να γυρίζει ανάποδα και το κοριτσάκι να βρίσκεται μέσα στο νερό. Τα κύματα μεγάλωναν συνεχώς. Το κοριτσάκι δεν εμφανιζόταν στην επιφάνεια. Έβαλα τις φωνές. Προσπαθούσα να εξηγήσω τι είχε συμβεί. Ο χρόνος κυλούσε γρήγορα. Έπρεπε να βιαστούμε. Ή πλας δεν ήταν οργανωμένη και δεν είχε ναυαγοσώστη. Όσοι επιχείρησαν να μπουν στο νερό ξαναβγήκαν αμέσως, καθώς δεν μπορούσαν να παλέψουν με τα κύματα.

Σε λίγα δευτερόλεπτα εμφανίστηκε ένας νεαρός. Ζήτησε να του δείξω πού ακριβώς είχα δει το κοριτσάκι και βούτηξε με αποφασιστικές κινήσεις. Για λίγο δε διακρινόταν ούτε αυτός. Πάγωσα, σκέφτηκα το χειρότερο. Ξαφνικά, τον είδα να πετιέται μέσα από τα κύματα. Κρατούσε το παιδί. Με πολύ κόπο το έβγαλε έξω. Είχε ήδη φτάσει ένας γιατρός, ο οποίος έσκυψε στη μικρή και με επιδέξιες κινήσεις και αναπνοές έδωσε τις πρώτες βοήθειες. Σε λίγο ήρθε ασθενοφόρο, που μετέφερε το κορίτσι στο νοσοκομείο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 236

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από μαρτυρίες αγωνιστών της αντίστασης εναντίον των Γερμανών κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Προσπαθήστε να εντοπίσετε στοιχεία του προφορικού λόγου.

Απάντηση

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

- ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ:
- ελλειπτικές προτάσεις ή ανολοκλήρωτες φράσεις, π.χ.

- «Κίνηση μες στ' αεροδρόμιο».
- «Τίποτα το πολύ ασυνθίστο δηλαδή ή απροσδόκητο».
- «Κάπι συρματοπλέγματα στ' ανατολικά» κλπ.
- στον προφορικό λόγο υπάρχουν πολλά «γεμίσματα» και παύσεις, π.χ.:
  - «να πούμε»
  - «ένα πράμα»
  - «Τέλος πάντων» κλπ.
- προχειρότητα στην έκφραση, π.χ.:
  - «Αυτό να κρατά, να πούμε, ώρες ατελείωτες, ένα πράμα, αδύνατο να μπούμε μέσα. Αδύνατο να γίνει δηλαδή το εγχείρημα» κλπ.
  - ο προφορικός λόγος είναι πιο ασαφής και πιο αναλυτικός από το γραπτό, π.χ.:
    - «Θυμάμαι μάλιστα σε μια πλάκα τούς έκαμα κάπι σχέδια, τι είδα, τι είναι»
    - «Ηρεμία, καμιά περίπολος απ' εκεί, ένας σκύλος να υλακτεί πέρα - δώθε, τίποτα περισσότερο» κλπ.
  - ιδιωματικές εκφράσεις, καθημερινές λέξεις, αφρόντιστο λεξιλόγιο, π.χ.:
    - «τσ' ίδιας μέρας»
    - «τη βέργα 'σα πίσω»
    - «Σκοτώθηκε τσι Τρεις Καμάρες»
    - «που βγαίνει απάνω»
    - «Χαλούσε η γης»
    - «εκραγήκανε» κλπ.
- ΣΥΝΤΑΞΗ:
- στον προφορικό λόγο παρατηρούνται ασυνταξίες, π.χ.:
  - «Τώρα έμοιαζα τσομπάνης αφειμάνιος, τη βέργα 'σα πίσω, αεράτος, κατέβηκα χαμπλά την πλαγιά, κύπταξα εδώ κι εκεί, πλοσίασα καλά χαμπλά» κλπ.
- μικρές προτάσεις, π.χ.:
  - «Περιμέναμε τι θα πει ο Μπερζέ».
  - «Γνωστός είναι στο Ηράκλειο ο Βομβαρδισμός».
  - «Σκοτώθηκε και η μαθήτριά μου τη Ανωγειανάκη»,
- συχνή χρήση παρατακτικής σύνταξης, π.χ.:
  - «Έγινε ένα πλοσίασμα εκεί, αλλά τώρα υπήρχε ένα πράμα απροσδόκητο»
- στον προφορικό λόγο η συνοχή είναι μικρή, καθώς απουσιάζουν μεταβατικές λέξεις και φράσεις, π.χ.:
  - «Έγινε μια τομή σε κάπι συρματοπλέγματα, είσοδος. Όρθιοι μέσα, γιατί είχε και αποστάσεις, βέβαια, και ντογρού. Εσημειώθηκε ένα πολύ περίεργο, όπου μια περίπολος γερμανική...» κλπ.

[Σημ.: Γενικά ο προφορικός λόγος είναι λιγότερο φροντισμένος από το γραπτό, χωρίς όμως τούτο να σημαίνει πως είναι «κατώτερος». Πρόκειται απλώς για δύο διαφορετικά είδη λόγου που το καθένα έχει τις ιδιαιτερότητες και την αξία του (ο προφορικός λόγος έχει αμεσότητα και ζωντάνια).]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 238

Έρευνα

Χωριστείτε σε ομάδες 4 - 5 ατόμων. Να συγκεντρώσετε μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις - μαρτυρίες, κυρίως πλικιωμένων ατόμων για ένα πολύ σημαντικό γεγονός που αφορά τον τόπο τους, όπως π.χ. τον πόλεμο του '40, από ένα σεισμό κλπ. Προσπαθήστε επίσης να συγκεντρώσετε πρόσθετο υλικό (φωτογραφίες, σκίτσα, λογοτεχνικές περιγραφές, ιστορικές αναφορές, παραδόσεις) για το ίδιο γεγονός. Δοκιμάστε να δώσετε μια δική σας αφήγηση συνθέτοντας την εικόνα του γεγονότος με βάση τις μαρτυρίες, χωρίς φυσικά να υπάρχει απαίτηση για ακριβή ιστορική αναπαράσταση.

Αν κατορθώσετε να βρείτε την αναφορά του γεγονότος σε ένα επίσημο ιστορικό κείμενο, μπορείτε να συγκρίνετε την αναφορά αυτή με τις προσωπικές μαρτυρίες των ανθρώπων που μετείχαν στα γεγονότα ως προς:

- το ύφος της αφήγησης (ουδέτερο, επίσημο, καθημερινό, ζωντανό κτλ.)
- το λόγο της αφήγησης (λεξιλόγιο, σύνταξη κτλ.)
- την οπτική γωνία του αφηγητή
- τη συναισθηματική φόρτιση του αφηγητή
- το ρηματικό πρόσωπο της αφήγησης
- την ύπαρξη ή την απουσία σχολίων

Από το υλικό που θα συγκεντρώθει (μαρτυρίες, παραδόσεις, φωτογραφίες, δική σας αφήγηση και σύγκριση) να σχηματίσετε ένα λεύκωμα αφιερωμένο στο γεγονός με το οποίο ασχοληθήκατε.

Απάντηση

[Σημ.: Επειδή η εργασία αυτή απαιτεί προσωπική έρευνα των μαθητών, μαγνητοφώνηση, συγκέντρωση οπτικού υλικού κλπ, δεν είναι δυνατό να δοθεί εδώ απάντηση.

Πρόσθετο υλικό που αναφέρεται στον πόλεμο του '40 μπορείτε να βρείτε και στα σχολικά βιβλία της λογοτεχνίας και της ιστορίας (γυμνασίου - λυκείου).

Άλλα σημαντικά γεγονότα με τα οποία μπορείτε να ασχοληθείτε είναι:

- η μικρασιατική καταστροφή
- μεγάλοι σεισμοί

- η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967 - 1974)
- τα γεγονότα του Πολυτεχνείου
- ένα σημαντικό αθλητικό γεγονός κλπ.]

Η οπτική γωνία στη λογοτεχνική αφήνηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 239

Να διαβάσετε από το βιβλίο Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου τα κείμενα: α) Γ. Θεοτοκά *Αργά*, σ. 347 - 353, β) Σ. Μυριβίλη *Η Ζωή εν τάφῳ* (Ζάβαλη μάικω) σ. 277 - 280. Προσπαθήστε να διακρίνετε: α) σε ποιο από αυτά ο αφηνητής συμμετέχει στα γεγονότα και σε ποιο δε συμμετέχει, β) σε ποιο έχουμε αφήνηση με εσωτερική και σε ποιο αφήνηση με μηδενική εστίαση. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα σημεία των κειμένων.

Απάντηση:

- α) Στο απόσπασμα από την *Αργά* του Γ. Θεοτοκά ο αφηνητής δε συμμετέχει στα γεγονότα, και τα δρώμενα εξιστορούνται σε γ' πρόσωπο (εκτός από τις διαλογικές σκηνές). Στο κείμενο *Ζάβαλη μάικω* ο αφηνητής δρα και συμμετέχει στα γεγονότα, καθώς είναι ένας από τους ήρωες. Γι' αυτό έχουμε αφήνηση σε α' ρηματικό πρόσωπο.
- β) Στο κείμενο του Θεοτοκά έχουμε μηδενική εστίαση. Υπάρχει, δηλαδή, ένας αφηνητής παντογνώστης που γνωρίζει κάθε σκέψη των ηρώων του, χωρίς ο ίδιος να συμμετέχει στα δρώμενα. Παράδειγμα αποτελούν τα σημεία στα οποία παρουσιάζεται η σκέψη και τα συναισθήματα των ηρώων.

Στο *Ζάβαλη μάικω*, όμως, επειδή ο αφηνητής δρα μαζί με τους άλλους ήρωες, έχει περιορισμένη γνώση και έχουμε εσωτερική εστίαση, την οπτική δηλαδή ενός προσώπου που βλέπει τα πράγματα από τη δική του πλευρά: για παράδειγμα, ενώ ο αφηνητής δέχεται τις περιποίησεις από την οικογένεια που τον φιλοξενεί, δεν μπορεί να μη σκέφτεται ότι ανήκουν στο αντίπαλο στρατόπεδο.

7. Αφηνηματικός χρόνος

α) Ο χρόνος του πομπού, του δέκτη, των γεγονότων

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 240

Συζητήστε για τη σχέση ανάμεσα στο χρόνο του πομπού και στο χρόνο του δέκτη στην περίπτωση: α) της προφορικής αφήνησης και β) της γραπτής αφήνησης. Σε ποια περίπτωση ταυτίζονται οι δύο χρόνοι και σε ποια απέχουν μεταξύ τους; Τεκμηριώστε την άποψή σας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Απάντηση

α) Στην προφορική αφήγηση ο χρόνος του πομπού και ο χρόνος του δέκτη ταυτίζονται, γιατί την ίδια στιγμή που ο πομπός εκπέμπει το μήνυμα, ο δέκτης το λαμβάνει. Για παράδειγμα, σε μια διδακτική ώρα ο χρόνος του πομπού-καθηγούτη και του δέκτη-μαθητή ταυτίζονται, γιατί την ώρα που ο ένας μιλάει, ο άλλος ακούει.

β) Στη γραπτή αφήγηση ο χρόνος του πομπού και ο χρόνος του δέκτη απέχουν μεταξύ τους, αφού το κείμενο γράφεται κάποια χρονική στιγμή (συγκεκριμένος χρόνος πομπού), αλλά μπορεί να διαβαστεί οποιαδήποτε στιγμή από τη συγγραφή του και μετά (ο χρόνος του δέκτη δεν είναι συγκεκριμένος). Για παράδειγμα, ένας συγγραφέας γράφει το βιβλίο του σε ένα χρονικό διάστημα και το εκδίδει κάποια στιγμή (διπλός χρόνος πομπού) και μπορεί να διαβαστεί από τη στιγμή της έκδοσης και για απεριόριστο χρόνο μετά (χρόνος δέκτη).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 240

Σε ποια από τις παραπάνω περιπτώσεις θα κατατάσσατε την αναμετάδοση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, την προφορική αφήγηση των αναμνήσεων κάποιου προσώπου, τη γραφή ενός ημερολογίου, μιας αυτοβιογραφίας, ενός ιστορικού έργου;

Απάντηση:

- Στην αναμετάδοση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στο χρόνο των γεγονότων και στο χρόνο του πομπού είναι λίγες στιγμές, συνήθως δευτερόλεπτα και, σπάνια, λεπτά.
- Στην προφορική αφήγηση αναμνήσεων κάποιου προσώπου το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στο χρόνο των γεγονότων και στο χρόνο του πομπού μπορεί να είναι μερικές ώρες, μέρες αλλά και μήνες ή και πολλά χρόνια.
- Στη γραφή ημερολογίου ο χρόνος αυτός κυμαίνεται από ώρες, μέρες μέχρι αρκετά χρόνια.
- Στην αυτοβιογραφία από μέρες ως πάρα πολλά χρόνια, ως ολόκληρη ζωή.
- Σε ιστορικό έργο από χρόνια μέχρι και αιώνες.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 240

Σε μια αφήγηση πλαστών γεγονότων ο χρόνος του πομπού μπορεί να είναι και προγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλαδή ο πομπός να αφηγείται τα γεγονότα που θα συμβούν στο μέλλον. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια παραδείγματα από αφηγήσεις αυτού του είδους;

Απάντηση:

a) Παραδείγματα από την καθημερινή ζωή:

- Στον **προφορικό λόγο**, αφήνονται από τον πομπό σε χρόνο προγενέστερο από το χρόνο των γεγονότων, μπορεί να είναι:
  - προαναγγελία γεγονότων ή υπόσχεση (θα πάμε δίημερη εκδρομή)
  - πρόβλεψη - εικασία (θα έχει καλό καιρό αύριο)
  - προειδοποίηση - απειλή (δε θα επιτρέψω να συμβεί αυτό)
  - υπόδειξη - συμβουλή (θα ακολουθήσεις αυτή τη μέθοδο εργασίας που θα έχει αποτελέσματα)
- Στο **γραπτό λόγο** ο πομπός μπορεί να αναφέρεται σε γεγονότα που θα συμβούν στο μέλλον, να κάνει γραπτή διατύπωση των παραπάνω αφηγήσεων και στις εξής περιπτώσεις:
  - δελτίο καιρού σε εφημερίδα - περιοδικό (θα πνέουν βόρειοι άνεμοι, θα πέσει η θερμοκρασία)
  - ανακοινώσεις
  - χρονοδιαγράμματα επιχειρήσεων
  - κυβερνητικά προγράμματα
  - εξαγγελίες πολιτικών προσώπων και κομμάτων σε προεκλογικές περιόδους
  - συμφωνητικά έγγραφα
  - δημοσιογραφικά προγνωστικά (για θέματα πολιτικά, αθλητικά κτλ.)

b) Παραδείγματα από τη λογοτεχνία:

- Στην **Οδύσσεια** συχνά ο χρόνος του πομπού είναι προγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλαδή πρώτα ο πομπός αφηγείται το γεγονός και έπειτα αυτό συμβαίνει (προϊδεασμός), για παράδειγμα στους στ. 556-560 στην ραψωδία και την Κίρκη λέει στον Οδυσσέα ότι θα πάει στον Άδη. Με αυτόν τον τρόπο ο ποιητής προετοιμάζει τους ακροατές για όσα θα συμβούν αργότερα, στην ραψωδία λ.
- Στο **Δωδεκάλογο των Γύφτου**:
 «Και θ' ακούσεις τη φωνή του λυτρωτή, θα γδυθείς της αμαρτίας το ντύμα, και ξανά κυβερνημένη κι αλαφρή θα σαλέψεις σαν τη χλόν, σαν το πουλί, σαν τον κόρφο το γυναίκειο...»
- Στα **Εκατό Χρόνια Μοναξιάς Γκάμπριελ Γκαρσία Μάρκες**:
 «Πολλά χρόνια αργότερα, μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα, ο συνταγματάρχης Αουρελιάνο Μπουνενδία θα θυμόταν εκείνο το μακρινό απόγευμα, που ο πατέρας του του είχε πάει να πρωτοδεί τον πάγο».

8) Ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 242

Διαβάστε το διήγημα του Καρκαβίτσα «Ναυάγια». Προσπαθήστε να εξηγήσετε τη λειτουργία: α) της αναδρομικής αφήγησης, β) της «σκηνής» και γ) της συνοπτικής αφήγησης.

Απάντηση:

- α) Η λειτουργία της αναδρομικής αφήγησης είναι πολύ σημαντική για το διήγημα. Με τον τρόπο αυτό πληροφορείται ο αναγνώστης τα γεγονότα που προγέθυναν και μπορεί έτσι να καταλάβει καλύτερα την ψυχολογία και τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα.
- β) Η σκηνή (όταν δηλαδή ταυτίζεται ο χρόνος της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας), που συχνά είναι διαλογική, δίνει ζωντάνια και ποικίλλει το κείμενο, κάνει την αφήγηση πιο παραστατική, και επιτρέπει στο συγγραφέα, μέσα από την αναπαραγώγη «ζωντανού» λόγου, να σκιαγραφήσει πιο αδρά την προσωπικότητα των ηρώων.
- γ) Η συνοπτική αφήγηση βοηθάει στην οικονομία του κειμένου, καθώς σε μικρή έκταση δίνονται τα ουσιώδη στοιχεία κάποιου γεγονότος, χωρίς να κουράζεται ο αναγνώστης με περιπτές λεπτομέρειες.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 245

Ανατρέξτε στα διαβάσματά σας και θυμηθείτε μια περίπτωση αφηγηματικού κειμένου με κανονική χρονολογική σειρά και μια πρόδρομη αφήγηση.

Απάντηση:

Τα περισσότερα αφηγηματικά κείμενα παρουσιάζουν τα γεγονότα σε κανονική χρονολογική σειρά (π.χ. Αργώ του Γ. Θεοτοκά). Πρόδρομη αφήγηση υπάρχει στην Μυστική Παπαρούνα στο σημείο που περιγράφεται πώς έφτασε ο ήρωας στο χαράκωμα, μέσα στην ερημιά.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 245

Να συντάξετε το χρονικό μιας εκδήλωσης που έκανε η τάξη ή το σχολείο σας την περασμένη χρονιά (π.χ. μιας θεατρικής παράστασης, μιας έκθεσης ζωγραφικής/βιβλίου, μιας έρευνας κτλ.), παραθέτοντας τα γεγονότα με συντομία και σύμφωνα με την κανονική χρονολογική σειρά. Υποθέστε ότι πρόκειται να παρουσιάσετε το χρονικό στην τοπική αυτοδιοίκηση, για να πετύχετε την επιχορήγηση ανάλογης εκδήλωσης τη φετινή χρονιά.

Απάντηση:

Προς το Δήμο Ν.Σ.

Το σχολικό έτος 2002-2003 η τάξη μας ανέλαβε να παρουσιάσει σε θεατρική παράσταση το έργο του Ευριπίδη «Ιφιγένεια εν Ταύροις». Οι προετοιμασίες άρχισαν από την αρχή της χρονιάς: ορίστηκαν οι σκηνοθέτες, μοιράστηκαν οι ρόλοι, έγιναν τα σκηνικά και τα κοστούμια. Μετά από πολλές πρόβες και αφού καθορίστηκε η ημερομηνία που θα γινόταν η παράσταση, η εκδήλωση παρουσιάστηκε με επιτυχία και έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τους συμμαθητές μας.

Μετά την περσινή επιτυχία και χάρη στη δική σας οικονομική βοήθεια, που ελπίζουμε να συνεχιστεί και φέτος, έχουμε αποφασίσει να ανεβάσουμε μια νέα θεατρική παράσταση, με σκοπό τη συνέχιση τέτοιων δημιουργικών προσπαθειών.

Με εκτίμηση
οι μαθητές της Α' τάξης
του 3ου Λυκείου Ν.Σ.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 245

Επιλέξτε μία από τις παρακάτω οδηγίες, για να χρησιμοποιήσετε την τεχνική της αναδρομικής αφήγησης σε ένα αφήγημα για την εφημερίδα του σχολείου σας:

α) αρχίστε την αφήγησή σας περιγράφοντας την ψυχολογική κατάσταση (ανυπομονοσία, απελπισία, ενθουσιασμό κτλ.) του πρωταγωνιστή ή κάποια πράξη του (μία κλοπή, μία πράξη αυτοθυσίας/πρωισμού κτλ.). Υστερά, με μία αναδρομική αφήγηση φωτίστε τα γεγονότα που τον οδήγησαν στη συγκεκριμένη ψυχολογική κατάσταση ή πράξη (βλ. Α. Καρκαβίτσα, Ναυάγια).

β) αρχίστε από ένα περιστατικό περιγράφοντάς το τη στιγμή που συμβαίνει και ύστερα δώστε πληροφορίες για όσα προηγήθηκαν, π.χ. «Μπαμ. Έγινε σε μια στιγμή. Ένας άνθρωπος κατακρεουργείται από τις βαριές μεταλλικές ρόδες του τραμ. Ήταν ο κύριος Τάδε, μόλις είχε θγει από το σπίτι του και διέσχισε το δρόμο. Οι περαστικοί κραύγαζαν τρομοκρατημένοι» (U. Eco, Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή, εκδ. Μαλλιάρης - Παιδεία, 1983, σ. 49).

γ) αφηγηθείτε με την κανονική χρονολογική σειρά κάποια γεγονότα και έπειτα με αφορμή ένα ερέθισμα οπτικό (κάποια φωτογραφία), ένα ακουστικό (κάποιο τραγούδι) κτλ. μεταφερθείτε συνειρμικά στο παρελθόν (βλ. π.χ. παρακάτω το κείμενο του Μ. Προυστ).

Απάντηση:

Το περιστατικό συνέβη όταν ήμουνα στο Καίμπριτζ, το Φεβρουάριο του 1969. E-

κείνη την εποχή δεν έκανα καμιά απόπειρα να το καταγράψω, γιατί, καθώς φοβόμουνα για το μναλό μου, είχα την πρόθεση να το ξεχάσω. Τώρα, που έχουν περάσει μερικά χρόνια από τότε, αισθάνομαι πως αν το εμπιστευθώ στο χαρτί οι άλλοι θα το διαβάσουν σαν ένα διήγημα, κι ελπίζω ότι κάποια μέρα θα γίνει διήγημα και για μένα τον ίδιο. Ξέρω πως ήταν τρομερή εμπειρία – κι η ανάμνησή της ήταν ακόμα πιο τρομερή, στις άγρυπνες νύχτες που ακολούθησαν – αλλ’ αυτό δε σημαίνει πως η αφήγηση του περιστατικού θα συγκινίσει, κατ’ ανάγκην, και κάποιον άλλο.

Θα ‘ταν γύρω στις δέκα το πρωί. Καθόμουνα σ’ ένα παγκάκι στραμμένο προς το ποτάμι Τσαρλς. Καμιά πεντακοσαριά γιάρδες δεξιά μου ήταν ένα ψηλό κτίριο που ποτέ δεν έμαθα το όνομά του. Μεγάλα κομμάτια πάγου αργοκυλούσαν πάνω στο γκρίζο νερό. Μοιραία το ποτάμι μ’ έκανε να σκεφτώ το χρόνο - η παμπάλαιη εικόνα του Ηράκλειτου. Είχα κοιψθεί καλά το μάθημά μου το προηγούμενο απόγευμα είχε, νομίζω, καταφέρει να συγκρατίσει το ενδιαφέρον των σπουδαστών μου. Ψυχή δε φαινόταν γύρω.

Ξαφνικά, είχα την εντύπωση (κατά τους ψυχολόγους αυτό συμβαίνει όταν είναι κανείς κουρασμένος) πως είχα ξαναζήσει αυτή τη στιγμή στο παρελθόν. Κάποιος είχε καθίσει στο παγκάκι, στην άλλη άκρη. Θα προτιμούσα να μένα μόνος μου, αλλά μη θέλοντας να φανώ ακοινώνητος, απέφυγα να σπκωθώ πάνω απότομα. Ο άλλος είχε αρχίσει να σφυρίζει. Τότε συνέθη το πρώτο από μια ολόκληρη σειρά ανησυχητικά πράγματα που επρόκειτο να συμβούν εκείνο το πρωί. Αυτό που σφύριζε, αυτό που πρόσπαθουόσε να σφυρίξει (δεν έχω διόλου μουσικό αυτί), ήταν ο σκοπός «Λα Ταπέρα»*, μια μιλόνγκα* του Ελίας Ρεγούλες. Η μελωδία με πήγε πίσω στο Μπουένος Άιρες, σε μια ορισμένη μεσαυλή που έχει εξαφανιστεί εδώ και χρόνια, και θυμίζηκα τον ξάδερφό μου, τον Αλβάρο Μελίαν Λαφινούρ που πέθανε πριν κάμποσα χρόνια. [...]]

Χόρχε Λουίς Μπόρχες, Ο άλλος,
μτφ. Σπ. Τσακνιάς, ΚΝΛ γ’ λυκείου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 248

Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα (1, 2) από το διήγημα του Α. Παπαδιαμάντη «Βαρδιάνος στα Σπόρκα», όπου το ίδιο γεγονός παρουσιάζεται στην αφήγηση δύο φορές, κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο. Πρόκειται για το διορισμό της γριάς Σκεύως ως βαρδιάνου στα Σπόρκα, δηλαδή ως φύλακα στα πλοία που βρίσκονται σε καραντίνα, επειδή υπάρχει επιδημία χολέρας. Στη σκηνή αυτή ο υγειονόμος, ο επιστάτης του λοιμοκαθαρτηρίου και ο λιμενάρχης εξαπατούνται από τη μεταμφίεσή της και τη διορίζουν βαρδιάνο.

* «Λα Ταπέρα» = Το ρημαγμένο χωριό

Μιλόνγκα: λαϊκός χορός

Να συγκρίνετε τις δύο αφηγήσεις, έχοντας υπόψη ότι στο απόσπασμα (1) το περιστατικό παρουσιάζεται από τον αφηγητή, ενώ στο (2) ο αφηγητής δίνει το λόγο στη Σκεύω που αφηγείται το περιστατικό στο γιατρό.

Απάντηση:

Οι δύο αφηγήσεις στο διήγημα «Βαρδιάνος στα Σπόρκα» του Αλ. Παπαδιαμάντη παρουσιάζουν το ίδιο γεγονός, δηλαδή το διορισμό της γριάς Σκεύως ως φύλακα στα πλοία που βρίσκονται σε καραντίνα, επειδή υπάρχει επιδημία χολέρας. Αυτό που διαφέρει είναι η αφηγηματική σκοπιά.

Στο πρώτο απόσπασμα (1) η αφήγηση με μπδενική εστίαση, δηλαδή χωρίς συγκεκριμένη οπτική γωνία, από έναν παντογνώστη αφηγητή, ο οποίος δεν έχει συμμετοχή σ' αυτό που αφηγείται.

Στο απόσπασμα (2) η αφήγηση έχει εσωτερική εστίαση, έχουμε δηλαδή αφήγηση από την οπτική γωνία της ηρωίδας. Ο αφηγητής είναι πρόσωπο της αφήγησης και έχει προσωπική συμμετοχή στα γεγονότα.

Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν

ΑΣΚΗΣΗ 1 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

Να συγκεντρώσετε ονοματικά σύνολα που αναφέρονται σε έναν άνθρωπο μεγάλης πλευράς, όπως π.χ. πρεσβύτης, θαλερός γέρος. Ποια από αυτά είναι φορτισμένα με θετικό ή αρνητικό σχόλιο;

Απάντηση:

- **θετικά:** γερόλυκος, σεβάσμιος γέροντας, θαλερός γέροντας, λεβεντόγερος, αειθαλής, ακμαίος, ακατάβλητος, κοτσονάτος, καλοστεκούμενος, δραστήριος, ζωηρός, ευσταλής.
- **αρνητικά:** γερομπαμπαλής, γεροχεκούτης, γεροπαράξενος, γεροτσιφούτης, χούφταλο, ερείπιο, ξεμωραμένος γέρος, παλιόγερος, τρελόγερος, ραμολιμέντο.
- **ουδέτερα:** πλικιωμένος, γέροντας, ασπρομάλλης, άνθρωπος προχωρημένης ηλικίας, υπερήλικας.

ΑΣΚΗΣΗ 2 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

Σχημάτισε φράσεις με τις παρακάτω λέξεις που χαρακτηρίζουν έναν υγιή γέροντα: θαλερός, ακμαίος, ευσταλής, λεβεντόγερος, καταλοστεκούμενος.

Απάντηση:

- Ο παππούς μου, αν και είναι 87 χρονών, παραμένει υγιής και θαλερός.
- Η γερόντισσα, παρά τις οχτώ δεκαετίες που τη βάραιναν, σκάλιζε τον κήπο των πρή και ακμαία.
- Στο βάθος του κήπου διέκρινα έναν ψηλό ευσταλή γέροντα που μου χαμογελούσε.
- Το λέει ακόμα η καρδιά του, είναι λεβεντόγερος.
- Ο κύριος Μάρκου είναι 85 χρόνων, αλλά δεν του φαίνεται, είναι καλοσπεκούμενος.

ΑΣΚΗΣΗ 3 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

Με ποια ρήματα ή ρηματικές εκφράσεις ένας γέροντας θα αναφερόταν στην ηλικία του; π.χ. γέρασα, με πήραν τα χρόνια.

Απάντηση:

- Τα έφαγα τα ψωμιά μου.
- Πέρασαν τα νιάτα μου.
- Κύλησε η ζωή μου.
- Πέρασαν τα χρόνια μου.
- Στην ηλικία που βρίσκομαι....
- Με πήραν τα χρόνια.
- Έζησα τη ζωή μου.
- Είμαι γέρος πια.

ΑΣΚΗΣΗ 4 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

Είναι νέος/α: Με ποια συνώνυμα ουσιαστικά ή εκφράσεις μπορεί να αντικατασταθεί η πρόταση;

Απάντηση:

- **Συνώνυμα ουσιαστικά:** νεαρός/-ή, νεανίας, νεανίσκος, νεολαίος, αγόρι/κορίτσι, παλληκάρι, παλληκαράκι, κοπέλα, μικρός/-ή.
- **Συνώνυμες εκφράσεις:** βρίσκεται στο άνθος της ηλικίας του, διανύει τη νεανική περίοδο της ζωής του, είναι στην πρώτη νεότητά του.

ΑΣΚΗΣΗ 5 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

Προσέξτε τον παρακάτω πίνακα και συνδυάστε τα ρήματα με τα κατάλληλα ονοματικά σύνολα (υποκείμενα) και με τα κατάλληλα προθετικά σύνολα, για να σχηματίσετε φράσεις.

<i>Ρήματα</i>	<i>Ονοματικά σύνολα</i>	<i>Προθετικά σύνολα</i>
πρόκειται	ανασχηματισμός της κυβέρνησης	
ενδέχεται	η ώρα της κρίσης	
προβλέπεται	να υποφέρει τα πάνδεινα	στο χείλος της καταστροφής
επίκειται		
προμηνύεται		
πλησιάζει/ζυγώνει	να ξεσπάσει πόλεμος	στα πρόθυρα της διάλυσης
του μέλλεται	θύελλα	στις παραμονές του πολέμου
προεξοφλείται	η καταστροφή	
επικρέμαται	η αποτυχία του	
ήγγικεν		
βρίσκεται	η ώρα	

Απάντηση:

- Πρόκειται να ξεσπάσει πόλεμος.
- Ενδέχεται να ξεσπάσει πόλεμος.
- Προβλέπεται να ξεσπάσει πόλεμος.
- Προβλέπεται ανασχηματισμός της κυβέρνησης.
- Προβλέπεται θύελλα.
- Επίκειται ανασχηματισμός της κυβέρνησης.
- Επίκειται θύελλα.
- Προμηνύεται θύελλα.
- Πλησιάζει / ζυγώνει η ώρα της κρίσης.
- Πλησιάζει / ζυγώνει η καταστροφή.
- Πλησιάζει / ζυγώνει θύελλα.
- Πλησιάζει / ζυγώνει η ώρα.
- Του μέλλεται να υποφέρει τα πάνδεινα.
- Προεξοφλείται η καταστροφή.
- Προεξοφλείται η αποτυχία του.
- Επικρέμαται η καταστροφή.
- Ήγγικεν η ώρα της κρίσης.
- Ήγγικεν η ώρα.
- Βρίσκεται στο χείλος της καταστροφής.
- Βρίσκεται στα πρόθυρα της διάλυσης.
- Βρίσκεται στις παραμονές του πολέμου.

ΑΣΚΗΣΗ 6 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 251

- a) Σχημάτισε ονοματικά σύνολα προσθέτοντας στα ουσιαστικά μέλλον και παρελθόν τα κατάλληλα επίθετα ή επιθετικές μετοχές π.χ. *αβέθαιο μέλλον, δοξασμένο παρελθόν.*
- 8) Συγκέντρωσε ρήματα για να σχηματίσεις ρηματικά σύνολα με τα ουσιαστικά μέλλον και παρελθόν ως αντικείμενα π.χ. *οραματίζομαι το μέλλον, αναπολώ το παρελθόν.* Σχημάτισε με ορισμένα από αυτά φράσεις.

Απάντηση

- a) - αόρατο μέλλον
 - άδολο μέλλον
 - άγνωστο μέλλον
 - εγγύς μέλλον
 - άμεσο μέλλον
 - κοντινό μέλλον
 - σκοτεινό μέλλον
 - ένδοξο παρελθόν
 - βεβαρημένο παρελθόν
 - άγνωστο παρελθόν
 - σκοτεινό παρελθόν
 - ύποπτο παρελθόν
 - μακρινό παρελθόν
 - κοντινό παρελθόν
- προσεχές μέλλον
 - ελπιδοφόρο μέλλον
 - εξασφαλισμένο μέλλον
 - ευοίωνο μέλλον
 - δυσοίωνο μέλλον
 - επαγγελματικό μέλλον
 - εγγυημένο μέλλον
 - ιστορικό παρελθόν
 - ζωντανό παρελθόν
 - αφεγάδιαστο παρελθόν
 - σεβαστό παρελθόν
 - πρωικό παρελθόν
 - καθαρό παρελθόν
- 8) - προδιαγράφω το μέλλον
 - φαντάζομαι το μέλλον
 - καθορίζω το μέλλον
 - βλέπω το μέλλον
 - διαβλέπω το μέλλον
 - μαντεύω το μέλλον
 - προβλέπω το μέλλον
 - διαμορφώνω το μέλλον
 - αναζητώ το μέλλον
 - κτίζω το μέλλον
 - προδικάζω το μέλλον
 - προεξιφλώ το μέλλον
 - φοβάμαι το μέλλον
- ανακαλώ στη μνήμη μου το παρελθόν
 - θυμάμαι το παρελθόν
 - αναλογίζομαι το παρελθόν
 - αναζητώ το παρελθόν
 - νοσταλγώ το παρελθόν
 - ξαναζώ το παρελθόν
 - ξεχνώ το παρελθόν
 - λησμονώ το παρελθόν
 - μελετώ το παρελθόν
 - ερευνώ το παρελθόν
 - δοξάζω το παρελθόν
 - σπιλώνω το παρελθόν
 - προσβάλλω το παρελθόν

- ατενίζω το μέλλον
- ατιμάζω το παρελθόν
- τιμώ το παρελθόν
- σέβομαι το παρελθόν
- αναπλάθω το παρελθόν

• **Φράσεις:**

- Οι άνθρωποι σε μεγάλο βαθμό καθορίζουμε οι ίδιοι το μέλλον μας.
- Όσοι ισχυρίζονται ότι μπορούν να προβλέψουν το μέλλον είναι συχνά απατεώνες.
- Τον συμβούλεψε να αναζητήσει ένα καλύτερο μέλλον σε μια άλλη πόλη.
- Συνήθιζε να κάθεται πλάι στο παράθυρο και να αναπολεί το παρελθόν.
- Οι αρχαιολόγοι μελετούν το παρελθόν ενός λαού μέσα από τα μνημεία που έχουν σωθεί.
- Οι νεότεροι πιστούν το ένδοξο παρελθόν της πατρίδας.

ΑΣΚΗΣΗ 7 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 252

Να αντικαταστήστε τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με άλλες ισοδύναμες.

Απάντηση:

- Για να αναθεωρήσουμε την ιστορία, πρέπει να προηγηθεί η ανασκόπηση του παρελθόντος → *η επανεξέταση γεγονότων του παρελθόντος.*
- Είναι προσπλωμένος στη μελέτη των ιστορικών κειμένων· τον ελκύει η αναδίφηση της ιστορίας → *η έρευνα των ιστορικών πηγών.*
- Κατανοώ το ενδιαφέρον σου να εξιχνιάσεις το μυστήριο, αλλά θα σε συμβούλευα να μην ανακινείς λησμονημένες υποθέσεις → *να μην ξεθάβεις ξεκασμένες υποθέσεις.*

ΑΣΚΗΣΗ 8 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 252

Με επιρρήματα ή επιρρηματικές εκφράσεις που αναφέρονται στο μέλλον συμπλήρωσε τη φράση: Θα συμβεί, π.χ.: Θα συμβεί σύντομα, Θα συμβεί στο προσεχές μέλλον

Απάντηση:

- Θα συμβεί (λίγο/πολύ) αργότερα
 σε λίγο καιρό
 σε μικρό χρονικό διάστημα
 στο εγγύς μέλλον
 στο κοντινό μέλλον

στο προσεχές μέλλον
 στο άμεσο μέλλον
 στο μακρινό μέλλον
 στο απότερο μέλλον
 κάποια σπιγμή
 σε λίγο
 μετά από λίγο χρόνο
 μετά από πολλά / λίγα χρόνια
 μετά από μερικές ημέρες
 κάποτε
 του χρόνου
 αύριο / μεθαύριο
 σε μια πενταετία / δεκαετία κλπ.

Θέματα για συζήτηση ή έκφραση / έκθεση

Γηρατειά και νεότητα

Χθες - Σήμερα - Αύριο

Αφηγήσεις για το παρελθόν και το μέλλον

ΑΣΚΗΣΗ 1 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 252

Πώς αντιμετωπίζετε τους ηλικιωμένους; Νομίζετε ότι μπορείτε να ωφεληθείτε από την επικοινωνία σας μ' αυτούς;

Απάντηση:

Οι ηλικιωμένοι αξίζουν από τους νεώτερους σεβασμό, αγάπη, αποδοχή και κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ηλικίας τους. Θα πρέπει να καταλάβουμε πως οι ηλικιωμένοι δεν είναι άνθρωποι που απλώς ανεχόμαστε την παρουσία τους ή που πρέπει να ζουν παραγκωνισμένοι. Έχουν ανάγκες, επιθυμίες και όνειρα. Μπορούμε να τους αγκαλιάσουμε και να ζήσουμε αρμονικά μαζί τους. Οι τυχόν διαφορές και διαφωνίες μπορούν να επιλυθούν με αμοιβαίες υποχωρήσεις, με κατανόηση και διάλογο. Ας μην ξεχνάμε ότι οι ιδιαιτερότητες στη συμπεριφορά των γεροντότερων πηγάζουν συχνά από προβλήματα υγείας, κόπωσης ή από μοναξιά. Αν σκεφτούμε πως κάποτε θα βρεθούμε σ' αυτή τη θέση, ίσως γίνουμε περισσότερο ανεκτικοί και διαλλακτικοί.

Άλλωστε, όταν η επικοινωνία με τους πλικιωμένους, είναι ουσιαστική, μπορεί να ωφελήσει τους νέους στη ζωή τους και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους. Οι νέοι έρχονται σε επαφή με τις ρίζες τους και, γνωρίζοντας την οικογενειακή τους παράδοση, αποκτούν ένα αίσθημα συνέχειας. Ο θεσμός της οικογένειας διευρύνεται, παρέχει συναισθηματική κάλυψη και εξασφαλίζεται η συνοχή της οικογένειας. Αναπτύσσονται αισθήματα οικειότητας, θαλπωρής και αγάπης. Επίσης, οι νέοι μπορούν να αξιοποιήσουν την πείρα των μεγαλύτερων, τις ιδέες, τις σκέψεις τους, τις αρχές τα ιδανικά τους, να τα θέσουν σε κριτική και να δεχτούν τα θετικά τους στοιχεία, που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους. Έτσι, στηρίζοντας η μία γενιά την άλλη, αλληλοσυμπληρώνονται και το χάσμα των γενεών περιορίζεται.

ΑΣΚΗΣΗ 2 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 252

Ποια εικόνα της ζωής και της συμπεριφοράς των πλικωμένων προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης; Να αναφέρετε σχετικά παραδείγματα.

Απάντηση:

Ο τρόπος με τον οποίο προβάλλονται οι πλικιωμένοι στα Μ.Μ.Ε. ποικίλει ανάλογα με το σκοπό της προβολής ή το είδος της εκπομπής. Αρκετές φορές έχουμε παρακολουθήσει, ιδιαίτερα στα δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης, να προβάλλονται άνθρωποι πολύ μεγάλης πληκτικής που έχουν περάσει δύσκολες συνθήκες, αλλά διατηρούν τη ζωντανία τους, τη δίψα για ζωή· άνθρωποι που θα περιμέναμε να έχουν λυγίσει κάτω από το βάρος της μακρόχρονης πορείας τους στη βιοπάλη ελπίζουν, χαίρονται την πληκτικά τους και τολμούν να ονειρεύονται, δίνοντας ένα μήνυμα ελπίδας και αισιοδοξίας. Άλλοτε προβάλλονται άνθρωποι μεγάλης πληκτικής που εξακολουθούν να προσφέρουν τις γνώσεις και την πείρα τους στην επιστήμη, στην τέχνη, στα γράμματα, οι οποίοι αποτελούν υγιή πρότυπα για όλους μας.

Πολλές φορές, όμως, παρουσιάζεται η εικόνα του μοναχικού πλικωμένου, που έχει εγκαταλειφθεί σε κάποιο αφιλόξενο γηροκομείο, νοσοκομείο ή ίδρυμα, που παραπονείται για τις συνθήκες ζωής του και νοσταλγεί την οικογενειακή θαλπωρή. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν τη δυνατότητα και θα πρέπει να επιδιώκουν να προβάλλουν μια εικόνα ζωής των πλικωμένων που να εξασφαλίζει την αξιοπρέπειά τους και να κερδίζει το σεβασμό των νέων. Σε καμιά περίπτωση η δύσκολη ζωή των γερόντων δε θα πρέπει να γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς.

ΑΣΚΗΣΗ 3 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 252

Σε ορισμένες κοινωνίες τα πλικωμένα άτομα κατείχαν μια εξέχουσα θέση και απολάμβαναν ιδιαίτερες τιμές, π.χ. η γερουσία στη Σπάρτη, οι δημογέ-

ροντες των κοινοτήτων στην εποχή της τουρκοκρατίας κτλ. Θυμηθείτε και τις παροιμίες «Αν δεν έχεις γέρο, δωσ’ κι αγόρασε» και «Πάρε του γέροντος βουλή, του παιδεμένου γνώση». Ποια θέση κατέχουν οι πλικιωμένοι στην κοινωνία σήμερα; Αν δέχεστε ότι η θέση τους έχει υποβιβαστεί, προσπαθήστε να δώσετε μια εξήγηση στο γεγονός αυτό.

Απάντηση:

Στη σύγχρονη εποχή, η θέση των πλικιωμένων στην κοινωνία είναι διαφορετική απ’ ότι παλαιότερα. Ο ρόλος της γιαγιάς και του παππού στην οικογένεια έχει υποβαθμιστεί, καθώς οι μορφές δεν έχουν το κύρος που είχαν σε προηγούμενες εποχές. Σήμερα, το μεγάλωμα των παιδιών αναλαμβάνουν κυρίως επαγγελματίες είτε γιατί οι παππούδες βρίσκονται μακριά, σε κάποιο χωριό, είτε γιατί οι νεότεροι δεν τους εμπιστεύονται. Βέβαια, υπάρχει και η άλλη όψη, των πλικιωμένων που παραμένουν υγιείς, δραστήριοι και αικμαίοι. Στην εποχή μας, ένας άνθρωπος 75 χρόνων θεωρείται και είναι νέος, ενώ παλαιότερα, λόγω των δύσκολων συνθηκών της ζωής, από τα 60 χρόνια τους πολλοί άνθρωποι αισθάνονταν και φαίνονται γερασμένοι.

Ακραίο και θλιβερό είναι το φαινόμενο των πλικιωμένων, οι οποίοι, αν και είναι σωματικά και ψυχικά υγιείς και έχουν οικογένειες, εγκαταλείπονται σε ιδρύματα και γηροκομεία. Πάντως, στην Ελλάδα ο θεσμός της οικογένειας είναι ακόμη ζωντανός και οι παππούδες συνήθως έχουν την αγάπη και τη μέριμνα των υπόλοιπων μελών.

Η θέση των πλικιωμένων είναι καλύτερη στην επαρχία, καθώς εκεί έχουν το δικό τους τρόπο ζωής, ελευθερία κινήσεων, δυνατότητα αυτενέργειας και κοινωνικής επαφής. Γενικά, όμως, η θέση τους έχει υποβαθμιστεί λόγω του διαφορετικού τρόπου ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Οι γρήγοροι ρυθμοί, οι αυξημένες απαιτήσεις, η αστικοποίηση, η φύση της εργασίας έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση ενός σύγχρονου τύπου «πυρηνικής» οικογένειας όπου ο παππούς και η γιαγιά δεν έχουν συχνά θέση. Στις μεγαλουπόλεις, οι ψυχρές και απρόσωπες πολυκατοικίες είναι αφιλόξενες για τα πλικιωμένα μέλη της οικογένειας.

Η κρίση του θεσμού της οικογένειας, η αμφισθήτη παραδοσιακών αξιών και αρχών, η απομάκρυνση από τον παλαιότερο τρόπο ζωής, οι συχνά συμβατικές συγγενικές σχέσεις και η διεύρυνση του χάσματος των γενεών, είναι ορισμένοι επιπλέον λόγοι στους οποίους οφείλεται στην υποβάθμιση της θέσης των πλικιωμένων. Το πρόβλημα εντείνεται, καθώς δεν υπάρχει ουσιαστική κρατική μέριμνα και κοινωνική πρόνοια για τους πλικιωμένους ανθρώπους.

ΑΣΚΗΣΗ 4 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 253

Θα έπρεπε οι νέοι να σέβονται τους πλικιωμένους μόνο και μόνο επειδή είναι

μεγαλύτεροι; Τι σημαίνει «σεβασμός» προς ένα ηλικιωμένο άτομο; Διαβάστε σχετικά και το παρακάτω κείμενο (Α. Τερζάκη, Τα παιδιά με τα κλωνάρια).

Απάντηση:

Ο σεβασμός δεν είναι μια αξία που αποδίδεται σε κάποιον μόνο επειδή είναι μεγαλύτερος. Ο σεβασμός δεν είναι απαίτηση, κεκτημένο δικαίωμα των πρεσβύτερων, αλλά κερδίζεται με πράξεις και λόγια μέσα από την καθημερινή επαφή. Οι νέοι στη συμερινή εποχή έχουν τις γνώσεις, τα ερεθίσματα και την ελευθερία να κρίνουν τους ανθρώπους και να αποφασίζουν αν αξίζουν το σεβασμό τους. Με τη νεανική τους ειλικρίνεια, θα αναγνωρίσουν το γέροντα που είναι λογικός, συνεργάσιμος, συζητήσιμος, ζωντανός, που πρόσφερε με όσες δυνάμεις διέθετε στην οικογένεια ή στην πρόοδο της κοινωνίας, που οραματίστηκε και διεκδίκησε έναν καλύτερο κόσμο και αγωνίστηκε για τις ιδέες και τα ιδανικά του. Αυτόν ο νέος θα τον εκτιμήσει και θα του δείξει σεβασμό. Θα αμφισβητήσει, όμως, και θα επαναστατήσει στο συντηρητισμό, στην αυστηρή λογική, στην αυθεντία και στο συμβίβασμό ορισμένων μεγάλων. Θα κρίνει αυστηρά τα πεπραγμένα των ανθρώπων της παλαιότερης γενιάς που οδήγησαν στην αναξιοκρατία, στη δυστυχία των ανθρώπων, στη διαφθορά της κοινωνικής και της πολιτικής ζωής.

ΑΣΚΗΣΗ 5 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 253

Δύο ηλικιωμένα άτομα συζητούν. Ο ένας αφηγείται στον άλλο μια ιστορία που δείχνει έλλειψη σεβασμού προς τους ηλικιωμένους. Υποδυθείτε τους ρόλους.

Απάντηση:

- A: - Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει, πάνε από το κακό στο χειρότερο.... Οι άνθρωποι έγιναν σκληροί, και για μας τους μεγαλύτερους δεν υπάρχει χώρος σ' αυτή την κοινωνία....
- B: - Είναι αλήθεια πως δεν υπάρχει πια σεβασμός στους ηλικιωμένους. Νομίζω όμως ότι γίνεσαι απόλυτος δεν είναι τόσο άσχημη η κατάσταση.
- A: - Για να καταλάβεις, άκου τι έγινε τις προάλλες: Ήμουν στο λεωφορείο - όρθιος φυσικά, αφού κανένας νεαρός δεν μπήκε στον κόπο να μου παραχωρήσει τη θέση του - και κάποια στιγμή πάτησα το κουμπί για να κατεβώ στη στάση. Τα πόδια μου δε με κρατούν καλά και σε ένα απότομο φρενάρισμα έπεσα πάνω σε δύο αγόρια, γύρω στα 17. «Ε, τι κάνεις παππού!» μου φώναξε αναιδέστατα ο ένας, ενώ ο άλλος με έσπρωξε απότομα ρίχνοντας μου ένα βλέμμα γεμάτο οργή. Πριν προλάβω να αντιδράσω, τα αγόρια είχαν ήδη κατεβεί από το λεωφορείο μαζί με ένα σωρό κόσμου που βιαζόταν. Στο τέλος έμεινα εγώ, να προσπα-

θώ να βγω τρέμοντας από το αυτοκίνητο, όταν ο οδηγός άρχισε να φωνάζει «Άντε ρε γέρο, τι κάνεις τόση ώρα; Αφού δεν μπορείς να πάρεις τα πόδια σου, τι θες και κυκλοφορείς έξω; Κάτσε σπίτι σου να πουχάσουμε κι εμείς!.. Έλα, προχώρα, γιατί θα με πιάσει κόκκινο! Έχουμε και δουλειές....».

B: - Υπάρχουν μερικοί άνθρωποι απαράδεκτοι, δε λέω....

A: - Το χειρότερο δεν είναι ότι τα δύο παιδιά και ο οδηγός μού τσαλάκωσαν την αξιοπρέπεια. Το χειρότερο είναι που δε βρέθηκε ούτε ένας από τους επιβάτες να με υπερασπιστεί.....

ΑΣΚΗΣΗ 6 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 253

Αρχίζει κανείς να γερνά, όταν οι άλλοι του φέρονται σαν να είναι γέρος. Συντπίστε την άποψη αυτή.

Απάντηση:

Αναμφισβήτητα, από κάποια ηλικία και μετά ο άνθρωπος αλλάζει σε μεγάλο βαθμό. Ο οργανισμός και η εξωτερική εμφάνιση υφίστανται φθορά, οι ψυχικές δυνάμεις αρχίζουν να εξασθενούν, αυτό όμως δε σημαίνει ότι ο ηλικιωμένος δεν είναι ακόμη ζωντανός και υγιής, ικανός να δημιουργήσει, να χαρεί και να προσφέρει.

Η πραγματική φθορά αρχίζει, όταν οι άλλοι του φέρονται σαν να είναι γέρος, ανίκανος να συμμετέχει στις χαρές και στις ευθύνες της ζωής. Ένας άνθρωπος παραγκωνισμένος και απομονωμένος, που αντιμετωπίζεται σαν απόκληρος της κοινωνίας, μοιραία αισθάνεται ότι η ζωή έχει περάσει, περιθωριοποιείται και χάνει το ενδιαφέρον και το κουράγιο του.

Αντίθετα, όταν οι νεότεροι αντιμετωπίζουν τους ηλικιωμένους ισότιμα, με σεβασμό, κατανόηση και ανοχή, οι μεγάλοι άνθρωποι νιώθουν χρήσιμοι, συνεχίζουν δραστηριότητες που τους κρατούν ζωντανούς και προσφέρουν με το δικό τους τρόπο.

ΑΣΚΗΣΗ 7 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 254

«Τι θα γίνει με τον παππού και τη γιαγιά;»

Υπάρχει περίπτωση:

- να συγκατοικίσουν με την υπόλοιπη οικογένεια
- να zίσουν μόνοι τους, σε ένα δικό τους σπίτι
- να καταφύγουν σε έναν οίκο ευγηρίας

Υποθέτετε ότι συγκαλείται οικογενειακό συμβούλιο στο σπίτι. Τα μέλη της οικογένειας (γονείς, παιδιά, παππούς/γιαγιά) συζητούν τις παραπάνω δυνατότητες. Υποδυθείτε τους ρόλους. Αφηγηθείτε ύστερα τη συζήτηση σε ένα γράμμα που απευθύνεται σε κάποιο φίλο, είτε από την πλευρά/οπτική γωνία ενός

παιδιού είτε από την πλευρά/οπτική γωνία του παππού/της γιαγιάς είτε από την πλευρά των γονέων σας.

Απάντηση:

Αγαπημένη μου Μαρία,

έχω καιρό να επικοινωνήσω μαζί σου, γιατί αυτό το διάστημα δημιουργήθηκαν ορισμένα προβλήματα στο σπίτι. Ελπίζω να είσαι καλά. Εγώ είμαι πολύ προβληματισμένη για το τι θα κάνω με τους γονείς μου. Έχουν μεγαλώσει πια και δεν μπορούν να κάθονται μόνοι τους στην επαρχία.

Το τελευταίο διάστημα, λοιπόν, τους έχουμε στο σπίτι, μέχρι να δούμε τι θα κάνουμε. Υπάρχουν τρεις πιθανότητες: να μείνουν μαζί μας, να τους βρούμε ένα δικό τους σπίτι κοντά μας ή να πάνε σε έναν οίκο ευγηρίας. Το συντούσαμε όλο αυτό το διάστημα, αλλά πραγματικά είναι δύσκολη η απόφαση. Είναι ήσυχοι άνθρωποι και διακριτικοί. Και τα παιδιά χαίρονται πολύ όταν έρχονται στο σπίτι και ο σύζυγός μου δεν έχει πρόβλημα. Το θέμα είναι ότι το σπίτι είναι σχετικά μικρό, δεν έχουν το δικό τους χώρο και είμαστε πολύ στριμωγμένοι. Εμείς λείπουμε όλη μέρα -ξέρεις πόσο δουλεύω - έτσι πάλι μόνοι τους θα μένουν.

Επίσης δε νομίζω ότι είναι καλή λύση να τους πάω σε οίκο ευγηρίας. Με στενοχωρεί η ιδέα ότι θα βρίσκονται με ξένους ανθρώπους. Οι ίδιοι λένε πως θα είναι πολύ καλά, εγώ όμως δε συντηρώ αυτή την περίπτωση. Νομίζω ότι το καλύτερο θα ήταν να έχουν ένα δικό τους σπίτι κοντά μας. Έτσι, θα έχουν το χώρο τους, θα τους συναντούμε συχνά και θα τους φροντίζουμε. Μπορούμε να στέλνουμε κάποιες μέρες μια γυναίκα να τους βοηθάει στο σπίτι, για να μπν κουράζονται. Αυτή είναι, πιστεύω, η καλύτερη λύση, αν και απαιτούνται μεγάλα έξοδα για τη συντήρηση του σπιτιού. Νομίζω όμως πως θα τα καταφέρουμε.

Αυτά λοιπόν τα νέα μου. Γράψε μου αν θέλεις και εσύ τη γνώμη σου.

Πολλά φιλιά
Κατερίνα

ΑΣΚΗΣΗ 8 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 254

Προσπαθήστε να δώσετε την «εικόνα» του παππού ή της γιαγιάς σας μέσα από την αφήγηση δύο τριών περιστατικών της ζωής τους.

Απάντηση:

[Σημ.: Στην άσκηση αυτή ο μαθητής θα πρέπει να επιλέξει τα πιο χαρακτηριστικά περιστατικά, που δείχνουν την εικόνα που έχει για τους παππούδες του: π.χ. η στάση τους σε κάποιο οικογενειακό πρόβλημα, η βούθεια που πρόσφεραν στα εγγόνια, σωστές συμβουλές που έχουν δώσει, αστεία ή χαρούμενα περιστατικά κλπ.].

ΑΣΚΗΣΗ 9 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 254

Σε μια συνέντευξη που θα πάρετε από τη γιαγιά, τον παππού ή κάποιο άλλο πλικιωμένο άτομο, ζητήστε να σας περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο διασκέδαζαν οι νέοι στην εποχή τους, και ύστερα να σας αφηγηθούν ένα συγκεκριμένο περιστατικό (π.χ. από μια εκδρομή, από τον πρώτο τους χορό κτλ.). Μαγνητοφωνήστε τη συνέντευξη ή κρατήστε σημειώσεις.

- Περιγράψτε κι εσείς, γραπτά, τον τρόπο με τον οποίο διασκεδάζουν οι νέοι σήμερα και αφηγηθείτε ένα αντίστοιχο περιστατικό.
- Παρουσιάστε το υλικό που συγκεντρώσατε στην τάξη και προσπαθήστε να καταλήξετε σε ορισμένα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο διασκέδαζαν οι νέοι άλλοτε και τώρα.
- Ποιες αλλαγές νομίζετε ότι θα επέλθουν στο μέλλον σχετικά με τον τρόπο που διασκεδάζουν οι νέοι;

Απάντηση:

[Σημ.: Το πρώτο μέρος της άσκησης θα εκτελεστεί από τον κάθε μαθητή προσωπικά.

Για τα επιμέρους ερωτήματα θα δοθούν γενικές παρατηρήσεις:

- Οι νέοι σήμερα έχουν πολλές δυνατότητες να επιλέξουν τον τρόπο με τον οποίο θέλουν να διασκεδάζουν: συναυλίες, υνυπερινά κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, εστιατόρια, κινηματογράφοι, θέατρα, οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες, οργανωμένα ομαδικά παιχνίδια, τηλεόραση, παιχνίδια στον υπολογιστή κλπ.
- Σήμερα η διασκέδαση των νέων είναι πιο μαζική, τυποποιημένη και απρόσωπη. Τα τεράστια κλαμπ με τη δυνατή μουσική δεν ευνοούν την επικοινωνία, τη συζήτηση, το φλερτ και τις γνωριμίες, αλλά είναι κυρίως χώροι εκτόνωσης.

Οι σημερινοί νέοι επιλέγουν συχνά μοναχικούς τρόπους διασκέδασης, όπως για παράδειγμα παιχνίδια στον υπολογιστή, που τους αποξενώνουν από το κοινωνικό περιβάλλον. Βέβαια, κάποια από αυτά τα παιχνίδια αναπτύσσουν δεξιότητες και απαιτούν γνώσεις και ικανότητες που θεωρούνται αναγκαίες στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Παλαιότερα, η διασκέδαση ήταν κυρίως επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, ευκαιρία να ξεφύγουν από την καθημερινότητα. Τότε, που δεν υπήρχε η τεράστια προσφορά ψυχαγωγίας που υπάρχει σήμερα και όταν η τεχνολογία δεν είχε εισχωρήσει στη διασκέδαση, οι άνθρωποι ικανοποιούνταν και ήταν ευτυχισμένοι με λίγα και απλά πράγματα.

- Υπάρχουν πολλοί που προβλέπουν δυσοίωνα σενάρια για το μέλλον σχετικά με τον τρόπο που διασκεδάζουν οι άνθρωποι. Η μεγάλη διάδοση της τεχνολογίας θα κάνει τους ανθρώπους ακόμη πιο εξαρτημένους από αυτή, θα τους αποξενώσει πλήρως από το περιβάλλον, καθηλώνοντάς τους μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή.

Οι νέοι θα ψυχαγωγούνται με ηλεκτρονικά παιχνίδια με τα οποία θα μεταφέρονται σε μια εικονική πραγματικότητα που θα επιλέγουν.

Ένα τέτοιο σενάριο «επιστημονικής φαντασίας» είναι μάλλον υπερβολικό, αφού δεν είναι δυνατό ο άνθρωπος να απομονώθει πλήρως από τους άλλους. Όλοι έχουμε ανάγκη την ανθρώπινη επαφή και τη ζεστασία μιας φιλικής παρέας. Άλλωστε, οι σημερινοί νέοι, αν και αφιερώνουν ένα μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους σε μοναχικές δραστηριότητες μπροστά στην τηλεόραση ή στον υπολογιστή, εντούτοις συνεχίζουν να χαίρονται τη συντροφιά των φίλων τους, να πηγαίνουν βόλτες σε πλατείες και σε μέρη όπου μπορούν να συνητίσουν και να διασκεδάσουν ομαδικά].

ΑΣΚΗΣΗ 10 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 254

Ο άνθρωπος δύσκολα αποδέχεται τα γηρατειά, γιατί, όπως λέει και ο Μίμνερμος, «το γήρας είναι άχαρο και άσχημο, ένα βαρύ φορτίο που κάνει τον άνθρωπο αγνώριστο και μισπτό στους άλλους». Η βαθιά επιθυμία του ανθρώπου να παραμείνει νέος φαίνεται από το παράδειγμα του Φάουστ που πουλάει την ψυχή του στο Διάβολο, για να κερδίσει τη νιότη («Φάουστ» του Γκαΐτε). Ο άνθρωπος αγωνίζεται με τη βούθεια της επιστήμης για έναν κόσμο χωρίς γηρατειά. Όμως τι είδους κόσμος μπορεί να είναι αυτός; Ο Άλντους Χάξλεϊ π.χ. οραματίστηκε έναν τέτοιο κόσμο και τον παρουσίασε στο βιβλίο του «Θαυμαστός Καινούριος Κόσμος». Πρόκειται για έναν κόσμο μπχανοποιημένο, όπου οι άνθρωποι νίκησαν τα γηρατειά, αλλά έχασαν το συναίσθημα. Δοκιμάστε να γράψετε κι εσείς μια αφήγηση για έναν κόσμο χωρίς γηρατειά.

Απάντηση:

«Μετά από χιλιάδες χρόνια ερευνών για την αντιμετώπιση των γηρατειών, οι άνθρωποι τελικά κατάφεραν να νικήσουν την αρνητική επίδραση του χρόνου.

Βρισκόμαστε σε μια κοινωνία όπου ο χρόνος είναι πλέον σχετική υπόθεση. Οι άνθρωποι, με την κατάλληλη φροντίδα και με πρόληψη από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, δε γερνούν πια. Σταματάει να φαίνεται η ωρίμανση στους ανθρώπους γύρω στα 30 τους χρόνια. Όλοι μοιάζουν συνομήλικοι, ανεξάρτητα από το πότε έχουν γεννηθεί.

Η εξωτερική φθορά έχει σταματήσει, η ψυχολογική όμως κόπωση συνεχίζει να υπάρχει. Οι άνθρωποι δείχνουν νέοι και υγιείς, δουλεύουν αδιάκοπα, όμως στο βάθος της ψυχής τους νιώθουν κουρασμένοι. Δεν έχουν την ψυχική αντοχή να χαρούν, να γελάσουν, να ονειρευτούν, αφού γνωρίζουν ότι δεν υπάρχει τέλος, ότι είναι καταδικασμένοι να ζουν για πάντα, επαναλαμβάνοντας, μπχανικά πια, τη ζωή της νεότητάς τους. Παρατηρώντας γύρω τους το περιβάλλον που αλλάζει, τη φθορά, το θάνατο και την αγέννηση, νοσταλγούν την εποχή που ήταν και οι ίδιοι φθαρτοί, ευάλωτοι και θνητοί...»

ΑΣΚΗΣΗ 11 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 254

Ωστόσο υπάρχουν ηλικιωμένοι που διατηρούν τη ζωτικότητα και τη «νεανικότητά τους». Θυμηθείτε π.χ. τη Μίς Μαρπλ (της Α. Κρίστι), τη Λωξάντρα (της Μ. Ιορδανίδου), το Ζορμπά (του Ν. Καζαντζάκη), την ίδια τη Μ. Ιορδανίδου, την Ε. Αλεξίου, τον Πικάσο, τον Τσάρλι Τσάπλιν κτλ. Ποιες αντιστάσεις μπορούν να προβάλουν οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι απέναντι στα γηρατειά και με ποιους τρόπους μπορεί να τους βοηθήσει η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος; Τι μέτρα μπορεί να πάρει η πολιτεία, για να έχουν οι ηλικιωμένοι μια ζωή «γιγεμάτη» και ενδιαφέρουσα;

Απάντηση:

Κάθε ηλικία έχει τα προβλήματα και τις απολαύσεις της. Έτσι και τα γηρατειά είναι μια περίοδος που συνοδεύεται από κάποιους περιορισμούς και δυσκολίες, αλλά έχει και τη δική της χάρη.

Οι ηλικιωμένοι, καθώς είναι πια απαλλαγμένοι από τις επαγγελματικές ευθύνες και τα άγχη της νεότητας, μπορούν να χαρούν τη ζωή τους και να ασχοληθούν με πολλά ενδιαφέροντα πράγματα. Ένας ηλικιωμένος μπορεί να ταξιδέψει, να γνωρίσει τον κόσμο, να διαβάσει, να αθληθεί, να συναναστραφεί με άλλους. Με το να κινείται και να δραστηριοποιείται, διατηρεί τη διάθεσή του για ζωή, αντλεί ψυχικές δυνάμεις, ξεπερνά σωματικά προβλήματα και μεταδίδει αισιοδοξία και ζωντάνια στον περίγυρό του.

Η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος μπορούν και αυτοί να συμβάλουν, ώστε να αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι πιο αισιόδοξα την ώριμη περίοδο της ζωής τους. Πρώτα-πρώτα πρέπει να τους δείξουν ότι δεν τους θεωρούν άχρηστους, αλλά ότι τους αγαπούν και νοιάζονται γι' αυτούς. Έπειτα, πρέπει να τους ωθούν να είναι δραστήριοι και δημιουργικοί. Γενικά, ο περίγυρος και η οικογένεια βοηθούν τους γεροντότερους, όταν τους θεωρούν ισότιμα μέλη της κοινωνίας.

Και η πολιτεία μπορεί και πρέπει να βοηθήσει τους ηλικιωμένους να έχουν μια ζωή «γιγεμάτη» και ενδιαφέρουσα, κυρίως όμως αξιοπρεπή, παρέχοντας ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καλές συντάξεις, ασφάλεια. Η δημιουργία συμβουλευτικών κέντρων για την τρίτη ηλικία θα βοηθούσε να δουν οι ηλικιωμένοι τα προβλήματά τους από άλλη οπτική. Τέλος, πρέπει να δίνει το κράτος δυνατότητες ψυχαγωγίας και απασχόλησης στους ηλικιωμένους, αφού η απασχόληση είναι ο καλύτερος τρόπος να διατηρήσουν τη ζωτικότητα και την αισιοδοξία τους.

ΑΣΚΗΣΗ 12 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 255

«Αν η αφήγηση είναι ένας τρόπος για να ζωντανέψει το χαμένο για πάντα παρελθόν, τότε οι ιστορίες του παππού και της γιαγιάς δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια αντίσταση στο πέρασμα του χρόνου». Συζητήστε την άποψη αυτή.

Απάντηση:

Οι άνθρωποι επιδιώκουν μέσα από την αφήγηση να πλάσουν μια πραγματικότητα ή να ζωντανέψουν γεγονότα και στιγμές από το παρελθόν, που έχουν χαθεί οριστικά. Κάποτε προσπαθούν να ωραιοποιήσουν καταστάσεις και να νιώσουν λίγο σαν ήρωες της δικής τους ζωής.

Έτσι, οι πλικιώμενοι, όταν αφηγούνται ιστορίες σε νεότερους, αισθάνονται πάλι νέοι και δυνατοί, σημαντικοί. Μ' αυτόν τρόπο προσπαθούν να ξεφύγουν από τα προβλήματα του παρόντος, που τους φαίνεται λιγότερο ενδιαφέρον, και να αναστήσουν το παρελθόν, όταν δημιουργούσαν και συμμετείχαν ενεργά στη ζωή. Η διαφυγή από την καθημερινότητα είναι μια αντίσταση στο χρόνο που τρέχει, μια ευκαιρία αναβίωσης ευτυχισμένων στιγμών.

ΑΣΚΗΣΗ 13 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 255

Σήμερα έχει επικρατήσει η μορφή της πυρηνικής (συζυγικής ή μικρής) οικογένειας, η οποία αποτελείται από τους γονείς και όσα παιδιά είναι ακόμη ανήλικα ή και ανύπαντρα και ζουν μαζί με τους γονείς. Άλλοτε η πιο συνηθισμένη μορφή οικογένειας ήταν η πατριαρχική αυτή αποτελούνταν από ένα πλατύτερο κύκλο προσώπων ή συζυγικών οικογενειών που κατάγονταν από ένα κοινό γενέρχη και ζούσαν μαζί.

Απευθυνθείτε στους γονείς σας και σε πρόσωπα της τρίτης πλικίας που ανήκουν στο οικογενειακό ή φιλικό σας περιβάλλον και ρωτήστε τους: Ποια μορφή είχε η δική τους οικογένεια; Ποιοι συμβίωναν στο ίδιο σπίτι; Ήταν ευχαριστημένοι από τη συμβίωση; Ποιος θεωρούνταν αρχηγός της οικογένειας και ποιος ήταν ο ρόλος που έπαιζαν τα άλλα μέλη της; Συγκεντρώστε, αν μπορείτε, χαρακτηριστικές φωτογραφίες που να δείχνουν τη σύνθεση της οικογένειας σε κάθε περίπτωση.

- Ποιοι λόγοι συνετέλεσαν, ώστε να αλλάξει η σύνθεση της οικογένειας;
- Πώς φαντάζεστε την οικογένεια στο μέλλον;

Απάντηση:

Η παραδοσιακή ελληνική οικογένεια στις αγροτικές κυρίως κοινωνίες ήταν πατριαρχική και διευρυμένη. Μέχρι τη δεκαετία του 1970 (αλλά και στις μέρες μας, κυ-

ρίως σε χωριά) στο ίδιο σπίτι συμβίωναν το ζευγάρι, τα παιδιά, οι παππούδες και συνάθείοι και θείες. Αρχηγός της οικογένειας ήταν ο πατέρας ή ο παππούς, αν διατηρούσε την απαραίτητη σωματική και ψυχική αντοχή. Η γιαγιά (συνήθως η πεθερά της γυναίκας) κρατούσε ισχυρό ρόλο στη διοίκηση του σπιτιού και κάποιες φορές στην οικονομική διαχείριση. Η νεότερη σύζυγος φρόντιζε το σπίτι, τα παιδιά και βοηθούσε στις γεωργικές εργασίες. Τα νεότερα μέλη της οικογένειας πρόσφεραν τη βοήθειά τους στα χωράφια, αλλά μέσα στο σπίτι δε συμμετείχαν στις αποφάσεις.

Η συνοχή της πατριαρχικής οικογένειας στηριζόταν στην πειθαρχία και το φόβο. Η ανδρική φιγούρα ήταν κυρίαρχη και συνάθετη καταπιεστική. Οι γυναίκες δεν είχαν το κύρος των ανδρών, αλλά διακριτικά μπορούσαν να τους επηρεάζουν και να κρατούν τις ισορροπίες στο σπίτι.

- Η σύνθεση της οικογένειας τις τελευταίες δεκαετίες έχει άρδην αλλάξει. Οι οικογένειες είναι σαφώς μικρότερες (κυρίως τριμελείς ή τετραμελείς), ενώ η εξουσία είναι μοιρασμένη στους δύο γονείς. Τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη, που έχουν φωνή και δύναμη μέσα στην οικογένεια. Ο ρόλος των παππούδων έχει κάσει την παλιά του αίγλη και έχει περιοριστεί στη βοήθεια που προσφέρουν στο μεγάλωμα των εγγονιών.

Οι κυριότεροι λόγοι που συνετέλεσαν, ώστε να αλλάξει η σύνθεση της οικογένειας αλλά και οι ρόλοι των μελών είναι:

- *Οικονομικές ανάγκες* που οδήγησαν τη γυναίκα να δουλεύει έξω από το σπίτι.
- *Η γυναικεία απελευθέρωση*. Οι γυναίκες σήμερα προσφέρουν εξίσου με τους άντρες, είναι μορφωμένες, ανεξάρτητες και έχουν κύρος τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία.
- *Η αστικοποίηση*. Η συγκέντρωση μεγάλου τμήματος του πληθυσμού στις πόλεις και κυρίως στην Αθήνα άλλαξε τη δομή της οικογένειας (οι παππούδες είναι μακριά, οι άνθρωποι ζουν σε πολυκατοικίες και οριοθετούν σαφώς το οικογενειακό τους περιβάλλον).
- *Αλλαγές στις παραδοσιακές αντιλήψεις και αξίες*. Η ευρεία διάδοση των πληροφοριών (από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης) και η συμμετοχή μεγάλου ποσοστού ανθρώπων στην εκπαίδευση οδήγησε στην αμφισθήτη παραδεδομένων αρχών και προτύπων.
- Μολονότι οι δεσμοί μεταξύ των μελών της οικογένειας γίνονται όλο και πιο χαλαροί (κυρίως στο δυτικό κόσμο), δεν είναι δυνατό να εκλείψει ο θεσμός της οικογένειας, γιατί οι άνθρωποι έχουν ανάγκη τη ζεστασιά, την ασφάλεια και τη βοήθεια που τους προσφέρει. Στο μέλλον πιθανόν τα μέλη θα είναι πιο ανεξάρτητα και πιο απομονωμένα, αν οι ρυθμοί της ζωής γίνουν περισσότερο εξοντωτικοί.

ΑΣΚΗΣΗ 14 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 256

Πώς εύχεστε να είναι ο κόσμος του μέλλοντος; Υποθέστε ότι ζείτε σε έναν τέτοιο κόσμο και περιγράφετε τα γεγονότα μιας ημέρας στο ημερολόγιό σας.

Απάντηση:

«Δευτέρα 15/6 2060

Ξύπνησα πολύ ξεκούραστα και ετοιμάζομαι να πω στη δουλειά. Μετά από ένα τονωτικό μπάνιο και ένα υγιεινότατα πρωινό, ξεκινώ για τη δουλειά.

Τώρα πια μπορούμε να κινούμαστε άνετα στο δρόμο, αφού αντιμετωπίστηκε το πρόβλημα της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων. Μπαίνω στο ηλιακό μου αυτοκίνητο λοιπόν και, ακολουθώντας μια εξαιρετική διαδρομή ανάμεσα σε δέντρα, φτάνω στη δουλειά ακριβώς στην ώρα μου.

Οι συνάδελφοι είναι πολύ ευχάριστοι και όλοι είμαστε ξεκούραστοι και χωρίς άγχος, αφού οι ρυθμοί της ζωής μας είναι πλέον χαλαροί. Έτσι, η δουλειά ξεκινάει καλά. Δουλεύουμε εντατικά για τέσσερις ώρες και τις επόμενες δύο ώρες κάνουμε συμπληρωματικές εργασίες.

Το μεσημέρι τελειώνω τη δουλειά και επιστρέφω στο σπίτι. Τρώω με την οικογένειά μου συζητώντας και έπειτα ξεκουραζόμαστε για μια δύο ώρες.

Το απόγευμα ασχολούμαι, όπως και όλοι μας, με τα ενδιαφέροντά μου. Μου αρέσει πολύ η μουσική και η ζωγραφική, και συνθέτω μελωδίες ή ζωγραφίζω, άλλοτε στους σύγχρονους υπολογιστές και άλλοτε με τον παραδοσιακό τρόπο, σε καβαλέτο με πινέλα και μπογιές.

Το βράδυ διαβάζω κάποιο βιβλίο, καλούμε φίλους στο σπίτι ή πηγαίνουμε στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.

Γενικά περνάω πολύ καλά, όπως και οι περισσότεροι άνθρωποι γύρω μου. Υπάρχει ηρεμία, ελάχιστο άγχος και η τεχνολογία πλεόν μας εξυπηρετεί, καλύπτοντας τις ανάγκες μας, χωρίς να είμαστε εξαρτημένοι από αυτή. Τα προβλήματα που απασχολούσαν τους ανθρώπους σε παλαιότερες εποχές έχουν σχεδόν λυθεί.

Η εποχή μας πλέον εμπνέει αισιοδοξία».

ΑΣΚΗΣΗ 15 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 256

Ο Όργουελ στο βιβλίο του «1984» οραματίστηκε έναν κόσμο εφιαλτικό κάτω από την κυριαρχία ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος. Διαβάστε τα παράκατω αποσπάσματα [....].

Υποθέστε ότι είστε ένας νέος που ζει στον εφιαλτικό αυτόν κόσμο και αφηγηθείτε στο ημερολόγιό σας το χρονικό μιας ημέρας.

- Ποια είναι η γνώμη σας για τα λεγόμενα «*reality shows*» (π.χ. *Big brother*, *Φάρμα*, *Fame story* κ.ά.);

Απάντηση:

«Δευτέρα πρωί:

Ξυπνάω βιαστικά και αγχωμένα. Πάρνω το συγκεκριμένο πρωινό που μας καθορίζει ο Μεγάλος Αδερφός, ντύνομαι και φεύγω για το σχολείο.

Στην τάξη σήμερα θα μάθουμε πώς να καταστρέψουμε έναν ανήμπορο εχθρό. Σε κανένα δεν αρέσει το μάθημα. Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές είναι σκληροί και μας περνάει από το μυαλό ότι δε θα μπορέσουμε να εφαρμόσουμε αυτά που μας μαθάινουν. Άλλα η σκέψη δεν πρέπει να κρατήσει πολύ, γιατί θα την εντοπίσει η Αστυνομία Σκέψης και η τιμωρία θα είναι φοβερή.

Το μεσημέρι πηγαίνω στο σπίτι και ετοιμάζω μόνος μου φαγητό. Δεν πρέπει να τρώμε όλοι μαζί ούτε να βλεπόμαστε, γιατί ο Μεγάλος Αδερφός απαγορεύει τις στενές σχέσεις μέσα στην οικογένεια. Δεν πρέπει να αισθανόμαστε τίποτα για τους γονείς και τα αδέλφια μας. Έτσι, τα παιδιά ζουν μόνα τους με την καθοδήγηση του υπολογιστή.

Το απόγευμα κάνω επανάληψη μέσω του υπολογιστή στο μάθημα της ημέρας: «Πώς να καταστρέψετε έναν ανήμπορο εχθρό». Δε μου αρέσει, αλλά πρέπει να το συνηθίσω.

Το βράδυ βλέπω παιδικό πρόγραμμα στην τηλεόραση. Είναι ταινία βίας. Πρέπει να βλέπουμε μία κάθε μέρα, γιατί στο σχολείο μάς εξετάζουν πάνω σ’ αυτές.

Τέλος, πάω για ύπνο. Είναι η μόνη ώρα που ξεφεύγουμε από την Αστυνομία σκέψης, αν και σε λίγο καιρό θα έχουν έτοιμο ένα πρόγραμμα με το οποίο θα ελέγχουν τα όνειρά μας.....».

- Reality Shows

Τα τελευταία χρόνια έκανε την εμφάνισή του στην τηλεόραση ένα νέο είδος προγράμματος, που συνδυάζει το τηλεπαιχνίδι, το «*show*», με την καθημερινή ζωή. Τα «*reality shows*» είναι εκπομπές που παρουσιάζουν την καθημερινότητα μιας ομάδας «παικτών», οι οποίοι ζουν έγκλειστοι ή απομονωμένοι για ορισμένο χρονικό διάστημα σε ένα σπίτι, σε ένα ερημικό μέρος κ.λπ. Δεκάδες κάμερες σε κάθε σημείο του σπιτιού/χώρου καταγράφουν τις κινήσεις και τις συνομιλίες των παικτών, οι οποίες προβάλλονται στην τηλεόραση (για τους πολύ... εθισμένους τηλεθεατές υπάρχει και συνδρομητικό κανάλι και προβάλλει όλο το 24ωρο των παικτών σε ζωντανή σύνδεση!). Κάθε εβδομάδα οι παίκτες αποφασίζουν ποιοι θα είναι προτεινόμενοι για αποχώρηση. Ένας από αυτούς, που θα ψηφιστεί από το τηλεοπτικό κοινό, θα φύγει από το σπίτι. Στόχος κάθε παίκτη είναι να μείνει τελευταίος, ώστε να κερδίσει το μεγάλο χρηματικό έπαθλο (περίπου 200.000 ευρώ)

Τα «παιχνίδια» αυτά είναι οι υλοποίηση της εφιαλτικής ιδέας του προφητικού βιβλίου του Τζ. Όργουελ «1984», που περιέγραψε έναν κόσμο στον οποίο μια μικρή ελίτ παρακολουθούσε, κατέγραψε και ήλεγχε τη ζωή, τις κινήσεις και τη σκέψη κάθε πολίτη. Τα «reality shows» παρουσιάζονται ως αθώα ψυχαγωγικά προγράμματα, μπορούν όμως να γίνουν επικίνδυνα, καθώς εισπίγαγαν στο ευρύ κοινό την ιδέα της αδιάκοπης παρακολούθησης των ανθρώπων και το συμφιλίωσαν με την ιδέα αυτή. Από την άλλη πλευρά εμπεριέχουν στοιχεία ανηθικότητας, γιατί δημιουργούν ψεύτικες ελπίδες στους νέους για δόξα και χρήματα, ενώ οι ίδιοι οι όροι του παιχνιδιού τους αναγκάζουν να δολοπλοκούν και να υποκρίνονται εις βάρος των συμπαικτών τους. Ακόμη, στα προγράμματα αυτά το μόνο που βλέπει κανείς είναι ανθρώπους να βαριούνται, να φλυαρούν, να αμπελοφίλοσοφούν, να μπχανορραφούν, για να ικανοποιείται η διάθεση «κοινωνικής κριτικής» και η ηδονοθλεψία του αδηφάγου τηλεοπτικού κοινού...

ΑΣΚΗΣΗ 16 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 257

Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα και συζητήστε τη σχέση των μυθιστορημάτων επιστημονικής φαντασίας:

- με την επιστήμη
- με τη λογοτεχνία

Όσοι διαβάζετε αφηγήσεις επιστημονικής φαντασίας προσπαθήστε να περιγράψετε:

- a) τα βασικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν τα μυθιστορήματα αυτά, και
- b) τα κέρδη που αποκομίζετε από την ανάγνωσή τους.

Απάντηση:

Το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας είναι ένα ιδιαίτερο λογοτεχνικό είδος, το οποίο στηρίζεται στη φαντασία και στο δημιουργικό πνεύμα του συγγραφέα και σε μεγάλο βαθμό στην επιστήμη. Για πολλά χρόνια αυτό το είδος λογοτεχνίας θεωρείτο υποπροϊόν, «υποκουλτούρα», λαϊκό ανάγνωσμα προς τέρψη, που δεν έχαιρε εκτιμήσεως από τους εκπροσώπους της «υψηλής» λογοτεχνίας. Η λογοτεχνία όμως της επιστημονικής φαντασίας έχει να επιδείξει και σπουδαία έργα, γραμμένα από σημαντικούς συγγραφείς, όπως «2001 Οδύσσεια του διαστήματος» του Άρθουρ Κλαρκ, «Η μπχανή του χρόνου» του Χ. Γκ. Γουέλς, «Σολάρις» του Στάνισλαβ Λεμ, πολλά έργα του Ιουλίου Βερν κλπ.

- Τα έργα που ανήκουν στο συγκεκριμένο είδος αντλούν τα θέματά τους από επιτεύγματα της επιστήμης. Η δράση και η πλοκή τους στηρίζεται λίγο ή πολύ σε επιστημονικά δεδομένα και επιστημονικοφανή στοιχεία που προέρχονται από τη φαντασία του συγγραφέα.

- Τα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας είναι είδος της λογοτεχνίας, καθώς σχετίζονται με αυτή ως προς τη δομή, την έκφραση και τις τεχνικές αφήγησης.

a) Τα βασικά χαρακτηριστικά του μυθιστορήματος επιστημονικής φαντασίας:

- Θέματα που αφορούν σε ένα μελλοντικό κόσμο.
- Χώρος δράσης είναι συχνά άλλοι πλανήτες, πραγματικοί ή φανταστικοί.
- Κυριαρχούν τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, τα οποία η φαντασία του συγγραφέα διανθίζει με επιστημονικοφανή στοιχεία.
- Συχνά θέτουν ερωτήματα σχετικά με το μέλλον του ανθρώπου, τη σχέση του με την τεχνολογία και το φυσικό περιβάλλον.
- Έχουν έντονη δράση και εξωπραγματικά στοιχεία.
- Λείπει το ρομαντικό στοιχείο.
- Στα παλαιότερα έργα η παρουσία των γυναικών ήταν υποτυπώδης.

b) Το κέρδος από τη ανάγνωσή τους:

- Εξάπτουν τη φαντασία του αναγνώστη.
- Τα έργα του είδους είναι συχνά πολύ ψυχαγωγικά και ευχάριστα.
- Προβληματίζουν τον άνθρωπο για τα χαρακτηριστικά του μελλοντικού κόσμου.
- Φέρνουν τον άνθρωπο πιο κοντά στην τεχνολογία.
- Έχουν συχνά πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

a) Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 259

Προσπαθήστε να διακρίνετε τα περιγραφικά μέρη (περιγραφή του αντικειμένου που κινείται) από τα αφηγηματικά (αποτελέσματα της κίνησης) στο παρακάτω απόσπασμα. Παρατηρήστε ακόμη ποιος χρόνος του ρήματος χρησιμοποιείται στα περιγραφικά μέρη και ποιος στα αφηγηματικά και επιχειρήστε να δώσετε μια εξήγηση για τη χρήση των χρόνων (βλ. και Ν.Ε.Σ. σ. 70 - 72).

Απάντηση:

- Περιγραφικά μέρη: «ασυγκράτητο τέρας ... προκατακλυσμαίο έντομο», «με τη λικνιστική κίνηση .... βαρύ νερό».

Στα περιγραφικά μέρη χρησιμοποιείται ο παρατατικός γιατί είναι χρόνος παρελθοντικός (η περιγραφή αφορά στο παρελθόν) και εξακολουθητικός (παρουσιάζει την επανάληψη ή τη συνήθεια στη διάρκεια).

- Αφηγηματικά μέρη: «χίμπη μέσα στην κοιλάδα», «Η κοιλάδα συνταράχτηκε...Πήγαν κι ήρθανε».

Στα αφηγηματικά μέρη χρησιμοποιείται ο **αόριστος**, γιατί είναι χρόνος παρελθοντικός (η αφήγηση αφορά στο παρελθόν) και συνοπτικός ή στιγμιαίος (παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα θεωρημένο στο σύνολό του, άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο).

6) Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση

[Σημ.: Όσες εργασίες δεν περιλαμβάνονται στην ενότητα (σελ. 260 - 261 σχολ. βιβλ.) ενδείκνυνται μόνο για προφορική εξάσκηση].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 260

Βασισμένοι σε ένα συγκεκριμένο αφηγηματικό κείμενο (π.χ. «Η ομορφιά του κόσμου» του Κ. Πολίτη), Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σελ. 287 - 298), ελέγχετε αν αληθεύουν όσα επισημάνθηκαν προηγουμένως για το ρόλο της περιγραφής μέσα στην αφήγηση.

Απάντηση:

- Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η περιγραφή συνυπάρχει με την αφήγηση, π.χ.:
  - «Βαριές πέτρες .... στην άμμο».
  - «Από πίσω, φαινότανε .... λες και την ακολουθούσε».
  - «τ' ωχρό του πρόσωπο γίνεται παντζάρι»
  - «μέσα στην καρότσα .... μέσα σου»
  - «είκοσι με εικοσιδύο χρονώ ... ροδόσταμο»
  - «Η κυρία .... κάτι σα Νιρβάνα»
- Ο συγγραφέας παρεμβάλλει την περιγραφή στο αφηγηματικό κείμενο:
  - για να σκιαγραφήσει τα πρόσωπα («Δύο μάτια πελώρια, φουντουκιά, ορθάνοιχτα....»)
  - για να πετύχει τη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο («Ξεκινήσαμε μαζί, φαρφουρένια και λεπτοκαμωμένη πλάι στον όγκο....»)
  - για να προκαλέσει suspense στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης (ορισμένες περιγραφές είναι αναλυτικές)
  - για να προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη (χρήση επιθέτων, π.χ. «Δύο μάτια πελώρια, φουντουκιά, ορθάνοιχτα....»).

**Λεξιλόγιο σχετικά με τα θέματα για συζήτηση
και έκφραση / έκθεση που ακολουθούν**

ΑΣΚΗΣΗ 1 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

a) **ξεκαρδίζομαι στα γέλια, μειδιώ, γελώ:** Να τα κατατάξετε από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα.

b) Να βρείτε συνώνυμα της ρηματικής έκφρασης «ξεκαρδίζομαι στα γέλια».

Απάντηση:

a) μειδιώ, γελώ, ξεκαρδίζομαι στα γέλια

b) σκάω στα γέλια,

- πεθαίνω στα γέλια

- λύνομαι στα γέλια

- κλαίω από τα γέλια

- δακρύζω από τα γέλια

- τρελαίνομαι από τα γέλια

- βάγω τα γέλια

- με πιάνουν τα γέλια

ΑΣΚΗΣΗ 2 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Να σκηματίσετε σύνθετα ρήματα με β' συνθετικό το ρ. γελώ.

Απάντηση:

αναγελώ	περιγελώ
---------	----------

κρυφογελώ	σιγογελώ
-----------	----------

χαμογελώ	ξαναγελώ
----------	----------

ξεγελώ	χαζογελώ
--------	----------

ΑΣΚΗΣΗ 3 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Με το ουσιαστικό γέλιο και τα κατάλληλα επίθετα σκηματίστε ονοματικά σύνολα και χρησιμοποιήστε κάποιο από αυτά, για να περιγράψετε με λίγες φράσεις το χαρακτήρα ενός ατόμου, π.χ. *Είναι ένας άνθρωπος ανοιχτόκαρδος που αγαπάει τη ζωή και ξέρει να τη χαίρεται. Κάθε φορά που μας έρχεται, το τρανταχτό του γέλιο γεμίζει το σπίτι μας.*

Απάντηση:

- τρανταχτό γέλιο, ξεκαρδιστικό γέλιο, αυθόρυμπο γέλιο, παιδικό γέλιο, ειρωνικό γέλιο, υποκριτικό γέλιο, σατανικό γέλιο, πικρό γέλιο.
- Η Άννα είναι ένα κορίτσι ζωηρό και κεφάτο. Όποτε τη συναντώ, το αυθόρυμπο παιδικό της γέλιο με γεμίζει χαρά.

ΑΣΚΗΣΗ 4 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Να συγκεντρώσετε τα συνώνυμα του ρ. κοροϊδεύω και να τα κατατάξετε από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα, π.χ. σκώπτω, εμπαίζω, μυκτηρίζω.

Απάντηση:

ξεγελώ - περιπαίζω - εμπαίζω - αναγελώ - ειρωνεύομαι - περιγελώ - σκώπτω - μυκτηρίζω - σαρκάζω - χλευάζω - ρεζιλεύω - διασύρω.

ΑΣΚΗΣΗ 5 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Να σχηματίσετε φράσεις με τα ρήματα διακωμαδώ και παρωδώ ή με τα αντίστοιχα ουσιαστικά (διακωμώδηση, παρωδία), ώστε να δηλωθεί με σαφήνεια η σημασία των λέξεων αυτών.

Απάντηση:

- Ο Αριστοφάνης διακωμαδούσε συχνά στα έργα του κοινωνικές καταστάσεις της εποχής του (διακωμαδώ = σατιρίζω, περιγελώ, γελοιοποιώ).
- Το θεατρικό έργο «Άμλετ ο β'» του Σ.Μπόμπρικ είναι μια παρωδία του γνωστού έργου «Άμλετ» του Σαΐξπηρ (παρωδία = σατιρική μίμηση του ύφους και του θέματος γνωστού λογοτεχνικού, κινηματογραφικού κλπ. έργου, με έμφαση στις αδυναμίες του).

ΑΣΚΗΣΗ 6 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Να συμπληρώσετε τη στήλη Β με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται σε ένα κείμενο με επίσημο ύφος.

Απάντηση:

A

- a) τον πήραν στο μεζέ, -ψιλό τον δούλεψαν
b) τον γιουχάσαν
γ) έγινε ρεζίλι, θέατρο

B

- a) έγινε στόχος σκωμμάτων
b) τον αποδοκίμασαν έντονα
γ) διασύρθηκε, γελοιοποιήθηκε

ΑΣΚΗΣΗ 7 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Προσπαθήστε να αποδώσετε το νόημα των παρακάτω φράσεων χρησιμοποιώντας άλλες ισοδύναμες.

Απάντηση:

- Είναι μεγάλος χωρατατζής = λέει συνεχώς αστεία, κάνει πολλά καλαμπούρια, είναι πλακατζής.
- Προκαλεί τη θυμηδία = είναι φαιδρός, αστείος.

ΑΣΚΗΣΗ 8 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Να βρείτε τα ουσιαστικά με τα οποία δηλώνουμε τον αστεϊσμό σε βάρος κάποιου σε επίσημο και ανεπίσημο ύφος.

Απάντηση:

- σε επίσημο ύφος:

διακωμώδηση	σε ανεπίσημο ύφος:
ειρωνεία	κοροϊδία
εμπαιγμός	πλάκα
χλεύη	πείραγμα
διασυρμός	καλαμπούρι
σαρκασμός	
σάτιρα	
γελοιοποίηση	
σκώμμα	

ΑΣΚΗΣΗ 9 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 262

Με το ουσιαστικό αστείο και τα κατάλληλα επίθετα σχημάτισε ονοματικά σύνολα και χρησιμοποίησέ τα, για να περιγράψεις/χαρακτηρίσεις ένα άτομο ως προς την ποιότητα των αστεϊσμών του, π.χ. *Είναι άξεστος και αγροίκος. Σε προσβάλλει συνέχεια με τη συμπεριφορά του. Ακόμη και τα αστεία του είναι χοντροκομμένα.*

Απάντηση

- **αστείο:** έξυπνο, χαριτωμένο, χοντροκομμένο, ανόητο, πονηρό, αθώο, άσχημο, χαζό, κρύο, προσβλητικό, χοντρό, τυπικό, συνηθισμένο, πετυχημένο.
- Αυτός ο άνθρωπος έχει αίσθηση του χιούμορ. Τα αστεία του είναι πολύ έξυπνα και πάντοτε πετυχημένα.

ΑΣΚΗΣΗ 10 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 263

Να αντιστοιχίσετε τις δύο στήλες.

Απάντηση:

Α	Β
διασυρμός	→ δημόσιος εμπαιγμός, δυσφήμιση
λογοπαίγνιο	→ παιχνίδι με λέξεις, που στηρίζεται στην πολλαπλή σημασία της ίδιας λέξης ή παιχνίδι με ομόχεις λέξεις που έχουν διαφορετική σημασία, κοινώς καλαμπούρι
χαριεντισμός	→ χαριτωμένο πείραγμα, αστεϊσμός, ευφυολογία, ευφυολόγημα

- δηκτικότητα → πικρή ειρωνεία
 σκώμμα → δηκτικό πείραγμα, κοροϊδία
 καγκασμός → επιδεικτικό, σαρκαστικό γέλιο
 εμπαιγμός → απάτη, περιγέλασμα, χλεύη

ΑΣΚΗΣΗ 11 ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 263

ευτράπελη διηγήση, σκωπική διάθεση, κακεντρεχή σχόλια, δηκτικός υπαινιγμός, χαιρέκακο γέλιο: Να εντάξετε τα ονοματικά αυτά σύνολα στο κατάλληλο γλωσσικό πλαίσιο.

Απάντηση:

- Στο νέο του βιβλίο, ο συγγραφέας παρεμβάλλει στην κύρια αφήνηση των γεγονότων **ευτράπελες διηγήσεις**, που προκαλούν άφθονο γέλιο.
- Ο δημοσιογράφος περιγράφει στο σημερινό άρθρο του τον υπουργό Υγείας με **σκωπική διάθεσην**.
- Δε συνηθίζει να απαντά σε **κακεντρεχή σχόλια**, που μόνο σκοπό έχουν να βλάψουν τη δημόσια εικόνα του.
- Νόμιζα πως ήταν καλοί φίλοι, ο Γιάννης όμως άφησε για τον Πέτρο ένα **δηκτικό υπαινιγμό** που με έβαλε σε υποψίες για το πόσο ειλικρινής είναι η φιλία τους.
- Είναι ένας από τους χειρότερους ανθρώπους που έχω γνωρίσει· νομίζω πως το **χαιρέκακο γέλιο** του αντηκεί ακόμη στ' αυτιά μου....

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση

Το κωμικό και η σημασία του γέλιου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 264

Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να οριστεί το κωμικό. Οι ορισμοί αυτοί διαφέρουν βέβαια μεταξύ τους, παρουσιάζουν όμως και κάποια κοινά σημεία. Διαβάστε τους παρακάτω ορισμούς και προσπαθήστε να επισημάνετε ορισμένα κοινά σημεία τους.

Απάντηση:

Κοινά σημεία των ορισμών:

- Η κωμωδία αναπαριστά κάποιο ελάττωμα των ανθρώπων.
- Η κωμωδία δεν προκαλεί θλίψη και πόνο αλλά ευθυμία.
- Το κωμικό προκύπτει από τη διάψευση μιας προσδοκίας ή από κάτι που φαίνεται σπουδαίο, αλλά αποδεικνύεται ασήμαντο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 264

Συγκεντρώστε τώρα υλικό σχετικά με το κωμικό (ευθυμιογράφημα, κωμωδία, ανέκδοτο, λογοπαίγνιο, γελοιογραφία κτλ.) και παρατηρήστε αν επαληθεύονται οι παραπάνω ορισμοί. Μπορείτε π.χ. να διαβάσετε από τα ΚΝΛ της Α΄ και Β΄ Λυκείου τα έργα: Φον Δημητράκης του Δ. Ψαθά, Ο Δον Κιχώτης του Μ. Θερβάντες, Ο Αρχοντοχωριάτης του Μολιέρου, Ο Καυκησιάρης στρατιωτικός του Πλαύτου, Μονόλογος ευαίσθητου του Ε. Ροΐδη, Ο Πατούχας του Ι. Κονδυλάκη.

Απάντηση:

[Σημ.: Υλικό σχετικά με το κωμικό μπορείτε να συγκεντρώσετε από ανάλογα βιβλία, από περιοδικά και εφημερίδες, από το διαδίκτυο και από τις εισαγωγές των σχολικών βιβλίων π.χ. εισαγωγή στους «Ορνιθές» του Αριστοφάνη, γ' γυμνασίου]

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 265

Υποθέστε ότι παρουσιάζετε στη θεατρική /κινηματογραφική στήλη ενός μαθητικού περιοδικού μια κωμωδία που σας έκανε εντύπωση. Αφηγηθείτε τίνη υπόθεση και προσπαθήστε να αναλύσετε και να σχολιάσετε τα ευρηματικά στοιχεία του έργου που προκάλεσαν το γέλιο του κοινού.

Απάντηση:

«Μια από τις πιο απολαυστικές κωμωδίες του ελληνικού κινηματογράφου είναι η ταινία του Ντίνου Κατσουρίδη «Της Κακομοίρας», στην οποία πρωταγωνιστεί ο Κώστας Χατζηχρήστος. Το έργο διαδραματίζεται στις αρχές της δεκαετίας του 1960 σε ένα μπακάλικο που βρίσκεται σε μια λαϊκή γειτονιά της Αθήνας. Ο ιδιοκτήτης του καταστήματος (Κώστας Δούκας), κύριος προχωρημένης πλικίας και μάλλον κωμικής εμφάνισης αλλά με πολλά - για τα δεδομένα της συνοικίας - χρήματα, αποφασίζει να παντρευτεί μια όμορφη νεαρή κοπέλα. Για το σκοπό αυτό καλεί την προξενήτρα της γειτονιάς (Μαρίκα Νέζερ) να αναλάβει δράση. Ο υπάλληλος του (Κ. Χατζηχρήστος) είναι ερωτευμένος με τη φίλη της κοπέλας και κάθεται αντίθετος στην απόφαση του αφεντικού του. Τα δύο κορίτσια (Ντίνα Τριάντη, Νέλλη Παππά) διατηρούν κρυψή σχέση με δύο νέους (Νίκος Ρίζος, Θανάσης Μυλωνάς), αλλά ευνοούν το κλίμα συμπάθειας που επικρατεί στο μπακάλικο, γιατί διασκεδάζουν με τους δύο ερωτευμένους αλλά και για να μη xάσουν την πίστωση.

Μέσα από μια σειρά κωμικών επεισοδίων (που περιλαμβάνουν ερωτικές εξομολογήσεις, καντάδες, προετοιμασία αρραβώνων, «απαγωγή» των κοριτσιών) χωρίς έντονη δράση και με πολλά κλισέ του είδους φτάνουμε στο τέλος της ταινίας, όπου οι δύο

κοπέλες φανερώνουν τη σχέση τους, η οποία γίνεται αποδεκτή από τους γονείς, και οι δύο πρωταγωνιστές (ο... αρχιμπακάλης και το μπακαλογάτι) μένουν οι δυο τους να μαλώνουν σαν το σκύλο με τη γάτα, όπως και στην αρχή του έργου.

Η υπόθεση της ταινίας μόνο σχηματικά μπορεί να αποδοθεί, γιατί το σενάριο είναι υποτυπώδες. Τη μεγαλύτερη αξία έχουν οι διάλογοι, οι ατάκες που διαδέχονται ή μία την άλλη σε ρυθμούς καταιγιστικούς και οι αυτοσχεδιασμοί κυρίως του Κ. Χατζηχρήστου (σε αυτή την ταινία ξεδιπλώνει μοναδικά το μεγάλο κωμικό του ταλέντο). Δεν είναι τυχαίο ότι πολλές από τις ατάκες έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα και χρησιμοποιούνται καθημερινά στον προφορικό λόγο.

Το έργο βασίζεται επίσης στις αντιθέσεις φτωχός – πλούσιος, αφελής – πονηρός, στη διαφορά ηλικίας των «μελλονύμφων», οι οποίες αξιοποιούνται στην κωμική τους διάσταση. Παράλληλα, βλέπουμε μια σειρά ανθρώπινων τύπων της εποχής (ο καταστηματάρχης, η προξενήτρα, ο καταφερτζής, ο καλόκαρδος αφελής βιοπαλαιστής) που ενσαρκώνονται απολαυστικά από τους ηθοποιούς. Η κωμωδία, παρά το άφθονο γέλιο που προκαλεί, κρύβει στο βάθος λίγη πικρία και θλίψη, κι αυτή η αντίθεση είναι που κάνει το κωμικό πιο εύστοχο, καθώς συνδυάζει τη φάρσα με τη λεπτή σάτιρα».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 265

Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να βρείτε από τα λεξικά τη σημασία του καθενός από τους τόνους του σατιρικού φάσματος που υπογραμμίζονται.

Να δώσετε κατάλληλα παραδείγματα.

Απάντηση:

- **διακωμώδηση** = γελοιοποίηση
π.χ. Στην επιθεώρηση γίνεται **διακωμώδηση** προσώπων της επικαιρότητας
- **παρωδία** = σατιρική μίμηση του θέματος ή του ύφους λογοτεχνικού, κινηματογραφικού κλπ. έργου, με έμφαση στις αδυναμίες του /γελοία απομίμηση, ανεπιτυχής εκτέλεση ή πράξη.

π.χ. Το έργο αυτό είναι μια **παρωδία** των ταινιών επιστημονικής φαντασίας.

- Αυτές δεν ήταν εκλογές, ήταν **παρωδία** εκλογών.

- **γελοιοποίηση** = διασυρμός, διακωμώδηση, εξευτελισμός.

π.χ. Μετά τη **γελοιοποίησή** του από γνωστό δημοσιογράφο σε ζωντανή εκπομπή, ο γνωστός πολιτικός δήλωσε ότι θα προσφύγει στη δικαιοσύνη.

- **σαρκασμός** = χλευασμός, χαιρέκακη ειρωνεία.

π.χ. Ο έντονος **σαρκασμός** του τον έκανε αντιπαθή σε όλους.

- **κυνισμός** = ωμή ειλικρίνεια χωρίς σεβασμό στους καθιερωμένους κανόνες συ-

μπεριφοράς /το φιλοσοφικό σύστημα και ο τρόπος ζωής των κυνικών φιλοσόφων της αρχαιότητας.

π.χ. Ο δράστης περιέγραψε το έγκλημα με κυνισμό, χωρίς ίχνος μεταμέλειας ή ντροπής.

- **σαρδόνιο γέλιο** = γέλιο γεμάτο κακία, σαρκασμό, μοχθηρό γέλιο

π.χ. Αντί να απαντήσει, ξέσπασε σε ένα σαρδόνιο γέλιο, που πάγωσε τους παρευρισκόμενους.

- **λοιδορία** = χλευασμός, εμπαιγμός, υβριστική συμπεριφορά

π.χ. Με την ειρωνεία και τις λοιδορίες δεν πρόκειται να καταφέρεις τίποτα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 266

Να διαβάσετε το σατιρικό ποίημα του Κ. Καρυωτάκη «Δημόσιοι Υπάλληλοι».

Ποιος είναι ο τόνος του σατιρικού φάσματος που χαρακτηρίζει το ποίημα;

Απάντηση:

Ο τόνος του ποιήματος του Κ. Καρυωτάκη είναι σαρκαστικός. Ο ποιητής με βαθιά ειρωνεία περιγράφει τη μιζέρια των δημοσίων υπαλλήλων που «όλοι λιώνουν και τελειώνουν σαν σπίλες» αλλά ευτυχώς υπάρχει «η Πολιτεία και ο θάνατος που τους ανανεώνουν». Ο σαρκασμός είναι ιδιαίτερα έντονος στις φράσεις «μουντζουρώνουν αθώα λευκά χαρτιά, χωρίς αιτία», «και μοναχά η τιμή τους απομένει... σαν κουρντισμένοι». Ο Καρυωτάκης με τον ιδιαίτερο τόνο του χλευάζει τη ζωή την οποία είναι καταδικασμένοι να ζουν οι δημόσιοι υπάλληλοι: μια ζωή μετρημένη, μονότονη, επαναλαμβανόμενη, χωρίς πρωτοτυπία και δημιουργικότητα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 266

Δοκιμάστε να αφηγηθείτε ένα επεισόδιο από τη ζωή σας σατιρίζοντας πρόσωπα και πράγματα που σχετίζονται με αυτό. Για παράδειγμα, αφηγηθείτε ένα περιστατικό σχετικά με την έκδοση ενός πιστοποιητικού καυτηριάζοντας τη γραφειοκρατία που παραδίνει τις δημόσιες υπηρεσίες και αποξενώνει τον πολίτη από το κράτος. Αν η αφήγησή σας είναι προφορική, θεωρήστε ότι την απευθύνετε σε ένα φιλικό πρόσωπο. Αν είναι γραπτή, υποθέστε ότι πρόκειται να δημοσιευτεί στην εφημερίδα ως επιστολή διαμαρτυρίας για το επεισόδιο.

Απάντηση:

Κύριε Διευθυντά,

διάβασα στο φύλλο της εφημερίδας σας την περασμένη Τρίτη τη δήλωση του

υπουργού Εσωτερικών για την πορεία της δημόσιας διοίκησης. Ο κύριος υπουργός εξέφρασε την ικανοποίησή του για την εύρυθμη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και απέδωσε τα εύσημα στους υπαλλήλους, τονίζοντας ότι η γραφειοκρατία και τα φαινόμενα διαφθοράς έχουν περιοριστεί στο ελάχιστο... Μήπως ο κ. υπουργός ζει σε άλλη χώρα; Ή μήπως οι πολίτες που έχουμε δοσοληπίσεις με δημόσιες υπηρεσίες ζούμε κάποιο είδος ομαδικής παραίσθησης; Μόνο έτσι μπορώ να εξηγήσω την πρόσφατη περιπέτεια - και τονίζω το «πρόσφατη», γιατί δεν είναι η μοναδική- που είχα στη Νομαρχία Α.

Χρειαζόμουν κάποιο πιστοποιητικό και είχα στη διάθεσή μου έξι ολόκληρες ημέρες για την εκδοσή του. Όταν πήγα στο αρμόδιο, υποτίθεται, γραφείο της Νομαρχίας, άρχισαν τα προβλήματα. Το πρώτο πράγμα που περίμενα να ακούσω, όπως και το άκουσα, ήταν ότι δεν ήμουν στο σωστό μέρος. Ρώτησα λοιπόν πού έπρεπε να πάω. Με έστειλαν σε ένα άλλο γραφείο, στο οποίο υπάλληλος ήταν μια γυναίκα μεγάλη σε πλικία, που με δυσκολία έκανε οποιαδήποτε κίνηση. Χρειάστηκε μισή ώρα περίπου να συνειδητοποιήσει τι ζητούσα και να μου πει τι επιπλέον χαρτιά έπρεπε να προσκομίσω για την έκδοση του πιστοποιητικού. Αφού έτρεξα μόνη μου (γιατί κατάλαβα ότι, αν απευθυνόμουν σε υπαλλήλους, θα έχανα περισσότερη ώρα), προσπάθησα να βρω κάποια άκρη από άλλους ανθρώπους που έκαναν αντίστοιχες δουλειές. (Καμιά φορά το ενδιαφερόμενο κοινό είναι περισσότερο πληροφορημένο από τους αρμόδιους υπαλλήλους). Βρισκόμουν λοιπόν μπροστά από ένα γραφείο, στο οποίο είχε σχηματιστεί «ουρά» που έφτανε μέχρι το διάδρομο. Ο υπάλληλος δεν ήταν στη θέση του και στη διαμαρτυρία του κόσμου δόθηκε απάντηση πως εκείνη τη στιγμή ο υπάλληλος έκανε διάλειμμα!

Αφού κατάλαβα ότι εκείνη τη μέρα δε θα τέλειωνα, έφυγα, γιατί είχε πάει χαμένο όλο το πρωινό, χωρίς να έχω πετύχει ουσιαστικά τίποτα. Το άλλο πρωί πάλι τα ίδια. Ξαναπήγα στο γραφείο με τον «απόντα» υπάλληλο· λάθος μου όμως, γιατί έπρεπε πρώτα να επισκεφθώ άλλο γραφείο και μετά να καταλήξω εκεί. Αφού έκανα για άλλη μια φορά ένα «μαραθώνιο» εντός κτιρίου, ανεβοκατεβαίνοντας άπειρες σκάλες και περιμένοντας σε ατελείωτες «ουρές», πέρασε και το δεύτερο πρωινό, χωρίς να έχω το πιστοποιητικό που χρειαζόμουν. Είχα ακόμη δύο εργάσιμες μέρες εκμεταλλεύσιμες και ένα Σαββατοκύριακο που μου ήταν άχρηστο, αφού οι δημόσιες υπηρεσίες είναι κλειστές. Το τραγελαφικό ήταν ότι ταλαιπωρούμουν για πράγματα τα οποία ένας ευσυνείδοτος υπάλληλος με όρεξη για δουλειά θα τα είχε τακτοποιήσει αμέσως.

Εκεί λοιπόν που είχα αρχίσει να απελπίζομαι και να φοβάμαι ότι θα έχανα την προθεσμία της αίτησης, συνάντησα μια γλυκύτατη κοπέλα που ήταν υπάλληλος σε ένα από τα γραφεία που βρέθηκα.

Μου είπε ότι θα προωθούσε εκείνη όλες τις ενέργειες και πως θα έπρεπε να περιμένω περίπου μισή ώρα, για να έχω το πιστοποιητικό. Μου είπε ακόμη ότι, αν είχα

έρθει σ' αυτή από την αρχή, θα το είχα πάρει αμέσως. Τη ρώτησα πόσο καιρό δουλεύει και ποιο είναι το όνομά της, για να πω στη διεύθυνση τα καλύτερα για εκείνη. Τότε μου απάντησε ότι δεν είχε νόημα, γιατί ήταν με σύμβαση η οποία σε λίγο τελείωνε και θα έψαχνε άλλον για δουλειά. Οι μόνιμοι υπάλληλοι σκότωναν τον καιρό τους εκεί μέσα και μαζί «σκότωναν» και τα νεύρα του κοινού, ενώ νέοι άνθρωποι με όρεξη για δουλειά ήταν με συμβάσεις προσωρινές. Νομίζω ότι μετά από αυτά είναι ευνόητο τι δεν πάει καλά σ' αυτό το κράτος!

Με τημή Δ.Π.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 267

Να σχολιάσετε το παρακάτω κείμενο με τον τίτλο της είδοσης που ακολουθεί. Να διατυπώσετε τις απόψεις σας σχετικά με το ρόλο της σάτιρας και του κωμικού στην κοινωνική μας ζωή και στις διαπροσωπικές μας σχέσεις.

Απάντηση:

Το κωμικό στοιχείο υπάρχει σε όλες τις κοινωνικές ομάδες και μπορεί να εκφραστεί σε κάθε εκδήλωση, από τις πιο επίσημες και σοβαρές έως τις πιο χαλαρές στιγμές της ιδιωτικής μας ζωής. Αν και γνωρίζουμε ότι δεν ευνοούν όλες οι περιστάσεις τη σάτιρα και το γέλιο, εντούτοις το κωμικό στην καθημερινή ζωή (και όχι στο θέατρο, στον κινηματογράφο ή όταν αφηγούμαστε π.χ. ένα ανέκδοτο) μπορεί να προκύψει αυθόρυμπα ακόμη και από μια κίνηση, από μια φράση ή από ένα συνειρμό που θα κάνουμε. Είναι αλήθεια ότι αυτός που σατιρίζει θέλει στο βάθος να θίξει, να σαρκάσει, να χτυπήσει μια αδυναμία του προσώπου που σατιρίζει. Η σάτιρα κρύβει, έστω και σε ελάχιστο βαθμό, εμπάθεια, ενώ το κωμικό είναι πιο αθώο, πιο «ευγενές».

Στις διαπροσωπικές μας σχέσεις η σάτιρα μπορεί να θίξει και να προσβάλει, μπορεί όμως και να μας βοηθήσει να διορθώσουμε κάποιο ελάττωμα. Ο ρόλος της εξαρτάται από την πρόθεση αυτού που κάνει τη σάτιρα, από τον τρόπο που την εκφράζει και από την ωριμότητα του αποδέκτη. Ένας άνθρωπος που έχει μάθει να αυτοσαρκάζεται μπορεί ίσως να δεχτεί ευκολότερα τη διακωμώδηση κάποιου χαρακτηριστικού του. Χρειάζεται πάντως προσοχή, ώστε να μην ξεφεύγουμε από τα ανεκτά όρια, ισοπεδώνοντας ή εκχυδαΐζοντας πρόσωπα, συμπεριφορές και καταστάσεις.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 267

Με ποιον τρόπο αντιλαμβάνεστε την άποψη της αρθογράφου ότι η πρωταπριλιάτικη φάρσα έχει στόχο τη σταθεροποίηση της κοινωνικής δομής, ενώ η «φάρσα της βόμβας» την αποσταθεροποίησή της;

Απάντηση:

Η πρωταπριλιάτικη φάρσα βοηθάει στη σταθεροποίηση της κοινωνικής δομής, αφού είναι μια καθιερωμένη πράξη αποδεκτή από όλους, που κάνει τα μέλη μιας κοινωνίας να ξεφεύγουν για λίγο από τους καθημερινούς ρυθμούς. Με αυτό τον τρόπο αποτελεί δικλείδια ασφαλείας για την ψυχική υγεία των μελών του συνόλου και συμβάλλει στην κοινωνική ισορροπία.

Αντίθετα, η «φάρσα της βόμβας» έχει στόχο την αποσταθεροποίηση της κοινωνικής δομής, καθώς δεν είναι αποδεκτή από το σύνολο, και αφού δεν περιέχει το στοιχείο του κωμικού, αλλά προκαλεί ένταση, αναταραχή, ανασφάλεια και πανικό στην κοινωνική ομάδα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 267**Δραματοποίηση**

Ένας φαρσέρ και το θύμα του έρχονται σε αντιπαράθεση σε μια τηλεοπτική εκπομπή. Ο καθένας αφηγείται και σχολιάζει τη φάρσα από τη δική του οπτική γωνία. Δύο μαθητές να υποδυθούν τους σχετικούς ρόλους.

Απάντηση

[Σημ.: Η εργασία αυτή ενδείκνυται για προφορική εξάσκηση].

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 268

Να συνηθίσετε την άποψη του συγγραφέα. Είναι δυνατόν να χαρακτηρίσουμε ένα λαό ή ένα άτομο από τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται το κωμικό; Μπορείτε σ' αυτή την περίπτωση να αναφέρετε κάποια παραδείγματα;

Απάντηση:

Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται ένας άνθρωπος ή ένας λαός το κωμικό, τι θεωρεί αστείο και τι όχι, με ποια πράγματα γελάει και πώς αντιδρά στο κωμικό, όλα βοηθούν να καταλάβουμε την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία ή τη νοοτροπία του. Με βάση την αντίληψη που έχει κάποιος για το κωμικό μπορεί να χαρακτηριστεί εύθυμος, ανοιχτός, χαρούμενος, σοβαρός, ψυχρός, καχύποπτος, συμπλεγματικός, ευφυής ή ανόπτος.

Από τα ανέκδοτα με τα οποία γελάει ένας άνθρωπος ή ένας λαός καταλαβαίνουμε τις αντιλήψεις, την κοσμοθεωρία, την εξυπνάδα, τη μόρφωση και τις προκαταλήψεις του. Οι κωμαδίες στο θέατρο ή στον κινηματογράφο, μπορούν επίσης να αποκαλύψουν πολλά. Χαρακτηριστικό είναι το «υπόγειο» καυστικό χιούμορ των Άγγλων, τα «χοντροκομμένα» αστεία των Αμερικανών, το έξυπνο και απρόβλεπτο κωμικό στοιχείο στις γαλλικές ταινίες.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 268

Αφού το γέλιο, όπως βλέπουμε από τα ακόλουθα αποσπάσματα, παίζει καθοριστικό ρόλο στην ζωή μας, για ποιους λόγους νομίζετε ότι οι άνθρωποι σήμερα γελούν όλο και λιγότερο;

Απάντηση:

Το γέλιο προκύπτει ως αντίδραση σε κάποιο κωμικό ερέθισμα. Είναι μια έκφραση των συναισθημάτων μας με λυτρωτική δράση, γιατί μας αποφορτίζει από το άγχος και την αρνητική ενέργεια, βοηθάει να εκτονωθούμε, μας φέρνει πιο κοντά.

Παρά την ευεργετική δράση του γέλιου στον ψυχισμό και παρά τον καθοριστικό του ρόλο στην ανθρώπινη επικοινωνία, οι άνθρωποι σήμερα γελούν όλο και λιγότερο. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής με τους εξοντωτικούς ρυθμούς, το άγχος, η ένταση και η έλλειψη ελεύθερου χρόνου δεν επιτρέπουν στους ανθρώπους να χαλαρώσουν και να ευθυμηθούν. Το διαρκώς αυξανόμενο κόστος ζωής και η προσπάθεια να καλύψουμε όλο και περισσότερες ανάγκες μάς περιορίζουν στον εργασιακό και οικογενειακό χώρο. Η αποξένωση, η έλλειψη επικοινωνίας, η απουσία αυθορμητισμού έχουν κάνει τις ανθρώπινες σχέσεις σε μεγάλο βαθμό υποκριτικές, ενώ εμείς έχουμε γίνει σοβαροφανείς. Δεν αφήνουμε τον εαυτό μας ελεύθερο να χαρεί και να γελάσει, είμαστε κακύποπτοι με τους άλλους και έτσι παραδινόμαστε μόνο στο τυποποιημένο «χιούμορ» της τηλεοπτικής βιομηχανίας, που είναι συχνά κακόγουστο και χυδαίο.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 268

Προσπαθήστε να αξιοποιήσετε όσα έχετε υπόψη σας για το κωμικό, για «να βγάλετε γέλιο». Μπορείτε:

- να γράψετε μια κωμική ιστορία (ευθυμογράφημα), μια σάτιρα, μια παρωδία
- να επινοήσετε ένα λογοπαίγνιο, ένα ανέκδοτο
- να παρουσιάσετε αυτοσχεδιάζοντας μια κωμική σκηνή
- να σχεδιάσετε μια γελοιογραφία

Απάντηση:

- κωμική ιστορία:

Ο κομπής του Χάλλεϋ

- Ο διοικητής ενός τάγματος εξέδωσε την ακόλουθο διαταγή προς τους επιτελείς του:

«Αύριο το βράδυ περί τις 20.00 ο κομπής του Χάλλεϋ θα είναι ορατός στην πε-

ριοχή μας, γεγονός το οποίον συμβαίνει μόνο μία φορά κάθε 75 χρόνια. Οι άνδρες, με στολή ασκήσεων, να βρίσκονται συγκεντρωμένοι στον χώρο συγκεντρώσεως του τάγματος όπου θα τους εξηγήσω το σπάνιο αυτό φαινόμενο. Σε περίπτωση βροχής, δεν θα μπορούμε να δούμε τίποτε, οπότε συγκεντρώσατε τους άνδρες στο αμφιθέατρο και θα τους δείξω ταινίες του φαινομένου».

- Ο επιτελής προς το λοχαγό:

«Κατά διαταγή του Διοικητού, αύριο περί την 20.00, ο κομάτης του Χάλλεϋ θα εμφανιστεί πάνω από το χώρο συγκεντρώσεως του τάγματος. Αν βρέξει, συγκεντρώστε τους άνδρες έξω με στολή ασκήσεων και φέρτε τους με βήμα στο αμφιθέατρο, όπου θα λάβει χώρα το σπάνιο αυτό φαινόμενο, κάτι που συμβαίνει μια φορά κάθε 75 χρόνια».

- Ο λοχαγός προς τους διμοιρίτες:

«Κατά διαταγή του Διοικητού, με στολή ασκήσεων περί τις 20.00 αύριο το βράδυ, το φαινόμενο του κομάτη του Χάλλεϋ θα εμφανιστεί στο αμφιθέατρο. Σε περίπτωση βροχής στο χώρο συγκεντρώσεως του τάγματος, ο Διοικητής θα δώσει άλλη διαταγή, κάτι το οποίο συμβαίνει μια φορά κάθε 75 χρόνια»

- Ο διμοιρίτης προς το λοχία:

«Αύριο περί τις 20.00 ο διοικητής θα εμφανιστεί στο αμφιθέατρο με τον κομάτη του Χάλλεϋ, κάτι το οποίο συμβαίνει κάθε 75 χρόνια. Αν βρέξει, ο διοικητής θα διατάξει τον κομάτη στο χώρο συγκεντρώσεως του τάγματος».

- Ο λοχίας προς τη διμοιρία:

«Οταν βρέξει αύριο περί τις 20.00, ένα φαινόμενο, ο 75χρονος Στρατηγός Χάλλεϋ, συνοδευόμενος από το Διοικητή, θα διασχίσει οδηγώντας τον κομάτη του το χώρο συγκεντρώσεως του τάγματος, με στολή ασκήσεων».

- Δύο στρατιώτες μεταξύ τους:

«Ηρθε ο Στρατηγός μεσ' τη βροχή, με μια Χάρλεϋ, σαν κομάτης, και φορούσε στολή ασκήσεων».

• λογοπαίγνιο:

- Τι είναι αυτό που πετάει ψηλά και μυρίζει ζαμπόν - τυρί;

- Ο αετόστ.

• ανέκδοτο:

Μια μέρα στο δάσος κυκλοφόρησε η είδηση ότι χτίστηκε καινούρια καντίνα και ότι την επόμενη μέρα θα γίνονταν τα εγκαίνια της. Ενθουσιασμένα, τα ζώα του δάσους είχαν στηθεί στην ουρά από νωρίς το πρωί, περιμένοντας να ανοίξει η νέα καντίνα: πρώτο το λιοντάρι ως βασιλιάς των ζώων, δεύτερη η αρκούδα ως δυνατότερο ζώο, τρίτη η τίγρη κ.ο.κ.

Κάποια στιγμή έρχεται ο λαγός, ο οποίος προσπαθεί να περάσει μπροστά από το λιοντάρι. Το λιοντάρι τον κοιτάζει αφ' υψηλού, του λέει υποτιμητικά «Αποκλείεται...», του δίνει μία με την πατούσα και τον πετάει μακριά.

Χωρίς να πτονθεί, ο λαγός σπικώνεται, ξεσκονίζεται και προσπαθεί να χωθεί ανάμεσα στο λιοντάρι και στην αρκούδα. Η αρκούδα τον κοιτάζει, λέει «Αποκλείεται...», του δίνει μία και τον πετάει μακριά.

Εκνευρισμένος, ο λαγός επιχειρεί ξανά να στριμωχτεί ανάμεσα στην αρκούδα και την τίγρη. Η τίγρη τον κοιτάζει, λέει κι αυτή «Αποκλείεται...» και τον πετάει μακριά.

Τότε ο λαγός σπικώνεται οργισμένος, ξεσκονίζεται και μουρμουρίζει: «Άν είστε έτσι, τότε κι εγώ δεν ανοίγω σήμερα!».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 270

Να συζητήσετε σχετικά με τη θέση του «γέλιου» στη σχολική ζωή και να δώσετε τεκμηριωμένες απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα.

- Νομίζετε ότι το χιούμορ αποτελεί θετικό στοιχείο για τη σχολική ζωή ή, αντίθετα, πιστεύετε ότι το «γέλιο» είναι ανάρμοστο και ανατρεπτικό για τη σχολική τάξη και πειθαρχία;
- Αν συμφωνείτε με την πρώτη άποψη, να αναφέρετε τις προϋποθέσεις που απαιτούνται, για να μην οδηγεί το «γέλιο» στην αποδιοργάνωση, αλλά αντίθετα να εξασφαλίζει μια ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα μέσα στην τάξη.

Απάντηση:

- Το χιούμορ αποτελεί θετικό στοιχείο σε κάθε χώρο και εκδήλωση της ανθρώπινης δραστηριότητας, αρκεί να γίνεται την κατάλληλη στιγμή και υπό κάποιες προϋποθέσεις. Στη σχολική ζωή το γέλιο είναι απαραίτητο, καθώς διακόπτει τη μονοτονία και την ένταση της παράδοσης, δημιουργεί ευχάριστη ατμόσφαιρα και ξεκουράζει τους μαθητές, ώστε στη συνέχεια να παρακολουθήσουν το μάθημα με μεγαλύτερη προσοχή. Με το χιούμορ ο καθηγητής έρχεται πιο κοντά στους μαθητές και δημιουργείται μια σχέση άλλης ποιότητας μεταξύ τους αλλά και μεταξύ των μαθητών.

- Επειδή το γέλιο είναι εξ ορισμού ανατρεπτικό, χρειάζονται ορισμένες προϋποθέσεις, για να μην οδηγείται η τάξη στην αποδιοργάνωση, αλλά να εξασφαλίζεται μια ατμόσφαιρα ευχάριστη και δημιουργική:

- Το γέλιο προκύπτει αυθόρυμπα και αβίαστα και όχι με την υποκίνηση κάποιων μαθητών με σκοπό τη διατάραξη του μαθήματος.

- Το γέλιο δημιουργεί ευχάριστη ατμόσφαιρα και δεν πρέπει να συγχέεται με τη νευρική αντίδραση κάποιου.

- Ο καθηγητής πρέπει να ελέγχει τις διαστάσεις που μπορεί να πάρει π.χ. μια κωμική παρατήρηση, ώστε να μη διαταράσσεται η διαδικασία του μαθήματος.
- Οι μαθητές πρέπει να αυτοπειριορίζονται, ώστε να μην υπερβαίνουν τα όρια.
- Ένα αστέρι μέσα στην τάξη δεν πρέπει ποτέ να είναι προσβλητικό για κάποιο μαθητή ή για το διδάσκοντα.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 271

Έρευνα

Να εργαστείτε σε ομάδες, για να ερευνήσετε πώς αντιμετωπίζεται το «γέλιο» στη σχολική ζωή. Μπορείτε να βασίσετε την έρευνά σας σε παραπρόσεις που θα κάνετε σχετικά:

- α) με το αν ασκείται και σε ποιο βαθμό μια «αγωγή του γέλιου» στο σχολείο μέσα από τα διδασκόμενα κείμενα. Για να το διαπιστώσετε αυτό, πρέπει καταρχήν με τη βοήθεια του καθηγητή σας να κάνετε έναν κατάλογο με τα έργα της αρχαίας και της νεοελληνικής λογοτεχνίας που έχουν χαρακτήρα κωμικό. Έπειτα να εξετάσετε ποια από αυτά προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα να διδαχτούν. Τέλος, να συζητήσετε αν τα κείμενα αυτά διδάσκονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να εναισθητοποιούνται οι μαθητές απέναντι στο κωμικό, να αποκτούν δηλαδή τα κριτήρια, για να μπορούν να κάνουν ποιοτική διάκριση των αστεϊσμών και να αξιοποιούν την έμφυτη ικανότητά τους για πετυχημένα αστέρια, κωμικές αφηγήσεις και περιγραφές.
- β) πώς αντιμετωπίζεται το γέλιο από τους διδάσκοντες και τους διδασκόμενους. Για να το διαπιστώσετε αυτό, να κάνετε μια σφυγμομέτρηση με συγκεκριμένα ερωτήματα, όπως π.χ. τα παρακάτω που δίνονται ενδεικτικά:

- Θεωρείτε το «γέλιο» βασικό κίνητρο για τη μάθηση;
- Νομίζετε ότι χρησιμοποιείται με αυτόν τον σκοπό στην εκπαιδευτική διαδικασία;
- Πιστεύετε ότι το «γέλιο» λειτουργεί ως μέσο, για να δημιουργηθούν φιλικές σχέσεις ανάμεσα στους καθηγητές και τους μαθητές;
- Νομίζετε ότι η σοβαρότητα πρέπει να συνδέεται οπωδήποτε με το βλοσυρό ύφος;
- Πώς μπορούμε να διακρίνουμε τα όρια ανάμεσα στη σοβαρότητα και τη σοβαροφάνεια;
- Ενθαρρύνεται ή αποθαρρύνεται το «γέλιο» στη σχολική πράξη, και για ποιους λόγους;

Αν τα συμπεράσματά σας από την έρευνα δείχνουν ότι το γέλιο δεν ενθαρρύνεται στη σχολική ζωή, και εφόσον πιστεύετε ότι το γέλιο παίζει σημαντικό ρόλο

για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου, να κάνετε προτάσεις σχετικά με τα εξής θέματα:

- πώς μπορεί να ασκηθεί μια «αγωγή του γέλιου» στο σχολείο και
- πώς μπορεί γενικότερα να εξασφαλιστεί μια ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα στο σχολικό χώρο, από την οποία δε θα λείπει το γέλιο.

Απάντηση:

- Έργα της αρχαίας και νεοελληνικής λογοτεχνίας με χαρακτήρα κωμικό, τα οποία διδάσκονται στο σχολείο είναι τα εξής:
  - Αριστοφάνη, *Όρνιθες*
  - Ζ. Παπαντωνίου, *To παραστράπημα του προέδρου*
  - Δ. Ψαθά, *Φον Δημητράκης*
  - Μ. Θερβάντες, *Δον Κιχώτης*
  - Μολιέρου, *O αρχοντοχωριάτης*
  - Πλαύτου, *O καυκοσιάρης στρατιωτικός*
  - Ε. Ροΐδη, *Μονόλογος εναίσθητου*
  - Ι. Κονδυλάκη, *O Πατούχας κ.λπ.*
- Γενικά, τα κείμενα αυτά στο πλαίσιο του μαθήματος εξετάζονται συνολικά ως προς τη γλώσσα, το ύφος, τις ιδεολογικές κλπ. επιρροές του συγγραφέα και δεν ευαισθητοποιούν τους μαθητές απέναντι στο κωμικό, ώστε να μπορούν να κάνουν ποιοτική διάκριση ή να αξιοποιούν την έμφυτη ικανότητά τους για παραγωγή κωμικών αφηγήσεων και περιγραφών.

8) Πρόσθετα ερωτήματα για τη σφυγμομέτρηση:

- Πιστεύετε ότι λείπει το γέλιο από την εκπαιδευτική διαδικασία;
- Θεωρείτε ότι το γέλιο βοηθάει στην κοινωνικοποίηση των μαθητών;
- Αν απαντήσατε «ναι» στην προηγούμενη ερώτηση, με ποιον τρόπο γίνεται αυτό;
- Τα κείμενα με κωμικό χαρακτήρα που διδάσκεστε στο σχολείο σάς βοηθούν να αξιοποιήσετε την έμφυτη ικανότητά σας για πετυχημένα αστεία, κωμικές αφηγήσεις και περιγραφές;
- Πιστεύετε ότι ένας καθηγητής που επιτρέπει κάποιες στιγμές το γέλιο μέσα στην τάξη έχει λιγότερο κύρος;
- Θα θέλατε να διδάσκονται περισσότερα και πιο σύγχρονα κείμενα κωμικού χαρακτήρα;

a) Πώς μπορεί να ασκηθεί μια «αγωγή του γέλιου» στο σχολείο:

- με περισσότερα και πιο σύγχρονα κείμενα κωμικού χαρακτήρα
- με διαφορετική αντιμετώπιση των κειμένων αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε οι μαθητές να καλλιεργούν την έμφυτη ικανότητά τους να κάνουν πετυχημένα αστεία, κωμικές αφηγήσεις κ.λπ.

- με την προβολή αξιόλογων κωμικών ταινιών από τον ελληνικό και ξένο κινηματογράφο και συζήτηση-ανάλυσή τους

- με την παρακολούθηση θεατρικών έργων κωμικού χαρακτήρα

- με την οργάνωση θεατρικών παραστάσεων από τους ίδιους τους μαθητές.

8) Πώς μπορεί να εξασφαλιστεί ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα στο σχολικό χώρο, από την οποία δε θα λείπει το γέλιο:

- Όταν η διδασκαλία γίνεται με τη μορφή διαλόγου, ερωτήσεων – απαντήσεων, η διαδικασία γίνεται δημιουργική και ο μαθητής κατανοεί και αφομοιώνει τα δεδομένα του μαθήματος.

- Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εμπειρική εξάσκηση (πχ. δραματοποίηση, συλλογή υλικού, έρευνα) και τα εκπαιδευτικά παιχνίδια εμπλουτίζουν τη διδασκαλία και δημιουργούν ευχάριστη ατμόσφαιρα.

- Όταν ο διδάσκων, προκειμένου να εξηγήσει κάποιο δεδομένο του μαθήματος, κάνει αναφορές σε σύγχρονα γεγονότα, προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών, και την αντίδρασή τους.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Συνοχή κειμένου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 273

Δείτε πώς λειτουργούν οι τρόποι β,γ,δ,στ,η στο παρακάτω κείμενο.

Απάντηση:

Στο κείμενο που εξετάζουμε υπάρχει συνοχή, καθώς χρησιμοποιούνται οι κατάλληλοι τρόποι μετάβασης από τη μια περίοδο στην επόμενη:

- **επανάληψη λέξης/φράσης:** το μπυνύμενο, του μπυνύμενου κλπ.
- **παράλειψη λέξης /φράσης που ήδη αναφέρθηκε:** όπου θα πραγματοποιούσαμε (ενν. οι τελειόφοιτοι της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.).
- **αντικατάσταση λέξης με αντωνυμία ή επίρρημα ή συνώνυμη λέξη:** ο οποίος (ενν. ο μπυνύμενος), από το οποίο (ενν. το ποσό)
- **χρήση όλου και των μερών του:** προκαταβολή, υπόλοιπο
- **χρήση λέξεων με νοηματική συγγένεια:** συνολική αμοιβή, δραχμών, ποσό.

Συνοχή σε ένα αφηγηματικό κείμενο

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 274

Να διαβάσετε το κείμενο 7 «Ασυνήθιστη περίπτωση τραύματος του κόγχου» σελ. 220 και να εντοπίσετε τις μεταβατικές λέξεις/εκφράσεις που σηματοδοτούν τη συνοχή ανάμεσα στις προτάσεις και τις περιόδους. Υπάρχει συνοχή ανάμεσα στις παραγράφους; Με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται;

Απάντηση:

[Σημ.: Στο σχολικό βιβλίο υπάρχει λάθος στην εκφώνηση της άσκησης, η οποία κανονικά αναφέρεται στο κείμενο (6) σελ. 219-220].

- **Μεταβατικές λέξεις /εκφράσεις** (διαρθρωτικές λέξεις /εκφράσεις)

- που αντιθέτουν: **ενώ** ο δεξιός, **αλλά** κάπως μικρότερο
- που δηλώνουν συμπέρασμα: **αποτέλεσμα** **ήταν**, **έτοι** **ώστε**, **λοιπόν**, **τελικά**
- που δηλώνουν χρονικές σχέσεις: **ενώ** **εκεί** κοντά, **όταν**, **Έπειτα** από αυτά, **Αμέσως** **μετά**, **ύστερα** από αρκετές ημέρες.

Η συνοχή ανάμεσα στις προτάσεις και τις περιόδους επιτυγχάνεται ακόμη:

- **με επανάληψη λέξεων/ φράσεων:** *η τρίαινα...* *η τρίαινα, οφθαλμό...* *οφθαλμό*
- **με παράλειψη λέξεων / φράσεων που ήδη αναφέρθηκαν:** *είχε* *οπλίσει* (ενν. ο ανήλικος συγγενής).
- Ανάμεσα στις παραγράφους υπάρχει συνοχή, η οποία επιτυγχάνεται με την επανάληψη όρων του ειδικού (ιατρικού) λεξιλογίου, με την περιγραφή των γεγονότων κατά χρονική σειρά και με την αλληλουχία των νοημάτων κάθε παραγράφου.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 274

Η προηγούμενη αφήγηση οργανώνεται, όπως είναι φυσικό, πάνω στον άξονα του χρόνου παρουσιάζοντας τη διαδοχή των γεγονότων και τη χρονική τους σχέση (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο). Παρατηρήστε στο παρακάτω σχεδιάγραμμα πώς η οργάνωση της αφήγησης γύρω από τον άξονα του χρόνου εξυπρετεί τη συνοχή του κειμένου, και συμπληρώστε το διάγραμμα.

Απάντηση:

Θέμα -κεντρικό γεγονός κατά παράγραφο:	Οργάνωση της αφήγησης γύρω από τον άξονα του χρόνου	Χρονική σχέση των γεγονότων
1n παράγραφος Ο τραυματισμός της 9χρονης μικρούλας Α.Μ. στην αμμουδιά σε παραθαλάσσιο θέρετρο.	<ul style="list-style-type: none"> Το περιστατικό [...] συνέβη το περασμένο καλοκαίρι Η εννιάχρονη μικρούλα Α.Μ. έπαιζε στην αμμουδιά κάποιου παραθαλάσσιου θερέτρου, ενώ εκεί κοντά κάποιος ενήλικας συγγενής της ετοίμασε τα σύνεργα υποβρυχίου ψαρέματος. Είχε οπλίσει... ενώ βρισκόταν ακόμη έξω από το νερό και, όταν τυχαία πιέστηκε η σκανδάλη, η τρίαινα..... Αποτέλεσμα ήταν ....της μικρής 	σύγχρονο
2n παράγραφος Μεταφορά του παιδιού σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης και παραπομπή στο χειρουργείο.	<ul style="list-style-type: none"> Οι παρευρισκόμενοι μετέφεραν αμέσως το παιδί... στέλεχος. Νευροχειρουργός που το εξέτασε....κοιλότητα. Έπειτα από αυτά... χειρουργείο 	σύγχρονο σύγχρονο υστερόχρονο
3n παράγραφος Λεπτομέρειες από την εγχείρηση. Η αφαίρεση της τρίαινας.	<ul style="list-style-type: none"> Η προσπάθεια αφαιρέσεως ....της ασθενούς Εκλήθησαν λοιπόν η κοπή των σκελών της τρίαινας Αμέσως μετά.... εισδύσεως Τότε μόνο.... υγιής 	σύγχρονο υστερόχρονο υστερόχρονο σύγχρονο
4n παράγραφος Κατάληξη επεισοδίου.	<ul style="list-style-type: none"> Το παιδάκι υποβλήθηκε σε θεραπεία με αντιβίωση ύστερα από αρκετές .... μέγεθος 	σύγχρονο υστερόχρονο

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 275

Με τη φράση «Αποτέλεσμα **ήταν**» δηλώνεται η σχέση αιτίου-αποτελέσματος με την οποία συνδέονται τα προηγούμενα με τα επόμενα, **ενώ** συγχρόνως

υποδηλώνεται και η χρονική σχέση των γεγονότων. Μπορείτε να βρείτε στο ίδιο κείμενο άλλη λέξη/ φράση με παρόμοια λειτουργία;

Απάντηση:

Παρόμοια λειτουργία έχει η φράση «Τότε μόνο έγινε δυνατό», με την οποία υποδηλώνεται σχέση αιτίου - αποτελέσματος («τα εμπεπαρμένα σκέλη τραβήχτηκαν... και αφαιρέθηκαν - ελέγχθηκε η κατάσταση των οφθαλμών») και συγχρόνως δηλώνεται και η χρονική σχέση των γεγονότων (πρώτα τραβήχτηκαν τα εμπεπαρμένα σκέλη και αφαιρέθηκαν και έπειτα ελέγχθηκε η κατάσταση των οφθαλμών).

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 275

Αν δεχτούμε ότι η μικρή που τραυματίστηκε, το αντικείμενο που την τραυμάτισε (τρίαινα) και το μέρος του σώματος που έφερε το τραύμα (σπλαχνικό κρανίο) αποτελούν βασικά κέντρα γύρω από τα οποία συνέχεται το κείμενο, παρατηρούμε ότι η συνοχή του κειμένου, σε σχέση με τα κέντρα αυτά, επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους. Προσέξτε τα παραδείγματα που σας δίνονται ενδεικτικά και συμπληρώστε τα κενά στη δεύτερη στήλη (II)

Απάντηση:

<p>A</p> <ul style="list-style-type: none"> - η μικρούλα • το κοριτσάκι • της μικρής <p>B</p> <ul style="list-style-type: none"> • το παιδί • (που) το (εξέτασε) • (από την όλη) του (κατάσταση) • το κοριτσάκι • της ασθενούς • το παιδάκι • (ενήλικας συγγενής) της <p>A</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η τρίαινα • σύνεργα υποθρύχιου ψαρέματος • σκανδάλη • τρίαινα 	<p>αντικατάσταση με συνώνυμο χρήση λέξης με νοηματική συγγένεια</p> <p>χρήση γενικότερου όρου αντικατάσταση με αντωνυμία αντικατάσταση με αντωνυμία επανάληψη</p> <p>χρήση υπερώνυμης λέξης χρήση γενικότερου όρου αντικατάσταση με αντωνυμία</p> <p>χρήση γενικότερου όρου χρήση του μέρους επανάληψη επανάληψη</p>
---	---

B	<ul style="list-style-type: none"> - Το κεντρικό στέλεχος (της τρίαινας) • (το κεντρικό) της (στέλεχος) • τα άκρα των σκελών 	χρήση του μέρους αντικατάσταση με αντωνυμία χρήση μερών
Γ	<ul style="list-style-type: none"> - τα εμπεπαρμένα τμήματα • τα ισχυρά σκέλη • τα εμπεπαρμένα σκέλη • (από την έμπαρση) τους 	χρήση μερών χρήση μερών χρήση μερών αντικατάσταση με αντωνυμία
A	- σπλαχνικό κρανίο	
B	<ul style="list-style-type: none"> • εγκεφαλική κοιλότητα 	λέξη από τον ίδιο χώρο
Γ	<ul style="list-style-type: none"> • ιστούς • οστά • των οφθαλμών • ο (αριστερός) οφθαλμός • των οφθαλμών • (στο ύψος) του ισημερινού 	χρήση μερών χρήση μερών χρήση μερών χρήση του μέρους (επανάληψη) χρήση του μέρους (επανάληψη) χρήση του μέρους

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 277

Η συνοχή επιτυγχάνεται ακόμη και όταν το ύφος του κειμένου, το οποίο είναι φυσικά ανάλογο με τον επιδιωκόμενο σκοπό, διατηρείται ενιαίο. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του προηγούμενου κειμένου; Νομίζετε ότι είναι ενιαίο; Πώς εξηγείτε τη χρήση ορισμένων λέξεων που παρουσιάζουν υφολογικά κάποια απόκλιση;

Απάντηση:

Το ύφος του προηγούμενου κειμένου είναι σοβαρό, λιτό, καθημερινό, με εξαίρεση τους όρους του ειδικού ιατρικού λεξιλογίου (εγκεφαλική κοιλότητα, εμπεπαρμένα τμήματα, που χρησιμοποιούνται, επειδή το κείμενο είναι ανακοίνωση σε ιατρικό περιοδικό, στα αρχεία της Οφθαλμολογικής Εταιρείας.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 277

Να αποκαταστήσετε τις σχέσεις συνοχής στην παρακάτω σειρά κύριων προτάσεων, με τους εξής τρόπους:

α) με τη χρήση λέξεων και εκφράσεων, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα κείμενο με σύνθετες φράσεις,

β) με την αντικατάσταση ουσιαστικών από αντωνυμίες, όπου το κρίνετε απαραίτητο.

Απάντηση:

Μας έμεινε **μόνο** να ανοίξουμε τη μαρμάρινη σαρκοφάγο. Η προσδοκία πως εκεί μέσα υπήρχε το πιο πολύτιμο αντικείμενο δημιουργούσε μέσα μου μιαν ακατανίκητη περιέργεια, ένα αίσθημα συννηθισμένο στον αρχαιολόγο αλλά και ένα αίσθημα επικίνδυνο. Το αίσθημα **όμως** της επιστημονικής ευθύνης μού επέβαλλε την υπομονή. **Τελικά**, έκρινα πως ήμασταν έτοιμοι για την τελευταία πράξη. Κατέβηκα **αμέσως** στον τάφο με τις δύο βοηθούς, τον τεχνίτη – συντηρητή του Μουσείου Θεσσαλονίκης και τον επιστάτη της ανασκαφής [...]. Τότε είδαμε κάτι που ήταν αδύνατο να το φανταστώ. Ποτέ ως τότε δεν είχε βρεθεί τέτοιο οστεοδόχο σκεύος: μια ολόχρυση λάρνακα με ένα επιβλητικό αστέρι στο κάλυμμα της. **Πολύ προσεκτικά** βγάλαμε τη λάρνακα από τη σαρκοφάγο, **έπειτα** την αποθέσαμε στο δάπεδο **και την** ανοίξαμε.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 277

Να διαβάσετε μια από τις αφηγήσεις που γράψατε και να ελέγχετε τη συνοχή του κειμένου. Ποιους τρόπους έχετε χρησιμοποιήσει; Με ποιους μπορείτε να βελτιώσετε τη συνοχή, αξιοποιώντας όσα πρόσφατα διδαχτήκατε;

Απάντηση:

[Σημ.: Για την απάντηση αυτής της άσκησης να χρησιμοποιήσετε ως οδηγό τη θεωρία στη σελ. 273 του σχολικού βιβλίου. Αφού ελέγχετε ποιους τρόπους μετάβασης έχετε χρησιμοποιήσει στην αφήγησή σας, να σκεφτείτε με ποιους ακόμη τρόπους θα μπορούσατε να βελτιώσετε τη συνοχή του κειμένου σας].

Χρονογράφημα

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 281

Στο κείμενο που ακολουθεί ο Παύλος Νιρβάνας επισημαίνει κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος του Ιωάννη Κονδυλάκη και τα τεκμηριώνει παραθέτοντας περικοπές από το έργο του. Διαβάστε το κείμενο του Νιρβάνα, σημειώστε τα γνωρίσματα που επισημαίνει και συσχετίστε με τα γνωρίσματα του χρονογραφήματος, όπως αυτά εκτίθενται στην εισαγωγή για το χρονογράφημα.

Απάντηση:

- «πώς από ένα μικρόν καθημερινόν γεγονός εκπηγάζει μία μεγάλη φιλοσοφία και πώς εις τα παροδικά φαινόμενα και πράγματα συλλαμβάνεται ο βαθύτερος παλμός μιας ζωής» → «Πρόθεσή του (χρονογραφήματος) είναι να σχολιάσει την επικαιρότητα της κοινωνικής, της πολιτιστικής, της πολιτικής κτλ. ζωής. Κινείται δηλαδή σε κάθε κατεύθυνση και αγκαλιάζει κάθε μορφή ζωής που παρουσιάζει ευρύτερο ενδιαφέρον», «συστεγάζει αρμονικά [...] την ευφυολογία και τον κριτικό στοχασμό [...] την ειρωνική διάθεσην και τη σοβαρή πρόθεσην», «Είναι ο χρονογράφος ο καθημερινός οδηγός και διδάσκαλος πολλών ανθρώπων και, όπως κάθε δάσκαλος έτσι κι αυτός, βαθύτερο κίνητρο έχει το «φιλάνθρωπον» του Αριστοτέλη, παραπτερί ο Ευάγγελος Παπανούσος».
- «Ο «Διαβάτης» ιστορεί ένα μικρόν επεισόδιον της μεγάλης πλημμύρας του 1916» → «έίναι σύντομο κείμενο»
- «Από το ελάχιστον αυτό πραγματάκι με τόσην λεπτότητα ιστορημένον, δεν μαντεύετε λοιπόν την φιλοσοφίαν, που αναδίδεται;», «Είναι η ειρωνική φιλοσοφία...», «Άλλοτε ένας διάλογος μαθητών, εις εποκήν εξετάσεων, που αρπάζει εις τον δρόμον, του δίδει αφορμήν εις την χαριτωμένην σκέψιν ότι...» → «Γράφεται σε τόνο εύθυμο, χαριτωμένο, χιουμοριστικό... συχνά ειρωνικό», «συστεγάζει αρμονικά τη χάρη και τη σκωπικότητα... την ειρωνική διάθεσην και τη σοβαρή πρόθεσην», «τα θέματα τα αντιλεί ο χρονογράφος από την επικαιρότητα, την οποία και σχολιάζει: [...] το σοβαρό και το αστείο [...] το ατομικό και το κοινωνικό πρόβλημα», «...επιδιώκει να τα πραγματοποίησει με τρόπο ευχάριστο αλλά και καυστικό», «Πάντως δεν είναι λίγοι οι χρονογράφοι που χτίζουν τα χρονογραφήματά τους με λογοτεχνική χάρη».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 285

Ποιος νομίζετε ότι είναι ο δημιουργός της τόσης δυστυχίας στους ανθρώπους και στα πουλιά; Ποια είναι η στάση του σημερινού ανθρώπου απέναντι στα zώα και τα φυτά; Σέβεται ο σημερινός άνθρωπος τη φύση;

Απάντηση:

Δημιουργός της δυστυχίας στους ανθρώπους και τα πουλιά είναι η βία και η σκληρότητα, η άγρια πλευρά της ανθρώπινης κοινωνίας. Στο κείμενο, με παραστατικό και ειρωνικό τρόπο σχολιάζεται η συμπεριφορά των ανθρώπων που ζουν σε βίαιο περιβάλλον: «το λάστιχο ενός μικρού εντοπίου Τσέτη τον ετόξευσεν εις τα ύψη και δεν είχε την ευσπλαχνία να του δώση τουλάχιστον τον θάνατον», «ανίκανος πλέον να σωθή από τους άγριους Τσέτες της γειτονιάς». Τα παιδιά μιμούνται τη συμπεριφορά των μεγάλων και εκδηλώνουν την καταπιεσμένη επιθετικότητα στα παιχνίδια τους.

Σε παλαιότερες εποχές που οι άνθρωποι ζούσαν πιο κοντά στη φύση, η συμπεριφορά τους απέναντι στα zώα ήταν καθαρά ενστικτώδης και επιβαλλόταν από τις ανάγκες της zωής. Δεν είχαν κατοικίδια zώα για συντροφιά, αλλά zώα τα οποία σέβονταν και φρόντιζαν, γιατί αυτά τους εξασφάλιζαν την επιβίωση. Το κυνήγι ήταν μέρος της zωής και δικαιολογούνταν στο πλαίσιο της παραδοσιακής κοινωνίας.

Σήμερα που είμαστε αποκομμένοι από το φυσικό περιβάλλον, προσπαθούμε να ενημερωθούμε και να γίνουμε πιο ευαίσθητοι σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Οργανώσεις για τη σωτηρία του περιβάλλοντος κάνουν αγώνα για την προστασία και την επιβίωση ειδών υπό εξαφάνιση και για την αποτροπή οικολογικών καταστροφών. Όλη αυτή η προσπάθεια, όμως, δείχνει το αδιέξοδο του σημερινού ανθρώπου, ο οποίος, υπερτιμώντας τη δύναμή του, εξάντλησε αποθέματα πρώτων υλών, εξαφάνισε και κατέστρεψε ένα μεγάλο μέρος zωντανών οργανισμών, διαταράσσοντας τη φυσική ισορροπία στον πλανήτη.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 285

Οι άνθρωποι του καταυλισμού συμπόνεσαν και προστάτεψαν το προσφυγόπουλο του ουρανού. Γιατί; Συζητήστε τις προτάσεις: «Η δυστυχία εννοεί την δυστυχίαν», «Η γλώσσα της αγάπης είναι μία για όλα τα πλάσματα του θεού». Αναζητήστε το λόγο της αγάπης που διατρέχει το κείμενο.

Απάντηση:

- Οι άνθρωποι του καταυλισμού συμπόνεσαν και προστάτεψαν το πλήγωμένο πουλάκι, γιατί είχαν οι ίδιοι βιώσει τον κατατρεγμό. «Η δυστυχία εννοεί την δυστυχίαν» λέει ο συγγραφέας. Ο άνθρωπος που έχει νιώσει πόνο μπορεί να καταλάβει τον πόνο του άλλου, μπορεί να συμπάσχει και να βοηθήσει. Αυτός που έχει αποθέματα α-

γάπις και ευαισθησία απέναντι στην κακία και τη σκληρότητα δε διαχωρίζει το δυστυχισμένο, αλλά διοχετεύει την αγάπη και τη φροντίδα του σε κάθε πλάσμα, ανθρώπινο και μη.

- Ο λόγος της αγάπης διατρέχει το κείμενο. Ο συγγραφέας, όταν μιλάει για το τραυματισμένο πουλί, εγκαταλείπει το ειρωνικό ή εύθυμο ύφος και αγγίζει την τρυφερότητα. Χρησιμοποιεί υποκοριστικά («του εισάκιο το ποδαράκι του»), μεταφορές που εκφράζουν συμπάθεια («ανέλπιστος, πληγωμένος πρόσφυξ»), λέξεις και φράσεις που αποπνέουν οικειότητα και ζεστασιά:

- «*Kai επειδή η δυστυχία... ήσαν αδελφοί του*»
- «*Άλλα δεν άργησε να βεβαιωθή ότι ευρίσκεται μεταξύ πονετικών ψυχών*»
- «*Μια αιμόσφαιρα συμπαθείας και αγάπης εσχηματίσθη γύρω από τη δυστυχίαν του*»
- «*Oι άλλοι δυστυχισμένοι εννοούσαν τον πόνο του*»
- «*Τα παιδάκια δεν ήσαν εκεί σκληρά και άσπλαχνα, όπως τα άλλα παιδιά*»
- «*Αγαθά χέρια τον εσπίκωσαν από το χόμα*»
- «*Πνοές αγάπης τον εχουχούλισαν*»
- «*μια ακόμη πονετική ψυχή έσκυψε πάνω του, ως Θεία Πρόνοια. Ήταν η αγαθή Πρόνοια και των άλλων... καταυλισμόν*»
- «*Ο μικρός σπουργίτης... γλώσσα της αγάπης είναι μια για όλα τα πλάσματα του Θεού*»
- «*Δύο τρυφερά χεράκια*»

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 285

Στο χρονογράφημα συστεγάζονται δύο παράλληλα θέματα. Ποια είναι αυτά και πώς τα συνδέει ο χρονογράφος; Διακρίνετε κάποια φιλοσοφική/στοκαστική διάθεση στο κείμενο; Κοιτάξτε πάλι την εισαγωγή στο χρονογράφημα και πείτε αν αυτή η διάθεση αποτελεί ένα από τα γνωρίσματά του.

Απάντηση:

Ο συγγραφέας πραγματεύεται στο ίδιο κείμενο τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στα zάρα και το δράμα των προσφύγων. Με αριστοτεχνικό τρόπο συνδυάζει τα δύο φαινομενικά άσχετα θέματα, που έχουν όμως μια κοινή αιτία: το βίασιο και απάνθρωπο πρόσωπο της κοινωνίας. Η σύνδεση επιτυγχάνεται με τη χρήση μεταφορικών εκφράσεων που αναφέρονται στο πουλί («πληγωμένος πρόσφυξ», «μικρόν πτερωτόν πρόσφυγα») και με τις αναλογίες που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (το αγόρι που ξτύπισε με τη σφεντόνα το σπουργίτι ονομάζεται «μικρός εντόπιος Τσέτης» και τα παι-

διά που παίζουν το παιχνίδι «άγριοι Τσέτες της γειτονιάς». Οι Τσέτες ήταν Τούρκοι αντάρτες που έδρασαν κατά τη διάρκεια της ελληνικής εκστρατείας στη Μ. Ασία (1919 - 1922). Η αναφορά του ονόματος δημιουργεί συνειρμούς με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα μετά τη μικρασιατική καταστροφή). Με τους παραπάνω τρόπους ο συγγραφέας συνδέει τα δύο θέματα εσωτερικά και προετοιμάζει το επεισόδιο όπου το πουλί προσγειώνεται στον προσφυγικό καταυλισμό, οπότε έχουμε και σύνδεση κατά τη ροή της αφήγησης.

Στο κείμενο διακρίνονται χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος: ο συγγραφέας ξεκινά από ένα κοινό γεγονός της καθημερινότητας (ένα παιδί τραυματίζει με τη σφεντόνα του ένα πουλί), το σχολιάζει και προχωρεί σε βάθος, αναλύοντας ένα σοβαρό κοινωνικό ζήτημα (το δράμα των προσφύγων). Η στοχαστική διάθεση του χρονογράφου φαίνεται κυρίως στις εξής φράσεις: «*Kai επειδή η δυστυχία εννοεί την δυστυχίαν*», «*Ήτο και αυτός ένα προσφυγόπουλο του ουρανού, όπου η κακία των ανθρώπων φθάνει κάποτε αγρία και τρομερά, ως να μνη της έφθανε για να χορτάσει όλη αυτή η μεγάλη και απέραντη Γη*».

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 285

Γράψτε ένα σύντομο κείμενο για ένα ζώο που το κακομεταχειρίστηκαν οι άνθρωποι. Δώστε στο κείμενό σας μορφή χρονογραφήματος ή όποια άλλη προτιμάτε εσείς.

Απάντηση:

Η πέρδικα της Σκύρος

Ακριβώς ποιος την έφερε, δε φρόντισε φαίνεται να το μάθει κανένας. Ο χώρος, όπου τοποθετήθηκε, δε χρησιμοποιήθηκε: ένας φωταγωγός σκεδόν τυφλός. Απ' όλες τις πλευρές του υψώνονται τσιμεντότοιχοι τεράστιων πολυκατοικιών με οχτώ και εννέα ορόφους. Μόνο μια γριά που νοικιάζει ένα δωμάτιο στο ισόγειο, σ' ένα μεγάλο διαμέρισμα, έχει ξετρύπι, ας το πούμε παράθυρο, προς το φωταγωγό. Αυτή είδε από την πρώτη μέρα το φτερωτό κάτοικο της ανήλιαγης πηγάδας. Άκουσε ξαφνικά φτεροκόπηματα και παραπονεμένα ξεφωνητά και πρόβαλε από το παράθυρό της να δει τι συμβαίνει τι κάνουν στο φωταγωγό.

Ένας νέος, γιος του θυρωρού, και η γιαγιά του κρατούσαν στα χέρια μια πέρδικα ζωντανή και την ξεπουπούλιαζαν. Η γριά αγανάκτησε· ψυχοπόνεσε το αδύνατο πλάσμα.

- Τι κάνετε αυτού... μαδάτε το ζώο ζωντανό;
- Δεν το μαδάμε. Του βγάζουμε λίγα φτερά από την ουρά, για να μνη μπορεί να πετάξει και μας φύγει.

Το αφόπλισαν και το αμόλησαν. Το πουλί απόμεινε χάμω, μαζεμένο στη γωνιά σαν ψόφιο. Ο νέος κι η γιαγιά φύγανε από το φωταγωγό, από τη χαμηλή πορτούλα που φέρνει στο χώρο του καλοριφέρ, κλείνοντας πίσω τους την πόρτα, και η γριά νοικάρισσα έμπασε το κεφάλι της μέσα κι έκλεισε το παράθυρο συλλογισμένη: «όλοι λέμε να χαμε φτερά να πετάμε, να μη μένουμε καρφωμένοι σε τούτο τον ανήλιαγο τάφο, και τα βγάζουμε απ' αυτούς που τα χουν... Όλο μου το πρωί θα το φάω πάλι στο μπαλολόμα, έλεγα θα προφτάσω να τα σιδερώσω μα πολύ φθαρμένα είναι, τι τα θες, δεν είναι και είκοσι χρόνια που τα φτιαξα; Θα ναι και παραπάνω».

Σε κείνο το παραθυράκι του φωταγωγού, καθώς το δωμάτιο είναι κατασκότεινο, η γριά δεν είχε βάλει ποτέ της κουρτίνες. Της άρεσε να στέκει και συχνά μπροστο τζάμι να παρακολουθεί τη... ζωή της πηγάδας. Ένας κισσός είχε φυτρώσει στον αντικρινό τοίχο. Ποιος ξέρει από που κρατούσε η γενιά του. Η γριά τον ράντιζε πεταχτά κάπου κάπου, για να μην ξεραθεί.

«... παρηγοριά μεγάλη μας είσαι, του λεγε, μέσα σε τούτη τη γκρίζα τσιμεντόστρωση που μας πνίγει...».

Η πέρδικα ήταν ένα οντάριο, που μέσα του κυριαρχούσε ο φόβος. Έπεφτε κανένα σκουπίδι από τις ταράτσες, κανένα ξύλο, κανένα κουρέλι, τα χανε. Έτρεχε δεξιά ζερβά σαστισμένο. Όταν άρχιζε ψιχάλα ή βροχή ερχόταν σε απόγνωση. Ευτυχώς η πηγάδα στον ένα τοίχο χαμηλά χαμηλά έφτιαχνε μια προεξοχή· την ανακάλυψε και πήγαινε κι απάγκιασε από κάτω. Όταν η γριά κρέμαγε τα στρωσίδια της στο παράθυρο, για να τα αερίσει, η δύσμοιρη πέρδικα βανότανε πάλι να χτυπέται σαν βουρλισμένη. Το απότομο άνοιγμα του παραθυριού, τα πολύχρωμα χιράμια, οι χτύποι της ξεσκονίστρας απάνω τους τρέλαιναν το ζωντανό...

- Τι να σου κάμω... να μουχλιάσω; πρέπει κι αυτό να το πάρεις απόφαση... να το συνηθίσεις.

Πρώι πρωί η γιαγιά, που την είχε στην κατοχή της, άνοιγε την πόρτα του καλοριφέρ και της ακούμπαγε καταγής μια φούχτα ψιλό σιταράκι και της φρεσκάριζε το νερό στο χωματένιο κύπελλο. Δε θα πέθαινε από την πείνα... Μα η γριά καθώς την έβλεπε να τσιμπά, ανόρεξα της φαινόταν, το σιταράκι, αναλογιζότανε τι ποικιλίες ζωάς, τι ανθισμένες πρασινάδες, τι χρωματισμένες ανατολές, πόσων λογιών μυρωδάτα σπόρια είχε στερηθεί... Μια μέρα της πέταξε δοκιμαστικά μια ρώγα σταφύλι. Ενθουσιάστηκε η πέρδικα. Την τραβολογούσε σ' όλο το χώρο. Την τσιμπαγε, την άνοιξε, έφαγε τα κουκούτσια, τη γλέντησε καλά αλά την αναπάντεχη ευωχία. Από τότε κι έπειτα το χε εξασφαλισμένο το σταφύλι της καθημερινά...

- Ναι, μα άμα τελειώσουν τα σταφύλια, με τι θα τα αντικαταστήσουμε, δε μου λες; Μια μέρα πάλι δοκιμαστικά της πέταξε δυο μπουκίτσες ξεραμένο ψωμάκι. Έπεσε

και σ' αυτό με βουλιμία. Άλλη φορά της έριξε μαρουλάκι... τέλος πάντων σιγά σιγά πειραματιζόταν η γριά στο τι την τράβαγε και στο τι αδιαφορούσε, μα και η πέρδικα είχε τώρα συνδυάσει στο νου της το άνοιγμα του παραθυριού με το «εξ ουρανού μάννα» κι αντίς να τρομάζει έτρεχε, όπου κι αν βρισκόταν, κι ό,πι κι αν έκανε, κι ερχότανε ακριβώς και σταματούσε κάτω από παράθυρο. Σηκώνοντας ψηλά το κεφάλι, πάντα από το ένα πλάι για να δει με το ματάκι της τη «ρίψη» των αγαθών, περίμενε με σιγουριά. Της γριάς της φαινότανε πως της χαμογελούσε κιόλας.

—...πλάσμα του Θεού με την αναπάντεκτη μοίρα, ποιος σου το 'χε γραμμένο να βρεθείς από τις πλαγιές της Σκύρος - είχε μαθευτεί η καταγωγή της - φυλακισμένο σε τούτο το αφιλόξενο υγρό τετράγωνο... όπου και τα σπόρια που κουβαλάνε οι ανέμοι ψοφάνε αζωτάνευτα...». [...]

απόσπασμα από το διήγημα
«Η πέρδικα της Σκύρος» της Έλλης Αλεξίου,
ΚΝΛ 8' γυνασίου

ΑΣΚΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΕΛ. 288

Διαβάστε τα ακόλουθα χρονογραφήματα και φροντίστε να επισημάνετε τα κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος με βάση τις απόψεις που προπήθηκαν.

Απάντηση:

- “Ευτυχείς... «τέως»” του Δημ. Ψαθά
  - Στο κείμενο σχολιάζονται πρόσωπα και καταστάσεις από την επικαιρότητα της πολιτικής κυρίως (αλλά και της κοινωνικής) ζωής, όπως φαίνεται από την αναφορά ονομάτων (π.χ. Ωνάσης, Τζάκυ) και από τις προσφωνήσεις (π.χ. «υψηλότατε»).
  - Είναι σύντομο ευχάριστο κείμενο, σε τόνο εύθυμο, χιουμοριστικό, αλλά και δημοτικό, ειρωνικό. Η χάρη συνυπάρχει με τη σκωπτικότητα (π.χ. «*Kai o apolamβánanon gérnei liygáki ton ámo pros ta káta, ton deξió n̄ ton aristeró, análooga me to poú ton báraínei perissotéro n̄ dóxa*»), η ευφυολογία με τον κριτικό στοχασμό (π.χ. «*Ως "vvv" δεν είχες, bέbαια, na kauxnθeis idiaitérwos για tη dóxa sou, διόπι olóklprn n̄ zwn̄ sou n̄tan tēmenádēs... kúψeis kai epikúψeis*»), η ειρωνική διάθεση με τη σοβαρή πρόθεση.
  - Σκοπός του χρονογράφου είναι να ωφελήσει την κοινωνική ομάδα, με τρόπο ευχάριστο και καυστικό.
  - Το ύφος του είναι κοφτό (πχ. «*Διόπι tēw̄s st̄maínei... tēw̄s!*»), λιτό και ζωντανό, και βρίσκεται κοντά στον προφορικό λόγο: ελλειπτικές προτάσεις (π.χ. «*Oxi vvv!*»,

«Απροσμέτρητη η γλύκα της εξουσίας»), κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεση και το ασύνδετο σχήμα (π.χ. «Υψιστε, πόσους... κουβέντα!»).

• “Αγώνας χωρίς κύπελλο” του Παύλου Παλαιολόγου

- Στο χρονογράφημα αυτό ο συγγραφέας αντλεί το θέμα του από ένα επεισόδιο της καθημερινότητας (ώρα μαθήματος σε κάποιο σχολείο), και σχολιάζει τα κακώς κείμενα του εκπαιδευτικού συστήματος της εποχής (πχ. «Άλλα η Παιδεία έχει τον τυφλοσούρτη της. Ρητά, γνωμικά, συνθήματα - παλιάς χρήσεως όλα. Επαγγελματίας, που ταλαιπωρήθηκε στα νιάτα του για ν' αποκομίσει ένα μισθό απαθλιώσεως, ο καθηγητής του Μπούλη, δίνει όμως θέματα στα οποία δεν πιστεύει, που δε βγαίνουν, πάντως, από τη δική του zωή».

- Το σχόλιο του συγγραφέα προχωρεί στην ουσία των πραγμάτων, θίγει κοινωνικά προβλήματα και αξίες, εμπεριέχει κριτικό στοχασμό για την ελληνική κοινωνία της εποχής (πχ. «Πού είναι τ' αγαθά που έδωσαν οι θεοί στον πατέρα του εφίβου; ...σε συνεχή παραζάλη ο πατέρας», «Η θική για το πουρμπουάρ. Δε σε οδηγούν στην αρετή για την αρετή, αλλά γιατί κάποιο κέρδος έχεις για την άσκησή της», «Πώς να μη γίνουν εμποράκια τα παιδιά; Πώς να μη γίνει πέρα ως πέρα επάγγελμα η επιστήμη; Πώς να μη διατηρηθούν τα ιδανικά», κλπ).

- Ο σκοπός του συγγραφέα να ωφελήσει την κοινωνία είναι διάχυτος σε όλο το κείμενο. Η προσπάθειά του να αφυπνίσει τους αναγνώστες είναι έκδολη κυρίως στο δεύτερο τμήμα του χρονογραφήματος («Άλλα η Παιδεία... τις σφιγμένες γροθιές τους»).

- Σε μερικά σημεία του κειμένου υποκρύπτεται ειρωνεία («“Τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου ίνα ευ σοι γένηται...” Προπαντός το αντάλλαγμα. Το πιλάφι στο τέρμα της πορείας»).

- Ο τόνος είναι έντονα επικριτικός («Λείπει από την Παιδεία μας η ευθύτητα που χρειάζεται για να πει ότι η προσπάθεια δεν έχει πάντα για επίλογο την επιτυχία»).

- Το ύφος είναι κοφτό, λιτό, ζωντανό, ο λόγος μικροπερίοδος (πχ. «Θα την ονομάσω αγωγή του φιλοδωρήματος»), κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεση, υπάρχει δραματοποίηση (ο διάλογος καθηγητή - μαθητή).

- Το όνομα του μαθητή - Μπούλης - δίνει έναν εύθυμο τόνο στο κείμενο.

• “Γκαγκάριν” του Λευτέρη Παπαδόπουλου

- Ο συγγραφέας αντλεί το θέμα του από ένα μικρό περιστατικό της επικαιρότητας (ένα νέο κορίτσι πετάχτηκε μέσα από το πλήθος, αγκάλιασε και φίλησε το Σοβιετικό κοσμοναύτη Γκαγκάριν).

- Ο Λ. Παπαδόπουλος με αφορμή το ασήμαντο αυτό επεισόδιο δομεί με τέτοιο τρόπο το κείμενό του, ώστε να εξάρει το κατόρθωμα του κοσμοναύτη.

- Ο τόνος είναι ανάλαφρος, αλλά κρύβει ειρωνεία («“Δε φαντάζομαι να συνέλα-
βαν την κοπελίτσα οι γκρίζοι φύλακες της τάξης, του πρωτοκόλλου και της... πθικής;”»),
υπάρχει στοχαστική διάθεση («“Συλλαμβάνεται η επιθυμία; Συλλαμβάνεται το όνειρο;”»).

- Το ύφος είναι κοφτό, λιτό, ζωντανό, ο λόγος μικροπερίοδος, κυριαρχεί η παρα-
τακτική σύνδεση. Όλο το κείμενο παραπέμπει στον προφορικό λόγο (πχ. δραματοποί-
ηση στο διάλογο συγγραφέα - Λάμπη).

• “Τρίλλιες” του Νίκου Δέμου

- Το κείμενο είναι σύντομο, ευχάριστο, γραμμένο σε εύθυμο και χαριτωμένο τόνο
από τον οποίο δε λείπει η ειρωνεία (« *υπερβαίνουν τα κακαρίσματα της P...* και τους
κρωγμούς του B... αντηκούν μέσα σε πολυτελή “λίθινη ρουμ” και “πλαίν ρουμ”, δι-
εισδύουν μέσα σε “καπιτονέ” κρεβατοκάμαρες», «*H Κάλας με σάλτσα στο πιάτο σας*»).

- Αφορμή του χρονογραφήματος είναι ένα ασήμαντο αλλά σπάνιο γεγονός: ένα
απδόνι που κελαπδεί στο κέντρο της Αθήνας. Ο συγγραφέας πραγματεύεται το θέμα,
με σκοπό να καντηριάσει το σύγχρονο τρόπο ζωής. Σε ελάχιστες γραμμές κατορθώ-
νει να σχολιάσει την αποπνικτική αιμόσφαιρα της πόλης, την ηχορρύπανση, το μικρο-
αστισμό των νεοελλήνων (“λίθινη ρουμ”, “πλαίν ρουμ”, “καπιτονέ”), την απομά-
κρυνση του κατοίκου της μεγαλούπολης από το φυσικό περιβάλλον και από τα
απλά πράγματα που προξενούν ευχαρίστηση όπως είναι το κελάνδισμα ενός απδονιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες

I. Τα όρια της γλώσσας

1. Η απεραντοσύνη της

1.1. Να μελετήσετε το επόμενο ποίημα και να αναπτύξετε τη φράση «Όπως αργεί τ' αποάλι να γίνει κοφτερό και χρήσιμο μαχαίρι έτσι αργούν κ' οι λέξεις ν' ακονιστούν σε λόγο» σε ένα κείμενο 100 - 150 λέξεων.

Το μαχαίρι

Όπως αργεί τ' αποάλι να γίνει κοφτερό και χρήσιμο
μαχαίρι

έτσι αργούν κ' οι λέξεις ν' ακονιστούν σε λόγο.

Στο μεταξύ

όσο δουλεύεις στον τροχό¹
πρόσεχε μην παρασυρθείς
μην ξιπαστείς
απ' τη λαμπρή αλληλουχία των σπινθήρων.
Σκοπός σου εσένα το μαχαίρι.

Αρης Αλεξάνδρου
«Ποιήματα»

2. Η πολυμορφία της

2.1. «Μη μιλάτε». Πώς θα μπορούσε να διατυπωθεί η συγκεκριμένη απαγόρευση:

- i. αν ήταν πινακίδα σε νοσοκομείο;
- ii. αν το zntouύσε ο παππούς από τον εγγονό του, επειδή προσπαθούσε να παρακολουθήσει το αγαπημένο του τηλεοπτικό πρόγραμμα;
- iii. αν έκανε παρατήρηση ο καθηγητής σε ένα μαθητή, κατά τη διάρκεια του μαθήματος;
- iv. αν επέπλοπτε ο προϊστάμενος ενός τμήματος των υφιστάμενό του, κατά τη διάρκεια συνέλευσης των εργαζομένων;
- v. αν το zntouύσε κάποιος από ένα φίλο του, επειδή βρισκόταν σε άσχημη ψυχολογική κατάσταση;

3. Η παντοδυναμία της

- 3.1.** Χρησιμοποιήστε αντιθετικά ζεύγη λέξεων στη διατύπωσή σας, προκειμένου να επιβληθείτε, να προσεγγίσετε ή να απομακρυνθείτε από το συνδιαλεγόμενό σας στις ακόλουθες περιπτώσεις:
- Θέλετε να απομακρύνετε έναν ενοχλητικό μικροπωλητή που σας ακολουθεί στο δρόμο. (**εξυπηρετώ**)
π.χ. «Δουλειά σου είναι να **εξυπηρετείς** τους πελάτες κι όχι να **τους ενοχλείς**»
  - Θέλετε να επιβάλετε την ησυχία μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. (**επιμελείς**)
  - Βρίσκεστε σε μια παρέα και θέλετε να τους παρακινήσετε να βγείτε έξω από το σπίτι, όπου έχετε συγκεντρωθεί. (**διασκεδάζω**)
  - Προσπαθείτε να εξευμενίσετε το θυμό των γονιών σας, επειδή διαφωνήσατε έντονα με τους καλεσμένους τους με αφορμή μια ερώτηση που σας απούθυναν. (**ευγενικός**)
  - Θέλετε να τερματίσετε τη συζήτηση με ένα φίλο/η σας, επειδή νιώθετε ότι δεν μπορεί να σας βοηθήσει στο πρόβλημα σας. (**συμπαραστέκομαι**)
  - Θέλετε να ζητήσετε ευγενικά από το γείτονά σας να μνη παρκάρει το αυτοκίνητό του μπροστά στην είσοδο του σπιτιού σας, αν δεν είναι εξαιρετική ανάγκη. (**μόνιμα**)

- 3.2.** Στο παρακάτω απόσπασμα του «*Δον Κιχώτη*» του Μίχαήλ Θερβάντες (Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου) να διαπιστώσετε τους τρόπους επιβολής και συμπεριφοράς των συνδιαλεγομένων. Επιτυγχάνεται προσέγγιση ή απομάκρυνση των συνομιλητών;

«Τέλος, αφού πέρασε η κακή διάθεση κι η μελαγχολία, καθάλησαν τα ζώα τους, και δίχως να πάρουν κανένα ορισμένο δρόμο (γιατί το συνηθούσαν πολύ οι πλανύδιοι ιππότες να τραβούν στην τύχη, δίχως ορισμένο σχέδιο), βάλθηκαν να πρεύονται κατά που ήταν η θέληση του Ροσινάντε: ο οποίος τραβούσε από πίσω του τη θέληση του αφεντικού του, καθώς και του γαϊδάρου που τον ακολουθούσε πάντοτε, όπου κι αν τραβούσε, σαν καλός φίλος και πιστός σύντροφος. Έτσι πηγαίνοντας, ξαναβρέθηκαν πάλι στο δημόσιο δρόμο, και τον ακολούθησαν στην τύχη και δίχως κανένα ορισμένο σκοπό. Καθώς λοιπόν τραβούσαν έτσι το δρόμο τους, είπε ο Σάντσος στον αφεντικό του.

- Αφεντικό θα θελες να μου δώσεις την άδεια να πω δυο κουβέντες στην ευγενία σου; Γιατί από την ώρα που μου δώσεις εκείνη τη σκληρή προσταγή για να σωπάινω, πάνω από τέσσερα πράματα που είχα να σου πω, μείναν και μπα-

γιάτεψαν μες στο στομάχι τους και θα θελα κατιτί που έχω τώρα στην άκρη της γλώσσας μου, τουλάχιστο, να μην πάει κι αυτό χαμένο.

- Πες το, αποκρίθηκε ο Δον Κιχώτης, και κοίταξε να είσαι σύντομος· γιατί κανένας δεν είναι ευχάριστος, όταν είναι πολυλογάς.
- Ο λόγος μου λοιπόν, αφεντικό, αποκρίθηκε ο Σάντσος, είναι πως έχω κάμποσες μέρες που συλλογίζομαι πόσα λίγα είναι τα κέρδη που έχει κανείς με το να πηγαίνει γυρεύοντας τέτοιες περιπέτειες, σαν κι αυτές που γυρεύει η ευγενία σου μέσα σε τούτες τις ερημιές και τους απόμακρους δρόμους, όπου, κι αν ακόμα νικάει κανείς και κερδίζει τις πιο επικίντυνες, δεν είναι κανένας για να τις δει και να τις μάθει, - κι έτσι είναι καταδικασμένες να μείνουν αιώνια άγνωστες, πράμα που κάνει άδικο και στους σκοπούς της ευγενίας σου και στα κατορθώματά σου. Και γι' αυτό θαρρώ πως θα τανε καλύτερα (εξόν αν έχει καμία καλύτερη ιδέα ή ευγενία σου), να πηγαίναμε να προσφέρουμε τις υπηρεσίες μας σε κανέναν αυτοκράτορα ή κανέναν άλλο τρανόν άρχοντα, που να βρίσκεται μπλεγμένος σε πόλεμο, έτσι που να μπορέσεις η ευγενία σου να δείξεις την παλικαριά σου, τη μεγάλη σου δύναμη και τη μεγαλύτερη εξυπνάδα σου. Γιατί, όταν τα δει όλ' αυτά ο μεγάλος άρχοντας που θα υπηρετούμε, θα είναι αναγκασμένος να μας αντιπλερώσει, τον καθέναν κατά τα έργατά του. Και ούτε θα λείψει από κει ο άνθρωπος που θα βάλει στο χαρτί τα κατορθώματα της ευγενίας σου, για να μείνει η μνήμη τους αιώνια. Για τα δικά μου δε λέω πίποτα· γιατί θα είναι αναγκασμένα να μη βγουν έξω από τον κύκλο που είναι ορισμένος για τους ιπποκόμους - αν και θα μπορούσα να πω, πως αν ήτανε συνίθιο στην ιπποσύνη να γράφονται τα κατορθώματα των ιπποκόμων, δεν ήθελε μείνουν και τα δικά μου θαμμένα στη λησμονιά.
- Δεν τα λες άσκημα, Σάντσο, αποκρίθηκε ο Δον Κιχώτης· όμως πριν να φτάσει κανένας ως εκεί, πρέπει πρώτα να γυρίσει τον κόσμο για να δοκιμαστεί, γυρεύοντας περιπέτειες, και ν' αποχτίσει με τα κατορθώματά του τέτοιο όνομα και τέτοια φήμη, ώστε, όταν θα παρουσιαστεί στο παλάτι κανενάς μεγάλου μονάρχη, να είναι ήδη γνωστός από τα έργα του»

II. Οι ποικιλίες της γλώσσας

1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

- 1.1. Στο παρακάτω απόσπασμα «Στη Χαλκίδα πρόσφυγες» από τα απομνημονεύματα του Παναγή Σκουζέ: α) να επισημάνετε τα ιδιωματικά στοι-

χεία της γλώσσας του συγγραφέα και β) να αποδώσετε το κείμενο στη Νεοελληνική Κοινή.

«Στη Χαλκίδα πρόσφυγες»

Η τυραννία του Χατζί Αλή αύξαινε. Εzπτούσα της μπτριάς μου να με δώσει ψωμί και δεν υπήρχε. Ο πατέρ μου εις φυλακήν. Τέλος αποφασίσαμε την φυγήν δια την Χαλκίδα, αφού επωλήσαμεν έναν γρασιδότοπο εις τον Άγιο Δημήτριο τον Κυρίτζη, και μερικά χαλκάματα, και επλήρωσεν ο πατέρας μου και εξεφυλακίστη....

Τέλος μιαν αυγή, με δίδει ο πατέρ μου το γάιδαρο και τον πάρνω και περνώ από την πόρτα των Αγίων Αποστόλων, και αυτός πέφτει από το τειχίον και έρχεται και με ευρίσκει, καθώς με παράγγειλε, και τραβούμε δια την Χαλκίδα οι δυο μας από το μέρος του Καλάμου. Εξημερώθημεν και ολημερίσαμεν εις ένα ρεύμα κατά το μέρος της Κνησιάς. Ήτον εις τα 1790, προς τον Σεπτέμβριο....

Ετραβήξαμε δια την Χαλκίδα με το νησικό γάιδαρο εμπρός, έχοντες απάνω ένα δισάκιον με ολίγα ρούχα εμπαλωμένα και την παλαιόκαπα του πατρός μου, και μιαν αντρομίδα και εις το πουγκί, όλα όλα, παράδες εξήντα: εις τα πόδια παλαιά παπούτζια, και το φέσι τρύπιο!

Εις Χαλκίδα πηγαίνοντας, πύραμε πολλούς Αθηναίους παπουτζήδες, σκοινάδες, ραφτάδες, περιβολαρέους, μπακάληδες, και σαπουντζήδες, οι οποίοι ήταν φευγάτοι παρεμβρός. Μας εδέχθηκαν μας επαρηγόρησαν.

Εκοντέψαμε εις κάποιον Αργυρό Πούλο, Αθηναίο, συντεχνίτην του πατρός μου, με τον οποίο και εσυντρόφεψε μαζί. Βάγοντας αυτός τα σύνεργα, ελάβαινε κάπι περισσότερο.

Εις Χαλκίδα δεν ήτον τυραννία δοσίματος, χρηματική, αλλά οι Τούρκοι ήτον κάκιστοι. Εσκότωναν τους χριστιανούς δια μικράς αιτίας και άλλα αισχρά έπρατταν».

- 1.2. Να αναπτύξετε ένα κείμενο 50 - 80 λέξεων χρησιμοποιώντας την ιδιωματική γλώσσα του τόπου καταγωγής σας ή της γενέτειρας κάποιου οικείου σας προσώπου.**

[Σημ.: το θέμα του κειμένου μπορείτε να το επιλέξετε εσείς].

- 1.3. Στο κείμενο που ακολουθεί: α) να βρείτε τον τίτλο όλου του κειμένου β) να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 70 λέξεις.**

«Τέλος ως προς την έννοια της γλωσσικής κοινότητας μπορούν να λεχθούν εν συντομίᾳ τα εξής. Την γλωσσική κοινότητα απαρτίζει το σύνολο των ατόμων που έχουν την ίδια **μπτρική** γλώσσα. Τα άτομα αυτά διαφέρουν από άλλα που μιλούν ορισμένη γλώσσα ως «ξένη» (μη μπτρική) κυρίως ως προς τους όρους εκμαθήσεως τη γλώσσας. Αναφερόμενοι στην μπτρική γλώσσα μιλάμε για «γλωσσική κατάκτηση» (*language acquisition*), νοώντας ότι τα άτομα μιας κοινότητας έχουν μά-

θει την γλώσσα τους μέσα στο στενότερο (οικογενειακό) και ευρύτερο (κοινωνικό) περιβάλλον τους κι έχουν διαμορφώσει όπι ονομάζουμε «γλωσσικό αίσθημα». Τούτο σημαίνει ότι φυσικά και βαθμιαία έχουν κατακτήσει ένα συγκεκριμένο γλωσσικό σύστημα, όπου έχουν ενσωματωθή και εσωτερικευθή όλες οι ενδογλωσσικές και εξωγλωσσικές σχέσεις της γλώσσας που αναφέρονται στην νοοτροπία και την ψυχοσύνθεση των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας, στην πολιτιστική τους κατάσταση, στο ευρύτερο πολιτικοκοινωνικό περιβάλλον και σε άλλους συναφείς παράγοντες. Έτσι λ.χ. η ευρύτατη χρήση των υποκοριστικών της Ελληνικής («**θάλειος** δίγο λεμονάκι στην σουπίτσα σου», «**είχε κάτι λεφτουδάκια κι αγόρασε ένα οικοπεδάκι στο Σούνιο**» κ.λπ.) ή η βιωματική φόρπιση λέξεων όπως το **φιλότιμο** ή η **λεθεντιά** ή ακόμη και οι λεπτές αποχρώσεις στην χρήση του ρηματικού ποιού ενεργείας κ.τ.ό. προϋποθέτουν την γλωσσική κατάκτηση της Ελληνικής ως μητρικής γλώσσας. Με την κατάκτηση της γλώσσας συνδέεται προφανώς το θέμα της παιδικής γλώσσας, πώς μαθαίνει ο άνθρωπος ως παιδί την μητρική του γλώσσα. Έτσι παιδική γλώσσα και γλωσσική κατάκτηση αντιμετωπίζονται συνήθως από κοινού».

Γ. Μπαμπινιώτη, *Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία*

2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

Γλώσσα και ηλικία

- 2.1. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα των δύο στηλών με γνώμονα τη γλώσσα που ταιριάζει σε κάθε ηλικία.**

ΑΤΟΜΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΗΛΙΚΙΩΝ

ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

α. παππούς	1. «Άσε μας ρε Γιώργο, που δε μπορείς να πρθεις!»
β. πατέρας	2. «Η διατύπωση του κειμένου διακρινόταν από πληθώρα ασαφειών»
γ. γιος	3. «Αχ, παιδάκι μου! Εμάς η μόνη μας διασκέδαση ήταν ο γραμμόφωνος.»
δ. φίλος	4. «Η θα σοβαρευτείς ή κομμένο το χαρτιλίκι!»
ε. καθηγητής	5. «Αφού σου'πα ότι δεν τρώω γεμιστά!»

Γλώσσα και μόρφωση

- 2.2. Πώς θα διατύπωναν τη φράση «Ο πλικιωμένος κ. Φ.Κ. πέθανε από καρκίνο» οι:**

α. η σύζυγος του Φ.Κ. . . . .

8. ο γιατρός που διαπίστωσε το θάνατό του .....
 γ. ένας φίλος και συμπατριώτης του .....
 δ. ο αγαπημένος του εγγονός .....
 ε. ένας διάσημος ποιητής, γνωστός του Φ.Κ. ....

Γλώσσα και κοινωνική ομάδα

2.3. «– *Μα, είπε ο Θόδωρος, μήπως και στην Ελλάδα δε συμβαίνει το ίδιο; Στην Ελλάδα την Πρωτοχρονιά ο λαός κρεμά πάνω απ’ την πόρτα του σπιτιού κρεμμύδα. Τι είναι η κρεμμύδα; Νεκρολούλουδο. Νεκρολούλουδο δεν είναι ο ασφόδελος;*

Ο Κοτκοτίνος στήκωσε το χέρι του:

- *Παρακαλώ. Τας λαογραφικάς αυτάς επιβιώσεις Μιχαήλ ο Ψελλός τας..... Επωφελήθηκε η Λωξάντρα που κανένας δεν την κοίταζε κι έχωσε στο στόμα της Καμίλλης ένα κομμάτι παστουρμά.*
- *Φάτο, φάτο, κακόν-καιρό-να-μπων-έχεις. ψιθύρισε σφυριχτά, λες και η λαλιά της έβγαινε απ’ τη μύτη της. Φάτο, να πιάσει τ’ αντερό σου άλειμμα, που απ’ τη λίγνια χάσκει ο κώλος σου να βγει η ψυχή σου!*
Η Καμίλλη έγινε κατακόκκινη και έκανε προσπάθεια να χαμογελάσει. Είπε και «μερσί».
- *Η μύτη σου τουρσί, είπε η Ευτέρπη πολύ σιγά, όμως όλοι την άκουσαν, και η Κλειώ την κλώτσησε κάτω απ’ το τραπέζι.*

**Απόσπασμα από τη «Λωξάντρα» της Μαρίας Ιορδανίδου
Να εντοπίσετε τα σημεία του αποσπάσματος που μαρτυρούν την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν οι πρώτες του.**

2.4. Γράψτε ένα σύντομο διάλογο ανάμεσα σε έναν καθηγητή Πλανεπιστημίου και στον αγρότη πατέρα ενός φοιτητή, ο οποίος σπεύδει να συναντήσει τον καθηγητή, επειδή έθαλε χαμπλή βαθμολογία στο γραπτό του φοιτητή, με αποτέλεσμα να τον αναγκάσει να παραμείνει στην Αθήνα περισσότερο, για να εξεταστεί ξανά σ’ αυτό.

Γλώσσα και φύλο

2.5. Μπορείτε να μαντέψετε το φύλο του προσώπου που μιλά στο παρακάτω απόσπασμα του ποιήματος του Κ. Βάρναλη; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

«*Που να σε κρύψω, γιόκα μου, να μη σε φτάνουν οι κακοί;
Σε ποιο υπόστη του Ωκεανού, σε ποιαν κορφήν ερημική;
Δε θα σε μάθω να μιλάς και τ’ άδικο φωνάξεις.*

Ξέρω, πως θα ’χεις την καρδιά τόσο καλή, τόσο γλυκή,
που μες στα βρόχια της οργής ταξιά θενά σπαράξεις.

Συ θα ’χεις μάτια γαλανά θα ’χεις κορμάκι τρυφερό,
θα σε φυλάω από ματιά κακή κι από κακόν καιρό,
από το πρώτο ξάφνιασμα της ξυπνημένης νιότης.

Δεν είσαι συ για μάχητες, δεν είσαι συ για το σταυρό.
Εσύ νοικοκερόπουλο, όχι σκλάβος ή προδότης».

Κοινωνικό και υφοδογικό επίπεδο

Γλώσσα και περίσταση

- 2.6. Γράψτε δύο επιστολές μιλώντας για τη μονοήμερη αποβολή που σας επιβλήθηκε από το διευθυντή του λυκείου σας εξαιτίας του έντονου διαπληκτισμού που είχατε με ένα συμμαθητή σας. Εκφράστε τη δυσαρέσκειά σας για το μέγεθος της ποινής. Η πρώτη επιστολή να απευθύνεται σε ένα φίλο σας και η δεύτερη στο λυκειάρχη του σχολείου σας.

III. Οι οπτικές της γλώσσας

1. Συμπληρώστε το παρακάτω κείμενο επιλέγοντας τις κατάλληλες από τις λέξεις που σας δίνονται στο τέλος της εκφώνησης, προκειμένου να δηλωθούν οι διαφορετικές οπτικές (για το ίδιο θέμα) των ατόμων που αναφέρονται στο κείμενο.

(θάρρος, υποτάσσεται, ανεκτίμπτοι, μαλθακός, του τρίξει τα δόντια, εντολές, αξιολύππτοι, μετριάσει, ευγενικός, καλοσύνη, κρίμα, συμπάθω, προστατεύει, περιγελούν, συμβουλέψει, αυθάδεια, μόνο, κουτό)

Είναι φοβερό να βλέπεις τους άλλους να παραποιούν τα λεγόμενά σου. Όταν, για παράδειγμα, συζητούσα με τη Μαρία για το φίλο μας το Θανάση, της είπα ότι πιστεύω πως είναι πολύ ήπιων τόνων άνθρωπος και ..... . Θα μπορούσε δηλαδή να μην υποχωρεί τόσο εύκολα στις επιθυμίες των άλλων. Θα ήταν προτιμότερο να ..... τον εσαυτό του. Έπειτα, είναι πάντα πρόθυμος να βοηθά τους συνανθρώπους του, με αποτέλεσμα να εκμεταλλεύονται την ..... του. Μα είναι τόσο ..... να του φέρονται έτσι και να μην τον υπολογίζουν. Κάποιος πρέπει να τον ....., για να πάψει να είναι τόσο υποχωρητικός. Ειδικιρινά τον ....., γιατί είναι σπάνιοι αυτού του είδους οι χαρακτήρες. Είναι ..... . Στην εποχή που ζούμε επικρατεί η σκληρότητα και η ..... . Το ..... που πρέπει να ..... είναι η καλόπιστη στάση που δείχνει στους συνανθρώπους του.

Όταν η Μαρία συνάντησε το Θανάσο τού μετέφερε τα λόγια μου εντελώς διαφορετικά. Του είπε δηλαδή πως τον θεωρώ ..... και ότι θα έπρεπε να μνη ..... στις ..... των άλλων. Θα ήταν προτιμότερο να κοιτάξει το δικό του συμφέρον. Επιπλέον, είναι πάντα το κοροϊδάκι των γύρω του, με αποτέλεσμα να εκμεταλλεύονται την αγαθοσύνη του. Κατά τα λεγόμενα της Μαρίας, επέμεινα ότι είναι λογικό να του φέρονται έτσι και να τον ..... . Κάποιος πρέπει ....., για να πάψει να είναι τόσο ..... . Του τόνισε μάλιστα ότι τον λυπάμαι, γιατί είναι ..... αυτού του είδους οι χαρακτήρες, επειδή είναι εκτός πραγματικότητας. Στην εποχή που ζούμε χρειάζεται ..... και ντομπροσύνη. Αν θέλει να επιβιώσει, πρέπει να εξαλείψει την ευπιστία του.

Το αποτέλεσμα βέβαια είναι ότι ο Θανάσος δε θέλει να με ξαναδεί. Δεν τον αδικώ.

2. Να συμπληρώσετε τις δύο στήλες με τους χαρακτηρισμούς που θα απέδιδαν στα ίδια γεγονότα οι δύο πλευρές ενός ποδοσφαιρικού αγώνα που έληξε με αποτέλεσμα 2-0.

γεγονότα

νικητές

πττημένοι

γκολ

διαιτησία

τύχη

κοινό

προετοιμασία

3. «*Η στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ ήταν επιβεβλημένη εξαιτίας της διατήρησης βιοχημικών όπλων στα εδάφη του. Είναι επόμενο πως θα μπορούσαν ανά πάσα στιγμή να απειλήσουν την παγκόσμια ειρήνη».*

- a. Με ποια οπτική αντιμετωπίζουν τα υπόλοιπα μέλη της αμερικανικής κυβέρνησης τη δήλωση αυτή του Αμερικανού Προέδρου; Ποιο ύφος υποστηρίζει αυτήν την οπτική;
- b. Πώς θα ανακοίνωνε την ίδια δήλωση μια παγκόσμια φιλειρηνική οργάνωση;

IV. Η δημιουργικότητα της γλώσσας

Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας

1. Στα επόμενα παραδείγματα το μήνυμα είναι περίπου το ίδιο, εκφράζεται όμως διαφορετικά και υπηρετεί διαφορετικές ανάγκες. Σε ποιο από τα

- τρία παραδείγματα η γλώσσα χρησιμοποιείται με το λογικό, σε ποιο με το συγκινησιακό και σε ποιο με το μεικτό τρόπο;
- α. «Πάλι με χρόνια, με καιρούς, πάλι δικά μας θα' ναι...»
- β. Κάποτε, τα κατακτημένα ελληνικά εδάφη θα επανέλθουν στην κατοχή της μπέρας Ελλάδας.
- γ. Η επανάκτηση των καταπατημένων ελληνικών εδαφών θεωρείται βέβαιη από τους ιδεολόγους αγωνιστές.
2. Να δώσετε τρία δικά σας παραδείγματα, στο καθένα από τα οποία θα χρησιμοποιεί τις λέξεις «ουρανός» και «καιρός» με το λογικό, το συγκινησιακό και το μεικτό τρόπο.

V. Παραγωγή κειμένων

1. Στο παρακάτω άρθρο του πανεπιστημιακού καθηγητή και συγγραφέα Κ. Τσουκαλά: α) να δοθούν τα δομικά στοιχεία της παραγράφου β) να δοθεί η περίληψή του σε ένα κείμενο 50 λέξεων.
- «Τέλος, σε ένα άλλο επίπεδο, τίθεται και το θέμα κατά πόσον η επικοινωνιακή λειτουργία του λόγου θα τείνει να υποκύπτει στις πιέσεις των νέων καθημερινοτήτων που διαμορφώνονται στα “οικουμενικά μας χωριά”. Όσο περισσότερο το ερέθισμα του λόγου συμπληρώνεται ή αντικαθίσταται από το ερέθισμα της εικόνας, τόσο περισσότερο και η αντίδραση στα ερεθίσματα αυτά θα εκφράζεται με συνεχείς μεταλλαγές των επικοινωνιακών πρακτικών. Αν η επιρροή της τηλεόρασης στις συμπεριφορές, τα πρότυπα και τις αξίες έχει επισημανθεί από όλες τις πλευρές, οι επιπτώσεις της καθολικής της διείσδυσης στη γλώσσα και στην ομιλία είναι λιγότερο εμφανείς, αλλά ενδεχομένως μακροπρόθεσμα ακόμα πιο καταλυτικές. Εκείνοι που δεν χρησιμοποιούν τη γλώσσα επαγγελματικά, δεν διαβάζουν, δεν διαλέγονται, δεν σχολιάζουν, αλλά απλώς εκτίθενται σε εναλλασσόμενες εικόνες, θα έχουν ίσως την τάση να “προσαρμόσουν” την καθημερινή λαλιά τους στη μορφή των μνημάτων που εισδέχονται.»

από την εφημερίδα *To Βήμα*

2. Στους ορισμούς της διαφήμισης που ακολουθούν: α) να βρείτε αντώνυμα στις υπογραμμισμένες λέξεις β) να σχηματίσετε προτάσεις σχετικές με τη διαφήμιση, οι οποίες θα περιέχουν τα αντώνυμα που βρήκατε.

«Διαφήμιση είναι κάθε πληρωμένη μορφή παρουσίασης ιδεών, προϊόντων ή υπηρεσιών, από ένα φανερό και καθορισμένο χρηματοδότη».

American Marketing Association

«Διαφήμιση είναι η τέχνη τού να βάλεις μια μοναδική ιδέα πώλησης (Unique Selling Proposition) στα κεφάλια όσων γίνεται περισσότερων ανθρώπων με όσο το δυνατό χαμπλότερο κόστος».

Ros Reeves

Διαφήμιση = πληροφόρηση με υπερβολή = προπαγάνδα

«.... Η διαφήμιση στην πρώτη της φάση, που μπορούμε να την ονομάσουμε πληροφόρηση, (...) έδινε μια ακριβή ενημέρωση για τα γεγονότα, για τις γνώσεις, για τα προϊόντα. Όταν όμως η πληροφόρηση αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει την υπερβολή, πέρασε στη δεύτερη φάση, έγινε προπαγάνδα»

A. K. Νάσιουτζικ

3. Να αντιστοιχίσετε τα συνώνυμα των δύο στηλών:

α. γνωστοποίηση	a' φιλοτέχνημα
β. κοινολογώ	β' περίτεχνο
γ. κομψοτέχνημα	γ' αναγγέλλω
δ. καλλιτέχνημα	δ' ανακοίνωση
ε. καλοδουλεμένο	ε' αριστοτέχνημα
στ. παραστέκομαι	στ' συνδρομή
ζ. επικουρία	ζ' συντρέχω

4. a) Να συνθέσετε ονοματικά σύνολα με τα επίθετα και τα ουσιαστικά που σας δίνονται στις δύο στήλες.

b) Επιλέξτε τρία ονοματικά σύνολα και φτιάξτε προτάσεις με αυτά.

μικροφωνική	αναγγελία
ανυστερόθουλη	ανακοίνωση
φουτουριστική	ενίσχυση
λακωνική	ζωγραφική
επείγουσα	εγκατάσταση

VI. Ειδικές γλώσσες

1. Αξιοποιώντας όσο περισσότερες λέξεις μπορείτε από το ειδικό λεξικό του παρακάτω πίνακα, γράψτε ένα κείμενο 60 - 80 λέξεων που να αναφέρεται σε ένα από τα εξής θέματα:

- Για κάποια γενική συνέλευση των διοικητικών στελεχών μιας εταιρείας.
- Για την καταπίεση που υφίσταται κάποιος μέσα στον εργασιακό του χώρο.

ΧΗΜΕΙΑ	ΦΥΣΙΚΗ
ένωση	πλεκτρισμός
άνθρακας	άτομο
οργανικός	ένταση
αντίδραση	διεύθυνση

2. a) Να υπογραμμίσετε τις ειδικές λέξεις/φράσεις στο κείμενο που ακολουθεί.
- b) Να δώσετε τον τίτλο του κειμένου και τους πλαγιότιτλους των παραγράφων του χρησιμοποιώντας μια ή περισσότερες από αυτές τις ειδικές λέξεις/φράσεις.

«Στην εσωτερική εστίαση παρατηρούνται και οι δύο τύποι αλλοιώσεως. Η παράλειψη προσλαμβάνει τη μορφή ευκαιριακής πληροφόρησης σχετικά με τις σκέψεις ενός προσώπου (που δεν είναι το εστιακό) ή με ένα θέαμα που δεν είναι ορατό από το εστιακό πρόσωπο. Έτσι, σε αφηγηματικό κείμενο εσωτερικά εστιασμένο π.χ. στον Μάριο, οποιαδήποτε φράση του τύπου «*To'χερε πως πλησίαζε ο καιρός που θα αισθανόταν μεγαλύτερη ευχαρίστηση να ρίξει τον Μάριο στην αγκαλιά της ξαδέρφης της παρά να τον διεκδικήσει η ίδια*», αφιερωμένη στον εσωτερικό μονόλογο ενός δευτερεύοντος αφηγηματικού προσώπου, θα συνιστούσε παράλειψη, εφόσον ο Μάριος θα ήταν αδύνατο να έχει άμεση πρόσβαση σ' αυτόν τον εσωτερικό μονόλογο. Αντίθετα, η παράλειψη συνίσταται στην απόκρυψη μιας σημαντικής σκέψης του εστιακού ήρωα, που ούτε ο ήρωας ούτε ο αφηγητής είναι δυνατό να αγνοούν, αλλά που ο αφηγητής επιλέγει να αποκρύψει από τον αναγνώστη. Το κλασικό αστυνομικό μυθιστόρημα π.χ., αν και γενικά εστιάζεται στον ντετέκτιβ, αποκρύπτει συχνά μέρος των ανακαλύψεων και των σκέψεων του ως τη σπιγμή της τελικής αποκάλυψης. Στην εξωτερική εστίαση επικρατεί η παράλειψη, (π.β. προτάσεις του τύπου «*O νέος άνδρας δεν κατάλαβε την καταστροφή του*» σε μια εξωτερική εστιασμένη αφήγηση) που συνιστά, κυριολεκτικά, επιδρομή στη συνείδηση ενός/του ήρωα».

Άννα Τζούμα, Εισαγωγή στην Αφηγηματολογία

VII. Οργάνωση του λόγου

Η οργάνωση του λόγου και ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) και οι ειδικές γλώσσες, η πειθώ, το επιχείρημα, η αιτιολόγηση

1.

(Α)

«Την τραγωδία της προσφυγιάς εξακολουθούν να θυμίζουν τα εκατοντάδες τοπωνύμια, που απαντούν διάσπαρτα σ' όλο το σημερινό ελλαδικό χώρο. Πρόκειται για τις ονομασίες των «χαμένων πατρίδων» με την προσθήκη του επιθετικού προσδιορισμού «νέος», «νέα», «νέο». Π.χ. Νέα Σμύρνη, Νέα Ιωνία, Νέα Φιλαδέλφεια. Μεγάλο το οικογενειακό και οικονομικό δράμα των προσφύγων, αλλά αυτοί τουλάχιστον είχαν γλιτώσει. Ξανάρχισαν τον αγώνα της αναδημιουργίας και ρίζωσαν.

Η πρώτη γενιά προσφύγων έζησε με τη νοσταλγία και ελπίδα επιστροφής στα σπίτια τους. Το ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας (1930) έσποισε τις ελπίδες επιστροφής ή αποζημίωσης και δημούργησε μιαν άλλην πραγματικότητα, πιο σκληρή βέβαια, αλλά πιο σταθερή. Η δεύτερη γενιά προσφύγων αντιμετωπίζει το zήτημα πιο ρεαλιστικά».

(Β)

«Υπάρχουν διάφορα είδη πλεκτρικών πηγών. Οι γνωστότερες από αυτές είναι τα πλεκτρικά **στοιχεία** και συσσωρευτές που μετατρέπουν τη χημική ενέργεια σε πλεκτρική (Σχ. 1), οι γενννήτριες που μετατρέπουν τη μπχανική ενέργεια σε πλεκτρική (Σχ. 2) και τα φωτοστοιχεία που μετατρέπουν τη φωτεινή ενέργεια σε πλεκτρική. Όταν δύο ή περισσότερα στοιχεία συνδέονται μεταξύ τους, τότε σχηματίζεται μια πλεκτρική **στόλπη**».

(Γ)

«Ωστόσο “είναι καιρός”, όπως λέει ο ποιητής, “**να πούμε τα λιγοστά μας λόγια / γιατί η ψυχή μας αύριο κάνει πανιά**”... Είναι καιρός και σ' αυτόν τον τόπο ο γλωσσολόγος να ασχοληθεί συστηματικά με την λειτουργία της γλώσσας στο λογοτεχνικό - ιδιαίτερα στο ποιητικό, όπως θα εννοούμε εφεξής εδώ - κείμενο και συγχρόνως ο φιλόλογος και ο κριτικός της λογοτεχνίας να ασχοληθούν πιο “επιστημονικά”, με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα, μέθοδο και σύστημα, με την ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου από γλωσσικής πλευράς».

- α) Σε ποια από τα κείμενα (Α),(Β),(Γ) η γλώσσα είναι απρόσωπη και αντικειμενική και σε ποια είναι φορτισμένη με κάποια υποκειμενικότητα;

8) Ξαναγράψτε τα συγκινησιακά φορτισμένα κείμενα με αντικειμενική/απρόσωπη γλώσσα.

2.

«Η Ελληνική γλώσσα, Παρελθόν-Παρόν-Μέλλον

Το θέμα που τίθεται, μετά από το γενικότερο καθορισμό της έννοιας της φυσιογνωμίας της γλώσσας, είναι ειδικότερα αν η φυσιογνωμία της ελληνικής γλώσσας, που ενδιαφέρει εδώ, μπορεί να διατηρηθεί αλώβητη και μετά την ένταξή μας στην EOK. Πόσο αποφασιστική για τη μορφή της ελληνικής γλώσσας, κι ίσως και για την ίδια ύπαρξή της, μπορεί να αποθεί τη στενή επαφή της με τις άλλες γλώσσες της Κοινότητας, γλώσσες αντικειμενικά ισχυρότερες, με την έννοια ότι μιλιούνται από περισσότερους ανθρώπους, κι ότι μερικές από αυτές (όπως η αγγλική, η γαλλική ή η γερμανική) έχουν καθιερωθεί ευρύτερα ως “δεύτερες” γλώσσες, ως γλώσσες συνεννόησης στις εμπορικές, κοινωνικοπολιτικές, πολιτιστικές και άλλες μορφές επικοινωνίας; Μ' άλλα λόγια, κινδυνεύει από τη συνθηλιπτική επίδραση των γλωσσών αυτών η γλωσσική μας φυσιογνωμία;

Νομίζω ότι αποτελεί απλή καθημερινή διαπίστωση του καθενός μας πως πράγματι υφίσταται άμεσος κίνδυνος. Είναι αυτονότο δηλαδή πως, όταν μεγαλώσουν οι ανάγκες κι οι ευκαιρίες επικοινωνίας, θ' αυξηθούν ακόμη περισσότερο και οι πιθανότητες για μιαν αλλοίωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της γλώσσας μας. Όταν, δε, λέω αλλοίωση, εννοώ την αλόγιστη, άκριτη, αβασάνιστη κι αθρόα εισροή λέξεων και τύπων μέσα στη γλώσσα μας, που συσσωρευόμενοι συνιστούν ό,τι έχω αλλού αποκαλέσει **ρύπανση** της γλώσσας μας. Ας συλλογιστούμε πως, χωρίς να υπάρχει ακόμη τόσο έντονη, στενή επαφή και υποχρέωση παράλληλης γνώσεως και χρήσεως των ξένων γλωσσών, η ελληνική κατακλύζεται ήδη από τη σωρεία των μπίζνεσμαν και μπάρμαν και σπόρτσμαν και κάμεραμαν και μπούμαν κ.τ.ό., που δημιουργούν συχνά την εντύπωση ανάμικτης γλώσσας. Ας θυμηθούμε ακόμη τον καταιγισμό που υφίσταται ήδη πάλι η γλώσσα μας, στο χώρο των ονομασιών, από ξενικές γλωσσικές μιμήσεις του τύπου πλυντηρέξ, αφρολέξ κ.τ.ό., που με φρίκη φέρνει στο νου μας την τραγική προφητεία του Σεφέρη πως, αν συνεχιστεί η κακοποίηση της γλώσσας μας, θα φτάσουμε μια μέρα να λεγόμαστε... Ελληνέξ. Κι όλα αυτά, επαναλαμβάνω, σε μια περίοδο που η επίδραση των ξένων γλωσσών είναι σχετικά, από πλευράς χρήσεως, περιορισμένη.

Το αμέσως επόμενο ερώτημα που ανακύπτει αυτομάτως είναι, φυσικά, αν υπάρχει τρόπος άμυνας έναντι αυτής της απαράδεκτης κι επικίνδυνης καταστάσεως κι αν μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος για το μέλλον της γλώσσας μας. Η δική μου απάντηση είναι πως υπάρχουν ακόμη τρόποι και μπχανισμοί άμυ-

νας που θα επιτρέψουν να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τη “νόσο”, περιορίζοντας τουλάχιστον τις δυσμενείς της συνέπειες».

Γ. Μπαμπινιώτης

- a) Να δοθεί δομικό διάγραμμα του κειμένου «Η Ελληνική γλώσσα, Παρελθόν-Παρόν-Μέλλον» του Γ. Μπαμπινιώτη.
- b) Ποια είναι η θέση που παίρνει απέναντι στο πρόβλημα και με ποιες φράσεις την διατυπώνει;
- c) Με ποιες λέξεις/φράσεις διαρθρώνονται οι παράγραφοι μεταξύ τους;
3. a) Ποιο είναι το πρόβλημα που απασχολεί το συγγραφέα στο κείμενο «Η Ελληνική γλώσσα, Παρελθόν-Παρόν-Μέλλον» του Γ. Μπαμπινιώτη και σε ποιο σημείο του κειμένου το παρουσιάζει;
- b) Με ποια επιχειρήματα στηρίζει τη θέση του και σε ποιες παραγράφους τα εκθέτει;
4. a) Να δώσετε το δομικό διάγραμμα της παραγράφου «Η δύναμη της γλώσσας» που ακολουθεί.
- b) Να δώσετε τα συνθετικά των λέξεων: *κατάκτηση, συγκριθεί, επιθυμίες, σύμπαν, αναπτυχθεί, διευκρινιστεί, άρρητο, πρόφαση, ματαιόδοξων, αντιστοιχούν*.
- γ) Να δώσετε παράγωγα (τουλάχιστον δύο) των λέξεων: *γλώσσα, συμβολιστεί, μύθος, βιώματα, παράγουν*.

«Η δύναμη της γλώσσας»

Με καμιάν άλλη πνευματική κατάκτηση του ανθρώπινου γένους δεν μπορεί να συγκριθεί η γλώσσα, το σταθερά δηλαδή οργανωμένο σύστημα συμβόλων, με το οποίο συλλαμβάνομε και ανακοινώνομε τις σκέψεις και τις επιθυμίες, ή συνειδητοποιούμε και εκφράζομε τα αισθήματα και τις διαθέσεις μας, προς τους συνανθρώπους αλλά και προς τον ίδιο τον εαυτό μας. Η κοινωνική συμβίωση καθώς και η εσωτερική ψυχή, το ανθρώπινο γενικά σύμπαν, θα ήταν αδύνατο να υπάρξει και να αναπτυχθεί χωρίς το λαμπρό τούτο όργανο που επέτρεψε να γεννηθεί (με τη δύναμη διαρκώς να ανανεώνεται) ο λόγος, ο προφορικός και ο γραπτός, ο εξωτερικευμένος και ο ενδιάθετος. Είναι πραγματικά περίεργο όσο και θαυμαστό αυτό που συμβαίνει με τη γλώσσα. Όχι μόνο για να εμπεδωθεί ή να διευκρινιστεί αλλά και για να υπάρξει ένας στοχασμός ή μια έφεση, ένα συναισθημά ή μια συγκεκριμένη τάση, πρέπει να σαρκωθεί φραστικά, να συμβολιστεί μ' ένα γλωσσικό τύπο. Το άρρητο δεν έχει υπόσταση μέσα στον ψυχικό μας κόσμο. Γιατί δεν “νοείται”, και επομένως ούτε να κυοφορηθεί μπορεί από το πνεύ-

μα ούτε να διεγείρει το συγκινησιακό κέντρο. Το “καταλαβαίνω” ή το “αισθάνομαι” αλλά δεν μπορώ να το “πω” είναι μύθος ή πρόφαση για να καλύψει την πνευματική ερημία των ματαιόδοξων. Σκεπτόμαστε με “λέξεις”, αισθανόμαστε επίσης με “λέξεις” -αδιάφορο αν είμαστε ή όχι σε θέση να περιγράψουμε με ακρίβεια και πληρότητα τα βιώματά μας. Αυτό προϋποθέτει μιαν ειδική δεξιότητα, χάρισμα καταξιωμένο με την άσκηση. Από το άλλο μέρος πάλι οι “λέξεις” που ακούμε ή διαβάζουμε γίνονται μέσα μας σκέψεις και αισθήματα, κινητοποιούν τις νοοτικές και συγκινησιακές δυνάμεις που φωλιάζουν στον εσωτερικό μας κόσμο και εκείνες παράγουν τα βιώματα που αντιστοιχούν στο νόημά τους. Όσο και να αντιδράς θεληματικά στην υποβολή που ασκούν οι “λέξεις”, είναι αδύνατο να μην υποστείς την επίδρασή τους σου μεταδίνουν τον κραδασμό που περιέχουν και “καρφώνονται” στη σκέψη και στα αισθήματά σου».

VIII. Θέματα για συζήτηση και έκφραση - έκθεση

1. Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε:

- Το θέμα στο οποίο αναφέρεται
- Πώς θεωρείτε ότι πρέπει να είναι η σωστή διαφήμιση; Μπορείτε να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε με τις απόψεις του συγγραφέα.

«Λιγότερο επικίνδυνη από την προπαγάνδα»

.... Στη διαφήμιση δε λέμε ψέματα. Τουλάχιστον οι καλοί διαφημιστές, οι καλοί διαφημιζόμενοι δε λένε ποτέ ψέματα. Όχι από πθικούς λόγους. Εάν ισχυριστά ότι το αυτοκίνητο “X” έχει ανώτατη ταχύτητα 200 χιλιόμετρα την ώρα και δεν την έχει, τότε δεν είναι μόνο πως λέω ένα ψέμα, αλλά κάνω κακό στο προϊόν. Ο αγοραστής θα περιμένει ένα πολύ γρήγορο αυτοκίνητο, θα το πάρει, θα διαπιστώσει πως δεν είναι, θα το συνητίσει και η πληροφορία μου θα διαψευνηθεί. Και όχι μόνο αυτό: θα δημιουργήσει και αρνητικές αντιδράσεις. Ενώ δηλαδή το αυτοκίνητο αυτό έχει μια ανώτατη ταχύτητα 160 χιλιομέτρων, που θα ήταν απόλυτα επαρκής - εάν δεν είχα πει ψέμα - τώρα φαίνεται λίγη.

Τι κάνουμε λοιπόν στη διαφήμιση; Στη διαφήμιση επιλέγουμε τις πληροφορίες μας. Παρουσιάζουμε αυτές που μας συμφέρουν και αποσιωπούμε αυτές που δε μας συμφέρουν. Αν το αυτοκίνητό μας δεν έχει δυνατό κινητήρα, δε θα μιλήσουμε καθόλου για ταχύτητα. Θα πούμε ότι είναι αναπαυτικό, ότι είναι άνετο, ότι είναι ευρύχωρο, πρακτικό, οικονομικό. Άλλα ούτε λόγος για ταχύτητα. Δε μας συμφέρει να μιλήσουμε γι' αυτό, είναι η αδυναμία μας!

Άρα πάλι λέμε ψέματα με ποια έννοια; Δεν παρουσιάζουμε μια πιστή εικόνα του πράγματος το οποίο προβάλλουμε. Δηλαδή δε λέμε ότι “το αυτοκίνητο X είναι αναπαυτικό, δεν είναι όμως πολύ γρήγορο, δεν έχει ευστάθεια, υποφέρει λίγο από φρένα, αλλά είναι πολύ οικονομικό”. Αυτή θα ήταν μια αντικειμενική παρουσίαση του αυτοκινήτου, όπως θα την έκανε ένας δοκιμαστής, ο οποίος κάνει ένα τεστ σ' ένα αυτοκινητιστικό περιοδικό και πρέπει να δώσει στους αναγνώστες του μία πλήρη εικόνα.

(...) Στη διαφήμιση (σ. σε σύγκριση με την προπαγάνδα) η κατευθυνόμενη πληροφόρηση είναι λιγότερο επικίνδυνη. Όχι μόνο γιατί η διαφήμιση φαίνεται πως είναι διαφήμιση, αλλά γιατί στη διαφήμιση υπάρχει ανταγωνισμός. Δεν ακούτε μόνο για ένα αυτοκίνητο, ακούτε για πολλά. Ο έξυπνος μπορεί να συγκρίνει, να κρίνει και φυσικά μπορεί να επισκεφθεί μερικές εκθέσεις, να δοκιμάσει διάφορα αυτοκίνητα, να ρωτήσει και γνώμες - για να αγοράσει τελικά το αυτοκίνητο που του ταιριάζει...».

Νίκος Δήμου

2. Γράψτε τη συνέχεια του κειμένου:

«Καταναλωτική προσωπικότητα στη θέση της ανθρώπινης»

... Όποιος δεν μπορεί πια να υποφέρει την αγχώδη, τη φοβισμένη του προσωπικότητα, σκαρώνει μια νέα, μια καταναλωτική προσωπικότητα. Η διαφήμιση παράγει για το σκοπό αυτό συνέχεια νέα πρότυπα. Γιατί τα εμπορεύματα που διαφημίζει δεν είναι, από καιρό πια, απλά αγαθά που σκοπός τους είναι να καλύψουν ορισμένες ανάγκες, αλλά είναι σύμβολα για ιδιότητες του χαρακτήρα. Δεν είναι πια μόνο το πράγμα που αγοράζει κανείς μαζί μ' αυτό αποκτά την ποθητή ιδιότητα. “Ντιολέν μαρκάντ πρέπει να φοράτε, και τότε θα πετύχετε παντού!” “με υπεροχή, τόλμη και αποφασιστικότητα”».

3. «Η ρεκλάμα δε δημιουργεί μόνο αντικείμενο για τον πελάτη, αλλά και πελάτη για το αντικείμενο». Να σχολιάσετε την άποψη αυτή για τη διαφήμιση σε μια παράγραφο.
4. «Η αρχή που δεχτήκαμε πιο πάνω καθορίζει και τη θέση μας στο zήτημα της ύπαρξης ενιαίας γλώσσας της Κοινότητας. Ενιαία γλώσσα ούτε είναι δυνατό να υπάρξει (κι αν καθιερωνόταν τέτοια γλώσσα θα διαφοροποιείτο, με το χρόνο, σε κάθε χώρα), αλλά ούτε και πρέπει να υπάρξει. Ο σεβασμός της πρωτικότητας κάθε μέλους της Κοινότητας επιβάλλει και σεβασμό της γλώσσας του. Κάθε σκέψη για καθιέρωση της ελληνικής ως ενιαίας γλώσσας της Κοινότητας, όσο ελκυστική κι αν είναι για μερικούς από μας, είναι εκ των πραγμάτων ανέφικτη. Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης ας παρηγορηθούν

με τη σκέψη πως η διεθνής επιστημονική ορολογία είναι, για πολλές επισήμες, κατά τα 2/3 ελληνική ή ελληνογενής. Άλλα και στο λοιπό λεξιλόγιο των γλωσσών της Κοινότητας η παρουσία της ελληνικής είναι έντονη και βαθιά ριζωμένη στην καθημερινή επικοινωνία των ανθρώπων, είτε μιλούν για *democracy* είτε για *architecture*, για *egoism* ή για *photograph*, για *politics* ή, ακόμη, και για *paradox* και *mystery*».

Γ. Μπαμπινιώτης

- Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του κειμένου;
- Το κείμενο κλείνει με λόγο χιουμοριστικό-σαρκαστικό. Γιατί νομίζετε ότι ο συγγραφέας επιλέγει αυτόν τον τρόπο, για να κλείσει το κείμενό του;

Ο Λόγος

Ι. Προφορικός και γραπτός λόγος

1. Επισήμανση των στοιχείων της ομιλίας

1.1. Να μεταγράψετε το παρακάτω απομαγνητοφωνημένο κείμενο, ώστε να γίνει ευκολότερα κατανοητό σ' όποιον το διαβάσει.

Να σχολιάσω τα ριάλιτι++εες μάλιστα Κοίτα δε [...] νομίζω πως δεν είναι και η καλύτερη επιλογή που θα μπορούσαν να κάνουν τα παιδιά για να+εες δηλαδή- για την επαγγελματική τους αποκατάσταση++ γιατί μη μου πεις ότι δεν μπαίνουν μέσα στα σπίτια και εμ+ γι' αυτό το λόγο- αλλιώς γιατί να μπουν και + [...] αν θέλουμε να πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους - είναι μεγάλο ζόρι να κλείνεσαι με άγνωστους κάπου δηλαδή εεεμ πώς δηλαδή ↗ [...] δεν ξέρω αν θα μπορούσα ποτέ να συνεννοηθώ με ανθρώπους που δε γνωρίζω-κι αν τσακωνόμουν συνέχεια μαζί τους ↘ +τα πράγματα θα' ταν πολύ δύσκολα+-δεν ξέρω- δε θ' άντεχα να είμαι εκτεθειμένη μόνο και μόνο για να γίνω γνωστή++αλλά πάλι-εε τόσο ανεργία-δεν έχεις πολλές επιλογές ειδικά αν θέλεις να γίνεις καλλιτέχνης-τι να πω ↗.

2. Σύγκριση προφορικού με το γραπτό λόγο

2.1. Να μελετήσετε προσεκτικά τα παρακάτω αποσπάσματα και

- Να συγκεντρώσετε τις βασικές διαφορές γραπτού-προφορικού λόγου σε ένα σύντομο σχεδιάγραμμα.
- Να γράψετε ένα κείμενο 200-250 λέξεων με το ίδιο θέμα στηρίζοντας τα επιχειρήματά σας στο σχεδιάγραμμα που φτιάξατε.

«Στην διμερή αυτή διάκριση της ομιλίας είναι φανερό πως για τον ερευνητή της γλώσσας το βάρος πέφτει στην προφορική ομιλία. Η γλώσσα υπάρχει πρώτα και πάνω απ' όλα ως προφορική επικοινωνία. Η γραπτή ομιλία/επικοινωνία ιστορικά και iεραρχικά ακολουθεί. Η προφορική ομιλία είναι η άμεση πλευρά της γλώσσας, ενώ η γραπτή ομιλία η έμμεση πλευρά της με την μεσολάθβο του σημειακού συστήματος της γραφής. Ακόμη, η προφορική επικοινωνία είναι η φυσική πλευρά της γλώσσας που επιτελείται μέσω των φωνητρίων οργάνων του ανθρώπου, ενώ η γραπτή είναι τεχνητή διαδικασία, που προϋποθέτει την γνώση της γραφής. Όλοι οι άνθρωποι μιλούν, ενώ όλοι δεν γνωρίζουν να γράφουν. Κι ακόμα πρώτα μιλούν κι ύστερα μαθαίνουν - αν μάθουν - να γράφουν.

Με την εφεύρεση της γραφής, την επινόηση δηλ. ενός σημειακού συστήματος

που - με μεγαλύτερη ή μικρότερη επάρκεια ανάλογα με το είδος της γραφής και την γλώσσα - παριστάνει τον προφορικό λόγο, ο άνθρωπος μπόρεσε να εξασφαλίσῃ ορισμένα πλεονεκτήματα στο επίπεδο της ομιλίας, της εφαρμογής του λόγου. Μπόρεσε πρώτα απ' όλα να νικήση τον χρόνο και τον χώρο, γιατί ο γραπτός λόγος - όταν συντρέχουν κι οι κατάλληλες συνθήκες (ύλη γραφής, κλιματολογικές συνθήκες κ.τ.ο.) - διασώζει τον λόγο επ' άπειρον, ενώ συγχρόνως τον κάνει προστό και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της γης. Με την γραφή ο λόγος γίνεται "αθάνατος". Παράλληλα ο γραπτός λόγος συντηρεί την ιστορική μνήμη και ως φορεύς της ανθρώπινης εμπειρίας και γνώσεως γίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για την διάσωση και μετάδοση κάθε μορφής πολιτισμού.

Σ' αυτά τα πλεονεκτήματα του γραπτού λόγου θα πρέπει να αντιπαρατεθή μια χαρακτηριστική ιδιοτυπία του γραπτού λόγου που έχει από παλιά επισημανθή άλλοτε ως μειονέκτημα κι άλλοτε ακόμη ως πλεονέκτημα αυτής της μορφής του λόγου. Κάθε γραπτό, το κείμενο γενικά, συχνά από την φύση του επιδέχεται περισσότερες από μια ερμηνείας. Το κείμενο δεν κάνει διάλογο με τον αναγνώστη του, έτσι είναι ανοιχτό σε περισσότερες ερμηνείες - άρα και παρερμηνείες - του περιεχομένου του. Είναι πολυστήμαντο. Αυτή η ιδιότητα δημιουργεί κινδύνους σε μερικούς χώρους επικοινωνίας που απαιτούν την μονοσημία. Σε τέτοιους χώρους - όπως είναι λ.χ. το φιλοσοφικό ή το θρησκευτικό κείμενο - η αμφισημία ή η πολυσημία αποκλείονται εξ ορισμού. Το περιεχόμενο του μπνύματος εδώ πρέπει να είναι ένα και μοναδικό».

Γ. Μπαμπινιώτης, Εισαγωγή στην Σύγχρονη Γλωσσολογία

2.2. Να σημειώσετε αν το λανθάνον μήνυμα της Β στήλης αντιστοιχεί (αν είναι σωστό ή λάθος) στη φράση της Α στήλης.

A	B	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
ΦΡΑΣΕΙΣ	ΛΑΝΘΑΝΟΝ ΜΗΝΥΜΑ		
a. Να τα πούμε κάποια άλλον στιγμή;	M' αφήνεις ήσυχη;	☐	☐
b. Ο κ. Τ. απουσιάζει, δυστυχώς.	Έχω εντολή να μη σας αφήσω να δείτε τον κ. Τ.	☐	☐
γ. Πολύ ευχαρίστως να σας εξυπηρετήσω.	Έχω δουλειά τώρα, δεν μπορώ να ασχοληθώ μαζί σου!	☐	☐
δ. Να ... εγώ σε συμπαθώ πολύ	Είμαι ενθουσιασμένη μαζί σου!	☐	☐
ε. Ωχ, πια! Κανε ό,πι σε φωτίσει ο Θεός!	Ανησυχώ για σένα, αλλά δεν είσαι σε θέση να μ' ακούσεις.	☐	☐

στ. Τα λέμε!	Δε θέλω να σε ξαναδώ ποτέ!	☐	☐
z. Ας τα λέμε καλά.	Όλα μου πάνε θαυμάσια!	☐	☐
n. Καταβάλλει, βέβαια, μεγάλη προσπάθεια μέσα στην τάξη.	Eίναι πολύ κακός μαθητής.	☐	☐
θ. Δε συντομεύουμε λίγο;	Δεν υπάρχει λόγος να βιαζόμαστε.	☐	☐

2.3. Να σημειώσετε αν είναι πληροφοριακός ή τελεστικός λόγος/λεκτικές πράξεις οι ακόλουθες φράσεις:

ΦΡΑΣΕΙΣ	ΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ / ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
a. <i>Μα, δεν πρόκειται να το ξεχάσω.</i>	☐	☐
b. <i>Εχτές, δέχτηκα μια περίεργη επίσκεψη.</i>	☐	☐
c. <i>Κάθε τέσσερα χρόνια τελούνται οι Ολυμπιακοί Αγώνες.</i>	☐	☐
d. <i>Μα την αλήθεια, δεν το'κανα εγώ!</i>	☐	☐
e. <i>Η τράπεζά μας αποφάσισε να σας κορηγύνησει το δάνειο.</i>	☐	☐
f. <i>Θέλω να σου ζητήσω συγγνώμη.</i>	☐	☐
g. <i>Τραγικό δυστύχημα συνέβη πριν από λίγα λεπτά στην εθνική οδό Αθηνών - Λαμίας.</i>	☐	☐
h. <i>Είναι καθήκον μου να σας εξυπηρετήσω.</i>	☐	☐
i. <i>Δεν ήθελα να του φερθώ έτσι.</i>	☐	☐
j. <i>Παράτα με ήσυχη!</i>	☐	☐

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με τον προφορικό και το γραπτό λόγο

1. «Ο αγώνας κατά του αναλφαβητισμού πρέπει να είναι μια συλλογική διαδικασία συνειδητοποίησης, ενεργυοποίησης, κινητοποίησης και απελευθέρωσης των ανθρώπων και γι' αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα αυτών που αφορά άμεσα: των ίδιων των αναλφάβητων. (...) Η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού δεν πρέπει να επαφίεται μόνο στο κράτος. Είναι υπόθεση και των εργατικών οργανώσεων, των γεωργικών συνεταιρι-

σμών, των αγροτικών και πολιτιστικών συλλόγων, των πολιτικών οργανώσεων των εργαζομένων και γενικά όλων των λαϊκών συλλογικών φορέων».

Ανπιετράδια της εκπαίδευσης

Να μελετήσετε το κείμενο και:

α) Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στίλης Α με τις συνώνυμές τους στη στίλη Β.

A	B
1. συλλογική	a. ανατίθεμαι
2. ενεργοποίηση	β. ενδιαιφέρω
3. απελευθέρωση	γ. υπεύθυνοι
4. αφορώ	δ. κινητοποίηση
5. καταπολέμηση	ε. ομαδική
6. επαφίεμαι	στ. αποδέσμευση
7. σύλλογος	ζ. αντιμετώπιση
8. φορείς	η. ομάδα

β) Αναλύσετε σε ένα κείμενο τις προτάσεις του συγγραφέα για την επίλυση του προβλήματος του αναλφαβητισμού.

2. «Οριοθέτηση της έννοιας λειτουργικός αναλφαβητισμός: Λειτουργικά αναλφάβητος είναι όχι εκείνος που δεν ξέρει ή δεν μπορεί να συλλαβίσει και πίσω από τους φθόγγους να αναγνωρίσει τις λέξεις και το σώμα του εναρθρου λόγου, αλλά εκείνος που μολονότι γνωρίζει γραφή και ανάγνωση δεν μπορεί να τα χρησιμοποιήσει, για να λειτουργήσει με αυτάρκεια μέσα στην κοινωνική ομάδα στην οποία είναι ενταγμένος. Με δεδομένο τώρα ότι η κάθε έκφραση της ανθρώπινης προσωπικότητας είναι σύνθετη λειτουργική πράξη, το ερώτημα είναι αν αυτή η αδυναμία και η ανεπάρκεια είναι το προϊόν κακών επιδράσεων κατά τη διδακτική διαδικασία, ή μήπως αυτή η τελευταία γεννιέται από μια σειρά επιδράσεις που σχετίζονται με τη διαμόρφωση της συνολικής πραγματικότητας. Μήπως αυτός ο λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι προϊόν, εκτός της στρεβλής διδακτικής επίδρασης, και της κάθε μορφής πίεσης στην οποία δεν μπορεί να αντισταθεί η αναπτυσσόμενη προσωπικότητα; Μήπως δηλαδή είναι το αποτέλεσμα του ανταρχισμού ή της κοινωνικής διγλωσσίας; Γεγονός που από τη μια μεριά εμποδίζει την προσαρμογή του απόμουν, διχάζει την προσωπικότητά του και βάζει φραγμούς στη φυσιολογική του δραστηριότητα;»

Στο κείμενο που διαβάσατε:

- a) Να αντικαταστήσετε τις τονισμένες λέξεις/φράσεις του κειμένου με άλλες ισοδύναμες φράσεις.
- b) Ποιο είναι το καινούριο δεδομένο σχετικά με τον αναλφαβητισμό που επισημαίνει ο συγγραφέας;

II. Διάλογος

1. Διάλογος (Η σχέση του λόγου με το σώμα, το χρόνο και το χώρο)

1.1. Να γράψετε ένα φανταστικό τηλεοπτικό διάλογο ανάμεσα σε ένα πρόσωπο που προσπαθεί να μονοπωλήσει το διάλογο και το συνομιλητή του.

2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός διαλόγου/μιας συνομιλίας

2.1. «Διαλέγομαι, κατά τη γνώμη μου, δε θα πει συζητώ. Και πολύ λιγότερο αντιδικώ-όταν κανείς αντιδικεί δε διαλέγεται. Διαλέγομαι θα πει συζητώ υπό όρους, με προϋποθέσεις και με επιδιώξεις...»

Ε.Π. Παπανούτσος εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ

Να αναλύσετε σε δύο παραγράφους ποιοι είναι αυτοί οι όροι/προϋποθέσεις που πρέπει να διέπουν ένα διάλογο και ποιες οι επιδιώξεις που πρέπει να έχει;

[Σημ.: συμβουλευτείτε από το παρόν βιβλίο την απάντηση της άσκησης που βρίσκεται στη σελ. 118 του σχολικού βιβλίου].

3. Ο λογοτεχνικός διάλογος

3.1. «— Τι θέλεις;

Ο άλλος του ’ριξε με την άκρη του ματιού την μιαν ειρωνική ματιά κι εχαμογέλασε σαρκαστικά κάτω από το κακοβαμμένο μουστάκι του. -Αφέντη, τού ’πε δεν το ξέρεις.... Αύριο ξεπέφτει ένα χαρτί σου κι ήρθα να πάρω αυτά τα λίγα τα χρήματα... Δεν είναι ούτε μία πρόκα του παπουτσιού σου.... Μικροπρέπειες!... Ήρθα να τα πάρω σήμερα, γιατί δε θέλω ν’ ακούεσαι!

Κι έτσι λέγοντας έβαλε στη μέσα τοέπι του σακακκιού του το χέρι του και έκαμε πως ήθελε να τραβήξει κάτι από μέσα. Μα ο άρχοντας δεν του απαντούσε αμέσως· εφάνηκε μία στιγμή σκεφτικός· έχασε λίγο το ροδοκόκκινο κι ωραίο χρώμα του και τέλος ντροπαλά και χαμηλόφωνα του αποκρίθηκε:

- Δεν τα' χω, μωρέ, σήμερα, μα την αλήθεια!...

Ο Χαντρινός επρόσμενε βέβαια αυτήν την απάντηση. Δεν ήταν η πρώτη φορά που η συνομιλία του άρχιζε έτσι. Έβγαλε άδειο το χέρι από την τσέπη, εκοίταξε με απορία το γέροντα, που βαστούσε τώρα κατεβασμένο το θλέφαρο και του 'πε σκληρά, κάνοντας τον κακοφανισμένο:

- Αφέντη, το ξέρεις, εγώ είμαι άνθρωπός σου, εγώ αγαπάω το σπίτι σου, εγώ έχω καλή καρδιά, μα πάρα πολύ καλή, και κάθε μέρα χάνω γι' αυτήν την καλοσύνη μου... *Nai*, με την αλήθεια που είναι ο Θεός!... Αφέντη, τα θέλουν!...

- Κι αφού δεν τα 'χω!... ξαναπολογήθηκε ο γέρος στενοχωρημένος. Σφάξε με λοιπόν!...

- Τι λόγος, αφέντη!....

- *Eίναι* xίλια πεντακόσια αυτήν την φορά...πού να τα 'βρω; Έκαμα αυτές τες μέρες είκοσι γράμματα έξω... μη λες που δεν εφρόντιζα!... Μα οι χωριάτες!... ω τώρα οι χωριάτες...παίρνουν, μα δε δίνουν... Κι είμαι σε κακά νερά... και η σοδειά αργεί ακόμη!....

- Δεν το ξανανεώνουν αφέντη!...

- Δεν τα 'χω, σου λέω!... Δεν με πιστεύεις;

- Εγώ; διαμαρτυρήθηκε ο τοκογλύφος μ' ένα ταπεινό χαμόγελο· εγώ, αφέντη;... *Ma πώς να κάμουμε;... Με θλίβει η καρδιά, vai, μα την αλήθεια που είναι ο Θεός!*....

K. Θεοτόκη, Οι σκλάβοι στα δεσμά τους

- Na δώσετε σε πλάγιο λόγο το περιεχόμενο του διαλόγου προσπαθώντας να αποτυπώσετε στο κείμενό σας τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία των συνδιαλεγόμενων.
- Κατά την άποψή σας, γιατί εντάσσει διαλογικό μέρος σ' αυτό το σημείο της αφήγησής του ο συγγραφέας;

3.2. «Διάλογος και επιστήμη». Αναπτύξτε τη φράση αυτή σε μια παράγραφο.

Λεξιλόγιο

3.3. στρεψοδικία, σχοινοτενής, αμετροέπεια, ακροθιγής, λεξιθήρας, συνδιάσκεψη, πομφόλυγα. Να επιλέξετε τη σωστή λέξη για κάθε έναν από τους ακόλουθους ορισμούς:

- Αυτός που επιζητά την ανεύρεση εξεζητημένων λέξεων .....
- Ο πολύ αναλυτικός, ο μακροσκελής .....
- Αερολογία/κενή υπόσχεση .....
- Επιπόλαιος .....
- Σκόπιμη διαστρέβλωση της αλήθειας .....

- Πολυδογία .....
- Σύσκεψη πολλών προσώπων για την εξέταση
θεμάτων διεθνούς ενδιαφέροντος .....

3.4. συνέδριο, ετυμολογία, αμετροέπεια, ακροθιγής, λογοκλόπος. Να δημιουργήσετε προτάσεις με τις παραπάνω λέξεις.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση

σχετικά με την εφηβεία

1. «Η παιδεία που είναι ο κεντρικός φορέας της μόρφωσης, βρίσκεται σε χάος. Της λείπουν όχι μόνο τα στοιχειώδη μέσα, αλλά και τα σωστά κριτήρια. Παραπάνει και αντιφάσκει συνεχώς. Το πρόσωπο της παιδείας είναι διχασμένο σαν του σχιζοφρενί. Άλλο είναι, άλλο θέλει και άλλο δείχνει. Έχει αποπροσανατολιστεί από την αληθινή μόρφωση. Κινείται χωρίς τα κριτήρια της αλήθειας και της ελευθερίας. Δουλεύει σε τραγικές σκοπιμότητες. Ο κάθε εξουσιαστής της που ντύνει με το δικό του κουστούμι. Όταν στην παιδεία μπάίνει η πολιτική και οικονομική σκοπιμότητα, τότε η παιδεία δε μορφώνει, αλλά παραμορφώνει. Τραγικά θύματα αυτής της παραμόρφωσης είναι τα σημερινά νιάτα».
  - a) Ποιο πρόβλημα επισημαίνει ο συγγραφέας; Ποιος θεωρεί ότι υφίσταται τις βλαβερότερες συνέπειες; Αναπτύξτε τις απόψεις σας με βάση το κείμενο σε μια παράγραφο 70 - 90 λέξεων.
  - b) Να δώσετε τίτλο στο κείμενο και να παρουσιάσετε τα δομικά του στοιχεία.
  - γ) Να δώσετε τον ορισμό των λέξεων: *στοιχειώδη, διχασμένο, σκοπιμότητα*.
2. Να συγκρίνετε τα δύο αποσπάσματα που ακολουθούν. Ποιες οι απόψεις που εκφράζουν; Ταυτίζονται μεταξύ τους;

«Κριτική στις αυθεντίες»

Πολλοί ενήλικοι παραπονούνται για την ασέβεια των νέων ένα παλιό σ' αλήθεια παράπονο. Πριν από 2560 (!) κιόλας χρόνια έγραψε ένας Έλληνας το ακόλουθο παράπονο: «Η νεολαία σήμερα αγαπά την πολυτέλεια. Έχει άσχημους τρόπους, περιφρονεί τις αυθεντίες, δε σέβεται τους μεγαλύτερους και φλυαρεί, όταν πρέπει να δουλεύει. Οι νέοι σήμερα δε σπικώνονται πια, όταν μπαίνουν στο δωμάτιο οι μεγαλύτεροι. Αντιμιλούν στους γονείς τους, περιαυτολογούν στις συντροφιές, καταβροχθίζουν στο τραπέζι τα γλυκά, βάζουν το ένα πόδι πάνω στ' άλλο και τυραννούν τους δασκάλους τους».

Μολονότι ορισμένες συγκρούσεις μεταξύ γενεών είναι φανερά ανεξάρτητες από το χρόνο και υπάρχουν πάντα μεταξύ των μεγαλυτέρων και των νεότερων, πρέπει, όπως φαίνεται, να γίνουν κατανοητές και να λυθούν σε κάθε νέα γενιά. Σχετικά με το σημερινό πρόβλημα της αμφισβήτησης της αυθεντίας, του κύρους, μπορούμε να πούμε τα εξής: οι νέοι σήμερα είναι λιγότερο απ' όπι σε άλλες εποχές διατεθειμένοι να αναγνωρίσουν ένα πρόσωπο σαν αυθεντία, όταν αυτό δεν επιβάλλεται προσωπικά σαν τέτοιο... Πρόσωπα, που δίνουν διαταγές ή εντολές, είναι σήμερα για τους νέους εξαρχής ύποπτα. Δάσκαλοι, γονείς και δημόσιοι λειτουργοί δεν μπορούν σήμερα να επιβληθούν εύκολα σε εναντιωμένους νέους μόνο με βάση το αξίωμά τους. Το κύρος τους βρίσκεται θεμελιωμένο αποκλειστικά στο άτομό τους... Σήμερα έχουμε γίνει όλοι μας πιο δύσπιστοι απέναντι σε ανθρώπους, που ισχυρίζονται ότι έχουν προνόμια και πολιτική εξουσία. Οι νέοι έχουν ιδιαίτερη εναισθησία απέναντι σε κάθε μορφή αυθεντίας, που προσαρμόζεται, που συμβιβάζεται...»

Rolf Grigat

«Το ασταμάτητο “όχι”»

... Ο ασυμβίβαστος ουσιαστικά δεν είναι παρά εκείνος που επιθυμεί να κατασκευάσει τον κόσμο απ' την αρχή. Άλλ' ο κόσμος, όπως κι αν γίνει, δεν κατασκευάζεται από την αρχή. Ακόμη ο ασυμβίβαστος, όταν είναι σωστός, διακατέχεται από τον έρωτα του απόλυτου. Άλλα το απόλυτο ανήκει σ' έναν άλλο κόσμο, όπου η προσδοκία και η φαντασία παίζουν τον κυριότερο ρόλο. Ωστόσο, ο ασυμβίβαστος είναι μια πραγματικότητα του καιρού μας, γιατί δεν είναι ένας, ο μοναδικός και ο μοναχικός, καθώς άλλοτε, είναι πια οι πολλοί αυτοί οι νέοι που έρχονται με κραυγές και συνά με απειλητικές χειρονομίες να μας επιπλήξουν για όσα έχουμε πράξει, για όσα έχουμε διασώσει και να μας στερήσουν το δικαίωμα της παρουσίας, αν το μπορέσουν.

Όταν μιλούμε για τους ασυμβίβαστους, έχουμε κυριότατα στο νου μας αυτούς τους νέους ανθρώπους. Το ασταμάτητο “όχι” τους. Έγραψα κάπου αλλού, και το πιστεύω πάντα, πως η Ιστορία προχωρεί με το “όχι”, δεν προχωρεί με το “ναι”... (...). Ο λόγος είναι για το φωτισμένο, συλλογισμένο, σταθερό, αμετακίνητο “όχι”, για μια απόφαση ψυχής και πνεύματος... (...). Τα “άγουρα χρόνια” είναι όλο φλόγα. Άλλωστε, εμείς οι πρεσβύτεροι αυτή τη φλόγα τη θεωρούμε προνόμιο και τη μακαρίζουμε. Κι η φλόγα δε φωτίζει μονάχα πυρπολεί κιόλας και κατακαίει και μεταμορφώνει σε στάχτη....».

I.M. Παναγιωτόπουλος

3. Στο κείμενο που ακολουθεί

- Να ξαναγράψετε μια παράγραφο της προτίμοσής σας σε α' πληθυντικό πρόσωπο, σαν να την γράφατε εσείς, οι νέοι.
  - Πώς αντιλαμβάνεστε τις φράσεις: «παίζουν τους κομφοριστές», «το στύγμα και την απόρριψη από τους βολεμένους».
- Διατυπώστε τις με πιο απλό και επεξηγηματικό τρόπο.

«Οι νέοι και η κοινωνία»

Οι νέοι μας “παίζουν τον άνδρα”, γιατί αυτό τους ζητάμε, “παίζουν το σύγχρονο”, γιατί έτσι δεν θα τους εξοστρακίσουμε, “παίζουν τους κομφορμιστές”, γιατί γρίγορα καταλαβαίνουν ότι πολύ λίγα δεν απαγορεύονται και “παίζουν με τη ζωή τους” (ναρκωτικά, αγώνες αυτοκινήτων κ.λπ.), γιατί συχνά τους κάνουμε να νιώθουν ότι ήδη έχουν κάσει τη ζωή.

Οι νέοι μας, τα παιδιά μας, ζουν κάτω από το άγχος του πανοπτικού και τιμωρητικού συστήματος που εμείς “χειριζόμαστε”.

Κι όμως, οι σημερινοί νέοι ούτε “κοιμούνται” (για να βλέπουν όνειρα) ούτε εκστασιάζονται (για να βλέπουν οράματα). Αγωνιούν και αγωνίζονται για να βρουν το δικό τους στύγμα σε μια κοινωνία της οποίας αποτελούν μέλη, αλλά και η οποία ταυτόχρονα τους αντιμετωπίζει ως “ξένους”. Μη θέλοντας να εντάξουν το μέλλον στις διαστάσεις του παρόντος, ενός παρόντος κατειλημμένου από τους ενήλικες, οι νέοι μας αντιστέκονται.

Μολονότι τους καταλογίζουμε ότι ενδιαφέρονται για τα 3Κ (Καριέρα - Κέρδος - Κατανάλωση) ή ότι λατρεύουν το σώμα, μυθοποιούν το χρήμα και διψούν για περιπέτεια, ξεχνάμε να επισημάνουμε το πόσο εμείς τους πιέζουμε και τους ωθούμε να κερδίζουν (χωρίς να τηρούν κανόνες), να δέχονται ως επιτυχία κι ευτυχία ο,ιδίποτε εμείς τους προσφέρουμε ως τέτοιο, το πόσο τους κάνουμε να φοβούνται τη μοναξιά της αποτυχίας, το στύγμα και την απόρριψη από τους βολεμένους.

Αντί, λοιπόν, να κρίνουμε (και να κατακρίνουμε) τη στάση των νέων απέναντι στη δική μας κοινωνία, ας ξανασκεφτούμε τη δική μας στάση απέναντι τους».

Γ. Πανούσην

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση

σχετικά με την αγάπη και με τον έρωτα

- «Το χρήμα είναι η τρανότερη αγάπη και ο μεγαλύτερος έρωτας του σύγχρονου ανθρώπου· το θαυμάζει, θυσιάζεται γι' αυτό· υπάρχει εξάρτηση η απουσία του φέρνει μελαγχολία, η σάρκα το επιθυμεί».

Αντικρούστε την άποψη αυτή στηριζόμενοι στην αντίθεση πνεύματος-ύλης, χειροπιαστού-άυλου.

Π ε ρ i γ ρ a φ n̄

I. Γενικές παρατηρήσεις

1. Μεθόδευση της περιγραφής

- 1.1.** Να επισημάνετε στο παρακάτω απόσπασμα συμβολαιογραφικής πράξης τους προσδιορισμούς /στοιχεία που παρατίθενται, για να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οικίας που πωλείται. Υπάρχει ακρίβεια και σαφήνεια στην περιγραφή; Ποια στοιχεία /λεπτομέρειες θα χρειάζονταν να προστεθούν συμπληρωματικά;

Σήμερα, 24-5-2003, ο Κ.Σ του Γ. παραχωρεί, μεταβιβάζει και παραδίδει κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων της σχετικές με την οριζόντια και κάθετη ιδιοκτησία, στον αγοραστή Β.Δ. του Ε., μια παλιά, διώροφη πετρόκτιστη κατοικία, συνολικού εμβαδού ογδόντα ένα τετραγωνικό μέτρων και ενενήντα ένα τετραγωνικών εκατοστών ($81,91 \mu^2$), το οποίο όλο ακίνητο βρίσκεται μέσα στον οικισμό της κοινότητας Καλλιθέας Φθιώτιδας και με συνολικό εμβαδόν χίλια είκοσι ένα τετραγωνικά μέτρα και τριάντα τετραγωνικά εκατοστά ($1.021,30 \mu^2$). Ολόκληρο το ακίνητο αυτό αποτυπώνεται και εμφανεται με τα κεφαλαία γράμματα ΑΒΓΔΕΑ στο τοπογραφικό διάγραμμα που είναι προσαρτημένο στο παρόν συμβόλαιο.

2. Η γλώσσα της περιγραφής

- 2.1.** Να διαβάσετε το παρακάτω ποίημα και να εντοπίσετε τις μεταφορικές λέξεις/ φράσεις. Τι επιτυγχάνει με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας ο ποιητής;

Δρόμοι

Δρόμοι- στιλπνά σκούρα χταπόδια τούτης της χώρας μου,
που πάνω σας δίχως μορφή και δίχως βάρος
πορεύεται το μέλλον. Κούρσες, πούλμαν, δεξαμενόπλοια,
κάποιο ποδόλατο και κανένα σπουργίτι
που κυλά τις αόρατες ρόδες του πάνω στην άσφαλτο.
Από κάτω υπόγειοι δρόμοι. Από πάνω
αέρινες σήραγγες παίζοντας τζαζ.
Δρόμοι πλάι σε στραφερές βιτρίνες, πλάι

σ' αγάλματα ή ανάμεσα από μαγαζιά κι εργοστάσια. Δρόμες έξω απ' το πανεπιστήμιο.
 Έξω απ' το κτίριο της Βουλής. Δρόμες εθνικές.
 Δρόμοι της συνοικίας. Δρόμοι μαστιγωμένοι από πίσσα και αίμα. Φτιαγμένοι με φωνές και χαλίκια. Κάτω απ' το βάρος οδοιπρωτίρων και χιλιάδων διαδηλώσεων.
 Δρόμες, σάβανο του Γρηγόρη, του Σωτήρη, του Τάσου.*
 Δρόμοι - παιάνες. Δρόμοι γιορτής.
 Δρόμοι -αγωνία. Δρόμοι - φονιάδες.
 Ποια κατάρα πάνω σας έχει πέσει;

Περιμένουμε ο καθένας στη στάση του περιμένουμε όλοι μαζί στο τσίγκινο υπόστεγο.

Λευτέρης Πούλιος, ΚΝΔ γ' λυκείου

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

- 3.1. Να γράψετε δύο περιγραφές ενός σπιτιού προς ενοικίαση: α) από την οπτική γωνία του ιδιοκτήτη που προσπαθεί να πείσει τον υποψήφιο ενοικιαστή και β) από την οπτική γωνία του υποψήφιου ενοικιαστή, ο οποίος δεν είναι ευχαριστημένος από την εικόνα του σπιτιού.

II. Διάφορα θέματα / Αντικείμενα της περιγραφής

1. Περιγραφή ενός χώρου/ κτιρίου

- 1.1. Στο παρακάτω απόσπασμα ο συγγραφέας περιγράφει μια περιοχή της πόλης των Ιωαννίνων. Αφού συμβουλευτείτε το λεξιλόγιο που υπάρχει στη σελ. 162 του σχολικού βιβλίου, να κάνετε την περιγραφή ενός από τα εργαστήρια που αναφέρονται στο απόσπασμα, η οποία θα δημοσιευτεί σε έναν τουριστικό οδηγό. (Οσα στοιχεία/λεπτομέρειες δεν εξυπρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό να τα παραδείψετε).

* Γρηγόρης Λαμπράκης: Δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1963, Σωτήρης Πέτρουλας: Νεκρός σε διαδήλωση κατά τα Ιουλιανά (1965), Τάσος Τούσης: Νεκρός στη διαδήλωση του 1936.

«Γαλαζοπράσινη και βαθιά, δίπλα στη μικρή πόλη, απλώνεται η λίμνη. Μέσα στα νερά της καθρεφτίζει τα ψηλά του τα τείχια το παλιό μεσαιωνικό και - θέλουν να λεν-ακόμα παλιότερα κάστρο της.

Πίσω απ' την ανατολική πλευρά του κάστρου, στην άκρη της λίμνης, πάνω στην όχητη της, βρισκόταν ο μαχαλάς των ταμπάκικων. Ήταν τα λέγανε τα βυρσοδεψεία. Και ταμπάκους λέγανε τους βυρσοδέψες-ταμπάκηδες που τους λένε στις Σέρρες, στο Βόλο, θαρρώ και στη Σύρα.

Σ' όλο το μάκρος του μαχαλά, μέσα στο νερό της λίμνης, αραδιαζόντανε τα τομάρια, τεζαρισμένα καλά σε ξύλινα τελάρα και τα παίρναν ύστερα, άμα μουλιάζαν και τ' αργάζανε μέσα στ' αργαστήρια-στα ταμπάκια.

Όλα θα τανε καμιά δεκαπενταριά-είκοσι αυτά τ' αργαστήρια, λιθόκτιστα, δίπατα όλα, με θολωτές μεγάλες πόρτες, στη σειρά κι ακουμπισμένα στα τείχια του κάστρου. Το κάτω πάτωμα είχε τα παράθυρα μικρά, σαν πολεμίστρες. Ήταν όλο ένα μεγάλο χαϊδάτι πλακόστρωτο, με κάτι ξύλινες σκάφες από δω κι από κει. Μέσα σ' αυτά χαϊδάτια, κάνε ξιπόλιποι, κάνε με κάπι μεγάλα ποδήλατα και ξεβράκωτοι -δηλαδή μονάχα με το βρακί τους-δουλεύαν οι ταμπάκοι τα δέρματα. Τ' απάνω πάτωμα πρόβαλλε στο δρόμο κάπου μισό μέτρο παραέξω απ' το κάτω κι είχε τα παράθυρα μεγάλα -είδος βενετσιάνικα. Ήταν το κατοικιό τους εκεί κι ανεβαίναν από μια μικρή ξύλινη σκάλα μεσ' απ' τ' αργαστήρια. Ο τόπος όλος τριγύρω βρωμοκόπαγε την ξινή δριμίλα του τομαριού.

Δημ. Χατζής, Ο Σιούλας ο ταμπάκος,
ΚΝΛ, γ' τεύχος

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να κάνετε την περιγραφή της εξωτερικής όψης ενός κτιρίου που έχει πρόσφατα ανακαινιστεί (150 λέξεις), χρησιμοποιώντας τις λέξεις του παρακάτω πλαισίου (να αξιοποιήσετε και το λεξιλόγιο στη σελ. 162 του σχολικού βιβλίου):

νεοκλασικό, διατηρητέο, περίοπτη θέση, περιφραγμένος χώρος, δίφυλλη πόρτα, αναπαλαίωση, μεταμορφώνεται ριζικά, κατεδαφίζεται
2. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη: **κλιμακοστάσιο, δεσπόζει, ανέγερση, γειτνιάζει, διάθρωση, έρεισμα** (μια λέξη περισσεύει).
  - a) Η ..... του πολυώροφου κτιρίου δημιούργησε θύελλα αντιδράσεων από τους κατοίκους της περιοχής.
  - b) Τα τοιχώματα στο εσωτερικό του παλαιού σπιτιού έχουν υποστεί..... λόγω της υγρασίας.

- γ) Στην πλατεία .....το δημαρχιακό μέγαρο.
 δ) Το σχολείο .....με το κολυμβητήριο.
 ε) Ένα μεγάλο..... οδηγεί στην ταράτσα της πολυκατοικίας.
3. Να συμπληρώσετε τη Β στόλη με συνώνυμες λέξεις που ταιριάζουν σε ένα ύφος πιο επίσημο.

A

B

- a. καινούριο
- b. φράχτης
- c. σκάλα
- d. λοξή (στέγη)
- e. σοθάς

2. Περιγραφή προσώπου / ατόμου

- 2.1. Να συντάξετε ένα δελτίο εξαφάνισης προσώπου, προσπαθώντας να είναι η περιγραφή όσο το δυνατόν περισσότερο ακριβής και λεπτομερής. Να τονίσετε κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του προσώπου που έχει εξαφανιστεί.
- 2.2 Προσπαθήστε να διακρίνετε τα σχόλια του αφηγητή για την εξωτερική εμφάνιση και το χαρακτήρα των δύο περιγραφόμενων προσώπων (του Αντωνιάδη και «εκείνου»).
- Μπορείτε με βάση τα σχόλια αυτά να ανιχνεύσετε στοιχεία για το χαρτίρα των δύο προσώπων;

Με αβρές κινήσεις ο Αντωνιάδης γλιστράει το παχουλό κορμί του μέσα από τις συμπληγάδες του κόσμου ως την κολώνα με τα μεγάφωνα, όπου στέκει εκείνος μοναχός και ατάραχος. Είναι κοντοφάρδουλος, υπερβολικά παχύς στη μέση, ολοστρόγγυλος. Τ' αποπληκτικό του μούτρο ξεχειλίζει σε προγούλια και διεκδικεί μ' ένα ύφος απρόσιτο όσο μεγαλοπρέπεια τού αφαιρεί το μπόι. Εύκολα, ωστόσο, υποθέτει κανείς πως η μόνιμη συνοφρύωση οφείλεται στα παπούτσια του που τον στενεύουν. Δε σάλεψε καν το υπεροπτικό φρύδι του στη βαθιά υπόκλιση του Αντωνιάδη, που τώρα τον παρακολουθεί κατάματα και καθώς μαρτυρούν οι σεμνές χειρονομίες και τα κίβδηλα γελάκια έχει αναπτύξει όλη την ευφράδεια. Στην ψυχή μου ένα δάγκωμα – το υπεροπτικό φρύδι κουνήθηκε αρνητικά.

Αλέξανδρος Κοτζιάς, Ο Εωσφόρος,
 ΚΝΔ γ' τεύχος

Λεξιλόγιο σχετικό με την περιγραφή ατόμου

- Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα και υπογραμμίστε τις λέξεις που περιγράφουν το πρόσωπο. Ποιες από αυτές αποτελούν συγχρόνως και ένα σχόλιο, θετικό ή αρνητικό;

Ήταν ένας άντρας ως πενήντα χρόνων, ένας κολοσσός. Το ύψος του έφτανε τα δύο μέτρα. Πλάτες φαρδιές, πόδια και χέρια πελώρια, αναλογίες αρμονικές - ούτ' ένα δράμι ρύγκι περιπτό. Ξανθός και ροδοκόκκινος, δεν είχε ακόμα δοκιμάσει το πλιόκαμπα του ελληνικού ουρανού. Παρουσιάστηκε στην Σχολή με στολή εκστρατείας συνταγματάρχη του ποτέ ρωσικού τσαρικού στρατού, πολύ κακοπαθιασμένη..

Μ. Καραγάτσης, *Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν*

- Στο παραπάνω απόσπασμα από το *Συνταγματάρχη Λιάπκιν* προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τις λέξεις που περιγράφουν το πρόσωπο με τις ακόλουθες:

μια καρικατούρα, ενάμισι μέτρο, ανύπαρκτες, καλαμένια, ένα σκαρί ασουλούπωτο και ασθενικό, ασπρουλιάρης

– Το κείμενο που προκύπτει περιέχει αρνητικό ή θετικό σχόλιο για την εμφάνιση του περιγραφόμενου προσώπου; Πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο που περιγράφει ο Καραγάτσης;

- Να συμπληρώσετε τη Β στήλη με αντώνυμα των λέξεων της Α στήλης.

Α

Β

- a. απλανές (βλέμμα)
- b. σαρκώδη (χείλη)
- c. λευκά (δόντια)
- d. γενάτο (πιγούνι)
- e. πλαδαρό (σώμα)

- Να γράψετε επίθετα ομόρριζα των παρακάτω λέξεων, τα οποία να συνδυάσετε με ουσιαστικά, ώστε να προκύψουν φράσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην περιγραφή προσώπου,

π.χ. μετάξι: μεταξένιος μεταξένια μαλλιά

a) οστό, b) παραπλανώ, γ) ποσυχία, δ) κύμα, ε) αστραπή, στ) ρόζος, z) σουλούπι, n) λίκνο, θ) ζάχαρη, ια) μυς, ιβ) έκφραση, ιγ) πολυτέλεια, ιδ) δύναμη, ιε) χύνω, ιστ) βία, ιζ) σαρκασμός

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

3.1. Διαβάστε την παρακάτω περιγραφή του γνωστού αγάλματος του Πραξιτέλη, που απεικονίζει τον Ερμή. Στη συνέχεια προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τους υπογραμμισμένους όρους που ανήκουν σε ένα ειδικό λεξιλόγιο (της αρχαιολογίας) με λέξεις σε ένα ύφος λιγότερο επίσημο, πιο οικείο και καθημερινό.

Το γλυπτό, ύψους 2,13 μ., παριστάνει το θεό Ερμή χωρίς ενδύματα να κρατά το μικρό Διόνυσο στο αριστερό άνω άκρο, το οποίο στηρίζει σε κορμό δέντρου πάνω σ' αυτόν είναι ριγμένο το ίματο του θεού, που σχηματίζει βαθιές πτυχώσεις [...] Από τη μορφή του Ερμή λείπουν και είναι συμπληρωμένα με γύψο το αριστερό κάτω σκέλος (από την άρθρωση και κάτω) και η δεξιά του κνήμη. Ακόμη λείπει το κατώτερο μέρος του κορμού του δέντρου και το αριστερό άνω άκρο τού Διονύσου που θα εκτεινόταν προς τον βότρυ (=τσαμπί σταφύλι) που έφερε ο Ερμής ως σύμβολό του [...].

Την αισθητική εντύπωση του έργου συμπλήρωναν χρώματα· ίχνη καστανέρυθρου και επιχρύσωσης διακρίνονται στο σανδάλι του σωζόμενου ποδιού και στην κόμη του Ερμή.

4. Ειδικά θέματα

4.1. Διαβάστε τους παρακάτω κανόνες του επιτραπέζιου παιχνιδιού TRIVIAL PURSUIT και προσπαθήστε να τους αποδώσετε σε μορφή οδηγιών χρησιμοποιώντας, όπου είναι δυνατό, προστακτική ή πληθυντικού προσώπου, κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές
π.χ. Διαλέξτε ο καθένας από ένα πιόνι...

Αρχή του παιχνιδιού

- Κάθε παίκτης διαλέγει ένα πιόνι και πάίρνει 6 μάρκες επιτυχίας μία από κάθε χρώμα κατηγορίας.
- Οι παίκτες ρίχνουν το ζάρι και κινείται πρώτος όποιος φέρει το μεγαλύτερο αριθμό.
- Αν δύο ή παραπάνω παίκτες ισοφαρίσουν, τότε ξαναρίχνουν [...]

III. Έκφραση - Έκθεση

1. Να διαβάσετε την παρακάτω περιγραφή ενός σύγχρονου νέου, ο οποίος εντάσσεται σε μια ομάδα με κριτήριο την ενδυμασία του και τη μουσική που ακούει. Να σημειώσετε τα σημεία όπου ο τόνος είναι ειρωνικός.

Ο hip-hopper δυτικών προαστίων

Παιδί του αμερικανικού MTV. Κλασικό δείγμα ανθρώπου που υπέκυψε στην αδελφοποίηση των δυτικών συνοικιών της Αθήνας με το νεοϋορκέζικο Μπρονξ. Οι νέγροι «mc» της αμερικανικής πείρου είναι τουλάχιστον κολλητάρια... Ο τύπος του «νέου επαναστάτη», και μάλιστα άνευ αιτίας. Βασική ασχολία του είναι η μουσική, τουλάχιστον για το βράδυ. Το πρώτο δουλεύει σε συνεργείο αυτοκινήτων, κάνει μικρομεταφορές ως κούριερ, εργάζεται ως πωλητής σε κατάστημα δίσκων, είναι φοιτητής σε κάποιο TEI κτλ. Συνήθως χορεύει ωραία ή τέλος πάντων χορεύει πολύ. Η συνομοταξία έχει συγκεκριμένα στέκια, χαρακτηριστικό βαρύ και ασύκωτο «ύφος» και την ανάλογη ενδυματολογία.

Τα μαλλιά του είναι πολύ κοντά κομμένα και σχεδόν πάντα βαμμένα σε ένα έντονο χρώμα, όπως το πράσινο, κόκκινο, το πορτοκαλί ή το μπλε. Οι πιο «συντηρητικοί» τα βάφουν άσπρα ή κίτρινα. Τα σκουλαρίκια στα πιο απίθανα σημεία, όπως είναι τα φρύδια, τα χείλη και η γλώσσα, είναι το σήμα κατατεθέν του. Και πάλι όμως οι πιο «σοφτ» προτιμούν τη μύτη ή τα αφτιά.

Τα χαϊμαλιά στο λαιμό δεν λείπουν ποτέ. είναι το στολίδι που... κάνει τη διαφορά. Το μπλουζάκι είναι ή εφαρμοστό ή πολύ φαρδύ και πολύ μακρύ... Των άκρων δηλαδή. Το καλοκαίρι τα πολύ φαρδιά παντελόνια, 4 μεγέθη τουλάχιστον πάνω από το κανονικό, δίνουν τη θέση τους στις πολύ φαρδιές βερμούδες, επίσης 4 μεγέθη τουλάχιστον πάνω από το κανονικό, οι οποίες φθάνουν απαραιτήτως ως τη μέση της γάμπας.

Τα παπούτσια είναι πάντα αθλητικά και πάντα πολύ άνετα. Επίσης είναι πολύ μα πολύ χοντροκομμένα.

Γ. Τσιμπίδης - Κιάρα Σουγκανίδου,
Από τον ημερήσιο Τύπο

2. Στο παρακάτω άρθρο για τη «γοπτεία της στολής» περιγράφεται σε ειρωνικό ύφος ο τύπος της Σοφοκλέους. Να διαβάσετε το κείμενο και να κάνετε την περιγραφή μιας άλλης κοινωνικής ομάδας με ιδιαίτερο ενδυματολογικό τύπο.

Η γοντεία της στολής

Εξηγούμεθα: η στολή μάς μετατρέπει σε σύμβολα, μοιράζει απλόχερα ρόλους, εμπνέει, υποβάλλει, ομορφαίνει αλλά και τυποποιεί. Μια πλουμιστή στολή με τις επωμίδες της, τα ππλήκια της, τα παντελόνια με τις πολύχρωμες ρίγες. Η άψογη «παραθέα» με τα πουκάμισα, τα παράσημα και τα διακριτικά στο πέτο έχει δυναμική ιδιάσουσα. Μεταμορφώνει τον ακαμάτη σε άνθρωπο των αποφάσεων, τον άθυλο σε αποφασιστικό, προσδίδει ύφος «ψωφιστικό» και ενίστε γοντευτικό. Οι ένστολοι της πόλης - εσχάτως και οι ένστολες - γνωρίζουν από πρώτο χέρι τον μαγνητισμό που εκπέμπουν... Στη θέα ενός «σιδερωμένου», διαχρονικού εύελπι τα κεφάλια στρέφονται με ευλαβική περιέργεια. Στα παιδικά τα μάτια, η συνάντηση με έναν πυροσβέστη λειτουργεί με τη δυναμική επαγγελματικού προσανατολισμού: «Πυροσβέστης θέλω να γίνω μπαμπά!». Δεν είναι ανάγκη να ζει κανέίς στο ρομαντικό Παρίσι του Μεσοπολέμου για να μπορέσει να αντιληφθεί τη μοιραία γοντεία της αισαλάκωτης στρατιωτικής στολής στα αχόρταγα μάτια νεαρών δεσποινίδων... Στα συμπαροματιούντα της γοντείας ανήκει και ο μαγνητισμός, η αίσθηση της δύναμης. [...]

Το να έλεγε κανείς ότι σεβαστό ποσοστό της γοντείας τους οι στολές το οφείλουν στα ποιοτικά υφάσματα θα ήταν λάθος. Σχέδια «πατρόν», λύσεις έτοιμες, ίδιού το φαστ φουντ της ραπτικής. Τοιουτοτρόπως ντύνονται οι φαντάροι, οι αστυνόμοι, οι αεροπόροι... Ωστόσο η στολή είναι ευπροσάρμοστη και υποβληπτική.

Αλλά και το κατ' οίκον βεστιάριο λειτουργεί εν είδει στολής. Ανάλογα με το πόσο «φουσκωμένο» είναι το πουγκί, με την κοινωνική προέλευση, την περιοχή διαμονής... Οι γραβατωμένοι των βορείων προαστίων είναι «ένστολοι», για παράδειγμα με κώδικα ιδιόμορφο. Δεν συγχρωτίζονται με «ρεϊβόνια» ή με «χουλιγκάνους», που και αυτοί βεβαίως διατηρούν την γκαρνταρόμπα της συνομοταξίας τους. Εδώ η στολή αποκτά συμβολισμό, τον ρόλο των γαλονιών αναλαμβάνει το σπίλ, η μόδα των δρόμων και της νεανικής κουλτούρας. Το πράσινο μαλλί γίνεται σύμβολο, το ίδιο και η φαρδιά μακριά βερμούδα που φτάνει ως κάτω από τα γόνατα. Όλοι όμως, φαντάροι, πυροσβέστες, «σεκιουριτάδες», αστυνομικοί, αλλά και χιπ - χοπάδες, φίλαθλοι, νεογιάπτες και εργάτες, με τα ήθη, την ενδυμασία, την κινησιολογία και τη συμπεριφορά τους, συνθέτουν αυτό που θα ονομάσουμε... «στολές της πόλης» [...].

Ο τύπος της Σοφοκλέους

Το γρήγορο χρήμα φέρνει τη γρήγορη μόδα. Μόνο που δεν υπάρχει χρόνος για να «καλλιεργηθεί» το στιλ, που θα ήθελε να έχει, ο τύπος της Σοφοκλέους. Τέλος πάντων, επειδή είναι μοντέρνος και ρίχνει μια ματιά στα αντρικά περιοδικά, ξέρει ποια ρούχα είναι «του συρμού»: εκείνα που προτιμούσαν οι γιάπτες της Wall Street στην αρχή της δεκαετίας.

Έτσι, λοιπόν, φροντίζει να τα αποκτήσει. Τα γυαλιά πλίου έχουν αεροδυναμικό στυλ, που είναι και επιβλητικό εκτός από μοντέρνο. Πραπέμποντας σε «τηλεαγορά».

Το κοστούμι φέρει απαραιτήτων υπογραφή γνωστού σχεδιαστή μόδας, κατά προτίμηση Ιταλού ή Αμερικανού. Η γραβάτα είναι πάντοτε καλής ποιότητας, γιατί του έχουνε πει ότι έτσι πρέπει να είναι, για να αναδείξει το υπόλοιπο ντύσιμο. Τα παπούτσια είναι πάντοτε πανάκριβα, γιατί έχει διαβάσει στα περιοδικά ότι οι γυναίκες το πρώτο πράγμα που κοιτούν σε έναν άντρα είναι τα παπούτσια.

Το κινητό τηλέφωνο πρέπει απαραιτήτως να είναι το «μικρότερο» και το «καλύτερο» που κυκλοφορεί στην αγορά. Το αυτοκίνητο και βέβαια είναι κάμπριο! Γυναικοπαγίδα...

Γιάκος Τσιμπίδης - Κιάρα Σουγκανίδου
Από τον ημερήσιο τύπο

IV. Οργάνωση του λόγου

1. Αφού διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα: α) να βρείτε τις αναλογικές σχέσεις που υποκρύπτονται μεταξύ των ψαριών και των ανθρώπων, β) να αναπτύξετε μία παράγραφο με μορφή αναλογίας με θεματική περίοδο τη φράση «*H ανθρώπινη κοινωνία μοιάζει με το βυθό της θάλασσας...*».

Είναι γνωστό ότι στο βυθό μόνο ένας νόμος υπάρχει: το δίκαιο του ισχυροτέρου. Αυτό ρυθμίζει τις σχέσεις των ψαριών. Είσαι ισχυρός; Έχεις δίκιο. Είσαι αδύνατος; Έχεις άδικο. Έχεις στόμα μεγάλο και σαγόνια γερά; Τρως! Έχεις στόμα μικρό και σαγόνια αδύνατα; Τρώγεσαι! Μη στεναχωρείσαι όμως. Έως να φαγώθεις, θα φας κι εσύ αρκετούς, πιο αδύνατους από σένα. Κοντολογίς στο βυθό βασίζεται κανείς μόνο στη δύναμή του, στο αναστημά του στα δόντια του, στ' αγκάθια του και στη γρηγοράδα του.

Θέμος Ποταμιάνος,
Οι ακόλουθοι της τράτας,
ΚΝΔ 8' γυμνασίου

2. Να διαβάσετε το παρακάτω αλληγορικό τραγούδι του Οδυσσέα Ελύτη και να γράψετε μία παράγραφο με αναλογία, βασισμένη στο θέμα του τραγουδιού.

Το τρελοβάπορο

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούθρες «βίρα - μάινα»

Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές,
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δύο μεριές.

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο, ναύτη πονηρό.

Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς,
βάσανε ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς.

Έλα Χριστέ και Κύριε, λέω κι απορώ,
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο,

Χρόνους μας ταξιδεύει, δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τους αιλλάξαμε.

Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε,
μπήκαμε μες στα όλα και περάσαμε.

Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!

Οδ. Ελύτης,
ΚΝΛ 8' γυμνασίου

[Σημ.: Το καράβι συμβολίζει την Ελλάδα]

Α φ ί γ η σ ο η

1. Ορισμός της αφήνοσης

1.1. Να διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα και στη συνέχεια να γράψετε μια τηλεγραφική αστυνομική αναφορά για την (υποθετική) εξαφάνιση του προσώπου που περιγράφεται. Φροντίστε να δώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, το χρόνο και τα πιθανά αίτια της εξαφάνισης.

Πάνω σε έναν πάγκο στριμωγμένο ανάμεσα στο μπροστινό κάθισμα και σ'ένα βουναλάκι από παλιά μπαούλα κι έπιπλα, μια γυναίκα, ντυμένη φτωχικά αλλά τυλιγμένη σ'ένα μάλλινο σάλι, του χαμογέλασε αδύναμα. «Ναι, ναι» απάντησε με μια κίνηση σαν να θελει να σπτίσει συγγνώμη. Ένα αγοράκι τεσσάρων χρονών κοιμόταν στην αγκαλιά της. Το πρόσωπό της ήταν γλυκό και κανονικό, τα μαλλιά της, όπως στις Σπανιόλες, κυματιστά και μαύρα, είχε μικρή ίσια μύτη, όμορφο και ζεστό καστανό βλέμμα. Κάτι όμως πάνω σ'αυτό το πρόσωπο τραβούσε την προσοχή. Δεν ήταν μονάχα ένα είδος μάσκας που η κούραση ή κάπι παρόμοιο σχημάτιζε προσωρινά πάνω στα χαρακτηριστικά της, όχι, ήταν μάλλον ένα χαμένο ύφος και μια γλυκιά αφηρημάδα, σαν αυτά που έχουν μόνιμα μερικά αθώα πλάσματα, που εδώ όμως περνούσαν φευγαλέα πάνω από την ομορφιά του προσώπου. Στην τόσο χτυπτή καλοσύνη του βλέμματος ανακατευόταν κάπου κάπου και μια αχνή λάμψη παράλογου φόβου που έσβηνε αμέσως.

Albert Camus, Ο πρώτος άνθρωπος

2. Αφηνηματικό περιεχόμενο και αφηνηματική πράξη

2.1. Ποιες από τις φράσεις της Β στήλης ταιριάζουν σε μια υπηρεσιακή έκθεση/ αναφορά αστυνομικού και ποιες σε λογοτεχνικό έργο; Να κάνετε την αντιστοίχιση.

Α

1. υπηρεσιακή έκθεση /αναφορά
2. λογοτεχνικό έργο

Β

- a. «Το πτώμα έφερε βαριές κακώσεις στην πλάτη και τα πόδια».
- b. «Γύρω από το μέτωπό του ήταν τυλιγμένο ένα παράξενο πράγμα, σαν κίτρινη λωρίδα με καφετιές πιτσιλιές που έμοιαζε γερά δεμένο στο κεφάλι του».
- c. «Ο νεκρός άντρας έφερε επίδεσμο στο κεφάλι».
- d. «Μετά την ανεύρεση, το πτώμα μετεφέρθη στο νεκροτομείο, για να εξεταστεί από τον ιατροδικαστή».
- e. «Οι αστυνομικοί με γρήγορες κι επιδέξιες κινήσεις σήκωσαν το πτώμα από το έδαφος».

3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

- 3.1. Να διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα και να προσδιορίσετε το είδος του κειμένου από το οποίο έχουν ληφθεί (π.χ. υπηρεσιακή αναφορά, πρακτικά συνεδρίασης, ημερολόγιο, λογοτεχνικό έργο κ.λπ.), έχοντας ως κριτήριο το περιεχόμενό και το ύφος τους.
- Έτοιμη προς κατάθεση στη Βουλή είναι η ρύθμιση για τις οφειλές προς το Δημόσιο.
  - Παρακαλώ να μου αποστείλετε αναλυτική κατάσταση της βαθμολογίας μου, για να τη χρησιμοποιήσω...
  - Την ώρα που στεκόμουν δίπλα στο φωτεινό σηματοδότη, περιμένοντας να ανάψει πράσινο για τους πεζούς, είδα τον κατηγορούμενο Β.Π. να κατευθύνεται με ορμή...
  - Επέσανε τα Γιάννενα, σιγά να κοιμηθούνε,
εσθήσανε τα φώτα τους, εκλείσανε τα μάτια.

Αριστ. Βαλαωρίτης

- Η ολομέλεια του συμβουλίου αποφάσισε να δώσει στη δημοσιότητα τα ονόματα των...
- Αναφέρω ότι εξηφανίσθη χθες, ημέρα Παρασκευή..., άνδρας ηλικιωμένος...

Λεξιλόγιο

- Να συνδυάσετε τα επίθετα της Α στήλης με τα ουσιαστικά της Β στήλης

Α	Β
1. αξιόποινη	a. τραγωδία
2. υπηρεσιακή	b. αναφορά
3. σωματική	c. κίνηση
4. αναπότρεπτη	d. διάγγελμα
5. τραγικό	e. πράξη
6. επιταχυνόμενη	f. συμβάν
7. επίσημο	g. βλάβη
- Να συμπληρώσετε τα κενά με τις παρακάτω λέξεις, αφού τις βάλετε στο σωστό τύπο:

«εξ αμελείας», εξαρθώνω, κοινοποίηση, επιδίδω, ποινή, επιβάλλω.

  - Η αστυνομία .....σπέιρα εμπόρων ναρκωτικών.
  - Το δικαστήριο τού .....φυλάκισης δέκα μηνών.
  - Ο δικαστικός υπάλληλος μου ..... .
  - Καταδικάστηκε για φόνο .....

4. Ποιος αφηγείται;

- 4.1. Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να προσδιορίσετε σε ποιον τύπο ανήκει ο αφηγητής ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής του στα γεγονότα.

Την πέρασε τη ζωή του κι ο γέρος ο Ανέστης στην ξενιτιά, ζωή παραδαρμένη, καραβοτσακισμένη ζωή. Όχι δα και πως τη μάδησε την ψυχή του η φτώχια, που μάλαμα έπιανε και κάρβουνο γινότανε. Από τέτοιους πόνους η ψυχή του δεν έπαιρνε. Τον κρυφότερως όμως πάντα της πατρίδας ο ακοίμητος ο καπηός, και σαν είδε και απόειδε πως ελπίδα πια δεν του απόμεινε, σαν άρχισε κι ένιωθε στα γέρικα σπήθια του την ανατριχίλα του Χάρου, το 'καμε απόφαση και τράβηξε για τα παιδιακίσια λημέρια του.

Αργύρης Εφταλιώτης, *Η λαχτάρα του γερο- Ανέστη,*
ΚΝΛ 8' γυμνασίου

5. Η οπτική γωνία στην αφήγηση

- 5.1. Να διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα (α,β) και να προσπαθήσετε να διακρίνετε: I) σε ποιο από αυτά ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα και σε ποιο δε συμμετέχει, II) σε ποιο έχουμε αφήγηση με εσωτερική και σε ποιο με μπενική εστίαση.

(α)

Φτάνοντας στην όχθη, στάθηκε και το κοίταζε. Το ποτάμι! Ωστε υπήρχε λοιπόν αυτό το ποτάμι; Όρες ώρες, συλλογιζόταν μήπως δεν υπήρχε στ' αλλίθεια. Μήπως ήταν μια φαντασία τους, μια ομαδική ψευδαίσθηση. Είχε βρει μια ευκαιρία και τράβηξε κατά το ποτάμι. Το πρωινό ήταν θαύμα! Αν ήταν τυχερός και δεν του παίρνανε μυρούδιά... Να πρόφταινε μονάχα να βουτήξει στο ποτάμι να μπει στα νερά του, τα παρακάτω δεν του νοιάζανε.

Αντ. Σαμαράκης, *Το ποτάμι*
ΚΝΛ. 8' γυμνασίου

(β)

Το βλέμμα της ανάβει, ύστερα γίνεται παγερό. Δε φτάνει ποτέ μέχρι το θυμό τη μπτέρα, σταματάει λίγο πριν, και τούτο είναι φοβερό, είναι σα να σε πνίγει. Θα πρεπε να με δείρεις, μπτέρα, για την αυθάδειά μου, τη παλάμη σου να πέσει απάνω μου βαριά. Σηκώνουμαι να της ζητώ συγχώρεση, μα ντρέπουμαι και σταματάω την κοιτάζω λοξά, φαίνεται λυπημένη. Πλησιάζω τότε το τζάμι και κτυπάω τα δάχτυλα μου στο γυαλί πάζω ένα σκοπό της μόδας, το αριστερό μου πόδι κρατάει το ρυθμό. Το βλέμμα της χαϊδεύει την πλάτη μου, μ' έχει κιόλας συγχωρέσει. Τότε δε βαστάω. Βγαίνω τρέχοντας απ' το δωμάτιο, να πάω να κλάψω.

Η βροχή πέφτει απάνω μου άφθονη, τα μαλλιά μου κολλάνε στα κροτάφια. Η μπτέρα θα με είδε απ' το τζάμι, όμως δε με φώναξε. Η ώρα περνάει, με κυριεύει σιγά σιγά η ευδαιμονία που έρχεται μετά τα δάκρυα.

Μαργαρίτα Λυμπεράκη,
Τα ψάθινα καπέλα, ΚΝΔ 8' γυμνασίου

Λεξιλόγιο

1. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις στα παρακάτω αποσάσματα με άλλες συνώνυμες.
  - a) Ήταν ένας μάλλον **ψηλός στ' ανάστημα γέροντας** με δίκωχο λεβέντικα στραβό στο **φαρό** κεφάλι, πρόσωπο **χαρακωμένο** από τα χρόνια και τις κακουχίες, μάτι **ζωηρό**, ριχτό μουστάκι. Οι κινήσεις του, το **βάδισμά** του πρόδιναν μια **ζωντανία** ασυνήθιστη στην **ηλικία** αυτή. Βροντούσε περπατώντας την αχώριστη **μαγκούρα** του με νταϊλίκι πεισματερό. Στο πρόσωπό του, το **τραβηγμένο** κι **αδρό**, παιζανε **χαρούμενα** τις λάμψεις τους και τις σκιές μια πρωτόγονη **παλικαριά**, **θουνίσια**, και μια **φαιδρότητα** γεμάτη θυμοσοφία ώριμη μαρί και παιδική.

Άγγελος Τερζάκης, Απρίλης,

ΚΝΔ α' γυμνασίου

- 8) Ήταν ένα γεροντάκι **κοντό** και **ξερακιανό**, μα πολύ **σθέλτο** και **ζωηρό** κάπου εξηνταπέντε χρονώ. Η όψη του ήταν πάντοτε **γελαστή** και τα μάτια του **μπριπίδιζαν**.
2. Για κάθε μια από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε τρεις ομόρριζες ή σύνθετες: **θάλλω (=ανθίζω), ακμή, μέλλον.**
3. Να συνδυάσετε τα ρήματα της Α στήλης με τις καταλληλότερες φράσεις ή ουσιαστικά από τη Β στήλη:

A

1. ενδέχεται
2. προμηνύεται
3. επίκειται
4. συγώνει
5. επικρέμεται
6. ήγγικεν

B

- a. θύελλα αντιδράσεων
- β. η στιγμή
- γ. να έρθει αύριο
- δ. η ώρα της κρίσης
- ε. η απειλή του πολέμου
- στ. συνάντηση των δύο πρωθυπουργών.

Περιγραφή και Αφήνοση

- 1. Στο παρακάτω απόσπασμα προσπαθήστε να διακρίνετε τα περιγραφικά από τα αφηγηματικά μέρη.**

Κοιτάξαμε τον ξένο. Η κακομοιορία έβγαινε απ' όλο του το κορμί. Θα τανε πεντητάρης λιγνός, κίτρινος, τα γένια του ψαρά και αχτένιστα, μοιάζανε με αφάνα. Ούτε κασκέτο φορούσε, ούτε παπούτσια. Ήτανε σκεπασμένος με κάπι κουρέλια, που αφήνανε γυμνά εδώ και κει τα μέλη του. Μόλις βρέθηκε μέσα, γύρισε τα μάτια του γύρω φοβισμένα, σαν αγρίμι, και ύστερα κοίταξε και την πόρτα που την έκλεινε η κορμοστασία του θείου μου, του Δημήτρη. Έκανε μια κίνηση, σαν να θέλει να ξεφύγει, μα ο παππούς μου του χαμογέλασε καλόβολα και του είπε με τη γλυκιά φωνή του [...].

Στέφανος Δάφνης, *Ο ξένος των Χριστουγέννων*,
ΚΝΔ α' γυμνασίου

- 2. Ποιους στόχους επιδιώκει ο συγγραφέας όταν παρεμβάλλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο;**

Λεξιλόγιο

- 1. Να γράψετε τα αντίστοιχα ουσιαστικά δίπλα σε κάθε ρήμα από τα παρακάτω, όπως στο παράδειγμα: πx. σατιρίζω - σάτιρα.**
α) αστειολογώ	η) παρωδώ .....
β) αστεῖζομαι	θ) χλευάζω .....
γ) γελώ	ια) πειράζω .....
δ) γελοιοποιώ	ιβ) ευθυμώ .....
ε) μειδιώ	ιγ) ευφυολογώ .....
στ) κοροϊδεύω	ιδ) διασύρω .....
ζ) διακωμαδώ	ιε) καγχάζω .....
- 2. Να αντιστοιχίσετε τα επίθετα της στήλης A με τα ουσιαστικά στη στήλη B.**

A	B
1. ευτράπελη	α. γέλιο
2. έξυπνο	β. διασυρμός
3. τρανταχτό	γ. απάτη
4. κακεντεχές	δ. διήγηση
5. δημόσιος	ε. μειδίαμα
6. ολοφάνερη	στ. σχόλιο
7. ελαφρό	ζ. λογοπαίγνιο

Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση

Το κωμικό και η σημασία του γέλιου

1. Να γράψετε μια αστεία ιστορία στην οποία θα καυτηριάζετε ένα κοινωνικό πρόβλημα.

Οργάνωση του λόγου

Συνοχή κειμένου

1. Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να εντοπίσετε τις μεταβατικές λέξεις/ εκφράσεις που σηματοδοτούν τη συνοχή ανάμεσα στις προτάσεις και τις περιόδους. Υπάρχει συνοχή ανάμεσα στις δύο παραγράφους; Με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται;

Η ποίηση είναι ένα πείσμον μυστικό. Το ποίημα που γράφεται είναι μία πείσμων πονηρία που, πες πες πες, καταφέρνει πότε πότε να αποσπάσει ελάχιστο τιμήμα αυτού του μυστικού, και που σπεύδει να το διαδώσει. Με την ίδια όμως ασάφεια και υπαινικτικότητα που το παρέλαβε. Έτσι, το ποίημα γίνεται αυτόματα συνένοχος και συντηρητής της μυστικότητας που θέλει να διατρίσει.

Η ποίηση είναι ένα πείσμον μυστικό παράπονο. Που σχηματίστηκε πολύ πριν απ' τις αιτίες του, προεξοφλώντας ότι θα υπάρξουν. Ο επίσης απόρρητος υπαίτιος αυτού του παραπόνου απειλεί την ποίηση, ότι αν το αποκαλύψει, θα της αφαιρεθεί αυτόματα και αυτοστιγμέι κάθε λόγος, κάθε νόημα υπάρξεώς της.

Κική Δημουλά,
Διατριβή ενός Αδαούς Μονολόγου
πάνω σε Άγνωστο Θέμα,
ΚΝΔ, γ' ενιαίου λυκείου

2. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της στήλης A με αυτά στη στήλη B.

A

1. άρα, λοιπόν, συνακόλουθα
2. σώμα, χέρια
3. ασθενής, τραυματίας
4. μολονότι, εντούτοις
5. ο μισθωτής, ο ενοικιαστής
6. επιπλέον, επίσης
7. τουτέστιν, σαν να λέμε

B

- a. το όλον και τα μέρη του
- β. λέξεις που αντιθέτουν
- γ. λέξεις που προσθέτουν
- δ. συνώνυμες λέξεις
- ε. λέξεις που εισάγουν επεξήγηση
- στ. λέξεις που δηλώνουν συμπέρασμα
- ζ. λέξεις με νοηματική συγγένεια.

Xρονογράφημα

1. Να διαβάσετε το ακόλουθο χρονογράφημα και να επισημάνετε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του είδους.

Πρωινό Κυριακής στην Κέρκυρα

Από το παράθυρο του ξενοδοχείου μου ζω το κυριακάτικο πρωινό της Κέρκυρας. Δε διαλέξατε μόνος την ώρα της αφυπνίσεως. Θα σας αφύπνιζαν τα πνευστά τής φιλαρμονικής, που ετοιμάζονται για τη βραδινή τους συναυλία. Θα σας θύμιζαν ακόμα το πρωινό καθήκον σας απέναντι των ουρανών οι καμπάνες του Αγίου*. Τους πρόλαβαν όμως όλους οι σάλπιγγες του στρατού. Πήγαν να τον εγκαταστήσουν στο βενετσιάνικο φρούριο, φάτσα στα σπίτια και τα ξενοδοχεία της Σπιανάδας, για να ξυπνούν από τις έξι το πρωί με εγερτήρια και γυμνάσια τους παραθεριστές και τους κατοίκους. Γυμνάσια στην Πλατεία Συντάγματος*... Και διανύουμε έτος Τουρισμού και Αποδήμου!

Αν είχαμε, τουλάχιστο, κατακλιθεί στην ώρα μας... Θεέ μου, πόσο ξενυχτά η Κέρκυρα!

Στο χορό του «Φοίνικα» σάς βρήκαν οι πρώτες πρωινές ώρες της Κυριακής.

- Από τώρα για ύπνο; απορεί την υποχρεωτική συντροφιά των Κερκυραίων.

Και σας οδηγούν κάτω από τ' ασήμια του φεγγαριού στα κρυπτιδώματα* της Γαρίτσας*, όπου αυτόματα και απροσδόκητα οι σύντροφοι της βραδιάς, γυμνοί από όργανα ως τη σπιγμή εκείνη, βρίσκονται με κιθάρες ακουμπισμένες στο στήθος. Χωρίζονται μονομιάς σε πρίμα σεκόντα* και σας τραγουδούν σότο βότσε* την άρια* του Ερνάνη.

Εν ήχοις σάλπιγγος, εν χορδαίς και οργάνοις*, αφήνετε το κρεβάπι του ξενοδοχείου σας. Κουρασμένο από την πολυκαρία κι αυτό. Το πιο παλιό ξενοδοχείο της Κέρκυρας ο «Άγιος Γεώργιος». Και το πιο σικ στον καιρό του. Τότε που εκτεινόταν σε τριπλάσιο χώρο από το σημερινό και δεχόταν εστεμμένους και ευγενείς. Τα σμόκιν* και οι έξωμες* στις αίθουσές του. Κρύσταλλα και ασημικά στα τραπέζια του. Τώρα, από τα παλιά κλέψ* δεν απόμεινε παρά ο βενετσιάνικος καθρέφτης του τοίχου, ένα πιάνο για ν' αναδίδει τους ήχους των περασμένων και το πατίνι* εκείνο της αρχοντιάς, διάχυτης σ' όλη την Κέρκυρα. Κάτω από τα παράθυρα απλώνεται η Σπιανάδα με τα τόξα - τα «βόλτα» της.

Σας είναι εύκολο σήμερα, άνθρωποι πληθείοι* να περνάτε κάτω από τα βόλτα με τα χέρια στις τσέπες, με τα κοντομάνικα και με την ξεγνοιασιά της εποχής. Υπήρξαν όμως χρόνια, όχι πολύ μακρινά, που θα περνούσατε από μεγάλη απόσταση και θ' ατενίζατε με ευλάβεια και δέος το αρχοντολόι, με τις ζακέτες, τις μακριές φούστες και τα ημίψηλα. Ήταν η εποχή που η κοντέσσα διέσχιζε τα βόλτα κρατώντας με το ένα χέρι την ουρά της φούστας της και ακουμπώντας στη χρυσή λαβή του μπαστουνιού της με το άλλο. Κάθε οικογένεια ευγενούς είχε το τραπεζάκι της κάτω από ορισμένο τόξο, όπως είχε τη λότζα* της στο θέατρο. Χειροφιλήματα και υποκλίσεις. Σε τρεις χρόνους αναστκώνονται τα μιραμπό* για το χαρτεισμό. Από τα γιοτ, που ήταν αραγμένα στην Κοντροφόσα*, μπροστά στο Παλάτι, έβγαιναν οι λόρδοι, για να πάρουν μέρος στην κοσμική ζωή της πόλεως. Με τις βεντάγιες τους οι κοντέσσες. Η πρεμέρα της ιταλικής όπερας, που είχε συγκεντρώσει την προτεραία* τους ευγενείς στο θέατρό τους, εθέρμαινε τη συζήτηση. Εκτός αν υπήρχε θέμα περισσότερο ενδιαφέρον, όπως το συνταρακτικό γεγονός, ότι γνωστός βαρονέτος, ο Σπυρέτος, ναυαγισμένος οικονομικά, δέχτηκε - άκουσον! άκουσον! - να διοριστεί σε Τράπεζα. Πόθερο βαρονέτο!* Τίποτα πια δεν μπορεί να ξεπλύνει την ντροπή σου. Πᾶν έργον ὄνειδος*. Ακόμα και η επιστήμη. Σπούδαζαν στο εξωτερικό τα παιδιά των αρχόντων. Τόσο σπάνια όμως ασκούσαν επάγγελμα...

Τους καιρούς εκείνους αναπολούν άραγε τα τρία φαντάσματα που βλέπω να κινούνται σαν σκιές από το παράθυρο του ξενοδοχείου μου; Πρέπει να τελείωσε η λειτουργία στο ναό του Αγίου, για να ρθουν οι τρεις αποστεωμένες δέσποινες να πάρουν την τσιτσιμπίρα* τους στα βόλτα της πλατείας. Πώς το καταδέχτηκαν! Ανυμέναιες* φαίνονται και οι τρεις. Κατάλοιπα του περασμένου αιώνα. Το 1900 θα υπήρξε η περίοδος της ακμής τους. Πολύ πλικιωμένες, πολύ ψηλές, πολύ στεγνές, πολύ αξιοσέβαστες. Βυθισμένες στα μαύρα. Βαρύ πένθος για τους νεκρούς καιρούς. Το μαύρο ως το πηγούνι, το μαύρο ως τον αστράγαλο, το μαύρο ως τον καρπό των χεριών. Μεγάλα μαύρα καπέλα στεγάζουν την αρχοντιά τους. Μακρόμισχα ομπρελίνα*, για ν' ακουμπούν με νωχέλεια τις γαντωμένες παλάμες τους. Σιωπηλές παρακολουθούν τα πλήθη των κυριακάτικων πληθείων, που περνούν αδιάφοροι από μπροστά τους. Μια συντροφιά δημοσίων υπαλλήλων πήγε και κάθισε ανευλαβέστατα στο διπλανό τους τραπεζάκι, για να ρουφά με πάταγο εξοργιστικό τον καφέ της και να συζητεί θορυβωδώς για την απεργία τους. Πάνω στην ώρα και ο ευγενής. Με τη λευκή σφήνα*, με σκούρα ρούχα, με το βραδύ βήμα του άρχοντα. Το παρελθόν εν κινήσει. Ιλαρύνονται* οι μορφές των τριών κυριών στη θέα του. Επιτέλους, μια αδελφή ψυχή! Συγκρατημένη

όμως η αριστοκρατία δεν επιτρέπει ξεσπάσματα στους ενθουσιασμούς της. Σε απόσταση σταματά και υποκλίνεται ο πρεσβύτης. Δε θα πλησιάσει, παρά όταν οι αρχαίες κόρες, η μια μετά την άλλη του τείνουν τα χέρια. *Βιρτουόζος** του χειροφιλήματος, σκύβει σε ασπασμό. Μια μικρή παράσταση. Πλίζουν τους παλιούς καιρούς. Και να μη βρίσκεται πρόχειρος κανείς οπερατέρ*, για να τους διασώσει...

Παύλος Παλαιολόγος
ΚΝΔ 8' γυμνασίου

Λεξιλόγιο

του Αγίου: ενν. του Αγίου Σπυρίδωνος

Πλατεία Συντάγματος: ειρωνικά

κρηπίδωμα: πέτρινος τοίχος στην παραλία

Γαρίτσα: ακρινή συνοικία και παραλιακή λεωφόρος της Κέρκυρας

σε πρίμα σεκόντα: σε πρώτες δεύτερες φωνές

σότο θότσε (ιταλ. λέξεις): με χαμηλή φωνή

άρια: αυτοτελές μουσικό κομμάτι μελοδράματος, που τραγουδάει ένας μονάχα τραγουδιστής

άρια του Ερνάν: άρια που τραγουδά ο Ερνάνης, κεντρικό πρόσωπο του μελοδράματος του Βέρντι «Ερνάνης».

εν ήχοις σάλπιγγος, εν χορδαίς και οργάνοις: Ψαλμός 150,4

σιμόκιν (αγγλ. λ.): επίσημη ανδρική ενδυμασία

έξωμες, δηλ. τουαλέτες: φορέματα που αφήνουν έξω τους ώμους

κλέπτη: δόξες (ενικός: *το κλέος*)

πατίνι: εδώ το χρώμα που παίρνουν τα παλιά κτίρια (πατίνα)

πληνθείος: αυτός που ανήκει σε κατώτερη κοινωνική τάξη. Εδώ: άνθρωποι πληνθείοι: άνθρωποι κοινοί

μιραμπό: είδος καπέλου

λότζα: θεωρείο θεάτρου

Κοντραφόσα: Η τάφρος του φρουρίου της Κέρκυρας

προτεραία, δηλ. ημέρα: προηγούμενη μέρα

πόθερο θαρονέτο (ιταλ. λ.): φτωχέ θαρονέτο

Πᾶν έργον δύνειδος: κάθε δουλειά είναι ντροπή (ειρωνικά), εδώ παραποιεί το γνωμικό του Ηοίδου: Η δουλειά δεν είναι ντροπή, ντροπή είναι το να μη δουλεύεις

τσιτσιμπίρα: αναψυκτικό

ανυπαντρος: ανύπαντρος

μακρόμισχα ομπρελίνα: ομπρέλες με μακρουλές λαβές

νωκέλεια: οκνηρία, νωθρότητα

σφίνα: εννοεί πιθανόν το μούσι

ιλαρύνομαι: γίνομαι χαρωπός

βιρτουόζος: δεξιοτέχνης

οπερατέρ: φωτογράφος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(για δίωρη εξέταση)

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η Ελληνική γλώσσα, Παρελθόν-Παρόν-Μέλλον

Το θέμα που τίθεται, μετά από το γενικότερο καθορισμό της έννοιας της φυσιογνωμίας της γλώσσας, είναι ειδικότερα αν η φυσιογνωμία της ελληνικής γλώσσας, που ενδιαφέρει εδώ, μπορεί να διατηρηθεί αλώβητη και μετά την ένταξή μας στην EOK.

Πόσο αποφασιστική για τη μορφή της ελληνικής γλώσσας, κι ίσως και για την ίδια την ύπαρξη της, μπορεί να αποβεί η στενή επαφή της με τις άλλες γλώσσες της Κοινόπολης, γλώσσες αντικειμενικά ισχυρότερες, με την έννοια ότι μιλιούνται από περισσότερους ανθρώπους, κι ότι μερικές από αυτές (όπως η αγγλική, η γαλλική ή η γερμανική) έχουν καθιερωθεί ευρύτερα ως «δεεύτερες» γλώσσες, ως γλώσσες συνεννόησης στις εμπορικές, κοινωνικοπολιτικές, πολιτιστικές και άλλες μορφές επικοινωνίας; Μ' άλλα λόγια, κινδυνεύει από τη συνθλιπτική επίδραση των γλωσσών αυτών η γλωσσική μας φυσιογνωμία;

Νομίζω ότι αποτελεί απλή καθημερινή διαπίστωση του καθενός μας πως πράγματι υφίσταται άμεσος κίνδυνος. Είναι αυτονότητα δηλαδή πως, όταν μεγαλώσουν οι ανάγκες κι οι ευκαιρίες επικοινωνίας, θ' αυξηθούν ακόμη περισσότερο και οι πιθανότητες για μιαν αλλοίωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της γλώσσας μας. Όταν, δε, λέω αλλοίωση, εννοώ την αλόγιστη, άκριτη, αβασάνιστη κι αθρόα εισροή λέξεων και τύπων μέσα στη γλώσσα μας, που συσσωρευόμενοι συνιστούν ότι έχω αλλού αποκαλέσει ρύπανση της γλώσσας μας. Ας συλλογιστούμε πως, χωρίς να υπάρχει ακόμη τόσο έντονη, στενή επαφή και υποχρέωση παράλληλης γνώσεως και χρήσεως των ξένων γλωσσών, η ελληνική κατακλύζεται ήδη από τη σωρεία των μπίζνεσμαν και μπάρμαν και σπόρτομαν και κάμεραμαν και μπούμαν κ.τ.ό., που δημιουργούν συχνά την εντύπωση ανάμικτης γλώσσας. Ας θυμηθούμε ακόμη τον καταιγισμό που υφίσταται ήδη πάλι η γλώσσα μας, στο χώρο των ονομασιών, από ξενικές γλωσσικές μιμήσεις του τύπου πλυντηρέξ, αφρολέξ κ.τ.ό., που με φρίκη φέρνει στο νου μας την τραγική προφορεία του Σεφέρη πως, αν συνεχιστεί η κακοποίηση της γλώσσας μας θα φτάσουμε μια μέρα να λεγόμαστε ... Ελληνέξ. Κι όλα αυτά, επαναλαμβάνω, σε μια περίοδο που η επίδραση των ξένων γλωσσών είναι σχετικά, από πλευράς χρήσεως, περιορισμένη.

Το αμέσως επόμενο ερώτημα που ανακύπτει αυτομάτως είναι, φυσικά, αν υπάρχει τρόπος άμυνας έναντι αυτής της απαράδεκτης κι επικίνδυνης καταστάσεως κι αν μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος για το μέλλον της γλώσσας μας. Η δική μου απάντηση είναι πως υπάρχουν ακόμη τρόποι και μπχανισμοί άμυνας που θα επιτρέψουν να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά το «νόσο», περιορίζοντας τουλάχιστον της δυσμενείς της συνέπειες.

Γ. Μπαμπινιώτη

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να δοθεί η περίληψη του κειμένου σε μια παράγραφο 80 λέξεων.
(μονάδες 25)
  2. α) Να δοθεί το δομικό διάγραμμα του κειμένου
β) Να δώσετε τους πλαγιότιτλους των παραγράφων του κειμένου
(μονάδες 7)
  3. Με ποιες λέξεις/φράσεις διαρθρώνονται οι παράγραφοι μεταξύ τους;
(μονάδες 4)
  4. Ποιο είναι το πρόβλημα που απασχολεί το συγγραφέα στο κείμενο και σε ποιο σημείο το παρουσιάζει;
(μονάδες 5)
  5. Ποια είναι η θέση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι στο πρόβλημα και με ποιες φράσεις τη διατυπώνει;
(μονάδες 3)
  6. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Α στήλης με τις συνώνυμές τους στη Β και τις αντώνυμες στη Γ.

A	B	Γ
i. ειδικότερα	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
ii. αλλοίωση	α επικοινωνία	α' υποκειμενικά
iii. επαφή	β καταλυτική	β' απομάκρυνση
iv. αντικειμενικά	γ πραγματικά	γ' απειροελάχιστη
v. συνθλητική	δ συγκεκριμένα	δ' διατήρηση
	ε παραμόρφωση	ε' γενικά

7. Να δώσετε τα συνθετικά των λέξεων:

ΣΥΝΘΕΤΕΣ   **Α' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ**   **Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ**

συνθλιππική
φυσιογνωμίας
συσσωρευόμενοι
έντιον
παράλληλης

(μονάδες 3)

8. Να αναπτύξετε τη δική σας άποψη για τον κίνδυνο αλλοίωσης που διατρέχει η ελληνική γλώσσα από την επαφή της με τις γλώσσες των ισχυρότερων κρατών σε ένα κείμενο 250-300 λέξεων.

(μονάδες 50)

Ο ΛΟΓΟΣ

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(για μονόωρη εξέταση)

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η παιδεία, που είναι ο κεντρικός φορέας της μόρφωσης, βρίσκεται σε χάος. Της λείπουν όχι μόνο τα στοιχειώδη μέσα, αλλά και τα σωστά κριτήρια. Παραπάνει και αντιφάσκει συνεχώς. Το πρόσωπο της παιδείας είναι διχασμένο σαν του σχιζοφρενί. Άλλο είναι, άλλο θέλει και άλλο δείχνει. Έχει αποπροσανατολιστεί από την αληθινή μόρφωση. Κινείται χωρίς τα κριτήρια της αλήθειας και της ελευθερίας. Δουλεύει σε τραγικές σκοπιμότητες. Ο κάθε εξουσιαστής την ντύνει με το δικό του κουστούμι. Όταν στην παιδεία μπαίνει η πολιτική και οικονομική σκοπιμότητα, τότε η παιδεία δε μορφώνει, αλλά παραμορφώνει. Τραγικά θύματα αυτής της παραμόρφωσης είναι τα σπηλερινά νιάτα.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να δώσετε την περίληψη του κειμένου σε μια παράγραφο 40-50 λέξεων.
(μονάδες 25)
2. Να δώσετε τίτλο στο κείμενο και να παρουσιάσετε τα δομικά του στοιχεία.
(μονάδες 9)
3. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του συγγραφέα και γιατί πιστεύετε ότι επέλεξε αυτό, προκειμένου να αναλύσει τις απόψεις του;
(μονάδες 8)
4. Να δώσετε τον ορισμό των λέξεων: **στοιχειώδη, διχασμένο, σκοπιμότητα, εξουσιαστής, παραμορφώνει.**
(μονάδες 4)
5. Να δώσετε ομόρριζα των λέξεων: **παιδεία, χάος, αντιφάσκει, σκοπιμότητα, τραγικά.**
(μονάδες 4)
6. Ποιοι πιστεύετε ότι θα έπρεπε να είναι οι αντικειμενικοί σκοποί της παιδείας που παρέχεται στους νέους; Αναπτύξτε την άποψή σας σε ένα κείμενο 200-250 λέξεων.
(μονάδες 50)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

3ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(για δίωρη εξέταση)

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Ντον Κορλεόνε δεν φορούσε μπλού τζιν

Ο όμιλος Λιβάις - Στράους ανακοίνωσε ότι αποφάσισε να κλείσει 15 εργοστάσια. Το βέβαιο είναι ότι οι πωλήσεις του θρυλικού παντελονιού μπλου τζιν Λιβάις 501 βρίσκονται σε συνεχή κάμψη, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική.

Η επιτυχία του μπλου τζιν δεν ήρθε τυχαία. Το βασικό του προσόν είναι ότι μπορεί να μοιάζει άπλυτο και ασιδέρωτο, μπορεί να φαίνεται παλιωμένο, ακόμη και φθηνό. Αυτό σημαίνει ότι το μπλου τζιν ανατρέπει τα διαπιστευτήρια της αστικής ευταξίας που είναι η σιδερωμένη πιέτα και το κολλαρισμένο πουκάμισο, εμπαίζει τα όσια του καταναλωτισμού που είναι το καινούριο και απαστράπτον και λοιδορεί τα διάσημά του που είναι το ακριβό και το φανταχτερό. Ας θυμηθούμε ακόμη ότι το μπλου τζιν έχει πέντε τσέπες, εκ των οποίων η μια για τον αναπτήρα, είναι κολλητό στο σώμα και επιπλέον είναι και γιούνισεξ. Αυτά όλα υπαγόρευσαν ένα νέο ίθος ελευθερίας στην κινησιολογία αφήνοντας την εντύπωση μιας αθώας και λαμπερής προκλητικότητας.

Ωστόσο στα μπλου τζιν υπάρχει και κάτι επιπλέον, καθώς η πρώτη εμφάνισή τους μας κάνει να ανατρέξουμε στην Αμερική, στα τέλη του 19ου αιώνα. Δημιουργήθηκαν ως ρούχα προοριζόμενα για καουμόποδες και φέρουν έναν μη αμελητέο συνειρμό γουνέστερν. Και η γοντεία του γουέστερν δεν ανιχνεύεται στην αντιπαράθεση των καλών και των κακών. Αυτή τη βρίσκει κανείς και αλλού. Το γουέστερν υποβάλλει το μύθο ενός τοπίου αναπεπταμένου και χέρσου, χωρίς δεσμεύσεις από το παρελθόν, χωρίς προνομίες και ιδιοκτησίες. Ένα χώρο όπου όλα τίθενται εξ υπαρχής, όπου ακούγεται καλπασμός, επέλαση και αντιπαράθεση και όπου όλα παίζονται και όλα είναι πιθανά [...]

Στη δεκαετία του '70 το μπλου τζιν είχε αναδειχθεί σε ένδυμα με σαφή ιδεολογική σημασία. Ήταν κάπι σαν την πανοπλία μιας τεράστιας ταξιαρχίας ξένοιαστων καβαλάρηδων που με την επιμέλεια του ανέμελου και τον καλπασμό της βραδυπορίας στόχευαν σε κάποια νεφελώδη Εδέμ. Ίσως ποτέ άλλοτε δεν υπήρξε ένδυμα που να φορέθηκε από τόσους, άνδρες και γυναίκες, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου. Εδώ και κάποιο καιρό όμως το κλασικό μπλου τζιν έχει πάψει να πουλάει. Οι αναλυτές της αγοράς λένε

* **Ντον Κορλεόνε:** Βασικός ήρωας της κινηματογραφικής ταινίας «ο Νονός», αρχιμαφιόζος που διακρινόταν για το άφογο ντύσιμό του.

ότι φταίει το γεγονός ότι είναι άβολο. Στο μπλου τζιν κανείς αισθάνεται σφριγμένος και κρύος. Οι αγοραστές προτιμούν άλλα υλικά: το βελούδο, τη λύκρα, το ζέρσεϊ. Άλλοι αποδίδουν την πτώση στο τέλος της μόδας του γιούνισεξ και στην τάση των γυναικών να ντύνονται θηλυκότερα. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι στο ποσοστό της συνολικής πτώσης των πωλήσεων το μεγαλύτερο μερίδιο αντιστοιχεί στους νέους.

Μόνο το 20% των αγοραστών μπλου τζιν έχει πλικία κάτω των 25. Η εξήγηση του φαινομένου είναι προφανής: τα μπλου τζιν απόλεσαν την προκλητική τους σηματοδότηση. Στους μεγάλους, γιατί αυτή η σηματοδότηση φθάρπηκε και αναλώθηκε. Στους μικρούς, γιατί τους θυμίζει τους πατεράδες και τους παππούδες τους και δεν μπορεί να λειτουργήσει ως ένδυμα που να τους διαφοροποιεί από τις προγούμενες γενιές.

Ποιο είναι το ενδυματολογικό μορφότυπο των νέων σήμερα; Επισκοπώντας κανείς τις σχετικές διαφημίσεις και απλά παρατηρώντας, θα μπορούσε να διακινδυνεύσει τη διαπίστωση: το κρατούν στιλ είναι ένα στιλ νεοκορλεόνε.

Οι νέοι σήμερα φορούν κοστούμι με γραβάτα και κρατούν χαρτοφύλακα. Το στιλ δεν είναι «αγγλικό». Εκεί αποτάσσεται η ιταμή* αυθάδεια του ολοκαίνουργιου και αναδεικνύεται μέσα από την ποιότητα της φθοράς η αξιοπιστία των υλικών. Με λίγα λόγια, εκεί η αισθητική εξυφαίνεται με στημόνι* τον χρόνο. Εδώ το στιλ είναι «μαφιόζικο». Τα ρούχα αναπέμπουν πχηρά αλληλούγια στο αμέμπτως καινουργές. Και όλα υποδηλώνουν ότι έχουμε να κάνουμε με στολή για τον ίδιο στερεοτύπως ρόλο: «Στέλεχος».

Οι νέοι Κορλεόνε δεν είναι όλοι, αλλά είναι αρκετοί. Περιφέρουν μια τελματώδη * κινητικότητα και έχουν υιοθετήσει έναν κυνικό ρεαλισμό. Είναι το πασπάλισμα για να αποκρυψεί το αληθές και ουσιαστικό: η ευπείθεια στην ιεραρχία. Πώς όμως η μετα-μπλου τζιν εποχή οδηγήθηκε εκεί; Μήπως το τείχος πέφτοντας τράβηξε κάποια καίρια κλωστή και ξηλώθηκαν δια μιας τα μπλου τζιν των ξένοιαστων καβαλάρηδων; Μήπως η νέα τάξη των πραγμάτων της μιας Μονοκρατορίας υποβάλλει κατά βάθος ένα κυρίαρχο και αναπόδραστο βιωματικό σχήμα όπου όλα είναι μοιραία, είναι μια ιεραρχία και έξω από αυτήν κανείς δεν μπορεί να υπάρξει; Μήπως πράγματι ο χρόνος είναι κυκλικός, ένα κουλουριασμένο φίδι, και να, καθώς τελειώνει ο αιώνας μάς φέρνει πάλι εκεί όπου άρχισε, στο κολάρο και στη γραβάτα;

Η μάπως, ενώ όλα φαίνονται να προχωρούν - ο κοινοβουλευτισμός, η τεχνολογία, οι μάζες που μπήκαν στην ιστορία για πρώτη φορά - εμείς ορρωδόνσαμε*, αποκοιμη-

* **ιταμή:** αυτός που δείχνει μια προκλητική αναίδεια και περιφρόνηση

στημόνι: το σύνολο των κατά μίκος του αργαλειού παράλληλα τοποθετημένων νημάτων, ανάμεσα στα οποία πλέκεται κάθετα το υφάδι

τελματώδης: βαλτώδης, όμοιος με τέλμα, στάσιμος, που δεν εξελίσσεται

ορροδώ: φοβούμαι, διστάζω

Θήκαμε, ναρκωθήκαμε με τα εύκολα και μείναμε σαν τα παιδιά που τους πάρινουν τη σοκολάτα και τους αφήνουν το χρυσόχαρτο: για να μείνουμε μόνο με τις παρεκβάσεις των κατακτήσεων που νομίζαμε ότι εδραιώσαμε;

Μήπως ο αιώνας ενέδιδε στις εύκολες προκλήσεις των ξένοιαστων καβαλάρηδων και παραμέλησε τις δύσκολες επαναστάσεις, μήπως δηλαδή το μπλου τζιν ήταν ένας κορσές, αντικομφορμιστικός αλλά κορσές, ή το κουκούλι ενός εντόμου από όπου ξεπίδνησε ο πλουσιότατός νεοκορλεονισμός;

Πάντως στην ντουλάπα μας το μπλούζιν θα έχει πάντα τη θέση του. Γιατί, και αν δεν ήταν επαναστατική στολή, ήταν το κατ' εξοχήν ένδυμα του αιώνα. Διαπίστωση κομφορμιστική, αλλά πώς να το κάνουμε, αληθινή.

Πατρίσια Αδαμοπούλου,
Από τον ημερήσιο Τύπο

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να δοθεί μια σύντομη περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις
(μονάδες 25)

2. Σύμφωνα με το νόημα του κειμένου να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες:

	Σ	Λ
a) Το μπλου τζιν και το κολλαρισμένο πουκάμισο είναι τα σύμβολα της αστικής ευταξίας.	☐	☐
β) Τα μπλου τζιν δημιουργήθηκαν για τους πρωταγωνιστές των γουέστερν.	☐	☐
γ) Στη δεκαετία του '70 το μπλου τζιν εξέφραζε το αντικομφορμιστικό πνεύμα της εποχής.	☐	☐
δ) Η πτώση των πωλήσεων των μπλου τζιν οφείλεται στην αλλαγή των καιρικών συνθηκών.	☐	☐
ε) Οι νέοι δεν αγοράζουν μπλου τζιν, γιατί το έχουν συνδέσει με τις παλαιότερες γενιές.	☐	☐
στ) «Νεοκορλεόνε» ονομάστηκε το στυλ ντυσίματος που λάνσαρε ο Ντον Κορλεόνε, ο ήρωας της κινηματογραφικής ταινίας «Ο Νονός».	☐	☐
ζ) Οι «νέοι Κορλεόνε» είναι οι σημερινοί επαναστάτες, καθώς πρεσβεύουν την ευπείθεια στην ιεραρχία και δηλώνουν τον αντικομφορμισμό τους με το ανέμελο ντύσιμό τους.	☐	☐

3. Να βάλετε πλαγιότιτλους σε κάθε παράγραφο. (μονάδες 4)
4. Να βρείτε τα περιγραφικά στοιχεία/λεπτομέρειες στη 2η παράγραφο του κειμένου. (μονάδες 3)
5. Ποιες από τις παρακάτω φράσεις είναι μεταφορές και ποιες παρομοιώσεις;
 α. «Ήταν κάτι σαν την πανοπλία μιας τεράστιας ταξιαρχίας...»
 β. «Στο μπλου τζιν κανείς αισθάνεται σφιγμένος και κρύος».
 γ. «Με λίγα λόγια, εκεί η αισθητική εξυφαίνεται με στημόνι τον χρόνο».
 δ. «Τα ρούχα αναπέμπουν πχηρά αλληλούγια...»
 ε. «Μήπως το τείχος πέφτοντας τράβηξε κάποια καίρια κλωστή και ξηλώθηκαν δια μιας τη μπλου τζιν των ξένοιαστων καβαλάρηδων?».
 στ. «Μήπως πράγματι ο χρόνος είναι κυκλικός, ένα κουλουριασμένο φίδι...»
 ζ. «Και μείναμε σαν τα παιδιά που τους παίρνουν τη σοκολάτα και τους αφίνουν το χρυσόχαρτο». (μονάδες 4)
6. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης A με το είδος του ντυσίματος που περιγράφουν, στη στήλη B.
A	B
1. άπλυτο, ασιδέρωτο, παλιωμένο, φθηνό	a. πολυτελές ντύσιμο
2. σιδερωμένη πιέτα, κολλαρισμένο πουκάμισο	b. ρακένδυτος
3. βελούδο	γ. επίσημο ντύσιμο
4. κοστούμι και γραβάτα	δ. ντυμένος στην τρίχα
- (μονάδες 4)
7. Να γράψετε από δύο ομόρριζα για κάθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
 α) ένδυμα, β) στολή, γ) κλωστή, δ) πανοπλία (μονάδες 4)
8. «Οι νέοι σήμερα φορούν κοστούμι με γραβάτα και κρατούν χαρτοφύλακα»: Προσπαθήστε να περιγράψετε ένα νέο με ανάλογη ενδυμασία, φροντίζοντας να τον εντάξετε σε κάποια ομάδα (κοινωνική, επαγγελματική κ.λπ.). Να δώσετε στο κείμενο σας ειρωνικό τόνο (150 λέξεις). (μονάδες 50)

ΑΦΗΓΗΣΗ

4ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(για δίωρη εξέταση)

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο μικρός Σουκρής

Από δω πάνου, απ' τη δραγατσά*, φαίνονται όλα ήμερα και καταλαγιασμένα. Ο «χαμάλης», πηγαινόρχεται φυσώντας τον καπνό του και ταχτοποιεί σαν κομπολόι τα βαγόνια του. Ο κύριος σταθμάρχης κόβει βόλτες σαν το τρεχαντήρι κι ο κόσμος θαμπώνεται απ' τα πολλά σειρήνια που 'χει στο καπέλο του. Οι καποτρένοι* ξαναμωράθηκαν και παίζουντες σαν τα σκολιαρούδια με τις ντουντούκες*. Όλα φαίνονται από δω καθαρά. Να κι ο Δημήτρης ο αργάτης. Άφοσε το φκνάρι του και τώρα τριγυρίζει σαν τρελός. Κάποιον ψάχνει. Φωνάζει κιόλα, μα το σούσουρο του σταθμού είναι μεγάλο και δεν ακούγεται.

Ξεκινήσαμε να κατέβουμε. Σε λίγο θα 'ταν ώρα για τη φευγάλα. Δε μιλούσαμε. Κοιτάγαμε παραπονεμένοι το χώμα και κλωτσούσαμε τα πετραδάκια σαν να μας έφταιγαν αυτά.

Στα μισά του δρόμου ανταμώσαμε και το Δημητρό που έτρεχε λαχανιασμένος μες στα χωράφια. Σαν μας είδε σκύλιασε.

- Βρε Σουκρή! φωνάζει μπαρουτιασμένος. Βρε Σουκρή! Η μάνα σου βρε! χτυπιέται κατατή! Η βάβω* σου βρε! λιγοθυμάει!... Βρήκες ώρα, μωρέ θεοσκοτωμένο, να γκιζερίσεις*!

- Γιατί, μπρε Ντημπτρό;

- Γιατί, λέει!... Άκου μωρέ!... Ε, πάει θα τρελαθώ! Γιατί; Βρε ο «χαμάλης» φεύγει, βρε!... φεύγει, βρε! Έφυγε! Ακούς; Μπρος τώρα. Φουσέκι! Ακόμα κάθεσαι; Φουσέκι να προκάμεις! Άτιμο τουρκί! Για κοίτα, βρε, περπάτημα... Θα φύγουντες και θα σ' αφήσουντες αμανάτι*. Κοίτα ένα σκέδιο άνθρωπος. Αχ... και να σ' είχα δικό μου!

Χιμέζαμε τον κατήφορο σα γαρκάδια που οσμίστηκαν μπαρούτι. Η μπχανή του «χαμάλη» πήγε και κόλλησε στα βαγόνια. «Πάμε;» τους λέει. «Φρρ! Όλα έτοιμα!» κάνουν οι καποτρένοι και χώνουνται μες στα καβούκια τους. «Πουφ! πουφ...» ο «χαμάλης» άρχισε να σαλεύει. Όπι είχαμε σκαρφαλώσει κι εμείς τα κάγκελα του σταθμού...

* **δραγατσά:** πρόχειρη καλύθια δραγάτη, **«χαμάλης»:** αχθοφόρος εδώ: το τρένο, **καποτρένος:** σιδηροδρομικός υπάλληλος που ρυθμίζει την κίνηση, **ντουντούκες:** σφυρίχτρες, **βάβω:** γιαγιά, **γκιζερίζω:** γυρνώ εδώ κι εκεί άσκοπα, περιπλανιέμαι, **αμανάτι:** ενέχυρο

Χύθηκε ο Σουκρής ξοπίσω στο τρένο, σαν χνιάρι που τρέχει να προφτάσει την αρμαθιά τ' αδερφάκια του. Μα ο «χαμάλης» είναι τόσο άπονος... «Πουφ!...πουφ!» κείνος τη δουλειά του. Ο Σουκρής τσιρίζει σπαραχτικά.

- Ανάαα... ντουρ! Ανατίπικ... ντουρ... ντουρ! (Μάναα... Μανούλα... Σταμάτα!).
- Άρχισε το κυνηγόπι.
- Α! Σουκρή! φώναζαν απ' όλα τα βαγόνια... όλος ο κόσμος κρεμασμένος. Η μάνα απλώνει τα χέρια της σαν κλαδιά που τα δέρνει ο αγέρας.
- Α, γιαβρούμ... Α, τζιερίμ!... (Α, λατρεία μου... Α, σπλάχνο μου!). Όλοι χτυπούσανε τα κάγκελα.
- X-a!... X-a!...
- Α, Σουκρή! Α! καπλάν!... X-a!

Γέροι και νιοι απλώνανε χέρια, απλώνανε ζουνάρια. Η βάθω που τραβούσε τους χαλκάδες του τρένου, για να το σταματήσει, και το περικαλούσε και το μάλωνε:

- Ντουρ μπρε! Ντουρ μπρε! (Στάσου βρε! Στάσου!).
- Σπαραγμός...
- Μα ήθελε δεν ήθελε ο «χαμάλης» έκοψε για μια σπιγμή τη φόρα του - όχι από καλοσύνη του, μα να, γιατί είχε φτάσει στα ψαλίδια*, χρειάζεται προσοχή εκεί. Ο Σουκρής του έφτασε. Άπλωσε κιόλας τα μαύρα του χεράκια να γαντζώσει. Μα δεν τ' αξιώθηκε. Σφυριγματίες πολλές ακούστηκαν με μιας. Κι ένα στρίγγλισμα φοβερό, φοβερό... από χίλιες φωνές μαζί.
- Αασσσσσσ!!!

Μενέλαος Λουντέμπης, Συννεφιάζει,
ΚΝΔ, α' γυμνασίου

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 80-100 λέξεις
(μονάδες 25)
2. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:
  - a) Ο Σουκρής είναι:
    - i) Έλληνας εργάτης
    - ii) ο αφηγητής
    - iii) μικρός Τούρκος, φίλος του αφηγητή
  - b) Το επεισόδιο εκτυλίσσεται:
    - i) στην αρχαία Ελλάδα

* ψαλίδια: οι διασταυρώσεις

- ii) την εποχή που γινόταν η ανταλλαγή των πληθυσμών, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή
- iii) στη δεκαετία του 1990
- γ) Όσο ώρα η οικογένεια του Σουκρή τον έψαχνε, ο ίδιος:
- peripplaniótan áskopá
  - δούλευε στα χωράφια
  - θρισκόταν ήδη μέσα στο τρένο
- δ) Στο τέλος του αποσπάσματος ο Σουκρής:
- προλαβαίνει το τρένο
  - τραυματίζεται θανάσιμα
  - χάνει το τρένο και μένει στο σταθμό

(μονάδες 2)

3. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

- α) το κείμενο είναι απόσπασμα από:
- λογοτεχνικό έργο
  - βιογραφία
  - ημερολόγιο
- β) Το ύφος του κειμένου είναι:
- επίσημο
  - επιστημονικό
  - λογοτεχνικό
- γ) Αν συγκρίνουμε στο κείμενο το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας ως προς τη χρονική σειρά παρατηρούμε ότι:
- τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο, χωρίς να παραβιάζεται η χρονική σειρά
  - χρησιμοποιείται η τεχνική της αναδρομικής αφήγησης
  - υπάρχουν πρόδρομες αφηγήσεις
- δ) Αν συγκρίνουμε στο κείμενο το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας ως προς τη διάρκεια, παρατηρούμε ότι:
- ο χρόνος της αφήγησης είναι μικρότερος από το χρόνο της ιστορίας, δηλαδή έχουμε επιτάχυνση του ρυθμού αφήγησης
  - ο χρόνος της αφήγησης είναι μεγαλύτερος από το χρόνο της ιστορίας, δηλαδή έχουμε επιβράδυνση του ρυθμού αφήγησης
  - ο χρόνος της αφήγησης έχει την ίδια διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας, έχουμε δηλαδή «σκηνή»

(μονάδες 4)

4. Να προσδιορίσετε τη σκοπιά/ θέση του αφηγητή και το βαθμό συμμετοχής του στα γεγονότα.
(μονάδες 2)
5. Στο απόσπασμα συνδυάζονται και εναλλάσσονται δύο αφηγηματικοί τρόποι. Να τους προσδιορίσετε και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με παραδείγματα μέσα από το κείμενο.
(μονάδες 4)
6. Να ξαναγράψετε την πρώτη παράγραφο («Από δω πάνου... και δεν ακούγεται») χρησιμοποιώντας μεταβατικές λέξεις και φράσεις, ώστε να αποκατασταθεί η συνοχή του κειμένου.
(μονάδες 6)
7. Να βρείτε στο κείμενο δύο λέξεις που αναφέρονται σε άτομα νεαρής ηλικίας και δύο λέξεις που ταιριάζουν σε ηλικιωμένους.
(μονάδες 3)
8. Να βρείτε στο κείμενο συνώνυμες λέξεις και φράσεις με τις παρακάτω, οι οποίες ταιριάζουν σε ένα πιο οικείο και ανεπίσημο ύφος:
α) οι άνθρωποι εντυπωσιάζονται από...
β) πλησίαζε η ώρα της αναχώρησης
γ) γρήγορα, για να προλάβεις!
(μονάδες 4)
9. Να γράψετε μια κατάθεση για το συμβάν, υποθέτοντας ότι είστε αυτόπτης μάρτυρας (150 λέξεις).
(μονάδες 50)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ**

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

I. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. Η απεραντοσύνη της

1.1. Η κατάκτηση της γλώσσας δεν είναι απλή διαδικασία. Έμφυτη είναι η ικανότητα του ανθρώπου να προσλαμβάνει τη μητρική του γλώσσα και να ανταποκρίνεται στα γλωσσικά ερεθίσματα του περιβάλλοντός του, όπως ακριβώς το ατσάλι είναι επεξεργάσιμο μέσω των τεχνικών της σιδηρουργίας.

Η ικανότητά του όμως να χειρίζεται ορθά το λόγο και να επικοινωνεί αποτελεσματικά με τους υπόλοιπους μέσω του προφορικού και γραπτού λόγου είναι επίκτητη και απαιτεί την προσωπική μελέτη και την καθημερινή του τριβή με τη γλώσσα, με τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες της καθώς και με τη συνεχή εξέλιξη της παράλληλα με την πρόοδο του «φυσικού» της περιβάλλοντος, δηλαδή της ανθρώπινης κοινωνίας, όπως το ατσάλι προσλαμβάνει την τελική μορφή του μαχαιριού μετά από τη σκληρή εργασία του σιδηρουργού.

2. Η πολυμορφία της

- 2.1 i. «Παρακαλούμε, πουχία. Χώρος νοσοκομείου»
 ii. «Άγόρι μου, πουχάσε σε παρακαλώ, να παρακολουθήσω τις ειδήσεις»
 iii. «Χριστοδούλου, αν δε σταματήσεις να μιλάς, θα σε βγάλω έξω με ωριαία αποβολή!»
 iv. «κ. Τασόπουλε, ενήλικες είμαστε. Σας παρακαλώ, πουχάστε και παρακολουθήστε τη διαδικασία με τη δέουσα προσοχή»
 v. «Είμαι πολύ χάλια. Μπορείς να σταματήσεις να μιλάς; Μου είναι αδύνατο να σε παρακολουθήσω»

2. Η παντοδυναμία της

- 3.1. i. «Δουλειά σου είναι να εξυπηρετείς τους πελάτες κι όχι να τους ενοχλείς!»
 ii. «Θα πρέπει να ξέρετε όπι οφείλετε να είστε επιμελείς και να μην παιδιαρίζετε!»
 iii. «Σκοπός είναι να διασκεδάσουμε, όχι να βαρεθούμε κι άλλο. Καθόμουν και σπίτι μου, ξέρετε.»

- iv. «Πρόθεσή μου ήταν να φανώ ευγενικός απαντώντας τους και όχι να τους προσβάλω, αλλά επέμεναν σε κάπι που δε γνώριζαν και...»
- v. «Σε φώναξα να μου συμπαρασταθείς κι όχι να μου βάλεις τις φωνές, επειδή δεν καταλαβαίνεις τι σου λέω!»
- vi. «κ. Σ., συγγνώμη για την ενόχληση. Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να μην παρκάρετε μόνιμα το αυτοκίνητό σας στην είσοδό μου παρά μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις που δε βρίσκετε αλλού».

- 3.2. • «Αφεντικό θα θελες... κι αυτό χαμένο»:** Παρατηρούμε πως ο Σάντσο προσπαθεί να προσεγγίσει το αφεντικό του με υποτακτικό ύφος, προκειμένου να τον πείσει να τον ακούσει και τελικά το καταφέρνει. Η επικοινωνία επιτυγχάνεται εξαιτίας της διπλωματικής του συμπεριφοράς.
- **«Πες το και κοίταξε... πολύλογάς»:** Ο Δον Κιχώτης γνωρίζοντας ότι κατέχει ανώτερη θέση από το Σάντσο έχει αυστηρό και επικριτικό ύφος απέναντι του. Παρά τον τρόπο επιβολής του, επιτρέπει στο σύνοδό του να του απευθύνει το λόγο κάτω όμως από συγκεκριμένες προϋποθέσεις.
  - **«Ο λόγος μου λοιπόν, αφεντικό, είναι τα κέρδητα... θαμμένα στη ληστερία»:** Ο Σάντσο εξακολουθεί να μιλά με υποτακτικό τρόπο στον αφέντη του προσθέτοντας στα λόγια του το στοιχείο της κολακείας («που γυρεύει η ευγενία σου...», «...στα κατορθώματά σου...», «...την παλικαριά σου, τη μεγάλη σου δύναμη και τη μεγαλύτερη εξυπνάδα σου»), προκειμένου να του επιβάλλει έμμεσα τις απόψεις του.
  - **«Δεν τα λες άσκημα, Σάντσο όμως... από τα έργα του»:** Παρά την καλή προσπάθεια του Σάντσο, ο Δον Κιχώτης δεν πείθεται, αλλά κάνει το λόγο του λιγότερο επιβλητικό σε σχέση με τις προηγούμενες φορές και επιχειρηματολογεί, για να εξηγήσει στον ιπποκόμο του γιατί δε δέχεται την πρότασή του: δεν του την επιβάλλει ευθέως. Η κολακεία του Σάντσο πέτυχε την προσέγγιση του αφεντικού του και τη διεξαγωγή ήπιου διαλόγου.

II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

1.1. α) Ιδιωματικά στοιχεία συγγραφέα

αύξαινε, εζπιούσα της μπιριάς μου, να με δώσει, πατήρ, εις φυλακήν, την φυγήν, δια την, επωλήσαμεν, εις, επλήρωσε, εξεφυλακίστη, μιαν αυγή, με δίδει, τη πόρτα, τειχίον, ευρίσκει, με (παράγγειλε), τραβούμε, κατά το μέρος, εξημερώθημεν, ολημερίσαμεν, ρεύμα, Κηφισιάς, ήπον, εις τα (1790), ειτραβήξαμε, εμπρός, έχοντες, απάνω, δισάκιον, ολίγα, εμπαλωμένα, παλαιόκαπα, του πα-

ιρός, μιαν αντρομίδα, παλαιά παπούτσια, πύραμε, παπουτζίδες, περιβολαρέους, σαπουντζίδες, φευγάτοι, παρεμβρός, εδέχθηκαν, επαρηγόρησαν, εκοντέψαμε, Αργυρό, συντεχνίτην, εσυντρόφεψε, ελάβαινε, τυραννία δοσίματος χρηματική, κάκιστοι, εσκότωναν, δια μικράς αιτίας, ἐπρατταν.

8) Απόδοση κειμένου στη Νεοελληνική Κοινή

«Στη Χαλκίδα πρόσφυγες»

Η τυραννία του Χατζή Αλή αυξανόταν. Ζητούσα από τη μητριά μου να μου δώσει ψωμί και δεν υπήρχε. Ο πατέρας μου στη φυλακή.

Τέλος αποφασίσαμε τη φυγή για τη Χαλκίδα, αφού πουλήσαμε ένα γρα- σιδότοπο στον Άγιο Δημήτριο των Κυρίτζη, και μερικά χαλκώματα, και πλή- ρωσε ο πατέρας μου και αποφυλακίστηκε...

Τέλος, ένα πρωί, μου δίνει ο πατέρας μου το γάιδαρο και τον παίρνω και περνώ από την πόρτα των Αγίων Αποστόλων, και αυτός πέφτει από τον τοί- χο και έρχεται και με βρίσκει, καθώς μου παράγγειλε, και τραβάμε για τη Χαλκίδα οι δυο μας, από το μέρος του Καλάμου.

Περάσαμε ολόκληρη τη νύχτα και τη μέρα μας σ' ένα ρέμα κοντά στην περιοχή της Κηφισιάς. Ήταν το 1790, προς το Σεπτέμβριο...

Τραβήξαμε για τη Χαλκίδα με το νηστικό γάιδαρο μπροστά, έχοντας πά- νω ένα δισάκι με λίγα ρούχα μπαλωμένα και την παλιά κάπα του πατέρα μου, και ένα υφαντό σκέπασμα και μέσα στο πουγκί, όλα όλα, εξίντα παράδες- στα πόδια παλιά παπούτσια, και το φέσι τρύπιο!

Πηγαίνοντας στη Χαλκίδα, βρήκαμε πολλούς Αθηναίους παπουτσόδες, σκοινάδες, ραφτάδες, περιβολάρηδες, μπακάληδες, και σαπωνοποιούς, οι οποίοι προπορεύονταν. Μας δέχτηκαν μας παρηγόρησαν.

Φτάσαμε σε κάποιο Αργύρη Πούλο, Αθηναίο, συντεχνίτη του πατέρα μου, με τον οποίο και συνεργάστηκε. Βάζοντας αυτός τα σύνεργα, έπαιρνε κάτι πε- ρισσότερο.

Στη Χαλκίδα δεν υπήρχαν χρηματικοί φόροι, αλλά οι Τούρκοι ήταν κάκι- στοι. Σκότωναν τους χριστιανούς για ασήμαντες αιτίες και έκαναν και άλλα αισχρά εγκλήματα».

1.2. «Αχ, πιδάκι μο δε ξέρ’ς τι πα να πει πείνα! Αν ζούς του ’40 θα κατ- λάθ’ν’ς. Τρέχαμ’ πίς απ’ τα φουρτγά τουν Γερμανώνε και περμέναμ’ να πές κανά ψουμάκ’ να τ’ αρπάξ’ μ. Κι όχι ψουμί σταρένιου. Μπορπού- λα, πιδάκι’ μ. Μπορπούλα και κουρκούτ’ ήταν του φαΐ μας... Άντι κι κανά γαλ’τάκι, άμα ήβρισκ’ κανά μπουκάλ’ ου πατέρας μ’».

(Ιδίωμα χωριού του Νομού Φθιώτιδας)

1.3. α) «Η πρώιμη γλωσσική κατάκτηση»

8) Περίληψη

Η γλωσσική κοινότητα αποτελείται από άτομα που έχουν την ίδια μητρική γλώσσα. Η μητρική γλώσσα διαφέρει από μια «ξένη» ως προς τις προϋποθέσεις εκμάθησής τους. Η πρώτη θεωρείται γλωσσική κατάκτηση, γιατί αποκτάται με την επαφή του ατόμου με άλλους ανθρώπους του στενότερου οικογενειακού περιβάλλοντός του. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται στην παιδική του ηλικία και το αποτέλεσμά της αποκαλείται παιδική γλώσσα. Συνεπώς, η παιδική γλώσσα συνδέεται άμεσα με τη γλωσσική κατάκτηση.

2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

Γλώσσα και ηλικία

2.1. α - 3, β - 4, γ - 5, δ - 1, ε - 2.

2.2. α. «Έχασα το σύντροφό μου από το ξορκισμένο!»

β. «Ο κ. Φ.Κ. απεβίωσε στις 20.30 μμ. της Παρασκευής, 15ης Δεκεμβρίου του 2003, υποκύπτοντας στα χρόνια συμπτώματα της επάρατης νόσου στο μυελό των οστών».

γ. «Α, τουν κακομοίρη του Φ. Πάει ου καημένος. Τουν έφαγε η καταραμένη αρρώστεια!»

δ. «Πάει ο παπούλης μου! Δε γλίτωσε από τον καρκίνο ούτε αυτός»

ε. «Εχάθη κι ο φίλτατος κ. Φ. Μια ακόμη νίκη της “πανώλης” της εποχής μας».

Γλώσσα και κοινωνική ομάδα

2.3. • Θεόδωρος: Τα λόγια του «*Μα, μήπως και στην Ελλάδα...ο ασφόδελος;*» προδίδουν τη μόρφωση που διαθέτει, ιδιαίτερα εξαιτίας των πολλών λαογραφικών του γνώσεων. Η δημοτική γλώσσα που χρησιμοποιεί, εξάλλου, μαρτυρά ότι ανήκει στα μέσα κοινωνικά στρώματα.

• **Κοτκοτίνος:** Η χρήση της αρχαϊζουσας (*«Τας λαογραφικάς αυτάς επιβιώσεις...»*) προδίδει ότι ανήκει ή στην ομάδα των νεόπλουτων ή στην ευγενή τάξη των εύπορων της εποχής του.

• **Λωξάντρα, Ευτέρηπ:** Η αθυροστομία, οι χονδροειδείς αστεϊσμοί, οι ιδιωματισμοί που χρησιμοποιούν καθώς και οι χειρονομίες τους, όπως τις περιγράφει η συγγραφέας, μαρτυρούν ότι πρόκειται για δύο γυναίκες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, που ανήκουν στα λαϊκά στρώματα της κοινωνίας των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας, όπως ήταν διαμορφωμένη στην εποχή τους.

2.4. - (Πατέρας) Εσύ είσαι ο καθηγητής της Βυζαντινής Φιλολογίας του δεύτερου έτους;

- (Καθηγητής) Μάλιστα, κύριε. Εγώ είμαι. Γνωριζόμαστε και μου μιλάτε στον ενικό;

- **(Πατέρας)** Ναι, αυτό σε μάρανε! Άκου, εγώ δουλεύω χρόνια στα χωράφια, για να σπουδάσω τον κανακάρη μου. Έχουν γεμίσει ρόζους τα χέρια μου και κατάντησα μισός άνθρωπος...
- **(Καθηγητής)** Μισό λεπτό, κύριε! Σεβαστά αυτά που μου λέτε, αλλά τι σχέση έχω εγώ με τα δεινά σας;
- **(Πατέρας)** Ποια δεινά και πράσιν' άλογα, μωρέ; Αυτό που σου λέω εγώ. Μάθαμε τώρα, όσοι είσαστε σπουδαγμένοι να το παίζετε καμπόσοι! Καλά έλεγα εγώ στη γυναίκα μου να τον κρατήσω το γιο μας στο χωρίο, να τον κάνω λεβέντη κι όχι φιόγκο... Τελοσπάντων, το θέμα είναι, «κύριε», για να σας μιλήσω στη γλώσσα σας, ότι εγώ δεν μπορώ να πληρώνω φέσια, επειδή εσύ κόβεις συνέχεια το γιο μου στο μάθημά σου... Περίμενα πώς και πώς να τελειώσει, να ξεφορτωθώ το βραχνά απ' το σβέρκο μου...
- **(Καθηγητής)** Σας παρακαλώ πολύ. Μισό λεπτό. Τι τρόπος είναι αυτός; Είστε άξεστος κύριε... Τα παράπονά σας πρέπει να τα απευθύνετε στο γιο σας. Δεν είναι σωστό από μέρους σας να επιτίθεστε αδίκως σε έναν άνθρωπο που προσπαθεί να εκτελεί το καθήκον του. Είναι λειτουργημα, κύριε, η εργασία μου. Δεν είναι φιλόπτωχο ταμείον το Πανεπιστήμιο. Είμαι υπεύθυνος για την κατάρτιση του γιου σας και ολόκληρης της φοιτώσας νεολαίας... Θα σας πρότεινα να λύσετε τα οικογενειακά σας προβλήματα εντός του οίκου σας. Αντίο σας!

Γλώσσα και φύλο

2.5. Η τρυφερότητα που είναι διάχυτη στα λόγια του συγκεκριμένου προσώπου, η τάση προστατευτικότητας απέναντι στο παιδί του καθώς και η εμφανέστατη θλίψη και πίκρα για την τραγική μοίρα που το περιμένει, φανερώνει ότι πρόκειται για την παραδοσιακή μάνα που πονά για την άσχημη μοίρα του γιου της και μοιρολογεί παραμιλώντας για το τι θα μπορούσε να κάνει, για να την αποτρέψει. Η συμπεριφορά της μαρτυρά τα χαρακτηριστικά της Ελληνίδας -και όχι μόνο- μπτέρας που αποζητά το ευοίωνο μέλλον του τέκνου της. Η αναφορά μάλιστα στο σταυρό μάς παραπέμπει στο πρότυπο της μπτέρας όλων των ανθρώπων, στην Παναγία.

Κοινωνικό και υφολογικό επίπεδο

Γλώσσα και περίσταση

2.6. **Πρώτη επιστολή**

Γιάννη, γεια σου.

Έχω τόσα να σου πω, που δεν ξέρω από πού ν' αρχίσω. Λείπεις τόσο καιρό στο νησί. Πότε σκοπεύεις να γυρίσεις, φίλε; Μαύρα μάτια κάναμε να σε δούμε. Τέλος πάντων.

Είμαι πολύ χάλια. Βασικά, νιώθω να με πνίγει η αδικία. Άκου τι έγινε χτες. Όταν χτύπησε το κουδούνι μετά την πρώτη ώρα, κατέβαινα τη σκάλα βιαστικά, για να προλάβω τη φιλόλογό μου, να της δώσω μια εργασία που δεν της είχα δώσει την προηγούμενη φορά, γιατί έλειπα. Ήμουν άρρωστος με σαράντα πυρετό, φίλε, το προηγούμενο σαββατοκύριακο. Ψύθηκα! Τα μάτια μου ήταν σαν του βρικόλακα. Άσε... Ναι, τι σου έλεγα; Μην ξεχνιόμαστε. Πριν την πλησιάσω λοιπόν, έρχεται ο Τάκης, ο συμμαθητής μου- σου 'χω πει για τον καραγκιόζη αυτόν- κι άρχισε να μου κολλάει λέγοντας στα άλλα παιδιά ότι είμαι το τσιράκι της φιλολόγου και ότι «το παίζω καλό παιδί», για να εξασφαλίσω μεγάλη βαθμολογία. Τα παιδιά άρχισαν να γελάνε και να με δείχνουν και ο κολλητός ήρθε και μου 'πε τι είχε πει ο απαράδεκτος. Τρελάθηκα, φίλε. Παρατάω την εργασία και τρέχω και τον πιάνω. Το τι έγινε; Άρχισα να του φωνάζω να μνη ασχολείται μαζί μου και όπι καλό θα ήταν να κοιτάει τα χάλια του, που δεν μπορεί να γράψει ούτε τ' όνομά του. Αυτός αναψοκοκίνησε κι άρχισε να βρίζει την οικογένειά μου. Την ώρα λοιπόν που ουρλιάζω πως είναι τυφλό το σχολείο που δεν τον πετάει με τις κλωτσιές, βγαίνει από το γραφείο ο λυκειάρχης και μ' ακούει. Δεν είχε ακούσει τον τρόπο που μιλούσε ο Τάκης κι όπως καταλαβαίνεις μου 'ριξε μονοήμερη αποβολή.

Αλλά δε θα το αφήσω έτσι. Σκοπεύω να στείλω επιστολή στο λυκειάρχη και να τον ενημερώσω για το τι ακριβώς έγινε. Δεν είναι δυνατόν να φορτωθώ εγώ όλη την ευθύνη. Δεν είναι δίκαιο. Θα θελα τη γνώμη σου πάνω σ' αυτό. Θα περιμένω νέα σου οπωσδήποτε.

Ελπίζω να τα πούμε σύντομα,

Γιώργος

Δεύτερη επιστολή

κύριε Στ.,

παίρνω το θάρρος να απευθυνθώ σε σας, προκειμένου να διευκρινίσω τα χθεσινά γεγονότα. Οφείλω δε να σας δηλώσω εκ των προτέρων τη δυσαρέσκειά μου εξαιτίας της άδικης ποινής που μου επιβλήθηκε. Θα σας εξηγήσω αμέσως τι εννοώ.

Εχθές, διαπληκτίστηκα όντως με το συμμαθητή του Τ.Κ. Αυτό που αγνοείτε όμως είναι η πραγματική αιτία της διαφωνίας μας. Μετά το τέλος της πρώτης σχολικής ώρας, έσπευσα να βρω την κ.Μ., τη φιλόλογο του τμήματός μου Α3 της Α΄ Λυκείου, προκειμένου να της παραδώσω την εργασία που μας είχε αναθέσει για την προχθεσινή μέρα. Ο Τ.Κ. λοιπόν εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία που του δόθηκε, για να με προσβάλει, διαδίδοντας στους συμμαθητές μου που βρίσκονταν εκεί ότι προσπαθώ να κερδίσω με αθέμιτα μέσα τη βαθμολογική εύνοια της καθηγήτριάς μας και αποδίδοντάς μου χαρακτηρισμούς που δεν είμαι σε θέση να

τους επαναλάβω σε σας. Όπως ίσως αντιλαμβάνεστε, ένιωσα ιδιαίτερα θιγμένος και του ανταπέδωσα τις προσθολές αποκαλώντας τον «ανίδεο». Εκείνος οργίστηκε και άρχισε να εξαπολύει προσβλητικότατες εκφράσεις για την οικογένειά μου. Φαντάζομαι πως είστε σε θέση να κατανοήσετε το θυμό που με κατέλαβε. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή με ακούσατε να αναφωνώ ότι του άξιζε η μόνιμη απομάκρυνσή του από το σχολείο.

Αφού λοιπόν σας εξέθεσα το περιστατικό λεπτομερώς, αντιλαμβάνεστε ότι νιώθω ιδιαίτερα αδικημένος με την ποινή που μου επιβλήθηκε, γιατί σε καμιά περίπτωση δε θα έκανα την αρχή ενός τέτοιου επεισοδίου. Γνωρίζετε άλλωστε τη μέχρι πρότινος διαγωγή μου. Σκοπός της επιστολής μου δεν είναι απαραίτητως να τιμωρηθεί και ο συμμαθητής μου, αλλά θεωρώ δίκαιο να του γίνει τουλάχιστον μια σχετική παρατήρηση, γιατί η συμπεριφορά του αυτή απέναντί μου έχει σημειωθεί επανειλημμένως.

Ευχαριστώ για το χρόνο και τη διάθεσή σας να λάβετε υπόψη σας και τη δική μου εκδοχή του γεγονότος.

Ο μαθητής σας,
Γ.Γ.

III. ΟΙ ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. ευγενικός, προστατεύει, καλοσύνη, κρίμα, συμβουλέψει, συμπαθώ, ανεκτίμπτοι, αυθάδεια, μόνο, μετριάσει, κουτό, υποτάσσεται, εντολές, περιγελούν, του τρίξει τα δόντια, μαλθακός, αξιολύπτοι, θάρρος.
2.

νικητές	πτημένοι
αναμενόμενα	καθαρή τύχη
σωστή	«πληρωμένη»
με το μέρος τους	τυφλή
υπέροχο	απαράδεκτο
πλήρη	ελιπή
3. a. Τα υπόλοιπα μέλη της αμερικανικής κυβέρνησης, ιδιαίτερα του κόμματος από το οποίο προέρχεται ο Πρόεδρός τους, θεωρούν τη δήλωσή του αυτή ορθή και την παρουσιάζουν στο κοινό παγκοσμίως ως αναγκαστική αντίδραση κατά των φιλοπόλεμων διαθέσεων του συγκεκριμένου κράτους. Χρησιμοποιούν δηλαδή τη γλώσσα της διπλωματίας και του πολιτικού λόγου.
 b. Σε αντίθεση, μια παγκόσμια φιλειρηνική οργάνωση θα έκανε την εξής δήλωσην: «*Η αμερικανική στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ αποτελεί τη μεγαλύτερη απόδειξη της υποκριτικής, δικτατορικής και φιλοπόλεμης διάθεσής της.*

Ο ισχυρισμός της ότι η επέμβαση πραγματοποιήθηκε εξαιτίας της διατήρησης βιοχημικών όπλων στο Ιράκ δεν είναι τίποτε άλλο από μια επαίσχυντη πρόφαση, προκειμένου να καλύψει τα εγκλήματά της έναντι της ανθρωπότητας. Καμιά πολεμική κίνηση δε γίνεται στο όνομα της ειρήνης».

IV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας

1. α. συγκινησιακός τρόπος
  - β. μεικτός τρόπος
  - γ. λογικός τρόπος
2. α. Ο καιρός αύριο θα είναι βροχερός και ο ουρανός νεφελώδης.
  - β. Είναι καιρός να πετάξω με τα φτερά της ελευθερίας στον ουρανό της ποίησης.
  - γ. Μέσα στους σκληροτράχηλους καιρούς εκείνοι παραπρούν τον ουρανό να δουν αν έχει αστέρια.

V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. α) Θεματική περίοδος: «Τέλος, σε ένα ... “οικουμενικά μας χωριά”»
 Σχόλια/ Λεπτομέρειες: «Όσο περισσότερο... επικοινωνιακών πρακτικών»
 «Αν η επιρροή ... ακόμα πιο καταλυτικές»
 «Έκείνοι που... των μπνυμάτων που εισδέχονται»

Κατακλείδα πρόταση: Δεν έχει η συγκεκριμένη παράγραφος.

- β) Περίληψη
 Η δημιουργία των αποκαλούμενων «οικουμενικών χωριών» θα επιφέρει αλλαγές και στην επικοινωνιακή λειτουργία των ανθρώπων κυρίως μέσω της τηλεόρασης, όπως έχει επισημανθεί σε πολλούς τομείς. Όσοι επιμείνουν να μη διασφαλίζουν τη γλωσσική κληρονομιά της χώρας τους με την προσωπική μελέτη και εξάσκηση, θα υποστούν την αναπόφευκτη αλλοτρίωση στην ομιλία τους.
2. α) ακαθόριστο, κέρδος, δυσφήμιση
  - β) • Δεν ήξεραν πώς ακριβώς να στήσουν το διαφημιστικό μήνυμα, γιατί οι επιθυμίες του πελάτη τους παρέμεναν **ακαθόριστες**.
    - Το κέρδος της εταιρείας που παράγει το προβαλλόμενο προϊόν είναι ο απώτατος στόχος κάθε διαφημιστή.
    - Η μεγαλύτερη δυσφήμιση μιας διαφημιστικής εταιρείας μπορεί να προέλθει από μια αποτυχημένη καμπάνια προώθησης προϊόντων.
3. α - δ', β - γ', γ - ε', δ - α', ε - θ', στ - ζ', ζ - στ'

4. a) μικροφωνική εγκατάσταση

ανυστερόθουλη ενίσχυση
φουτουριστική ζωγραφική
λακωνική ανακοίνωση
επείγουσα αναγγελία

- 8) *H μικροφωνική εγκατάσταση της διάλεξης παρουσίασε πολλά προβλήματα, με αποτέλεσμα να διακόπτεται ο πόχος συνέχεια.*

H λακωνική ανακοίνωση του συλλόγου δεν πληροφορούσε επαρκώς τα μέλη του για τη χοροσυνεστίαση που είχε προγραμματίσει.

H επείγουσα αναγγελία του κυβερνητικού εκπροσώπου περιελάμβανε τα νέα μέτρα άμεσης καταπολέμησης του φαινομένου της τρομοκρατίας στη χώρα μας.

VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

1. «*H κατάσταση μέσα στο γραφείο των καθηγητών είναι πολύ τεταμένη. Σκέτος πλεκτρισμός με χτυπάει, όταν μου απευθύνουν το λόγο οι συνάδελφοί μου. Λες και η ανακοίνωση της οργανικής μου θέσης στην Ιθάκη ήταν το τέλος του κόσμου γι' αυτούς. «Είμαστε υπεράριθμοι» λένε. Και εγώ πού έφταιξα; Αφού συγκέντρωσα τα απαραίτητα μόρια, ήταν φυσικό να διοριστώ εκεί. Ένα άτομο μεγιστοποιεί το πρόβλημα; H αντίδρασή τους, όταν προσπαθώ να ανοίχω συζήτηση, είναι απαράδεκτη. Όποια απορία και να έχω με παραπέμπουν στη διεύθυνση».*
2. a) *εστίαση, τύποι αλλοιώσεως, παράλειψη, εστιακό πρόσωπο, αφηγηματικό κείμενο, εσωτερικά εστιασμένο, εσωτερικό μονόλιο, δευτερεύοντος αφηγηματικού προσώπου, εστιακού ήρωα, αφηγητής, αναγνώστη, κλασικό αστυνομικό μυθιστόρημα, εστιάζεται, ανακαλύψεων, τελικής αποκάλυψης, εξωτερική εστίαση, εξωτερικά εστιασμένη αφήγηση, επιδρομή στη συνείδηση ενός ήρωα.*
- 8) *«Εσωτερική και εξωτερική αφηγηματική εστίαση»: τίτλος ολόκληρου του κειμένου.
«Στοιχεία εσωτερικής εστίασης»: πλαγιότιτλος 1ης παραγράφου.
«Αντίθεση εξωτερικής εστίασης»: πλαγιότιτλος 2ης παραγράφου.*

VII. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η οργάνωση του λόγου και ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) και οι ειδικές γλώσσες, η πειθώ, το επιχείρημα, η αιτιολόγηση

1. a) (A) - φορτισμένη με κάποια υποκειμενικότητα
 (B) - απρόσωπη και αντικειμενική γλώσσα
 (Γ) - φορτισμένη με κάποια υποκειμενικότητα

- 6) **Μεταγραφή των κειμένων (Α) και (Γ) με αντικειμενική γλώσσα**
(Α)

Τα συναισθήματα των προσφύγων υποδηλώνουν τα εκατοντάδες τοπωνύμια, που απαντούν διάσπαρτα σ' όλο το σημερινό ελλαδικό χώρο. Πρόκειται για τις ονομασίες των εδαφών που κατακτήθηκαν από τα τουρκικά στρατεύματα με την προσθήκη του επιθετικού προσδιορισμού «νέος», «νέα», «νέο». Π.χ. Νέα Σμύρνη, Νέα Ιωνία, Νέα Φιλαδέλφεια. Σημειώθηκαν επίσης πολλοί θάνατοι συγγενικών ατόμων των προσφύγων που είχαν διασωθεί. Αυτοί μετοίκησαν σε άλλες περιοχές, όπου και σταδιακά εγκλιματίστηκαν.

Οι πρώτοι πρόσφυγες διατήρησαν την επιθυμία τους να επιστρέψουν κάποτε στις γενέτειρες περιοχές τους. Αντίθετα, το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας (1930) δεν προέβλεπε τον επαναπατρισμό τους ή την αποζημίωσή τους για τις περιουσίες που είχαν υποχρεωθεί να εγκαταλείψουν στα μικρασιατικά εδάφη και, συνεπώς, τους οδήγησε σε μια νέα πραγματικότητα για σταθεροποίηση της διαβίωσής τους στα καινούρια εδάφη κατοικίας τους. Οι επόμενοι πρόσφυγες αντιμετώπισαν το μετοικισμό τους πιο ρεαλιστικά.

(Γ)

Ωστόσο, πρέπει πλέον και στην Ελλάδα να ασχοληθούν οι γλωσσολόγοι συστηματικά με τη λειτουργία της γλώσσας στο λογοτεχνικό -ιδιαίτερα στο ποιητικό- κείμενο και συγχρόνως οι φιλόλογοι και οι κριτικοί της λογοτεχνίας να ασχοληθούν επιμελέστερα, με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα, μέθοδο και σύστημα, με την ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου από γλωσσικής πλευράς.

2. a) ΔΟΜΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΘΕΣΗ (απόφανση) Διευκρίνιση	1n παράγραφος	Η δυνατότητα να διατηρηθεί αλώβητη η φυσιογνωμία της Ελληνικής γλώσσας μετά την ένταξή στην ΕΟΚ
ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ΓΙΑΤΙ)	2n παράγραφος	Επιχειρήματα: Αύξηση αναγκών συνεπάγεται με αύξηση αλλοίωσης της γλώσσας μας Άκριτη εισροή λέξεων στη γλώσσα μας ήδη
Προσωπική αντίληψη συγγραφέα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.	3n παράγραφος	Αισιοδοξία του ότι υπάρχουν μπχανισμοί άμυνας και αντιμετώπισης των δυσμενών συνεπειών

8) Ο συγγραφέας θεωρεί πως δεν είναι μη αναστρέψιμη η κατάσταση. Κλείνει το κείμενό του εκφράζοντας την αισιοδοξία του ότι υπάρχουν επαρκέστατοι μπχανισμοί αντιμετώπισης της πρώιμης αλλοίωσης της γλώσσας μας και αποφυγής μελλοντικών, δυσμενέστερων συνεπειών.

Οι φράσεις που δηλώνουν τη στάση του αυτή είναι οι ακόλουθες:

«μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος», «Η δική μου απάντηση είναι πως υπάρχουν ακόμη τρόποι και μπχανισμοί άμυνας που θα επιτρέψουν να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τη “νόσο”».

γ) Οι λέξεις/φράσεις με τις οποίες διαφέρουνται οι παράγραφοι είναι:

1n → 2n: «άμεσος κίνδυνος»

2n → 3n: «Το αμέσως επόμενο ερώτημα»

3. a) Το πρόβλημα που απασχολεί το συγγραφέα είναι ο κίνδυνος για αλλοίωση της γλωσσικής φυσιογνωμίας της Ελλάδας, ιδιαίτερα μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ, όπου υπάρχουν κράτη των οποίων οι γλώσσες έχουν ήδη επικρατήσει στις εμπορικές, κοινωνικοπολιτικές και πολιτιστικές μορφές επικοινωνίας των λαών.

Το εκθέτει στην πρώτη παράγραφο, προκειμένου να ενημερώσει αμέσως τον αναγνώστη του για το θέμα που θα πραγματευτεί και κάνει αναφορές σ' αυτό και στην παράγραφο της επιχειρηματολογίας του (**τη 2n**), προκειμένου να διατηρήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να τον πείσει για την εξέχουσα σημασία του.

8) Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί είναι δύο και βρίσκονται στη δεύτερη παράγραφο, ενώ έχει υπονοήσει το πρώτο από αυτά στην παράγραφο της απόφασης του θέματος.

Αρχικά, η πείρα υποδεικνύει ότι οι χώρες που εντάσσονται σε διακρατικούς οργανισμούς οφείλουν να είναι σε θέση να επικοινωνούν ικανοποιητικά με τα υπόλοιπα κράτη σε επίπεδο οικονομικών, κοινωνικοπολιτικών και πολιτιστικών συναλλαγών μεταξύ τους. Σε οποιαδήποτε νέα ανάγκη παρουσιαστεί λοιπόν θα πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθεί και η Ελλάδα, πράγμα που σημαίνει ότι εκ των πραγμάτων θα αναγκαστεί να «ενστερνιστεί» κάποιο ξένο γλωσσικό υλικό. Επιπλέον, χωρίς να έχει παραστεί ακόμη αυτή η ανάγκη, παρατηρούνται ήδη φαινόμενα μιμητισμού των ξένων γλωσσών και άκριτης εισροής πληθώρας αλλούγλωσσων λέξεων στην Ελληνική διάλεκτο.

4. a) ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: «Με καμιάν άλλη... τον εαυτό μας»

ΣΧΟΛΙΑ: «Η κοινωνική συμβίωση... και ο ενδιάθετος»

«Οχι μόνο... μ'ένα γλωσσικό τύπο»

«Το άρρητο... κέντρο»

«Σκεπτόμαστε με λέξεις... τα βιώματά μας»

«Από το άλλο μέρος... στο νόημά τους»

ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ: «όσο και να αντιδράς ... στα αισθήματά σου»

- 8) • κατά + κτήση
 • συν + κρίνω
 • επι + θυμός
 • συν + παν
 • ανα + πτύσσομαι
 • δια + ευ + κρίνω
 • α (στερητικό) + ρητός
 • προ + φαίνω
 • μάταιος + δοκώ
 • αντί + στοίχος

- γ) • γλωσσικός, γλωσσάρι
 • συμβολισμός, συμβολιστής
 • μυθικός, μύθευμα
 • βιωματικός, βιωματικότητα
 • παραγωγικός, παραγωγικότητα

VIII. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ

- Το θέμα στο οποίο αναφέρεται ο συγγραφέας είναι η έξυπνη διαφήμιση και οι κανόνες τους οποίους πρέπει να ακολουθεί ο σωστός διαφημιστής: Η αποσιώπηση δηλαδή των μειονεκτημάτων του διαφημιζόμενου αγαθού και η ταυτόχρονη προβολή των αρετών του.
 - Τα δεδομένα της σωστής διαφήμισης έχουν αλλάξει πολύ με την πάροδο των ετών και την εξέλιξη του εμπορίου. Η καταναλωτική τάση σύσσωμου του κοινού παραμένει πάντα αστείρευτη, αλλά η οικονομική δυνατότητα κάθε κοινωνικού στρώματος διαφέρει. Μεγαλύτερη οικονομική δυσχέρεια χαρακτηρίζει την τάξη των μικρομεσαίων μισθωτών, στους οποίους παράλληλα απευθύνονται και οι διαφημίσεις των προϊόντων μαζικής κατανάλωσης ή των χώρων παροχής υπηρεσιών. Αυτή η σύμπτωση καταστάσεων έχει ως συνέπεια την επικράτηση συχνών «κρίσεων» στην αγορά· εύλογη επομένως είναι και η απώλεια κερδών για τις βιομηχανίες παραγωγής των προϊόντων που δεν καταναλώνονται. Εδώ ακριβώς αναλαμβάνουν οι σύγχρονες διαφημιστικές εταιρείες να πείσουν το κοινό για την απόλυτη χρησιμότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προσφέρονται. Είναι απόλυτα κατανοητό λοιπόν ότι πλέον δεν είναι απαραίτητος ένας έξυπνος διαφημιστής αλλά ο πονηρός διαφημιστής που δεν έχει ηθικά κωλύματα, αν δηλαδή θα πει στο αγοραστικό κοινό τη μισή ή την πλήρη αλήθεια για το αντικείμενο που προβάλλεται. Απώτατος στόχος του είναι η πώληση, ό,τι κι αν απαιτείται για την εκπλήρωσή του. Στη σύγχρονη εποχή, «έξυπνος» διαφημιστής είναι ο ικανότερος δημιαγωγός-έμπορος.

- (Συνέχεια από το κείμενο της εκφώνησης)**

Τα κενά της προσωπικότητάς του προσπαθεί κάποιος να τα γεμίσει με την αγορά του αντίστοιχου προϊόντος. Χρειάζεσαι δυναμισμό; Αγοράζεις μια κολόνια. Πρέπει να είσαι επικοινωνιακός, για να διατηρήσεις την εργασία σου; Συμβουλεύεσαι τα εξής περιοδικά και προσοχή· άλλο για τον άντρα άλλο για τη γυναίκα.

Η όλη κατάσταση θυμίζει παρακμιακό Μεσαίωνα, όπου ο πλανόδιος έμπορος με τα μαγικά φίλτρα θεράπευε την κάθε ασθένεια, άλλαζε τη μορφή, δημιουργούσε έντονα συνναισθήματα, εξασφάλιζε την υπεροχή και την εξουσία. Η ευπιστία και οι δεισιδαιμονίες του Μεσαίωνα δεν είναι δυνατό να επανέρχονται μέσω του σύγχρονου πλανόδιου μάγου-έμπορου, του διαφημιστή· τα φώτα του εικοστού πρώτου αιώνα δεν πρέπει να επιτρέψουν την επανεγκαθίδρυση του σκοταδισμού και όλων των επακόλουθων συνεπειών του.

3. Οι σύγχρονες διαφημιστικές εκστρατείες στηρίζουν τη δύναμη της επιρροής τους στην προσέγγιση του καταναλωτικού κοινού. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτή ούμως, επιβάλλεται να μεταβάλλουν κατά διαστήματα τις μεθόδους πειθούς που χρησιμοποιούν. Παλιότερα, ήταν αρκετή η προβολή του αγαθού αυτή καθαυτή. Αργότερα, θεωρήθηκε απαραίτητη η επισήμανση των προταιρημάτων του και η αποσιώπηση των ελαττωμάτων που θα μείωναν το ενδιαφέρον των καταναλωτών. Πλέον, οι συνχένες οικονομικές κρίσεις που υφίσταται η αγορά καθώς και η πολυσύνθετη ψυχολογία του σύγχρονου ανθρώπου επιβάλλουν στις διαφημιστικές εταιρείες την προσήλωσή τους στην προβολή συγκεκριμένων προτύπων ανθρώπινης προσωπικότητας και μοντέλου ζωής. Έτσι, κατορθώνουν να επηρεάσουν τους καταναλωτές ωθώντας τους στη μίμηση των προτύπων αυτών, προκειμένου να επιφέρουν «ωφέλιμες» τροποποιήσεις στις συνθήκες διαβίωσής τους. Μέσα στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού τους παρακινούνται να αγοράσουν και τα «κατάλληλα» προϊόντα που θα συμβάλουν καταλυτικά στην απόκτηση της νέας και βελτιωμένης έκδοσης της προσωπικότητάς τους. Πρώτιστης σημασίας στόχος δηλαδή είναι η επιμόρφωση των «πελατών» και δευτερεύουσας η ποιότητα των αντικειμένων προς πώληση.
4. – Το ύφος του κειμένου είναι επικριτικό-ειρωνικό απέναντι στους ακραίους εθνικιστές της χώρας μας, οι οποίοι υποστηρίζουν την καθιέρωση της ελληνικής ως ενιαίας ευρωπαϊκής γλώσσας.
– Ο σαρκασμός που ο συγγραφέας αποδίδει (στην αρχή της παραγράφου) στους συμπατριώτες του για την ουτοπική πεποίθησή τους, τώρα απευθύνεται εμμέσως στους Ευρωπαίους συμπολίτες μας, οι οποίοι ασυνείδητα χρησιμοποιούν ελληνικές λέξεις ειδικά σε διάφορους επιστημονικούς τομείς, όπου και δραστηριοποιούνται σε μεγάλο βαθμό. Σαρκάζοντας και τις δύο πλευρές για την ύπαρξη μιας ενιαίας Κοινοτικής γλώσσας, καθιστά σαφέστερη την άποψή του ότι κάθε κράτος της Κοινότητας πρέπει να διατηρήσει την πολιτιστική και γλωσσική του φυσιογνωμία και ταυτότητα.

Ο ΛΟΓΟΣ

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

1.1 Μεταγραφή του απομαγνηφωνημένου κειμένου

Να σχολιάσω τα ριάλιτι, μάλιστα. Κοίτα, νομίζω πως δεν είναι και η καλύτερη επιλογή που θα μπορούσαν να κάνουν τα παιδιά για να αποκατασταθούν επαγγελματικά· γιατί μη μου πεις ότι δεν μπαίνουν μέσα στα σπίτια και γι' αυτό το λόγο. Αλλιώς, γιατί να μπουν; Αν θέλουμε να πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους, είναι zόρικο να κλείνεσαι με άγνωστους κάπου. Δεν ξέρω αν θα μπορούσα ποτέ να συνεννοηθώ με ανθρώπους που δε γνωρίζω. Κι αν τσακωνόμουν συνέχεια μαζί τους; Τα πράγματα θα ταν πολύ δύσκολα. Ειδικιρινά δε θ' άντεχα να είμαι εκτεθειμένη μόνο και μόνο για να γίνω γνωστή. Άλλα πάλι, υπάρχει τόση ανεργία. Δεν έχεις πολλές επιλογές· ειδικά αν θέλεις να γίνεις καλλιτέχνης. Τι να πω;

2.1 a) Βασικές διαφορές γραπτού - προφορικού λόγου

- Η προφορική ομιλία υπήρξε πριν από το γραπτό λόγο.
- Με την ομιλία είναι πιο άμεση η επικοινωνία απ' ότι με τη γραφή.
- Η προφορική επικοινωνία είναι φυσική λειτουργία των οργάνων του ανθρώπου, ενώ η γραφή είναι τεχνητή διαδικασία που διδάσκεται.
- Η γραφή αποτυπώνει και συμβολίζει τον προφορικό λόγο.
- Ο γραπτός λόγος:
  - εξασφαλίζει την επικοινωνία αγνοώντας τα όρια του χρόνου και του χώρου
  - συντηρεί την ιστορική μνήμη
  - διασώζει και μεταδίδει κάθε μορφή πολιτισμού αλλά
    - επιδέχεται παραπάνω από μια ερμηνείες με αποτέλεσμα να μην είναι πάντα σαφή τα μηνύματα που θέλει να μεταβιβάσει στους αναγνώστες.
    - κίνδυνος παρερμηνειών σε κείμενα του επιστημονικού χώρου, τα οποία κατά κύριο λόγο απαιτούν τη μονοσημία του νοήματος

- b) Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος είναι οι δύο σημαντικότερες μορφές της ανθρώπινης επικοινωνίας. Μεταξύ τους όμως υπάρχουν κάποιες βασικές διαφορές. Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο προφορικός λόγος προϋπήρξε του γραπτού, ενώ ο δεύτερος αποτελεί αποτύπωση και συμβολισμό του πρώτου. Επιπλέον, η επικοινωνία που επιτυγχάνει είναι πολύ άμεση και σαφής, γιατί παρέχει τη δυνατότητα στον ομιλητή να μετατρέπει τη διατύπωση των λεγομένων του και να διευκρινίζει το νόημά τους. Εξάλλου, η προφορική ομιλία είναι αποτέλεσμα της φυσικής λειτουργίας ανθρώπινων οργάνων του σώματος· πράγμα που δίνει την ευκαιρία στο άτομο να εκφράσει με μεγαλύτερη ευχέρεια τις σκέψεις του.

Από την άλλη πλευρά, η γραφή είναι σε θέση να εξασφαλίσει την επικοινωνία των ανθρώπων χωρίς να δεσμεύονται από τα στενά όρια του χρόνου και του τόπου. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι μέσω αυτής έχουν αποκτήσει ιστορική μνήμη όλα τα σύγχρονα κράτη και χάρη σ' αυτή έχει μεταδοθεί ο πολιτισμός της αρχαιότητας στις ανθρώπινες κοινωνίες του παρόντος. Ωστόσο, η γραπτή επικοινωνία διαθέτει ένα χαρακτηριστικό που θεωρείται μειονέκτημά της μάλλον παρά προτέρημα. Λόγω της έλλειψης άμεσης επαφής με τον αναγνώστη, διατρέχει τον κίνδυνο παρερμηνείας των μηνυμάτων που επιθυμεί να μεταδώσει· παρερμηνεία που μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα βλαβερή σε περίπτωση που γίνει σε επιστημονικά κείμενα τα οποία απαιτούν τη μονοσημία των νοημάτων τους.

2.2. α - σωστό, β - σωστό, γ - λάθος, δ - σωστό, ε - σωστό, στ - λάθος, ζ - λάθος, η - σωστό, θ - λάθος

**2.3. α, δ, ε, στ, η, ι: τελεστικός λόγος/λεκτική πράξη
β, γ, ζ, θ: πληροφοριακός λόγος**

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με τον προφορικό και το γραπτό λόγο

1. α) 1 - ε, 2 - δ, 3 - στ, 4 - β, 5 - ζ, 6 - α, 7 - η, 8 - γ

β) Ο συγγραφέας θέλει να κινητοποιήσει τους ίδιους τους «παθόντες», προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη «νόσο» τους. Επισημαίνει λοιπόν πως η ευθύνη της καταπολέμησης του αναλφαβητισμού βαρύνει κυρίως τους ίδιους τους αναλφάβητους, οι οποίοι πρέπει να σταματήσουν να είναι αμέτοχοι και να προσβλέπουν απλώς στη μέριμνα του κράτους για το πρόβλημά τους. Όλοι οι λαϊκοί συλλογικοί φορείς είτε δραστηριοποιούνται στον εργασιακό χώρο ή στα ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια, οφείλουν να έχουν ενεργή συμμετοχή στην εξάλειψη του απάρδεκτου για τον εικοστό πρώτο αιώνα φαινομένου.

2. α) Οριοθέτηση: Ερμηνεία

το σώμα του έναρθρου λόγου: τη δομή της γλώσσας

λειτουργήσει με αυτάρκεια μέσα στην κοινωνική ομάδα: αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις της κοινωνικής ομάδας

είναι το προϊόν κακών επιδράσεων: προήλθε από τις κακές επιδράσεις της στρεβλής: της ακατάλληλης

η αναπτυσσόμενη προσωπικότητα: ο υπό διαμόρφωση χαρακτήρας του αυταρχισμού: της αυθαιρεσίας

διχάζει την προσωπικότητά του: προκαλεί σύγχυση στη συμπεριφορά του στη φυσιολογική του δραστηριότητα: στις καθημερινές του ασχολίες

8) Ο συγγραφέας επισημαίνει μια ακόμη εκδοχή της έννοιας του χαρακτηρισμού «λειτουργικά αναλφάβητος». Πιστεύει δηλαδή ότι λειτουργικά αναλφάβητος πρέπει να θεωρείται ο άνθρωπος που, ενώ έχει λάβει πλήρη σχολική μόρφωση και έχει αφομοιώσει τους κανόνες γραφής και ανάγνωσης της γλώσσας, αδυνατεί να κάνει ορθή χρήση των γνώσεων του στις καθημερινές του ενασχολήσεις και δραστηριότητες. Την ανεπάρκεια αυτή τη συνδέει -με κάποια επιφύλαξη- με τις αποπροσανατολισμένες μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη γλώσσα καθώς και με τις παντοειδείς κατευθυντήριες γραμμές επικοινωνίας που δέχεται καθημερινά ο σύγχρονος άνθρωπος από όλα τα «αρμόδια» μέσα ενημέρωσης καθώς και από τους φορείς εξουσίας. Το φαινόμενο της «κοινωνικής διγλωσσίας», της απόλυτης δηλαδή εξειδίκευσης που έχει υποστεί και η γλώσσα για την εξυπηρέτηση των ποικίλων συναλλαγών (επαγγελματικών, οικονομικών, πολιτικοκοινωνικών, πολιτιστικών), επιδεινώνει τη σύγχυση που υφίσταται κυρίως ο νέος άνθρωπος που βρίσκεται στην ευάσθητη πλοκή της διαμόρφωσης της προσωπικότητάς του και συνεπώς και των γλωσσικών του επιλογών. Η σύγχυση αυτή προκαλεί την αδυναμία του να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της καθημερινής του ζωής.

II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

1. Διάλογος

(Η σχέση του λόγου με το σώμα, το χρόνο και το χώρο)

1.1. Η συζήτηση αφορά στο θέμα των ριάλιτι και συνδιαλεγόμενοι είναι ο παρουσιαστής ενός από αυτά και ο δημοσιογράφος της εκπομπής.

- (Δημοσιογράφος) Αγαπητέ κ.Μ., καταρχάς θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που αποδεχτήκατε την πρόσκλησή μου. Και ας περάσουμε απευθείας στο θέμα της αποψινής μας εκπομπής. Δε νομίζετε ότι τα ριάλιτι έχουν καταλάβει τον περισσότερο τηλεοπτικό χρόνο, με αποτέλεσμα ο τηλεθεατής να μην έχει πια τη δυνατότητα να αλλάξει έστω το κανάλι της τηλεόρασής του, προκειμένου να παρακολουθήσει ένα ποιοτικότερο πρόγραμμα;
- (Παρουσιαστής ριάλιτι) Μάλιστα, κατευθείαν στο θέμα. Λοιπόν...
- (Δημοσιογράφος) Αυτό που θέλω δηλαδή να σας ρωτήσω είναι αν συμφωνείτε με τον καταιγισμό όλων αυτών των ριάλιτι παιχνιδιών σε όλα τα τηλεοπτικά κανάλια; Δε συμφωνείτε ότι προκαλούν την αποχαύνωση της νεολαίας κυρίως; Γιατί είναι γεγονός ότι οι νέοι είναι οι πιοτέροι τηλεθεατές αυτών των εκπομπών. Θα το γνωρίζετε αυτό βέβαια.

- (Παρουσιαστής ριάλιτι) Το γνωρίζω, βεβαίως, αλλά...
- (Δημοσιογράφος) Και δε συμφωνείτε επίσης ότι αυτού του είδους οι εκπομπές περνούν λάθος πρότυπα στους νέους; Πώς να βελτιωθεί έτσι το μορφωτικό τους επίπεδο; Μέσω αυτών των τηλεοπτικών σκουπιδιών;
- (Παρουσιαστής ριάλιτι) Ναι, βέβαια ο όρος «τηλεοπτικά σκουπίδια» είναι λίγο ακραίος, γιατί...
- (Δημοσιογράφος) Πώς; Ωστε είστε υπέρμαχος αυτών των χυδαίων όσο και άχροστων θεαμάτων; Αλλά, αν δεν ήσασταν, δε θα παρουσιάζατε και ένα από αυτά. Έτσι δεν είναι;
- (Παρουσιαστής ριάλιτι) Αν μου επιτρέπετε, θα σας έλεγα πως...
- (Δημοσιογράφος) Μάλιστα, μάλιστα... Αγαπητοί μου τηλεθεατές, μόλις παρακολουθήσατε την αδυναμία ενός από τους υπέρμαχους των ριάλιτι να αντικρούσει την αλήθεια της χυδαιότητας των εκπομπών του είδους αυτού. Θα επανέλθουμε μετά από τα διαφημιστικά μπνύματα, κι ας ελπίσουμε πως θα έχει κάτι να μας πει και ο ριάλιτι παρουσιαστής κ.Μ., που φιλοξενούμε απόψε...

2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός

διαλόγου/ μιας συνομιλίας

2.1. Η ορθή διεξαγωγή ενός διαλόγου προϋποθέτει την τήρηση κάποιων άγραφων νόμων από όλους τους συνομιλητές. Η απουσία συμπεριφορών που φανερώνουν μισαλλοδοξία και φανατισμό είναι επιβλητικά. Μόνον έτσι, αποφεύγονται οι προκαταλήψεις και επιτυγχάνεται η καλόπιστη στάση των συνδιαλεγομένων. Άλλωστε, η ανταλλαγή απόψεων μέσα σε ένα κλίμα αμοιβαίου σεβασμού και ισοτιμίας μπορεί να αποβεί εξαιρετικά ωφέλιμη για καθέναν από τους συμμετέχοντες, καθώς τους δίνεται η ευκαιρία να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους ακούγοντας τις εμπειρίες ή τα συμπεράσματα κάποιου άλλου σχετικά με το υπό συζήτηση θέμα. Πρωταρχικής σημασίας είναι η άρτια, έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση των συνομιλητών αναφορικά με το γεγονός, το φαινόμενο ή την κατάσταση που αναλύεται σε κάθε διάλογο· σε αντίθετη περίπτωση, η έκθεση απόψεων είναι επιφανειακή και δεν εξυπρετεί κανένα ουσιαστικό στόχο, παρά μόνον την επίδειξη της λεκτικής δεινότητας του εκάστοτε ομιλητή.

Η ουσιαστική επιδίωξη που πρέπει να χαρακτηρίζει την επιτυχημένη διεξαγωγή μιας συζήτησης είναι η εξεύρεση της αλήθειας μέσα από το δημιουργικό συνδυασμό των θέσεων που δηλώνονται κατά τη διάρκεια της συνομιλίας.

3. Ο λογοτεχνικός διάλογος

3.1. a) Μεταγραφή του διαλόγου σε πλάγιο λόγο

Ο γέροντας τον ρώτησε όλο αγωνία τι ήθελε και ο τοκογλύφος κοιτώντας τον ειρωνικά τού υπενθύμισε ότι την επόμενη μέρα έληγε το γραμμάτιο του και ότι τον είχε επισκεφτεί, για να παραλάβει την οφειλή. Δεν παρέλειψε μάλιστα να τον ειρωνευτεί ότι το χρωστούμενο ποσό ήταν μηδαμινό για εκείνον, ανάξιο λόγου και ότι είχε έρθει, για να διαφυλάξει την τιμή του γέροντα από τα κουτσομπολιά. Προσποιήθηκε ότι θα βγάλει το γραμμάτιο από την τσέπη του, για να αναγκάσει το γέρο να τον πληρώσει, μα εκείνος αμήχανος και ντροπιασμένος τού ορκίστηκε ότι δεν είχε το εξοφλητικό ποσό εκείνη την ημέρα. Ο Χαντρινός, που είχε προβλέψει την οικονομική ανέχεια του γέρου, έβγαλε το χέρι από την τσέπη και κοίταξε με απορία τον ηλικιωμένο που κρατούσε χαμπλωμένα τα μάτια του και προσπάθησε να κερδίσει την ευμένειά του προφασιζόμενος ότι είναι φίλος του και καλός άνθρωπος και ότι ο ίδιος ζημιώνεται οικονομικά που του δίνει χρονικό περιθώριο να συγκεντρώσει τα χρήματα, γιατί δέχεται πιέσεις από τα αφεντικά του. Ο γέρος καταστενοχωρημένος του φώναξε πως δεν τα έχει και απευθύνθηκε πια στο φιλότιμο του εισπράκτορα, ο οποίος προσποιήθηκε ότι θλιβόταν από την κατάσταση του οφειλέτη. Ο γέροντας εξακολούθησε να απολογείται που δεν είχε συγκεντρώσει το ποσό το οποίο είχε αυξηθεί υπερβολικά- ενώ δούλευε αδιάκοπα. Οργισμένος διέκοπτε το λόγο του συνέχεια, γιατί σκεφτόταν ότι ο ίδιος δεν πληρωνόταν από τους συμπατριώτες του για τη δουλειά που τους πρόσφερε. Ο εισπράκτορας συνέχιζε να τον πιέζει ψυχολογικά λέγοντάς του ότι δεν υπήρχε δυνατότητα άλλου χρονικού περιθωρίου και ο γέροντας ξέσπασε φωνάζοντας απεγνωσμένος ότι έπρεπε να τον πιστέψει πως δεν είχε τα χρήματα. Ο τοκογλύφος, φορώντας ένα ψεύτικο χαμόγελο στο πρόσωπό του, συνέχισε τον ψυχολογικό εκβιασμό προσποιούμενος ότι καταλάβαινε την πίεση και την ανέχεια του γέροντα.

- 8) Ο συγγραφέας εντάσσει το διάλογο του γέροντα με τον τοκογλύφο σ' αυτό το σημείο της αφήγησης, γιατί θέλει να μεταδώσει στον αναγνώστη -με τη μεγαλύτερη κατά το δυνατό παραστατικόπτη και ζωντάνια- το μήνυμα ότι εκείνη την εποχή ήταν καθημερινό το φαινόμενο να πλουτίζουν ορισμένοι επιτήδειοι που εκμεταλλεύονταν την ανάγκη και την ανέχεια κάποιων ανθρώπων. Την θηική παρακμή που επιφέρει ο οικονομικός διαχωρισμός προβάλλει άλλωστε σε όλο το συγκεκριμένο έργο του.

3.2.

«Διάλογος και επιστήμη»

Η διεξαγωγή ενός ουσιαστικού διαλόγου μπορεί να επιλύσει τις διαφωνίες των συνομιλητών ή να επιτύχει την εξένρεση τρόπων εξάλειψης ενός ευρύτερου προβλήματος· μπορεί να ενημερώσει, να εξευγενίσει τους αγενείς, να διδάξει τους αμαθείς, να αποκαλύψει απόκρυφες πτυχές ενός θέματος, να συγκαλύψει βλαβερές για το άτομο και το κοινωνικό σύνολο αντιλήψεις, να προάγει την ηθική, να ενώσει με δεσμούς φιλίας ολόκληρα κράτη. Ανάμεσα σε όλες τις δυνατότητες που παρέχει είναι και η επίτευξη της προόδου· κι η πρόοδος είναι συστατικό στοιχείο της επιστήμης· κι η επιστήμη είναι σύνολο γνώσεων· το σύνολο πορισμάτων είναι αποτέλεσμα ανταλλαγής συμπερασμάτων που προέκυψαν από ποικίλες έρευνες. Η ανταλλαγή αυτή δεν είναι εφικτή όμως χωρίς τη διεξαγωγή συνομιλίας των ερευνητών. Από την αλυσίδα της εξέλιξης, συνεπώς, δεν επιτρέπεται να λείπει ο πρώτος κρίκος, ο διάλογος.

3.3. – Λεξιθήρας

- Σχοινοτενής
- Πομφόλυγα
- Ακροθιγής
- Στρεψοδικία
- Αμετροέπεια
- Συνδιάσκεψη

- 3.4.**
- Τα μέλη του κόμματος «X» ασχολούνται με τις τελευταίες προετοιμασίες του **συνεδρίου** τους στις 13/6/04.
  - Η **ετυμολογία** της λέξης «αστυφιλία» είναι οι αρχαίες ελληνικές λέξεις «άστυ» (=πόλη) και «φιλέω-ω» (=αγαπώ).
  - Η **αμετροέπεια** του οφειλόταν στην έντονη επιθυμία του να ξεχωρίζει για τη ρυτορική του δεινότητα και για την επιβολή του στους άλλους.
  - Η αναφορά του στο πρόβλημα που συζητούσαν ήταν **ακροθιγής** και γι' αυτόν το λόγο δεν έλυσε τις απορίες κανενός από τους παριστάμενους.
  - Η μεγάλη επιτυχία των δοκιμών του οφείλεται στην τεράστια ικανότητά του ως **λογοκλόπου**, αφού αντιγράφει όποιες λέξεις του προσελκύουν την προσοχή ακόμη και από διαφημιστικά φυλλάδια.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/ έκθεση σχετικά με την εφηβεία

1. a) Ο συγγραφέας θίγει το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι νέοι με το εκπαιδευτικό σύστημα που έχει αναλάβει τη μόρφωσή τους. Πρόκειται για

ένα ζήτημα εξέχουσας σημασίας που δεν αντιλαμβάνονται, όταν βρίσκονται στην ηλικία της εφηβείας αλλά πολύ αργότερα, όταν έχει ολοκληρωθεί η διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους. Κατά τη διάρκεια όμως αυτής της ευαίσθητης διαδικασίας, δέχονται τα ερεθίσματα και τις κατευθυντήριες υποδείξεις μιας αποπροσανατολισμένης μεθόδου διδασκαλίας που δε στοχεύει στην πολύπλευρη παιδεία αλλά στην εξειδικευμένη και γι' αυτό κοντόφθαλμη θεώρηση, παρατήρηση και απομνημόνευση κάποιων γνωστικών αντικειμένων.

6) «Το μορφωτικό πρόβλημα των εφήβων»

- γ) • **ο, η στοιχειώδης - το στοιχειώδες** = ο, η υποτυπώδης -το υποτυπώδες, ο, η, το κατώτερος/η/ο σε σημασία
- **ο, η δικασμένος/η -το δικασμένο** = αυτός/ή/ό που παρουσιάζει διπλή προσωπικότητα
- **σκοπιμότητα** = δόλιος σκοπός, ύπουλη επιδίωξη

2. Και τα δύο κείμενα συμφωνούν ως προς τη διαπίστωση ότι οι νέοι κάθε εποχής και κυρίως της σύγχρονης αποτελούν τους βασικούς επαναστάτες και τους αμφισθητίες και αρνητές των εκάστοτε αυθεντιών και εξουσιαστικών φορέων που δεν αποτελούνται από συνομόλικους τους, αλλά από ενήλικες ή ηλικιωμένους.

Το πρώτο κείμενο εντοπίζει το αίτιο της συμπεριφοράς αυτής στην ανάγκη των νέων να ερευνήσουν την προσωπικότητα του εξουσιαστικού φορέα, πριν προσφέρουν απλόχερα το σεβασμό τους σε αυτόν· όχι την απόλυτη υποταγή τους.

Το δεύτερο κείμενο αιτιολογεί την επαναστατικότητα των εφήβων με βάση την ιδιόμορφη ψυχοσύνθεση της ηλικίας τους, η οποία διακρίνεται για τον ιδεαλισμό, το ρομαντισμό και τη φαντασία της. Στα πλαίσια αυτών των χαρακτηριστικών τους, αρνούνται τη σκληρή πραγματικότητα και κυρίως τους ενήλικες δημιουργούς της και επιθυμούν την ανατρεπτική αλλαγή που θα εξεγενείται την κοινωνία. Η τάση τους αυτή θεωρείται από το συγγραφέα ωφέλιμη για το κοινωνικό σύνολο, αν διέπεται από τη συνειδοτότητα των επιχειρημάτων τους. Σε αντίθετη περίπτωση, θεωρεί, πολύ ορθά, ότι μπορεί να προκαλέσει την άλογη, ανούσια και καταστρεπτική κατάργηση της ισορροπίας της κοινωνικής ζωής των ανθρώπων.

3. a) Μεταγραφή 1ης παραγράφου σε α' πληθυντικό πρόσωπο

«Σας παίζουμε τον άνδρα», γιατί αυτό μας ζητάτε, «παίζουμε το σύγχρονο», γιατί έτσι δεν θα μας εξοστρακίσετε, «παίζουμε τους κομφορμιστές», γιατί γρήγορα καταλαβαίνουμε ότι πολύ λίγα δεν απαγορεύονται και «παίζουμε με τη ζωή μας» (ναρκωτικά, αγώνες αυτοκινήτων κ.λ.π.), γιατί συχνά μας κάνετε να νιώθουμε ότι ήδη έχουμε χάσει τη ζωή.

- 8) • «υποκρίνονται ότι ακολουθούν τα καθιερωμένα πρότυπα»
 • «τη διάθεση των συμβιβασμένων ευηλίκων να τους επικρίνουν και να τους θέτουν στο περιθώριο»

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/ έκθεση με την αγάπη και τον έρωτα

1. Η αγάπη είναι συναίσθημα που απευθύνεται στην ιδέα, στην πνευματική υπόσταση του ανθρώπου. Δεν έχει την έννοια της φύλαξης και της αύξησης της ποσότητας ενός υλικού αγαθού. Ο υλιστικός χαρακτήρας όμως της σύγχρονης κοινωνίας εκφράζεται και από τη γλώσσα, η οποία δημιουργήθηκε από τον άνθρωπο και τον ακολουθεί σε όλες τις εξελίξεις της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει και δραστηριοποιείται. Αναπόφευκτα, ακολουθεί πιστά και προσαρμόζεται ανάλογα με την κάθε αλλαγή της ανθρώπινης ζωής· αυτή την προσαρμογή της παρατηρούμε και στη συγκεκριμένη έκφραση, όπου μια λέξη που «κατασκευάστηκε», για να περιγράψει μια πνευματική, άυλη κατάσταση, έχει αλλοιωθεί, προκειμένου να εκφράσει την αλλοτρίωση του δημιουργού της.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Μεθόδευση της περιγραφής

1.1. Προσδιορισμοί /στοιχεία περιγραφής:

- παλιά, διώροφη, πετρόκτιστη κατοικία
- συνολικού εμβαδού ογδόντα ένα τ.μ. και ενενήντα ένα τ.ε.κ. ($81,91 \mu^2$)
- το οποίο όλο ακίνητο βρίσκεται μέσα στον οικισμό της κοινότητας Καλλιθέας Φθιώτιδας
- με συνολικό εμβαδόν χίλια είκοσι ένα τ.μ. και τρίαντα τ.ε.κ. ($1.021,30 \mu^2$)
- Ολόκληρο το ακίνητο αυτό αποτυπώνται και εμφαίνεται με τα κεφαλαία γράμματα *ΑΒΓΔΕΑ* στο τοπογραφικό διάγραμμα.

(Σημασία επίσης έχουν οι νομικοί όροι κατά πλήρη κυριότητα, νομί και κατοχή, οριζόντια και κάθετη ιδιοκτησία καθώς και τα ρήματα παραχωρεί, μεταβιβάζει και παραδίδει και ο χρονικός προσδιορισμός Σήμερα, στις 24-5- 2003).

- Τα υπάρχοντα στοιχεία είναι σαφή, αλλά ελλιπή. Θα έπρεπε να προστεθεί η περιγραφή της κατοικίας (οι χώροι, τα δωμάτια, διάδρομοι κ.λπ.).

2. Η γλώσσα της περιγραφής

2.1. • Μεταφορικές λέξεις/ φράσεις:

- Δρόμοι - στιλπνά σκούρα χταπόδια τούπης της χώρας μου
  - πάνω σας δίχως μορφή και δίχως βάρος πορεύεται το μέλλον
  - σπουργίτι που κυλά τις αόρατες ρόδες του
  - αέρινες σύραγγες παίζοντας τραζ
  - Δρόμοι μαστιγωμένοι από πίσσα και αίμα
  - φτιαγμένο με φωνές και χαλίκια
  - Κάτω από το βάρος [...] χιλιάδων διαδηλώσεων
  - Δρόμε, σάβανο του Γρηγόρη, του Σωτήρη, του Τάσου
  - Δρόμοι - παιάνες
  - Δρόμοι - αγωνία
  - Δρόμοι - φονιάδες
- Ο ποιητής με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας δημιουργεί ζωντανές εικόνες, διεγείρει το συναίσθημα του αναγνώστη και κάνει το λόγο του πιο δυνατό.

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

3.1. α) Ιδιοκτήτης:

«Πρέπει να έρθετε να δείτε το διαμέρισμα από κοντά. Ό,τι και να σας πω είναι λίγο... Είναι ένα πολύ ευρύχωρο δυάρι, με ένα μεγάλο υπνοδωμάτιο, μια κουζίνα και ένα άνετο μπάνιο. Το σπίτι είναι σαν καινούριο. Άλλωστε, το βάψαμε φέτος. Μπροστά από το υπνοδωμάτιο υπάρχει βεράντα. Έχει πολλή η-συχία και είναι ό,τι πρέπει για έναν φοιτητή που περνάει πολλές ώρες διαβάζοντας...».

β) Υποψήφιος ενοικιαστής:

«Πήγα κτες να δω το δυάρι στην Κυψέλη και ακόμη δεν μπορώ να συνέλθω από την ταραχή. Το διαμέρισμα βρισκόταν σε μια ερειπωμένη πολυκατοικία της δεκαετίας του '50, στον πρώτο όροφο. Το σαλόνι ήταν τόσο μικρό, που μόλις και μετά βίας χωρούσε δύο πολυθρόνες και ένα τραπεζάκι. Η κουζίνα ήταν επίσης μικροσκοπική και το μπάνιο μια τρύπα με μια χτιστή ντουζιέρα. Το υπνοδωμάτιο ήταν σχετικά ευρύχωρο, αλλά έξω από την μπαλκονύπορτα με περίμενε μια μεγάλη έκπληξη: το μπαλκόνι, που δεν χωρούσε ούτε απλώστρα, «έβλεπε» στον τεράστιο γκρίζο τοίχο της διπλανής πολυκατοικίας! Το σπίτι ήταν πάντως φρεσκοβαμμένο...».

II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ/ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

1. Περιγραφή ενός χώρου/ κτιρίου

1.1 Δίπλα στη γαλαζοπράσινη λίμνη των Ιωαννίνων δεσπόζει το μεσαιωνικό κάστρο.

Πίσω από την ανατολική πλευρά του κάστρου, στην άκρη της λίμνης βρίσκοταν παλιά η συνοικία των ταμπάκικων, όπως ονομάζονταν τα βυρσοδεψεία. Τα ταμπάκικα εκτείνονταν κατά μήκος των τειχών του κάστρου. Ήταν λιθόκτιστα διώροφα κτίρια, με μεγάλες πόρτες.

Το ισόγειο κάθε εργαστηρίου, στο οποίο γινόταν η επεξεργασία των δερμάτων, ήταν πλακόστρωτο και ανοιχτό από την μπροστινή πλευρά. Μια μικρή ξύλινη σκάλα οδηγούσε στον επάνω όροφο, όπου ήταν το σπίτι των ταμπάκων (των βυρσοδεψών). Η πρόσωψη του επάνω ορόφου προεξέιχε κατά μισό περίπου μέτρο από το ισόγειο και είχε μεγάλα παράθυρα βενετσιάνικου τύπου.

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Στην πλατεία, σε περίοπτη θέση, υπάρχει ένα νεοκλασικό διώροφο κτίριο, το οποίο για χρόνια ήταν εγκαταλειμμένο, έτοιμο να κατεδαφιστεί. Ευτυχώς, το υπουργείο Πολιτισμού το έκρινε διατηρητέο και πριν από ένα χρόνο το ανακαίνισαν. Με την αναπαλαίωση το κτίσμα μεταμορφώθηκε ριζικά και τώρα στολίζει την περιοχή.

Το νεοκλασικό βρίσκεται σε έναν περιφραγμένο χώρο, γεμάτο πορτοκαλιές. Οι εξωτερικοί τοίχοι είναι βαμμένοι σε μια απαλή απόχρωση του κίτρινου που έρχεται σε έντονη αντίθεση με το βαθύ μπλε χρώμα στα παραθυρόφυλλα. Στο ισόγειο μια περίτεχνη δίφυλλη πόρτα από σίδερο οδηγεί στο εσωτερικό. Στον επάνω όροφο η μικρή βεράντα περιβάλλεται από ένα καλαίσθητο κιγκλίδωμα. Η στέγη του κτιρίου είναι επίπεδη και πλαισιώνεται από πλίνινα ακροκέραμα, ενώ οι λεοντοκεφαλές στις οποίες απολήγουν οι υδρορροές συμβάλλουν στο ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα.

- 2.** α) ανέγερση, β) διάθρωση, γ) δεσπόζει, δ) γειτνιάζει, ε) κλιμακοστάσιο
- 3.** α. νεόκτιστο, β. περίβολος, γ. κλιμακοστάσιο, δ. επικλινής, ε. ασθεστοκονίαμα.

2. Περιγραφή προσώπου/ ατόμου

2.1 Εξαφανίστηκε την περασμένη από το σπίτι του στο Π. Φάληρο ο Ν.Χ. 16 χρονών. Ο Ν.Χ. έχει ύψος 1.76, κανονική σωματική διάπλαση, μαύρα κοντά μαλλιά και πράσινα μάτια, φοράει γυαλιά μυωπίας και τρία

σκουλαρίκια στο αριστερό αφτί. Την ημέρα της εξαφάνισής του φορούσε μαύρη μπλούζα, τζιν παντελόνι και μαύρο φουσκωτό μπουφάν. Παρακαλείται όποιος γνωρίζει κάτι για το νεαρό να τηλεφωνήσει στο... ή να ενημερώσει το πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα.

- 2.2. • Αντωνιάδης:** με αβρές κινήσεις, παχουλό κορμί, σεμνές χειρονομίες, κίβδηλα γελάκια.

«Εκείνος»: κοντοφάρδουλος, υπερβολικά παχύς στη μέση, τ' αποπληκτικό του μούτρο ξεχειλίζει σε προγούλια, διεκδικεί μ' ένα ύφος απρόσιτο όστι μεγαλοπρέπεια τού αφαιρεί το μπόι, υπεροπτικό φρύδι.

- Από τα σχόλιά του αφηγητή συνάγουμε το συμπέρασμα ότι ο Αντωνιάδης είναι ένας άνθρωπος συμπαθής, ευγενικός και σεμνός, ο οποίος όμως συμπεριφέρεται με δουλοπρέπεια στον άλλο, ίσως επειδή τον έχει ανάγκη. Ο άλλος («εκείνος») είναι αντιπαθητικός, απρόσιτος και υπερόπτης.

Λεξιλόγιο σχετικό με την περιγραφή ατόμου

1. **Θετικές:** κολοσσός, πλάτες φαρδιές, αναλογίες αρμονικές, ούτ' ένα δράμι ξύγκι περιττό.
Αρνητικές: με στολή εκστρατείας... πολύ κακοπαθιασμένη
Ουδέτερες: ως πενήντα χρονών, δύο μέτρα, πόδια και χέρια πελώρια, ξανθός και ροδοκόκκινος.
2. Ήταν ένας άντρας ως πενήντα χρόνων, **μια καρικατούρα**. Το ύψος του έφτανε το ενάμισι μέτρο. Πλάτες **ανύπαρκτες**, πόδια και χέρια **καλαμένια**, **ένα σκαρί ασουλούπωτο και ασθενικό**. Ξανθός και **ασπρουλιάρης**, δεν είχε ακόμα δοκιμάσει το πλιόκαμπα του ελληνικού ουρανού. Παρουσιάστηκε στη Σχολή με στολή εκστρατείας συνταγματάρχη του ποτέ ρωσικού τσαρικού στρατού, πολύ κακοπαθιασμένην.
  - Το κείμενο περιέχει σαφώς αρνητικό σχόλιο για την εμφάνιση του περιγραφόμενου προσώπου το οποίο βέβαια δεν έχει καμμία σχέση με αυτό που περιγράφει ο Καραγάτσης.
3. **a. εκφραστικό, 8. λεπτά, γ. κιτρινισμένα, δ. αγένειο/άτριχο, ε. σφιχτό/αθλητικό/μυώδες**
4. **a) οστεώδες πρόσωπο, 8) απλανές βλέμμα, γ) ανήσυχο βλέμμα, δ) κυματιστά μαλλιά, ε) αστραφτερά δόντια, στ) ροζιάρικα χέρια, z) ασουλούπωτο σώμα, n) λικνιστό βάδισμα, θ) ζαχαρένια χείλη, 1α) μυώδες σώμα, 1β) εκφραστικό βλέμμα, 1γ) πολυτελές ντύσιμο, 1δ) δυνατά χέρια/πόδια, 1ε) χυτά μαλλιά/χυτό κορμί, 1στ) αβίαστο χαμόγελο/θιαστικό βάδισμα, 1ζ) σαρκαστικό χαμόγελο.**

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

3.1. γλυπτό: άγαλμα, παριστάνει: παρουσιάζει, ενδύματα: ρούχα, άνω άκρο: χέρι, πτυχώσεις: πτυχές, κάτω σκέλος: πόδι, άρθρωση: γόνατο, κνήμη: γάμπα, άνω άκρο: χέρι, βότρυ: τσαμπί σταφύλι, έφερε: κρατούσε, ίχνη: υπολείμματα, σανδάλι: πέδιλα, σπηλι κόμη: στα μαλλιά

4. Ειδικά θέματα

4.1 Αρχή του παιχνιδιού

- Διαλέξτε ο καθένας από ένα πιόνι και πάρτε 6 μάρκες επιτυχίας, μία από κάθε χρώμα κατηγορίας.
- Ρίξτε το ζάρι και όποιος φέρει το μεγαλύτερο αριθμό κινείται πρώτος.
- Αν δύο ή παραπάνω παίκτες ισοφαρίσουν, ξαναρίξτε το ζάρι [...]

III. ΕΚΘΕΣΗ - ΕΚΦΡΑΣΗ

1. Ο τόνος είναι ειρωνικός κυρίως στα εξής σημεία:

- «Κλασικό δείγμα ανθρώπου που υπέκυψε στην αδελφοποίηση των δυτικών συνοικιών της Αθήνας με το νεοϋορκέζικο Μπρονξ»
- «Οι νέγροι «τσ» της αμερικανικής περιόδου είναι τουλάχιστον κολλητάρια»
- «Ο τύπος του «νέου επαναστάτη» και μάλιστα άνευ αιτίας»
- «ή τέλος πάντων χορεύει πολύ»
- »Η συνομοταξία έχει [...] χαρακτηριστικό βαρύ και ασήκωτο «ύφος»
- «Είναι το στολίδι που ...κάνει τη διαφορά»
- «των άκρων δηλαδή»
- «4 μεγέθη τουλάχιστον πάνω από το κανονικό»
- «Επίσης είναι πολύ, μα πολύ χοντροκομένα»

2 Ο ιδιωτικός φύλακας (σεκουριτάτας)

Το είδος ανθεί. Νωπές είναι ακόμη οι πρώτες αρνητικές εντυπώσεις που είχε προκαλέσει στους κατοίκους της πόλης η εμφάνιση των «ιδιωτικών». Με την πάροδο του χρόνου καθιερώθηκαν και σήμερα η φύλαξη κτηρίων ή η μεταφορά αγαθών από «σεκουριτάτες» δεν προκαλεί την παραμικρή εντύπωση. Εξίσου αδιάφορες και οι δημοσιοϋπαλληλικού τύπου στολές, που δεν διακρίνονται ούτε για τη σχεδιαστική ούτε για τη χρωματική πρωτοτυπία τους.

Μπουφάν στρατιωτικού τύπου, γενικά σαν στολή εξόδου, η γραβάτα (όχι δετή) να ξεχωρίζει. Συνήθως το πουκάμισο αφήνει εκτεθειμένη την κοιλιακή χώρα, ωστόσο αυτή η τεχνική ατέλεια καλύπτεται από το σακάκι.

Το σήμα της ιδιωτικής εταιρείας ξεχωρίζει στο πέτο. Συχνά προστίθενται διάφορα φανταχερά σήματα υπακούοντας στην πρωτότυπη λογική «ό, τι λάμπει είναι χρυσός».

Η χρωματική ποικιλία του παντελονιού κυμαίνεται στα χρώματα του αθηναϊκού ουρανού. Γκρι, μολυβί, ανθρακί.

Περίεργα κοσμικοί συσχετισμοί, καθώς και περιορισμένη φαντασία αναγκάζει τους ένστολους της πόλης να φορούν αυτό το μαύρο λουστρίνι.

Γιάκος Τσιμπίδης - Κιάρα Σουγκανίδου

Από τον ημερήσιο Τύπο

IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Αναλογικές σχέσεις:

a) Βυθός - ανθρώπινη κοινωνία, σχέσεις των ψαριών - ανθρώπινες σχέσεις, στόμα μεγάλο και σαγόνια γερά - εξουσία, δύναμη κοινωνική/ οικονομική, στόμα μικρό και σαγόνια αδύνατα - έλλειψη δύναμης.

8) Παράγραφος:

Η ανθρώπινη κοινωνία μοιάζει με το βυθό της θάλασσας όπου μόνο ένας νόμος υπάρχει: το δίκαιο του ισχυρότερου. Αυτός ρυθμίζει τις σχέσεις των ψαριών, αυτός και τις σχέσεις των ανθρώπων. Είσαι ισχυρός; Έχεις δίκιο. Είσαι αδύνατος; Έχεις άδικο. Έχεις στόμα μεγάλο και σαγόνια γερά; Τρω! Έχεις στόμα μικρό και σαγόνια αδύνατα; Τρώγεσαι! Μη στενοχωριέσαι όμως. Έως να φαγωθείς, θα φας κι εσύ αρκετούς, πιο αδύνατους από σένα. Κοντολογίς, όπως στο βυθό βασίζεται κανείς μόνο στη δύναμη του, στο ανάστημά του, στα δόντια του, στ' αγκάθια του και στη γρηγοράδα του, έτσι και στην ανθρώπινη κοινωνία βασίζεται στην εξουσία, στην οικονομική ισχύ, στη θέση που έχει.

2. Παράγραφος αναπτυγμένη με αναλογία:

Η Ελλάδα μοιάζει μ' ένα παράξενο βαπόρι. Στολισμένη μ' έναν πολιτισμό αιώνων, δεν έχει στρωτή πορεία, αλλά το ταξίδι της είναι γεμάτο πισωγυρίσματα και μανούθρες. Η Ελλάδα είναι όπως και το καράβι από πέτρα μαύρη, άγονη δηλαδή γη, αλλά είναι κι απ' όνειρο, γεμάτη ομορφιές. Οι Έλληνες είναι σαν την πατρίδα τους, γεμάτοι αντιφάσεις. Αθώοι και αγνοί και συνάμα πονηροί. Η χώρα, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στη μακραίωνη ιστορία της, υπάρχει ακόμη, όπως και το καράβι που δε βούλιαξε στις τρικυμίες, γιατί έχει μοναδικό οδηγό και βιγλάτορα τον Ήλιο που σκορπίζει φως, χαρά, ζωντάνια.

ΑΦΗΓΗΣΗ

1. Ορισμός της αφήγησης

1.1. 20.5. 2000

ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

ΧΡΟΝΟΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: 17.5.2000 ΩΡΑ: 4.15 Π.Μ.

ΤΟΠΟΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: ΑΘΗΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΑΥΤ. ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΕΙΣ: Α.Ζ. ΤΟΥ Χ. ΚΑΙ ΤΗΣ Μ, ΓΕΝ. 1973 ΣΤΗ ΜΑΔΡΙΤΗ, ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΑΘΗΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΗ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: ΑΝΑΣΤΗΜΑ 1,62 - ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΠΛΑΣΗ ΛΕΠΤΗ - ΧΡ. ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΛΕΥΚΟ- ΜΑΛΛΙΑ ΜΑΥΡΑ - ΜΑΤΙΑ ΚΑΣΤΑΝΑ - ΠΡΟΣΩΠΟ ΩΟΕΙΔΕΣ - ΜΥΤΗ ΜΙΚΡΗ ΚΑΙ ΙΣΙΑ

ΕΝΔΥΜΑΤΑ: ΦΤΩΧΙΚΑ ΡΟΥΧΑ - ΜΑΛΛΙΝΟ ΣΑΛΙ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

Α) ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΧΡΟΝΟ ΓΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΕΦΕΡΕ ΟΔΗΓΟΣ ΦΟΡΤΗΓΟΥ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΑΓΚΡΑΤΙ, ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΥΜΗΤΤΟΥ, ΑΠΟ ΟΠΟΥ ΕΞΑΦΑΝΙΣΤΗΚΕ.

Β) ΑΙΤΙΑ: ΠΙΘΑΝΟΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Γ) ΠΙΘΑΝΟΙ ΤΟΠΟΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ: ΑΓΝΩΣΤΟ

Ο ΔΗΛΩΣΑΣ ΤΗΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ: ΣΥΖΥΓΟΣ

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

Ο ΔΙΑΒΙΒΑΣΑΣ

Δ.Π. ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

Α. Μ. ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑΣ

2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη

2.1 1: α, γ, δ, 2: β, ε

3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

3.1 α) δημοσιογραφική είδηση

β) επιστολή σε εκπαιδευτικό ίδρυμα

γ) κατάθεση αυτόπτη μάρτυρα

δ) λογοτεχνικό έργο (ποίημα)

ε) πρακτικά συνεδρίασης

στ) αστυνομική αναφορά

Λεξιλόγιο

1. 1ε, 2β, 3ζ, 4α, 5στ, 6γ, 7δ

2. α) εξάρθρωσε, β) επέβαλε ποινή, γ) επέδωσε κοινοποίηση, δ) «εξ αμελείας».

4. Ποιος αφηγείται;

4.1 Ο αφηγητής δε μετέχει καθόλου στα γεγονότα, γι' αυτό και επικρατεί στην αφήγηση το τρίτο ρηματικό πρόσωπο.

5. Η οπτική γωνία στην αφήγηση

5.1 I) Στο κείμενο (α) ο αφηγητής δε συμμετέχει στα γεγονότα, γι' αυτό και επικρατεί το τρίτο ρηματικό πρόσωπο. Στο κείμενο (β) η αφηγήτρια συμμετέχει στα γεγονότα, είναι η βασική ηρώίδα του μυθιστορήματος, γι' αυτό και στην αφήγηση επικρατεί το πρώτο ρηματικό πρόσωπο.

II) Στο κείμενο (α) έχουμε αφήγηση με μπενική εστίαση από έναν παντογνώστη αφηγητή, ενώ στο κείμενο (β) έχουμε εσωτερική εστίαση, η αφήγηση γίνεται από την οπτική γωνία της ηρώίδας, με περιορισμένη γνώση.

Λεξιλόγιο

1. (α) μεγαλόσωμος, γέρος, γκρίζο, ρυτιδιασμένο, τραχύ, λεθεντιά, χαρούμενη διάθεση
 (β) μικρόσωμο, λιγνό, ευκίνητο, ζωντανό, χαρούμενη, παιχνίδιαν
2. Θάλλω: θαλερός, θαλερότητα, αειθαλής
 ακμή: ακμαίος, ακμάζω, παρακμή
 μέλλον: μελλοντικός, μελλοντολόγος, μελλοθάνατος
3. 1γ, 2α, 3στ, 4θ, 5ε, 6δ (επίσης 3α, 3δ, 4δ, 4ε)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

1. Περιγραφικά μέρη:

- «Η κακομοιριά έβγαινε απ' όλο του το κορμί... εδώ και κει τα μέλη του»

Αφηγηματικά μέρη:

- «Κοιτάξαμε τον ξένο».
- «Μόλις βρέθηκε μέσα... με τη γλυκιά φωνή του».

2. Όταν ο συγγραφέας παρεμβάλλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο, επιδιώκει ορισμένους από τους παρακάτω στόχους:

- Να σκιαγραφήσει τα πρόσωπα, να στήσει το σκηνικό της δράσης και γενικά να φωτίσει την αφήγηση με διάφορες άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες.
- Να πετύχει τη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο.
- Να προκαλέσει αγωνία και αναμονή (suspense) στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης, αφού με την περιγραφή φαίνεται ότι σταματάει ο αφηγηματικός χρόνος.
- Να προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.

Λεξιλόγιο

1. α) αστειολογία, β) αστεϊσμός, γ) γέλιο, δ) γελοιοποίηση, ε) μειδίαμα στ) κοροϊδία, ς) διακωμώδηση, η) παρωδία, θ) χλευασμός ια) πείραγμα, ιθ) ευθυμία, ιγ) ευφυολόγημα, ιδ) διασυρμός, ιε) καγχασμός
2. 1δ, 2ζ, 3α, 4στ, 5β, 6γ, 7ε

Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση

Το κωμικό και η συμφωνία του γέλιου

Αν ο Νώε έφτιαχνε την κιβωτό στην Ελλάδα...

Ο Κύριος φανερώθηκε στο Νώε και του είπε:

- Σε ένα χρόνο θα ρίξω βροχή και θα σκεπάσω ολόκληρη τη Γη με νερό και θα καταστρέψω τα πάντα. Άλλα θέλω εσύ να σώσεις τους δίκαιους και ευσεβείς ανθρώπους και δύο zώα από κάθε είδος που υπάρχει στη Γη. Σε προστάζω να κτίσεις μία Κιβωτό.

Και ο Θεός παραδίδει στο Νώε τα σχέδια για την Κιβωτό.

Με φόρο Κυρίου ο Νώε πάιρνει τα σχέδια και συμφωνεί να φτιάξει την Κιβωτό. «Θυμίσου», είπε ο Κύριος, «πρέπει να έχεις τελειώσει την Κιβωτό και να έχεις μαζέψει όλα τα zώα σε ένα χρόνο».

Ένα χρόνο αργότερα, αρχίζει να σχηματίζεται μια καταιγίδα και όλες οι θάλασσες της Γης έχουν φουρτούνα. Ο Θεός κοιτάει τι γίνεται και βλέπει το Νώε να κάθεται στην αυλή του και να κλαίει.

- «Νώε!» ανακράζει, «πού είναι η κιβωτός;»

- «Συνυχώρεσε με Κύριε», παρακαλά ο Νώε, «έκανα όπι μπορούσα, αλλά αντιμετώπισα μεγάλα προβλήματα. Πρώτα - πρώτα έπρεπε να πάρω άδεια για την κατασκευή, και τα σχέδια που μου έδωσες δε συμφωνούσαν με τον ισχύοντα κανονισμό. Χρειάστηκε να προσλάβω ναυπηγό και να ξαναγίνουν τα σχέδια από την αρχή. Μετά, βρέθηκα σε διαμάχη με το Λιμενικό για το αν χρειαζόταν η Κιβωτός σύστημα πυρασφάλειας, βάρκες και σωσίβια. Μετά, μου έκανε καταγγελία ο γείτονάς μου, γιατί παραβίαζα, λέει, τα όρια δόμησης κτίζοντας την Κιβωτό στην αυλή μου, και έτσι χρειάστηκε άδεια και από την Πολεοδομία. Είχα πρόβλημα να βρω και ξύλα για την Κιβωτό, γιατί υπήρχε απαγόρευση υλοτόμησης για την προστασία της Πιτσιλωτής Κουκουβάγιας. Τελικά, κατάφερα να πείσω την Υπηρεσία Προστασίας Δασών πως χρειαζόμουν το ξύλο για να σώσω τις κουκουβάγιες. Άλλα όμως ο Οργανισμός Προστασίας Ζώων δε με άφηνε να πιάσω κουκουβάγιες, και έτσι δεν έχουμε κουκουβάγιες. Μετά, οι ξυλουργοί κατέβηκαν σε απεργία, αλλά κατάφερα να έρθω σε συμφωνία με το σύλλογο τους. Τώρα έχω 16 ξυλουργούς να δουλεύουν στην Κιβωτό, αλλά δεν έχω κου-

κουβάγιες. Όταν άρχισα να μαζεύω τα υπόλοιπα zώα, μου έκανε μήνυση μία ομάδα ακτιβιστών, γιατί θα έπαιρνα μόνο δύο από κάθε είδος. Όταν ξεμπέρδεψα με αυτή τη μήνυση, με ενημέρωσαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ ότι δε γινόταν να συνεχιστούν οι εργασίες, αν δεν έκανα δίλωση για την επίδραση στο περιβάλλον του σχεδιαζόμενου κατακλυσμού. Δεν τους αρέσει η ιδέα ότι δεν έχουν αρμοδιότητα στις αποφάσεις του Δημιουργού του Σύμπαντος. Μετά, οι τοπογράφοι του Στρατού απαίτησαν χάρτη της προτεινόμενης ροής των υδάτων του κατακλυσμού. Έγώ τους έστειλα μία υδρόγειο. Αυτές τις μέρες προσπαθώ να λύσω ένα zήτημα με την Επιπροπί Ισότητας, που λένε ότι κάνω διακρίσεις, επειδή δε θα πάρω ανθρώπους που δεν πιστεύουν σε Εσένα, Κύριε. Μου έστειλαν και ειδοποίηση με δικαστικό επιμεληπτή ότι οφείλω φόρο και πρόστιμο, γιατί δε δίλωσα την Κιβωτό ως σκάφος αναψυχής. Τώρα, η εφορία έχει παγώσει τις καταθέσεις μου, γιατί πιστεύουν ότι φτιάχνω την Κιβωτό, για να φύγω από τη χώρα, για να μπω πληρώσω φόρους. Και ακόμη δεν έχει αποφασίσει το Συμβούλιο της Επικρατείας αν ο Κατακλυσμός είναι αντισυνταγματικός, αφού πρόκειται για θρησκευτική πράξη. Πραγματικά, δεν υπάρχει περίπτωση να τελειώσω τουλάχιστον για 5 χρόνια.

Kai tóte árχισε να καθαρίζει ο ουρανός, να λάμπει ο ήλιος και να ηρεμούν οι θάλασσες. Το ουράνιο τόξο στόλισε τον ορίζοντα. Ο Νόε κοίταξε το Θεό με ελπίδα.

- Κύριε, αυτό σημαίνει ότι δε θα καταστρέψεις τη Γη;

Kai apántησε ο Θεός:

- Μπα, δε βαριέσαι. Ας το κάνει η κυβέρνηση.

από το Διαδίκτυο

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΣΥΝΟΧΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Μεταβατικές λέξεις /φράσεις:

- α' παράγραφος:

2η περίοδος: ποίημα (ομόρριζη λέξη με την «ποίηση» της 1ης περιόδου), πείσμων (επανάληψη)

3η περίοδος: όμως (αντίθεση)

4η περίοδος: Έτσι (συμπέρασμα)

- **8' παράγραφος:** (υπάρχει συνοχή με την α' παράγραφο, η οποία επιτυγχάνεται με την επανάληψη της ίδιας σχεδόν πρότασης. «*H ποίηση είναι ένα πείσμον μυστικό παράπονο*»)

2η περίοδος: που (αντικατάσταση με αντωνυμία)

3η περίοδος: επίσης (προσθέτει)

2. **1στ, 2α, 3ζ, 4θ, 5δ, 6γ, 7ε [Σημ: οι λέξεις μισθωτής και ενοικιαστής είναι ταυτόσημες. Τις αναφέρουμε ως συνώνυμες ακολουθώντας τη θεωρία του σχολικού βιβλίου, σελ. 273].**
3. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος στο κείμενο του Π. Παλαιολόγου:
  - Ο χρονογράφος αντλεί το θέμα του από την επικαιρότητα, από ένα σύγχρονο καθημερινό γεγονός (το ταξίδι του στην Κέρκυρα).
  - Πρόθεσή του είναι να σχολιάσει τα κατάλοιπα της κερκυραϊκής αριστοκρατίας του παρελθόντος.
  - Ο τόνος του χρονογραφήματος είναι εύθυμος (π.χ. «*Mia συντροφιά δημοσίων υπαλλήλων πήγε και κάθισε ανευλαβέστατα ...για την απεργία τους*») και έντονα ειρωνικός (π.χ. «*Γυμνάσια στην Πλατεία Συντάγματος*», «*Εκτός αν πάρχε θέμα περισσότερο... Πάντας ἔργον ὄνειδος*» κλπ.).
  - Συνδυάζει αρμονικά τη χάρη και τη σκωπτικότητα (π.χ. «*τους καιρούς εκείνους αναπολούν ... του ξενοδοχείου μου*») την ευφυολογία και τον κριτικό στοχασμό (π.χ. «*Σας είναι εύκολο σήμερα... και τα ημίψηλα*»), την ειρωνική διάθεσην (πχ «*Πάνω στην ώρα... για να τους διασώσει*») με την σοβαρή πρόθεσην.
  - Το ύφος του είναι ζωηρό (π.χ. «*Αν είχαμε, τουλάχιστον, κατακλιθεί... η Κέρκυρα!*», πολύ κοντά στον προφορικό λόγο (π.χ. «*Επιτέλους, μια αδελφή ψυχής*» - παραλείπεται το ρήμα), ο λόγος είναι μικροπερίοδος (π.χ. «*Παίζουν τους παλιούς καιρούς*»)
  - Υπάρχει δραματοποίηση (π.χ. «*Από τώρα... Κερκυραίων*»).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Περίληψη

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ έχει καταστήσει πιθανό τον κίνδυνο να αλλοιωθεί η γλωσσική της φυσιογνωμία. Αυτό συμβαίνει αφενός γιατί κάποιες ξένες γλώσσες μιλιούνται από μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων και αφετέρου γιατί έχουν καθιερωθεί ως διεθνείς γλώσσες συνεννόησης στις εμπορικές, κοινωνικοπολιτικές, πολιτιστικές και άλλες διακρατικές συναλλαγές. Η συνηθέστερη μορφή αλλοίωσης της ελληνικής γλώσσας είναι η άκριτη εισροή πληθώρας ξένων λέξεων σ' αυτήν, η οποία όμως μπορεί ακόμη να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με την εφαρμογή της αμυντικής στάσης των Ελλήνων απέναντι της.

2. α) Δομικό διάγραμμα του κειμένου

ΘΕΣΗ (απόφανση) Διευκρίνιση	1η παράγραφος	Η δυνατότητα να διατηρηθεί αλλοίωση η φυσιογνωμία της ελληνικής γλώσσας μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ
ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ΓΙΑΤΙ)	2η παράγραφος	Επιχειρήματα: - Αύξηση αναγκών συνεπάγεται με αύξηση αλλοίωσης της γλώσσας μας - Άκριτη εισροή λέξεων στη γλώσσα μας ήδη
Προσωπική αντίληψη συγγραφέα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.	3η παράγραφος	Αισιοδοξία του ότι υπάρχουν μυχανισμοί άμυνας και αντιμετώπισης των δυσμενών συνεπειών

8) Πλαγιότιτλοι

1n παράγρ.: «Ο κίνδυνος αλλοίωσης της ελληνικής γλώσσας από τις αντίστοιχες των ισχυρότερων ευρωπαϊκών κρατών»

2n πράγρ.: «Η επικρατέστερη μορφή της γλωσσικής αυτής αλλοίωσης»

3n παράγρ.: «Αισιοδοξία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου»

3. Οι λέξεις/φράσεις με τις οποίες διαρθρώνονται οι παράγραφοι είναι:

1n → 2n : «άμεσος κίνδυνος»

2n → 3n: «Το αμέσως επόμενο ερώτημα»

4. Το πρόβλημα που απασχολεί το συγγραφέα είναι ο κίνδυνος για αλλοίωση της γλωσσικής φυσιογνωμίας της Ελλάδας, ιδιαίτερα μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ, όπου υπάρχουν κράτη των οποίων οι γλώσσες έχουν ήδη επικρατήσει στις εμπορικές, κοινωνικοπολιτικές και πολιτιστικές μορφές επικοινωνίας των λαών.

Το εκθέτει στην πρώτη παράγραφο, προκειμένου να ενημερώσει αμέσως τον αναγνώστη του για το θέμα που θα διαπραγματευτεί και κάνει αναφορές σ' αυτό και στην παράγραφο της επιχειρηματολογίας του (τη **2n**), προκειμένου να διατηρήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να τον πείσει για την εξέχουσα σημασία του.

5. Ο συγγραφέας θεωρεί πως δεν είναι μη αναστρέψιμη η κατάσταση. Κλείνει το κείμενό του εκφράζοντας την αισιοδοξία του ότι υπάρχουν επαρκέστατοι μπχανισμοί αντιμετώπισης της πρώιμης αλλοίωσης της γλώσσας μας και αποφυγής μελλοντικών, δυσμενέστερων συνεπειών.

Οι φράσεις που δηλώνουν τη στάση του αυτή είναι οι ακόλουθες:

«μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος», «Η δική μου απάντηση είναι πως υπάρχουν ακόμη τρόποι και μπχανισμοί άμυνας που θα επιτρέψουν να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τη 'νόσο'».

6. i → δ → ε΄, ii → ε → δ΄, iii → α → θ΄, iv → γ → α΄, v → θ → γ΄

- 7.**
- συν + θλίβω
  - φύση + γνώμη
  - συν + σωρεύω
  - εν + τείνω
  - παρά + αλλήλους (η αρχ. ελληνική αλληλοπαθητική αντωνυμία υπήρχε μόνο στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική) του πληθυντικού αριθμού)

8 Παραγωγή λόγου

[Σημ.: Στο σημείο αυτό θα δοθεί το σχεδιάγραμμα που πρέπει να ακολουθηθεί για την ανάπτυξη του θέματος].

Πρόλογος

Επισήμανση της ύπαρξης του φαινομένου από τη χρονική στιγμή της ένταξης της Ελλάδας στην EOK.

Κύριο θέμα

Αιτιολόγηση της ύπαρξης του φαινομένου

- Ορισμένες ξένες γλώσσες είναι ευρύτερα διαδεδομένες, γιατί είναι οι μπρικές διάλεκτοι πολυπληθέστερων κρατών.
- Η αγγλική, η γαλλική και η γερμανική γλώσσα κυρίως έχουν οριστεί ως οι επίσημες δεύτερες γλώσσες των ευρωπαϊκών κρατών, προκειμένου να επιτυγχάνεται η συνεννόηση των οικονομικών, των κοινωνικοπολιτικών και των πολιτισμικών συναλλαγών και ανταλλαγών των χωρών-μελών της EOK.
- Η ισχυρότερη οικονομική-εμπορική φυσιογνωμία κάποιων κρατών επιβάλλει την επικράτηση δικών τους γλωσσικών όρων στις διαλέκτους των πιο αδύναμων χωρών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της προώθησης συγκεκριμένων προτύπων ζωής που προκύπτουν από τις νέες συνθήκες, οι οποίες δημιουργούνται εξαιτίας της ανάπτυξης των ισχυρών κρατών σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας.
- Η Ελλάδα, κατά συνέπεια, υιοθετεί αλόγιστα μια πληθώρα ξενικών λέξεων στο δικό της λεξιλόγιο αλλοιώνοντας έτσι τη δική της γλωσσική ταυτότητα.

Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου

- Ιδιαίτερη κρατική μέριμνα στα θέματα παιδείας της Ελλάδας.
- Προώθηση της ενεργούς ενασχόλησης των πολιτών με τα πολιτιστικά επιτεύγματα της Ελλάδας μέσα από την παρότρυνσή τους είτε για μελέτη της εγχώριας λογοτεχνικής παραγωγής είτε για την κινητοποίηση και συμμετοχή τους σε πολιτιστικές εκδηλώσεις του τόπου.
- Προσωπική προσπάθεια του κάθε Έλληνα πολίτη να ασκεί το κριτικό του πνεύμα απέναντι στον καταιγισμό ξένων λέξεων ή προτύπων συμπεριφοράς που δέχεται μέσα από τα MME.

Επίλογος

Αισιοδοξία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του κινδύνου και τη διατήρηση της γλωσσικής ταυτότητας της χώρας.

Ο ΛΟΓΟΣ

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Περίληψη

Η παιδεία έχει υποστεί σημαντικότατα πλήγματα εξαιτίας της έλλειψης των στοιχειωδών μέσων μετάδοσής της καθώς και της διαστρέβλωσης των αντικειμενικών της στόχων· ιδιαίτερα η δεύτερη προκύπτει από την εκάστοτε επιβολή πολιτικών και οικονομικών σκοπιμοτήτων στις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Εύλογη επομένως είναι η άμεση επιρροή της νεολαίας.

2. Τίτλος: «Το μορφωτικό πρόβλημα των νέων»

Δομικά στοιχεία

Θεματ.περίοδος: «Η παιδεία...σε χάος»

Λεπτομέρειες: «Της λείπουν όχι μόνο....παραμορφώνει»

Κατακλέίδα: «Τραγικά θύματα....σπηρινά νιάτα»

3. Το ύφος του συγγραφέα χαρακτηρίζεται από κριτική διάθεσην απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα που επικρατεί και επικριτικότητα έναντι των φορέων που το ασκούν. Σκοπός του συγγραφέα είναι να αφυπνίσει τους ίδιους τους νέους και τους γονείς τους καθώς και να καταστήσει σαφές σε όλους τους αρμόδιους ότι πρέπει να επιφέρουν άμεσες αλλαγές στον τομέα της παιδείας.
4. • ο, η στοιχειώδης- το στοιχειώδες = ο, η υποτυπώδης-το υποτυπώδες, ο, η, το κατώτερος/η/ο σε σημασία
 • ο, η δικασμένος/η- το δικασμένο = αυτός/ή/ό που παρουσιάζει διπλή ταυτότητα
 • σκοπιμότητα = δόλιος σκοπός, ύπουλη επιδίωξη
 • εξουσιαστής= κυρίαρχος (εδώ μτφ), ηγέτης (εδώ μτφ), αρμόδιος (κυριολεκτικά)
 • παραμορφώνει = αλλοιώνει, διαστρεβλώνει
5. → παίδευση, εκπαιδευτήριο, παιδί
 → χαοτικός, χαώδης
 → αντιφατικός, αντιφατικότητα, φάσκω
 → σκοπός, σκόπιμος, σκοπευτήριο
 → τραγωδία, τραγωδός, τραγικότητα

6. Παραγωγή λόγου

[Σημ.: Στο σημείο αυτό θα δοθεί το σχεδιάγραμμα που περιλαμβάνει τους αντικειμενικούς στόχους της παιδείας, οι οποίοι και θα πρέπει να αναπτυχθούν].

Αντικειμενικοί στόχοι παιδείας

- Η επιτυχημένη εμπέδωση του διδακτικού αντικειμένου από τους μαθητές
- Η αντικειμενική ενημέρωση των διδασκομένων για τα τεκταινόμενα της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και αργότερα θα αναλάβουν το δικό τους ρόλο ως ακαδημαϊκοί πολίτες.
- Η παρότρυνση για άμεση επαφή των παιδιών με τα πολιτισμικά στοιχεία της πατρίδας τους.
- Η καλλιέργεια και η άσκηση κριτικού πνεύματος απέναντι σε καθετί που υποπίπτει στην αντίληψή τους (γνώσεις, γεγονότα, κοινωνικές συμπεριφορές, τάσεις της εποχής).
- Η παρακίνηση για άμεση δραστηριοποίησή τους σε θέματα που αφορούν την ανέλιξή τους κυρίως μέσα από τη συμμετοχή τους σε συλλογικές προσπάθειες που αποσκοπούν σ' αυτό.
- Η επιμελημένη προσπάθεια να εξοικειωθούν με την πραγματικότητα και τις δυσκολίες της εποχής, ώστε να μπορούν αργότερα να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της επιτυχώς.
- Η ολόπλευρη μόρφωση των νέων και η εξοικείωσή τους με τα σύγχρονα επιστημονικά επιτεύγματα.
- Η διαφύλαξη της γλωσσικής ταυτότητας και της παράδοσης της χώρας τους καθώς και των ηθών και αξιών που συνθέτουν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.
- Η διαμόρφωση συνετών, ικανών, δραστήριων και υπεύθυνων μελών της κοινωνίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

3ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Περίληψη

Η μεγάλη πτώση στις πωλήσεις των μπλου τζιν τα τελευταία χρόνια συνδέεται με τις αλλαγές σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά και με την αλλαγή στη σημειολογία του συγκεκριμένου ενδύματος. Το μπλου τζιν δημιουργήθηκε αρχικά για να αντέχει στις σκληρές συνθήκες ζωής των καουμπόνδων και, στη δεκαετία του '70, έφτασε να συμβολίζει την αντιεξουσιαστική ιδεολογία των επαναστατημένων νέων. Σήμερα, το ρούχο αυτό δε συμβολίζει πια τον αντικομφορμισμό· αντίθετα, συνδέεται με τις παλαιότερες γενιές, καθώς οι νέοι έχουν βρει νέους ενδυματολογικούς κώδικες, για να εκφράζουν τη ρήξη με το κατεστημένο. Ένα άλλο φαινόμενο που αναγνωρίζεται μέσα από τη σημειολογία της ενδυμασίας, είναι η συντηρητική στροφή ορισμένων νέων, η οποία γεννάει ερωτήματα σχετικά με αυθεντικότητα των «επαναστατών» της προηγούμενης γενιάς.

2. Σωστό: γ,ε, Λάθος: α,β,δ,στ,ζ

3. Πλαγιότιτλοι:

- 1η παράγραφος:** «Η πτώση των πωλήσεων των μπλου τζιν».
- 2η παράγραφος:** «Οι λόγοι της επιτυχίας του μπλου τζιν».
- 3η παράγραφος:** «Το μπλου τζιν ένδυμα των καουμπόνδων».
- 4η παράγραφος:** «Το ρούχο-σύμβολο της επαναστατημένης γενιάς του '70 σύμερα δεν εκφράζει τους νέους».
- 5η παράγραφος:** «Το συντηρητικό στυλ «νεοκορλεόνε».
- 6η περάγραφος:** «Οι νέοι σύμερα στρέφονται στο συντηρητισμό»;
- 7η παράγραφος:** «Ο πνευματικός λήθαργος της προηγούμενης γενιάς και οι φυευδαισθήσεις της».
- 8η παράγραφος:** «Ο αντικομφορμιστικός “κορσές” των ξένοιαστων καβαλάρδων».
- 9η παράγραφος:** «Το μπλου τζιν κατεξοχήν ένδυμα του 20ου αιώνα».

4. Τα περιγραφικά στοιχεία/λεπτομέρειες στη 2η παράγραφο είναι τα εξής:

- «μπορεί να μοιάζει άπλυτο και ασιδέρωτο, μπορεί να φαίνεται παλιωμένο, ακόμη και φθηνό».
- «το μπλου τζιν έχει πέντε τσέπες, εκ των οποίων η μια για τον αναπτήρα, είναι κολλητό στο σώμα και επιπλέον είναι και γιούνισεξ».

5. • Μεταφορικές φράσεις: β, γ, δ, ε, στ
Παρομοιώσεις: α, γ
6. • 1β, 2δ, 3α, 4γ
7. • α) γδύσιμο, ενδυματολογία
γ) κλώθω, κλωστήριο
β) στολίδι, στολίζω
δ) οπλικός, άοπλος
8. • *Ο τύπος της Σοφοκλέους*

Το γρήγορο χρήμα φέρνει τη γρήγορη μόδα. Μόνο που δεν υπάρχει χρόνος για να «καλλιεργηθεί» το στιλ που θα ήθελε να έχει ο τύπος της Σοφοκλέους. Τέλος πάντων, επειδή είναι μοντέρνος και ρίχνει μια ματιά στα αντρικά περιοδικά, ξέρει ποια ρούχα είναι «του συρμού»: εκείνα που προτιμούσαν οι γιάππιδες της Wall Street στην αρχή της δεκαετίας.

Έτσι, λοιπόν, φροντίζει να τα αποκτήσει. Τα γυαλιά πλίου έχουν αεροδυναμικό στιλ, που είναι και επιβλητικό εκτός από μοντέρνο. Παραπέμπουν σε «τηλεαγορά».

Το κοστούμι φέρει απαραιτήτως υπογραφή γνωστού σχεδιαστή μόδας, κατά προτίμηση Ιταλού ή Αμερικανού.

Η γραβάτα είναι πάντοτε καλής ποιότητας, γιατί του έχουν πει ότι έτσι πρέπει να είναι, για να αναδείξει το υπόλοιπο ντύσιμο.

Τα παπούτσια είναι πάντοτε πανάκριβα, γιατί έχει διαβάσει στα περιοδικά ότι οι γυναίκες το πρώτο πράγμα που κοιτούν σε έναν άντρα είναι τα παπούτσια.

Το κινητό τηλέφωνο πρέπει απαραιτήτως να είναι το «μικρότερο» και το «καλύτερο» που κυκλοφορεί στην αγορά.

Το αυτοκίνητο και βέβαια είναι κάμπριο! Γυναικοπαγίδα...

Γιάκος Τσιμπίδης- Κιάρα Σουγκανίδου
Από τον ημερήσιο Τύπο

ΑΦΗΓΗΣΗ

4ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Περίληψη

Δύο μικροί φίλοι, ένα ελληνόπουλο και ένα τουρκάκι, παρατηρούν από την καλύβα του δραγάτη την κίνηση στο σιδηροδρομικό σταθμό, καθώς πλησιάζει η ώρα να φύγει το τρένο. Καθώς κατεβαίνουν προς το σταθμό, συναντούν το Δημήτρη τον εργάτη, που ψάχνει το τουρκόπουλο, επειδή έχει καθυστερήσει και η οικογένειά του φοβάται μήπως χάσει το τρένο. Τα δύο παιδιά τρέχουν προς το τρένο αλλά, μόλις φτάνουν, εκείνο ξεκινάει. Ο Σουκρής φωνάζει δυνατά να σταματήσει ο «χαμάλης». Οι επιβάτες του τρένου κρέμονται στα βαγόνια, προτείνοντας χέρια και ζωνάρια, για να πιαστεί ο μικρός. Λίγο πριν τη διασταύρωση, το τρένο κόβει ταχύτητα και ο Σουκρής απλώνει τα χέρια του, αλλά είναι πλέον αργά...

2. a) iii, 8) ii, γ) i, δ) ii,
3. a) i, 8) iii, γ) i, δ) iii
4. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχουμε αφήγηση με εσωτερική εστίαση, δηλαδή η αφήγηση γίνεται από την οπτική γωνία ενός προσώπου που συμμετέχει στα γεγονότα ως ήρωας (φίλος του Σουκρή).
5. Στο κείμενο συνδυάζονται και εναλλάσσονται η αφήγηση (π.χ. «Ξεκινόσαμε να κατέβουμε... σκύλιασε») και ο διάλογος (π.χ. «- Βρε Σουκρή... και να σ' είχα δικό μου!»).
6. Από δω πάνου, απ' τη δραγατσά, φαίνονται όλα ήμερα και καταλαγιασμένα. **Πρώτα - πρώτα** ο «χαμάλης» πηγαίνοέρχεται φυσώντας τον καπνό του και ταχτοποιεί σαν κομπολόι τα βαγόνια του. **Έπειτα**, ο κύριος σταθμάρχης κόβει βόλτες σαν το τρεχαντήρι κι ο κόσμος θαμπώνεται απ' τα πολλά σειρήτια που 'χει στο καπέλο του. **Κι ακόμη** οι καποτρένοι ξαναμωράθηκαν και παίζουνε σαν τα σκολιαρούδια με τις ντουντούκες. Όλα φαίνονται από δω καθαρά. Να κι ο Δημήτρης ο εργάτης **που** άφησε το φκυάρι του και τώρα γυρίζει σαν τρελός, **γιατί** κάποιον ψάχνει. Φωνάζει κιόλας, μα το σούσουρο του σταθμού είναι μεγάλο και δεν ακούγεται.
7. **Άτομα νεαρής ηλικίας:** σκολιαρούδια, νιοι. **Ηλικιωμένοι:** γέροι, βάβω.

8. a) ο κόσμος θαμπώνεται απ' τα...
b) Σε λίγο θα ταν ώρα για τη φευγάλα
γ) Φουσέκι να προκάμεις!
9. Στις 16 Ιουνίου και ώρα 12.30 μ.μ. βρισκόμουν στον κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό Θεσσαλονίκης, περιμένοντας το συρμό. Λίγη ώρα πριν ξεκινήσει το τρένο, παρατήρησα δύο γυναίκες, η μία γύρω στα 35 και, η άλλη πλικιωμένη, εκνευρισμένες και ανήσυχες να ψάχνουν κάποιον. Ένας από τους εργάτες που δουλευαν δίπλα στο σταθμό φάνηκε να τις γνωρίζει. Ο εργάτης, αφού μίλησε μαζί τους, άφησε το φτυάρι του και άρχισε να ψάχνει έντρομος στο πλήθος, φωνάζοντας το όνομα «Σουκρής». Σε λίγα λεπτά και ενώ βρισκόμουν πια μέσα στο τρένο, τον ξαναείδια μαζί με δύο μικρά αγόρια που έτρεχαν πανικόβλητα. Το ένα παιδί έβαζε τα δυνατά του να προλάβει το τρένο που είχε ξεκινήσει, ουρλιάζοντας με αγωνία. Όλοι οι επιβάτες σπικωθήκαμε. Βγήκαμε στα παράθυρα του τρένου κι απλώναμε τα χέρια, τις zώνες και ό,τι άλλο θα μπορούσε να πιάσει ο μικρός. Εκείνος άπλωσε τα χέρια του τη στιγμή που το τρένο έκοψε ταχύτητα, πριν τη διασταύρωση. Το μόνο που θυμάμαι από εκεί κι έπειτα είναι μια κραυγή από όλο τον κόσμο...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ*

- Albert Camus, *O πρώτος άνθρωπος*, μτφ. N. Καρακίτσου - Ντουζέ, M. Κασαμπαλόγλου - Ρομπλέν, εκδ. Νέα Σύνορα - Λιβάνη Αθήνα 1995.
- Άννα Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία*, Αθήνα 1994.
- Άρθουρ Κόναν Ντουλ, *Οι περιπέτειες του Σέρλοκ Χολμς*, εκδ. Εξάντας, 1981.
- Βιβλίο του καθηγητή για την *Έκφραση - Έκθεση για το Ενιαίο Λύκειο* (προγούμενη έκδοση τεύχος Α).
- Γκάμπριελ Γκαρσία Μάρκες, *Εκατό χρόνια μοναξιάς*, εκδ. Νέα σύνορα - Λιβάνης, Αθήνα 1979.
- Γ. Μπαμπινιώτης, *Εισαγωγή στη Σύγχρονη Γλωσσολογία*, Αθήνα 1980.
- Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, εκδ. Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα 1998.
- Γ. Παπαθανασόπουλον, *Ακρόπολη, νέος οδηγός των μνημείων και του μουσείου*, εκδ. Αθήνα 1991.
- Δ. Δημητράκου, *Μέγα Λεξικόν όλης της Ελληνικής Γλώσσης*, τόμ., 1-15
- *Έκφραση Έκθεση, τεύχος Α' ενιαίο λύκειο, ΟΕΔΒ, 2004.*
- *Θεματικοί κύκλοι, Έκφραση - Έκθεση για το ενιαίο λύκειο, ΟΕΔΒ, έκδοση Α'*, 2001.
- Θεοχάρης Ιωάννης Χροστίδης, *Ιστορία Γ' Λυκείου. Θέματα νεότερης και σύγχρονης ιστορίας από τις πηγές*, ΟΕΔΒ, εκδ. ΕΣΣΚ, Αθήνα.
- I. Παπαζαφείρη, Λάθο στη χρήση της γλώσσας μας, τόμ. Α' & Β', εκδ. Σμίλη, Αθήνα 1996, 1997.
- *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α'* γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000.
- *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β'* γυμνασίου, ΟΕΔΒ Αθήνα 2000.
- *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' τεύχος - Α' τάξη ενιαίου λυκείου, ΟΕΔΒ* 2003.
- *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γ' τεύχος - Γ' τάξη ενιαίου λυκείου, Αθήνα* 2003.
- K. Μπάδα, *Εισαγωγή στην κοινωνική ζωή των πραγμάτων (παν/κές παραδόσεις)*, Γιάννενα 1993.

---

* Όπου χρησιμοποιούνται παραθέματα από τη βιβλιογραφία έχει διατηρηθεί η στίξη και η ορθογραφία τους.

- Μ. Καραγάτσης, *O συνταγματάρχης Λιάπκιν*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 1994.
- Μ. Σπυρογιάννη, *Γλωσσικές ασκήσεις για το ενιαίο λύκειο*, εκδ. Βολονάκη, Αθήνα 2004.
- *Νέα ελληνικά - Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια*, Β' τάξη 1^{ου} κύκλου, ΟΕΔΒ, Έκδοση Β', Αθήνα 1991.
- *Νέα ελληνικά*, ΤΕΕ 2^{ου} κύκλου, εκδ. ΥΠΕΠΘ και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
- *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ'* ενιαίου λυκείου, Θεωρητική κατεύθυνση, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2002.
- Νεκταρία Κλάδα, *Έκθεση - Έκφραση Α' λυκείου* (διασκευή), εκδ. Βολονάκη.
- *Νεοελληνική Γραμματική*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2001.
- Ν.Π. Ανδριώτης, *Επυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1983.
- Περιοδικό BAZAAR, τεύχος 86, Dana Thomas, “*YSL, Ο Άνδρας, ο Μύθος, ο Θρύλος*”.
- *Συμβολή στη διδασκαλία των Εκθέσεων, Λυκείου Προβληματισμοί*, σειρά α-β-γ-δ, εκδ. Βασιλείου, Αθήνα 1982.
- *Υπερλεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*, εκδ. Παγουλάτου, Αθήνα.
- *Φυσική*, για το γυμνάσιο, ΟΕΔΒ, Αθήνα.
- Χέρμπερτ Ρντ, *Ιστορία της μοντέρνας τέχνης*, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1978.